ՅԱՌԱՋ

Օ Ր Ա Թ Ե Ր Թ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PRO. 86-60 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. — Հատը՝ 0.25 Ն. Ֆ.

ՇԱԲԱԹ 1 ՅՈՒԼԻՍ — SAMEDI 1er JUILLET 1961

37րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9143 — 37EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 17րդ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4943

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

Ո՞Վ ՊԻՏԻ ՅԱՋՈՐԴԷ

Մեսրոպ Նարոյեան Պատրիարքը վախճանեցաւ վերջին պատերազմի ընթացքին եւ տարիներով թափուր մնաց Պոլսոյ Պատրիարքական աթոռը :

Գէորգ Արք. Արսլանեան տեղապահի պաշտօնը յաւերժացուց, ընդհանուր դժգոհութիւն առաջ բերելով : Կաշառուած թերթերն էին միայն, որ կը պաշտպանէին զինքը վերջին տարիներուն :

Իր օրով ամէն կարգի զեղծումներ եւ կողոպուտներ տեղի ունեցած էին՝ պատրիարքարանէն սկսեալ մինչեւ ազգային հաստատութիւնները :

Հակառակ Լօզանի դաշնագրին բացորոշ տրամադրութեանց, ի զօրու չէր այլեւս Ազգային Սահմանադրութիւնը : Ջնջուած էր ազգային երեսփոխանական ժողովը :

Մեծ դժուարութեանց գնով կարելի եղաւ գումարել ազգային ներկայացուցչական ժողով մը, որ 1950 Դեկտեմբեր 2ին Թուրքիոյ Հայոց Պատրիարք ընտրեց Գարեգին Արք. Խաչատուրեանը, Կաթողիկոսական Պատուիրակ եւ Առաջնորդ Հարաւային Ամերիկայի՝ 1938էն ի վեր : Նորընտիր պատրիարքը Պոլիս հասաւ 1951 Մարտ 10ին, երկու շաբաթ Միլանօ մնալէ վերջ, հիւանդութեան պատճառաւ :

Տեղապահ Արսլանեանի կողմնակիցներուն եւ հակառակորդներուն միջեւ բորբոքած յարուածութիւնը անտանելի վիճակ մըն էր ստեղծած Պոլսոյ մէջ : Հրահրուած էին կիրքերը : Անշնչելի դարձած էր մթնոլորտը :

Գարեգին Պատրիարք մեծ դժուարութեանց բախեցաւ կողմերը հաշտեցնելու, եկեղեցիին ու հանրային հիմնարկութեանց շուրջ համերաշխ գործակցութիւն ստեղծելու համար :

Յաջողեցաւ իր առաքելութեան մէջ : Ներքին հանդարտութեան՝ շնորհիւ իր հոգեշունչ քարոզներուն եւ յաճախակի գըթառատ յորդորներուն :

Թուրքերը պատրիարքի պաշտօնը պարտադրել Պոլսոյ առաջնորդի կամ « պաշտօնաւոր » աստիճանին իջեցուցած էին : Գարեգին պատրիարք ջանաց դառնալ « Թուրքիոյ Հայոց Պատրիարք » : Նուիրեց վարդապետ մը եւ քահանաներ պըր... ներքին զաւակները եւ հետաքրքրըւեցաւ ցիրուցան բեկորներու եւ լքուած եկեղեցիներու վիճակով :

Պոլսոյ նախկին կուսակալ Փրոֆ. Ֆախրեթթին Կէօքայի հետ իր անձնական բարեկամութեան շնորհիւ կրցաւ որոշ չափով բարուոքել իր հօտին վիճակը :

Դեմոկրատ կառավարութեան օրով, 1950էն սկսեալ, փոքրամասնութիւնները աւելի ապահովութիւն կը վայելէին քան Հալքի մենատիրութեան շրջանին :

Ս. Խաչի Դպրեվանքը իր ստեղծագործութիւնն եղաւ : Կենդանի գործ մը, որ պիտի մնայ մինչ իր անունին : Ոչ թէ 50 – 60, ինչպէս գրեր էինք, այլ վերջին վիճակագրութեան համաձայն ... 155ի հասած են այդ վարժարանի աշակերտները : Բոլորն ալ դաստիարակուած եւ մայրենի լեզուին անտեղեակ պատանիներ, որոնք փրկուած են եւ պիտի կազմեն վաղուան մեր մտաւորական ընտրանիները :

Իր առանձնայատուկ պաշտօնավարութիւնը Վոսփորի ափերուն վրայ յիշատակելի պիտի մնայ :

Հակառակ յառաջացեալ տարիքին եւ ... կազմին, երիտասարդի մը պէս կը վազէր ամէն տեղ : Ամէն կիրակի կը նախագահէր արարողութեան կամ ... մը, քարոզ ու ճառ կը խօսէր, ... գրական լեզուով եւ իմաստասիրական խորհրդածութիւններով :

Ո՛չ մէկ հանրային հաւաքոյթէ կամ գեղարուեստական երեկոյթէ կը բացակայէր : Կը քաջալերէր տեղական կամ այցելու բոլոր արուեստագէտները՝ հայրաբար : Խոնարհութեամբ կ'ընդունէր բոլոր անոնք որ կը դիմէին իրեն եւ կ'աջակցէր անոնց :

1960 Մայիս 27ի յեղափոխութեան վաղորդայնին Թուրք թերթերը պայքար բացին իրեն դէմ, պատրուակ բռնելով Մենտէրէսին ուղղած իր մէկ նամակը : Գտնուեցան հայատառ թերթեր ալ, որ ձայնակցեցան Թուրքերուն, որոնք քիչ մնաց Եասը Ատա ղրկէին զինքն ալ, եթէ չամչնային :

« Յեղափոխական » կառավարութիւնը Հայոց Պատրիարքին դէմ լարելով հանրային կարծիքը, նպատակ ունէր բոլորովին ջնջելու փոքրամասնութեանց վայելած չնչին առանձնաշնորհներն ալ :

Գարեգին Պատրիարք կրցաւ լեզու գտնել նոր իշխանութեան հետ եւ պահպանել դոյավիճակը :

Իր մահով կրկին թափուր կը մնայ մեր չորս նուիրապետական աթոռներէն մէկը : Նոր տագնապ մը կը բացուի :

Ո՞վ պիտի յաջորդէ իրեն :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ԷՋՄԻԱԾՆԻ ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ
ՊՈԼՍՈՅ ՊԱՏՐԻԱՐՔԻՆ ՎԱԽՃԱՆՄԱՆ ԱՌԹԻՒ

Պոլսոյ Պատրիարքին վախճանման առթիւ, Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը Վազգէն Ա. հետեւեալ հեռագիրը ղրկած է Պատրիարքարանին.—

« Սուգի մէջ են հայ եկեղեցին եւ Ս. Էջմիածինը : Վշտահար է մեր սիրտը : Ոչ եւս է Կոստանդնուպոլսոյ Պատրիարք մեր սիրեցեալ եղբայրը Գարեգին Արք. : Կորսնցուցինք հաւատաւոր ու ոգեշնչեալ մեծ եկեղեցական մը : Հանգիստ եւ խաղաղութիւն իր տանջուած հոգիին եւ անմար լոյս Փրկչի իջման Սուրբ սեղանէն իր լոյս հոգիին : Ցաւուք բարձր պատուիրակութիւն Էջմիածնէն կը մեկնի դէպի Իսթանպուլ, մասնակցելու թաղման արարողութիւններուն : Կ'առաջարկենք յետաձգել թաղումը, սպասելով Մայր Աթոռիս պատուիրակութեան ժամանման : Լրացուցիչ կը հեռագրենք պատուիրակութեան մեկնումի թուականը » :

Երբ այս առաջին հեռագիրը կը ստացուէր, Պատրիարքարանը կարճ զեկոյցով մը կը յայտնէր թէ Գարեգին Արք.ի յուղարկաւորութեան արարողութիւնը կը յետաձգէր ցնոր տնօրինութիւն :

Մինչ այդ երկուշաբթի օր, Մայր Եկեղեցւոյ մէջ դասու ներկայութեամբ եւ Շնորհք Եպիսկոպոսի նախագահութեամբ կատարուեցաւ Պատրիարքին տան կարգի արարողութիւնը :

Ժամը 10ին, Մայր Եկեղեցիի Խորհրդարանը հաւաքուած էին բոլոր եկեղեցական հայրերը որոնք թափօրով եկեղեցի մտան :

Արարողութիւնը սկսած է Շնորհք Եպիսկոպոսի Տէրունական աղօթքով որմէ յետոյ միաբերան երգուած է Դատեա' Տէր զայնոսիկ ոյք դատեն զիս կանոնագլուխը :

× Պատրիարքին յայտնած փափաքին համաձայն իր մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի նուիրատուութիւններ սկըսան Ս. Խաչ Դպրեվանքի ի նպաստ : Առաջին ցանկը 9.150 Թրք. ոսկիի հասած է, գլխաւոր նուիրատու ունենալով Արամ Խտըրեան որ մասնակցած է 2500 ոսկիով :

× Երեքշաբթի օր Պոլիս հասած են Եգիպտոսի Առաջնորդ Մամբրէ Արք. Սիրունեան եւ Տիրան Արք. Ներսոյեան :

× Ժամանակի խմբագիրը տեսակցութիւն մը ունեցած է Աթենակորաս Պատրիարքին հետ, որ յայտարարած է «Խաչատուրեան պատրիարքի մահով անդարմանելի պարապ մը կը գոյանայ Եկեղեցիին մէջ, մեր սիրտերն ու մտքերն մէկ էին, խոր յուզումով կ'աղօթեմ այսօր» :

Տիեզերական Պատրիարքը յայտնած է այս առթիւ թէ անձամբ պիտի մասնակցի յուղարկաւորութեան :

× Երեքշաբթի առաւօտ Շիշլիի գերեզմանատան իշխանաւոր եկեղեցականներու թաղամասին մէջ, բացուած է այն փոսը որ կոչուած է ընդունելու Գարեգին Պատրիարքի մարմինը, որ ամէն քահանայի նման կը թաղուի իր սեւ փիլոնով :

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱԶԳ. ԺՈՂՈՎԸ ԴԷՄ Է ԱԼԺԵՐԻՈՅ ԲԱԺԱՆՄԱՆ

ՄԱՐՍԷ ՀԱՅԿ. ՏԵՂԱՀԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ՅԻՇԷ

Ազգ. ժողովը Հինգշաբթի օր կիրքով խօսեցաւ Ալժերիոյ մասին : Երեսփոխաններու մեծամասնութիւնը դէմ արտայայտուեցաւ Ալժերիոյ բաժանման մը զոր մէջտեղ դրին տը Կոլ եւ Տըպրէ իբրեւ ոչ մաղթելի բայց հաւանական ելք : Առաջին խօսք առնողն էր Ալժէի երեսփոխան Մարսէ, որուն յարձակումը շատ բուռն է.— Այդ համախմբո՞ւմը : Մարդ չուզեր : Բնութեան ընթացքին դէմ է, մարդոց բաղձանքին դէմ է : Ցեղապաշտական լուծում մըն է : Ժամանակին Թուրքերը գործադրեցին բնակչութեան տեղահանութիւն : Ֆրանսա քաջքա՞րիկ պետութեան մը կ'ուզէ յանգիլ, (ԽՄԲ.— Ընդգծումը մերն է) : Աւելի եւս, զանգուածային տեղահանութիւններ տեղի ունեցան կեդրոնական Եւրոպա : Ալժերիան Սիւտեթ չէ : Ալժերիոյ բաժանումը 30 տարուան պատերազմն է, Ալժերիոյ լըքումն է : «Մեր յանցանքը չէ», ըսաւ Տըպրէ : Ձեռքերը կը լուայ : Աւելին Պիղատոս է քանի որ գիտենք թէ Ցուդա չէ» (ծափահարութիւններ զանազան կողմերէ) :

Գուտէ, յետոյ Կիյոն նոյնքան բուռն են իրենց յարձակումներուն մէջ : Վերջինը որ Սահարայէն կը վերադառնայ պիտէ թէ Սահարան չուզեր Ալժէի «մարդոց» հոգատարութեան տակ իյնալ : Կ'ապացուցանէ թէ Սահարան երբեք ալժերական չէ եղած : Լը Փէն (անկախ) ծանօթ է բոլորին, բառերը չի ծամեր, կը յարձակի կառավարութեան վրայ «եթէ ձեր վարած քաղաքականութիւնը լաւ ըլլար, չէիք պարտեր, կը ձգէիք որ ազատ քննադատութեան ենթարկուի » :

Իւ էն էռէն արտաքսուած, Վիլըտիէօ կ'ըմբոստանայ.— այսօր հոն հասած ենք որ, Ֆրանսական օրէնքին գործադրութիւնը Ալժ. Ազատ. Ճակատի տրամադրութենէն կախում ունի : Ձենք գիտեր թէ բանակցութիւնները կը շարունակեն թէ ոչ, բայց Վերտէօնի ճառէն այնպէս կը թուի թէ քայլ մըն ալ առնուած է դէպի անկախութիւն» : Ուրիշ երեսփոխաններ իրարու կը յաջորդեն : Շեշտը նոյն է. Ալժերացի երեսփոխաններու խմբակցութեան նախագահը Փորթոլանօ յուսահատած է.— «Բարկութեան սահմանը անցած եմ, կը փորձեմ տխրութեան եւ դառնութեան սահմանն ալ անցնիլ : Վարչապետը սպաննեց իր մէջ եղած մարդը : Երբ հեռանայ պետութենէն, երբ իր խիղճը հաշիւ տայ Հայրենիքին պիտի կրնայ միայն ըսել — « Մայր, ահա զաւակդ որ չկոտուեցաւ » : (Ծափահարութիւններ) :

Ճաշէն դադարէն ետք կարգով կը խօսին Առիկի, գնդ. Թոմազօ, Փասքինի, Կի Մոլէ : Այս վերջինն ալ դժգոհ է.— « Արհամարհելով Խորհրդարանը, կառավարութիւնը կը վտանգէ ժողովրդավարութիւնը եւ ազգը : Ո՞ւր կը տանի այս ընթացքը : Շփոթեցիք (խօսքը կառավարութեան ուղղուած է) բարձրութիւն եւ հեղինակութիւն, արհամարհեցիք ազգաբարութիւնները եւ կտրուած էք ժողովուրդէն : Այն ժողովուրդէն որուն ժամադրութիւն տուիք փողոցներուն մէջ եւ հրապարակներուն վրայ : Հոն կուգայ այսօր ձեզի պատասխանելու : Նահանգապետարաններուն վրայ կը յարձակի : Զկարենալով համոզել (քոնվենքր) կը փորձէք յաղթել (վենքր) :

Կի Մոլէ կը յայտնէ նաեւ թէ համաձայն ըլլալով հանդերձ կառավարութեան ալժերական քաղաքականութեան դէմ է բաժանումին, որ լուծում չէ :

Ընդդիմադիր ծանօթ վըտէք մը խօսք կ'առնէ.— Ժօրժ Պիտօ «Ազգին ընտրեալները իրենց խղճին համար կը խօսին միայն : Երեք տարի է վաղուան ճշմարտութիւնը երբեք երէկուան ճշմարտութիւնը չէ եղած : Տըպրէ կը հնազանդի եւ կը գործադրէ բայց չի գիտեր թէ ինչ պիտի որոշուի յաջորդ օրը, երեւութական խորհրդարան մը կը վիճի երեւութական կառավարութեան հետ» : (Բուռն ծափահարութիւններ) : Տէլպէք «Գացէ՛ք» կը պոռայ կառավարութեան եւ զանազան ուրիշներ իրենց քննադատութիւնները կը թափեն առանց խնայելու : Գիշերը ծանր միջադէպ մը կը պատահի երբ Կոնստանդինի երեսփոխան Պէնհասին կը խօսի, կը գտնէ թէ եթէ Ալժ. Ազատ. Ճակատը զինուած չէ ըրած ..., Ֆրանսան ալ չէ ըրած : Մէկը կը պոռայ.— Ցանուն Ալժ. Ազատ. Ճակատի՞ն կը խօսիք : Երբ երեսփոխանը կը պատասխանէ.— «Պատիւով եւ փառքով» կռիւը կը պայթի, ի վերջոյ Պէնհասին ներողութիւն կը խնդրէ շեշտելով թէ «պատիւով եւ փառքով»ը կը վերաբերէր Ֆրանսացի երեսփոխանի իր հանգամանքին, սխալ հասկցուած էր :

× Նիմի մէջ շատ ծանր միջադէպեր պատահած են գիւղացիներուն եւ Հանրապետական գունդերուն միջեւ (ՍԷ ԷՌ ԷՍ) որոնցմէ 40 հոգի վիրաւորուած են, ոմանք ծանրօրէն :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՆԳԱՐԱՅԷՆ կը հաղորդեն թէ 400 համայնավար կասկածելիներ ձերբակալուած են երկրին մէջ, ոստիկանութեան կողմէ :

ԱՄԵՐԻԿԱՑԻ գիտնականները Քափքանավերալէն հրթիռ մը արձակեցին, որուն վրայ զետեղուած էին երեք արուեստական արբանեակներ, որոնցմէ մէկը օժտուած էր հիւլէական բարդով մը : Առաջին անգամն է, որ երեք արուեստական արբանեակներ կ'արձակուին միաժամանակ եւ մէկ հրթիռով : Առաջին անգամն է նաեւ որ հիւլէական պաթըրիով օժտուած արուեստական արբանեակ մը կը հաստատուի իր ծիրին վրայ :

« ԿԵՑՑԷ՛ անկախ Քաթանկան » յայտարարեց Չոմպէ, Էլիզապէթվիլի երեսփոխանական ժողովին առջեւ : Քանի մը ժամ առաջ, Լէօփոլտվիլի մէջ համաձայնած էր, որ Քաթանկա Քոնկոյի կառավարութեան ենթակայ ըլլայ :

ՇԱՆ Զ'ԷԼԻԶԷԻ վրայ ոստիկանութիւնը ձերբակալած է ազնուական մը Ժան Թանօվ տը Թարթաս, 29 տարեկան, որ անցեալ շաբաթ տանիքը բաց քափիի մը մէջ, կը փորձէր Յաղթական Կամար հասնիլ : Երիտասարդը խաւաքարտով տը Կոլին գլուխը շինած էր, երկու աստղով քէփի մը դրած ու երկու թեւերը լայն բացած «ձեզի հասկցայ» պոռալով կ'առաջանար : Ամբաստանուած է նկատի առնելով որ Յունիսը քառնավալի ամիս չէ եւ ծպտուիլը արտօնուած չէ Շան զ'Էլիզէի վրայ : Ազնուականը պիտի դատուի յառաջիկայ շաբաթ :

Յ. ՊԱՐՈՆԵԱՆ ԳՐԱԴԱՏ

(ՄԱՀՈՒԱՆ 70ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ)

—o—

Ա.

Հայ դասական գրականութեան մեծ դէմքերէն մէկը՝ Յակոբ Պարոնեան իր ուրոյն տեղը ունի նաեւ գրադատութեան ասպարէզին մէջ: Դժուար պիտի ըլլար նոյնիսկ ստուար հատորի մը մէջ ամփոփել այն առոյթները, ակնարկները, յօդուածները, որոնք կը կազմեն անոր գրադատական ժառանգութիւնը: Երգիծաբանը այս մարզին մէջ նոյնքան ինքնատիպ եւ հետաքրքրական է, որքան իր գեղարուեստական էջերուն մէջ: Յ. Պարոնեան, իբրեւ դատախազ եւ ուսուցիչ, ազդած է գրական շարժումին վրայ:

Արդարեւ, 70 – 80ական թուականներու գրական շարժումին մէջ անգնահատելի է Յ. Պարոնեանի դերը: Իր թատերական երկերով, երգիծաբանութիւններով աննախընթաց բարձրութեան հասուց արեւմտահայ գրականութիւնը: Այս ուղղութեամբ ակնյայտնի է իր դերը իբրեւ գրագատ եւ տեսաբան: Միշտ կապ պահած է գրական կեանքին հետ եւ արձագանգ հանդիսացած է օրուան բոլոր հարցերուն՝ գնահատելով գրական երեւոյթները եւ ձաղկելով գրականութեան խորթ եւ անիրապաշտ ձգտումները: Յ. Պարոնեանի գեղագիտական հայեցողութեան առանցքը իրապաշտութիւնը եղած է: Արեւմտահայ իրականութեան մէջ 70-80ական թուականներուն դեռ կը շարունակէին դասական ըմբռնումները, ոչ միայն գրականութեան, այլ եւ տեսական դետնի վրայ: Այլեւս ժամանակավրէպ դարձած գրական այդ դպրոցը, բնական է, չէր կրնար հետաքրքրուիլ ժամանակակից հարցերով եւ հարկադրաբար նիւթեր կը քաղէր հին հեռաւոր անցեալէն: Սակայն ձգտելով արդարացնել իրենց գրական ուղղութիւնը, դասականութեան յարողները կը փորձէին պատմական նիւթերու մէջ տեղաւորել արդիական գաղափարներ, ինչպէս կը նկատէր Պարոնեան, Հայկին, Վարդանին կամ Արտաշէսին ներկայացուցած ժամանակ «Վիկթոր Հիւկոյի կամ Մոլքէթի կարծիքներ կը դնեն անոնց բերնին մէջ»: Այս ձեւով կը ստեղծուէր կեղծ գրականութիւն մը, որ ոչ արդիական էր եւ ոչ ալ պատմական: Գրական այս անաքրոնիզմը ծաղր ու ծանակի ենթարկուած է Յ. Պարոնեանի կողմէ, բնորոշ փաստով մը: Ժամանակ մը Պոլսահայ թերթերը մեծ վերտառութիւններով յայտարարութիւններ կը տպէին պատրիարքին արձանի բացումին մասին: Յ. Պարոնեան ներկայ կը գտնուի բացման արարողութեան եւ կը հիասթափուի, նկատելով որ արձանը չէր նմաներ պատրիարքին: Այս առիթով կը գրէ. «Այսպէս են մեր թատրոնի հեղինակներէն շատերն ալ, իրենց ուզածին պէս կը ներկայացնեն անձերը եւ կարծեն թէ մեծ գործ տեսած են: Արշակ մը, Հայկ մը, Սանդուխտ մը պէտք է այնպէս ներկայացուի, ինչպէս որ է, եւ ոչ թէ ինչպէս որ կը փափաքին յարգոյ հեղինակները»: Մերժելով գեղարուեստական հինցած ձեւերը, Պարոնեան գրագէտներուն կոչ կ'ընէ, որպէսզի արդիականութեան եւ իրապաշտութեան հետեւին: Եթէ կեանքէն կտրուած վերացական նիւթերը կը տանին դէպի ձեւապաշտութիւն, ապա իրապաշտութիւնը կ'ընձեռէ ձեւի եւ բովանդակութեան հարստութիւն, քանի որ բնութիւնը, ինչպէս ընկերային կեանքը, որմէ ծնունդ կ'առնէ ճշմարիտ արուեստը, ինքնին բազմաբովանդակ է: Ահա թէ ինչու Պարոնեան խորհուրդ կու տար հրաժարիլ հող չունեցող երեւակայութենէն եւ պատկերներ քաղել կեանքէն, իրականութենէն: «Ով ըսած է այս ողբերգակներուն, թէ աւելի դժուար է մէկուն պատկերն ճշդութեամբ նկարելը, քան թէ երեւակայութեամբ անբնական պատկեր մը գծելը. ո՞վ պոռացած է անոնց ականջին ի վայր, թէ նկարիչ մը պատկերներ ստեղծելու սկսելէ առաջ՝ պատկերներ ընդօրինակելու է. ոչ ոք»:

Յ. Պարոնեանի համար գրականութիւնը աւանդ է, «որ պիտի տեսնեն յաջորդ սերունդները, թէ ինչ է եղեր իր նախահայրերուն վիճակն անցեալին մէջ»: Այդ կը նշանակէ, որ գրականութիւնը ամէնէն առաջ պէտք է տարեգրական ըլլայ, ներկայացնէ դարաշրջանի մարդը եւ անոր կեանքը: Այսուհանդերձ, այս չի նշանակեր թէ գրագէտը անտարբեր դիտորդ մը պիտի ըլլայ միայն: Պարոնեան կը պահանջէր գործօն վերաբերում կեանքի երեւոյթներուն հանդէպ, կը պահանջէր որ մերկացուին վատն ու արդահատելին, այն ինչ որ կը խաթարէ մարդուն բարոյական կերպարանքը: Մեծ երգիծաբանը կողմնակից էր քննադատող, կեանքին այլանդակութիւնները վեր հանող եւ մտրակող ուղղութեան: Այս գիտակցութեամբ էր, որ ան, հակադրելով արեւելահայ թատերգութեան մէջ իշխող դասական ուղղութեան, կը պահանջէր ստեղծել նոր ուղղութիւն մը, թատրոնը դնել իրապաշտական հիմերու վրայ: Ի հակադրութիւն դասական ողբերգութիւններու, կը պահանջէր ստեղծել «ազգային կեանքէն քաղած» ողբերգութիւններ, որոնք ընդունակ ըլլան ծառայելու «ազգային վէրքերն քիչ մ'ալ թատերաբեմերու վրայ մատնանիշ ընելու նպատակին»: Նոր, իրապաշտ թատրոնի պաշտպանութեամբ հանդէս եկաւ նաեւ «Պաղտասար աղբար»ի մասին գրած իր մէկ յօդուածին մէջ, որ տպագրուած է «Խիկար»ի մէջ՝ Եսթեր ստորագրութեամբ:

Արեւմտահայ մամուլին մէկ հատուածը ժամանակին կրքոտ յարձակումներով դիմաւորեց Տիգրան Կամսարականի «Վարժապետին աղջիկը» վէպը՝ փորձելով մէկ կողմէն նսեմացնել վէպին արժէքը, իսկ միւս կողմէն վարկաբեկել երիտասարդ վիպասանը: Պարոնեան առաջիններէն էր, որ գովեց խոստումնալից գրագէտը. «Հարկ չկայ յիշելու, թէ որքան քաջալերութեան արժանի է երիտասարդ եւ տաղանդաւոր վիպասանը»:

Ս. ՍԱՐԻՆԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԺԱՊԱՒԷՆՆԵՐՈՒ ՏԵՂՔԱՅԼԸ

—o—

Ա.

Եթէ նկատի առնենք բազմաթիւ երկիրներու կատարած նուաճումները այս մարզին մէջ, տեղքայլ չէ, այլ նահանջ: Ցաւալի հաստատում մը զոր կ'ընենք ի տես այն ժապաւէններուն, զորս զանազան առիթներով Երեւան կը հրամցնէ Սփիւռքի հայ ժողովուրդին: Կարելի էր լուռ մնալ ու չգրել, քանի որ այնքան ալ սփոփանք մըն է հայրենակարօտ զանգուածներուն համար: Չէ՞ որ Հայաստանն է որ կ'արտացոլայ այդ նկարներուն մէջ ու լեզուն զոր կը լսենք՝ հայերէնն է: Ինչո՞ւ ուրեմն բարակը փնտռել ու արուեստի մասին խօսիլ, երբ համոզուած ենք որ վաղը, նոր ժապաւէնի մը ցուցադրութեան առթիւ, մեր հայրենակիցները, մութ սրահներուն մէջ, անգամ մը եւս պիտի արտասուեն ի տես զոյգ Մասիսներուն ու անոնց ալեհեր գագաթներուն: Ծանօթ այս իրողութեան, Երեւանի մեր բեմադիրները կարծես գտած են ժապաւէնը յուզիչ դարձնելու գաղտնիքը, քիչ մը Մասիս՝ զոյգ գագաթներով, քիչ մը Երեւան՝ զոյգ երեսներով, եւ քանի մը խաղողի ողկոյզներ, կոլխոզի անուշիկ աղջիկներուն կողմէ քաղուած: Եւ այս բոլորին վրայ, քիչ մը Արարատեան անուշ գինի եւ քիչ մը երգ, բաւական են փոթորկելու մեր կարօտակէզ սրտերը, ինչպէս նաեւ բաւական են, ի սպառ մեռցնելու շարժանկարը Երեւանի մէջ: Վասնզի եթէ յուզիչ են Մասիսները հոս մեզի համար, պէտք չէ մոռնալ թէ այդ պատկերները նոյն յուզականութիւնը չունին Հայաստան ապրող մարդոց համար, որոնք առիթը ունին Մասիսը՝ իր բնական մեծութեամբ տեսնելու ու ի հարկին յուզուելու:

Փորձենք ուրեմն մատնանշել մեր շարժանկարին տկար կողմերը ու կարելիութեան սահմանին մէջ շինիչ դարձնել մեր քննադատութիւնները, որոնք եթէ սիրտեր վրդովեն հոս, գոնէ գրական անդրադարձումներ կ'ունենան հոն, ուր պարկեշտութիւնը չի զոհուիր ի սէր աժան հայրենասիրութեան, երբ հարցը Արուեստին կը վերաբերի:

Հայաստանեան ժապաւէններու ամէնէն տկար կողմը դերակատարներու խաղարկութիւնն է: Փորձառու դերասաններ, վաստակաւոր, բայց այսուհանդերձ բնաւ դուձակ չեն շարժանկարին պահանջներուն ենթարկուելու: Թատրոնին մէջ թրծուած՝ մնացած են հաւատարիմ իրենց առաջին սէրին: Այս պատճառաւ, հայկական շարժանկարը աւելի թատրոնին ենթարկուած է եւ չունի ինքնորոյն դիմագիծ մը: Դերասաններու արտայայտութեանց չափազանցութիւնը, խօսքի հնչումներու անտեղի երանգաւորումները, կը խաթարեն այս նոր արուեստին դիմագիծը: Թատրոնի բեմին վրայ, դերասանը ստիպուած է իր դիմախաղերը որոշ չափով չեշտելու, որպէսզի իր ապրումները, նոյն ուժգնութեամբ հաղորդուին, թէ առաջին կարգին վրայ նստող հանդիսատեսին եւ թէ վերջին կարգին վրայ նստողին: Արդ, եթէ արտայայտութեան որոշ չափով բազմապատկուած ձեւը ընդունելի է թատրոնին համար, նոյնը անհանդուրժելի ու անտեղի է շարժանկարին մէջ: Հոս, դերակատարին խաղարկութիւնը պայմանաւորուած է ճամէրային կատարած շարժումներով. Դերասանը կրնայ իր յուզումը փոխանցել հանդիսատեսին առանց պոռթկալու կամ երեսը ծամծմելու, քանի ճամէրան, իրեն յատուկ շարժումներով այդ յուզումը զգալի կը դարձնէ: Թատրոնին մէջ դերասանը եւ իր խաղարկութիւնը, գործողութեան առանցքը կը հանդիսանան, իսկ ժապաւէնին մէջ երկրորդական է դերակատարին գործօնը: Մէկ խօսքով տարր մըն է, որ կը նոյնանայ ժապաւէնի միւս տարրերուն հետ (զարդանկար, լոյս, երաժշտութիւն, աղմուկ եւայլն) ու կը կորսնցնէ թատրոնին մէջ ունեցած իր առանձնաշնորհները: Առնենք օրինակ մը. պատուհանին վրայ, դերակատարը նստած կը ծխէ: Նախ դուռ մը կը բացուի եւ ոճրագործ մը, դաշոյնը ձեռքին մէջ ամուր բռնած՝ կը յառաջանայ դէպի իր զոհը ու կը պատրաստուի հարուածել զայն: Այդ ճգնաժամային բոպէին, յանկարծ ոճրագործը ու իր զոհը կ'անհետանան պաստառէն ու հանդիսատեսին կը ցուցադրուի միայն ձեռք մը, որուն մատներուն մէջ կը մխայ ծխիկ մը: Ակնյայտնի է որ ձեռքը՝ քիչ առաջ ցուցադրուած դերասանին կը պատկանի ու հակառակ անոր որ հանդիսատեսին տեսածը լոկ ձեռք մըն է, այսուհանդերձ ան իր երեւակայութեամբ կը շարունակէ տեսնել ոճրագործը, որ բոպէ մը առաջ, դաշոյնը վեր առած կը պատրաստուէր իր արարքին: Եւ երբ պաստառին վրայ երեւցող ձեռքին մատները կը պրկուին ու ծխիկը վար կ'իյնայ, հանդիսատեսին համար հասկնալի կը դառնայ որ մարդը կոնակէն զարնուած մեռած է: Այսքանով ուզեցի ցոյց տալ թէ նոյնիսկ անշունչ առարկաներ կրնան դեր կատարել ժապաւէնի մը մէջ, վերոյիշեալ տեսարանը կարելի չէ թատրոնի բեմին վրայ նոյն ձեւով իրականացնել, քանի տարրերը իրարմէ անջատելու հնարաւորութիւն չկայ հոն: Բեմին [illegible]

ՊԱՐՈՆ ՄԻՒՆՀԱՈՒԶԸՆԻ ԱՐԿԱԾՆԵՐԸ

—o—

Բայց այն ինչ որ հրապարակաւ չի կատարուէր, յաճախ կը կատարուէր գաղտնօրէն, եւ, հակառակ Գուրանի դրած արգելքին, բազմաթիւ Թուրքեր ծանօթ են խաղողին ջուրը եղող գինիին համին ու բոյրին: Եւ ահա, մասնաւորապէս կը պատշաճէր Սուլթանին պարագային:

Օր մը, Սուլթանը գաղտագողի ու բարեկամական նշան մը ըրաւ ինծի եւ ես հետեւեցայ իրեն դէպի իր աշխատանքի սենեակը:

Երբ փակուեցանք հոն ու կղպուեցաւ դուռը, հաւատացեալներու հրամանատարը իր պահեստներուն յատուկ գզրոցէն շիշ մը հանելով, ըսաւ.

— Միւնհաուզըն, գիտեմ որ դուք, քրիստոնեաներդ, լաւ գինիէ հասկցողներ էք: Սակայն, հոս, ունիմ Թոքայի շիշ մը, եւ կրնամ երդնուլ Մուհամմէտի անունով որ երբեւիցէ աւոր նմանը չէք ըմպած ...

Այս ըսելով, Սուլթանը սկսաւ լեցնել: Իրարու բախեցինք մեր բաժակները եւ խմեցինք:

— Ուրեմն, վերսկսաւ Սուլթանը, ի՞նչ կ'ըսէք ասոր: Խոստովանեցէք որ արտակարգօրէն նուրբ է այս գինին:

— Ձերդ վեհափառութիւն, այս գինին ընտիր է, պատասխանեցի, միայն թէ, թող թոյլ տայ ինծի ձերդ արքայական բարձրութիւնը, աւելցնելու թէ անկէ ընտիրը ըմպած եմ ես Վիէննայի կայսեր, հանգուցեալ Կարոլոս Զ.ի հետ: Ձերդ վեհափառութիւնը պէտք էր այդ գինին համտեսած ըլլար ...

— Բարեկամս, Միւնհաուզըն, պատասխանեց Սուլթանը, առանց որ ուզեմ հերքել ձեր խօսքերը, ինծի անկարելի կը թուի Թոքայէն ընտիր գինի գտնել: Որովհետեւ այս շիշը օր մը ինծի հունգարացի սպայ մը տուաւ, որ մեծ ցաւ մը զգաց անկէ զրկուելով ...

— Պարզ կատակ մը, տէր իմ: Այս գինիին եւ իմ խմածիս միջեւ մեծ տարբերութիւն մը կայ. գրաւ կուգամ որ մէկ ժամէն կրնամ ձեզի հայթայթել Վիէննայի կայսեր մառանէն եկող գինիի շիշ մը եւ դուք պիտի համոզուիք այն տարբերութեան մասին, որ գոյութիւն ունի այս եւ միւս գինիին միջեւ:

Սուլթանը աչքերը խոշոր բացած ինծի նայեցաւ. եւ քահքահ մը ձգելով, ըսաւ.

— Միւնգհաուզըն, կարծեմ խենթեցաք:

— Բնաւ երբեք, տէր իմ, պատասխանեցի ես: Մէկ ժամէն ձեզի կրնամ հայթայթել ուղղակի Վիէննայի արքունիքի մառաններէն եկող շիշ մը գինի, որ բոլորովին տարբեր ու աւելի ընտիր գինի մըն է, քան այն որ մենք խմեցինք:

— Միւնհաուզըն, Միւնհաուզըն, կ'ենթադրեմ որ կը կատակէք ու կը ծաղրէք զիս, եւ ատիկա ինծի կիրով չափ հաճելի է: Այսուհանդերձ, գիտեմ նաեւ որ դուք արտակարգ անձ մըն էք որուն ճարտարութիւնը զերծ է ամէն կասկածէ: Բայց այս պարագային, կը խորհիմ թէ կը չափազանցէք ...

— Էհ ուրեմն, ձերդ վեհափառութիւնը կ'ընդունի՞ գրաւը, գոչեցի ես: Եթէ խօսքս չյարգեմ (եւ գիտէք թէ ես որեւէ բան թեթեւօրէն չեմ ստանձներ) կը յօժարիմ որ գլխատեն զիս: Եւ իմ գլուխս կը կարծեմ թէ այնքան ալ հասարակ բան մը չէ: Փոխադարձաբար, ո՞րն է ձեր գրաւականը:

— Կ'ընդունիմ, գոչեց Սուլթանը: Հիմա ժամը երեքն է: Եթէ ժամը ուղիղ չորսին ուղղակի Աւստրիոյ կայսեր մառանէն եկող գինին հոս չըլլայ, առանց որեւէ ողորմածութեան ձեր գլուխը պիտի իյնայ, որովհետեւ սովորութիւն չունիմ խաղի գալու, նոյնիսկ իմ մտերիմ բարեկամներուս կողմէ: Իսկ եթէ որոշեալ ժամուն գինիին շիշը հոս ըլլայ, այն ժամանակ դուք իրաւունք պիտի ունենաք իմ գանձէս այնքան ոսկի, այնքան ադամանդ ու արծաթ առնելու, որքան աշխարհի ամէնէն զօրաւոր մարդը կրնայ փոխադրել ...

— Ահա ազնուականօրէն արտասանուած խօսք մը, բացագանչեցի ես: Գրաւը ընդունուած է:

Անմիջապէս պահանջեցի թուղթ, գրիչ եւ մելան եւ կայսրուհիին գրեցի հետեւեալ նամակը.—

« Ձեր վեհափառութիւնը, իբրեւ կայսրութեան ընդհանուր ժառանգորդը, իր հօր՝ հանգուցեալ կայսեր մառաններուն ժառանգութիւնն ալ ստացած է անկասկած: Պիտի համարձակի՞մ խնդրելու ձեր վեհափառութենէն, որ [illegible] հաճէր ինծի ուղարկել շիշ մը այն գինիէն զոր ես յաճախ առիթը ունեցած եմ ըմպելու հանգուցեալ կայսեր հետ: Ես կը թախանձեմ, որ այդ գինին ըլլայ ամէնէն ընտիրը, որովհետեւ հարցը կայանայ գրաւի մը շուրջ: Այս առիթը յարմար պիտի նկատեմ անգամ մը եւս ընդունելու ձերդ վեհափառութեան բարութիւնը, որով մնամ ... (եւայլն)

Գրեթէ ժամը երեքը հինգ անցած արդէն, երբ նամակս, առանց ժամանակ կորսնցնելու, յանձնեցի իմ վազորդիս, որ իսկոյն հանելով իր ծանրութիւնները, սուրաց դէպի Վիէննա:

(3 Շար.)

ԹՈՒՐՔԻԱ
ՄԵԾ ԱՂԷՏԻ ՄԸ ԵՆԹԱԿԱՅ

—o—

Անգարայէն կը հեռագրեն թէ վերջին ...րթուն մայրաքաղաքը կլիմային այլա... քմայքներուն նշաւակ դարձաւ։ Մինչ հեղեղներ տակ կը տիրէր, Ենիշէհիրի ...ձլ ամբարտակի ճամբուն վրայ Այտըն-լըքչիլէրի քառասուն տուներուն վարի յարկերը ողողուեցան սաստիկ կարկուտի մը հետեւանքով։ Հրշէջները փութալով պարպեցին քառասուն տուներու ջուրե-րը։ Վնասը 75 հազար ոսկի է։ Մարդկային կորուստ չկայ։ Կարմիր Մահիկի կողմէ պաթանիյէ, շարժուն մառանակալ, ...ապուր եւ քարիւղ տրուեցան աղէտեալներուն։

Կարկուտախառն անձրեւը, անդամալուծեց քաղաքին կեանքը։ Ելեկտրական հոսանքը եւ ջուրերը կտրուեցան։ Թերթերէն միայն մէկը կրցաւ լոյս տեսնել չորս էջերով, միւսները հազիւ կէսօրէ ետք կրցան լրացնել իրենց տպագրութիւնը։

Պաշտօնական հաղորդագրութեան համաձայն՝ 18 հոգի մեռած են։

Փողոցները ծովի նման, ճամբաները աւրուած, աներթեւեկելի։ Աթաթիւրքի ...ճաւոյլին լիճի փոխակերպուած։ Ինճեսու գետակը բերնէ բերան լեցուած, յորդելու սահմանին հասած։ Եթէ յորդէր, Անգարացիները օրերով առանց բանջարեղէնի պիտի մնային։

Զինուորական փոխադրական միջոցներով կարգ մը թաղերու բնակչութիւնը փոխադրուեցաւ քաղաքին ապահով վայրերը։

Քաղաքին զանազան մասերուն տուներու ստորնայարկերը ողողուած, կարասիները անգործածելի դարձած են։

Իսքիթլէր պողոտան մարդուկէս հասակ ջուրերու տակ, խեղդուած ոչխարներ՝ սպանդանոցի շրջակայքը, խանութները ողողուած, այլուր՝ տապալած քարփիններ ամենուրեք աւազ՝ զոր հեղեղները բերած են։ Հրշէջները տակաւին կը ջանան տուներու ջուրերը պարպել։

Կուսակալ Նուրի Թէօմանի տուած բացատրութեան համաձայն, 150 բնակարանի ստորնայարկերը ողողուած են, կարգ մը պատեր ճաթած եւ փլած։ 6 – 7 փուռեր չեն կրցած գործել։ Յայտնի չէ թէ քանի՛ գիւղերաբոյս տուն փլած է, Անգարա Քոլեժիի մթերանոցին մէջ 120 հազար ոսկի արժողութեամբ գիրք, ելեկտրական կազմած եւ նուագարաններ վնասուած են։ Եօթը հոգի մեռած են զանազան պատճառներով։ Հեղեղը տարած է յիսուն ոչխար։

Անգարայի մէջ մէկ քառակուսի մեթրի վրայ 50·5 քիլօ անձրեւ տեղացած է։

Կարգ մը փուռերու անշարժութեան մասնուելուն հետեւանքով՝ կարելի չեղաւ հաց գտնել, նոյնիսկ կրկնապատիկ գնով։

Մամաք գետակին ափերուն վրայ գտնուող տուները պարպուեցան, նկատելով որ ջուրերը կը բարձրանան։

Ջուրի խողովակները պայթած են, եւ օրական վեց ժամ հերթով ջուր պիտի տրուի քաղաքին։

Ողողեալ տուներուն համագումարը հազարէ շատ բարձր է, իսկ փլած տուներն ալ հարիւրի կը հասնին։ Ապահովութեան անօրէնութիւնը եւ միւս իշխանութիւնները չկրցան վերջնական թուանշան մը տալ։ Մամաք եւ Վարլըգ թաղերուն մէջ ջուրերուն բարձրութիւնը երեք մեթրի հասած է։

Արշալոյսէն սկսեալ թանով (հէլի-քոփթէր) կը շրջագային քաղաքին վրայ ողողեալ շրջանները։

Տուները խուժած ջուրերը ցեխոտ ըլլալուն, զանոնք պարպող հրշէջներուն մօթէօրները խանգարուեցան։

Քաղաքին օդային կապն ու ջուրն ալ կտրուեցան։ Ոչ մէկ տեղ կարելի չեղաւ հաց գտնել։ Մեծ մասամբ ելեկտրականութեամբ բանող փուռերը չկրցան հաց պատրաստել։

ԵՐԵՔ ՀԱԶԱՐ ՀՈԳԻ ԱՆՊԱՏՍՊԱՐ

Հեղեղներէն ամէնէն աւելի աւեր կրած Իմրահօր եւ Միւհյա գիւղերուն մէջ աշխատող երեք հազար ագիւսի աշխատաւոր անպատսպար մնացին։ Կարմիր Մահիկը վրաններ ղրկեց անոնց համար։

Վարլըգ թաղին մէջ բանուորական ապահովագրութեանց սեփական պլաժ ապարթըմանները փլելու հակամէտ ըլլալուն պարպուիլ սկսան։ Նիւթական վնասը շուրջ երեսուն միլիոն ոսկի է։

Սըհիյէ – Ճէպէճի, Քըզըլայ – Ճէպէճի, Սըհիյէ – Ուլուս եւ կարգ մը ուրիշ ճամբաներու վրայ հաղորդակցութիւնը կատարելապէս կանգ առաւ։ Այս պատճառաւ բազմաթիւ Անգարացիներ իրենց տուները չկրցան երթալ եւ ազգականներու տուները գիշերեցին։

ՕԴԱՆԱՒԵՐԸ ՉԿՐՑԱՆ ԻՋՆԵԼ

Աթէնք – Անգարա սպասարկութիւնը ընող Սապինա օդանաւը չկրցաւ Անգարա իջնել եւ Եշիլքէօյ մեկնեցաւ։ Թուրք օդանաւերը չկրցան Անգարա մեկնիլ։

ՁՈՀԵՐՈՒՆ ԹԻՒԸ

Վերջին վայրկեանին կը հաղորդուի որ մեռեալներուն թիւը 18ի բարձրացած է։ Երեքը ելեկտ. թելերը փրթած ըլլալուն ելեկտրահար եղած, փատարան մը սան փլուզումը տեսնելով յանկարծամահ եղած է, Երկուքը ճամբու արկածի զոհ գացած են։ Եօթը հոգի ալ խեղդուելով կամ փլած տուներու եւ պատերու տակ մնալով մեռած են։ Աէօյիւթէօզիւյի մէջ չորս հոգինոց ընտանիքի մը երեք անդամները մեռած են։ Փրկուած հայրը հեծեծագին կուլայ «Զաւակներս գացին» գոչելով։ Բոլաթլըի ճամբուն վրայ հեղեղները ոչխարի հօտ մը քշած տարած են։ Մամաքի մէջ մասնաւորաբար մեծ է աւերը եւ մարդկային կորուստը։ Երկու հարիւր տուն պարպուած, ժողովուրդը գիշերանոցներով դուրս խոյացած է։ Դեռ յայտնի չէ վնասին եւ մարդկային կորուստին վերջնական հաշուեկշիռը։

Անգարայի շրջակայ բոլոր բանջարանոցները, դաշտերը եւ պտղատու ծառերը փճացած են։ Բազմաթիւ հաւնոցի անասուններ ոչխարներ եւ այծեր ալ փճացած են։

ԱՆԱՏՕԼՈՒԻ ՄԷՋ

Սվազի եօթը գիւղերուն մէջ հեղեղներուն ազդեցութեամբ երեք հոգի խեղդուած են, տուներ փլած բազմաթիւ ոչխարներ, եզեր եւ կովեր ալ փճացած են։ Հաւկիթի մեծութեամբ կարկուտ տեղալով 7 հոգի վիրաւորուած են։ Սիվրիհիսարի մէջ տեղատարափէն երկու տուն փլած, ոստիկան զինուոր մը խեղդամահ եղած է։ Տէնիզլիի գիւղերուն մէջ ալ տեղատարափէն եւ կայծակէն երկու հոգի մեռած են։ Իզմիրի շրջակայքը երկու կին կայծակնահար եղած են։ Աֆիոնի մէջ ալ հեղեղները 9 հոգի խեղդամահ ըրած են։

Իզմիրի գրեթէ բոլոր թաղերը եւ գլխաւոր պողոտաները ջուրի տակ կը մնան։ Երկու հարիւրէ աւելի են ողողուած տուները։ Միթհատփաշա մանչերու Ենսթիթիւթին դրօշի ձողին վրայ կայծակ ինկաւ եւ փրթած հարիւր քիլօ ծանրութիւնով քարէ սիւն մը ճամբան փակեց։

ԻԶՄԻԹԻ ՄԷՋ

Տեղատարափին հետեւանքով աւելի քան70 տունի ստորնայարկերը ողողուեցան, պողոտաները գետի վերածուեցան։ Իզմիթի դաշտը լիճ դարձած է։

ԱՅԼՈՒՐ

Տէնիզլիի մէջ ալ անձրեւ մեծ թիւով անասուններու մահուան պատճառ եղաւ, երեք հոգի մեռան։

Սըվասի մէջ 68 ոչխարներ խեղդուեցան, երկու մանուկներ ցուրտէն սառեցան։

Սիվրիհիսարի արտերը եւ պարտէզները փճացան հեղեղէն, երկու տուներ փլան, ժանտարմա մը խեղդուեցաւ։

Էտիրնէի մէջ երկու հարիւր հազար տեքար հողամաս ողողուած է։ Մարիճա եւ Թունճա տեղ տեղ յորդած են։ Նոյնպէս՝ Էրկենէն։

ՊՈԼՍՈՅ ԲՆԱԿՉՈՒԹԻՒՆԸ

Պոլսոյ բնակչութեան աւելի քան կէսը գաւառացիներէ բաղկացած է։ 1955ին, Պոլսեցիները 45 առ հարիւր համեմատութիւնը կը կազմէին քաղաքին բնակչութեան։ Վերջին վեց տարիներու ընթացքին, այս համեմատութիւնը աւելի եւս ինկած ըլլալու է։ 1955ին Պոլսոյ մէջ ապրող մէկ միլիոն 533 հազար 822 հոգիէն 836·267 հոգին այլ նահանգներէ եկած էին։

Դէպի Պոլիս խուժումը երկու պատճառ ունի․

1·— Պոլսոյ մէջ կեանքի պայմանները աւելի լաւ են այլ նահանգներէ։

2·— Կարգ մը շրջաններու մէջ ապրուստի պայմանները շատ ծանր են։

Ամէնէն աւելի Պոլիս խուժողները Սեւ Ծովի եւ Կեդրոնական Անատոլուի կը պատկանին։

Կը հաշուուի թէ այս խուժումը եթէ շարունակուի այս կշռոյթով, քաղաքին բնակչութիւնը քսան տարուան ընթացքին պիտի անցնի հինգ միլիոնը։

ՌՈՒՍԵՒԹՈՒՐՔ ՖՆՏԱԿԱԽԱՂ

Մոսկուայի մէջ, ինչպէս գրեցինք, ֆութպոլի մրցում մը տեղի ունեցաւ Խըրուշչեւի ներկայութեան, ռուս եւ թուրք խումբերու միջեւ։ Մրցումը վերջ գտած էր Թուրքերու պարտութեամբ։ Յաղթող դատաւորներն էին Ֆինլանտացիները։ «Փրավտայի» մէջ ռուսական խումբին նախկին խմբապետը, Սիմոնեան, կը գրէ․

— «Թուրքերը յարձակողականի մէջ կրաւորական ըլլալով՝ կարեւորութիւն տուին առաւելապէս իրենց պաշտպանողական խաղարկութեան, եւ այդ պաշտօնը կը կատարէին եօթը խաղացողներ։ Այդ պատճառով, ռուսական պաշտպանողական գիծը շատ հանգիստ մնաց ամբողջ խաղարկութեան ընթացքին, որ վերջացաւ Թուրքերուն պարտութեամբ»։

× Թուրքեւռուս խումբերու միջեւ շատ մրցումներ կատարուած են անցեալին մէջ, վերջին հանդիպումները սկսած են 1956էն ասդին՝ Ֆեներպահչէ եւ Կալաթասարայի խումբերուն շրջապտոյտներուն ընթացքին։ Այսպէս, 1956ին տեղի ունեցած է չորս մրցում, 1957ին հինգ մրցում, 1958ին չորս մրցում։ 1959ին Անգարայի «Կէնչսփօր» խումբը այցելած է Երեւան, Թիֆլիս ու Մոսկուա, եւ բոլոր այդ քաղաքներուն մէջ պարտըուած։ 1960ին վեց հանդիպումներ եղած են Ռոստով – Թաքսիմ խումբերուն միջեւ եւ Թուրքերը պարտուած են չարաչար, հինգի դէմ զերօ։

...րայ, գիրառնը ամբողջութիւն մըն է, ...պատառին վրայ մասնիկ մը միայն, որ ներդաշնակօրէն կը գործէ միւս բաղկացուցիչ մասնիկներուն հետ։ Այս ներդաշնակութեան հսկողը՝ բեմադիրն է։ Տըր...ուած գործողութեան մը ընթացքին, ան է որ կը կատարէ տարրերուն դասաւորումը եւ կ'որոշէ անոնց ներկայութեան ժամանակը։ Ահա այսպիսի տարրական ...ողութիւններ կ'անտեսուին հայկական ժապաւէններուն մէջ։ Այդ պատճառաւ ..., որքան ալ մեծ ըլլայ տաղանդը, Հ. Ներսէսեանի, կամ Ա. Աւետիսեանի, անոնց խաղարկութիւնը պիտի մնայ թերի ժապաւէններու մարզին մէջ, ցուրցիւ ...ժողովին որ շարժանկարին համար ան...ւոր տարր մը նոյնքան կարեւոր է, որքան է իրենց խաղարկութիւնը։

Մեր այս ասարկութիւնը ի զօրու է նաեւ այն պարագային՝ երբ ժապաւէնը թատերական կտոր մը կը պատկերացնէ։ Եթէ շարժանկարը իր արտայայտութեան յատուկ միջոցներով բան մը չաւելցնէ թատերախաղին վրայ, այս վերջինը ոչ միայն լաւ ժապաւէն մը չի դառնար, այլ եւ կը դադրի լաւ թատրոն ըլլալէ։ Աւելորդ է աւելի երկար վերլուծել այս տարրական դիտողութիւնները, որոնք այսքանով ալ հասկնալի են բոլոր անոնց համար, որ կը հետաքրքրուին արուեստի այս մարզերով։

Եթէ վերը անուններ թուեցի եւ ենթադրելով որ աւելորդ կնճիռներ կրնան անոնց առնել այդ մասնանշումներս, կը փութամ հետեւեալ ճշդումը ընել։ Ֆրանսական դասական թատրոնին ծառայող մեծ դերասաններ կան։ Անոնք է որ թատերախաղերուն գլխաւոր դերերը կը ստանձնեն։ Հակառակ ասոր, շարժանկարին մէջ անոնց կը վերապահուին երկրորդական կամ երրորդական դերեր։ Նսեմացում մը չէ այս, այլ ըստ պատշաճի յանձնառում միայն։ Նոյնը պէտք է կատարուի Հայաստանի մէջ։ Թատրոնն իր ճամբով եւ շարժանկարը իր ճամբով։ Մէկը միւսին կարկատան դարձնելով կատարել գործ չի առնեցուիր։

('Մնացեալը յաջորդով)

ԱՐԼԷՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (236)

ՀԱՅՈՑ ԲԵՐԴԸ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

ՄԱՍՆ ԵՐՐՈՐԴ

ՎԵՐՋԱԲԱՆ

Ու, զարմանալի բան,— Պարսիկների անշարժութիւնն այժմ աւելի էր անհանգստացնում բերդի բնակիչներին, քան շարժումը։ Պարիսպների գլխից տեսնում էին, թէ ինչ էին անում Պարսիկները․ առաւօտները վրաններից դուրս էին գալիս հանգիստ լուացւում, կերակուր էին եփում, զէնք էին մաքրում, պահակութիւն էին անում։

Իսկ նրանց ձիերը շարքով կանգնած կեր էին ուտում։ Երբեմն էլ ինչ որ խաղեր էին խաղում այդ զինուորները կամ երեսները դարձնելով դէպի բերդը, ըռունցք էին թափ տալիս։ Ի՞նչ էին ուզում, ի՞նչ էին մտադիր — դժուար էր իմանալ։

— Պաշարում են թերեւս, որ մեր զօրութիւնը չելնի բերդից, — կարծիք յայտնեց Սահառունի Սահակ իշխանը,— եւ օգնութեան չգնայ Զարեհին։

— Կամ ցանկանում են պաշարումով ստիպել անձնատուր լինելու, — տարակոյս յայտնեց Գնթունի իշխանը։

Այսպիսի ենթադրութիւններ անում էին շատերը, գրեթէ բոլոր բերդեցիները եւ սպասում։ Իսկ բերդապետն այժմ ծանըր հոգսերի մէջ նորից ստուգում էր բոլոր դռները, պարիսպները, պահակներ էր կարգում կարեւոր կէտերում․ մարտիկներին սովորեցնում էր, թէ ինչպէս դիմադրել նոյնը սովորեցնում էր երիտասարդ շինականներին ու արհեստաւորներին։

Միւս կողմից՝ ջանում էր կապ ունենալ դրսի աշխարհի հետ, իմանալու ի՞նչ է կատարւում երկրում, որտե՞ղ է գտնըւում Զարեհ Ամատունին իր զօրքով, ո՞ւր մնաց Մուշեղ սպարապետը՝ գալի՞ս է արդեօք եւ օգնութիւն բերո՞ւմ է, թէ ոչ։ Եւ որովհետեւ այժմ բերդից դուրս գալ հնարաւոր չէր առաջուայ պէս՝ նա բերդի ստորերկրեայ ճանապարհով մէկ-երկու ճարպիկ, փորձուած երիտասարդներ ուղարկեց թշնամու զօրքի թիկը, նրա շարժումը ուղղութիւններն ու նըպատակները պարզելու եւ առհասարակ երկրի մասին ստոյգ լուրեր բերելու ... Ու մի քանի օր յետոյ եկան դրանք եւ յայտնեցին, թէ Պարսիկները գրաւել են ամբողջ Աղձնիքը, Տարօնը, Տուրուբերանը մինչեւ Արշարունիք։

Պարզուեց նաեւ, որ սպարապետի օգնական Զարեհ Ամատունին կռուելով նահանջել է սահմանից եւ այժմ թշնամուն դիմադրում է Արաքսի ափերին։ Սուրհանդակները պատմում էին նաեւ, թէ նա մտադիր է, պարտուելու դէպքում, բարձրանալ Գառնի եւ ամրանալ նրա բերդում։

— Ահա ինչու պաշարող Պարսիկները չեն դիմում գրոհի,— բացատրեց բերդապետը Թաղուհուն՝ ամէնը պատմելուց յետոյ։— Այժմ, Թաղուհի, կը խնդրէի թոյլատրես ինձ՝ յարձակուել նոցա վըրայ, որպէսզի թեթեւացնեմ Զարեհի վիճակը։

— Արա, բերդապետ, ինչ անհրաժեշտ է եւ հնարաւոր,— ասաց Թաղուհին։— Սակայն ջանացիր, որ չլինեն անտեղի կորուստներ։ Իւրաքանչիւր զինուոր ապահովութիւն է մեզ համար, հետեւաբար, թանկ ...

Փառանձեմը նոյնպէս մտածում էր, թէ ինչպէս կարելի է թեթեւացնել Զարեհի նահանջը, եւ, մի առժամ մտածելով, ասաց․

ՍՏԵՓԱՆ ԶՈՐԵԱՆ

(Շար․)

ՏԱՐԵԿԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Կապոյտ Խաչի Մարսէյլի մասնաճիւղին կողմէ, Յուլիս 9ին, Լա Ֆէվ, Գառ Շարլ, առաւօտէն մինչեւ ուշ գիշեր:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Մայր եկեղեցիի վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ՝ այս Կիրակի մասնաւոր հանդիսաւոր հոգեհանգիստ կը կատարուի եկեղեցիին հիմնադիր – բարերար՝

ԱՍՊԵՏ ՎԱՀԱՆ ԽՕՐԱՍԱՆՃԵԱՆի

ինչպէս նաեւ իր ծնողքին եւ իր գերդաստանէն ննջեցեալներու յիշատակին: Պրիւքսէլէն հրաւիրուած են իր այրին՝ Տիկին Խօրասանճեան եւ քեռորդին Գ. Ա. Կիւրճեան: Մեծանուն բարերարին յիշատակը յարգողները կը հրաւիրուին ներկայ գտնուիլ:

« ՅԱՌԱՋ » ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

Իսիէն Գ. Մանուկ Շիրվանեան վեցամսեայ Յառաջ կը նուիրէ Գ. Հայրապետեանի, Վալանս:

ՆՈՒԷՐ

Յովհաննէս Կէօկճեանի մահուան առթիւ Նշան Թէյլէքեան տասը Ն. Ֆ. կը նուիրէ Յառաջի բարգաւաճման համար, փոխան ծաղկեպսակի:

ԻՍԻԻ ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԵԱՆ ՑԱՆԿԸ

Տէր եւ Տիկին Ալեքսանեան 50 Ն. Ֆ., Տէր եւ Տիկ. Թուրիկեան 30, Տէր եւ Տիկին Փափազեան, Տէր եւ Տիկին Փալիկեան, Տէր եւ Տիկ. Մանուկեան, Տէր եւ Տիկին Սերոբեան, Գ. Դաւիթեան քառասնական Ն. Ֆ., Գ. Զաքարեան, Տէր եւ Տիկին Միքայէլեան, Տէր եւ Տիկին Ծերունեան, Տէր եւ Տիկին Քէօշկէրեան, Տէր եւ Տիկին Շէրպէթճեան, Տէր եւ Տիկ. Գրիգորեան, Ֆէրհատեան, Պապիկեան, Քէրլօշեան, Օհաննէսեան, Դաբբինեան, Յարութիւնեան, Քալէնտէրեան, Դանիէլեան, Աբլանեան, Տիկ. Կարապետեան, Տէր եւ Տիկին Մինասեան, Յակոբեան, Թօփալեան, Տիկին Իփէկեան, Սրբազան Հայր, Տէր եւ Տիկին Նիկողոսեան, Տէր եւ Տիկ. Խորէնեան տասնական Ն. Ֆ.: Տիկին Տէմիրճեան հինգ, Տէր եւ Տիկ. Խուպէսէրեան 15, Ոմն 10:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ
ԳԱՐԵԳԻՆ ՊԱՏՐ. ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆԻ
ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Այս Կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհաննէս-Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ մասնաւոր հոգեհանգիստ պիտի կատարուի Թուրքիոյ Հայոց բազմավաստակ Պատրիարք՝

ԳԱՐԵԳԻՆ ԱՐՔ. ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆԻ

հոգւոյն ի յիշատակ:

ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Կապոյտ Խաչի Կրընոպլի տարեկան դաշտահանդէսը, այս Կիրակի ամբողջ օրը, Սէն Նիզիէ ճամբուն վրայ, Շաթօ տը Պօ Րըկառի զովասուն ծառաստանին պաղ ջուրին մօտ:

Օթօքարի ժամերը.— ժամը 8.45ին գպրոցին առջեւէն, ժամը 9ին Րիւ տը լա Փլէնէն, 9.15 Փլաս Վէրտէօն, 9.30ին Քուր Պերիա, Րիւ տ'Ալամպերի անկիւնը:

Անձրեւի պարագային դաշտահանդէսը կը յետաձգուի՝ Յուլիս 9ին:

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

Հայ Կարմիր Խաչի Ֆէնվիլիէի օդափոխութեան կայանի Ա. խումբը կը մեկնի Երեքշաբթի Յուլիս 4ին, ժամը 14ին, ժամադրավայր՝ Հայ Կարմիր Խաչի կեդրոնատեղին, 15 Րիւ Ժան Կուժօն, Փարիզ:

Արձանագրութիւնները կը շարունակուին միմիայն Օգոստ. ամսուան համար:

Ա. խումբի վերջին բժշկական քննութիւնները տեղի կ'ունենան Ուրբաթ (30 Յունիս) եւ Երկուշաբթի (Յուլիս 3), ժամը 9–12, Հայ Կարմիր Խաչի դարմանատունը, 15, Րիւ Ժան Կուժօն, Փարիզ:

Հ. Ե. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴ ԴԱՇՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ

Joinville le Pont

Կազմակերպուած Հ. Ե. Դ. Նոր Սերունդի «Աճառեան» խումբի կողմէ, Կիրակի Յուլիս 9:

Կը հրաւիրուին Նոր Սերնդականներ եւ համակիրներ:

Ժամադրավայր՝ Շաթօ տը Վէնսէն, ժամը 10ին:

imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

Ա. խումբը կը մեկնի Փարիզէն այս Կիրակի (Յուլիս 2) իրիկուն: Հաւաքուիլ ժամը 22ին, Կառ տը Լիոնի մեծ ժամացոյցին տակ: Ծնողքներէն կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

ՕԳՈՍՏՈՍԻ համար արձանագրուիլ ուզող ծնողքներէն կը խնդրուի դիմել Չորեքշաբթի օրերը ժամը 16էն 18 Միշակոյթին Տուն, 17 Րիւ Պլէօ:

×

Ֆ. Կ. Խաչի Պօմոնի մասնաճիւղը կը հրաւիրէ ծնողքները որպէսզի արձանագրեն իրենց զաւակները օդափոխութեան կայանի համար, մանչերը 6–13 եւ աղջիկները 6–14 տարեկան:

Փափաքողները արձանագրութեան համար դիմեն՝ 23 Պուլվ. Պօմոն, Տիկին Մ. Տօլպաշեանի:

Իսկ քաղաքը՝ Տիկին Թութելեանի, 4 ռիւ Փարմանթիէ:

×

Ֆ. Կ. Խաչի վարչութիւնը կը հրաւիրէ ծնողքները որպէսզի արձանագրեն իրենց զաւակները օդափոխութեան կայանի համար, մանչերը 6 – 13 եւ աղջիկները 6 – 14 տարեկան փափաքողները արձանագրութեան համար դիմեն՝ 14 Պուլվ. տէ Միւրիէ, տիկ. Արմաղանեանի եւ Տիկին Նուրիցայ Բարսեղեանի, 11 Էնֆաս տէ Միւրիէ:

Արձանագրութիւնները կը փակուին Յուլիս 15ին:

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԼՍԱՐԱՆ

Արձակուրդներէն առաջ, Լսարանի վերջին հաւաքոյթը տեղի կ'ունենայ այս Երկուշաբթի, Րիւ տը Թրէվիզի Ազգային Տան մէջ.

Պիտի խօսի՝ ճարտարապետ

Գ. ԵՐՈՒԱՆԴ ԻԹԻՒՃԵԱՆ

Դէպի Երուսաղէմ կատարած իր վերջին ճամբորդութեան մասին՝ լուսարձակի օգնութեամբ:

Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ, դռները պիտի գոցուին ժամը 20.50ին:

Հ. Յ. Դ.
ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Պելվիլի Ռոստոմ խումբի ժողովը, այս Շաբաթ, ժամը 21ին, ընկեր Մանուկի բնակարանը՝ 40 Րիւ տը լա Մառ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ՊԱՆԵԷՕ ՔԱՇԱՆ.— Հ. Յ. Դ. «Արծիւ» ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ ընկերները այս Երկուշաբթի, ժամը 20.30ին, ծանօթ հաւաքավայրը: Կարեւոր օրակարգ:

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— Հ. Յ. Դ. Եօթնեղբայրեան ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Կրընոպլի, Լանսէի, Րընաժի ընկերները այս Շաբաթ ժամը 9ին, գպրոցի սրահին մէջ: Կարեւոր օրակարգ:

ՎԻԷՆԻ Հ. Մ. Ը. Մ.ի տարեկան ընդհ. ժողովը այս Երկուշաբթի (3 Յուլիս), Համօ Օհանջանեան ակումբը, ժամը 8.30ին: Ներկաներուն թիւը բաւարար պիտի նկատուի:

ՍԿԱՈՒՏԱԿԱՆ ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ
ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Կազմակերպութեամբ Հայ Արենոյշներու եւ Գայլիկներու:

Յուլիս ութին, Շաբաթ իրիկուն ժամը 21ին, «Ժիմնազ»ի շքեղ սրահին մէջ: (Րիւ տիւ Թէաթր - Ֆրանսէ):

Գեղարուեստական խնամուած բաժին

Պիտի բեմադրուի՝ ընտանեկան կեանքէ առնուած բարոյալից թատերգութիւն մը Ալչուճեանի՝ «Թնաները» եւ ծիծաղաշարժ զաւեշտ մը Ե. Օտեանի՝ «Զարշըլը Արթին աղա»:

Գայլիկները պիտի կատարեն շուէտական մարզանք, իսկ Արենոյշները պիտի պարեն հայկական պարեր: 30 հոգինոց պարախումբով:

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՃԱՄԲԱՐ

ՕԳՈՍՏՈՍ 1-31

AGDE (Hérault)

Միջերկրականի կապոյտ ջուրերու ափին: Խաղաղաշէտ եւ լողափ: Խմբական պտոյտներ, դասախօսութիւններ եւ գեղարուեստական երեկոյթներ:

ՕՐԱԿԱՆ 9.50 Ն. Ֆ.

Արձանագրութեան համար դիմել՝ ամէն Ուրբաթ երեկոյեան ժամը 8էն – 10, եւ Շաբաթ օրերը ժամը 4 – 8, 17 Րիւ Պլէօ.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. — Հատը՝ 0.25 Ն. Ֆ.

ԿԻՐԱԿԻ 2 ՅՈՒԼԻՍ
DIMANCHE 2 JUILLET 1961

37ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9143 — 37EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 17ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4944

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆԻ ՃԵՄԱՐԱՆԸ

Հայաստանի անկախութեան տասնե - րորդ տարեդարձին, 1928 Մայիս 28ին Եգիպտոսի մէջ հիմը կը դրուէր Համազ- գային Մշակութային եւ կրթական ընկե- րութեան :

Հիմնադիրներն էին Համօ Օհանջան - եան, Նիկոլ Աղբալեան, Լեւոն Շանթ, Գասպար Իփէքեան, Ստեփան Եսայեան, Վահան Նաւասարդեան եւ ուրիշ ընկեր - ներ :

Տարի մը վերջ, 1929ին, Պէյրութի մէջ կը բացուէր Համազգայինի ճեմարանը, համեստ յարկի մը տակ : Լեւոն Շանթ եւ Նիկոլ Աղբալեան մինչեւ իրենց վերջին շունչը նուիրուեցան այս հայկական երկ- րորդական վարժարանի բարգաւաճման : Ու յաջողեցան հաստատ հիմերու վրայ դնել զայն, պատրաստելու համար «գի - տակից եւ պարտաճանաչ հայ մտաւո - րականներ, կենդանի պահելու եւ զար - գացնելու՝ հայ մշակոյթը» :

Ամէն ինչ գլուխէն պէտք է սկսէին : Հինգ տարի վերջ միայն ճեմարանը տը - ւաւ իր անդրանիկ հունձքը : Եւ ահա՝ ա- ւելի քան քառորդ դարէ ի վեր ամէն տա- րի նոր պսակաւորներ կուգան աւելցնել շրջանաւարտներու թիւը : Շատեր կը մտնեն համալսարան՝ մասնագիտու - թեանց հետեւելու համար, ուրիշներ կ'ընդգրկեն ուսուցչական ասպարէզը :

Իսկ համրանք չունին կիսաւարտները, որոնք հայկական շունչով դաստիարակ - ուած, կը նետուին կեանքի ասպարէզը :

Շնորհիւ ողբացեալ Նշան Փալանճեանի [illegible] քանի հազար եգիպտ. ոսկիի նուիրատուութեան, ճեմարանը տէր դարձաւ հոյակապ շէնքի մը : Ամերիկայի մեր հայրենակիցները հնարաւորութիւն տուին կառուցանելու նոր շէնքեր, օժտը - ւած արդիական յարմարութիւններով եւ աղջկանց գիշերօթիկի սենեակներով :

Տնօրէնութեան տեղեկագրին համաձայն, վերջացող տարեշրջանին 540 աշակերտ - աշակերտուհիներ յաճախած են ճեմա - րան : Մանկապարտէզի աշակերտներու թիւն է եղած 126 (58 աղջիկ եւ 68 մանչ) : Նախակրթարանի չորս դասարաններն ու- նեցած են 147 աշակերտ (67 աղջիկ, 80 մանչ) :

Միջին կարգեր ու չորս դասարանները՝ 161 աշակերտ (82 աղջիկ, 79 մանչ) : Լսարանի երեք կարգերը՝ 67 (33 աղջիկ, 34 մանչ) :

Ասկէ զատ ճեմարան յաճախած են 25 օտար - ունկնդիրներ, որոնք զանազան դասարաններու մէջ հետեւած են հայա - գիտական առարկաներու :

Գիշերօթիկներու թիւը մնացած է նոյ- նը՝ 39 հոգի (16 աղջիկ, 23 տղայ), Լի - բանանէն, Սուրիայէն, Իրաքէն, Քուէյ- թէն, Իրանէն, Յունաստանէն, Ֆրանսա- յէն եւ Միացեալ Նահանգներէն :

Անփոփոխ մնացած է նաեւ ուսուցիչ - ներու թիւը՝ 33, — 22ը մնայուն, 11ը այցելու :

Վերի երեք դասարաններու աշակեր - տութեան «Լսարանական Միութիւն»ը կազմակերպած է գրական, գիտական, երաժշտական եւ թատերական հանդէս - ներ եւ հրատարակած է ջահակիր թեր - թը, ամբողջութեամբ խմբագրուած ա - շակերտներու կողմէ :

Ճեմարանի տարեկան ելեւմուտքն է 149 - 150.000 լիբ. ոսկի (22.400.000 - 24 միլիոն հին ֆրանք), որուն ութսուն առ հարիւրը կը գոյանայ աշակերտներու տա- րեթոշակէն : Մնացեալ գումարը կը հայ- թայթեն զանազան կազմակերպութիւններ եւ անհատներ : Ծախքերու բաժնին մէջ ուսուցիչներուն եւ պաշտօնեաներուն կը յատկացուի 120.000 լիբ. ոսկի : Բացը կը փակէ Համազգայինի Կեդրոնական վար - չութիւնը :

Այս տարի ճեմարանը աւարտած են 25 հոգի (13 աղջիկ եւ 12 մանչ), մեծ մասը «լրիւ ճեմարանական», մանկապարտէզէն սկսեալ :

Ֆրանսական պըրվէի քննութեան մաս- նակցող 24 հոգիի վրայ 23ը յաջողած են : Պաքալորէայի քննութեանց մէջ ճեմարա- նը արձանագրած է բացառիկ յաջողու - թիւն :

Ճեմարանը դարձած է լոյսի վառարան մը Լիբանանի մէջ, ուր Հայերը կը պա - հեն 58 նախակրթարան, 18 միջնակարգ վարժարան, 12.550 աշակերտ - աշակեր- տուհիներով եւ 750 ուսուցիչ - ուսուց - չուհիներով : Կրթական գործին կը յատ- կացնեն տարեկան 364 միլիոն հին Ֆր. :

Այս թուանշանները հպարտութեամբ կը լեցնեն մեր հոգիները եւ թոյլ կուտան մեզի յոյսով ու հաւատքով դիմաւորելու ապագան :

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՆԱԽԱԳԱՀԻՆ ՇՐՋԱՊՏՈՅՏԸ

«ԺԱՆ Տ'ԱՐՔ ՀԵՌՈՒ ՉԷ, 500 ՏԱՐԻ, 6 ԾԵՐՈՒՆԻ ԾԱՅՐ ԾԱՅՐԻ ԴՐՈՒԱԾ» ԿԸՍԷ ՏԸ ԿՈԼ

Էփինալէն ետք նախագահ տը Կոլ կ'անցնի Պառ Լը Տիւք եւ կը հասնի Ժան տ'Արքի քաղաքը Վօքուլէօր : Քաղաքա - պետը ոգեւորուած է եւ իր ճառին մէջ կը նմանցնէ Ֆրանսայի երկու մեծ դէմքերը՝ Ժան տ'Արք եւ տը Կոլ «քսան դար առաջ Լորէնի կցման գաղափարը կը տանջէր խիղճերը, բայց Լոռանի ձայնը ուժ կու- տար : Ազատագրման փողը հինգ հարիւր տարի առաջ հնչած էր : Վօքուլէօր զինած էր Ժան տ'Արքը դէմ դնելու համար յար- ձակողին » :

Տը Կոլ կը պատասխանէ — «Պարզ է որ մեր մտածումը պիտի երթայ դէպի Ժան տ'Արքի ազնուական, սուրբ դիմա - գիծը : Կը կարծենք որ մեզմէ շատ հեռու է : 500 տարի կայ, բայց տարիք կ'ընէ վեց ծերունի ծայր ծայրի դրուած : Կը տեսնէք որ շատ մօտ ենք » :

Ամէն տեղ, տը Կոլ խօսեցաւ Ալժերիոյ մասին որուն «պատերազմը, ամէն մարդ կը տեսնէ կը վերջանայ » : Խօսեցաւ նաեւ Եւրոպայի մասին եւ յայտնեց թէ ինք վստահութիւն ունի խաղաղութեան վը - րայ :

Իր շրջապտոյտին ընթացքին, տը Կոլ խօսեցաւ խորհրդարանականներու « Ա - ւելի դիւրին է երկու նահանգ պաշտպա - նել քան 13», քիչ ետք՝ «Ֆրանսա չորս հարիւր միլիոն թափած է Ալժերիոյ ան- դունդին մէջ» :

× Հինգշաբթի օրուան «կլոր սեղանը » կարգ մը որոշումներ տուաւ Ֆրանսայի երկրագործութեան մասին ; Կը թուի թէ նոր կարգադրութիւնները որոշ գոհացում կրնան տալ գիւղացիներուն, որոնք սա - կայն նոր ցոյցեր ըրին Ուրբաթ եւ Շա - բաթ :

× Ուրբաթ գիշեր շատ ուշ վերջացաւ Ազգ. Ժողովի ալժերական նիստը : Վեր- ջին խօսողն էր նախարար Ժոքս, որ ծանրացաւ մասնաւորապէս բանակին դե- րին վրայ : Ապա, իր յայտարարութեան վերջաւորութեան, անդրադարձաւ Ալժ. Ազատ. Ճակատին «Հոս կ'ուզեմ Ալժ. Ա- զատ. Ճակատին տեղը ճշդել մեր մտա - հոգութեանց մէջ : Ալժ. Ազատ. Ճակատը մեզի համար, ոչ աւելի, ոչ պակաս է քան ռազմիկներ, որոնցմէ, մասամբ, կախում ունի խաղաղութիւնը եւ պա - տերազմը, Ալժ. Ազատ. Ճակատը հաշուի առնուելիք քաղաքական մարդիկ են » :

Ժոքս ճշդած է նաեւ թէ բանակցու - թիւնները կրնան վերսկսիլ եթէ Ալժ. Ա- զատ. Ճակատը դադրեցնէ ահաբեկչական արարքները եւ հրաժարի Սահարայի իր յաւակնութիւններէն :

× « Ահակ»ը Յուլիս 5ը «բաժանումին դէմ ազգային օր» հռչակած է : Յիշենք, որ թուականը գիտուածով ընտրուած չէ, Ալժէի գրաւման տարեդարձն է (Յուլիս 5, 1830) : Հրապարակուած զեկոյցով «ԱՀԱԿ»ը կը բողոքէ բաժանման գաղա - փարին դէմ զոր «ֆրանսական ամէնէն բարձր իշխանութիւնները մէջտեղ դրած են քանի մը օրէ : Ալժերիոյ բաժանումը ինքնորոշման եւ ապագաղութականացման դրժումն է ։... Ալժերացի ժողովուրդը պիտի գիտնայ եւ մերժել, անոնք որոնք բաժանումով կ'ուզեն ջուրը ձգել անկա- խութիւնը :

Մինչ այդ «ԱՀԱԿ»ը թռուցիկներ բաժ- նած էր Միթիճայի շրջանը եւ կը հրա - ւիրէր Ալժերացիները, որ ցոյցեր կազ - մակերպէին շաբաթ օր :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊԵՐԼԻՆԻ հարցը կը շարունակէ ա - ռանցքը կազմել միջազգային քաղաքա - կանութեան : Ուաշինկթընի մէջ պատ - րաստուած է Արեւմուտքի պատասխանը, ուր կը շեշտուի, ինչպէս դիտել կուտան լաւատեղեակ շրջանակները, Արեւմուտքի վճռական որոշումը Պերլինի իրենց իրա- ւունքները պաշտպանելու : Բայց դուռ պի- տի ձգուի բանակցութեանց համար : Միւս կողմէ, Դաշնակցային Գերմանիոյ խոր - հրդարանը, միաձայնութեամբ համա - ձայն գտնուեցաւ իր նախագահին հետ, երբ այս վերջինը յայտարարեց — «Փան- քովի հետ ոչ մէկ բանակցութիւն գեր - ման միութեան շուրջ » : Ֆրանսայի ար - տաքին նախարարը՝ Քուվ տը Միւրվիլ, իր կարգին, Վիէննայի մէջ, յայտարա - րեց, թէ «անընդունելի պիտի նկատուին Պերլինի մէջ առնուած միակողմանի քայ- լերը» : Վերջապէս Ֆոն Պրենթանօ, Դաշն. Գերմանիոյ արտաքին նախարա - րը, շեշտեց, թէ «ամէն ինչ պիտի ընեն դաշնակիցներուն հետ, համոզելու հա - մար Խ. Միութիւնը, որ իրաւունք չունի ստորագրելու հաշտութեան առանձին դաշնագիր մը» : Կը յիշուի նաեւ թէ պա- շարման պարագային, ինչպէս սպառնա - ցած էր Խրուշչեւ, Պերլին 18 ամիս դի - մանալու պաշար ունի :

ՍԱԼԱԶԱՐ յայտարարեց թէ Ամերիկա չի տարբերիր Խորհ. Միութենէն, որով - հետեւ իրենց վարած քաղաքականութիւ - նը Ափրիկէի մէջ, թէեւ տարբեր նպա - տակներով, կը ձգտի Արեւմուտքը տկա- րացնելու. «Երբ Ափրիկէի մէջ, կը տը- կարացնեն, Ֆրանսան, Պելժիան, Փոր - թուկալը, այդքանով կը պակսի արեւ - մուտքի պաշտպանողական ուժը : Կը խորհիմ թէ Ամերիկան, որ խիստ գաղա- փարականի մը գերին է, եթէ յամառի իր այս հակառութեան մէջ, ինք պիտի ըլլայ վերջին զոհը » :

ՔՈՆԿՕ զինուորական տողանցքով տօ - նեց իր անկախութեան առաջին տարե - դարձը : Քաթանկա գոհացաւ Էլիզապէթ- վիլի մայր եկեղեցիին մէջ կատարուած Թէ Տէումով մը :

ՖԻՆԼԱՆՏԱՅԻ վարչապետը՝ Սուքսե - լայնըն հրաժարեցաւ : Կ'ամբաստանուէր Ընկերային Ապահովագրութեան գանձէն գումարներ իւրացուցած ըլլալու յան - ցանքով :

ՀԱՐԱՒԱՅԻՆ ՔՈՐԷԱՅԻ իշխանութիւն- ները ազատ արձակեցին վեց հարիւր հա- մայնավարամիտներ :

ՄՈՍԿՈՒԱՅԷՆ արտաքսուեցաւ Իսրա - յէլի դեսպանատան առաջին քարտուղա - րը : Խորհրդային իշխանութիւնը կ'ա - ռարկէ, որ Իսրայէլցի դիւանագէտը ճամբորդած է երկրին մէջ եւ «սիոնական գրականութիւն տարածած է » :

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ 2400 միլիոն րուբլիի արժողութեամբ թեքնիք օժան - դակութիւն ըրած է Ափրիկէի եւ Ասիոյ քանի երկիրներու :

ՖՐԱՆՍԱՅԻ համայնավար կուսակցու - թեան Կեդր. Կոմիտէն մասնաւոր նըս - տաշրջանէ մը ետք բանաձեւ մը հրապա- րակեց ուր քննադատելէ ետք կոլեան վարչակարգը, նախագահ Լիւպքէի ըն - դունելութիւնը, 16րդ յօդուածը որ «բռ- նատիրութիւն ստեղծած է» և այդ ձեւով « դուռ կը բանայ ֆաշական նոր արկա - ծախնդրութիւններու », կը շեշտէ — « Ֆրանսայի գերագոյն շահին համար, շուտով պէտք է վերահաստատել իրական հանրապետութիւն մը » : Կեդր. Կոմիտէն կոչ կ'ընէ շարքերուն որպէսզի «յառաջ - դիմութեան, ազատութեան եւ խաղա - ղութեան դատը յաղթանակէ»... :

ՉԻՆԱՑԻՆԵՐԸ իրենց «համակրական զգացումներու հաւատարիքը» հաղորդեցին Ֆրանսացի գիւղացիներուն որոնք «հերո- սական պայքար մը կը տանին. յետադի- մական քաղաքականութեան դէմ» :

« Կ. Գ. Բ. »ը (Կազմակերպութիւն Գաղտնի -Բանակ) կը սպառնայ Ալժե - ցիներուն որոնք, հակառակ իր հրահան- գին Մայր Երկիր կ'երթան արձակուրդի : Այս ամառը պէտք չէ արձակուրդի եր - թան :

ՍԱՍՏԻԿ ՏԱՔԸ կը շարունակուի Փա - րիզի մէջ, ուր Շաբաթ օր ջերմաչափը 35 աստիճանի հասած էր : Յունիս 30ին եւ Յուլիս 1ին աւելի քան մէկ միլիոն Փա - րիզցիներ արձակուրդի մեկնեցան :

ԼԱՈՍԻ ՀԱՐՑԸ միշտ անլուծելի թըն - ճուկ կը մնայ : 26րդ նիստը գումարուե - ցաւ անցեալ օր, Ժընեւի մէջ, առանց շօ- շափելի արդիւնքի :

ԼՈՒՍԱՒՈՐՉԻ ԱՋԸ

Լուսաւորչի Աջը սուրբ՝ դաստակերտն է Արարչին
Ստեղծագործ կորովին : Մատներն անոր լուսածին՝
Ծաղիկներու հայկանոյշ միւռոնին մէջ թաթաղուն՝
Հոյզն օծութեան խաչադրոշմ հայ ճակատին կը գեղուն :

Լուսաւորչի Աջը սուրբ՝ ճաճանչն է այն Արարչին
Լուսածընունդ իմացքին : Իր օրհնութիւնն առաջին
Հայաստանեայց հոգիին խաղաղութիւն կը բաշխէ,
Որ շինութիւն ըլլայ հոն հայ սրտերով շափիւղէ :

Լուսաւորչի Աջն արի՝ Արարչին ձեռքն է բարի՝
Որ շնորհք ու սէր սփռելու համար ընդմիշտ կ'երկարի,
Որ Հայութիւնն ըլլայ Մի՝ ներդաշնոյթով մ'յաւիտեան :

Կը շարժի Աջն այդ՝ համակ տրոփիւններովն անապակ
Այն սրտերուն՝ որ լոյսին կարօտն ունին ու պապակ,
Կաթողիկէն կերտելու շունչովն ամբողջ Հայութեան :

ԳԱՐԵԳԻՆ ԱՐՔ. ՏՐԱՊԻԶՈՆԻ

ԲԺՇԿԱԿԱՆ ԲԱՌԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

Բ.

Կատարեալ թնճուկ մը՝ ներծոր գեղձերու (1) անուանակոչութիւնը :

Տոքթ. Գրօ «ուրցագեղձ» կը գրէ (էջ 30) ռուսերէն «զոբնայա ժելեզա» տարազին դէմ ; Եւ խպիպ՝ ռուսերէն «զոբ» բառին դէմ (անդ) :

Իսկ Սպիտակ բառարանը, երեք փրոֆէսէօրներու կողմէ պատրաստուած, ռուսերէն եւ հայերէն «զոբնայա ժելեզա — ուրցագեղձ» տարազներուն դէմ կը գրէ ... թիմիւս (էջ 193) : Կապոյտ բառարանը՝ նոյնպէս (էջ 120) : Ցետոյ երկուքն ալ «զոբ» կը գրեն խպիպ բառին դէմ (էջ 417 եւ 237) :

Սխա՛լ, սխա՛լ :

Սխալը կը յիշեցնէ այն բժիշկը, որ կը խօսի այրերու ... արգանդախեղդութեան մասին :

Թիմիւսը խպիպ կը շինէ՞ միթէ : Թիմիւսը բազեդովեան հիւանդութիւն կը շինէ՞ միթէ : Բայց ինչո՞ւ կը շինէ՝ երբ թիմիւս չի մնար այլեւս, քան տարեկանէն ետքը :

Աններելի այս սխալը՝ պարզ այն պատճառով որ մեր բառարաններուն մէջ ուրց բառը հոմանիշ կը տրուի թիւմ բառին, այնպէս որ թիւմէն ուրց, ուրցէն ... թիւմոս, այլեւս, փոս ինկնելու պէս է ճամբան :

Ո՛չ եւ ոչ :

Ռուսերէն զոբ չի կրնար նշանակել ուրցագեղձ (= թիւմոս) ; Վասնզի խպիպ շինելու համար, բազեդովեան հիւանդութիւն շինելու համար՝ հարկ է վահանագեղձ եւ ոչ երբեք .. ուրցագեղձ :

Տոքթ. Գրօ, շարունակելով իր գեղձագիտութիւնը, շիշկովիտնայա ժելեզա կ'անուանէ խիոֆիզը, որ, ուղեղային համանուն գեղձին անուն տրուելով հանդերձ, նաեւ ... ծայրաճող (2) կոչուած ըստ Տոքթ. Գրոյի (էջ 80), թիմիւսին երկրորդ անունն է՝ այժմ անգործածելի : Ի՞նչ փոյթ թէ, գէթ մէկ ճիշդ անուանակոչութիւն տալու համար, վահանագեղձը կ'անուանէ ռուսերէն շչիտովիտնայա ժելեզա, թարգմանութիւն յունարէնի հետեւողութեամբ՝ ինչպէս է հայերէնը(3) :

×

Այժմ տեսնենք թէ ուրկէ՛ կը ծագի սխալը :

Ըսինք թէ մեր բառարաններուն մէջ թիւմ հոմանիշ տրուած է ուրցին : Ո՞վ է հայրը, ո՞վ է մայրը այս բառին, ո՞ր տեղացի է եւ ի՞նչ կը պատմէ :

Ազնուական ծագում չունի : Ըստ Ջախջախեանի՝ գրական բառ չէ, բայց մեր քնքուշ բանաստեղծը, Միսաք Մեծարենց, շատ կը սիրէր այս բառը.

Տրցակ մը հուսամ ու տրցակ մը ուրց
Բեր ձեռքերովդ դիր զոյգ քունքերուս,
Խուցիս մէջ ցանէ բուրեր հեճաւուրց :

Առաջին անգամ կ'երեւայ «Գաղիանոսի Բառք» անուամբ ծանօթ բժշկական աղճատ բառերու հաւաքածոյին մէջ, ուր հոմանիշ կը տրուի թիւմ կոչուած բոյսին :

Թիւմ յունարէն բառ մըն է, բազմիմաստ եւ խորհրդաւոր : Հայ լեզուի մէջ, փոխառութեամբ, կը գործածուի հոտաւէտ տունկի իմաստով, — առանձին բոյս մը՝ ծաթրինի ընտանիքէն : Արմատական նշանակութիւնը՝ անուշահոտ ծուխ, շունչ, հոգի(4) ; Ուստի, զարմանալի չէ՝ եթէ հին բժիշկները հոգին կը դնէին թիմոս կոչուած գեղձին մէջ, այլ անուամբ՝ լանջային էփիֆիզ, — թերեւս այդ թելադրութեամբ՝ Տեքարթ հոգին կը դնէր ուղեղային էփիֆիզին մէջ, ծանօթ նաեւ կոնագեղձ անուամբ(5) :

Թիւմը, իբրեւ ծխաբոյս, խունկի նման կը գործածուէր մեհեաններու մէջ : Գլինիոս թիւմով լեցուած անկողին կը յանձնարարէր լուսնոտներուն, իսկ Այետիոս՝ մելամաղձոտներուն : Ապահովաբար, ինչպէս գոյութիւն ունէր լերդահմայութիւն մը կամ գուշակութեան եղանակ մը, որ կապ ունէր բագիններու առջեւ զոհուած անասուններու ներքին գործարաններու քննութեան հետ, խնդրոյ առարկայ գեղձն ալ նուիրական դարձած՝ իբրեւ ծխական ու մոգական առարկայ, առացած է այս խորհրդաւոր անունը, թիւմոս :

Մարդոց մօտ, այս գեղձը կ'անհետանայ նախ քան չափահասութիւն՝ հետզհետէ զօսանալով, — կ'աճի սաղմնային կեանքի ընթացքին, նորածինին մօտ կը կշռէ արդէն 12 կրամ, իսկ երբ երկու տարեկան կ'ըլլայ երախան, գեղձին ծանրութիւնը կը բարձրանայ մինչեւ քսան կրամ : Այնուհետեւ տակաւ առ տակաւ կը զօսանայ, այնպէս որ հետքն անգամ չի մնար երիտասարդներու մօտ : Ընդհակառակն կ'աճի կենդանիներու մօտ, — այդ թիմիւսն է որ կը կոչուի ռի՛ մսավաճառներու մօտ եւ շատ յարգի՝ ուտելու համար :

Թիմիւսը, այսպէս, իբրեւ գեղձ, բժշկական հնագոյն մատենագրութեան մէջ կը յիշէ Հռուփոս Եփեսացի, որ կը նշանակէ տեղն ալ. «Սրտին պլուխը» : Գալիանոս եւս կը յիշէ՝ այն պաշտօնով թէ «զարկերակը կը բաժնէ լանջոսկրէն» :

Եւ սակայն, յանկարծ, բժշկական մատենագրութեան մէջ թիւմ բառը կը յայտնուի նոր նշանակութեամբ մը : Ո՛ր իմաստը աւելի հին է, չեմ կրնար ճշդել :

Ոմանք բառին առաջին իմաստը կը փնտռեն եգիպտական հին բարբառին մէջ, նմանութիւն մը մատնանշելով՝ յունարէն թիւմ (անուշահոտ ծուխ) եւ եգիպտերէն թամ (զմռսում) բառերուն միջեւ : Մեծ է դժուարութիւնը որ կը կայանայ գեղձը այս բառերուն իմաստով հաղուեցնելուն մէջ :

Երկրորդ իմաստը՝ թիւմ կը նշանակէ կոծիծ, բշտակած վէրք : Կելսոս կը գրէ թէ կոծիծը կամ վէրքը մեծ կ'ըլլայ եգիպտոսի բակլային չափ եւ «գոյնով կը նմանի թիւմ ծաղկին, որկէ՝ իր անունը» : Որիբաս, Գաւղոս Եգինացի եւ Այետիոս եւս կը վկայեն թէ թիւմը նոյնատարր մըն է, որ երեւան կուգայ ափին ու ներբանին վրայ, մանաւանդ սեռային գործարաններուն վրայ՝ աւելի ծանր պարագայ, բայց երբեք կզակին տակը :

Եւ ահա շփոթութիւնը :

Մէկ կողմ թողունք թիւմ բոյսը եւ իր անուշահոտութիւնը : Առնենք ուռը :

Գաղիանոսի բառերուն մէջ աղաւաղումը այնքան յառաջացած է, որ գրուած է թումա = ուռց :

Արդեօք սթրումա բա՞ռն է, խպիպ նշանակութեամբ : Բայց Գաղիանոսի բառերը կը վերաբերին բուսական դեղամիջոցներու : Որոշ է, սակայն, թէ ուրց բառը ուռ — ուռոյց ձեւին զարգացումն է, իսկ կզակին տակ երեւցած ուռը, խպիպ, շփոթուած է թիւմոսին հետ, դուրսէն անտեսանելի :

Տոքթ. Գրոյի սխալն այն է որ թիւմ ծաղիկը կը կապէ թիւմոս գեղձին, ու թիւմոսը կը շփոթէ խպիպին հետ :

Խպիպ բառը արաբերէնէ փոխառութիւն է, — ղապղապ, աւելի քաղցրահնչուն դարձուած՝ ղապապ, հայացուած՝ խափափ, յետոյ խպիպ : Սկզբնական իմաստը՝ կզակին տակի միսը, որ «երկու կզակ» կը շինէ, — թուրքերէն կէրտան, ֆրանսերէն՝ ֆանոն : Իբրեւ հոմանիշ ունինք՝ կզակ, քնքնար, նաեւ խիմբիկ (ջուրով ուռած, խիսում եղած) : Որեւէ ուռ, որ կը գտնուի պարանոցին վրայ, ինչպէս խպիպը, կրնայ շփոթուիլ կռտնաքին հետ, այլ բառով՝ խածի, որ ռուսերէն՝ զոբ : (Այդ շփոթութեամբ ալ կ'երեւայ ռուսերէն բառարաններու մէջ) :

Պարանոցին վրայ, շատ ծանօթ այդ ուռը, կոչուի կուաթռ կամ փաննն, որեւէ կապ չունի սակայն ուրցին կամ թիւմին հետ :

Թիւմոս գեղձ մըն է որ չերեւար դուրսէն, որովհետեւ կը գտնուի լանջոսկրին ետեւը, կ'անհետանայ՝ չափահասութենէն առաջ, — ոչ խպիպ կը շինէ, ոչ ալ բազեդովեան հիւանդութիւն : (Ամպրուազ Փարէ փակու կը կոչէ թիմոսը, — թիւմ ծաղկին ֆրանսերէն ժողովրդական անուան՝ փարիկուլի աղաւաղո՞ւմը արդեօք) :

Ուստի սխալ է զոբնայա ժելեզա կոչել թիմիւսը :

Փրոֆ. Ս. Մալխասեան ուրցը կը դնէ թիւմէն, ծաղիկներու դասակարգէն, ու կը ներկայացնէ իբրեւ անջատ բառ, ուռոյց, պալար նշանակութեամբ : Բայց ի՞նչպէս մեր բժիշկները, ուռ ու գեղձ բառերը՝ միացնելով (ի՞նչ ահաւոր ամուսնութիւն), համարժէք կուտան խպիպին, կամ զոբին, ինչ որ կը նշանակէ միացնել նաեւ .. թիմոս ու թիրոյիտ գեղձերը :

Լաւ, — եզրակացութիւն, — ի՞նչ կոչել թիմիւսը :

Տոքթ. Ա. Բեկզադեան հրապարակ կը նետէ եղանագեղձ բառը, իբրեւ համապատասխան՝ թիմիւսի : Ռուսերէն՝ վիլոչկովայա ժելեզա : Ճիշդ է թէ վիլկա կամ բազվիլինա կը նշանակէ եղան, սակայն երկժանի՝ ինչպէս պատառաքաղ կամ հոսելին : Բայց թէ այս բաները ի՞նչ կապ ունին թիմիւսին հետ, ուրց թի՛ւմ քաղելու համար, չեմ գիտեր :

Մակարոֆ նոյն գեղձը կը կոչէ վիլոչնայա ժելեզա (էջ 1036 բ) : Ահա լաւագոյն տարազը, որու միակ անպատեհութիւնն այն է որ, թարգմանուելով լանջագեղձ (6), կրնայ շփոթուիլ ստինքի հետ՝ գեղձ մը իր կարգին, (գրուդ կը նշանակէ ոչ միայն կուրծք, այլ եւ պարզապէս ստինք, — փարթամ ծիծերուն՝ ռուսերը կուտան պիշնայա գրուդ անունը) : Մեծ մեղք մը չէ այդքան անպատեհութիւն :

Լանջագեղձ = թիմոս գործածած են Հայ — Բոյժի մէջ, — այժմ կ'ընծայեն Հայաստանի բժիշկներուն նկատառման, ռուսերէն համարժէքն ալ՝ Հայաստանի ռուսագէտներուն ուշադրութեան :

Ծ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

---

(1) Տոքթ. Գրօ գեղձերու բնախօսական աշխատանքը կ'անուանէ ... «գաղտուցք», եւ այսպէս՝ «արտազատուցքային եւ ներզատուցքային գեղձեր» կը կոչէ արտածոր եւ ներծոր գեղձերը :

(2) Հայերէն եւ լատիներէն անուանակոչութեանց թելադրանքով՝ Տոքթ. Գրօ ենթատնօն կը կոչէ խփոֆիզը (էջ 23) :

(3) Վահանագեղձը իր անունը առած է վահանաձեւ աճառէն, «մեծագոյն յետոյ խոշափողոյ, յառաջակողմն երբա» ; Զանազան վարկածներ կան ստուգաբանութեան շուրջ, — յունարէն թիրոյիտ կը նշանակէ «դուռի պէս», (հայերէն մեր «դուռ» բառն ալ ազգակից է յունարէն բառին) ; Որիբասի ընդօրինակողներն են որ կարդացեր են այդպէս, փոխանակ կարդալու թիւրէոյիտ, որ կը նշանակէ «վահանի պէս» ; Իմաստը կը մնայ, բայց ուղղագրութիւնը սխալ է : Գաղիանոս եւ Ամպրուազ Փարէ, ինչպէս Լիթթրէ եւ Քաչուռի կը գրեն ուղիղ : Ոմանք կը պնդեն ճիշդ հակառակը :

(4) Պուազաք հայերէն «դեղձիմ» բառը եւս կը հանէ նոյն արմատէն, — ծուխի նման օրօրուիլ օդին մէջ :

(5) Էփիֆիզ ունի երրորդ նշանակութիւն մըն ալ, — տես Հիպոկրատ, հատոր, էջ 461 (Լիթթրէի թարգմ.) :

(6) Նկատի առէք որ խնդրոյ առարկայ գեղձը, լանջային — գրուդնայա, կը գտնուի ճիշդ ետեւը լանջոսկրին ; գրուդինա (Գրօ չունի, ունի Սպիտակը, ունի նաեւ Կապոյտը, որ ստինքը, կաթնագեղձը, կ'անուանէ ժենսկայա գրուդ) :

ՊԱՐՈՆ ՄԻՒՆՀԱՈՒԶԸՆԻ ԱՐԿԱԾՆԵՐԸ

Ապա, ես եւ Սուլթանը պարպեցինք գինիին շիշը, սպասելով այն միւս շիշին զոր ես պիտի հայթայթէի :

Ժամը երեք եւ քառորդը հնչեց, ապա երեք եւ կէսը, եւ տակաւին իմ վազողս նշոյլը չկայ մէջտեղը :

Սկսայ քիչ մը մտավախութիւն զգալ, որովհետեւ նկատեցի որ Սուլթանը իր աչքը ժամացոյցէն չէր հեռացըներ եւ յաճախ ձեռքը կ'երկարէր դէպի զանգակին չուանը, անկասկած դահիճը կանչելու մտադրութեամբ :

Հետզհետէ մտրակուեցայ այն գաղափարէն թէ գլուխս վտանգի տակ էր եւ թէ շուտով պիտի անջատուէր մարմինէս :

Այսուհանդերձ, արտօնութիւն առայ երթալ եւ պարտէզին մէջ շրջան մը ընելու եւ քիչ մը օդ առնելով ինքզինքս զովացնելու համար, միշտ սակայն իբրեւ հսկող ունենալով երկու պահակներ :

Կը խոստովանիմ որ չափազանց դժուարին կացութեան մը մէջ կը գտնուէի :

Մտահոգութիւնս կը կրկնապատկուէր քանի ժամանակը կը սահէր :

Պատէն կախուած ժամացոյցին սլաքները արդէն ցոյց կուտային ժամը երեք եւ յիսունը հինգ վայրկեանը :

Ականջներս կը բզզային տարօրինակ կերպով եւ գլուխս կը ծօճէր ուսերուս վրայ :

Պահանջեցի որ ինծի բերէին իմ մտիկ ընողս եւ որսորդս :

Իսկոյն եկան : Հրամայեցի առաջինին երկարիլ ու պառկիլ գետինը, փորին վըրայ, եւ մտիկ ընել թէ իմ վազողս կու գա՞ր :

— Բան մը չե՞ս լսեր, հարցուցի :

— Ոչ, պատասխանեց ան, բան մը չեմ լսեր, բացի խռմփոցը մարդու մը, որ կը քնանայ ասկէ ոչ շատ հեռու :

Իմ քաջ որսորդս, որ իմացած էր այս խօսքերը, առանց այլեւայլի, պարտէզին վրայ գտնուող ամէնէն բարձր պատշգամին վրայ բարձրացաւ եւ սկսաւ դիտել հեռուն :

— Աստուած վկայ, բացագանչեց ան, կը տեսնեմ ծոյլ մէկը, որ հոն, Պելկրատի շրջակայքը կաղնիի մը հովանիին տակ կը քնանայ, իսկ գինիին շիշն ալ կը հանգչի իր քովիկը : Սպասեցէք, հիմա զինքը կապարի կտորով մը պիտի հրմշտըկեմ, եւ տեսնենք տակաւին եթէ չարթննայ ..

Նոյն վայրկեանին ուղղեց իր հրացանը, նշան առաւ, եւ հարուած մը արձակեց այն կաղնիին վրայ, որուն ներքեւ տարածուած կը ննջէր ծոյլը :

Թանձր տերեւներու, հաստ ճիւղերու տարափ մը ինկաւ քնացողին վրայ :

Այս վերջինը, ընդոստ արթննալով, եւ վախնալով թէ մի գուցէ երկար ժամանակ քնացած ըլլար, սկսաւ այնպիսի արագութեամբ մը վազել, որ ժամը չորսին մէկ վայրկեան մնացած հասաւ Սուլթանին աշխատանքի սենեակը, ձեռքին բռնած գինիի շիշը եւ կայսրուհի Մարի-Թերեզի ինքնագիր մէկ նամակը :

Ինչպէս դիւրաւ կ'ըմբռնէք, այս բանը ինծի անըացատրելի ուրախութիւն մը պատճառեց :

Սուլթանին ուրախութիւնը նուազ չեղաւ : Որովհետեւ, նրբաճաշակ վեհապետը մէկ ումպով շիշին կէսը պարպեց, անհաւատալի հեշտանքով մը ...

— Միւնհաուզըն, ըսաւ Սուլթանը, մի մեղադրէք զիս եւ մի վշտանաք, եթէ այս շիշին պարունակութիւնը ամբողջութեամբ ինծի վերապահեմ : Դուք Վիէննայի մէջ մեծ ծանօթութիւններ ունիք եւ կրնաք դիւրութեամբ այս ընտիր գինիէն ուրիշ շիշ մը ունենալ :

Այս ըսելով, վեհապետը կիսով չափ դատարկուած գինիին շիշը իր փոքրիկ գզրոցին մէջ տեղաւորեց, բանալին գրպանը դրաւ եւ զանգակը հնչեցնելով կանչեց իր արկղակալը :

Կը վստահեցնեմ ձեզ, պարոններ, որ զանգակին ձայնը ինծի հրաշալի նուագի մը տպաւորութիւնը տուաւ :

— Պէտք է որ այժմ ձեզի վճարեմ այն գրաւին փոխարժէքը զոր կորսնցուցի, ըսաւ Սուլթանը, զանգակը հնչեցնելէ ետք :

Եւ ապա, դառնալով արկղակալին, որ արդէն ներս էր մտած, ըսաւ .

— Մտիկ ըրէ, թոյլ տուր որ բարեկամս մեր գանձէն տանի այնքան դահեկան ու ոսկեղէն, որքան աշխարհի ամէնէն ուժեղ մարդը պիտի կրնար տանիլ ...

Արկղակալը իր քիթը մինչեւ գետին քսելու չափ խոնարհեցաւ տիրոջը առջեւ :

Սուլթանը բարեկամաբար սեղմեց ետք իմ ձեռքս, հրաժեշտ տուաւ ինծի եւ արկղակալին :

Ինչպէս կ'երեւակայէք, վայրկեան մը իսկ չկորսնցուցի, ինծի ընծայուած առատաձեռն ... առաւելագոյնս օգտուելու համար :

Անմիջապէս կանչել տուի իմ յաղթանդամ մարդս, որ մէկ գրպանով կրցած էր արմատախիլ ընել հազար հեկտարի ... տարածութիւն ունեցող անտառը : Անիկա իր հետը ունէր հաստ ու տոկուն չուան մը :

Մտանք միասին Սուլթանին գանձատունը, եւ իմ յաղթանդամ եւ հաւատարիմ ծառաս այնքան բեռ դրաւ իր ուսերուն, որու ծանրութեան համապատասխան բեռ մը ոչ թէ դուք, այլ ձեզ նման չորս հարիւր ուրիշ մարդիկ պիտի չկրնային քարշ տալ ...

(4 Շար.)

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԺԱՊԱՒԷՆՆԵՐՈՒ ՏԵՂՔԱՅԼԸ

—o—

(Բ. եւ վերջին մաս)

Երեսունեւվեց տարեկան է մեր շարժանկարը: Այսինքն հասուն տարիքի մէջ: Այս է նաեւ մեր խօսութեան պատճառը: Ընդունելով հանդերձ որ ազատութեան պակասը որոշ չափով վնասած է անոր բնական զարգացման, մեզի համար անհասկնալի կը թուի որ քառորդ դարուն մէջ, հայկական շարժանկարը այսքան ետ մնացած ըլլայ բաղդատմամբ, ոչ միայն արեւմտեան երկիրներու շարժանկարներուն, այլ եւ ռուսականին: Պէտք գտնուին բարեմիտ կամ չարամիտ մարդիկ, որ իմ այս առարկութիւնս հերքելու համար, ըսեն թէ բաղդատմամբ Թուրքիոյ, Իրանի կամ Տաճիկ ժապաւէններուն, մերինները գերազանց են: Ի ծնէ յոռի ու երջանիկ մարդիկ են այդպիսիները, որոնց հետ աւելորդ է վիճաբանիլ: Նա ժամանակ երբ իրենց բառը իրողութիւն է: Բայց թող ներէ ընթերցողը եթէ յաւակնութիւնն ունեցայ Հայը առնուազն Թուրքի մը հետ մրցակցութեան մէջ դնելու:

Ինչպէս վերը կը յիշէի, ազատութեան պակասը անխուսափ աւերներ գործած է արուեստի շատ մը մարզերուն մէջ: Բայց հիմա երբ կ'ըսուի թէ գարուն կը բուրէ Սթալինի մահէն ասդին, մենք կը սպասէինք որ այդ գարունը նոյնքան թարմցնէր ժապաւէնի հայ արուեստագէտներուն, որքան տեսաւ հիւսիսի ռուս եղբայրներուն: Թող բեմադիր Չուխրայ յոյս տայ, որ քիչ մը ազատութեամբ կարելի է մեծ գործեր տալ: Իր 41րդը [illegible] մը եղաւ ռուսական շարժանկարին համար: Մինչ մեր ժապաւէնները կը շարունակեն իրենց ամուլ տեղքայլը: Եւ այս այնպիսի դարու մը մէջ, որ մարդիկ քամերան կը գործածեն նոյն դիւրութեամբ, որքան նախորդ դարուն կը գործածէին գրիչը: Մեր օրերուն, ժապաւէնի միջոցաւ արտայայտուիլը բնական երեւոյթ մըն է: Մէկ խօսքով քամերան եւ ժապաւէնը ներկայ բարքերուն մաս կը կազմեն, տեսակ մը միս ու ոսկոր, մեր ժամանակներուն մէջ ապրող մարդոց համար: Ինչպէս բացատրել որ մեր ժողովուրդին մօտ պակաս ըլլան տաղանդն ու ստեղծագործութիւնը այս մարզին մէջ, երբ բոլոր միւս մարզերուն մէջ այնքան յառաջդիմութիւններ կ'արձանագրուին:

Այս պարագան առիթ կուտայ մեզի նոր առաջադրութիւններ ընելու: Մինչեւ հոս մեր քննադատութիւնները կեդրոնացուցինք ժապաւէնի դերակատարներուն եւ բեմադիրներուն վրայ: Նորութիւն մը կատարած ըլլալու յաւակնութիւնը չունինք, քանի Հայաստանի մէջ անոնց հասցէին եղած են ու դեռ կ'ըլլան նոյնիմաստ քննադատութիւններ: Բայց հակառակ ասոր՝ ոչինչ կը փոխուի: Եթէ տկար են բեմադիրներն ու դերակատարները, ո՞վ կ'արգիլէ որ նորեր պատրաստուին: Արեւմտեան երկիրներու մէջ, դժուար է, իրենց պաշտօնին մէջ արմատացած մարդիկ փոխարինել նորերով: Մէկ խօսքով «Ա. Մ. Բ.»ի (խնամի, ծանօթ, բարեկամ) ընկալեալ սովորութիւն մը: Բայց կը կարծէինք թէ Խորհ. Միութիւնը զերծ է նման ախտերէ եւ կը յուսայինք որ մարդիկ կը գնահատուին հոն ըստ իրենց արժանիքին: Արդ, երեսուն եւ վեց տարիէ ի վեր, հայկական ժապաւէններու հարիւրին իննսունը բեմադրուած է չորսհինգ բեմադիրներու կողմէ. Հ. Բէկնազարեան, Ա. Մարտիրոսեան, Բարխուդարեան, Խաչակեան: Աւելի վերջերս, Մելիք Աւագեան, Հայրապետեան: Առաջին երեքին կը պարտինք մեր ժապաւէններուն մեծամասնութիւնը, որոնց մասին այնքան խստութեամբ արտայայտուեցանք: Մեր աչքին առջեւ չունինք անոնց բոլոր ստեղծագործութիւնները, բայց հաստատաբար կրնանք ըսել թէ հայ ժապաւէնին ներկայ տկար վիճակին համար, կարելի է պատասխանատու նկատել բոլոր անոնք որոնք երեսունեւվեց տարիներ պաշտօնի վրայ ըլլալով հանդերձ, չեն յաջողած հայ ժապաւէնը իր արժանի պատուանդանին վրայ դնել: Պատասխանատու են նաեւ բոլոր անոնք, որոնք նոր ուժեր պատրաստելու գործին մէջ թերացած են: Ընդունակ երիտասարդներ չեն պակսիր, կը բաւէ քաջալերել զանոնք: Անոնց մէջ պէտք է փնտռել վաղուան հայ շարժանկարի աշխատաւորները: Իբրեւ այս ժամանակներու ներկայացուցիչներ, անոնք աւելի ատակ են շարժանկարը ըմբռնելու ու անոր ծառայելու քան Թիֆլիսի կամ Մոսկուայի հայկական թատրոններուն մէջ իրենց անունը առած մարդիկ:

Բայց երեւոյթները ըսել կուտան մեզի որ շարժանկարի գործը երեսի վրայ ձգուած է մեր երկրին մէջ: Այս արուեստը, որուն կարեւորութիւնը քանիցս շեշտըւած էր Լենինի կողմէ, կարծես պէտք եղած չափով չէ քաջալերուած Երեւանի մէջ: 1924էն մինչեւ 1957 թուականը 68 գեղարուեստական ժապաւէններ իրագործուած են: Միջին հաշուով, տարեկան երկու ժապաւէն: Զարմանալի է որ այսպիսի կարեւոր ճարտարարուեստի մը համար, Հայաստան աւելի մեծ պիւտճէ մը չունի: Այս ուղղութեամբ պէտք է լուրջ միջոցներ ձեռք առնուին, որպէսզի կարելի ըլլայ առնուազն քանի բարձրացնել գեղարուեստական ժապաւէններու տարեկան արտադրութիւնը, որպէսզի ասպարէզը հրապուրիչ ըլլայ նորերուն:

Այս թելադրանքներու ճամբով, մաղթենք որ հայ գիրքէն, հայ թատրոնէն ու հայ երաժշտութենէն ետքը՝ առիթը տրուի մեզի հպարտանալու նաեւ Երեւանեան ժապաւէններով:

ԱՌԼԷՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

Յ. ՊԱՐՈՆԵԱՆ ԳՐԱԴԱՏ

(ՄԱՀՈՒԱՆ 70ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ)

—o—

(Բ. եւ վերջին մաս)

Արեւմտահայ գրականութեան մէջ այն ժամանակ տեսակ մը նորաձեւութիւն դարձած էր օտարամոլ, թեթեւ եւ արկածային գրական սեռը, որ տպաւորութիւն ստեղծելու կը ծառայէր միայն: Վէպ կը գրէին եւ առաջին իսկ տողէն կը ներկայացնէին արտասովոր դէպք մը՝ խորհրդաւոր հրացանաձգութիւններ, առեւանգումի պարագայ մը եւայլն, միայն եւ միայն արտաքին էֆէ: «Վէպերը, կը գրէ Պարոնեան, որք ժողովրդեան վէրքերը բուժելու նպատակն ունին, այսօր ուրիշ բանի չեն ծառայեր, այլ միայն սովորեցնելու մեր երիտասարդներն թէ ի՛նչ եղանակով կը յաջողին հարուստ աղջիկ մ'առնելով փախչելու» («Փարոս Հայաստանի», 1881, Ա. էջ 23): Այս տեսակ վէպերու դէմ ուղղուած ծաղրանք մըն է Պարոնեանի «Մեծապատիւ Մուրացկանները»: Վիպակը սկսելով պարզ ու շատ սովորական դարձուածքներով, երգիծաբանը գեղագիտական այս ձեւի գեղում մը կ'ընէ. «Կը տեսնէք՝ որչափ պարզութեամբ սկսայ: Պատմութիւնս հետաքրքրական ընելու ջանքով եւ անկից քանի մը հարիւր օրինակ աւելի ծախելու համար չըսի, թէ նոյն օրն սաստիկ հով մը կար, թէ տեղատարափ անձրեւ կու գար, թէ խառն բազմութիւն մը հետաքրքրութեամբ դէպի Ղալաթիոյ հրապարակը կը վազէր, թէ ոստիկանութիւնն աղջիկ մը ձերբակալած էր եւ այլ խօսքեր, որով վիպասանները կը սկսին միշտ իրենց վէպերը: Ես ալ կրնայի ըսել այն ամէնը, բայց չըսի, որովհետեւ նոյն օրն ոչ հով կար, ոչ անձրեւ, ոչ խուռն բազմութիւն, եւ ոչ ձերբակալուած աղջիկ մը»: Պարզութիւն եւ ճշգրտութիւն՝ այս է իսկական գրականութեան գերագոյն խորհուրդը: Կենսական գաղափար մը մէջտեղ դնելը պայմաններէն մէկն է գրական գործի մը համար: Գրագէտին կը մնայ դեռ վերարտադրել կեանքը, պատկերները եւ գործողութիւնները զատուորել համոզիչ ձեւով: Ս. Տիւսար իր վէպերուն մէջ արծարծած է էական հարցեր, սակայն ծայրայեղութեան հասցընելով վիպապաշտութենէն բխող որոշ պայմանականութիւններ, խախտած է դէպքերուն եւ դէմքերուն հարազատութեան դիմագիծը: Ճիշդ ասոր համար ալ Պարոնեան քննադատած է անոր «Մայտա» վէպը:

Գրականութեան դերը մեծ է հասարակական կեանքին մէջ, տեսակ մը ուսուցիչ է: Այդ դերը կրնայ լաւագոյնս կատարել, երբ կը յենու մեծ գաղափարներու եւ հանրային մտորումներու վրայ: Գրական գործի մը արժէքը ոչինչի կը հասնի, երբ կը ձեւաւորուի ձեւապաշտ պաճուճանքներով: Գրագէտի կոչումին ներքին գրգապատճառը կը կազմեն բարձըր գաղափարները եւ ոչ թէ «քերթողական արուեստի աստուածատուր» շնորհքներուն գոյութիւնը: Պարոնեան ծաղրած է «պանծալեան» հովերով տարուած այն գրամոլները, որոնք ձիրք եւ տաղանդ չունենալով, նորաձեւութեան թելադրանքով գրական ասպարէզ կը մտնեն, միայն իրենց ձեւապաշտական հնարամտութիւնը ցոյց տալու համար: Երկու ծայրայեղութիւններ կան, որոնց մէկուն կը յարին բոլոր անոնք, որոնք սեփական աշխարհ եւ ուրոյն հայեացքներ չունին: Կամ կը յարին ձեւապաշտութեան եւ կամ ալ՝ կը զոհեն նիւթը, պատմութիւնը: Բանաստեղծի մը մասին Պարոնեան հետեւեալը կ'ըսէ.— Ան «կ'երգէր բնութիւնն, ծառերն, առուակներն, հովիւն, սրինգն, կովերն, ձիերն, էշերն ու սագերն, ոսկն ու սիտորն ալ իր քնարէն չէին վրիպած, ինչ որ տեսնէր քնարովը կ'երգէր»: Պարոնեան դէմ էր թէ՛ գռեհիկ բնապաշտութեան եւ թէ՛ բանաստեղծական «փուճալիզմ»ին: Տեղ մը կը մերժէ վերիրական, «մաքուր» բանաստեղծութիւնը, հեգնելով թէ «բարձր բանաստեղծութիւններու մէջ ստակի խօսք չըլլար, ամօթ է», ուրիշ առիթով մը կը մտրակէ նիւթապաշտ քննադատ մը, որ անտեսելով գեղեցիկը արուեստին մէջ, կը պնդէ թէ բանաստեղծութեան նշանակութիւնը պէտք է ճշդել այն նիւթին արժէքով, որ երգուած է, «եւ որովհետեւ գրամն ամէնէն աւելի օգտակար իրն է աշխարհիս վրայ, բնական է, որ բանաստեղծութեան մէջ ամէնէն բարձր տեղը գրաւէ»:

Ճշմարիտ տաղանդին վաւերականութիւնը ինքնատպութեան մէջ է, որ անպայման կը բերէ նորութիւն, իսկ Պարոնեանի տեսակէտով գրագէտը «նորութեանց մէջ միայն կրնայ միտքեր եւ հոգիներ հրապուրել եւ գրաւել»: Արուեստին հետ առընչութիւն չունին այն գրչակները, որոնք իւրացնելով զանազան «բանաստեղծական ֆորմիւլներ»կը կըրնեն բաներ, «զորս հարիւր յիսուն անգամէն աւելի լսած ու կարդացած ենք»: Պարոնեան ծաղրած է գրական շափլոն ու միօրինակութիւնը: «Շատ մը բանաստեղծներ գարունը կը նկարագրեն, կ'ըսէ երգիծաբանը, չգիտեմ, թէ իրօք տեսա՞ծ են գարունն եւ ո՞ւր, — եւ այդ նկարագրութեան մէջ գրեթէ միշտ սոխակն է, որ կը խօսի: Գարունը նկարագրող ստանաւորի մը մէջ ինչու չեմ տեսած էջ մ'որ զայ, աքաղաղ մ'որ խօսի, գառնուկ մ'որ մայէ, հնդկահաւ մ'որ կլուկկլուկէ, եւ ի՞նչ ներդաշնակութիւն չեն կազմեր ասոնք, եթէ փոխ առ փոխ երգեն գիւղի մը մէջ: Նիւթեր կան, որ որքան վարէն գիտուին եւ գրի առնուին, այնքան բարձըր, փափուկ եւ բնական կ'ըլլան: Չեմ ըսեր, թէ գարունն բարձրէն չգիտուի մանաւանդ մեծ հանճարներէն, բայց չեմ հաւանիր երբեք, որ ստանաւոր մը գարունով եւ լուսափրփուր հրեշտակներով սկսի ու ներքին կանոնագրութեան այսինչ յօդուածով վերջանայ»:

Կարելի չէ յօդուածի մը սահմաններուն մէջ ներկայացնել Պարոնեանի հարուստ եւ բազմակողմանի գրագատական գործունէութիւնը: Տեսակէտներ յայտնած է մամուլի, գրականութեան, թատրոնի, քննադատութեան, հրապարակախօսութեան վերաբերեալ, ուշագրաւ կարծիքներ յայտնած է նաեւ պարբերաթերթերու, գրական երեւոյթներու, հանրային գործիչներու մասին, որոնք ուսանելի են այսօր իսկ:

Պարոնեան 80ական թուականներու արեւմտահայ գրական շարժման կայուն պատուարն էր, ոգեշնչողն ու ուսուցիչը: Գրագէտ երիտասարդ սերունդին պատկառանքն ու երախտապարտութիւնը շատ լաւ արտայայտած է Տէմիրճիպաշեան իր մէկ նամակով. «Ազնիւ եւ սիրելի Պարոնեան, — երէկ ձեռս առի եւ այսօր աւարտեցի ձեր Ազգային Ջոջեր, զոր հաճեցաք ինձ նուիրել: Պէտք գամ անձամբ համբուրել այն գրիչը, որով կը ձաղկէք ամբարոյականութիւնն եւ կը ծաղկէք առաքինութիւնն, որով կը պապանձեցնէք նախապաշարումն եւ կը պարծեցնէք ազատ մտածումն, որով կը փափկացնէք հայ լեզուն եւ կը բարձրացնէք հայ գրականութիւնը» («Արեւելեան մամուլ», 1889, 5, էջ 59):

Ս. ՍԱՐԻՆԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»ի ԹԵՐԹՕՆԸ (237)

ՀԱՅՈՑ ԹԵՐԴԸ

—o—

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

—o—

ՄԱՍՆ ԵՐՐՈՐԴ ՎԵՐՋԱԲԱՆ

— Արա նաեւ հետեւեալը, բերդապետ. ստորերկրեայ ճանապարհով, սուրհանդակի միջոցով ուղարկիր հրամանս Զարեհին, որ նահանջելով գնա ոչ թէ Գառնի, այլ Տայք՝ Պապին եւ Մուշեղին ընդառաջ եւ միանայ նոցա: Սա աւելի ցանկալի է, քան ամրանալ Գառնիում, որ հազիւ թէ պաշար լինի առատ...

— Հրամայէք ես, թագուհի, — խոնարհում արաւ բերդապետը եւ, ետ-ետ գնալով, ելաւ դուրս:

Բերդապետը մտածում էր ստորերկրեայ անցքով վարժ զինուորներ ուղարկել թշնամու թիկունքը, երբ նրանք կը գրոհեն բերդի վրայ, բայց վախենալով մատնել անցքը, թողեց այդ միտքը եւ կարգադրեց այլ բան:

Եւ այդ օրուանից բերդականները, տարբեր կողմի դռներից դուրս գալով կամ պարզապէս փայտէ սանդուղներով պարիսպներից իջնելով, սկսեցին նետեր արձակել պաշարողների վրայ այնպիսի տեղերից, որ իրենք չէին երեւում, բայց նետերը հասցնում էին թշնամուն:

Պարսիկները, յանկարծակիի գալով, իրենք եւս նետեր էին արձակում, բայց... չգիտէին ո՞ւր, ո՞ր կողմը, ո՞ւմ վըրայ: Անենք գիտէին, նետեր արձակողը բերդականներն են, ժայռերի մէջ կամ քարերի ու թփուտների ետեւ թաքնուած, — ուստի եւ հայհոյում էին եւ փորձում խմբերով սարը բարձրանալ... Այդ ժամանակ յաճախանում էին քարերի ու ժայռերի ետեւից եկող նետերը, եւ Պարսիկները ետ էին դառնում՝ ճանապարհին վիրաւորներ ու մեռածներ թողնելով...

Վերեւից բերդականները տեսնում էին, թէ ինչպէս են վիրաւորները սողում փախչողների ետեւից, բայց յաճախ մընում էին կէս ճանապարհին եւ անշարժանում:

Այսպէս բերդի պաշտպանները ցերեկները ծածուկ յարձակւում, անհանգստացնում էին թշնամուն, գիշերները հսկում, որ նա մութով չբարձրանայ վեր:

Սա կրկնուեց մի քանի օր, սակայն Պարսիկները դեռ չէի՞ն ցանկանում, թէ սիրտ չէին անում բարձրանալ վեր, բերդականները տարակոյսի մէջ էին:

Բայց մի առաւօտ նկատեցին, որ Պարսիկները արտակարգ շարժման մէջ են Արաքսի այն կողմը, վաշտեր էին կազմում եւ ուղարկում դէպի կամուրջը, դէպի բերդը: Ակնյայտ էր, որ պատրաստւում են գրոհի: Այդ տեսնելով բերդապետն շտապեց թագուհուն յայտնելու, թէ ինչ է կատարւում:

Փառանձեմը, որ այդ ձայները առաջինն էր լսել, այժմ իր թիկնապահներով եւ երկու պալատական տիկնոջ հետ գտնըւում էր հարաւային պարսպի վրայ: Երբ սողալարտով, զրահաւորուած բերդապետը մօտեցաւ ու գլուխ իջեցրեց՝ նա ասաց, առանց զեկոյցի սպասելու:

— Տեսնում եմ, բերդապետ: Այժմ ի՞նչ ես մտադիր:

— Ես սպասում եմ, թագուհի, որ նոքա մօտենան հոծ բազմութեամբ, որպէսզի նոր միայն սկսեմ նետաձգութիւնը:

— Իսկ եթէ մօտենան աւելի՞:

— Այն ժամ... նա պարիսպների գըլխին ունեմ քարակոյտեր: Իսկ ծայրայեղ դէպքում՝ իմ բերդականները կը բախուեն նրանց հետ նիզակներով, եթէ փորձեն մօտենալ դռներին:

ՍՏԵՓԱՆ ԶՈՐԵԱՆ

(Շար.)

ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՕՐԸ
ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Խանասորի Արշաւանքի 64րդ տարեդարձը կը տօնուի նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէին եւ մասնակցութեամբ Շրջանիս բոլոր ենթակոմիտէներուն ու խումբերուն, ինչպէս նաեւ՝ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդին եւ Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղերուն :

Յուլիս 30ին, Կիրակի ամբողջ օրը, Վալապրի ծառախիտ անտառին մէջ :

Շրջաններու ենթակոմիտէներու եւ խումբերու վարչութիւնները այժմէն պէտք է վարձեն իրենց մասնաւոր օթոքարները :

Մանրամասնութիւնները յետագային :

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Սէն Շամոնի «Վարուժան» կոմիտէի եւ մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Վարդգէս» խումբին :

Կիրակի, Յուլիս 9, ամբողջ օրը, Փոն Անթէնի (*Վարիզիլ*) *զովասուն պարտէզին մէջ :*

Կը նախագահէ՝ Ընկ. ՏԻԳՐԱՆ ԱՁՆԱՒՈՒՐԵԱՆ :

Գեղարուեստական բաժին՝ երգ, արտասանութիւն եւ զանազան խաղեր :

Ուտելիքները միասին բերել, բացի խմիչքէն :

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԼՍԱՐԱՆ

Արձակուրդներէն առաջ, Լսարանի վերջին հաւաքոյթը տեղի կ'ունենայ այս Երկուշաբթի, Րիւ տը Թրէվիզի Ազգային Տան մէջ :

Պիտի խօսի՝ ճարտարապետ

Պ. ԵԴՈՒԱՐԴ ԻՒԹԻՒՃԵԱՆ

Դէպի Երուսաղէմ կատարած իր վերջին ճամբորդութեան մասին՝ լուսարձակի օգնութեամբ :

Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ, դռները պիտի գոցուին ժամը 20·50ին :

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴ
ԴԱՇՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ
Joinville le Pont

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Ահարոնեան» խումբի կողմէ, Կիրակի Յուլիս 9 :

Կը հրաւիրուին Նոր Սերնդականներ եւ համակիրներ :

Ժամադրավայր՝ Շաթօ տը Վէնսէն, ժամը 10ին :

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ԳԱՑՈՂ
ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Մեր բաժանորդներու արձակուրդի շրջանը, արձակուրդի շրջանն է նաեւ «Յառաջ»ի պաշտօնէութեան : Այդ իսկ պատճառով թերթիս վարչութիւնը Յուլիսին եւ Օգոստոսին, սովորականէն շատ աւելի ծանրաբեռնուած է եւ ջերմօրէն կը խնդրէ իր հաւատարիմ բաժանորդներէն, որ աւելի չծանրաբեռնեն իր գործը հասցէներու առժամեայ փոփոխութիւններով :

Յանձ*ն մինչ իր կարելին կ'ընէ գոհացում տալու համար իր ընթերցողներուն, բայց կը խնդրէ նաեւ որ անոնք չդժուարացնեն իր գործը :*

Այս տարի, վարչութիւնը որոշած է ընթացք տալ միայն ԲԱՑԱՌԻԿ եւ ՍՏԻՊՈՂԱԿԱՆ դիմումներու հետեւեալ պայմաններով.— դիմումները պէտք է ըլլան գրաւոր, ընթացք չի տրուիր հեռաձայնով եղած դիմումներուն : Կցել հինգ Ն. Ֆ. եւ սովորական հասցէն : Դիմող բաժանորդը պէտք է վճարած ըլլայ ընթացիկ տարեշրջանը (1961) :

×

Միայն արձակուրդի շրջանին համար, բաժանորդ արձանագրուողներու սակն է.

Ֆրանսա.— *Ամսական* 7 Ն. Ֆ.

Արտասահման 10 Ն. Ֆ. :

Շնորհակալութեամբ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆ
ՎԵՆԵՏԻԿ — Ս. ՂԱԶԱՐ — ՀՌՈՄ
ԵՒ
ՇՐՋԱԿԱՅՔԸ

Շաբաթ մը ծովի կեանք՝ Հանր. Սան Մարինոյի մօտ, Ադրիականի անհման աւազին վրայ, ծովեզերեայ նորաշէն եւ հանգստաւէտ պանդոկի մը մէջ :

ՄԵԿՆՈՒՄ՝ Օգոստոս, 6

ՎԵՐԱԴԱՐՁ՝ Օգոստոս, 31

Արձանագրութեանց եւ մանրամասնութեանց համար դիմել .—

Ն. ՄԱՑԻՍԵԱՆ

45, Rue de Trévise, PARIS (9e)

Tél. : TAI. 49-40

(*Գուլիթին մէջ*)

Յ. ՊԱՍՄԱՃԵԱՆ

11, Avenue Béranger

ARNOUVILLE-LES-GONESSE (S. et O)

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ
ՍԷՒՐ
1961-1962

ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ՏԱՐԵՇՐՋԱՆԻ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԲԱՑՈՒԱԾ ԵՆ :

Իրենց զաւակները արձանագրել փափաքող ծնողքներու գործը դիւրացնելու համար կը յանձնարարենք, որ վարժարան առաջնորդեն երախան դպրոցական եւ բժշկական վկայականներով միասին : Փարիզէն դուրս գտնուողները գրաւոր դիմումին միացնեն վերոյիշեալ վկայականները :

Պայմաններու համար դիմել՝ գրաւոր կամ հեռաձայնով .—

DIRECTION DU COLLÈGE SAMUEL MOURAT

26, Rue Troyon, SEVRES (S. et O.)

Tél. : OBS. 18-28

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

ՕԳՈՍՏՈՍԻ համար արձանագրուիլ ուզող ծնողքներէն կը խնդրուի դիմել Չորեքշաբթի օրերը ժամը 16էն 18 Մշակոյթին Տուն, 17 Րիւ Պլէօ :

×

Ֆ. Կ. Խաչի Պօմոնի մասնաճիւղը կը հրաւիրէ ծնողքները որպէսզի արձանագրեն իրենց զաւակները օդափոխութեան կայանի համար, մանչերը 6–13 եւ աղջիկները 6–14 տարեկան :

Փափաքողները արձանագրութեան համար դիմեն՝ 23 Պուլվ. Պօմոն, *Տիկին* Մ. Սօլպաշեանի :

Իսկ քաղաքը՝ Տիկին Թութեւեանի, 4 ռիւ Փարմանթիէ :

×

Ֆ. Կ. Խաչի վարչութիւնը կը հրաւիրէ ծնողքները որպէսզի արձանագրեն իրենց զաւակները օդափոխութեան կայանի համար, մանչերը 6 – 13 եւ աղջիկները 6 – 14 տարեկան փափաքողները արձանագրութեան համար դիմեն՝ 14 Պուլվ. տէ Միւրիէ, *տիկ. Արմաղանեանի եւ Տիկին Նուրիցայ Բարսեղեանի,* 11 Էնփաս տէ Միւրիէ :

Արձանագրութիւնները կը փակուին Յուլիս 15ին :

ՏԱՐԵԿԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Կապոյտ Խաչի Մարսէյլի մասնաճիւղին կողմէ, Յուլիս 9ին, Լա Ֆէվ, Պառ Շարլ, *առաւօտէն մինչեւ ուշ գիշեր :*

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

Հ. Յ. Դ.
ԸՆԴՀԱՆՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ՊԱՆԵԷՕ ՔԱՇԱՆ.— Հ. Յ. Դ. «Արծիւ» ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ ընկերները այս Երկուշաբթի, ժամը 20·30ին, ծանօթ հաւաքավայրը : Կարեւոր օրակարգ :

ՍԿԱՈՒՏԱԿԱՆ ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ
ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Կազմակերպութեամբ Հայ Արենոյշներու եւ Գայլիկներու :

Յուլիս ութին, Շաբաթ երեկոյեան ժամը 21ին, «Ժիմնազ»ի շքեղ սրահին մէջ :

(Րիւ տիւ Թէաթրը – Ֆրանսէ) :

Գեղարուեստական խնամուած բաժին :

Պիտի բեմադրուի՝ ընտանեկան կեանքէ առնուած բարոյալից թատերգութիւն մը Ալչունեանի՝ «Բնաւերները» *եւ ծիծաղաշարժ զաւեշտ մը Ե. Օտեանի՝* «Զարշելը Արթին աղա» :

Գայլիկները պիտի կատարեն շուէտական մարզանք, իսկ Արենոյշները պիտի պարեն հայկական պարեր : 30 հոգինոց պարախումբով :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Որբերու Օգն. Մարմինը շնորհակալութեամբ ստացած է Այրի Տիկին Գասպարեանէ յիսուն Ն. Ֆ. իր ողբացեալ ամուսնոյն մահուան տարելիցին առթիւ :

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9°

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. — Հատը՝ 0·25 Ն. Ֆ.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 4 ՅՈՒԼԻՍ — MARDI 4 JUILLET 1961

37րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9144 — 37EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 17ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4945

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՆԱԽԱԳԱՀ ՏԸ ԿՈԼ ՓԱՐԻԶ ՎԵՐԱԴԱՐՁԱՒ

«ԱՅՍ ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ, ԻԲՐԵՒ ՊԱՏԵՐԱԶՄ, Կ'ԱՒԱՐՏԻ ՎԵՐՋԱՆԱԼԷ» ԸՍԱԾ Է ՆԱԽԱԳԱՀԸ

Տը Կոլ շատ ջերմ ընդունելութեան արժանացաւ հինգ օրուան իր Լոռէնեան շրջապտոյտին ընթացքին: Շաբաթ օր, Մէս քաղաքապետ խանդավառութեամբ ողջունեց պետութեան ղեկավարը, որ բոլոր ճառերուն մէջ կրկնեց թէ Ալժերիոյ պատերազմը իբրեւ պատերազմ կ'աւարտի վերջանալէ (աշէվ տը սը թերմինէ):

Նախագահին համար լաւագոյն լուծումը անկախ Ալժերիա մըն է միացած Ֆրանսայի, բայց հակառակ պարագային բաժանումը անխուսափելի է: Եւրոպացի փոքրամասնութիւնները պիտի համախմբուին Ալժէի եւ Օրանի շուրջ:

Հանրապետութեան նախագահը ճշդեց թէ հակառակ խօսակցութիւնները կրնան աւելի կամ պակաս տեւել եւ զանազան փուլերէ անցնիլ, աւելի կամ պակաս անհանգիստ եւ երկարաձգուած բայց ի վերջոյ համաձայնութեան լուծումը պէտք է յաղթէ»:

Եթէ, ինչպէս մաղթելի է «ընկերութեան» լուծումը յաղթէ, ան կը նախատեսէ մէկ կողմէն, Ալժերիոյ մէջ համայնքներու գործակցութիւնը, միւս կողմէ Ֆրանսայի օժանդակութիւնը նոր Ալժերիոյ զարգացման եւ կառուցման համար: Հարցը բարեկամներու յարաբերութեանց մէջ է նոր Ալժերիոյ եւ նոր Ֆրանսայի միջեւ: Եւ այդ նոր Ալժերիան, ըստ Տը Կոլ, պէտք է ընդունինք առանց վերապահութեան: Բանակը իր պարտականութիւնը կատարած է, եւ գիտենք թէ նոր Տիէն-Բիէն-Ֆու մը պիտի չըլլայ: Այս խաղաղեցումը պէտք է իմաստուն եւ գործնական քաղաքականութեան մը յանգի»:

Նախագահը խօսեցաւ նաեւ երկրագործութեան, Հասարակաց Շուկային եւ Արեւելք-Արեւմուտք յարաբերութեանց մասին: Կրկնեց թէ ճամբաները գոցելով եւ ցոյցեր կատարելով, հարցը չի լուծուիր եւ վստահութիւն յայտնեց յետագային ըլլալիքին համար: Յիշենք սակայն թէ ցոյցերը միշտ կը շարունակուին, ճամբաները կը գոցուին եւ շաբաթ օր, Ֆրանսայի գլխաւոր ճամբաներէն «Ազգային 7ը» զանազան կէտերու վրայ անցորդելի էր եւ կը դժուարացնէր արձակուրդի երթեւեկը: Նշենք նաեւ թէ կիրակի օր վարչապետ Տըպրէ, որ շրջապտոյտ մը կը կատարէր Թուրէնի մէջ, հազիւ կրցաւ ազատիլ, ան ալ շնորհիւ Հանրապետութեան Գունդերուն: Շաթօրընոյի մէջ թոյլ չտուին որ ճառը արտասանէ եւ կառքը կրցաւ ճամբայ ելլել շնորհիւ ոստիկանութեան զինեալ միջամտութեան:

Նախագահ Տը Կոլ անդրադառնալով Հասարակաց Շուկային յայտնեց թէ անդամները պէտք է քաղաքականութեանց ներդաշնակութեան ճիգ մը թափեն, մանաւանդ Գերմանիան: Գալով Անգլիոյ, պէտք է անդամակցի Հասարակաց Շուկային բայց առանց պայման դնելու:

Ֆրանսան, ինչպէս բովանդակ ազատ աշխարհը սպառնալիքի տակ են, համաձայն Տը Կոլի կարծիքին: Պերլինի մէջ, տագնապ մը պիտի ըլլայ, այդ պարագային Ֆրանսա պէտք է կրկնապատկէ Ատլանտեան Ուխտին իր բերած մասնակցութիւնը:

Նախագահ Տը Կոլ անհրաժեշտ կը գտնէ ազգային միաբանութիւնը, կը գտնէ թէ երկիրը կը վերականգնի եւ կ'աւելցնէ «շատ գոհ եմ, ոչ ինծի համար, գիտեմ անշուշտ, ես ծայրը հասած եմ, բայց բովանդակ երկրին համար»:

ԻՐԱՔՑԻՆԵՐԸ ՔՈՒՎԷՅԹ ՉԳԱՑԻՆ ՇԱԲԱԹ ՕՐ

ԲԱՑՑ ԱՆԳԼԻԱՑԻՆԵՐԸ ԳԱՑԻՆ

Շաբաթ օր, Իրաքցիներուն փոխարէն Անգլիացիներն են որ Քուվէյթ մտան, նոր անկախ դարձած պետութեան ղեկավար՝ Շէյխ Ապտալլահի դիմումին վրայ: Արդարեւ, առաջքն առնելու համար իրաքեան ուժերու հաւանական յարձակման մը, անգլիական ուժեր ցամաք ելան Քուվէյթ եւ անմիջապէս դիրք գրաւեցին իրաքեան սահմանին երկայնքին:

Միեւնոյն ատեն ու միշտ դէմ դնելու համար Գասըմի հաւանական ստնձգութեան, Սէուտական ուժեր եւս հասած են Քուվէյթ ու դիրք գրաւած սահմաններուն մօտ:

Այս անսպասելի այլ արագ միջամտութեան պէտք է վերագրել Գասըմի առջի օրուան ճշդումը, թէ «երբեք նպատակ ունեցած չէ յարձակելու քաբիւղի հանքերով հարուստ փոքրիկ իշխանապետութեան վրայ, այլ վճռած է խաղաղ միջոցներով միացնել այս նահանգը»:

Միեւնոյն ատեն, Գասըմի ձայնասփիւռը «գաղթատիրական» ոտնձգութիւն անուանեց անգլիական ուժերու մուտքը Քուվէյթ: Այս առթիւ պատասխանատուութեան կանչեց Քուվէյթի շէյխը:

Անդին Անգլիոյ վարչապետը Մաքմիլըն եւ ընդդիմադիրներուն պարագլուխը՝ աշխատաւորական Կէյթսքըլ բացատրեցին եւ արդար գտան եղած միջամտութիւնը: Անգլիա տէր կեցած է Քուվէյթի հանդէպ իր ունեցած պարտաւորութեանց, դիտել տուաւ Մաքմիլըն: Կէյթսքըլ փափաք յայտնեց, որ «ՄԱԿի ուժերով փոխարինուին անգլիական ուժերը»:

Իրերու այս կացութեան մէջ, Ապահովութեան Խորհուրդը հաւաքուեցաւ երկուշաբթի, քննելու համար Քուվէյթի բողոքը Իրաքի դէմ եւ նաեւ Իրաքի բողոքը: Այս վերջինը թէեւ անդամ չէ ՄԱԿին սակայն կը բողոքէ ըսելով որ «սպառնալիք կայ Իրաքի ապահովութեան եւ անկախութեան դէմ»:

Արաբական երկիրները, այնքան ալ գոհ չեն Անգլիացիներու միջամտութենէն, հակառակ անոր որ լաւէպան կ'ընդունին, թէ ստեղծուած կացութեան գլխաւոր, եթէ ոչ միակ պատասխանատուն Իրաքն է:

Նոյնը չէ պարագան Մոսկուայի համար, որ համայնավար կուսակցութեան պաշտօնաթերթին՝ «Փրաւտա»ի էջերով Անգլիոյ միջամտութիւնը կ'որակէ «յարձակողական», որուն նպատակն է «օգտագործել ստեղծուած կացութիւնը, աւելի, մեծցնելու համար Քուվէյթի տագնապը»:

Այս առթիւ կ'արժէ նշել, թէ Անգլիոյ միջամտութիւնը իր նախընթացը ունեցած է Միջին Արեւելքի մէջ՝ Յորդանան: 1958 Յուլիսին, Անգլիական ուժեր կը հասնէին Ամման, Հիւսէյն Թագաւորին դիմումին վրայ առաջքն առնելու համար յեղափոխական շարժումի մը:

× Քուվէյթի տէրն ու տիրականը, Ապտալլահ Էս Սապա ամէն եօթը վայրկեանը մէկ միլիոն կը շահի քարիւղէն: Բայց հակառակ այս հարստութեան, իմաստուն եւ պարզ մարդ մըն է:

Յաջորդելով իր զարմիկին 1949ին, նոր Շէյխը առկնուվրայ ըրաւ իր փոքր երկրին կեանքը: Արդիականացուց քաղաքը, նոր դպրոցներ բանալ տուաւ, հիւանդանոցներ ծնան աւազներու ընդմէջէն:

Ապտալլահ, իր արաբ եղբայրներուն հակառակ, մէկ կին ունի միայն, մինչ չորս հատի իրաւունք ունի: 70 տարեկան, Սիւննի մահմետական մըն է:

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԸ ՊՈԼԻՍ ԳՆԱՑ

Մայր Աթոռի Դիւանին Յուլիս 1 թըւակիր հեռագրէն կը տեղեկանանք թէ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Վազգէն Ա. Պոլիս մեկնած է անձամբ մասնակցելու համար Պոլսոյ պատրիարքին յուղարկաւորութեան: Էջմիածնայ պատուիրակութեան մաս կը կազմեն Վրաստանի առաջնորդը Կոմիտաս Եպիսկ. Տէր Ստեփանեան եւ Մոսկուայի հոգեւոր հովիւ Պարգեւ վրդ. Գէորգեան:

Հեռագիրը կ'աւելցնէ թէ պատուիրակութեան մաս կը կազմեն նաեւ Խադ Արք. եւ Սերովբէ Եպիսկ., բայց այս վերջինը տակաւին հրաւէր չէ ստացած:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԷՐՆԵՍԹ ՀԻՄԻՆԿՈՒԷՅ արկածի զոհ գնաց, կիրակի օր երբ հրացանը կը մաքրէր որսի երթալու համար: Ոմանց համար պատահածը արկած մը չէ, նկատի առնելով, որ ժամանակակից մեծագոյն գրագէտը նկատուած Ամերիկացին անդարմանելի հիւանդութենէ մը կը տառապէր եւ նոր հեռացած էր բուժարանէ մը ուր իրեն ըսուած էր թէ յոյս չկայ: 63 տարեկան էր, ծնած Շիքակօ, մեռաւ Սըն Վալի, երկար ատեն Փարիզ ապրած է: Ջանդուածին ծանօթ էր շարժանկարին շնորհիւ, երբ Կարի Քուփըր եւ Ինկրիտ Պերկման կը պատմէին թէ «որու համար կը ղօղանջէ մահազանգը»:

ԱԼԺԵՐԻՈՅ ՄԷՋ 18 հոգի մեռան եւ 74 վիրաւորներ կան Ալժէ եւ Պլիտա, իբրեւ հետեւանք Շաբաթ օրուան մահմետական ցոյցերուն: Ծանօթ է որ Ալժ. Ազատ. Ճակատը կոչ ըրած էր մահմետականներուն որ փողոց իջնեն եւ ցոյցեր ընեն: Նման կոչ մըն ալ կայ Չորեքշաբթի օրուան համար: Միջադէպեր պատահած են Ալժէ, Պլիտա եւ Պարաքի, ինչ որ կը հաստատէ թէ Ալժ. Ազատ. Ճակատը ի վիճակի դարձած է իր ձայնը լսելի ընելու: Ալժ. Ազատ Ճակատի դրօշը եւ Ֆերհաթ Ապպասի անունը մեծ դեր խաղացած են ցոյցերուն ընթացքին:

«ԱՀԱԿ»ի ղեկավարները քարոզչութեան շրջապտոյտ մը կը կատարեն Ռապաթ, Քոնաքրի եւ Գահիրէ: Ըսուեցաւ նաեւ թէ «ԱՀԱԿ»ը դժգոհ ըլլալով Գուրկիպայի դիրքէն, որոշած է Ռապաթ փոխադրել իր կեդրոնատեղին, բայց կը թուի թէ սխալ է:

ԼԵՀԱԿԱՆ իշխանութիւններու համաձայն ութէն աւելի միլիոն Լեհեր արտասահման կ'ապրին: Եւրոպայի մէջ, Ֆրանսան է որ ամէնէն մեծ գաղութը ունի 750·000 Լեհերով, որոնց մէկ երրորդը պահած է իր հպատակութիւնը: 150·000 Լեհեր կան Անգլիա, 130·00 դաշնակցային Հանրապետութեան մէջ: Եւրոպայէն դուրս, գլխաւոր գաղութը Ամերիկա կը գտնուի, որ 1958ին վեց միլիոն 300·000 լեհ ունէր:

ԻՏԱԼԻՈՅ արտաքին նախարարը Սէնեի խօսակցութիւններ ունեցած է իր Եուկոսլաւ պաշտօնակցին հետ եւ մամուլին յայտարարած է թէ երկու երկիրները կը փափաքին իրենց յարաբերութիւնները սերտացնել: Հռոմ վերադառնալէ առաջ, Սէնեի Պրոնիի կղզին մէջ, տեսնուած է նաեւ մարէշալ Թիթոյի հետ:

ՎԱՏԻԿԱՆԻ կիսապաշտօնական օրգանին՝ Օսսեռվաթօռէ Ռոմանոյի հարիւրամեակը տօնուեցաւ առջի օր, Պապին ներկայութեան: Հռոմի շրջանակները կը շեշտեն այս առթիւ թէ Կրեմլինը օրական հինգ օրինակ կը ստանայ զայս մանրակրկիտ քննութենէ կ'անցընէ

ՀԱՅԵՐԸ Ի ՊԱՏՈՒԻ

Անկէնի քազինոյին թատերական գրականութեան մեծ մրցանակին արժանացաւ Ժան - Ժագ Վարուժան (Ոզունեան) Փաստը, թատերախաղին համար:

11րդ անգամն է, որ Տիկին Պէաթրիս Տիւսանի նախագահութեան տակ, Անկէնի քազինօն կուտայ թատերական մեծ մրցանակը: Տեղական մամուլը կը գրէ, թէ պայքարը ծայր աստիճան սուր եղած է որովհետեւ դատական կազմին երկու խմբակցութիւնները չեն ուզած տեղի տալ: Իվերջոյ Մարսէլ Աշար, Ֆերնան Լըտու եւ Մաքս Ֆավալելլի կըրցած են համոզել իրենց ընկերները եւ հայազգի թատերագիրը ստացած է իր մրցանակը, երբ ինք Սարա - Պեռնարի մէջ, կը դիտէր Մարոքի «Ազգային Թատրոնը»:

Վարուժան Ոզունեան, որ ամուսնացած է Ֆրանսուա Փերիէի քրոջ հետ, դերասան, հեղինակ եւ բեմադիր է: Ֆաստի համար կ'ըսեն թէ հազուագիւտ առաքինութիւններ ունեցող թատերգութիւն մըն է, իսկ Տիկին Տիւսան կը բացատրէ. «Ա լա Անրի Մոնիէ Ջեխով է: Կը ներկայացնէ ժողովրդական տիպարներ որոնք ճնշուած են իրենց ճակատագրով, բայց որ կը փրկուին շնորհիւ զուրգուրանքին եւ իւմուրին»: Թատերգութիւնը կը ներկայացնէ ժողովրդական թաղամասի շէնքի մը բակը, ուր տասը բնակիչներ, սովորական բառերով, իրենց ամենօրեայ կեանքը կը պատմեն: Իրապաշտ պատկերներ իրարու կը յաջորդեն շարժանկարի պէս:

Ժան Ժագ Վարուժանի առաջին գործը չէ, նախապէս ունեցած է նաեւ ուրիշ թատերգութիւններ, առանց բացարիկ յաջողութիւն գտնելու (Լօնսէրթօ, Լօվրի թատրոնին մէջ):

Մրցանակը կ'արժէ 10·000 Ն. Ֆ.:

ՄԷՍԻ մէջ, առջի օր մէկը կատակ մը ընելով քաղաքին աւելի քան հազար անձնաւորութիւններուն եռագոյնով սրբսթօլներ ղրկած էր Տը Կոլին ի պատիւ ճաշի մը հրաւիրելով, բոլորը գիշերուան պաշտօնական զգեստով ներկայացան բայց ափսոս որ կատակ էր …:

ՔՈՒՊԱՅԻ ղեկիններու փոխանակութիւնը ընդհատուեցաւ: «Ոչ 28 միլիոն տոլար, ոչ իսկ 28 տոլար» ըսաւ Թրաքթէօրներ գնելու համար կազմուած ամերիկեան կոմիտէն:

ՀԱՐԱՒԱՅԻՆ ՔՈՐԷԱՅԻ մէջ երեւան հանուեցաւ ութ տարիէ ի վեր գործող համայնավար լրտեսական ցանց մը, որուն կեդրոնն էր Հոնկ - Քոնկ:

ԺԸՆԵՒԻԷՆ մեկնելու նախօրեակին, իշխան Նորոտոմ Սիհանուք մօտյլ գոյներով ներկայացուց Լաոսի ապագան, Ֆըրանս Փրէսի գործակալութեան ներկայացուցիչին: «Լաոս չէզոք պիտի ըլլայ արտաքին աշխարհին համար: Ներքին ճակատի վրայ պիտի ղեկավարուի Փաթեթլաոյի (համայնավար) կողմէ»:

ՌԸՆՈՅԻ, Ֆլէնի գործարանը փակեց իր դուռները վճարուած արձակուրդէն 8 օր առաջ: Բանուորները դժգոհ էին որովհետեւ երեք շաբաթ արձակուրդէն զատ, այս տարի 200 Ն. Ֆ.ի շահաբաժին չէր տրուած եւ «շրջուն» գործադուլներ կ'ընէին: Տնօրէնութիւնը դուռները փակելով պատասխանեց բանուորներու պահանջներուն:

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

Կապոյտ խաչի օդափոխութեան կայանի Ա. խումբը Պելֆոնթէն հասած է Երկուշաբթի առաւօտ, հանգիստ պայմաններու մէջ,

ԱՆՀԱՏԱԿԱՆ ԲԱՐԵԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆԸ

Ներսէս Աշտարակեցիի հիմնած Ներսիսեան դպրոցը Թիֆլիզում մէկ դար նախախնամական դեր կատարեց հայ ժողովրդի կեանքում։

Ռուսաստանի 1905 թուի յեղափոխութիւնից յետոյ Ներսիսեան դպրոցի տեսչութեան կոչուեց Աւ. Ահարոնեանը, որ շրջապատուած ժամանակի նշանաւոր ուսուցիչներով, լուսամիտ հոգաբարձութեան հետ ձեռնարկեց վարժարանի ներքին եւ արտաքին բարեփոխութեան։

Առաջին հերթին անհրաժեշտ էր այլեւս ժամանակի պահանջներին չբաւարարող շէնքը փոխարինել նորով։

Հոգաբարձութիւնն ու մանկավարժական ժողովը Առաջնորդի նախագահութեամբ կազմեցին նոր, ընդարձակ եւ կրթական պահանջներին բաւարարող շէնքի յատակագիծ, որի հողը ու կառուցումը պիտի արժէին վեց հարիւր հազար ռուբլի, որ հայ դպրոցի համար առասպելական գումար էր այն օրերին։

Որտեղի՞ց պիտի առնէին այդպիսի մի մեծ գումար։ «Ազգային դրամատնից», բնականաբար։ Այսինքն՝ հայ ժողովրդից, հանգանակութեամբ։

Բայց որպէսզի հանգանակութիւնը յաջողութիւն ունենար, անհրաժեշտ էր, որ մէկը բանար մեծ գումարով։ Ո՞վ էր այդ մէկը։ Ո՞վ պիտի կախէր զանգակը։

Թիֆլիզում քիչ չէին մեծահարուստ միլիոնատէր Հայեր, որոնց համար մեծ բան չէր 25 կամ 50 հազարով բանալ հանգանակութիւնը, բայց այդպիսի քաջութեան տէր մարդ չգտնուեց։

Հոգաբարձութիւնը եւ առաջնորդը որոշեցին դիմել մայրաքաղաք, Ալեքսանդր Մանթաշեանին։ Եւ առաջնորդ ու դպրոցի տեսուչ, հանգանակութեան կնքուած մատեանով զինուած, ճանապարհ ընկան Պետերբուրգ։

Մանթաշեանը նրանց ընդունում է պատուով իր ապարանքում։ Հիւրասիրում է եւ հարցնում

— Ինչո՞վ կարող եմ օգտակար լինել ձեզ։

Եպիսկոպոս եւ Ահարոնեան բացատրում են — Ներսիսեան դպրոցի շէնքը հին է եւ նեղ։ Ուզում ենք նորը եւ մեծը շինել։ Ժողովրդական հանգանակութեան պիտի դիմենք։ Խնդրում ենք, որ դուք բանաք հանգանակութիւնը։ Ահա մատեանը։ Ձեր օրինակին սիրով կը հետեւեն ուրիշներ։

Մանթաշեանը հարցնում է․

— Ինչքա՞ն դրամի պէտք ունէք նոր շէնք կառուցանելու համար։

— Վեց հարիւր հազար ռուբլի, միաբերան պատասխանում են առաջնորդ եւ տեսուչ։

— Հէյ օրհնած, դրա համար արժէ՞ր, որ նեղութիւն կրէիք այսքան երկար ճամբորդութիւն կատարելու։ Մի պարզ նամակ բաւական էր։

Առաջնորդ եւ տեսուչ իրար երես են նայում։

— Մատեանը ձեզ պահեցէք, շարունակում է Մանթաշեան, եւ կանչում է իր քարտուղարին․

— Վեց հարիւր հազար ռուբլու չէք գրեցէք սրբազնի անունով։

Եւ Մանթաշեանի նուիրատուութեամբ Թիֆլիզի բարձրահայեաց մի վայրում կանգնեցուեց Ներսիսեան դպրոցի հոյակապ նոր շէնքը, որ այժմ Վրացիներն են իւրացրել։

Ալեքսանդր Մանթաշեանը բացառութիւն չէր։ Մի ուրիշ հարուստ հայ ըՍտաւրոպոլից՝ Գուլով քսան միլիոն ռուբլի (10 միլիոն տոլար) կտակեց Տարօնում գիւղատնտեսական վարժարան, Գիւղատնտեսական դրամատուն, եւայլն հիմնելու համար։

Մի այլ դրամատէր Հայ՝ Արշակ Ղուկասեան, 8 – 10 միլիոն ռուբլի կտակեց ազգային – մշակութային նպատակների յատկացուելու համար։

Այս բոլոր գումարները բոլշեւիկները գրաւեցին ու կերան եւ այժմ, ի հարկէ, ինձ պիտի մեղադրեն, որ «պրոլետարիատի արիւնը ծծող կեղտոտ բուրժուաների» անուններն եմ յիշում ու յարգանքով։

Եւ ինչո՞ւ չյիշեմ։ Մանթաշեաններն ու Ղուկասեանները, ճիշդ է, «շահագործող» դասակարգից էին, բայց նրանք, ամէնից առաջ, մարդ էին եւ մարդկային ոչինչ օտար չէր նրանց։ Ծագումով եւ ընկերային դիրքով պրոլետար չէր Մանթաշեանը, բայց նրա անունը անջնջելի տառերով արձանագրուած է հայ ժողովրդի երախտաւորների պատմութեան էջերում, իսկ քանի մեծանուն պրոլետարներ ու պրոլետարպաշտներ փտում են հողի տակ նոյն հայ ժողովրդի անէծքին արժանացած։

Սակայն, ի՞նչ կարիք կար այդ «երդուեալ բուրժուաների» անունները յիշելու։

Սրանից 10 – 15 տարի առաջ իմ բարեկամները կազմել էին Քալիֆորնիայի հայ միլիոնատէրերի ցանկը։ Սան Ֆրանսիսկոյից մինչեւ Սան Դիէգօ ամբողջ տարածութեան վրայ, 32 միլիոնատէր Հայերի անուններ էին արձանագրել, որոնցից ոմանք բազմամիլիոնատէր։ Մէկը կար, որ իր հարստութեամբ Մանթաշեանի նախանձը կարող էր շարժել։

Նոյն հաշիւ եւ համրանք սիրող իմ բարեկամները հաւաստացնում էին, որ ամբողջ հիւսիսային Ամերիկայում նըւազագոյնը հարիւր հայ միլիոնատէր է գտնւում։ Բայց մէկ հատ, չեմ ասում Մանթաշեան կամ Գուլով կամ Ղուկասեան, կարելի՞ է ցոյց տալ։

Ամերիկահայ նոր սերունդը արեւի տակ ընկած ձիւնի պէս հալւում է, կենսական անհրաժեշտութիւն է Ամերիկահայ ճեմարանի հիմնումը․ մէկ հատ Մանթաշեան չգտնուեց, որ հրամայէր իր քարտուղարին․

— Մէկ միլիոն տոլարի չէք գրեցէք հայկական ճեմարան հիմնելու համար Ամերիկայում։

Մանթաշեաններին, Գուլովեաններին եւ Ղուկասեաններին, նրանց ամբողջ գոյքը յափշտակելուց եւ վտարելուց յետոյ, բոլշեւիկները շարունակում են նզովել ու հայհոյել, իբրեւ պրոլետարիատի արիւն խմողների, մինչ Ամերիկահայ միլիոնատէրերից շատերը այսօր ուղեկից են բոլշեւիկների եւ վայելում են նրանց համակրանքը։

Եւ ինչո՞ւ այդքան հեռուները երթանք, Ամերիկա, այստեղ, մեզ մօտ Լիբանանում քի՞չ կան միլիոնատէրեր, բայց հաշուեցէք, քանի՞ հետեւողներ ունեն Մանթաշեանները, թէկուզ աւելի համեստ չափերով։ Մի մեծահարուստ Երուանդ Տէմիրճեան, իր սեփական միջոցներով շինեց Անթիլիասի համար եկեղեցի եւ Բարեգործականի համար դպրոց, մատս խածի՝ ուրի՞շ։

Լիբանանի Հայութեան ազգային յառաջդիմութիւնը կախուած է տեղական աշխատասէր զանգուածների զոհողութիւններից եւ դրսի հայրենակիցների օժանդակութիւնից։ Մեծահարուստները ամուր նստած իրենց հարստութեան վրայ՝ անտարբեր ազգային կարիքների հանդէպ։

Բոլշեւիկները սրանց էլ քծնում են հիմա։

Երեւոյթը, առաւել կամ նուազ չափերով ամէն տեղ էլ նոյնն է․ մեծահարուստ Հայը անտարբեր է դէպի ազգային կարիքները, Մանթաշեանների ոգին մնացած է Սփիւռքում։

Հայաստանում անհատական նախաձեռնութիւն կամ անհատական շինարարութիւն գոյութիւն չունեն, հետեւաբար, չկան եւ անհատական դրամագլուխի տէր մեծահարուստներ։ Ազատ Աշխարհում անհատը շարունակում է մնալ ընկերային կեանքի մղիչ ազդակներից մէկը, եւ Մանթաշեանները կարեւոր տեղ ու դեր ունեն։ Ազատ աշխարհի, հետեւաբար եւ Հայկական Սփիւռքի բնաշրջման բնականոն ձեւը դասակարգային համագործակցութիւնն է։ «Բուրժոյ» թէ «պրոլետար» հայ մարդկանց ներդաշնակ գործակցութիւնից է կախուած ընկերային յառաջդիմութիւնը։

Հայաստանում պիտի խնդան եւ ծաղրեն մեր յետամնաց մտքերը։ Թող խնդան ու ծաղրեն։ Բայց չէ՞ որ Մարքսը ասել է, թէ գաղափարները ծնունդ են նիւթի կամ իրական պայմանների։ Հայկական Սփիւռքի իրական պայմանները պարտադրում են ուժերի համադրութիւն եւ համագործակցութիւն։

Սամուէլ–Մուրատեան դպրոց Սեւրում, Մելքոնեան դպրոց Կիպրոսում, Ն. Փալանճեան ճեմարան կամ Մանուկեան–Յովակիմեան վարժարան Պէյրութում, Սահակեան դպրոց Թէհրանում, Գ. Կիւլպէնկեան հիմնարկութիւն իր հայկական բաժնով եւ այլ նման հաստատութիւններ, բոլորը Սփիւռքի իրականութեան պայմաններում դրական եւ շինարար երեւոյթներ են եւ պէտք է քաջալերուեն ու զարգանան։

Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆԸ ԼԻԲԱՆԱՆԻ ՄԷՋ

Համազգային Մշակութային Ընկերութեան գործունէութեան գլխաւոր դաշտը Լիբանանի մէջ է։

Հոս է Նշան Փալանճեան ճեմարանը, որու կատարած դերը Սփիւռքի հայ իրականութեան մէջ հանրածանօթ է։

Հոս է Համազգայինի Գրադարանը, որ Սփիւռքի համար տեսակ մը կեդրոնական գիրքի պահեստ եւ վաճառանոց դարձած է։

Հոս է Համազգայինի Թատերասէրներու միութիւնը, որ Սփիւռքի, կարելի է ըսել միակ մնայուն թատերախումբն է, որ քսան տարիէ ի վեր բարձր կը պահէ հայ իրական թատրոնի դրօշը։

Հոս է Էշրէֆիէ Թաղի մասնաճիւղի երգի եւ պարի խումբը, որ հայ արուեստին արժանի եւ պատիւ բերող ձեռնարկ է, ղեկավարութեամբ Տէր եւ Տիկին Աբրահամեանի։

Պէյրութի մէջ են Համազգայինի Կեդրոնական վարչութիւնը եւ չորս գործունեայ մասնաճիւղեր։

Ամէն մասնաճիւղ, իր շրջանին մէջ, լծուած է մշակութային շինարար աշխատանքի — դասախօսութիւններ, ներկայացումներ, երգահանդէսներ, գրական դատեր, գիշերային դասընթացքներ, պարահանդէսներ եւ այլ կարգի մշակութային հաւաքոյթներ։ Ժողովուրդը կը սիրէ ու կը քաջալերէ Համազգայինի ձեռնարկները։

Նշանաւոր են քաղաքի մասնաճիւղի տարեվերջի պարահանդէսները։ Այս տարի առանձին փայլով անցաւ եւ բարոյական ու նիւթական մեծ յաջողութիւն ունեցաւ Համազգայինի պարահանդէսը ճեմարանի պարտէզին մէջ։

Քաղաքի մասնաճիւղը ստանձնած է նաեւ Նիկոլ Աղբալեանի երկերու հրատարակութեան պարտականութիւնը։ Առաջին հատորը — Գրական - քննադատական յօդուածներ — լոյս տեսաւ գեղեցիկ տպագրութեամբ։ Եւ պատրաստութեան մէջ է երկրորդ հատորին հրատարակութիւնը։

Պէտք է արձանագրել նոյնպէս թատերախմբերուն եւ անսամբլի այս տարուան յաջողութիւնները։ Շիրվանզադէի «Քաոսը» ներկայացուեցաւ 12 անգամ, միշտ լեցուն սրահով։ Երգ ու Պարի խումբը լայն ժողովրդականութիւն գտաւ հասարակութեան մէջ։

Համազգայինի մասնաճիւղերը Պէյրութի մէջ, ծրագրուած եւ յարատեւ աշխատանքով, մեծարժէք գործ կը կատարեն մշակութային մարզին մէջ։ Գործ մը, որ հայկական վարժարաններուն զուգընթաց կը ծառայէ հարիւր հազարի հասնող հայութեան մտաւոր եւ հոգեկան զարգացման։

Այս տարի Համազգայինը մասնաճիւղ մը ունեցաւ Թրիփոլիի մէջ, հայ մշակոյթը սիրող երիտասարդ – երիտասարդուհիներու նախաձեռնութեամբ։

Անդին, Հալէպի մէջ ալ, Համազգայինի մասնաճիւղը բեղուն գործունէութիւն ունեցաւ այս տարի շնորհիւ իր տրամադրութեան տակ դրուած ընդարձակ սրահին։

Ուր կայ մշակոյթ, կայ եւ ազգային կեանք։ Այս տեսակէտով քաջալերական է Համազգայինի յարաճուն զարգացումը Լիբանանի եւ յարակից երկիրներու մէջ։

ԱՆՑՈՐԴ

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՀԱՍԿ, պաշտօնական ամսագիր Կաթողիկոսութեան Հայոց Կիլիկիոյ, կրօնական, կրթական, գրական եւ բանասիրական, Թիւ 4–5 (Ապրիլ – Մայիս) 1961, Անթիլիաս, Լիբանան։

ԲԱԶՄԱՎԷՊ ամսագիր։ Հանդիսարան բանասիրական, գրական, գիտական, բարոյական։ Թիւ 11 – 12 (Նոյեմբեր - Դեկտեմբեր) 1960։ Հրատարակութիւն Վենետիկի Մխիթարեան Հայրերուն, Ս. Ղազար, Վենետիկ (Իտալիա)։

ԱՌԱՔԵԼՈՒԹԻՒՆ ՄԸ Ի ՀԱՅԱՍՏԱՆ, գրեց Փրոֆ. Մանուկ Թեւեան, Նիւ Եորք, 1961։

ՊԱՐՈՆ ՄԻՆՇԱՈՒՐՋԸՆԻ ԱՐԿԱԾՆԵՐԸ

Առանց վայրկեան մը կորսնցնելու, իմ այս թանկարժէք բեռովս դիմեցի նաւահանգիստ, ուր նաւ մը վարձելով, բեռցուցի գանձս եւ անմիջապէս հրահանգ տուի որ առագաստները յանձնուին հովին եւ հեռանանք Սուլթանին երկրէն։ Արտօրանքիս պատճառը այն էր որ կըրնար անախորժ դէպք մը ծագիլ։

Եւ իրօք, ինչ բանի մասին որ կը կասկածէի, պատահեցաւ։

Արկղակալը, տեսնելով որ գանձին գըրեթէ ամբողջ հարստութիւնը փոխադրած էի, ճամբարած էր ներկայանալ Սուլթանին եւ բացատրել անոր թէ որքան չարաշահութեամբ օգտագործած էի իր արքայական արտօնութիւնը։

Նորին արքայական մեծութիւնը շշմած էր ի լուր իմ ընչաքաղցութեանս։

Առաջին իսկ առթիւ ահաւոր բարկութեան մը անձնատուր ըլլալէ ետք, հրամայած էր արքունիքի գլխաւոր փաշային անմիջապէս հետապնդել զիս ամբողջ նաւատորմով, աւելցնելով թէ ոչ մէկ գրաւ գոյութիւն ունեցած էր իր եւ իմ միջեւ։

Արձակուած հրամանը խիստ գործադրուած էր։

Ծովափէն հազիւ երկու փարսախ հեռաւորութեան վրայ կը գտնուէի, երբ տեսայ յանկարծ որ բովանդակ Թրքական նաւատորմը կը խուժէր մեր վրայ ...

Կը խորհէի մինչ այն որ գլուխս ուսերուս վրայ հաստատ կը մնար, բայց այդ բոպէին սկսայ թաղուիլ նոր զգայնութեան մը մէջ։ Ինծի կը թուէր թէ գլուխս սկսած էր վերստին տատանիլ ուսերուս վրայ ...

Ճար չկար։ Կործանումս անխուսափելի էր, որովհետեւ անհնարին էր որ կարենայի փրկուիլ այս նոր վտանգէն։

Բարեբախտաբար, իմ մօտս էր փոթորիկներ յառաջացնելու կարողութիւն ունեցող մարդս։

— Մի մտահոգուիք, պարոն, ըսաւ այս վերջինը։ Իսկոյն անոնց դասը կուտամ ես։

Եւ անմիջապէս դիմելով դէպի նաւուն յետամասը, սկսաւ այնպիսի սաստկութեամբ փչել դէպի Թրքական նաւատորմին ուղղութեամբ, որ նոյն ակնթարթին Սուլթանին բոլոր առագաստանաւերը, զրկուած իրենց առագաստներէն, կայմերը խորտակուած, դատապարտուեցան անշարժութեան։

Ապա, մեր մարդը, իր շունչը ուղղելով մեր նաւուն առագաստներուն, իր թոքերուն բովանդակ ուժով փչեց անոնց վրայ։ Մեր նաւը սկսաւ արագատոյր ընթանալ եւ քիչ ատենէն հասանք Իտալիոյ գեղածիծաղ ափերը, մինչ օսմանեան նաւատորմը հազիւ կրցած էր ինքզինք հասցնել Կոստանդնուպոլսոյ նաւամատոյցը։

Թէեւ այսպէսով յաջողեցայ խուսափիլ Սուլթանին վրէժխնդրութենէն, բայց, չյաջողեցայ ապահովմամբ [illegible] նալ ամբողջ հարստութեանս։

Վասնզի, ինչ որ ալ ըլլայ, [illegible] բազմաթիւ ճամբորդներու, [illegible] կերն է մուրացիկներու եւ [illegible] պարոններու, որոնք ձեզմէ [illegible] կը հայցեն, յաճախ ... [illegible] ուին։

Այնպէս որ այդ երկրին մէջ, որ [illegible] տիկնութիւնը չկրցաւ զիս պէտք եղածին պէս պաշտպանել, թալանուեցայ [illegible] այն քիչ մասով, որ մնացած էր իմ [illegible] վրս, ուղղուեցայ դէպի Լորէթի [illegible] գը։

Հոս, սակայն, աւազակները [illegible] նացածը ...։

Եւ հիմա, պարոններ, քանի որ կ'[illegible] պահը իմ ինծի, բարի գիշեր կը [illegible] թեմ ձեզի ...

Բարի քուն ...

(5 եւ վերջ)

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ։

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԹԱՏՐՈՆ

«Դ Ո Ն Փ Ա Կ»

Ֆրանսական թատրոնի 1961ի տարեշրջանը կը գտնուի իր լրումի սեմին : Քանի …ը …էն կը սկսին արդէն մեծ արձագանգները, որու ընթացքին պիտի փակուին ֆրանսական բազմաթիւ թատրոններու դուռները :

Այսուհանդերձ, մեծ եռուզեռ կը տիրէ …մենայնք եւ կը թուի թէ թատրոններու տնօրէնները լծուած են գեղեցիկ մրցում մը, իւրաքանչիւրը իր կարգին …յլօրէն վերջացնելու համար տարին :

Թէքաթրը տը Ժիմնազի մէջ այս միջոցիս կը ներկայացուի Ժան Փոլ Սարթրի …ագոյն մէկ թատերակը՝ «Դոնփակ» :

Տեսարանը կ'անցնի դժոխքին մէջ : Այստեղ, սակայն, դժոխքը զոր երեւակայած … նկարագիրը, ուրիշ ոչինչ է, եթէ ոչ …սենեակ, մռայլ ու գծնէ պանդոկի մը …սենեակը, կահաւորուած կանաչ, դորշ եւ …ոտ կարմիր գոյնով երեք սարսափելի …թոռներով :

Երեք հոգի բերուած են այդ դժոխքը, երեք հոգի՝ որոնք՝ իրենց բովանդակ կեանքը անցուցած են մեղքի ծովուն մէջ ու մահացած՝ ամբարիշտութեամբ թրծըւած .

Անոնցմէ առաջինը էրիկմարդ մըն է, որ իր ողջութեան կը քարոզէր խաղաղ…ական վարդապետութիւնը եւ որ սակայն, իրականին մէջ եղած էր վատ մը, …սոսկալի ու անզգայ հրէշ մը :

Միւս երկուքը՝ երկու կիներ : Առաջինը կանացի որեւէ առաքինութենէ զուրկ «անիծապարտ կին» մը, երկրորդը սպանած է իր իսկ զաւակը, որուն ներկայութիւնը ցանկալի չէր իրեն համար

Հիմա որ այս երեքը հաւաքուած են …՝ յաւիտենականութեան համար, իւրաքանչիւրը կ'ուզէ խուսափիլ իր իսկ …ութենէն, կը վախնան իրենց …ին մերկացումէն, կը ստեն իրենք իրենց …, մինչեւ այն օրը երբ …ն փոխադարձաբար խոստովանիլ …ու անցեալի իրենց մեղքերը :

Այդ պահէն սկսեալ անոնք չեն կրնար այլեւս զիրար հանդուրժել, կը դառնան …իրարու թշնամիներ, իրենց դժոխքին …ը կը դառնայ զարհուրելի վայր մը … անոր որ ստիպուած են …ապրիլ կողք կողքի, յաւիտեանս յա…ւենից եւ անկարող են այլեւս կէտ մը … փոխելու իրենց մեղապարտ անցեա…լէն իրենց բաժինն է հիմա՝ միայն որո…յ այդ զարհուրելի անցեալին մասին…

Եւ տանջանքը աւելի ահաւոր է քան դժոխքին …բոցերը, չարչա…րանքի զանազան գործիքները եւ երկա…թափիկներու մռայլ ու դաժան տեսքը :

Այս է ահա Սարթրի «Դոնփակ»ին նիւթը ուր մեծանուն հեղինակը փիլիսոփայական խոր մօտեցումով մը կը քննէ …կային խիղճին ու հոգեբանութեան …, ջանալով այդ քննութեամբ … մեզի օգտակար դասեր :

«Դոնփակ»ը նոր գործ մը չէ : Անոր …ջին ներկայացումէն ի վեր անցած են 15 տարիներ եւ հակառակ անոր որ …աշխարհի բազմաթիւ բեմերուն վրայ ներկայացուած է ան, մինչեւ այսօր ալ կը մնայ թարմ ու այժմէական :

«Դոնփակ»ի դերակատարներն են՝ …էն Լըմարշան, Կապի, Սիլվիա, Մի…լ Վիթոլտ եւ Թրիսթանի : Այս՝ զմայլելի քառեակը Ժան Փոլ Սարթրի հոգեբանական թատերակին կը պարգեւեն …անաւոր փայլ մը՝ իրենց խոհուն ար…ուեստով ճարտար հոգեբանութեամբ

Նոյն յայտագրին կցուած է նաեւ Սարթրի ուրիշ մէկ գործը, համբաւաւոր «Յարգելի պոռնիկը», որ իր ժամանակին եւ … մինչեւ այսօր ալ մեծ աղմուկ կը …նէ. Այս թատերակը տեսակ մը ամբաստանութիւն է ամերիկեան ցեղապաշտութեան մոլուցքին դէմ, եւ ուր Սարթր … սլաքներ կ'արձակէ բոլոր …ի ցեղապաշտ ձգտումներուն դէմ :

Այս խաղը նոյնպէս մեծ յաջողութեամբ կը ներկայացուի Ռոպէր Վաթի…, Անրի Ժալի, Կորտոն Հէթի եւ մանաւանդ Հելենա Պոսսիի կողմէ, որ «Յարգելի պոռնիկը»ի հրապարակ …ալու առաջին օրերէն իսկ կը մնայ անգերազանցելի ստեղծագործողը երկին կանացի գլխաւոր դերին :

×

Թէեւ Ազգերու Թատրոնն ալ կ'ապրի իր վերջին օրերը, եւ սակայն դեռ կը մնայ փարիզեան թատերական կեանքին գլխաւոր երեւոյթներէն մէկը :

Ամերիկացի մեծանուն թատերագիր Թէնէսսէ Ուիլըմսի նոյնպէս հռչակաւոր մէկ թատերակը՝ «Ապակեայ գառավեղը» մեծ յաջողութեամբ ներկայացուեցաւ Ազգերու Թատրոնին մէջ, Նիւ Եորքի Կիլտ Թէաթրի թատերախումբին կողմէ :

Տոստոյեւսկիի եւ Չեխովի գործերէն ետք, ամերիկացի հեղինակին այս երկն ալ պատկերն է անկարելի սէրերու, ճըմլուած սիրտերու, յուսալքուած հոգիներու եւ ցաւի ու տառապանքի ծովուն մէջ զալարուող էակներու :

Եւ սակայն, ռուսական երկերուն մէջ, այս ցաւատանջ մթնոլորտը երբեմն պաբուրուած կ'ըլլայ նաեւ լոյսի ու յոյսի նշոյլով մը : Ամերիկացի հեղինակին երկը ամբողջութեամբ ընկլուզուած է յուսահատութեան աղջամուղջին մէջ : «Ապակեայ գառավեղը»ին մէջ լոյսին հորիզոնը անդառնալիօրէն խցուած է :

Իր սիրոյն մէջ խաբուած, արհամարհուած ու նուաստութեան դատապարտուած պարմանուհիի մը՝ Լորայի սրտառուչ պատմութիւնն է ան, որ իր բովանդակ սիրոյն տաճարը կը կառուցանէ ծաղկապարդ արահետի մը մէջ անծանօթի մը կողմէ իր ստացած մէկ համբոյրին վրայ, եւ սակայն, երբ այդ անծանօթը վինքը լքելով կ'երթայ ամուսնանալ ուրիշի մը հետ, Լորայի ներաշխարհը կ'ենթարկուի ահաւոր ալեկոծումի մը : Կը տատանի պարմանուհիին հոգեկան կառոյցը, ու վերջնական փլուզումը չուշանար ; երբ իր ուրիշ մէկ սէրը, այս անգամ իր եղբայրը, նոյնպէս կը լքէ զինքը ու կը թողու միայնակ իր հոգեկան ցաւերուն եւ իր վրեթէ անդամալոյծ մօրկանը հետը :

Սակայն, Լորան բոլորովին չենթարկուիր խելագարութեան, նման ամերիկացի հեղինակին ուրիշ մէկ հերոսուհիին Պլանշին :

Անիկա իր բովանդակ սէրը կը փոխադրէ ապակեայ փոքրիկ ու նուրբ տիկնիկներու վրայ, եւ առ ի չգոյէ լաւագոյնին կը սկսի ապրիլ անոնց հետ, կը տեսնէ անոնցմէ իւրաքանչիւրին մէջ իր սէրերուն առարկայ եղող էակներուն դիմագիծերը եւ այդպէսով կ'արգելափակուի՝ ապակեայ գառավեղի մը մէջ :

Պրոտվէյի բեմերուն վրայ ընդունելութիւն գտած այս երկը Ազգերու Թատրոնին վրայ ներկայացուեցաւ մեծ յաջողութեամբ Կիլտ Թատրոնի դերասաններուն կողմէ, որոնք կրցան ապացուցանել թէ ովկիանոսէն անդին ալ կայ ժամանակակից յառաջապահ թատրոնի լաւագոյն

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՄԱՅԻՍ 28Ը ԱՎԻՆԵՈՆԻ ՄԷՋ

—o—

ԱՎԻՆԵՈՆ, (Յառաջ) — Թէեւ ուշ — Յունիս 23 — այսուհանդերձ մեր փոքրաթիւ գաղութն ալ տօնեց Հայաստանի Հանրապետութեան հիմնադրութեան 43րդ տարեդարձը, կազմակերպութեամբ Հ. Յ. Դ. Մուրատ խումբին եւ մասնակցութեամբը՝ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Մարսէյլի Ռոստոմ խումբին :

Առատօրէն արդէն կոկիկ բազմութիւն մը սկսած էր հաւաքուիլ Քոնթէի ծառախիտ անտառը : Կէսօրէ ետք յատուկ հանրակառքով դաշտահանդէսին վայրը կը ժամանէին յիսուն Նոր Սերնդականներ եւ երէցներ, գլխաւորութեամբ ընկեր Յ. Գաբիկեանի, Մարսէյլէն :

Շատ չուշտով ստեղծուեցաւ տաքուկ մթնոլորտ մը եւ Մարսէյլի մեր ընկերները զործադրեցին գեղարուեստական խնամուած այլ ճոխ յայտագիր մը :

Յօտնկայս երգուած «Մշակ Բանուորջէն ետք, արտասանեց ընկեր Համազասպ Նաճարեան, երգեց՝ Օր. Ալիս Շահմիրեան, ձեռնադաշնակի վրայ նըւագեց հայկական եւ եւրոպական կտորներ՝ ընկեր Ժագ Քահվէճեան : Հուսկ ուրեմն նուագեց քեմանչիստ Համօ, Սայաթ Նովայէն :

Օրուան բանախօսն էր՝ ընկեր Յակոբ Արթինեան, որ իրեն յատուկ խանդավառ շեշտով պատմականը ըրաւ այդ մեծ աքթին եւ բացատրեց օրուան իմաստը : Երիտասարդ բանախօսը յայտարարեց ի միջի այլոց — Այսօր Ավինեոնի փոքրաթիւ Հայութիւնն ալ կուգայ իր ազատատենչ եւ հայրենաբաղձ հոգիովը պաշտամունքի ձայնը միացնելու համայն Հայութեան ձայնին, որ Հայաստանէն մինչեւ արտասահմանի խուլ անկիւնները կը պանծացնէ այս սրբազան տօնը՝ Մայիս 28» :

Վերստին եղան երգեր, արտասանութիւններ, հայկական պարեր եւ այսպէս մինչեւ ուշ գիշեր :

ԹՂԹԱԿԻՑ

հասկացողութիւն եւ մօտեցում :

Ազգ. թատրոնի յաջորդ ներկայացումը պիտի ըլլայ Մարոքի Ազգային Թատրոնի ներկայացումը, ուր արաբ դերասանները պիտի բեմադրեն իրենց խաղացանկին ծանօթ մէկ թատերակը՝ «Կախարդեալ մուճակներ »ը :

ԱՐՏԱՇԷՍ ԳՄԲԷԹԵԱՆ

ՄՈՒՐԱՏ – ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍԸ

ՎԵՆԵՏԻԿ, (Յառաջ) — Կիրակի, Յունիս 25ին, կէսօրէ ետք ժամը 16ին, տեղի ունեցաւ Մ. Ռ. վարժարանի ամավերջի հանդէսը վարժարանի գեղեցիկ դահլիճին մէջ, որ լեցուած էր հանդիսականներով : Ներկայ էին հայ եւ օտար կրօնական, քաղաքական ու մտաւորական անձնաւորութիւններ, Իտալիոյ հայ վարչութեան ներկայացուցիչը, գաղութականներ, նախկին աշակերտներ եւ շրջանաւարտներու ծնողքներ եկած մինչեւ Լիբիայէն :

Հանդէսի բացումը կատարեց վարժարանիս երգչախումբը իտալական փառերգով եւ աւանդական «Բամբ փորոտանք»ով :

Խօսք առաւ վարժարանին տեսուչը Հայր Նիկողոս վրդ. Քէհեայեան, որ կուռ եւ հակիրճ խօսքերով ներկայացուց վարժարանի զպրոցական տարեշրջանը, աշակերտներու տուած արդիւնքը եւ յիշեց խնկելի յիշատակը վարժարանի անմահ բարերարներու Սամուէլ Մուրատի եւ Ռափայէլ Ղարամեանցի որոնց մահուան 125ամեակն էր այս տարի :

Վարժարանի աշակերտներէն Ժոզէֆ Գէհէնիլեան, ընկերակցութեամբ մայէսթրօ Ճիաքոմօ Լիցցիոյի, ճարտարութեամբ նուագեց Մոցարթէն եւ Շուպէրթէն կտորներ :

Միջնադիլ Սեդա Բալուլեան երգեց հայկական երգեր դաշնակի ընկերակցութեամբ Փրոֆէսէօր Ֆլօրիանօ Գալէսթրայի : Ապա բեմ բարձրացաւ վարժարանիս նախկին աշակերտ Աբամայիս Սըրապեան որ ծանրացաւ բարերարներու կատարած սուրբ կտակին ու Մխիթարեան Հայրերու կատարած նուաճումներու մասին : Զգացումով կարդաց նաեւ իր անտիպ մէկ քերթուածը :

Վարժարանի երգչախումբը երգեց հայկական երգեր :

Շրջանաւարտ դասարանէն Անտոն Աղըլեան յուզումով կարդաց հրաժեշտի կոկիկ ուղերձ մը :

Ուսումնապետ Հայր Կոմիտաս Վրդ. Մանուկեան կատարեց պարգեւաբաշխութիւնը :

Ընթացաւարտ դասարանէն վկայականի արժանացան վեց հոգի — Աղըլեան Անտոն (Քէսապէն), Գազէզեան Գրիգոր (Հալէպէն), Տառմանեան Եղուարդ (Լիբիայէն), Տովիկեան Սուրէն (Վենետիկէն), Կիւրեղեան Հայկ (Աղոլոյէն) եւ Կէօշկերեան Նազարէթ (Լաթաքիայէն) :

Նուէրներ ստացան դասարաններու առաջին հանդիսացող աշակերտները : Հուսկ ուրեմն խօսք առաւ Գերապայծառ Սքարփա, ներկայացուցիչ տեղւոյս Պատրիարքին, որ գնահատեց եւ քաջալերեց կատարուած աշխատանքը, Հայոց մաղթելով խաղաղ ու արդիւնաբեր կեանք մը :

Հանդէսը փակուեցաւ վարժարանի Փառերգով :

Վ. ԵՐԱՆԳԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋԻ ԹԵՐԹՕՆԸ (238)

ՀԱՅՈՑ ԲԵՐԴԸ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

ՄԱՍՆ ԵՐՐՈՐԴ

ՎԵՐՋԱԲԱՆ

— Բարի, բերդապետ, — ասաց Թագուհին ; — Սակայն բարի ցանկութիւնները միշտ էլ չեն պսակւում յաջողութեամբ : Իմացիր, բերդապետ, որ զօրքի եւ ժողովրդի կեանքը քո ձեռքին է : Քո Թագուհին խնդրում է քեզ՝ զօրծ դիր հնարներդ զգուշաբար եւ փրկիր քեզ ապաւինողներին : Իսկ այժմ ժողովիր զօրքըդ, որ օրհնեմ նոցա :

Կէս ժամ անց բերդի հրապարակը լիքն էր արդէն հին ու նոր բնակիչներով : Բերդապահ սաղաւարտակիր ու վահանակիր զինուորները բռնել էին հրապարակի կենտրոնը. բոլորն իրար նման երիտասարդներ նրանց շրջապատում էին քաղաքացիները, չինական տղամարդիկ ու կանայք : Լռութիւն էր. դրսից լսւում էին զարձեալ թշնամու վայրենի, խժական աղաղակները եւ թմբուկների դրինչը : Վայրկեանը ծանր էր : Բոլոր հայեացքները լարուած էին ու բորբոք . ամէնքը ձիգ էին եւ պգաստ, բայց միաժամանակ լուռ ու շնչազուսպ : Սպասում էին Թագուհուն : Եւ նա չուշտով եկաւ, ինչպէս միշտ, սեւեր հագած :

Նրա երեւումով լռութիւնն աւելի խորացաւ, իսկ երբ կանգնեց աստիճանների գլխին՝ նրա կուրծքը նկատելի բարձրանում – իջնում էր, բայց հայեացքի մէջ կար վճռական մի բան : Նրա հետ աստիճանների գլուխն եկան Մուշեղ սպարապետի մայրը՝ Կատրանիդէ տիկինը, Նանա իշխանուհին եւ իշխաններ Սահառունի Սահակը, Հաւնունի Մանասպը եւ Գընթունին : Սրանք կանգնել էին Թագուհուց փոքր ինչ ետ՝ մի յարգալիր հեռաւորութեամբ :

Փառանձեմը, ընդհանուր մի հայեացք գցելով հաւաքուած խայտաբղէտ բազմութեան վրայ, ճերմակ ձեռքը բարձրացրեց, եւ խոր լռութեան մէջ հնչեց նրա յուզուած ձայնը .

— Բերդականներ եւ ժողովուրդ Հայոց, ձեզ հետ խօսում է ձեր դժբախտ Թագուհին : Իմացէք, որ խարդախն Շապուհ մտել է մեր երկիրը :

Նա զալիս է մեր բերդի վրայ. գաջ իմանալով, որ քանի կանգուն է Արտագերսը՝ ինքը չի կարող լինել յաղթական ...

Փառանձեմը չունչ առաւ մի պահ, նրա կուրծքը նորից բարձրանում – իջնում էր :

— Ուրեմն՝ պաշտպանեցէք ձեր բերդը, ձեր բերդը, մեր տունը. խորտակեցէք Շապուհի հրոսակներին և վաստակեցէք յաւիտենական փառք : Ու եղէք անվախ : Հարուածեցէք որքան կարող էք, եւ չուտով մեզ օգնութեան կգան Մուշեղ սպարապետը եւ գահաժառանգ Պապը : Ուրեմն... Ձեր Թագուհին օրհնում է ձեզ ...

Այս խօսքերի հետ Փառանձեմը խաչակնքեց զօրքին ու ժողովուրդին :

— Եւ իմացէք, զաւակներս, որ ձեր Թագուհին միշտ ձեզ հետ է . իւրաքանչիւրդ դիպած նետը՝ դիպչելու է իմ սրտին, որ ամէն վայրկեան աղօթելու է ձեզ համար ... Պաշտպանեցէք Արտագերսը եւ դուք պաշտպանած կը լինէք երկիրը հայրենի ...

Փառանձեմը նորից խաչակնքեց բազմութեանը եւ ... արտասուեց :

ՍՏԵՓԱՆ ԶՕՐԵԱՆ

(Շար.)

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Արեւմտ. Եւրոպայի Կ. Կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ փարիզեան շրջանի բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ գիշեր ժամը 8·30ին, Մշակոյթի Տան մէջ :

ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Խանասորի Արշաւանքի 64րդ տարեդարձը կը տօնուի նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէին եւ մասնակցութեամբ Շրջանիս բոլոր ենթակոմիտէներուն ու խումբերուն, ինչպէս նաեւ՝ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդին եւ Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղերուն :

Յուլիս 30ին, Կիրակի ամբողջ օրը, Վալապրի ծառախիտ անտառին մէջ :

Շրջաններու ենթակոմիտէներու եւ խումբերու վարչութիւնները այժմէն պէտք է վարձեն իրենց մասնաւոր օթոքարները :

Մանրամասնութիւնները յետագային :

×

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Սէն Շամոնի «Վարուժան» կոմիտէի եւ մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Վարդգէս» խումբին :

Կիրակի, Յուլիս 9, ամբողջ օրը, Փոն Անբէնի *(Վարիզիլ) զովասուն պարտէզին մէջ :*

Կը նախագահէ՝ Ընկ. ՏԻԳՐԱՆ ԱԶՆԱՒՈՒՐԵԱՆ :

Գեղարուեստական բաժին՝ երգ, արտասանութիւն եւ զանազան խաղեր :

Ուտելիքները միասին բերել, բացի խմիչքէն :

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴ

ԴԱՇՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ

Joinville le Pont

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Ահարոնեան» խումբի կողմէ, Կիրակի Յուլիս 9 :

Կը հրաւիրուին Նոր Սերնդականներ եւ համակիրներ :

Ժամադրավայր՝ Շաթօ տը Վենսէն, ժամը 10ին :

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի 1961 – 1962 *տարեշրջանի արձանագրութիւնները սկսած են ։ Անոնք որ կը փափաքին ղրկել իրենց զաւակները պէտք է փութան այժմէն իսկ դիմում ընել հաստատութեան տնօրէնութեան :*

Վարժարանին նպատակն է պատրաստել միջնակարգ ուսման պաշարով եւ հայեցի դաստիարակութիւնով օժտուած Հայուհիներ : Ուսման ծրագիրը կ'ընդգրկէ երկու ուրոյն բաժիններ .

Ա) Ֆրանսականը, *որ տասացի կերպով կը հետեւի պետական լիսէներու արդիական բաժնի պաշտօնական ծրագրին, անգլերէն եւ սպաներէն լեզուներով կը պատրաստէ* պրըվէի եւ պագալորէայի :

Բ) Հայկականը, *որ կ'օժտէ սանուհիները հայագիտական ծանօթութիւններով, հայ լեզուի, գրականութեան, հայ կրօնքի եւ պատմութեան, Հայաստանի աշխարհագրութեան մարզերուն մէջ :*

Հեռաձայն 927 – 01,72

Աշակերտուհիներ կ'ընդունին 8 տարեկանէն սկսեալ, մանրամասնութեան համար դիմել հաստատութեան տնօրէնութեան .—

1, Bld. du Nord, LE RAINCY (S. et O.)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ԼԻՈՆ.— Ֆ. Կ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Գ. Անէմեանէ քսան Ն. Ֆ. իրենց մօր ողբացեալ Սրբուհի Աղամեանի մահուան առթիւ :

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ԳԱՑՈՂ

ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Մեր բաժանորդներու արձակուրդի շրջանը, արձակուրդի շրջանն է նաեւ *«Յառաջ»ի պաշտօնէութեան : Այդ իսկ պատճառով Թերթիս վարչութիւնը Յուլիսին եւ Օգոստոսին, սովորականէն շատ աւելի ծանրաբեռնուած է եւ ջերմօրէն կը խնդրէ իր հաւատարիմ բաժանորդներէն, որ աւելի չծանրաբեռնեն իր գործը հասցէներու առժամեայ փոփոխութիւններով :*

Յառաջ *միշտ իր կարելին կ'ընէ գոհացում տալու համար իր ընթերցողներուն, բայց կը խնդրէ նաեւ որ անոնք չդժուարացնեն իր գործը :*

Այս տարի, վարչութիւնը որոշած է ընթացք տալ միայն ԲԱՑԱՌԻԿ եւ ՍՏԻՊՈՂԱԿԱՆ դիմումներու հետեւեալ պայմաններով .— դիմումները պէտք է ըլլան գրաւոր, ընթացք չի տրուիր հեռաձայնով եղած դիմումներուն : Կցել հինգ Ն. Ֆ. եւ սովորական հասցէն : Դիմող բաժանորդը պէտք է վճարած ըլլայ ընթացիկ տարեշրջանը (1961) :

×

Միայն արձակուրդի շրջանին համար, բաժանորդ արձանագրուողներու սակն է .

Ֆրանսա .— *Ամսական* 7 Ն. Ֆ.

Արտասահման 10 Ն. Ֆ. :

Շնորհակալութեամբ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ «ՕՐ»ՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Նախաձեռնութեամբ Ֆ. Կապոյտ Խաչի Լիոնի մասնաճիւղի :

Այս Կիրակի առաւօտէն մինչեւ երեկոյ, Տէսինի Կապիյօն արձարանի զովասուն պարտէզներուն մէջ Լիոնյոն եզերքը :

Գեղարուեստական բաժին եւ զանազան անակնկալներ :

Բարձրախօսի վրայ անընդհատ լսելի պիտի ըլլան հայկական սալեր :

Ճոխ պիւֆէ, համադամ ուտելիքներ եւ զովացուցիչ ըմպելիներ :

Ընտանեկան հաճելի եւ ուրախ զուարթ մթնոլորտ :

ՆԱՆՕԹ.— Օթօքարը առաւօտ Փլաս Կիշառէն կը մեկնի ժամը ճիշդ 9ին : Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ : Անձրեւի պարագային պատսպարուելիք վայրը ապահովուած է :

ՀԱՅ ԸՆԾԱՅԱՐԱՆ

Լ Ը Փ Է Ք

ԲԱՑՈՒԱԾ ԵՆ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

1961 – 1962

ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ՏԱՐԵՇՐՋԱՆԻՆ

Ուսման ծրագիրն է դասական ընթացք (քուր քլասիք) :

Պայմաններու եւ որեւէ լուսաբանութեան համար դիմել գրաւոր կամ հեռաձայնով տեսչութեան :

École Apostolique Arménienne
3, Av. de Grandchmp
LE PECQ (S. et O.) Tél. 963-01-72

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

ՕԳՈՍՏՈՍԻ համար արձանագրուիլ ուզող ծնողքներէն կը խնդրուի դիմել Զորեքշաբթի օրերը ժամը 16էն 18 Մշակոյթին Տուն, 17 Րիւ Պլէօ :

×

Ֆ. Կ. Խաչի Պօմոնի մասնաճիւղը կը հրաւիրէ ծնողքները որպէսզի արձանագրեն իրենց զաւակները օդափոխութեան կայանի համար, մանչերը 6–13 եւ աղջիկները 6–14 տարեկան :

Փափաքողները արձանագրութեան համար դիմեն՝ 23 Պուլվ. Պօմոն, *Տիկին Մ.* Տօլպաշեանի :

Իսկ քաղաքը՝ Տիկին Թութելեանի, 4 ռիւ Փարմանթիէ :

×

Ֆ. Կ. Խաչի վարչութիւնը կը հրաւիրէ ծնողքները որպէսզի արձանագրեն իրենց զաւակները օդափոխութեան կայանի համար, մանչերը 6 – 13 եւ աղջիկները 6 – 14 տարեկան փափաքողները արձանագրութեան համար դիմեն՝ 14 Պուլվ. տէ Միւրիէ, *տիկ. Արմաղանեանի եւ Տիկին Նուրիցայ Բարսեղեանի,* 11 էնփաս տէ Միւրիէ :

Արձանագրութիւնները կը փակուին Յուլիս 15ին :

ՏԱՐԵԿԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Կապոյտ Խաչի Մարսէյլի մասնաճիւղին կողմէ, Յուլիս 9ին, Լա Ֆէվ, Պառ Շարլ, *առաւօտէն մինչեւ ուշ գիշեր :*

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9°)

ՍԿԱՈՒՏԱԿԱՆ ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Կազմակերպութեամբ Հայ Արենոյշներու եւ Գայլիկներու :

Յուլիս ութին, Շաբաթ իրիկուն ժամը 21ին, «Ժիմնազ»ի շքեղ սրահին մէջ : (Րիւ տիւ Թէաթրը – Ֆրանսէ) :

Գեղարուեստական խնամուած բաժին

Պիտի բեմադրուի՝ ընտանեկան կեանքէ առնուած բարոյալից Թատերգութիւն մը Ալչուճեանի՝ «Բնաւերները » *եւ ծիծաղաշարժ զաւեշտ մը Ե. Օտեանի՝* «Զարշըլը Արթին աղա » :

Գայլիկները պիտի կատարեն շուէտական մարզանք, իսկ Արենոյշները պիտի պարեն հայկական պարեր : 30 հոգինոց պարախումբով :

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Ս Ե Ւ Ր

1961-1962

ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ՏԱՐԵՇՐՋԱՆԻ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԲԱՑՈՒԱԾ ԵՆ :

Իրենց զաւակները արձանագրել փափաքող ծնողքներու գործը դիւրացնելու համար կը յանձնարարենք, որ վարժարան առաջնորդեն երախան դպրոցական եւ բժշկական վկայականներով միասին. Փարիզէն դուրս գտնուողները գրաւոր դիմումին միացնեն վերոյիշեալ վկայականները :

Պայմաններու համար դիմել՝ գրաւոր կամ հեռաձայնով .—

DIRECTION DU COLLÈGE SAMUEL MOURAT
26, Rue Troyon, SEVRES (S. et O.)
Tél. : OBS. 18-28

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՃԱՄԲԱՐ

ՕԳՈՍՏՈՍ 1 - 31

AGDE (Hérault)

Միջերկրականի կապոյտ ջուրերու ափին : Խաղաղաշտ եւ լողանք : Խմբական պտոյտներ, դասախօսութիւններ եւ գեղարուեստական երեկոյթներ :

ՕՐԱԿԱՆ 9·50 Ն. Ֆ.

Արձանագրութեան համար դիմել՝ ամէն Ուրբաթ երեկոյեան ժամը 8էն – 10, եւ Շաբաթ օրերը ժամը 1 – 8, 17 Րիւ Պլէօ.

Գաւառը դիմել հետեւեալ հասցէներուն .—

ՄԱՐՍԷՅԼ .— Գազարեան Վաւայժանս, 31, Լա Քանըպիէռ :

ԼԻՈՆ .— Պէրպէրեան, 39 Րիւ Տիւնուառ :

ՎԱԼԱՆՍ .— Մաղաքեան, 14 Րիւ Ֆրանքլէն :

ՏԷՍԻՆ .— Լիւլէճեան, 16 Րիւ Քոլի :

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆ .— Խրիմեան, 2 Րիւ Ռապըլէ :

ՆԻՍ .— Գաբրիէլեան, 19 Պուլվ. Մանեան :

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9°

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. — Հատը՝ 0.25 Ն. Ֆ.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 5 ՅՈՒԼԻՍ — MERCREDI 5 JUILLET 1961

...Դ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9145 — 37EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 17ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4946

ՅՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՎՈՍՓՈՐԻ ԱՓԵՐՈՒՆ ՎՐԱՅ

Մեր եկեղեցական տարեգրութեանց ...էլ բացառիկ դէպք մըն է Ամենայն Հա...ց Կաթողիկոսին Պոլիս ճամբորդութիւ... Գարեգին Պատրիարքի յուղարկաւո...թեան առթիւ, պատկառելի շքախումբ մը, որուն մաս կազմելու համար հր...ւիրուած են՝ Հայրապետի կողքին՝ ...րքեպիսկոպոս մը, երկու եպիսկոպոս եւ ...էկ վարդապետ։

...ադանիք մը չէ անշուշտ, որ մեծ էր ...ացուցեալ պատրիարքին բարոյական ...րջիցութիւնը Վեհ. Վազգէն Ա.ի վրայ, ...ուլս ցոյց տուին վերջին հինգ տարի... դէպքերը, «ախեալ Մեծի Տանն ...կիոյ կաթողիկոսի ընտրութենէն (20 ...եարուար 1956)։

Յուղարկաւորութեան առթիւ Պոլիս ...ած են նաեւ ուրիշ բարձրաստիճան ...կեղեցականներ, ինչպէս Տիրան Արք. ...ներսեան, «ընտրեալ» բայց ոչ-վա...երցեալ պատրիարք Երուսաղէմի, ...ում անպաշտօն յԱմերիկա եւ Մամբրէ ...րք. Սիրունեան, Արմաշի դպրեվանքի ...երջին սանն ու ձեռնասունը Գարեգին ...տրիարքի, առաջնորդ Եգիպտոսի Հա...ց։ Իսկ Երուսաղէմէն հեռացուելէն ի ...եր Պոլիս կը մնայ Շնորհք Եպիսկ. Գա...լստեան, որ պարտաւոր էր հեռանալ ...ւնիս 23ին, բայց պատրիարքի մահ...ան առթիւ արտօնուեցաւ երկարաձգե...լ իր բնակութիւնը Թուրքիոյ նախկին ...այրաքաղաքին մէջ։

...վ պիտի յաջորդէ Գարեգին պատ...րքին, կը հարցնէինք քանի մը օր ա...ջ։

...ուար է գուշակութիւններ ընել ներ...յ պայմաններուն տակ։

...ւսոց չենք Թրքական նոր օրէնքնե... Գիտենք միայն, որ 1923էն ի վեր ...ող-յաջող կառավարութիւնները ա...ան մը աւելի սեղմած են փոքրամաս...թեանց իրաւունքները, որոնք իբրեւ ...երաշխաւորուած էին Լօզանի դաշնա...ով։

Վերջերս Սահմանադիր Ժողովի մը... նոր Սահմանադրութեան կապակ...թեամբ, Հայ կուսակցութիւնը մաս... ...ուշադրութիւն դարձուց Թուրքիոյ ...յ համայնքի գործերուն։

...ահմանադիր Ժողովին անդամ Օր. ...ոմինէ Գալուստեան յարեցաւ Հալքի եւ ...թուի թէ որոշ դեր մը խաղաց Ինէօ... ...ի կուսակցութեան խմբագրած ծրա... ...ին մէջ (տեսնել Յառաջի Բ. էջի Թեր...ն Յունիս 15-18)։

...ջին «կինը» Գարեգին Պատրիարք, ...ակցութեամբ Օր. Գալուստեանի, ...ունուած էր Թուրքիոյ Հանրապետու...եան Նախագահ Զօր. Կիւրսէլի կողմէ՝ ...յոյ արուարձան Ֆլորիայի իր բնակա...ին մէջ։ Այս առթիւ Պատրիարքարանի ...մէ հրատարակուած զեկոյցը կ'ըսէր ... կուսակցութիւնը եղած է յոյժ սիրա... Զօրավարը հետաքրքրուած է նաեւ ...յ համայնքի կեանքով»։

...տրիարքի այս դիմումին պատճառ ...ն էր, որ յեղափոխական կառավարու...ւնը ուզած էր բոլորովին ջնջել պատ...րքարանի իրաւասութիւնները, որոնք ...ուած են հարիւրամեայ Ազգ. Սահմա...դրութեամբ։ Պոլսոյ կուսակալը թիւ... ...րէնքով կ'ուզէր կատարել տալ հա...նքային ընտրութիւնները։

Այս օրէնքը ընդհանուր ընդվզում ա...ջ բերած ըլլալով, կառավարութիւնը ...րգուեցաւ քանի մը շաբաթով յետա...լ տալ զանոնք, բայց ի վերջոյ քա...կացուց իր խօսքը։

...ւէլ կուսակցութիւնը կ'ուզէ սերաշա...ի փոքրամասնութիւնները՝ անոնց քը...ւէները ապահովելու համար յառաջիկայ ընտրութեանց մէջ։

Սակայն պիտի ուզէ՞ վերահաստատել Հայոց Սահմանադրական իրաւունքները, որոնք օրակարգի վրայ դրուած են կըր...կին, նոր պատրիարքի ընտրութեան առ...թիւ։

Դիւրին պիտի չըլլայ լուծել Պատրի...արքական տագնապը, որ ծագած է Վոս...փորի ափերուն վրայ, մէկէ աւելի պատ...ճառներով։

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱԼԺԷ ԿԸ ՍՊԱՍԷ

ԱՊԱՀՈՎՈՒԹԵԱՆ ԽԻՍՏ ՄԻՋՈՑՆԵՐ ՁԵՌՔ ԱՌՆՈՒԱԾ ԵՆ

●

Այսօր, Յուլիս 5, Ալժէի գրաւման 131րդ տարեդարձը «կ'ոգեկոչուի» Ալժ. Ազատ. Ճակատի կողմէ, յատուկ ձեւով։ Արդարեւ «ԱՀԱԿ»ը կոչ ըրած է մահմե...տականներուն որ այդ օրը վերածեն «Ազգային օրուան» մը. բողոքելու համար Նախագահ տը Կոլի մէջ տեղ դրած Ալժե...րիոյ բաժանման ծրագրին։

Ապահովութեան Հանրապետական Գունդեր (ՍԷ ԷՌ ԷՍ) եւ ոստիկանական բացառիկ ուժեր գրաւած են Ալժէն։

Պէտք է ընդունիլ նաեւ թէ Ալժ. Ազատ. Ճակատին հրահանգները բաւական անո...րոշ են, սոսր պատճառն այն է, որ «Ա...ՀԱԿ»ը կը տարակուսի արդիւնքներուն վրայ եւ չուզեր մէջտեղ հանել թէ մահ...մետական զանգուածը իր ետին չէ։

Ամէն պարագայի մէջ, Ընդհ. Պատուի...րակութիւնը արգիլած է ցոյցերը եւ գործադուլը եւ յայտնի չէ թէ ի՞նչ պի...տի ըլլայ Ալժէի այսօրուան պատկերը։ Անակնկալներու քաղաք, Ալժէի համար ոչ մէկ բան կարելի է նախատեսել։

Շարլ Ժ.ի զինուորներէն 131 տարի ետք, ո՞վ պիտի գրաւէ Ալժէն։

× Ֆերաթ Ապպաս բացառիկ պատիւ...ներով ընդունուեցաւ Թապաթ։ Հասան Բ. Ապպասի եւ ընկերներուն վերապա...հած էր այն ընդունելութիւնը զոր կը վայելեն պետական ղեկավարները։

× Փարիզի Զինուորական Բարձր Ատ...եանը մէկ տարի յետաձգումով բանտար...կութեան դատապարտեց Օտար Լեգէոնի հերոս՝ հրամանատար Քապիրօ։

× Զօր. տը Կոլ յաջորդաբար վարչա...պետ Տըպրէն եւ ալժերական հարցերու նախարար Լուի Ժոքսի հետ խորհրդակ...ցեցաւ աՆջի օր։

Կը թուի թէ էվիանի խօսակցութիւննե...րը պիտի չվերսկսին այս օրերուս թէեւ «ԱՀԱԿ»ի եւ ֆրանսական պատուիրակու...թեան բանագնացները միշտ շփման մէջ կը մնան։

× «Ֆրանսական Ալժերիոյ Համաձայ...նական Կոմիտէն» լուծուեցաւ աՆջի օր, Պաշտօնաթերթի հրատարակած հրովար...տակին համաձայն։

× Չորեքշաբթի օր, Ծերակոյտը պի...տի զբաղի ալժերական հարցով։ Ներկայ պիտի ըլլան վարչապետը եւ ալժերական հարցերու նախարարը։ Թօսողներու ժա...մանակը արդէն իսկ ճշդուած է։

× Օրանի մէջ երկու Եւրոպացիներ սպաննուեցան աՆջի օր։ Իսկ Ուէտ-Թարիայի քաղաքապետական սրահներուն մէջ, պայթած ձեռնառումբ մը 39 հոգի վիրաւորեց։ Պիսքրայի մօտ, կառախումբ մը եւ զինուորական ճամբոն մը, օդը ե...լան, երկու մեռեալ եւ երեք վիրաւորներ կան։

ԽԱԽՈՒՏ ԹՈՒՐՔԻԱՆ

ՍԱՐՓԷՐ ԿԸ ՀՐԱԺԱՐԻ, ԱՊԱ ԵՏ Կ'ԱՌՆԷ ՀՐԱԺԱՐԱԿԱՆԸ

Հակասական եւ մէկը միւսը հերքող լուրերը կը շարունակուին Թուրքիոյ մէջ։ 1960ի մայիսեան յեղափոխութենէն ի վեր, Կիւրսէլի հաստատած նոր վարչա...կարգը, ամէն օր ցոյց տուաւ թէ խա...խուտ է։ Եթէ անորոշ է Թուրքիոյ ապա...գան, անկներեւ է նաեւ որ ալ աւելի անո...րոշ է իր ներկան։

Յաջորդելով ամէն օր պատահող հրա...ժարականներու, Երկուշաբթի առաւօտ արտաքին նախարար Սելիմ Սարփէր իր հրաժարականը կը ներկայացնէր, բայց հազիւ օտար գործակալութիւնները եւ մամուլը լուրը կը հաղորդէին, Սարփէր ետ առած էր իր հրաժարականը եւ կրկին գրաւած իր տեղը։

Երկու պատճառներ մէջտեղ կը դրուին, այս հրաժարականը բացատրելու համար, եթէ կարելի է բացատրել որեւէ բան որ Թրքական է։ Կ'ըսուի թէ Սարփէր չէ ուզած դեսպանի պաշտօնի նշանակել 14 սպաներ, որոնք նոր բառով աքթիվիսթ կը նկատուէին եւ քշուած էին Ազգ. Մի...ասնականութեան Կոմիտէէն։

Ուրիշ պատճառաբանութիւն մը եւս կը տրուի, աւելի կարեւոր եւ ծանրակշիռ հանգամանք ներկայացնող։

Սելիմ Սարփէր կ'ուզէր դիրք չբռնել Իրաքի դէմ, Քուվէյթի առթիւ։ Այս ար...դէն բաւական ծանր խնդիր էր, քանի որ դիրք չբռնել Իրաքի դէմ, ուրիշ բան չէր եթէ ոչ դիրք բռնել Անգլիոյ դէմ որ Թուրքիոյ «աւանդական» բարեկամն է։

Այս պայմաններու մէջ է, որ Սարփէր կը հրաժարէր եւ մինչեւ իր հրաժարա...կանը ետ առնելը, կը նշանակուէր ար...տաքին նոր նախարար մը Ճեմալ Էրքին, Լոնտոնի դեսպան, բայց Սարփէր նոյն ի...րիկունը, Կիւրսէլի պնդումին տեղի տա...լով, կրկին կը ստանձնէր իր պատասխա...նատու պաշտօնը։

Սարփէր դիւանագիտական ծանօթ անցեալ ունեցող անձ մըն է։ Ծնած Պո...լիս, 1899ին, 1944ին Մոսկուայի դեսպան եղած է, ապա անցած է Հռոմ։ 1947ին ՄԱԿի Թրքական պատուիրակութեան պետն էր։ 1957ին Ատլանտեան Ուխտի Թրքական պատուիրակութեան գլուխը կը գտնուէր մինչեւ 1958, երբ արտաքին նա...խարարութեան ընդհանուր քարտուղար կը դառնար, Անգարայի մէջ։ Այդ պաշ...տօնին գլուխն էր երբ յեղափոխութիւնը ծագեցաւ եւ Ազգ. Միասնականութեան Կոմիտէն զինքը արտաքին նախարար նը...շանակեց։

Թուրքիոյ ներկայ խախուտ դիրքը, վստահութիւն չի ներշնչեր Արեւմուտքի եւ Անրի Պէնազէ Օռռոի մէջ «իր տեսա...կէտը» կը յայտնէ վերլուծելով ներքին եւ արտաքին կացութիւնը։

Թուրքիոյ ներկայ ղեկավարութիւնը երկու հոսանք ունի իր մէջ։ Մէկը, գըլ...խաւորութեամբ Կիւրսէլի, Արեւմտասէր է, միւսը զոր կը ղեկավարէ գնդ. Թիւ...րքեշ չէզոքամոլութեան կողմնակից է։

Այս կացութիւնը կը յիշեցնէ Նէկիպը որ յետագային իր տեղը «տուաւ» Նասե...րի։ Անշուշտ ամէն բան կորսուած չէ Ա...րեւմուտքի համար եթէ ի մօտոյ կատար...ուելիք ընտրութիւնները օրինաւոր եւ կա...նոնաւոր ձեւով կատարուին։ Պէնազէի համար, այդ պարագային Ինէօնիւի յաղ...թանակը տարակոյս չի վերցներ։ Բայց Պէնազէ կը վախնայ որ Թիւրքեշ եւ «Նորքեմալականները», այդքան դիւրին տեղի չտան։

ՊՈԼՍՈՅ ՊԱՏՐԻԱՐՔԻՆ ՅՈՒՂԱՐԿԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆԸ ՈՒՐԲԱԹ

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԸ ՊՈԼԻՍ ԿԸ ՀԱՍՆԻ ԱՅՍՕՐ ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ

Պոլսէն կը հեռագրեն թէ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը, որուն կ'ընկերանան Կոմիտաս Եպիսկոպոս եւ Պարգեւ Վարդապետ Պոլիս կը հասնին Չորեքշաբթի օր։

Պոլսոյ Պատրիարքին յուղարկաւորու...թիւնը կը կատարուի Ուրբաթ օր։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՌԸՆՈՅԻ տնօրէնութիւնը որոշեց բա...նալ Ֆլէնի գործատունը, որ ինչպէս գը...րած էինք, փակուած էր բանուորներու դժգոհութեան եւ «չըջուն» գործադուլնե...րուն իբրեւ հետեւանք։

ԳԻՒՂԱՑԻԱԿԱՆ ցոյցերը կը շարու...նակուին, թէեւ նուազ ուժգնութեամբ։ Աոջի օր ցոյցեր կատարեցին Քալվատո...սի, Պաս զ'Ալփի եւ Վառի գիւղացիները։ Ուշադրաւ ոչ մէկ միջադէպ պատահե...ցաւ։

ՓԱՐԻԶԻ քաղաքապետական խորհուր...դը այլ եւ այլ հարցերու կարգին կը քննէ Փարիզի համար անլուծելի թնճուկ դար...ձած ինքնաշարժերու կայքի հարցը։ Ոստիկանապետ՝ Փափոն կ'առաջարկէ ար...գիլել ինքնաշարժներու կայքը՝ մեծ հան...գոյցներու եւ քաղաքին կեդրոնին մէջ։

ՔՈՒՎԷՅԹ կը շարունակեն հասնիլ անգլիական ուժեր, որոնց թիւը հինգ հազարի հասած է արդէն։ Պիտի հեռա...նան երբ Քուվէյթի անկախութիւնը դադ...րի վտանգուած ըլլալէ, յայտարարեց Մաքմիլըն, անգլիական խորհրդարա...նին։ Իրաքեան ուժերը որ միշտ համա...խմբուած են Պասրա, մեծ վտանգ մը կը նկատուին։ Միւս կողմէ Արաբական լի...կան յետաձգեց Քուվէյթի անդամակցու...թեան հարցը, իսկ Իրաք ամբաստանեց պաշտօնապէս Անգլիան իբրեւ «յարձա...կող»։

ՀԱՄԸՐՇՈԼՏ մերժեց ՄԱԿի քարտու...ղարութեան պաշտօնի վերաբերեալ խոր...հրդային առաջարկը, որ ինչպէս ծանօթ է, կ'առաջարկէ երեք քարտուղարներով (մէկ համայնավար, մէկ չէզոք եւ մէկ ալ արեւմտեան) փոխարինել ՄԱԿի քար...տուղարը։ Նոյնպէս մերժեց չէզոք եր...կիրներու առաջարկը՝ նոյն սկզբունքով նշանակել երեք օգնական քարտուղար...ներ, եւ ներկայացուց նոր առաջարկ մը։ Նշանակել 14 օգնական քարտուղարներ, որոնց հինգը զբաղին քաղաքական հար...ցերով ու մնացեալները զուտ վարչական խնդիրներով։Առաջարկեց նաեւ որ քաղա...քական հարցերով զբաղող հինգէն երկու...քը ներկայացնեն Մ. Նահանգները եւ Խ. Միութիւնը, իսկ մնացեալ երեքը՝ չէ...զոքները։

ՀԱՐԱՒ. Քորէայի զինուորական իշխանութեան պարագլուխը՝ զօրավար Զանկ եւ Գերագոյն Խորհուրդի անդամ...ներէն չորսը հրաժարեցան, աՆջի օր։ Զօ...րավար Զանկը կը փոխարինէ զօրավար Փակ, որ պետական հարուածին իսկա...կան պարագլուխը կը նկատուի։

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ Գերագոյն Խորհուրդի Նախագահութեան որոշումով մահապա...տիժ սահմանուեցաւ տարադրամներու չահադիտութեամբ զբաղողներուն հա...մար։ Մայիս 6էն մահապատիժ սահման...ուած էր նաեւ պետութեան սատացուածք...ները կողոպտողներուն եւ կեղծ դրամ տպողներուն համար։

"ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆԻ ՁԵՌԱԳԻՐ ԳԱՆՁԵՐԸ"

—o—

Ա.

Հայագիտական գրականութեան մէջ արժէքաւոր գործ մըն է Փրոֆ. Ա. Աբրահամեանի հայ ժողովուրդի հին եւ միջնադարու ձեռագիր գանձերուն նուիրուած այս աշխատութիւնը :

Գիրքը գրուած է ընթերցող լայն զանգուածին համար եւ կ'ընդգրկէ համառօտ եւ դիւրընթեռնլի գնահատութիւն մը համաշխարհային արժէք ունեցող այն ձեռագիրներուն, որոնք ստեղծուած են դարերու ընթացքին բազմաթիւ հեղինակներու հանճարին ուժով :

Մատենադարանին մէջ կը պահուի հայերէն եւ այլ լեզուներով գրուած աւելի քան 11.000 ձեռագիր հատորներ եւ հազարաւոր վաւերագիրներ :

Առաջին գլուխին մէջ կուտայ Մատենադարանին պատմութիւնը : Հեղինակը հիմնուելով գոյութիւն ունեցող հայագիտական աղբիւրներու վրայ՝ Մատենադարանին սկզբնաւորութիւնը կը հաշուէ Ե. դարէն: Մշակոյթի այդ ամէնէն հին օջախին ատաղձը կը հանդիսանայ Սաղմոսավանքին ձեռագրատունը: Յետագային (1441) երբ կաթողիկոսական աթոռը տեղափոխուեցաւ Էջմիածին, հոն բերուեցան նաեւ Սաղմոսավանքի եւ կրթութեան այլ դպրոցներու ձեռագիրները: Շատ անգամ մեր ժողովուրդին հոգեւոր գանձերը հրոյ ճարակ դարձած են կամ կորսուած են օտարներու ձեռքով : Ձեռագիրները շատ անգամ օտար երկիրներու ճամբան բռնած են կամ թափառած երկրէ երկիր :

Գիրքին մէջ Մատենադարանին ձեռագիրները ներկայացուած են ըստ նիւթերու՝ պատմութիւն, իրաւունք, աշխարհագրութիւն, գեղարուեստական գրականութիւն, փիլիսոփայութիւն, գիտութիւններ, բժշկագիտութիւն եւն. :

Աշխատութեան 4րդ գլուխը նուիրուած է պատմական մեծարժէք բնագիրներու նկարագրութեան եւ առանձին – առանձին կը խօսի այդ ձեռագիրներու, անոնց հեղինակներուն եւ ժամանակաշրջանի մասին :

Մատենադարանի հարստութիւնը կը կազմեն աւելի քան 90 պատմիչներու եւ ժամանակագիրներու գործերը : Ժամանակագրական կարգով ամէնէն հինը Ե. դարու հեղինակ Ագաթանգեղոսի «Պատմութիւն Հայոց»ն է: Միշտ Ե. դարու հեղինակներ են Փաւստոս Բիւզանդ, Կորիւն, Ղազար Փարպեցի, Եղիշէ, պատմահայր Մովսէս Խորենացի եւայլն : Խորենացի առաջինն է որ օգտուած է իր ձեռքին տակ եղած գրաւոր աղբիւրներէն եւ բանաւոր նիւթերէն եւ հիւսած է հայ ժողովուրդին ամբողջական պատմութիւնը՝ սկսեալ հին շրջանէն մինչեւ 428 թուականը՝ Հայաստանի անկախութեան խորտակումը: Է. դարու պատմիչներ Սեբէոսի, Յովհան Մամիկոնեանի աշխատութիւնները արժէքաւոր են հայ ժողովուրդի Դ.–Է. դարերու պատմութեան վերաբերեալ նիւթերով: Արժէքաւոր են Ղեւոնդի (8րդ դար), Թովմա Արծրունիի (10րդ դար), Յովհաննէս Դրասխանակերտցիի (10րդ դար), Ստեփանոս Տարօնեցի Ասողիկի (11րդ դար), Սամուէլ Անեցիի, Արիստակէս Լաստիվերտցիի, Մատթէոս Ուռհայեցիի (12րդ դար) աշխատութիւնները:

Մատենադարանին մէջ կը պահուին նաեւ Կիլիկիոյ շրջանի պատմիչներուն ձեռագիրները: Անոնցմէ աչքի կը զարնեն Ը. դարու հեղինակ, Կիլիկիոյ հայկական պետութեան սպարապետ Սմբատ Կոնստապլի գործը, նոյն դարաշրջանի հեղինակ Հեթում պատմիչին ժամանակագրութիւնը :

Պատմական բովանդակութեամբ ձեռագիրներէն կարեւոր են նաեւ Ը. դարու հեղինակներ Կիրակոս Գանձակեցիի, Վարդան Արեւելցիի, Ստեփանոս Օրբելեանի, ԺԵ. դարու հեղինակ Թովմա Մեծոփեցիի, ԺԷ. դարու պատմիչներ Զաքարիա Սարկաւագի, Առաքել Դաւրիժեցիի ձեռագիրները :

Մատենադարանին կարգ մը ձեռագիրները արժէքաւոր նիւթեր կը պարունակեն նաեւ մեր հարեւաններու պատմութեան վերաբերեալ : Հետաքրքրական է նշել, թէ Եւսեբիոս Կեսարացիի «Քրոնիկոնը», որուն յունարէն բնագիրը կորսուած է, պահպանուած է շնորհիւ Ե. դարուն կատարուած հայերէն թարգմանութեան :

Արժէքաւոր են Է. դարու պատմիչ Մովսէս Կաղանկատուացիի «Պատմութիւն Աղուանից» աշխատութիւնը, ԺԲ. դարուն վրացերէնէ հայերէն թարգմանուած «Քարթլիս Ցխովրեբա» («Վրաց պատմութիւն»), ԺԳ. դարուն ասորերէնէ հայերէն թարգմանուած Միխայէլ Ասորիի պատմութիւնը եւայլն :

Ուշագրաւ է գիրքին 5րդ գլուխը, ուր կը խօսի իրաւունքին վերաբերող ձեռագիրներուն մասին:

Իրաւունքի կանոններուն մեծ մասը կը վերաբերի Հայաստանեայց եկեղեցւոյ իրաւունքի պատմութեան: Դեռ 5 – 6րդ դարերուն յունարէնէ եւ ասորերէնէ հայերէն թարգմանուած են կրօնապետներու կանոնական որոշումները, ինչպէս նաեւ՝ Նիկիոյ, Պոլսոյ, Եփեսոսի ժողովներուն որոշումները: Միջնադարուն դատաստանագիրքը փոխարինած են վերոյիշեալ կանոնները եւ մէկ քանի կանոնագիր ժողովներու որոշումները: Այդ բոլորէն կազմուած է հաւաքածոյ մը, որուն ամբողջացումը յետագային կատարած է Յովհան Օձնեցի կաթողիկոսը:

Մխիթար Գօշի Դատաստանագիրքը հայկական ամէնէն հին դատաստանագիրքն է, կազմուած 1148ին: Հեղինակը իր այդ գիրքը կազմելու ատեն օգտուած է հայկական եւ օտար կանոններէ եւ նկատի առած է հայ իրականութեան մէջ գոյութիւն ունեցող իրաւունքի աւանդական սովորութիւնները :

Գօշի Դատաստանագիրքը տարածուած էր նաեւ հայկական գաղութներու մէջ : 1519ին Սիգիզմունդ Ա. թագաւորը Լեհաստանի հայկական գաղութի դատավարութիւնները վարելու համար պաշտօնապէս հաստատած է Գօշի Դատաստանագիրքը: Այս գիրքէն 34 ընդօրինակուած օրինակներ կան Մատենադարանին մէջ, ամէնէն հինը գրուած է 1295ին :

Արժէքաւոր են Կիլիկիոյ թագաւորներէն Հեթում Ա.ի եղբօր Սմբատ Սպարապետի Դատաստանագիրքը՝ բաղկացած երկու հազար կանոններէ եւ գրուած կիլիկեան խօսակցական լեզուով, Յովհաննէս Երզնկացիի Երզնկայի հայ արհեստաւորներու եւ առեւտրական միութիւններու համար գրած կանոնագիրքը, Շահամիր Շահամիրեանի «Որոգայթ փառաց»ը, ուր Մատրասահայ հայրենասէրը կը ներկայացնէ ապագայ ազատ Հայաստանի օրէնքները ըստ իր հայեցողութեան :

Մատենադարանին մէջ կան նաեւ օտար լեզուներէ հայերէնի թարգմանուած կանոնագրութիւններու եւ դատաստանագիրքերու ձեռագիրներ :

Ա. ՍԱՐԳՍԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ԹՐՔԱԽՕՍՈՒԹԵԱՆ ՍԱՐՍԱՓԸ

ՀԻՆ ՅՈՒՇԵՐ

—o—

Շատոնց է որ Պոլսական թերթերը արձագանգ կուտան Թուրք ուսանողներու բարձրացուցած վլվլուկին եւ տեղացուցած սպառնալիքին, թրքախօսութիւնը պարտադրելու համար իրենց հպատակութեան տակ գտնուող ոչ – Թուրք ժողովուրդներուն :

Թրքախօսութիւն պարտադրելու այս ապօրինի արարքը նոր երեւոյթ մը չէ, մեզի Հայերուս համար: Անկէ երկու դար առաջ ալ, քիչ չարիք հասցուցած չէ թրքախօսութեան սարսափը Հայաստանի կարգ մը գաւառներու քամբախտ հայութեան գլխուն :

Պատանեկան օրերուս էր: Օսմ. Սահմանադրութեան խարուսիկ շունչը արդիականացուցած էր մեր Ազգ. վարժարանը, օժտած ազգանուէր վարժապետներով: Նոր դաստիարակութիւնը նոր ներշնչումներով համակած էր մեր սրտերը եւ մեր հոգիները լեցուցած հայրենասիրութեան եւ հայախօսութեան բոցավառ սիրով: Որովհետեւ Պէհէսնիի Հայութեան ընտանեկան լեզուն թրքերէնն էր ...

Մեզի զարմանք պատճառող պարագան էր որ, մեզի մօտակայ, եւ գրաստներու ոտքով հազիւ եօթը ութ ժամ հեռու գտնուող Ատիաման գաւառի ընտանեկան լեզուն հայերէն էր: Ինչէ՞ն յառաջ կու- գար այս տարբերութիւնը, որովհետ- այս երկու քոյր գաւառներու հայութի- նը, երբ իրարու քով գար, թիւրիմաց- թիւն մը ծայր կուտար: Ատիաման- Հայը հազիւ թէ խեցբեկ թուրքերէն գիտէր, Պէհէսնիցի Հայը հազիւ թէ խե- բեկ հայերէն մը: Միութեան կապը խզ- ուած էր, միեւնոյն ազգի այս հարազ- գաւառներու միջեւ : Ո՞վ կտրած էր ... ուր միութեան այս կապը, յայտնի ... մեզի, ուսանողներուս համար :

Օր մը, Ատիամանցի մեզի ազգակ- տարիքոտ հիւր մը ունէինք մեր տունը. Մեր յարգելի հիւրին գլուխը ... Պէհէսնիի սքանչելի օդով, ... լեզուի եւ խօսակցութեան դժուարութի- նը մեր միջեւ, ըսաւ.— Խաչը վկայ ... Ատիամանի Ասորիները եւ Թուրքերը ... մէ աւելի լաւ եւ կատարեալ հայերէն ... խօսին: Կը զարմանամ թէ, լեզուի ... այս միութեան կապը անօրէնաբա- թիւնը կտրած է մեր միջեւ ...

Հայրիկս, մեր բոլորին համար ... կլնկալ, հետեւեալ պատասխանը ... մեր յարգելի հիւրին .

— Լաւ որ պատմեմ, Թորոս աղա ... հետեւեալը պատմեց, դեռ կը յի- բառ առ բառ .

« Օր մը, քու այս ինծի բրած հարցու- մդ, ես ալ իմ 115ամեայ պապուկիս ... րի՝ ուսանողական օրերուս, եւ հետե- պատասխանը ստացայ : Ենիչէրի ... նախանձ փաշա մը եղած է պատճառ ... Պէհէսնիի Հայութիւնը մոռնայ իր մայ- րենի լեզուն: Ենիչէրի բանակին ... հազարապետ մը եղած է այս տարիքո- փաշան, որ որպէս կառավարիչ ղրկուա- է Պէհէսնի: Ես ալ քեզի պէս պատա- մըն էի, երբ այս փաշան եկաւ Պէհէսնի. Շատ մոլեռանդ մահմետական մըն ... ան, ըստ Թուրքերուն ... մահմետակ- օրէնքով իրենց ծնողաց գրկէն յափշտա- ուած հրեայ լաճ մը, Պէհճէթ փաշա- նունով, ինչպէս կը յիշեմ :

« Այս տխրահռչակ փաշան, իր պաշտօ- նին վրայ հաստատուած, քովը կանչ- մեր թաղերուն մուխթարները ... կը յանձնէ իր նոր հրամանը, որ կը ... գիւղեր տեղւոյն եւ շրջակայ ... գիւղերուն Հայութեան հայերէն խօս- եւ տարի մը պայմանաժամ կուտայ ... ժողովուրդին Թուրքերէն սորվելու ... մար :

« Պայմանաժամը լրացած, փաշան ... սկսի շրջիլ մեր թաղերու մէջ, իր ... դիպած եւ տեսած Հայերը քովը կանչե- լով եւ Թուրքերէն հարցումներ ուղղե- լով: Իր հարցումներուն Թուրքերէն ... տակ պատասխան տուողները ... կ'արձակէր, իսկ չգիտցողները ձերբակա- լելով կը ղրկէր բանտ ու ... րով, շաբաթներով տանջելէ ետք կա- քով եւ երաշխաւորութեամբ ազատ ... ձակելու համար : Օր մըն ալ ահարկ- լու համար ժողովուրդը, քով եւ յա- դուզն հայ երիտասարդի մը, ...

ԱՌԱԿ

—o—

Թէպէտեւ ժանտախտէ չէին վարակուած, կենդանիները հաւաքուեցան առիւծին մօտ: Խորհրդակցութեան նիւթը կարեւոր էր ու վտանգաւոր: Միաձայնութեամբ պէտք էր քուէարկէին մարդ արարածին վերջնական բնաջնջումը ...

Ինչպէս որ հարկը կը պահանջէր, ամէնէն, առաջ խօսեցաւ առիւծը, եւ ըսաւ .

— Ժամանակները յեղաշրջուած են : Շատ պարզ է որ այդ ցեղը մեր համբերութիւնը սպառեց : Իւրաքանչիւր ոք թող յայտնէ իր կարծիքը: Ահա նախ իմս : Ես չեմ ուտեր մարդը, բացի այն պարագային երբ սնունդի պակասը զգամ : Արդ, ինչո՞ւ ան կուգայ զիս գտնել իմ անկոխ անտառներուս մէջ: Միթէ՞ իմ գիստերս այդքան համեղ են: Ոչ: Ուրեմն, ինչո՞ւ այնքան հաճոյք կը զգայ երբ իմ արքայական գլուխս սարսուած կ'ըլլամ բախել երկաթափեղկերուն զառագեղիս, ո՛ր հազիւ թէ բաւական է վառեակ մը պարփակելու իր մէջ ... Կ'ամբաստանեմ մարդ արարածը որ այնքան հաճոյք կը զգայ, երբ կը տեսնէ որ ես, կենդանիներու արքան փռուած եմ իր մահիճին ստորոտը եւ որ ինք ամէն առտու կը կոխկռտէ իմ մորթս ... Ես վերջացուցի: Հիմա թող խօսին բոլորը, իրենց կարգին :

×

Վագրը առաջ անցաւ: բոլոր գազաններուն անունով :

— Իմ ալ դժգոհութիւններս նման են քուկիններուդ, ըսաւ ան, եւ սակայն, անոնց վրայ պիտի աւելցնեմ ես մարդ արարածին ուրիշ մէկ անբարոյ արարքն ալ: Դուն կը բողոքես անոնց քեզի հանդէպ գործ դրած անարգութեան մասին : Եւ սակայն, ինչ կ'արժեն այդ բոլորը, երբ մտածենք այն ամէնուն վրայ որոնք կը կոչուին մուշտակներ ... Օ՜հ, թեւնոցներ, օ՜հ վզնոցներ .. օ՜հ ...

— Ներողութիւն, ընդմիջեց կապիկը, որ անհամբերութենէն կ'եռար: Առնէ մը ի վեր մենք ալ կը բաժնենք նոյն ճակատագիրը : Մեզ կը կոչեն մարդուն նախահայրը ... հրէշային է ասիկա : Եւ անկասկած, կը խորհին մեզ պատուել երբ մարդիկ եւ իրենց կիները կը ծրդտուին կապիկներու պէս .. Այսուհանդերձ, նախ քան որ մեր մորթերը դառնան անոնց արդուզարդին կենսական տարրերը, տեսէք թէ ինչ կ'ընեն մեզի: Միշտ խնամութեան պատրուակին տակ, անհաւասարկ ծանր վիրաբուժներ գործ կը հազցնեն մեզի, անհաւասարկ հեծանիւ մը որուն վրայ կը բազմեցնեն զմեզ. եւ այսպէս ցաւատանջ յոգնութիւններու ենթարկելէ վերջ կը զետեղեն մեզ պատրեկի մը անկողնին մէջ՝ ուր կը մեռնինք հիւծախտաւոր ... Առիւծը գանգատեցաւ մարդ արարածին ստորնութենէն: Արդեօք մենք չե՞նք գլխաւոր զոհը որ իբր հապիտ կը ծառայենք անոր ...

Յանկարծ, խրոխտ ու ահագնագոռ ձայներ բարձրացան : Թեւեր էին որ վար կ'իջնէին վերէն :

— Հապա՞ մենք, աղաղակեց արծիւը բարկաճայթ: Ի՞նչ կը խորհիք դուք երբ զմեզ մորթազերծ ընելէ ետք խոտով կը լեցնեն զայն ... Ի՞նչ կը խորհիք, երբ իմ հպատակներուս ամենավերջինն իսկ ստիպուած է զարդարելու իր փետուրները՝ տիկիններու գլխարկներուն իբրեւ պաճուճանք: Տակաւին հաշուի չեմ առներ մեր հաւկիթները, որոնք մեր բոյներէն կը տարուին մարդ արարածին չար պզտիկներուն կողմէ ...

×

Երբ կենդանիներու աշխարհին ազնուականութիւնը վերջացուց խօսքը, յանկարծ լսուեցաւ պզտիկ փիւբօսի մը ձայնը, որ կը ճչար .

— Մենք ենք անկոխ անտառներու մեծագոյն զոհը ... Մուշտակներու համար ինչ թակարդներ չեն լարեր անոնք մեզի համար ալ : Մենք ալ, մարդուն նման կը սիրենք միսը, գետնախնձորը, եւ սակայն, հանգիստ չեն թողուր մեզ ...

— Օհ, ի՞նչ կ'ըսէք, աղաղակեց մուկ- ազազուն ձայնով մը: Թակարդնե- միայն այդքա՞ն: Ի՞նչ կ'ընենք մենք ... սնունդին համար, եթէ ոչ կը ճաշակ- մարդոց աւելցուքները : Նոյնիսկ ... ջերս, մեզի համար հնարեցին մահ- ամէնէն մեծ հրէշաւորութիւնը՝ ... թէօրի չիճուկը ...

Այդ միջոցին ընտանի կենդանիներ, որոնք գազաններուն կողմէ խէթ ... մը կը դիտուէին, ներկայացան.

Շունը, որուն յաւիտենական ... կը խեղդէր զինքը, համարձակեցաւ ... բառատանագիր մը կարդալ իր ... բարեկամին ուղղուած :

— Այնուամենայնիւ կրցածիս չափ ... սիրեմ զինքը, հակառակ խոհարարա- սէք վզիս կապուած շղթան: ... որ ծնած օրս իսկ սահմանուած եմ ... կատելու, երեք ամսական տարիքէն ... կը կապուիմ ատակապի մը: Ես եթէ ... առհի որ յաջողիմ խոյս տալ, կը ... դիս: Կապիկը ակնարկութիւն ըրաւ ... կէսին ... Միթէ՞ առանց նոյնիսկ ... գուած եւ գիտուն չուն մը ըլլալու ... ուած չե՞մ պաշտօնապէս բարեւի ... լու, մեռած ձեւանալու, ձեռքս երկար- լու եւ ցուցկիս վրայ պահելու ... կտոր մը՝ մինչեւ որ ճաշակցու ... մը պատէ զիս ... Աւելին ....

ԼԻՒՍԻ ՏԸԼԱՐԻՒ–ՄԱՐՏՐՈՒՍ

Ն. ՓԱԼԱՆՃԱՆ ՃԵՄԱՐԱՆԷՆ ՆԵՐՍ

ՊԷՅՐՈՒԹ, (Յատուկ) — Շաբաթ օր, Յունիս 24ին, տեղի ունեցաւ Համազգայինի Նշան Փալանճեան Ճեմարանի տարեկան հրապարակային հանդէսը, եւ 25 տղաքներ եւ աղջիկներ ստացան աւարտական վկայական՝ խանդավառ բազմութեան ներկայութեամբ։

Հանդէսին մէջ, խուռն բազմութեան ներկայութեամբ, կարդացուեցաւ տնօրէնին տեղեկագիրը ճեմարանական տարւան բարոյական եւ նիւթական գործունէութեան մասին։

Ուսուցիչ - ուսուցչուհիներ՝ 33։ Երկուքը կառավարութեան կողմէ նշանակուած են արաբերէն լեզուի համար։ Մէկը՝ Ֆրանսական մշակութային առաքելութեան Թոշակով։ Միւսները ճեմարանի սեփական միջոցներով։

Հայերէն եւ արաբերէն լեզուներէն զատ, ճեմարանի մէջ կ'աւանդուին նաեւ ֆրանսերէն եւ անգլերէն լեզուները։

Ճեմարանի վերջին երեք դասարաններու աշակերտութիւնը կը կազմէ Լսարանական Միութիւն՝ գրական, գիտական, գեղարուեստական, Թատերական խումբերով, բարձրագոյն կրթութեամբ ուսուցիչներու ղեկավարութեան տակ։ Անձէն երկրորդի Միութիւնը կը կազմակերպէ աշակերտութեան համար դասախօսութիւններ, յաճախ, դուրսէն հրաւիրուած դասախօսներու կողմէ։ Այս տարի Լսարանական Միութիւնը առանձնապէս բեղուն գործունէութիւն ունեցած է։

Լսարանական Միութիւնը կը հրատարակէ «Ջահակիր» անունով պարբերական մը՝ տպագիր։ Վերջին Թիւը, ութսուն էջ, առանձնապէս բովանդակալից եւ հետաքրքրական է։ Մէջը կան գրութիւններ, լաւ հայերէնով, որոնք որեւէ գրական Թերթի մէջ կրնան տեղ գտնել։

Վերի դասարաններէն չորրորդը ունի իր Թերթը՝ Կանթեղ, աւելի ճիշդ հաւաքածոյ, տարեկան մէկ Թիւ, լաւական ստուար։

Վերջապէս՝ մանկապարտէզը։ Ան ալ ունի իր օրկանը, «Փեթակ», ուր փոքրիկները իրենց ստեղծագործութիւնները կը Թելադրեն.

Փեթակի մեղուները կանթեղի լոյսով պայծառացած, ջահակիր՝ կ'անցնին կեանքի ասպարէզ։

Աւա՜ղ, Սփիւռքի հայկական կեանքը տարուէ տարի աւելի եւ աւելի խոպան կը դառնայ, եւ ճեմարանի փեթակներէն հաւաքուած մեղրը չի քաղցրացներ անհատին կեանքը անջատ միջավայրի մէջ։

Ճեմարանի ելեւմուտքը այս տարի շուրջ 150.000 լիբ. ոսկի – 50.000 տոլարորու 80.000 լիբ. ոսկին աշակերտական Թոշակներէ գոյացած է, վեց հազար լ. ոսկին տուած է Քալիֆորնիոյ Հայ Կրթական Հիմնարկութիւնը, շուրջ 15 հազար լիբ. ոսկի, Պէյրութի անհատ հայրենակիցներէն ճեմարանի մէջ սան պահելու համար. մնացածը ՀՕՄէն, հայրենակցական միութիւններէ, անհատական նուէրներէ, հիմնարկութիւններէ եւն.։

Ուշադրութեան արժանի է Պէյրութի անհատ հայրենակիցներու վերաբերումը դէպի ճեմարան։ Երկրորդ տարին է, որ շուրջ 35 հայրենակիցներ, մէկական սան կը պահեն ճեմարանին մէջ, տարեկան 350 լիբ. ոսկի վճարելով։

Ճեմարանի աւարտական հանդէսը այս տարի առանձնապէս ուշագրաւ է։ Մօտ հազար հոգինոց երկսեռ բազմութիւն մը լեցուած էր ճեմարանի խաղավայրը, Լիբանանի առաջնորդ Գեր. Խորէն Արք.ի նախագահութեամբ։ Թէ հանդէսի գեղարուեստական մասը, Թէ տեղեկագիրի ընթերցումը, Թէ վկայականներու բաշխումը ծափահարուեցան անկեղծ ոգեւորութեամբ։

ԹՂԹԱԿԻՑ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՊԵՏՐՈՍ ՊԱԼԸԳՃԵԱՆ

—o—

Ցաւով կը տեղեկանանք Թէ Սոֆիայի մէջ իր մահկանացուն կնքած է ընկեր Պետրոս Պալըգճեան։ Հանգուցեալը ծընած էր Պոլսոյ Խասգիւղ Թաղամասը՝ շուրջ վաթսուն տարի առաջ։ Կանուխէն մտած էր Հ. Յ. Դաշնակցութեան շարքերը։ Պոլսոյ պարպումէն ետք հաստատուած էր Պուլկարիա, ուր աշխատած է իբրեւ գրաշար Սոֆիայի Դաշնակցական «Արաքս» Թերթին, յետոյ բացած փոքրիկ տպարան մը։ 1944ի աշնան Պուլկարիոյ գրաւումէն ետք ուրիշ դաշնակցականներու հետ Պալըգճեան եւս ձերբակալուած աքսորուած էր Սիպերիա։ Տասը տարուան դատապարտութեան շըրջանը աւարտելէ վերջ վերադարձած էր Սոֆիա՝ 1955ին։ Տիկին Պալըգճեան իր հիւանդ զաւկին դարմանումին համար եկած էր Փարիզ, ուր կը մնայ ցարդ եւ կը պաշտօնավարէ իբրեւ ուսուցչուհի հայերէնի։

×

ՓՐՈՎԻՏԱՆՍԻ մէջ (Միացեալ Նահանգներ) Յունիս 25ին բացուած է Հայ Յեղափոխական Դաշնակցութեան 28րդ պատգամաւորական ժողովը, մեծ շուքով։ Նոյն օրը Քանատայի Համիլթըն քաղաքին մէջ բացուած է ՀՕՄի պատգամաւորական ժողովը որուն ներկայ եղած է ծանօթ բարերարուհի Սոֆիա Յակոբեան։

ՆԻՒ ԵՈՐՔԻ մէջ Հայ Գրականութեան Բարեկամներու նախաձեռնութեամբ կատարուած է Եղուարդ Զափրաստի Թատերական գործունէութեան յիսնամեայ յոբելեանը։ Խօսած են՝ Ճորճ Մարտիկեան, Յակոբ Խաչմանեան, Մանասէ Սեւակ, Ա. Աֆարեան, Հրանդ Եպիսկ. Խաչատուրեան եւ Զափրաստ։

ՊԷՅՐՈՒԹԻ մէջ Յունիս 24ին տեղի ունեցած է Համազգայինի Նշան Փալանճեան Ճեմարանին ամավերջի հանդէսը։ Ներկայ եղած են լիբանանահայ Թեմական առաջնորդ Խորէն Արք. Դպրեվանքի տեսուչ Գարեգին վարդ. Սարգիսեան եւ հոծ բազմութիւն մը։ Խօսած է ընկեր Սիմոն Վրացեան շեշտելով Ճեմարանին նիւթական, բարոյական եւ կրթական վերելքը վերջին տասնամեակին։ Այս տարի ճեմարանը 25 շրջանաւարտներ կուտայ (13 աղջիկ, 12 մանչ)։

ՊԷՅՐՈՒԹԻ մէջ Հ.Մ.Ը.Մ.ի քերմէսը մեծ յաջողութիւն ունեցած է այս տարի։ Հանդիսութեան ներկայ եղած է վարչապետ Սաէպ Սալամ։

ՊԷՅՐՈՒԹԻ մէջ տեղի ունեցած է Ա. Գուրգէնեանի ցուցահանդէսը։ Արուեստագէտը կը ներկայացնէր ութսունէ աւելի նկարներ՝ հայկական հին ճարտարապետութեան եւ մանրանկարչութեան վերարտադրութիւններ։

ՀԱԼԷՊԻ հայ ծերանոցը հիմնուած է 1923ին Օր. Թոպըրսի նուիրած հողին վըրայ։ Շէնքը ունի 11 բաժին։ Ներկայիս ծերանոցը կան 27 այրեր եւ 64 կիներ։

ՊՈՒՐԿ ՇՓՌԷՎԱԼՏԻ (Արեւելեան Գերմանիա) մէջ մեռած է 16 Յունիսին Լիզա Ֆօն Նէկրի (ծնեալ Ռայքէ)։ Հանգուցեալը 76 տարեկան էր, մատաղ հասակէն հետաքրքրուած է հայ ժողովուրդով։ Հազիւ 22 տարեկան էր, երբ 1907ին գացած է Խարբերդ եւ աշխատած է Մեզրէի գերմանական վարժարանին մէջ։ 1912ին վերադարձած էԳերմանիա և բընաւ չէ դադրած զբաղելէ Հայերով։ Գործօն կերպով մասնակցած է Լէփսիուսի կազմակերպութեան աշխատութիւններուն։

ՕՐԻՆԱԿԵԼԻ ԴՊՐՈՑԸ

—o—

Ֆ. Կապոյտ Խաչի հայերէն դասընթացքի, նորավարժ աշակերտներու տարեվերջի քննութիւնները տեղի ունեցան ծնողքներու եւ Խաչուհիներու ներկայութեան։

Այս քննութիւնները պահ մը մեզ փոխադրեցին մեր բնագաւառի արդիական վարժարաններու յաջող մթնոլորտին։

Տիկ. Ջիթունի եւս ջանք չէր խնայած իր լաւագոյնը տալով աշակերտներուն, եւ այսօր մեզի պարզեց իր գնահատելի և արդիւնաւոր աշխատութիւնը։

Ընթերցանութիւն եւ բացատրութիւն, բառերու կազմութիւն, բարդ բառեր, հոմանիշ եւ հականիշ, միշտ հայերէն լեզուով, այս բոլորը եղան ուսուցչուհիին համոզիչ փաստերը, մէկ տարուան աշխատանքի եւ բեղնաւոր գործին։

Նկատելի էր նաեւ, որ աշակերտներու ծնողքները՝ նախանձախնդիր մեր մայրենի լեզուին, իրենց անվերապահ աջակցութիւնը բերած էին ուսուցչուհիին, եւ աշակերտները առանց բացառութեան մեր ոսկեղինիկ լեզուով արտայայտուեցան։

Օրինակելի է դպրոցը, որովհետեւ շաբաթական միօրեայ դասախօսութիւնը չէ խճողուած զանազան մասնագիտութիւններով, ինչպէս երգ, պար, Թատրոն, աշխարհագրութիւն, պատմութիւն, կրօնագիտութիւն, որ սովոր ենք պահանջել ներկայացող ուսուցիչներէն, այս բոլորը պէտք է հինգ կամ վեց ժամուան տեւողութեան ընթացքին աւանդել, ամէն տարիքէ եւ մեծամասնութեամբ իրենց մայրենի լեզուին անգիտակից աշակերտներուն։

Կը սիրենք յուսալ որ Տիկին Ջիթունի իր այնքան գնահատելի եւ արդիւնաւոր աշխատութիւնը պիտի շարունակէ յօգուտ ազգապահպանման նուիրական գործին, նորահաս սերունդին եւ Թերեւս օր մը առիթ պիտի ունենանք անոնցմով հպարտանալու։

ՆՈՒԻՊԱՐ ԱՂԱՄԱԼԵԱՆ

ԻՄԱՍՏՈՒՆ ԽՕՍՔԵՐ

*

Յաջողութեան գաղտնիքը, քիչ սպասելու եւ շատ վայելելու մէջ է։

ԿԷՕԹԷ

Ով որ երբեք չէ տառապած՝ երբեք չէ հաւատացած։

ՃՈՆ ՊԻՆԻԱՆ

Տալու ձեւդ աւելի՛ արժէք ունի, քան նուէրը՝ զոր կուտաս։

ՔՈՐՆԷՅ

Ամէն մարդ երկար ապրիլ կ'ուզէ, ոչ ոք կ'ուզէ ծերանալ։

ՍՈՒԻՖԹ

...ւոց, լեզուն կարել կուտայ։ Ջոհը կը մնայ հրապարակի վրայ, պահակներու հսկողութեան տակ, Մունետիկը անոր քով կեցած կը պոռայ. «Այս պիտի ըլլայ վիճակը այն կեավուրին, որ չի սորվիր Թուրքերէն, եւ չի դադրիր իր կեավուրի անպայմանական լեզուն խօսելէ», Պահակները եւ մունետիկները կը փոխուէին եւ ջոհը կը մնար, մինչեւ որ արիւնաքամ մեռնէր եւ հոտէր անոր դիակը, յետոյ ազգային քահանան կանչելու եւ անոր Թաղելու համար քայքայուած մարմինը, փոխադրելու համար եկեղեցւոյ բակը, եւ երթալ արտօնութիւն առնելու համար փաշայէն, զայն Թաղելու ...

Տիրանհաչակ փաշային գալէն առաջ, մենք կրկին կեավուրներ էինք մեր Թուրք հարեւաններուն համար, բայց պաշտօնական հալածանք մը չկար մեր Հայութեան համար։

Հայրիկիս այս պատմութիւնը լսելով, մրսած էինք բոլորս։

ԱՒԵՏԻՍ ԹԷՔԷԵԱՆ

ՅԱՌԱՋԻ ԹԵՐԹՕՆԸ (239)

ՀԱՅՈՑ ԲԵՐԴԸ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

ՄԱՍՆ ԵՐՐՈՐԴ

ՎԵՐՋԱԲԱՆ

Դա Հզօրս Թուլութիւնի՞ց էր, Թէ յուզմից, բայց դրանից մի շարժում, ու ալեկոծութիւն անցաւ զօրքի եւ ժողովուրդի մէջ։ Ցուզումն ընդհանուր էր։ Եղան եւ կանայք եւ տղամարդիկ, որ արտասուեցին Հզօրս Փառանձեմի խօսքի ազդեցութիւնի՞ց, Թէ իրենց ծանր վիճակի գիտակցութիւնից։ Գուցէ եւ արցունքը վարակիչ չէ, ինչպէս և ուրախութիւնը։

Թագուհուց յետոյ խօսեց բերդապետը, որ միայն հրամայեց.

— Դէ, առաջ... Դէպի պարիսպներն ու բուրգերը ...

Եւ մի քանի վայրկեան յետոյ բերդի ատորին — առաջին զօրու— պարիսպներն ու բուրգերը լցուեցին մարտիկներով, որ զինուած էին նետաղեղներով, վահաններով ու պարսատիկներով։

Առաջին բանը, որ լսեցին բերդականները խժական աղմուկի յորձանք էր, որ գալիս էր սարի երեք կողմից. մարդկային ահարկու գոռոցները եւ Թմբուկների [illegible]չիւնը լցրել էին օդն ու միջոցը անասելի ժխորով ... Բերդի երեք կողմից՝ սարի ստորոտից Պարսիկները բարձրանում էին ցրիւ խմբերով, բարձրանում էին բարձրագոչ աղաղակներով ու Թմբուկների խլացուցիչ զարկերով։ Երեւում էին զինուորներ՝ սաղաւարտ դրած, վահան բռնած, ոմանք աշտէներով, ոմանք նիզակներով ու տեգերով զինուած։

Բերդում պարիսպ բարձրացողներից առաջինը եղաւ բերդապետը. նա ձեռքը ճակատին նայեց երեք կողմից սարը մագլցող պարսից զօրքին եւ, արագ իջնելով, համախմբեց հարիւրապետներին.

— Պատրաստ ... Սակայն մինչեւ հրաման՝ չարձակել եւ ոչ մի նետ ...

Պարսիկները շարունակում էին բարձրանալ նախկին աղմուկով։

Նրանք տակաւին հեռու էին նետընկէց տարածութիւնից աւելի, եւ նրանք, ովքեր գալիս էին ճանապարհով աղմկում էին ահարկու, իսկ նրանք, այսինքն՝ այն խմբերը, ովքեր բարձրանում էին սարի քարքարոտ լանջերով՝ քարերից մացառներից, երբեմն ժայռերից բռնելով, նրանց ձայնը նուաղել էր։ Իսկ բերդապահները պարիսպների ու բուրգերի գլխին լարուած սպասում էին նրանց մօտենալուն. սպասում էին անձայն, նետերն աղեղների լարին դրած, շատերը մի աչքը խուփ եւ բերդի ատամների պատերին յենած։

Այնինչ գրահաւորուած բերդապետը շրջում էր պարսպի վրայ եւ խրախուսում շարքով դարսած զինուորներին ու նրանց հարիւրապետներին.

— Վանեցէք ամէն երկիւղ եւ, մօտենալուն պէս, նետահարէք անխնայ ...

Պարսիկներ, գրոհող վաշտերից առաջին մօտեցողները եղան ուղիղ ճանապարհով եկողները, եւ բերդապահների առաջին նետերը, սուլելով ու միմեանց առաջելով, գնացին նրանց ընդառաջ։

— Ընկաւ մէկ ... երկու ... երեք պարսիկ ...

Դա ոգեւորեց բերդականներին, եւ նրանք սաստկացրին նետաձգութիւնը, որը շուտով դարձաւ փոխադարձ. Հայերը վերեւից, ուղիղ նշանով արձակում էին դէպի ներքեւ, Պարսիկները՝ դէպի վեր.. Բայց երկուստեք արձակուող նետերը միշտ էլ չէին հասնում իրենց նպատակին, մանաւանդ պարսից նետերը, որ արձակւում էին առանց նշանառումի։

Հայերի դիրքը նպաստաւոր էր, նրանց ոչինչ չէր խանգարում եկողներին տեսնելու, ուստի եւ քիչ էին վրիպում։ Բայց ամէն նետից մարդ չէր ընկնում հարկաւ, որովհետեւ Պարսիկները զրահաւոր էին, սաղաւարտներ ունէին եւ վահաններ։ Ու Թէեւ ընկնում էին, բայց շարունակում էին բարձրանալ՝ դարձեալ աղմուկով ու հայհոյանքներով, այժմ արդէն անընդհատ նետեր արձակելով։

Նոյնը կատարւում էր բերդի երեք կողմում։ Եկողները գոռում էին (երեւի խրախուսում էին իրար) եւ արձակում իրենց նետերը դէպի պարիսպները, իսկ բերդապահները նետահարում էին նրանց անձայն, միեւնոյն դիրքը պահած։

Աշնան նորածագ արեւը առատ ճաճանչներով փայլեցնում էր Թէ գրոհողների եւ Թէ պարիսպների վրայ գտնուողների զրահները. յղկուած պղինձը ու երկաթը լուսացուցիչ շողեր ու ցոլքեր էին արձակում ամէն կողմից եւ ստեղծում ահարկու, ցասմնալի մթնոլորտ, ինչ Թւում էր երկնային պատիժ։

Երբ սկսուեց ընդհանուր նետաձգութիւնը՝ Փառանձեմը բարձրացաւ վերին զօտու պարսպի գլուխը՝ մի այնպիսի կէտ, որ զինուորներն ամէն կողմից տեսնեն իրեն եւ ինքը զինուորներին։

ՍՏԵՓԱՆ ԶՕՐԵԱՆ

(Շար.)

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Արեւմտ. Եւրոպայի Կ. Կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ փարիզեան շրջանի բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ գիշեր ժամը 8·30ին, Մշակոյթի Տան մէջ :

ՇԱՒԻԼ.— Հ. Յ. Դ. «Արդութեան» խումբի ժողովը այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին, սովորական հաւաքատեղին :

Պ. Մելքոն Մանուկեան, Օր. Էլիզաբէտ Մանուկեան, Պ. Պ. Մելքոն եւ Գաբրիէլ Թոմասեան (Հայաստան), Տէր եւ Տիկին Գալայճեան (Հայաստան), Տէր եւ Տիկին Նշան Փորթոյեան (Պէյրութ), ցաւով կը ծանուցանեն իրենց սիրեցեալ կնոջ, մօր, քրոջ եւ հարսին՝

ԶԱՐՈՒՀԻ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ
(Ծնեալ Թոմասեան)

վաղահաս մահը ,

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այսօր, Չորեքշաբթի, ժամը 15ին, Լիոնի Հայոց եկեղեցին, 295 Րիւ Գուալօ :

Մասնաւոր մահագդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբր այդ նկատել :

ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՕՐԸ
ՍԷՆ ՇԱՄՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Սէն Շամոնի «Վարուժան» կոմիտէի եւ մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Վարդգէս» խումբին :

Կիրակի, Յուլիս 9, ամբողջ օրը, Փոն Անթէնի (Վարիզիլ) զովասուն պարտէզին մէջ :

Կը նախագահէ՝ Ընկ. ՏԻԳՐԱՆ ԱԶՆԱՒՈՒՐԵԱՆ :

Գեղարուեստական բաժին՝ երգ, արտասանութիւն եւ զանազան խաղեր :

Ուտելիքները միասին բերել, բացի խմիչքէն :

ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Կապոյտ Խաչի Մարսէյլի մասնաճիւղին կողմէ, Յուլիս 9ին, Լա Ֆէվ, Պառ Շարլ, առաւօտէն մինչեւ ուշ գիշեր :

ԿԸ խօսի ՏԻԿԻՆ Վ. ՀԱԶԱՐԵԱՆ

Գեղարուեստական խնամուած բաժին, երգ, Օր. Փօլէթ Արգումանեան, խմբերգ, մեներգ, արտասանութիւն, զաւեշտ Կապ. Խաչի աշակերտներուն կողմէ : Ժամը 16էն սկսեալ հայկ. եւ եւրոպական պարեր :

Պիւֆէ, չամփուրով խորոված :

Մուտքը ազատ է :

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Տունը աշխատող գործաւորուհիներ, կանանց քոնֆէքսիոնի համար : Խնամուած գործ : Դիմել՝

ՏԻԱՆ
4, Րիւ տը Սէզ, Փարիզ (9)

կամ հեռաձայնել՝

Ռիշըլիէօ 38-30

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Նախաձեռնութեամբ Համախմբերգային Միութեան Մարսէյլի եւ Սէն Լու Կրան Փէնի քոյր մասնաճիւղերու :

Այս Կիրակի ամբողջ օրը, Պ. Հայկազ Զուգուրեանի օդասուն եւ ընդարձակ ագարակին մէջ, Սէն Լու Կրան Փէն :

Գեղարուեստական ճոխ բաժին :

Կը նուագեն Պ. Պ. Սարգիս Չէօրէքճեան եւ Հրանդ Գարագաշ :

Սիրայօժար մասնակցութիւնը կը բերէ Մարսէյլի Թատերախմբի (?) Դերասան ԹՐԱԳՕՇ կարող ուժերով եւ

Պ. Ժաք Նաճարեան :

Դերասան ԹՐԱԳՕՇ կարող ուժերով եւ խնամեալ պատրաստութեամբ կը բեմադրէ «ԵՐԵՔ ՀԱՐՍ, ՄԷԿ ՓԵՍԱՅ» :

Կը մասնակցին Տիկիններ Սօնա Գարագաշ, Մարի Ազարեան, Մակի Եազըճեան, Պ. Պ. Եդուարդ Գարագաշ, Վաղարշ Ազարեան, Սիսակ, Պէշկէօթիւրեան, Մինաս Գոճապաշեան, Մկրտիչ Քէշիշեան :

Ճոխ պիւֆէ եւ համեղ չամփուրով խորոված, մատչելի գիներով :

Մուտքը ազատ է:

Հանդիսավայր երթալու համար Պուլվ. Կարիպալտիէն առնել 15 եւ 16 թիւ օթօքարները եւ իջնել Սէն Լու, Ֆրանս. եկեղեցիին քով :

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ
ՍՈՂՈՄՈՆ ԹԷՀԼԻՐԵԱՆ ՍՐԱՀԻՆ

Օր. Ժագլին Քէֆէլեանի եւ Վահան Աչըքկէօզեանի ամուսնութեան առթիւ Թէհլիրեան սրահին մէջ հարսնեւորներէն գոյացած է՝ 120 Ն. Ֆ. :

Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ «ՕՐ»ՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ
ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Նախաձեռնութեամբ Ֆ. Կապոյտ Խաչի Լիոնի մասնաճիւղի :

Այս Կիրակի առաւօտէն մինչեւ երեկոյ, Տէսինի Կապիյօն օրճարանի զովասուն պարտէզներուն մէջ Չրանցքին եզերքը :

Գեղարուեստական բաժին եւ զանազան անակնկալներ :

Բարձրախօսի վրայ անընդհատ լսելի պիտի ըլլան հայկական սալեր :

Ճոխ պիւֆէ, համադամ ուտելիքներ եւ զովացուցիչ ըմպելիներ :

Ընտանեկան հաճելի եւ ուրախ զուարթ մթնոլորտ :

ԾԱՆՕԹ.— Օթօքարը առաւօտ Փլաս Կիշառէն կը մեկնի ժամը ճիշդ 9ին : Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ : Անձրեւի պարագային պատսպարուելիք վայրը ապահովուած է :

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

ՕԳՈՍՏՈՍԻ համար արձանագրուիլ ուզող ծնողքներէն կը խնդրուի դիմել Չորեքշաբթի օրերը ժամը 16էն 18 Մշակոյթին Տուն, 17 Րիւ Պլէօ :

×

Ֆ. Կ. Խաչի Պօմոնի մասնաճիւղը կը հրաւիրէ ծնողքները որպէսզի արձանագրեն իրենց զաւակները օդափոխութեան կայանի համար, մանչերը 6–13 եւ աղջիկները 6–14 տարեկան :

Փափաքողները արձանագրութեան համար դիմեն՝ 23 Պուլվ. Պօմոն, Տիկին Մ. Տօլպաշեանի :

Իսկ քաղաքը՝ Տիկին Թութելեանի, 4 ռիւ Փարմանթիէ :

×

Ֆ. Կ. Խաչի վարչութիւնը կը հրաւիրէ ծնողքները որպէսզի արձանագրեն իրենց զաւակները օդափոխութեան կայանի համար, մանչերը 6 – 13 եւ աղջիկները 6 – 14 տարեկան փափաքողները արձանագրութեան համար դիմեն՝ 14 Պուլվ. տը Միւրիէ, տիկ. Արմաղանեանի եւ Տիկին Նուրիցայ Բարսեղեանի, 11 էնփաս տը Միւրիէ :

Արձանագրութիւնները կը փակուին Յուլիս 15ին :

ՏԱՐԵԿԱՆ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆ
ՎԵՆԵՏԻԿ—Ս. ՂԱԶԱՐ—ՀՌՈՄ
ԵՒ
ՇՐՋԱԿԱՅՔԸ

Շաբաթ մը ծովի կեանք՝ Հանր. Սան Մարինոյի մօտ, Ադրիականի անման աւազին վրայ, ծովեզերեայ նորաշէն եւ հանգստաւէտ պանդոկի մը մէջ :

ՄԵԿՆՈՒՄ՝ Օգոստոս, 6
ՎԵՐԱԴԱՐՁ՝ Օգոստոս, 31

Արձանագրութեանց եւ մանրամասնութեանց համար դիմել —

Ն. ՄԱՑԻՍԵԱՆ
45, Rue de Trévise, PARIS (9e)
Tél. : TAI. 49-40
(Գաւիթին մէջ)

Յ. ՊԱՍՄԱՃԵԱՆ
11, Avenue Béranger
ARNOUVILLE-LES-GONESSE (S. et O)

ՍԿԱՈՒՏԱԿԱՆ ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ
ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Կազմակերպութեամբ Հայ Արենոյշներու եւ Գայլիկներու :

Յուլիս ութին, Շաբաթ իրիկուն ժամը 21ին, «Ժիմնազ»ի շքեղ սրահին մէջ :

(Րիւ տիւ Թէաթրը – Ֆրանսէ :

Գեղարուեստական խնամուած բաժին

Պիտի բեմադրուի՝ ընտանեկան կեանքէ առնուած բարոյալից թատերգութիւն մը Ալչուճեանի՝ «Բնաւերները» եւ ծիծաղաշարժ զաւեշտ մը Ե. Օտեանի՝ «Զարշըլը Արթին աղա» :

Գայլիկները պիտի կատարեն չուէտական մարզանք, իսկ Արենոյշները պիտի պարեն հայկական պարեր : 30 հոգինոց պարախումբով :

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ
ՍԵՒՐ

1961-1962

ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ՏԱՐԵՇՐՋԱՆԻ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԲԱՑՈՒԱԾ ԵՆ :

Իրենց զաւակները արձանագրել փափաքող ծնողքներու գործը դիւրացնելու համար կը յանձնարարենք, որ վարժարան առաջնորդեն երախան դպրոցական եւ բժշկական վկայականներով միասին. Փարիզէն դուրս գտնուողները գրաւոր դիմումին միացնեն վերոյիշեալ վկայականները :

Պայմաններու համար դիմել՝ գրաւոր կամ հեռաձայնով —

DIRECTION DU COLLÈGE SAMUEL MOURAT
26, Rue Troyon, SEVRES (S. et O.)
Tél. : OBS. 18-28

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴ
ԴԱՇՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ
Joinville le Pont

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Ահարոնեան» խումբի կողմէ, Կիրակի Յուլիս 9 :

Կը հրաւիրուին Նոր Սերնդականներ եւ համակիրներ :

Ժամադրավայր՝ Շաթօ տը Վէնսէն. ժամը 10ին :

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԾԱՄԲԱՐ
ՕԳՈՍՏՈՍ 1 - 31
AGDE (Hérault)

Միջերկրականի կապոյտ ջուրերու ափին : Խաղաղաշտ եւ լողանք : Խմբական պտոյտներ, դասախօսութիւններ եւ գեղարուեստական երեկոյթներ :

ՕՐԱԿԱՆ 9·50 Ն. Ֆ.

Արձանագրութեան համար դիմել՝ ամէն Ուրբաթ երեկոյեան ժամը 9էն – 10, եւ Շաբաթ օրերը ժամը 4 – 8, 17 Րիւ Պլէօ.

Գաւառը դիմել հետեւեալ հասցէներուն.—
ՄԱՐՍԷՅԼ.— Գազարեան Վուայաժաւս, 31, Լա Քանըպիէռ :
ԼԻՈՆ.— Պէրպէրեան, 39 Րիւ Տիւնուառ :
ՎԱԼԱՆՍ.— Մաղաքեան, 14 Րիւ Ֆրանքլէն :
ՏԷՍԻՆ.— Լիւլէճեան, 16 Րիւ Քոլի :
ՍԷՆԹ-ԷԹԻԷՆ.— Խրիմեան, 2 Րիւ Ռապըլէ :
ՆԻՄ.— Գաբրիէլեան, 19 Պուլվ. Մանեան :

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. — Հատը՝ 0·25 Ն. Ֆ.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 6 ՅՈՒԼԻՍ — JEUDI 6 JUILLET 1961

... ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9146 — 37EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 17ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4947

...ՅԻԱՆ ԽՈՍՔԸ

ԱՐԴԱՐ ԲԱՇԽՈՒՄ

—o—

...Իրաքի սպառնալիքը Քուվէյթի փոք– ...ին իշխանապետութեան դէմ, որ Ցունիս ...ին անկախութեան էր տիրացած, մեծ ...աղմուկ յարոյց ներքին եւ արտաքին ...շրջանակներու վրայ։

...ս առթիւ կրկին օրակարգի վրայ դրը– ...ւեցաւ քարիւղի արդար բաժանման հար– ...ը արաբական քոյր երկիրներու միջեւ։ ...Զօրավար Ապտէլ Քասըմի պահանջին ...ին ընդվզեցան ամէնէն առաջ Արաբա– ...ան Լիկայի անդամները, որոնց միացան ...Անգլիա եւ Միացեալ Նահանգները, ամէն ...ը իրեն յատուկ պատճառներով։

...Արաբական երկիրներէն քարիւղի հա– ...րուստ հանքեր ունեցողներն են Սէուտի ...Արաբիան, Իրաքն ու Պարսից ծոցի շուրջ ...գտնուող փոքրիկ իշխանապետութիւննե– ...ը — Քուվէյթ, Պահրէյն, Քաթար եւն։ ...Անոնց մեծ եկամուտներ կը ստանան ...հանքահորերը շահագործող միջազգային ...ընկերութիւններէն, որոնց մէջ մեծագոյն ...բաժինն ունին Անգլիացիներն ու Ամերի– ...կացիները։ Ֆրանսա 23·75 առ հարիւր ...բաժին ունի Իրաքի քարիւղի ընկերու– ...թեան մէջ, որուն հասոյթներուն հարիւ– ...րին հինգը կը պատկանի Գալուստ Կիւլ– ...պէնկեանի։

...Քուվէյթի գրաւումը Իրաքի կողմէ բո– ...լորին պիտի յեղաշրջէր կացութիւնը ...Միջին Արեւելքի մէջ, ուր հազիւ թէ ...Իրաքին կողմէ ընդունելի հաւասարակշ– ...ռութիւն մը հաստատուած է տարիներէ ...ի վեր։

...Նոյնիսկ խախտումը կոչուած է ...ոչ տնտեսականէն, քաղաքական տագ– ...նապ յարուցանելու։ Ներկայացած առի– ...թին առաջին անգամ պիտի ուզէ օգտը– ..., Խորհրդային Միութիւնը, ...փորձառութիւնն ունի պղտոր ջուրի ...ձուկ որսալու։

...Անգլիական կառավարութիւնը անկա– ...խութիւն շնորհելով Քուվէյթի, իրեն վե– ...րապահած էր օտար յարձակումներու ... պաշտպանելու իրաւունքը։ ... ժամանակ չկորսնցուց իր զին– ...ուորները ցամաք հանելու Պարսից ծո– ...ափերը՝ պաշտպանելու համար իր հո– ...վանաւորեալը։

...Արաբական երկիրներն ալ, որոնք ...կը մղեն «աշխարհակալութեան ... Քուվէյթի խնդրին մէջ հաւանու– ...թիւնն Անգլիոյ, երբ տեսան թէ Ի– ...ոչ մէկ պատճառ ունի նախան– ...իր փոքրիկ հարեւանի հարստու– ... աշխարհակալութիւն կը փորձէ ... դէմ, անպաշտպան կարծելով զայն։ ...Արաբական միւս երկիրներէն Սուրիա, ...Յորդանան թէեւ քարիւղի ...չունին, սակայն որոշ եկամուտ ...հանոյքներէն, որուն դէպի ...տանող խողովակները կ'անցնին ի– ...հողերուն մէջէն։

...Ամէնէն աւելի Եգիպտոսն է, որ երբեք ...քարիւղէն։

...Այդ է պատճառը, որ Կամալ Ապտէլ ...երբ իշխանութեան գլուխ եկաւ, ...արաբական երկիրներու այդ ...անհաւասար հարստութենէն բաժին ...բոլորին. Եղբայրաբար, հաւասար ...բաժնել քարիւղի հասոյթները։ ...ջնաց իրականացնել «Համա– ...արաբական Դաշնակցութիւնը» Պարսից ...մինչեւ Ատլանտեանի եզերքները, ...ծրագրած էր գնդապետը։ «Ա– ...Միացեալ Հանրապետութեան» ...միայն Սուրիա։ Միւսները ... համարեցին պահել իրենց ...անկախութիւնը։

...Քուվէյթի տագնապին առթիւ անգամ ... կ'արծարծուի քարիւղի հարստու–

թեան արդար բաշխումի հարցը արաբա– կան երկիրներու միջեւ։

Ցարդ կատարուած փորձերը ցոյց տը– ւին, որ ամէն երկիր կ'ուզէ իրեն պահել իր ունեցածը, առանց բաժին հանելու դրացիին։

Այս անգամ պիտի յաջողի՞ն աւելի ար– դար կարգադրութիւն մը ընել։

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՖՐԱՆՍԱՆ ԻՐ ԱՓՐԻԿԵԱՆ ՀՈԳԵՐՈՎ

ՊԵԼՔԱՍԷՄ ՔՐԻՄ ԿՈՒԶԷ ՈՐ ԲԱՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՎԵՐՍԿՍԻՆ

Ալժերական պատուիրակութեան ղեկա– վարը՝ Պելքասէմ Քրիմ յայտարարեց, Թունուզի մէջ, թէ միշտ տրամադիր են բանակցութիւնները վերսկսելու։

« Միշտ ըսած ենք, որ պատրաստ ենք բանակցութիւններ սկսելու, որեւէ ատեն, առանց նախապայմանի։ Կը մաղ– թենք որ բանակցութիւնը ի մօտոյ վեր– սկսի»։ Այս յայտարարութենէն քիչ ետք, Պելքասէմ Քրիմ օդանաւ կ'առնէր դէպի Թրիփոլի եւ Գահիրէ։ Ալժերացի պարա– գլուխը ճշդած էր նաեւ թէ ֆրանսացի ղեկավարներուն յայտարարութիւնները եւ Ալժերիան հարաւէն անդամահատելու եւ հիւսիսէն բաժնելու սպառնալիքը ոչ իրատես են ու ալ կը ձգտին խաղաղու– թիւն հաստատելու Ալժերիոյ մէջ։

Միւս կողմէ Ֆերհաթ Ապպաս երկար տեսակցութիւն մը ունեցաւ Մարոքի Թագաւորին հետ, գլխաւորաբար խօսե– լով Սահարայի մասին։

Այս մասին պաշտօնական ոչ մէկ յայ– տարարութիւն եղած է բայց Ալ Ալամ Ալ Ալամի *խմբագրականէն կարելի է որոշ գաղա– փար ունենալ խօսակցութեանց բնոյթին վրայ։ Արդարեւ Ռապաթի Ալ Ալամ թեր– թը սերտ կապեր ունի կառավարական շըր– ջանակներուն մօտ։ «Ալժերական յեղա– փոխութիւնը, կը գրէ մարոքեան օրա– թերթը, կը պահանջէ որ մեր առաջին հասարակաց հետանկարը՝ ալժերական եւ մարոքեան Սահարայի ազատագրումն ըլ– լայ։ Այս ազատագրումէն ետք, Մարոք կը մաղթէ Ալժերիոյ հետ հասարակաց կեանք մը կառուցանել, հիմնուած կա– տարեալ գործակցութեան վրայ, գոր– ծակցութիւն մը, որ միութիւն կը պա– հանջէ, արաբական Մաղրէպի շրջագիծին մէջ»։*

× Թունուզի մէջ, Պիզերթի հարցը նորէն օրակարգի վրայ է։ Երկու նախա– րարներ եւ Նոր Տէսթուրի քաղաքական Բիւրօն կրկին մէջտեղ հանած են թըղ– թածրարը, պատճառ բռնելով ֆրանսա– կան հրամանատարութեան ձեռք առած միջոցները կայանը զօրացնելու համար։ Կարգախօսքն էր.— «Պուրկիպա, պար– պում, զէնք»։ Անմիջապէս քանի մը հա– րիւր Թունուզցիներ Պիզերթ գացին եւ ցոյց կատարեցին։ Այս առթիւ է, որ Նոր Տէսթուրը «պատմական ժողով» մը գու– մարեց Պուրկիպայի նախագահութեան տակ եւ որոշեց նախապատուութիւն տալ Պիզերթի զինուորական կայանի պարպու– մին, կառավարութեան և Թունուզի ժո– ղովուրդին բոլոր մտահոգութեանց մէջ։

× Զորեքշաբթի, առաջին ժամերուն հանդարտութիւն կը տիրէր Ալժերիոյ մէջ, ուր ապահովութեան ուժերը կը հսկեն։ Մինչեւ ժամը 10, ոչ մէկ ցոյց կամ միջադէպ բայց մահմետականները պատասխանած էին Ալժ. Ազատ. Ճակա– տի գործադուլի կոչին եւ բոլոր խա– նութները (մահմետական) փակ էին։

Սրբ Սրբն

●

ԳԱՑԷՔ ՁԵՐ ԵՐԿԻՐԸ

Պոլսոյ «*Ճիւմհուրիյէթ*» թերթը ժա– մանակ առ ժամանակ թղթակցութիւններ կը հրատարակէ արտասահմանէն։ Ընդ– հանրապէս Հայերու կողմէ գրուած կամ Հայոց մասին գրուած։

Հայու կողմէ գրուած՝ *Ճիւմհուրիյէթ* կը ներկայացնէր նամակ մը, Փարիզէն դրկուած։ Այս «մէօսիէօ – էֆէնտին» կը հաղորդէ.

— « Քառասուն տարիէ ի վեր թուրքե– րէն կը խօսինք Փարիզի մէջ։ Բայց Թուր– քերը այստեղ կ'ամչնան թուրքերէն խօ– սելէ իրենք իրենց մէջ անգամ»։

Իսկ Հայը չամչնար։

Ապահովաբար, հայերէն խօսելէ ամչ– ցող մըն է այդ Հայը։

Ճիւմհուրիյէթ կ'աւելցնէ թէ Փարիզա– հայ իր թղթակիցը հայերէն տառերով տպագրուած թուրքերէն բանաստեղծու– թեան գիրք մըն ալ դրկած է խմբագրու– թեան։ Ու թուրք թերթը կը զարմանայ թէ Փարիզի մէջ, իրենց տան մէջ թուր– քերէն խօսող եւ թուրքերէն բանաստեղ– ծութիւն կարդալէ հաճոյք առնող Հայե– րուն թիւը այնքան շատ է որ նման գրքի մը տպագրական ծախքերն ալ կրնան հո– գացուիլ։

Թուրք թերթը առաւել եւս կը զարմա– նայ՝ երբ կը խորհի թէ «հայրենակից, թուրքերէն խօսէ » ըսելով սպառնացող չկայ Փարիզի մէջ, ինչպէս կայ Պոլսոյ մէջ, բայց եւ այնպէս Հայերը թուրքե– րէն կը խօսին՝ ամչնալով հայերէն խօսե– լէ կամ արհամարհելով այն ազգակիցնե– րը՝ որոնք համակրութիւն չեն զգար Թուրքերուն ու թուրք լեզուին հանդէպ։

Ճիւմհուրիյէթ կը հրատարակէ ուրիշ թղթակցութիւն մըն ալ Եգիպտոսէն։ Թուրք պէյ մըն է որ կը պատմէ թէ յա– նախ թուրքերէն կը խօսուի Նեղոսի ափե– րուն վրայ,— խօսողները ... Հայեր են։ «Վանառատուն մը մտայ, կ'ըսէ թուրք պէյը, եւ չկարենալով ֆրանսերէն արտա– յայտուիլ՝ թուրքերէն խօսեցայ։ Գեղանի մանկամարդ վաճառորդուհին ինծի պա– տասխանեց... թուրքերէն։ Զարմանքս փարատեցաւ երբ իմացայ թէ Պոլսեցի Հայու մը աղջիկն է,— Գահիրէ ծնած բայց թուրքերէն խօսիլ սորված։ Այս– պէս թուրքերէն խօսող Հայեր շա՜տ, ա– րանք, կարօտի արցունքը իրենց աչքե– րուն մէջ, կ'ըսեն.

— Երթաք բարով, Թէքին պէյ, Պոլսոյ քարին, հողին, ջուրին շա՜տ բարեւ– ներ...»։

Ընթերցո՛ղ, առանք բարեւ չեն դրկեր անապատներու մէջ անթաղ իրենց սիրելիներուն ոսկորներին, առանք բա– րեւ չեն դրկեր մեր ուխտավայրերուն, մեր վանքերու աւերակներուն, մեր պատ– մական յիշատակարաններուն։ Մոռցած են անոնք։ Ինչ որ չեն մոռցած՝ թուր– քերէնն է, Թուրքին հոտն է։ Կարօտցած են առտուան ու իրիկուան *թէյէնճահնե– րը*, *Գանտիլլի սելամները*, վերջապէս ինչ որ կը յիշեցնէ *Թիւրք էլի*։

Լաւ,— դիւրին է դարմանը։ Նեղացք– կատարենք, Թուրքիա վերադարձնենք այս մարդիկը, որոնց գործածած լեզուին համար, արտասահմանի մէջ, կ'ամչնայ Թո՛ւրքն անգամ։

Թուրք չէ, բայց մեզ ամչցնող մը պս– կաս ըլլայ,— գացէք ձեր երկիրը, ան– պատկառնե՛ր։

ԱՐԱՋ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԽՐՈՒՇՉԵՒ սրամտութիւններով հա– մեմեց Մոսկուայի ամերիկեան դեսպա– նատան Յուլիս 4ի (Մ. Նահանգներու ան– կախութեան օրը) երեկոյթը։ «Լեզուս զաղտնի զէնքս է» պատասխանած է ամե– րիկացի լրագրողի մը, որ անմիջապէս գիտել տուած է, թէ վարչապետը այն– քան շատ կը գործածէ, որ «այդ գինա– մթերքով կը զինենք մեր գաղտնի զէն– քը՝ գրամեքենան»։ Խրուշչեւ պատմած է նաեւ թէ Ղազախստանի մէջ, վերջերս ոչխար մը մորթած են իրեն ի պատիւ եւ նուիրած են աչքերը եւ ականջները «կու– սակցութեան տեղական կազմին պետին տուի», ըսած է Խրուշչեւ, որովհետեւ տեսնելու եւ լսելու պէտք ունի։ Ցետոյ ուղեղը տուին, ան ալ ակադեմականի մը տուի»։ «Ձեզի բա՞ն չմնաց» ըսած է ամե– րիկացին։ «Ո՛չ, ես Խորհրդային Միու– թեան վարչապետն եմ եւ բանի պէտք չունիմ»։ Երեկոյթին ներկայ գտնուած են նաեւ խորհրդային նախագահը՝ Պրեժ– նեւ եւ փոխ – վարչապետը՝ Միկոյեան։ Խրուշչեւ կատակ մը տեղ դրած է ոգելից ըմպելիի իր բաժակը, ըսելով «խմելը Միկոյեանին գործն է»։

ՔԱԹԱՆԿԱՅԻ խորհրդարանը չեղեալ նկատեց նախագահ Չոմպէի եւ Լէոփոլտ– վիլի կառավարութեան միջեւ կնքուած Յունիս 24ի համաձայնագիրը, որովհե– տեւ ճնշումի տակ ստորագրուած էր։ Այս ձեւով Քաթանկա կը պահէ իր անկախ պետութեան դիմագիծը։

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ

Ֆեռանվիլլէն կը հեռաձայնեն թէ օդա– փոխութեան կայանի խումբը ողջ առողջ հասած է։

ՍԷԼԻՆԻ ՄԱՀԸ

Մահէն եւ թաղումէն չորս օր ետք լըս– ուեցան միայն իր մահն ու թաղումը։ Տոքթ. Տէթուշ, աւելի ծանօթ իր գրա– կան անունով՝ Լուի – Ֆերտինան Սէլին, քաշուած կեանք մը կը վարէր 1951էն ի վեր երբ ընդհանուր ներումը թոյլ կու– տար որ Ֆրանսա վերադառնայ։

Սէլինի ամէնէն յատկանշական գիծը իր հակահրէութիւնն է։ Ոչ ոք իրեն չափ ա– տած ու նախատած է Հրեաները։ Այդ ուղղութեամբ իր գլխաւոր հեղինակու– թիւն է.— Պակաթէլ Փուր խօն Մասաքր։ *Հոն կը գրէր թէ Ֆրանսան երբեք չէ դադրած Հրեաներու կողմէ ղեկավարուե– լէ.— «Տեսէք Լուտովիկոս ԺԴ.-ը, չէ՞ք գտներ որ տարօրինակ քիթ մը ունի»։*

Իր ծանօթ գործն է Վուայաժ օ պու տը լա նիւի*, զոր Կալիմար հրատարակչա– կանը մերժած է իսկ Տընօէլ խանդավա– ռութեամբ ընդունած։ Գայթակղութիւն ամէն կողմ։ Կոնքուրի կաճառը վախցաւ զայն վարձատրելէ բայց Ռընոտօն տը– ւաւ իր մրցանակը։ Լեզուն, ոճը, բա– ռամթերը, ամէն ինչ նոր է, բաց, յան– դուգն, գայթակղեցուցիչ։*

*1937ին կ'երթայ Խորհ. Միութիւն ուր– կէ վերադարձին կը գրէ իր «*Մէա Քուլ– փա*» եւ վերջնականապէս կը խզէ իր կապը համայնավարներուն հետ։*

Գերմանական պարտութենէն ետք, կը հասնի Զիկմարինկըն եւ կը սկսի իր աք– սորը որ կը տեւէ վեց տարի։

Կնոջը հետ, կ'ապրէր անշուք կեանք մը եւ ապրուստը կը շահէր իր առաջին ար– հեստին շնորհիւ, իբրեւ պարզ բժիշկ Մըտէօնի մէջ։

Ծնած էր Քուրպըվուա, 1897 Մայիս 27ին։

ՈԳԵԿՈՉՈՒՄ

(Վ. ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆԻ ՄԱՀՈՒԱՆ ՀԻՆԳԵՐՈՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ ԱՌԹԻՒ)

Օր մը հարցուցինք մեր երէց ընկերներէն մէկուն, թէ ինչ է իր կարծիքը Վահան Նաւասարդեանի մասին։«Ուղիղ գծով ժառանգորդն է Քրիստափորի, Ջաւարեանի եւ Ռոստոմի»,— եղաւ մեր ընկերոջ պատասխանը :

Այո՛, արդարեւ. մեր աննման ընկերը իր անձին մէջ կը խտացնէր մաս մը Քրիստափորի անընկճելի կամքէն, մաս մը՝ Զաւարեանի անկաշառ խիղճէն մաս մը՝ Ռոստոմի հեռատես ու որոնող միտքէն։ Եւ այս երեք «մաս»երը կը կազմէին ամբողջութիւն մը, որուն կրնանք անուն մը տալ, — Վահան Նաւասարդեան :

Հայութեան բոլոր առաքինութիւնները կային իր մէջ, առաւելութիւնները՝ ինչպէս թերութիւններն ալ։ Ամբողջական Հայն էր։ Այս արդէն լիովին կը բացատրէ, թէ ինչ էր այս Հայը իր ժողովուրդին համար :

Անձ մըն էր անանձ։ Դէմք մը չէր, նկարագիր մըն էր։ Մեծերուն մէջ մեծերէն էր, հաւասարներուն մէջ՝ առաջիններէն։ Դրօշակիրն էր մեր Ազգային Ուխտին, զոր կրնանք սեղմեցնել չորս բառերու մէջ.— Ամբողջական Հայաստան՝ ամբողջական Հայութեամբ։ Թերեւս իրը չէին բառերը, սակայն իրն էր գաղափարը :

Օր մը, խօսելով Մայիս 28ի մասին, երբ հիմը կը դրուէր Հայաստանի Հանրապետութեան, գրեթէ բառ առ բառ ըսաւ մեզի.— Ունեցինք չունէինք, հացներ չունէինք, վառելիք չունէինք, բնակարան չունէինք, բայց հայրենիք ստեղծեցինք :

Հիմա իսկ, իր մահէն հինգ տարի ետք, դեռ կարծես աչքով կը տեսնենք ու ձեռքով կը շօշափենք հպարտութեան զգացումը, որ «կը ճառագայթէր» իր մէջ, երբ այս բառերը կ'արտասանէր՝ հեռաւոր ակնարկը յառած, ծովերէն ու լեռներէն անդին, «Արարատի ծեր գմբեթ»ին։

Ինչ որ հաւանաբար չէր ուզեր ըսել ինք, մենք կրնանք ըսել հիմա՝ իր բացակայութեան.— Վահան Նաւասարդեան կը պատկանէր այն սերունդին, որ հայրենիք ստեղծեց։ Ուստի՝ հայրենասէր էր, այս բառին ազնուագոյն ու բարձրագոյն իմաստով։

Քաղաքական տագնապալից շրջանի մը, երբ վախ կար, որ պաղ պատերազմի յանկարծ վերածուէր տաքի եւ օտար բանակներ արշաւէին հայրենի հողէն ներս, բաւ. մորմոքալի ձայնով եւ աւելի մորմոքալի զգացմամբ.— Եթէ բան մը պատահի մեր երկրին, ես անձնասպան կ'ըլլամ :

Անձնասպան կ'ըլլա՞ր իրօք թէ չէր ըլլար,— Աստուծոյ գիտնալիք բանն է։ Բայց թէ Վահան Նաւասարդեան անպատանք թաղուած կ'ըլլար նման դժբախտութեան մը պարագային, այս մէկը միայն Աստուծոյ գիտնալիք բանը չէ այլեւս ...

Ասի՞կա հայրենասիրութի՞ւն է. մենք կը կարծենք՝ ոչ, հայրենասիրութիւն չէ, այլ հայրենամոլութիւն է։ Կրնանք ըսել հիմա, թէ իր միւս սէրերը եւս... սէր չէին, այլ մոլութիւն էին, պաշտամունք էին, կիրք էին։ Մոլի հայրենասէր էր, մոլի ժողովրդասէր, ըսենք՝ եթէ ներելի է բառը՝ մոլի հայասէր, մոլի ընթերցասէր, մոլի պայքարող եւ մոլի Դաշնակցական :

Իր ամբողջ կեանքը,— վաղ պատանութենէն մինչեւ վաղ չափահասութիւն,— եղաւ անվերջ ու անվախճան պայքար :

Պայքար՝ յանուն հայրենիքի անկախութեան :

Պայքար՝ յանուն հայրենի հողերու ազատագրման :

Պայքար՝ յանուն Հայ Դատի յաղթանակին :

Պայքար՝ սուտի ու կեղծիքի դէմ, բռնութեան եւ բռնատիրութեան դէմ :

Պայքար՝ ամէն բանի դէմ, որ խախտում էր բարոյական սկզբունքները, ուրացում՝ ազգային շահերու, շեղում՝ մեր նուիրական ու սրբազան իրաւունքներէն :

Պայքարը իր տարերքն էր, թերեւս նոյնիսկ իր «ռճ»ն էր, առնճ մարդ մը չէր ինքն ալ, այլ ոճ ունեցող մարդն էր : Հետեւող չէր, առաջնորդ էր։ Ղեկավարուող չէր, ղեկավարող էր։ Պետ մըն էր՝ առանց մականի։ Կ'իշխէր ոչ թէ սուրով, այլ կ'իշխէր բարոյականով :

Իր նկարագրին ցայտուն, բարձրակարկառ «անկիւն»ներէն մէկը գծած կ'ըլլանք, երբ ըսենք, թէ անկաշառ էր, ուստի՝ անընդունակ էր զիջումներու։ Անընդունակ էր սակարկելու, աջ կամ ձախ թեքելու՝ տեղին եւ պարագային համեմատ, կամ խոտորելու իր բարոյական ըմբռնումներէն։

Իրեն համար շահեր չկային, այլ կային սկզբունքներ։ Այլ կային գաղափարներ։ Անձնապէս հետամուտ չէր շահու : Հետամուտ չէր յարմարելու հասարակաց ոգիին՝ վարկ ապահովելու համար իրեն կամ իր կուսակցութեան : Պարտութիւնները զինք չէին բարոյալքեր, յաղթանակները չէին շլացներ։ Ճիշդ հակառակը. պարտութիւնները կարծես աւելի կը զօրացնէին իր կամքը, յաղթանակները աւելի զգաստ եւ զգօն կը դարձնէին զինք։ Կը նախընտրէր պարտուիլ պատուով, քան յաղթել խաբելով, կեղծելով, շոյելով - շողոքորթելով :

Խոնարհ էր հոգիով, բայց անողոքելի էր նկարագրով։ Չէր կրնար հաշտուիլ ոչ փոքրոգութիւններու, ոչ փոքրոգիներու հետ։ Խստասիրտ դատաւոր էր նախ իր անձին, ապա նաեւ ուրիշներուն հանդէպ։ Ինչ որ չէր ներեր ուրիշներուն, առաւել եւս չէր ներեր ինք իրեն :

Ժլատ էր առնելու մէջ, առատաձեռն՝ տալու մէջ : Ոչինչ կը խնդրէր իրեն համար։ Ընդունակ էր ապրելու «մի կում ջրով, մի նշխարքով», սակայն ամէն ինչ կու տար սկզբունքներ, գաղափարներ, դատեր պաշտպանելու համար :

Անխնայ վատնեց իր «դրամագլուխ»ը : Յիսուն տարի շարունակ անխոնջ եռանդով, անընկճելի կորովով գրեց, խօսեցաւ, պայքարեցաւ։ Կրնար յիսուն տարի եւս նոյն եռանդով եւ նոյն կորովով գրել, խօսիլ ու պայքարիլ, առանց սպառելու իր ունեցածը։ «Մեծատունն»երէն էր այս մարզին մէջ,— խօսք, գիր, պայքար :

Կեանքի մէջ դիմոկրատ էր, գրելու արուեստին մէջ՝ արիստոկրատ։ Դժուարահաճ, բարեխիղճ ու բծախնդիր այնքան, որքան ակնկալելի էր երկրի մը կամ ժողովուրդի մը պատասխանատու վարիչէն : Եւ տեղն է հիմա ըսելու, թէ պատասխանատուութեան զգացումը ամէնէն զօրաւոր զգացումներէն էր իր մէջ։ Ոչ կը ստէր, ոչ կը կեղծէր, ոչ կը շողոմէր։ Անսանձ զայրոյթի պահերուն իսկ կրնար ասպետական ըլլալ այնքան, որքան խիզախ ըլլալ խաղաղ ու անդորր պահերու :

Կ'արհամարհէր, բայց չէր ատեր։ Կը յարգէր արժանիքն ու արժանաւորը :

Բարեխառն չէր բնաւորութեամբ, ինչպէս նկարագրով ալ, հաւասարապէս հաշտ՝ աջին ու ձախին հետ, յեղափոխականին եւ հակայեղափոխականին հետ, յառաջդիմականին ու պահպանողականին հետ : « Ոչ » ըսելու արիութիւնը ունէր, երբ ամէն մարդ պատրաստ էր «այո» ըսելու, որպէսզի եռանդ չսպառէ, ջիղ չսպառէ, ժամանակ չվատնէ :

Ցանդուղն էր խօսքի, ինչպէս մանաւանդ գործի մէջ։ Կուռ, առարկութիւն չվերցնող տրամաբանութիւն ունէր։ Երբեմն կը պատահէր, որ համաձայն չըլլայինք իրեն, բայց չէինք կրնար համաձայն չըլլալ տրամաբանելու իր եղանակին։ Համոզել գիտէր։ Համոզել գիտնալ՝ այս կը նշանակէ յաղթել գիտնալ :

Հարուստ խառնուածք ունէր, ոչ այնքան գիտունի,— պաղ, անթափանցիկ ու անփոխանցիկ,— այլ արուեստագէտի խառնուածք մը, դիւրայոյզ ու դիւրզգայուն։ Կեանքը տարաւ զինք դէպի հրապարակագրութիւն, բայց եթէ տարած ըլլար դէպի գրականութիւն, անկասկած նոյնքան մեծ գրագէտ մը պիտի ըլլար, որքան մեծ հրապարակագիր մը եղաւ :

Մազումով արեւելահայ էր, բնիկ շուշեցի, բայց «աղանդաւոր» չէր կարգ մը ուրիշներու պէս։ 1953ի՞ն թէ 54ին, Երեւանի «լեզուաբան»ները փորձեցին ուրանալ արեւմտահայերէնի գոյութեան իրաւունքը եւ զայն համարեցին ո՛չ թէ լեզու, այլ բարբառ, մասնաւոր գաւառի մը դիալեկտը :

Այս ուրացումին դէմ ծառացան զտարիւն արեւելահայ Վահան Նաւասարդեան

''ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆԻ ՁԵՌԱԳԻՐ ԳԱՆՁԵՐԸ,,

(Բ. եւ վերջին մաս)

Գիրքին մէջ զետեղուած է գլուխ մը աշխարհագրութեան վերաբերեալ ձեռագիրներու մասին։ Անանիա Շիրակացիի «Աշխարհացոյցը», «Մղոնաչափք», ԺԲ. դարուն գրուած «Անուանք քաղաքաց Հնդկաց եւ Պարսից» ձեռագիրը, ԺԳ. դարու հեղինակ Վարդան Արեւելցիի աշխարհագրութեան նուիրուած աշխատութիւնը եւայլն :

Եօթներորդ գլուխին մէջ Փրոֆ. Ա. Աբրահամեան կը խօսի Մատենադարանի գեղարուեստական գրականութեան մասին։ Պահպանուած են 540 ծանօթ եւ անծանօթ բանաստեղծներու ձեռագիրներ։ Ամէնէն հին գեղարուեստական ստեղծագործութիւններն են Մովսէս Խորենա... եւ նոյնքան դարերուն արեւմտահայ Նահապետ Սիսաքեան։ Արեւելահայ կամ արեւմտահայ, սակայն երկուքն ալ ... էին ամէն բանէ առաջ :

Մահէն հազիւ քանի մը ամիս առաջ, իր մէկ խմբագրականին մէջ գրած էր ... բեն հալածողը». պէտք է բաւէր «զինք հալածողը, ինչպէս կը պահանջէ արեւմտահայ լեզուն։ Այս ձեւով ալ ուզեց ... ցինք նախադասութիւնը, փորձին մէջ Հինդ վայրկեան ետք, մեր աշխատակից խմբագիրը կը գրէր իր արեւմտահայ ... նականին :

« Ներէ՛ք, որ գրած եմ «ԻՄԵՆ հալածողը». խառնածին եւ անգիտակցական ... աններելի սխալ։ «Սօգոս» էի, Պոլիս գացի ու դարձայ «Պօղոս». անկեղծօրէն հաւատարմաբար վճռեցի իմ սոր կրած ... — արեւմտահայ լեզուն – իր ... ձեւին մէջ քարոզել ու վարդապետել, բայց, ինչպէս տեսնում ես, նորէն դարձեալ, թող թէ հաղուագիւտօրէն, ... կեղիս «Սօգոս» է դառնում »:

Եւ իրաւամբ, «Հաղուագիւտօրէն» ... լի էր, որ իր խմբագրականները ... արեւելահայ Վահան Նաւասարդեան ... Սորվելու հաճոյքը մեծագոյն — ... իսկ անփոխարինելի — հաճոյքն էր ... համար։ Անվերջ կը կարդար։ Կը կարդար Նոր Հայկազեան բառագիրքը, ... «ընթերցանութեան » գիրք :

Սակայն վերջացնենք ոգեկոչումը ... քանի մը տողը, — այնքան ... լուսաւոր յիշատակին համար,— ... սենք իբրեւ վերջաբան.— Վահան Նաւասարդեանները ուժ են, երբ կ'ապրին, իսկ երբ դադրին ապրելէ, կը դառնան ոգի։

Այս ուժը չկայ հիմա, բայց կայ ՈԳԻՆ :

« ՑՈՒՍԱԲԵՐ »

ԱՌԱԿ

(Բ. եւ վերջին մաս)

— Էհ, բաւական է, գոչեց կովը։ Ինձմէ կը խլեն հորթս, կը գողնան իմ կաթըս, եւ չբաւականանալով իրենց փոքրիկները սնուցանելով, մարդիկ գիրար նախատելու համար կը գործածեն իմ անունս, առանց խորհելու որ այդպիսով մեծագոյն նախատինքը ըրած կ'ըլլան ինծի եւ առանց անդրադառնալու որ իմ անունս պէտք էր գործածէին երբ ուզէին պատուել իրենց ցեղին պատկառելի ծերունի մը ... Հապա լուծե՞րը, կրկէսնե՞րը եւ այն չարաշուք վայրը, որուն անունը՝ սպանդանոց, միայն ցած ձայնով կրնամ արտասանել... Գալով ձեզի, գոնէ ձեզ չեն ուտեր ...

— Հապա ե՞ս ինչ ըսեմ, մռլտաց խոզը ... Մարմնոյս որեւէ մէկ մասը չզգատիր անոնց ակռաներէն ... ինչ իմաստալից տիտղոս մըն է՝ երշիկավաճառը, առանց հաշուի առնելու այն որ յաճախ կ'երեւիմ նաեւ կրկէսներու մէջ :

— Հերիք է որքան իմ ներկայութեանս խօսեցաք կրկէսներու մասին. խրխնջաց ձին՝ արհամարհանքով : Գիտէ՞ք ինչ տարբերութիւն բան է կրել մէկը իր քամակին վրայ։ Տակաւին չեմ խօսիր բոլոր այն կառքերուն մասին որոնց կը լծեն մեզ։ Հապա մասվաճառնե՞րը... Որով – հետեւ գիտէք որ մեզ ալ կ'ուտեն ...

— Ոչ որքան մեզ, մայեցին ոչխարները, ընդհանուր եւ ցաւատանջ աղմուկով մը։ Ասկէ զատ, մեր ողջութեան իսկ կը զգեն մեր կռնակին բուրդը ....

— Լռեցէք, աղաղակեց սագը, դուք չէք կրնար երեւակայել թէ որքան կը տանջեն մեզ, երբ ողջ ողջ փետրաթափ կ'ընեն մեզ։ Հապա մեզ պարարտացնելու համար մեր կոկորդներէն վար թխմուած հացահատիկնե՞րը ...

— Կը խորհիս մեզ զարմացնե՞լ, պատասխանեց հաւը : Ցանկանք չէ՞, մարդկային անգթութեան ցայտուն մէկ ապացոյցը չէ՞ միթէ՝ երբ մեզ թուխս նստեցնելէ եւ մեր հաւկիթները ճաշակելէ ետք, կը կոխեն կաթսային մէջ ու կը խաշեն ...

Մութը կոխած էր։ Պէտք էր անապարել, լսելու համար բոլոր կենդանիները :

Եղջերուն չէր խօսած, ուղտը անհամբերութեան նշաններ ցոյց կու տար, փիղը իր կնճիթը կը բարձրացնէր դէպի երկինք, իսկ ձուկերը՝ բառ մը իսկ չէին արտասանած :

Ի վերջոյ, երբ բոլորը բերին իրենց վկայութիւնները, առիւծը յայտարարեց.

— Մէկ խօսքով՝ մարդը զարշելի արարած մըն է, անգութ, նենգ, ստեղծագործութեան հրէշը։ Առանց անոր գոյութեան, ամէն բան կարգ կանոնի մըտած պիտի ըլլար։ Հետեւաբար, միաձայնութեամբ կ'որոշենք ...

Յանկարծ, նոր սկսող մութին մէջէն բարձրացաւ ձայն մը, այնքան տկար ու այնքան քնքոյշ, որ ներկաներուն կրանակներուն ընդմէջէն սահեցաւ սարսուռ մը :

— Ներողութիւն... կ'ըսէր այդ ձայնը։ Միաձայնութիւնը ամբողջական չէ : Ես տակաւին չըսի իմ խօսքս։ Արդ, ես կուզեմ քուէարկել ոչ թէ մարդուն դէմ, այլ անոր ի նպաստ։ Եթէ ճիշդ է որ անձեղի հանդէպ ի գործ կը դնէ այն բոլոր չարութիւնները զորս դուք պատմեցիք հոս, յանցաւորը դուք էք։ Անոր հետ վարուելուն կերպը չէք գիտէր։ Ահա ամբողջ պատճառը :

Ահաւոր ու սարսռազդեցիկ մռնչիւն մը շրջան ըրաւ :

— Ո՞վ է ասիկա :

— Ես կատուն եմ, պատասխանեց կեղծաւոր ձայնը : Մարդը, անտարակոյս որ զարշելի արարած մըն է եւ սակայն է նաեւ՝ պատուական ծառայող մը։ Իմ ուտելիքս միշտ ալ պատրաստ է իր որոշեալ ժամուն, կրնամ ուզած պահուս ամէն դուռ բանալ տալ, նոյնիսկ ամէնէն նեղսիրտ մարդուն, եւ երբեք, որեւէ ձեռք զիս կոպտութեամբ մէկդի չի հրեր երբ կը նստիմ նոյնիսկ նոր գրուած նամակի մը վրայ։ Գալով իմ մասնաւոր կեանքիս՝ տանիքներու եղերքը եւ պարտէզներու մէջ, երբեք մարդը չէ խորհած իր քիթը կոխել այդ հեռաւոր անկիւնները։ Ուրեմն, չորս ոտքերովս կը քուէարկեմ ի նպաստ մարդուն։ Վերջացուցի....

Այս յայտարարութեան հետեւանքով բարձրացած զարհուրելի աղմուկը չէր հանդարտած, երբ ամբողջական ... ւարին մէջէն անապատելի ձայն մը բարձրացաւ, որ լռութեան ... բովանդակ կենդանական աշխարհը :

— Կուզեմ փոխարինել կատուին ... արկութիւնը, այսպիսով ձեր հաշիւ ... բիւ պիտի ըլլայ։ Մարդ արարածին ... նէն մեծ զոհը՝ ես եմ։ Ես անոր ... բանն եմ, անոր հալիսը, ... մէջ խնտարկուած առիւծը, բուրդը ... ուած ոչխարը, հալածուած եղջերու ... թունաւորուած մուկը, սպանդանոց ... առաջնորդուած կովը : Կը ... ձեր առջեւ՝ անոր կողմէ խարուած ... ծաղրուած, խոցոտուած ու վիրաւոր ... ուած։ Կը պահանջեմ անոր անմիջական ... եւ վերջնական բնաջնջումը, եւ ձեզի ... տի օգնեմ իմ բոլոր միջոցներովս ...

— Կեցցէ, աղաղակեցին բոլոր կենդանիները։ Բայց ո՞վ ես դուն ով զոհ, ինչպէս կը կոչուիս դուն կենդանական աշխարհին մէջ։

Ու ձայնը, աղջամուղջին մէջէն, պատասխանեց.

— Մա՛րդը ...:

ԼԻՒԻՍԻ ՏԸԼԱՐԻՒ–ՄԱՐՏԻՆ

...ցի մէջ բերած հեթանոսական երգերը : ...ն մինչեւ մեզի հասած են նաեւ ...թարգմանական արժէք գործեր, առակ– ...ներ, զրոյցներ եւայլն :

Միջնադարու հայ բանաստեղծներէն ամէնէն աւելի Գրիգոր Նարեկացիի գործերուն ընդօրինակութիւնները կան Մատենադարանին մէջ :

Գրական մեծ արժէք կը ներկայացնեն Ներսէս Շնորհալիի գործերուն ձեռագիրները, Ֆրիկի ոտանաւորներուն ընդօրինակութիւնները, Կոստանդին Երզնկացիի երգերը, սիրոյ եւ գարնան երգիչ Յովհաննէս Թլկուրանցիի քնարական բանաստեղծութիւնները, Գրիգորիս Աղթամարցիի «Վասն վարդի եւ սոխակի» քերթուածը, հանճարեղ բանաստեղծ Նահապետ Քուչակի սրտայոյզ քառեակները, աւելի ուշ ժամանակաշրջանի միջնադարեան հեղինակներ Դաւիթ Սալաձորցիի, Յովհաննէս Ծարեցիի (17րդ դար), Նաղաշ Յովնաթանի (18րդ դար) լաւագոյն քերթուածքները, Սայաթ Նովայի տաղերը պարունակող ընտիր ձեռագիր մը եւայլն.

Մատենադարանին մէջ կան պարսկերէն եւ այլ լեզուներով գրուած ձեռագիրներ : Առանձնապէս ուշագրաւ են Ազրբէջանցի բանաստեղծ Նիզամի Գեանջեւի, ուզբեկ բանաստեղծ Ալիշեր Նաւոյիի, պարսիկ բանաստեղծներ Ֆիրտուսիի, Հաֆիզի, Սաադիի եւ ուրիշներու ձեռագիր նմոյշները :

«Դրական գիտութիւններու ուշագրաւ բնագրեր» գլուխին մէջ կը խօսի տիեզերագիտութեան, ուսողութեան, քիմիագիտութեան, աշխարհագրութեան եւ այլ ճիւղերու վերաբերեալ ձեռագրական հարուստ նիւթերու մասին : Ասոնց մէկ մասը թարգմանական, իսկ միւսները ինքնուրոյն գործեր են, Տիեզերագիտութեան եւ ուսողութեան հիմնադիրը Հայաստանի մէջ հանդիսացած է Անանիա Շիրակացի, որուն թուաբանութեան չորս գործողութիւններուն աղիւսակները աշխարհի ամէնէն հին աղիւսակներն են : «Տիեզերագիտութիւն եւ տոմար» գործին մէջ անդրադառնալով երկրի ձեւին՝ Շիրակացի կը գրէ — «Երկիրը, ինծի կը թուի թէ ձուի պէս է, ինչպէս դեղնուցը կլորակին մէջն է, սպիտակուցը՝ անոր շուրջը, իսկ կեղեւը կը շրջապատէ չորս կողմէն. այնպէս ալ երկիրը մէջտեղն է, օդը անոր շուրջը, իսկ երկինքը կը շրջապատէ չորս կողմէն»: Մերժելով Ծիր Կաթինի վերաբերեալ առասպելական բացատրութիւնները, դիտել կուտայ թէ «Ծիր Կաթինը ուրիշ բան չէ, եթէ ոչ աստղերուն խիտ կուտակումները», իսկ արեւի եւ լուսնի մասին գիտական ճիշդ բացատրութիւններ կուտայ, գտնելով, որ երբ արեւը եւ լուսինը մէկ գիծի վրայ կը կենան, լոյսը երկիր չի թափանցեր : Շիրակացի դիտել տուած է, թէ լոյսը ձայնէն աւելի արագ կ'երթայ, որովհետեւ, երբ ամպերը կ'որոտան եւ կայծակ կը զարնէ, «նախ լոյսն է որ կը տեսնենք, յետոյ ձայնը կը լսենք» :

Տիեզերագիտական եւ ուսողական գործերէն յայտնի են 12րդ դարու յայտնի գիտնական Յովհաննէս Իմաստասէրի «Ցաղագս անկիւնաւոր թուոց» գործին ձեռագիրները, Ներսէս Շնորհալիի, Յովհաննէս Երզնկացիի գործերը : Տոմարագիտութեան գործերէն աչքի կը զարնեն նաեւ Յակոբ Ղրիմեցիի (14րդ դար), Սարգիս Փիլիսոփայի (15րդ դար) գործերը :

Մեծ հետաքրքրութիւն կը ներկայացնէ բժշկութեան վերաբերեալ բաժինը, ուր հեղինակը կը նկարագրէ Մատենադարանին սեփականութիւնը կազմող աւելի քան հինգ հարիւր ձեռագիրներուն կարեւորագոյնները : «Հայ բժշկարանները — կը կարդանք գիրքին մէջ — ախտաբանութիւնները (դեղագործութեան վերաբերեալ գիրքեր), բժշկական բառարանները եւն. ամփոփում են հին եւ միջին դարերում բժշկութեան ասպարէզում առկայ այն ամէնը, ինչ ստեղծել է դարերի ընթացքում մարդկային միտքը եւ իմաստութիւնը» :

Հայ բժիշկները մեծ համբաւ վայելած են նաեւ դրացի երկիրներուն մէջ : Արաբ ուղեւոր մը՝ Իպն Հաուկալի վկայութեամբ հայ բժիշկները մեծ փորձառութիւն ունէին եւ փայլուն բժշկական իմացականութիւն :

Ժ. դարէն առաջ գրուած բժշկական գործերը գլխաւորաբար թարգմանութիւններ են : Հայ հեղինակի կողմէ գրըուած ամէնէն հին բժշկարանը ԺԱ. դարէն է :

Զափազանց հետաքրքրական է 12րդ դարու հեղինակ Մխիթար Հերացիին «Ջերմանց մխիթարութիւն» գործը : Հայ իրականութեան մէջ իբրեւ մեծ բժիշկ յայտնի է Ամիրդովլաթ Ամասիացի, որուն ձգած տասը գործերէն լաւագոյնները համաշխարհային նշանակութիւն ունին : «Ուսումն բժշկութեան» մէջ գրած է ի մէջ այլոց, որ բժիշկը «գինով, ագահ եւ դրամաշորթ պէտք չէ ըլլայ», այլ «համեստ, ազնիւ եւ խոնարհ», ինչպէս նաեւ «աղքատասէր, ողորմած, եւ իր գիտցածը գրաւով պէտք չէ ծախէ :

Բժշկական պատմութեան համար չափազանց արժէքաւոր է Մատենադարանին թիւ 415 ձեռագիր բժշկարանը, որուն հեղինակը կը թուի ըլլալ գիտնական Գրիգորիս (14րդ դար) :

Ուշագրաւ են նաեւ 17րդ դարու հեղինակ Ասաթ Սեբաստացիին «Բժշկութեան արհեստին մասին ջաշխատութեան ձեռագիրը» Հէքիմ Պօղոսի բժշկարանը եւն. :

Պէտք է նշել, թէ միջնադարու հայ բժշկութիւնը բարձր աստիճանի մը վրայ կը գտնուէր եւ գիտութեան տուած է բազմաթիւ նորութիւններ : Յայտնի է, թէ հայ վիրաբոյժները վէրքերը կապած են մետաքսէ թելով, հիւանդին կուտային Ծարկոզ (թմրեցնող դեղ) եւայլն : Միջին դարուն բժիշկներուն թոյլատրըուած էր մահապարտներուն հերձել գիտական ուսումնասիրութիւններու համար :

11րդ գլուխին մէջ կը խօսի հայկական մանրանկարչութեան մասին :

Փրոֆ. Աբրահամեանի գիրքը գրուած է դիւրընթեռնլի լեզուով եւ հարուստ փաստերով :

Ա. ՍԱՐԳՍԵԱՆ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԶԱՐԵՀ Ա. ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ ԶՄՄԱՌԻ ՎԱՆՔԻՆ ՄԷՋ

—o—

Քանի մը շաբաթ առաջ, Զարեհ Ա., Կաթողիկոս Մեծի Տանն Կիլիկիոյ այցելեց Զմմառի դարաւոր վանքը :

Վանքի մուտքին՝ Մեծաւոր Գեր. վարդապետը, շրջապատուած՝ վանաբնակ վարդապետներով՝ բարեգալուստ մաղթեց, Ն. Ս. Օծութեան, մինչ փոքրիկ ժառանգաւորները ծափերով կ'ողջունէին Նորին Վեհափառութիւնը : Ն. Ս. Օծութեան կ'ընկերանար Բերիոյ Թեմի առաջնորդ Ղեւոնդ Սրբազան :

Նորին Վեհափառութիւնը առաջնորդուեցաւ Զմմառի Վշտակիր Տիրամօր մատուռը եւ հոգեպարար կարճատեւ աղօթքէ մը ետք՝ վանքին գեղածիծաղ դահլիճը :

Բարեգալուստի բաժակին յաջորդեց մտերմական խօսակցութիւն մը, համեմուած Գերմանիկի (Մարաշի) յուշերով :

Կէսօրին կաթողիկոսը հրաւիրուեցաւ վանքին սեղանը պատուելու : Ճաշը վանական հանդիսաւորութեամբ կատարուեցաւ. փոխադարձ բաժակաճառեր, գուարթաբանութիւններ զուարթ մթնոլորտ ստեղծեցին :

Ճաշէն ետք, վանքի դահլիճին մէջ, փոքրիկ ժառանգաւորները, ի պատիւ Ն. Ս. Օծութեան, երգեցին «Քայլերգ Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչի», «Ազաչեա» եւ ազգային այլ երգեր :

Ժառանգաւոր Վարուժան Տոլպաղեան, ժառանգաւորներուն անունով բարիգալուստի, հրճուանքի եւ մաղթանքի ուղերձ մը կարդաց :

Նորին Վեհափառութիւնը ուղերձին պատասխանեց գնահատանքի խօսքերով՝ հանդէպ Զմմառի բազմարդիւն միաբաններուն, յորդորեց փոքրիկները կառչելու իրենց բարձր տեսլականին, ըլլալ լաւ մարդ, հարազատ Հայ, ճշմարիտ քրիստոնեայ եւ մաղթեց հասնիլ քահանայութեան սուրբ աստիճանին :

Ապա Զարեհ Ա. բարեհաճութիւնն ունեցաւ, իր շքախումբով, նախ այցելելու Զմմառի որբանոցը, զոր արդիւնաւոր կերպով կը վարեն Անարատ Յղութեան հայ մայրապետները :

Վերադարձին այցելեց նաեւ Ծիւնիի Զմմառի Պատրիարքական ղպլի.վանքը.

«ՄԱՍԻՍ»

ՊԱՏՐԻԱՐՔԻՆ ՅԱՋՈՐԴԻՆ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆԸ

—o—

Պատրիարքարանին մէջ գումարուած խորհրդակցական ժողովի մը ընթացքին, Յունիս 29ին, Օր. Հերմինէ Գալուստեան, որ անդամ է Թուրքիոյ Սահմանադիր ժողովին, տուաւ հետեւեալ տեղեկութիւնները .—

Պատրիարքարանին կողմէ, ընկերակցութեամբ Գ. Կարապետ Աբրահամեանի եւ Գ. Կարապետ Ղազարեանի, Օր. Գալուստեան կը ներկայանայ Պոլսոյ Կուսակալին՝ խօսելու համար «վարչական ընտրութեանց մասին» (հարցը կը վերաբերի գլխաւորաբար նոր պատրիարքին ընտրութեան) : Օր. Հերմինէ Գալուստեան կը յայտնէ թէ Հրեաները եւս, որ Հայոց նման «մատակարար մարմիններով» կը վարեն իրենց գործերը, արտօնութիւն ստացած են իրենց հոգեւոր պետին ընտրութիւնը կատարելու : Օրիորդը յայս յայտնեց որ համայնքի մը տրուած արտօնութիւնը չի կրնար պլացուիլ ուրիշ համայնքի մը :

Օր. Գալուստեան, ստիպուած ըլլալով Կարս մեկնիլ պաշտօնով, ժողովը կը ձգէ կը հեռանայ :

Գ. Կարապետ Ղազարեան կը շարունակէ տեղեկատուութիւնը :— Պէտք է նախ ըսել թէ երեք օրէ ի վեր դէմ յանդիման կը գտնուինք խղճի հետ կապ ունեցող հարցի մը հետ : Ըսուեցաւ թէ պատրիարքը փափաք յայտնած էր, որ իր մարմինը ամփոփուի Սկիւտարի Ս. Խաչ Դպրեվանքի շրջափակին մէջ : Երբ կուսակալին մօտ գացինք, հարցը ներկայացուցինք : Կուսակալը խոստացաւ հետաքրքրուիլ եւ հարցնել Գերեզմանատանց Տնօրէնութեան եւ Թաղապետութեան տեսակէտը : Այդ առթիւ հետաքրքրուեցաւ յուղարկաւորութեան թուականով, որովհետեւ Հանրապետութեան նախագահը, Զօր. Կիւրսէլ, հրահանգ տուած է իրեն ներկայացնել զինք յուղարկաւորութեան արարողութեան ընթացքին եւ ծաղկեպսակ դնել իր անունով :

Յետոյ Գ. Ղազարեան շարունակեց եւ ըսաւ թէ պատրիարքը չորս շաբաթ առաջ ներկայացած է կուսակալին՝ ընկերակցութեամբ Օր. Հերմինէ Գալուստեանի : Գարեգին պատրիարք բացատրած է կուսակալին թէ ինք առանձին է պատրիարքարանին մէջ, այնպէս որ խորհրդակցական մարմինի մը ընտրութիւնը անհրաժեշտ է իր կողքին :

Կուսակալը ընդունեց է անհրաժեշտութիւնը եւ պահանջեց է նման մարմինի մը ընտրութեան համար անուններու ցանկ մը ներկայացնել իրեն :

Կը կարծուի թէ խորհրդակցութիւնները կը շարունակուին այս մասին :

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՑԱՌԱՋ»Ը

«ՑԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (240)

ՀԱՅՈՑ ԲԵՐԴԸ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

—o—

ՄԱՍՆ ԵՐՐՈՐԴ

ՎԵՐՋԱԲԱՆ

Նրան թւում էր, թէ այդ պահին ինքն իրաւունք չունի նրանց մնալու եւ պարտաւոր է լինել կռուողների հետ եւ խրախուսել նրանց. ուստի սեւազգեստ, եւ արժանի նման կանգնել էր նա անխօս եւ լարուած նայում էր երեք կողմից եկող թշնամու զօրքին :

Այդ կէտից երեւում էին թէ շրջակաները եւ թէ ապառաժներով վեր բարձրացող Պարսիկները : Բայց Փառանձեմը նրանց չէր նայում, այլ միայն վեր բարձրացող զինուած Պարսիկներին, որ հանելով մի գծի՝ կանգ էին առնում եւ նետեր արձակում դէպի պարիսպները, դէպի բերդի պաշտպանները :

Եւ երբ նկատում էր, որ բերդապահներից ընկաւ նրանցից մէկը — միւսը՝ գոհունակութեան պէս մի բան էր փայլում նրա դէմքին :

— Զգոյշ, թագուհի. թշնամու նետը կարող է հասնել քեզ, — ասում էր Եղնիկ իշխանը՝ Փառանձեմի թիկունքին կանգնած :

Բայց Փառանձեմը, նրա խօսքին անուշադիր, ասես անձնատուր վիճակում, նայում էր մերթ այս, մերթ միւս, մերթ երրորդ կողմը եւ հազիւ էր զսպում իրեն, որ չխրախուսի զինուորներին, իր գոհունակութիւնը չյայտնի նրանց՝ յաջողակ նետաձգութեան համար : Բայց դրա փոխարէն աղօթում էր մտքում.

« Տէր, օգնիր Աշխարհիս Հայոց ... Օգնիր մեր զօրութեան եւ փրկիր մեզ ի չարէ »...

Նետաձգութիւնը երկուստեք շարունակուեց մինչեւ կէսօր, ապա, մի փոքր դադարից յետոյ, մինչեւ արեւմուտք. հայ զինուորները պարիսպների վրայ փոխարինում էին յոգնածներին, իսկ Պարսիկները, անելով նոյնը, յամառօրէն շարունակում էին նետաձգութիւնը՝ մեծ բազմութեամբ : Բայց երբ արեւը խոնարհուեց՝ նրանք ետ քաշուեցին ամէն կողմից, տանելով իրենց հետ եւ իրենց վիրաւորներին ու մեռելներին : Նետաձգութիւնը դադարեց, բայց վտանգը մնաց նոյնը :

Ամբողջ գիշեր հայ մարտիկները հըսկում էին դռների առաջ եւ պարիսպների գլխին : Զքնեցին, ի հարկէ, եւ բերդի բնակիչները, բացի երեխաներից : Ի՞նչ էր լինելու. պարսիկն այնքան շատ, իրենք սակաւ ... Բերդապետը հանգստացնում էր բոլորին, մանաւանդ թագուհուն եւ իշխաններին, որ ամէն ինչ կարգին է, թէ տեղիք չկայ երկիւղի, անհանգստութեան եւ, վերջապէս պէտք է իմանան, որ իրենք գտնւում են անառիկ Արտագերսում, որ հռոմայեցին անգամ չի կարողացել առնել ...

Բերդապետը թէպէտեւ հանգստացընում էր ամէնքին, բայց ինքն անհանգիստ էր ներքուստ. այդ օրը ստորերկրեայ անցքով եկած բանբերները յայտնել էին, թէ դուրսը լսել են, որ Շապուհը հրամայել է բերդը վերցնել մինչեւ ձմեռ ... Եւ ահա բերդապետը մտածում էր այդ մասին. եթէ դա ճիշդ լինէր՝ Պարսիկները ինչո՞վ կարող են վերցնել — աղմուկո՞վ, սպառնալիքո՞վ ու ահաբեկումով — չի յաջողուի : Թուլէ զինուորների գերազանց թւով — նոյնպէս չի յաջողուի : Նրանց դիրքը աննպաստ է, իսկ Արտագերսը անառիկ ...

« Շապուհը կարող է կարգադրել — մտածում էր բերդապետը, — նա կարող է այդպէս ցանկալ, բայց ... մենք այդ կը ստուգենք վաղը ...

Եւ վաղը, լուսը բացուելուն պէս, բերդում լուր տարածուեց, ոչ միայն լուր, այլ բուրգերի վրայ գտնուող պահակները յայտնեցին, թէ պարսից զօրքն այս անգամ մօտենում է անձայն, սողեսող, դարձեալ երեք կողմից :

Նորից բերդի բնակիչները դուրս թափուեցին խուցերից եւ պարիսպների գլխից սկսեցին դիտել նրանց առաջացումը : Իրօք, մի առժամ նրանք գալիս էին կուզեկուզ, երբեմն փորսող ու անձայն, որպէսզի մի փոքր աննկատելի մնալով, յանկարծակիի բերեն բերդականներին. բայց երբ զգացին, որ նկատուել են՝ մէկէն սկսեցին հայհոյել աղմկածայն եւ առաջ խոյանալ անվախ :

Այս անգամ էլ, ինչպէս երէկ, կռիւն սկսուեց նետաձգութեամբ : Պարսիկները, ժահն արհամարհելով, ամէն կերպ ձգտում էին մօտենալ բերդի դռներին, բայց հանդիպելով նետերի անձրեւի եւ պարսատիկներից արձակուող քարերի կարկուտին, ետ էին դառնում կէս ճանապարհից՝ զարկուած, վիրաւոր, յաճախ հայհոյելով : Բայց եւ այնպէս չէին դադարեցնում իրենց նետերը : Առաջ էին գալիս զրահուած, սաղաւարտ դրած ու սպառնալից կանչերով.

— Բացէք դռները... Անձնատուր եղէք...

ՍՏԵՓԱՆ ԶՕՐԵԱՆ

(Շար.)

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Արեւմտ. Եւրոպայի Կ. Կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ փարիզեան շրջանի բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ գիշեր ժամը 8·30ին, Մշակոյթի Տան մէջ :

ՇԱՒԻԼ.— Հ. Յ. Դ. «Արզումեան» խումբի ժողովը այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին, սովորական հաւաքատեղին :

ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՕՐԸ
ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Խանասորի Արշաւանքի 64րդ տարեդարձը կը տօնուի նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէին եւ մասնակցութեամբ Շրջանիս բոլոր ենթակոմիտէներուն ու խումբերուն, ինչպէս նաեւ՝ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդին եւ Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղերուն :

Յուլիս 30ին, Կիրակի ամբողջ օրը, Վալապրի ծառախիտ անտառին մէջ :

Շրջաններու ենթակոմիտէներու եւ խումբերու վարչութիւնները այժմէն պէտք է վարձեն իրենց մասնաւոր օթոքարները :

Մանրամասնութիւնները յետագային :'

×

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Սէն Շամոնի «Վարուժան» կոմիտէի եւ մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Վարդգէս» խումբին :

Կիրակի, Յուլիս 9, ամբողջ օրը, Փոն Անքէնի (Վարիզիւ) զովասուն պարտէզին մէջ :

Կը նախագահէ՝ Ընկ. ՏԻԳՐԱՆ ԱԶՆԱՒՈՒՐԵԱՆ :

Գեղարուեստական բաժին՝ երգ, արտասանութիւն եւ զանազան խաղեր :

Ուտելիքները միասին բերել, բացի խմիչքէն :

Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ «ՕՐ»ՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Նախաձեռնութեամբ Ֆ. Կապոյտ Խաչի Լիոնի մասնաճիւղի :

Այս Կիրակի առաւօտէն մինչեւ երեկոյ, Տէսինի Կապիյօն սրճարանի զովասուն պարտէզներուն մէջ Ջրանցքին եզերքը :

Գեղարուեստական բաժին եւ զանազան անակնկալներ :

Բարձրախօսի վրայ անընդհատ լսելի պիտի ըլլան հայկական սալեր :

Ճոխ պիւֆէ, համադամ ուտելիքներ եւ զովացուցիչ ըմպելիներ :

Ընտանեկան հաճելի եւ ուրախ զուարթ մթնոլորտ :

ԾԱՆՕԹ.— Օթօքարը առաւօտ՝ Փլաս Կիշառէն կը մեկնի ժամը ճիշդ 9ին : Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ : Անձրեւի պարագային պատսպարուելիք վայրը ապահովուած է :

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Օր. Տ. Անդրանիկեանի մահուան առթիւ Տիկին Արշալոյս Խանտանեան 30 Ն. Ֆ. կը նուիրէ Կապոյտ Խաչի Օգ. Կայանին : (Ստանալ Յառաջէն) :

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Նախաձեռնութեամբ Համախարբերդցիական Միութեան Մարսէյլի եւ Սէն Լու Կրան Փէնի քոյր մասնաճիւղերու :

Այս Կիրակի ամբողջ օրը, Գ. Հայկազ Զուքուրեանի օդասուն եւ ընդարձակ ագարակին մէջ, Սէն Լու Կրան Փէն :

Գեղարուեստական ճոխ բաժին :

Կը նուագեն Պ. Պ. Սարգիս Չէօրէքճեան եւ Հրանդ Գարագաշ :

Սիրայօժար մասնակցութիւնը կը բերէ Մարսէյլի Ռատիօկայանէն երգիչ՝ Պ. Ժաք Նաճարեան :

Դերասան ԹՐԱԳՕՇ կարող ուժերով եւ խնամեալ պատրաստութեամբ կը բեմադրէ «ԵՐԵՔ ՀԱՐՍ, ՄԷԿ ՓԵՍԱՅ» :

Կը մասնակցին Տիկիններ Սօնա Գարագաշ, Մարի Ազարեան, Մակի Եազըճեան, Պ. Պ. Եդուարդ Գարագաշ, Վաղարշ Ազարեան, Սիսակ, Պէշկէօթիւրեան, Մինաս Գոճապաշեան, Մկրտիչ Քէշիշեան :

Ճոխ պիւֆէ եւ համեղ շամփուրով խորոված, մատչելի գիներով :

Մուտքը ազատ է :

Հանդիսավայր երթալու համար Պուլվ. Կարիպալտիէն առնել 15 եւ 16 թիւ օթօքարները եւ իջնել Սէն Լու, Ֆրանս. եկեղեցիին քով :

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Այրի Տիկին Ե. Ուզունեան իր զաւկին Ժան-Ժաք Վարուժանի յաջողութեան առթիւ (տես Յառաջ, Յուլիս 4, Ա. էջ) 20 Ն. Ֆ. կը նուիրէ Կապոյտ Խաչի Օգափոխութեան կայանին, քսան Ն. Ֆ. Յառաջին եւ 10 Ն. Ֆ. Հայաստանին :

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՎԱՐԴԱՎԱՌ
ՓԱՐԻԶ

Այս Կիրակի Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյն մէջ պիտի մատուցուի հանդիսաւոր քառաձայն Ս. պատարագ, Վարդավառի տօնին առթիւ :

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Հայրապետական պատուիրակ ՍԵՐՈՎԲԷ ԵՊԻՍ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ :

Երկուշաբթի, (10 Յուլիս) Մեռելոց, պատարագ ժամը 10ին :

Կը հրաւիրուի հայ հասարակութիւնը :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տարօն — Տուրուբերանի 1915ի նահատակներուն յիշատակին, այս Կիրակի առաւօտ (Վարդավառ) հոգեհանգիստ պիտի կատարուի Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ :

Կը հրաւիրուին հայրենակիցները եւ բարեկամները յարգելու համար անմեղ զոհերուն յիշատակը :

×

Գարեգին Պատր. Խաչատուրեանի յիշատակին :

Սէնթ Անթուանի Ս. Թադէոս եկեղեցւոյ Թաղ. Խորհուրդը կը ծանուցանէ թէ՝ այս Կիրակի մասնաւոր հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի, Թուրքիոյ Հայոց բազմավաստակ պատրիարք, ԳԱՐԵԳԻՆ ԱՐՔ. ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆԻ յիշատակ :

×

ՏԷՍԻՆ.— Տարօն Տուրուբերանի Հայր. Միութիւնը կը հրաւիրէ բոլոր հայրենակիցները ու բարեկամները, որ ներկայ ըլլան այս Կիրակի առաւօտ, Վարդավառի տօնին առթիւ, Տէսինի Ս. Աստուածածնայ եկեղեցւոյ մէջ կատարուելիք պատարագին եւ հոգեհանգստեան պաշտօնին, ի յիշատակ այն բիւրաւոր նահատակներուն, որոնց ոգեկոչումը պիտի ընէ Տէսինի Տէր Վարազ քահանայ Աւագեան :

×

Տէր եւ Տիկին Միհրան Քէհեայեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ առաւօտ (Մեռելոց) Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ, իրենց զաւակներուն եւ քոյրերուն՝

ԺԱԳԼԻՆԻ եւ ԷՕԺԷՆԻԻ

յիշատակին (զոհ Իսիի աղէտին) :

Կը հրաւիրուին տարաբախտ երիտասարդուհիներուն յիշատակը յարգողները :

ՍԿԱՈՒՏԱԿԱՆ ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ
ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Կազմակերպութեամբ Հայ Արենոյշներու եւ Գայլիկներու :

Յուլիս ութին, Շաբաթ իրիկուն ժամը 21ին, «Ժիմնազ»ի շքեղ սրահին մէջ : (Րիւ տիւ Թէաթր – Ֆրանսէ) :

Գեղարուեստական խնամուած բաժին

Պիտի բեմադրուի՝ ընտանեկան կեանքէ առնուած բարոյալից թատերգութիւն մը Ալչուճեանի՝ «Թնակերները» եւ ծիծաղաշարժ զաւեշտ մը Ե. Օտեանի՝ «Զարշըլը Արթին աղա» :

Գայլիկները պիտի կատարեն շուէտական մարզանք, իսկ Արենոյշները պիտի պարեն հայկական պարեր : 30 հոգինոց պարախումբով :

ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Կապոյտ Խաչի Մարսէյլի մասնաճիւղին կողմէ, Յուլիս 9ին, Լա Ֆէվ, Պառ Շարլ, առաւօտէն մինչեւ ուշ գիշեր :

ԿԸ ԽՕՍԻ ՏԻԿԻՆ Վ. ՀԱԶԱՐԵԱՆ

Գեղարուեստական խնամուած բաժին, երգ, Օր. Փօլէթ Արզումանեան. խմբերգ, մեներգ, արտասանութիւն, զաւեշտ Կապ. Խաչի աշակերտներուն կողմէ : Ժամը 16էն սկսեալ հայկ. եւ եւրոպական պարեր :

Պիւֆէ, շամփուրով խորոված :

Մուտքը ազատ է :

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴ
ԴԱՇՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ
Joinville le Pont

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Ահարոնեան» խումբի կողմէ, Կիրակի Յուլիս 9 :

Կը հրաւիրուին Նոր Սերնդականներ եւ համակիրներ :

Ժամադրավայր՝ Շաթօ տը Վենսէն, ժամը 10ին :

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Տունը աշխատող գործաւորուհիներ կանանց ճոնֆէքսիոնի համար : Խնամուած գործ : Դիմել՝

ՏԻԱՆ

4, Րիւ տը Սէզ, Փարիզ (9)

Կամ հեռաձայնել՝

Ռիշըլիէօ 38·30

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՃԱՄԲԱՐ
ՕԳՈՍՏՈՍ 1-31
AGDE (Hérault)

Միջերկրականի կապոյտ ջուրերու ափին : Խաղաղաշտ եւ լողանք : Խմբական պտոյտներ, դասախօսութիւններ եւ գեղարուեստական երեկոյթներ :

ՕՐԱԿԱՆ 9·50 Ն. Ֆ.

Արձանագրութեան համար դիմել՝ ամէն Ուրբաթ երեկոյեան ժամը 8էն – 10, եւ Շաբաթ օրերը ժամը 4 – 8, 17 Րիւ Պլօ.

Գաւառը դիմել հետեւեալ հասցէներուն.—

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Գազարեան Վուայաժանս, 31, Լա Քանըպիէռ :

ԼԻՈՆ.— Պէրպէրեան, 39 Րիւ Տիւնուառ :

ՎԱԼԱՆՍ.— Մաղաքեան, 14 Րիւ Ֆրանքլէն :

ՏԷՍԻՆ.— Լիւլէճեան, 16 Րիւ Քոլի :

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆ.— Խրիմեան, 2 Րիւ Ռապըլէ :

ՆԻՍ.— Գաբրիէլեան, 19 Պուլվ. Մանեան :

Օ Ր Ա Թ Ե Ր Թ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. — Հատը՝ 0.25 Ն. Ֆ.

ՈՒՐԲԱԹ 7 ՅՈՒԼԻՍ — VENDREDI 7 JUILLET 1961

...Տարի — Թիւ 9147 — 37EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 17ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4948

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԱՐԱԳՕՐԷՆ ԼՈՒԾԵԼ ՏԱԳՆԱՊԸ

—o—

Այսօր՝ Ուրբաթ՝ Պոլսոյ մէջ տեղի կ'ունենայ յուղարկաւորութիւնը հանգուցեալ Գարեգին Պատրիարքին, նախագահութեամբ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Վազգէն Ա.ի :

Թափուր է կրկին մեր նուիրապետական աթոռներէն մէկը :

Ինչպէս պիտի լուծուի տագնապը : Եւ ո՞վ պիտի վերնայ սեւ քօղը՝ Պոլսոյ Մայր եկեղեցւոյ պատրիարքական աթոռին վրայէն :

Թրքական օրէնքով Պատրիարքը պէտք է թրքահպատակ ըլլայ : Իսկ ներկայիս մէկ եպիսկոպոս ունինք, որ կը լրացնէ այս նախապայմանը : Գարեգին պատրիարքը միակ եպիսկոպոսն էր, որ պահած էր իր հին հպատակութիւնը :

Վերջին կառավարութեան վերջին օրերով թրքահպատակ եկեղեցականներ անգամ նոյնիսկ արգիլուած է պաշտօնավարել Թուրքիոյ եկեղեցիներուն մէջ : Հանգուցեալ պատրիարքը մեծ դժուարութեամբ կրցաւ արտօնութիւն ստանալ Պոլսոյ մէջ որոշ ժամանակ պահելու համար իր հիւրերը — մասնաւորապէս Տիրան Արք.ը եւ Շնորհք եպիսկ. Գալուստեանը :

Նոյն կը խօսուէր այս երկուքին մասին, իբրեւ հաւանական թեկնածու Թուրքիոյ հայոց պատրիարքական աթոռին : Նաեւ մը նոյնիսկ գրուեցաւ, որ Գարեգին եւ Տիրան Արք.երը համաձայնած են փոխանակելու համար Պոլսոյ եւ Երուսաղէմի աթոռները ...

Ներկայիս հանգուցեալ պատրիարքի յուղարկաւորութեան առթիւ Պոլիս գտնուող եպիսկոպոսներէն Մամբրէ Սիրունեան եգիպտահպատակ է, իսկ Տիրան ու Շնորհք՝ ամերիկեան հպատակ :

Պատրիարքութեան թեկնածուն պարտաւոր է փոխել իր հպատակութիւնը : ...մէկը պիտի ուզէ այդ միջոցին դիմել, ...նաեւ որ նախապէս ապահով չըլլայ յաջողութեան մասին :

Յուսանք որ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին ներկայութիւնը Պոլսոյ մէջ պիտի դիւրացնէ տագնապին լուծումը :

...կան թեկնածուներու մէջէն ...պատասխանատուութիւնը պէտք է տալ արժանաւորագոյնին եւ ո՛չ թէ անոր, որ ...դիւրութեամբ թրքահպատակ ...ըլլայ :

Թուրքիոյ մէջ հայ քաղաքական կուսակցութիւններ չկան : Մեր հայրենակիցները ամէնէն աւելի կը գրաղին ազգային, եկեղեցական ու կրթական խնդիրներով : Եկեղեցի, դպրոց, հիւանդանոց եւ որբանոց . Այս սահմաններուն ...ամփոփուած է իրենց գործունէութեան դաշտը :

...չկան տեղացի եպիսկոպոսներ, որ ...կրնան ըլլալ իրարու : Իբրեւ կուսակցական մնացած է միայն ծերունի վարդապետ մը, որ լաւագոյն պարագային կրնայ տեղապահ նշանակուիլ :

...ներկայ պայմաններուն մէջ բաղձալի ...որ երկար ատեն թափուր մնայ Պոլսոյ աթոռը :

Գարեգին պատրիարք իր տասնամեայ պաշտօնավարութեան ընթացքին յաջողած ...պահպանել գոյավիճակը եւ կարելին ...ըրաւ կանգնելու համար մեր սահմանադրական իրաւունքներուն, հակառակ մութ տարբերու սադրանքներուն :

Այս պահուն, երբ յեղափոխական կառավարութիւնը վերջնական կարգադրութիւններ կ'ընէ իր Նոր Սահմանադրութեան եւ օրէնքներու կ'ենթարկէ փոքրամասնութեանց իրաւունքները նոր ձեւերով, անհրաժեշտ է, որ Պոլսոյ պատրիարքական աթոռին վրայ ...գտնուի կորովի եկեղեցական մը, որ գիտնայ պաշտպանել հայ համայնքին դարաւոր գրաւոր եւ աւանդական բոլոր իրաւունքները, որոնք երաշխաւորուած են 1923 Յուլիս 24ի Լօզանի դաշնագրով :

Կարեւոր է նաեւ պահպանել Ս. Խաչի Դպրեվանքը, որ միակ չօշափելի եւ կենդանի գործն է, կոչուած անմոռաց պահելու լուսահոգի Պատրիարքին յիշատակը :

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՐԻՒՆԱԼԻ ԴԷՊՔԵՐ ԱԼԺԵՐԻՈՅ ՄԷՋ

ՄՕՏ ՀԱՐԻՒՐ ՄԵՌԵԱԼ, ՀԱՐԻՒՐԱՒՈՐ ՎԻՐԱՒՈՐՆԵՐ

Յուլիս 5ի առաւօտեան առաջին ժամերը յոյս տուած էին թէ Ալժ. Ազատ. Ճակատի «Ազգ. Օրը» նահանգներ չէ գտած Ալժերիոյ մէջ: Ժամը 11էն ետք սակայն, տեղ տեղ միջադէպերը կը սկսէին եւ օրը կը վերջանար ծանր հաշուեկշիռով մը որուն առաջին եւ ոչ վերջնական պատկերն է՝ ութսուն մեռեալ, 268 վիրաւոր: Այս թիւերը, զորս կը հաղորդէ Ընդհանուր Պատուիրակութիւնը, կը վերաբերին միայն Մահմետականներուն: Ասոնց մէջ կան կիներ եւ երախաներ, ոմանք՝ ծանրօրէն վիրաւոր: Ալժ. Ազատ. Ճակատը նոր «ռազմավարութիւն» մը մէջտեղ դրած է ուր կիները եւ երախաները կ'օգտագործուին իբրեւ վահան. Ալժ. Ազատ. Ճակատի մարդիկը կիներ եւ երախաներով կը շրջապատուին որպէսզի Ապահովութեան Ուժերը չկրակեն, ապա ամբոխը կը բացուի, ըմբոստները կը կրակեն եւ կրկին կը կորսուին կիներու եւ երախաներու ամբոխի մը մէջ :

Չորեքշաբթի օր արիւնալի միջադէպեր պատահեցան Ծուքա, Պերար եւ Քասաբէկլին (Ալժէի շուրջ) համեմատաբար հանդարտ էր Օռանի շրջանը :

Ընդհանուր ձեւով սակայն գործադուլը ամբողջական էր Ալժերիոյ բոլոր նահանգներուն մէջ :

Կոնստանդինի շրջանը տասը հազար ցուցարարներ կը տողանցեն, Ապահովութեան ուժերը ստիպուած են կրակել : Լուսարգել հաստատուած է ժամը 21էն, նկատի առնելով մահմետական ցոյցերուն ծաւալը: Ժողովուրդը կը պոռայ.— «Կեցցէ տը Կոլ, Ապրպաս իշխանութեան պլուխ» եւն. եւն.:

«ԱՀԱԿ»ը չատ գոհ է անցուշա անցած դարձածէն, զոր «մեծածաւալ հայրենասիրական ցոյցեր» կը նկատէ : Չորեքշաբթի իրիկուն հրատարակուած զեկոյցով մը կը շեշտէր թէ պատասխանելով «ԱՀԱԿ»ի կոչին, «Ալժերացի ժողովուրդը միաձայնութեամբ հաստատեց իր բաղձանքը պայքարելու բաժանման դէմ, ազգային անկախութեան եւ Ալժերիոյ հողային ամբողջականութեան համար, մէջն ըլլալով Սահարան: Ֆրանսական բանակը եւ ոստիկանութիւնը հակադրեց համաձայն իր սովորութեան, կրակ բանալով ամբոխին վրայ, կոխկռտելով բանթողներու փակ խանութները եւ թալանի տալով զանոնք մինչ Ալժ. Ազատ. Ճակատի հրահանգները յստակ էին եւ կարգապահ ցոյցեր կը թելադրէին : Բովանդակ Ալժերիոյ մէջ, տասնեակ մեռեալներ եւ հարիւրաւոր վիրաւորներ կան: Կ'ողջունենք չարունակուող պայքարի մը այս պանծալի զոհերը »:

Ֆրանսայի ընդհ. պատուիրակ Քոււ տը Ֆերժաքի կարծիքը կը տարբերի այս մասին: Ընդհ. պատուիրակը կը գտնէ թէ ցոյցերու ծաւալը, այնքան տպաւորիչ չէ, 75 թաղամասերու վրայ, 56էն մէջ բան չէ պատահած բացի համեմատական գործադուլէ մը, կան նաեւ 10 թաղամասեր ուր ոչ մէկ բան պատահած է :

× Նոյն օրը Նախարարաց Խորհուրդ մը տեղի ունեցած է որմէ ետք, տեղեկատուութեանց նախարարը, անհատական հանգամանքով ճշդում մը ըրաւ : Ըսաւ թէ ոչ մէկ պաշտօնական բերան բաժանման (փարթիսիոն ու փարթաժ) մասին խօսած է, այլ՝ պարզապէս համախմբման: Այս առթիւ «Օռոռ» կարգ մը ճըշդումներ կը բերէ: Կը յիշէ թէ տը Կոլ, Ապրիլ 11ի մամուլի ասուլիսով խօսած է անջատման մասին, իսկ դեռ քանի մը օր առաջ Տըպրէ յայտարարեց «անջատման կամ բաժանման վտանգը մեր յանցանքը չէ»: Եւ «Օռոռ» հարց կուտայ թէ արդեօ՞ք Տըպրէ պաշտօնական բերան մը չէ: Քիչ ետք, Յունիս 29ին, ալժերական հարցերու նախարար Լուի Ժոքս Ազգ. Ժողովին առջեւ, ըսաւ «յայտարարած ենք թէ եթէ ուրիշ ելք չըլլայ, հաւանական է որ բաժանման առջեւ գտնենք մենք զմեզ »:

× Ծերակոյտը Չորեքշաբթի օր, Ալժերիայով զբաղեցաւ : Խօսեցաւ Կաստոն Տէֆէռ, որ խիստ յարձակում մը ըրաւ կառավարութեան վրայ քննադատելով անոր ըրածները, ըլլայ բաժանման լուծումի մը մասին խորհելով, ըլլայ Սահարայի վրայ պնդելով :

Իրեն յաջորդեց Ֆ. Միթրան որ կը շեշտէ «վարչաձեւ մը, որ ժողովրդական ցոյցերը կը նախընտրէ Խորհրդարանի մը քուէներէն, ոչ խորհրդարանական է, ոչ ալ հանրապետական »: Անկախ ծերակուտական Պասաշէն կը քննադատէ միակողմանի զինադուլը. եւ անիրականալի կը գտնէ բաժանումը :

Ի վերջոյ Տըպրէ խօսք կ'առնէ եւ կառավարութիւնը կը պաշտպանէ : Իր մասին խօսելով կը յիշէ «անժողովրդականութեան վարժուած եմ, արդէն ժողովրդական չէի երբ հոս, եօթը տարի առաջ տը Կոլի վերադարձը կ'առաջարկէի »:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ձայնասփիւռը հաղորդեց, թէ Կովկասի մէջ լեռ մը օդը հանուած է : Նախապէս Ամերիկացիք յայտարարած էին, թէ Յունուար 31ին, 50 էն 100 թոն պայթուցիկի ուժով մեծ պայթում մը արձանագրած էին: Շատեր կը կարծեն, թէ քօղարկուած հիւլէական պայթումի փորձ մըն է եղածը, քանի որ առ այժմ դադար հռչակուած է հիւլէական փորձերուն համար :

ԱՐԱԲ. ՄԻԱՑԵԱԼ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆԸ Դաշնակցային Գերմանիայէն մէկ միլիառ մարքի վարկ ստացաւ: Այս գումարէն հինգ հարիւր միլիոնը պիտի յատկացուի ամբարտակի մը կառուցման, Եփրատի վրայ :

ՍԸՐ ԱՆԹՈՆԻ ԻՏԸՆ, Անգլիոյ նախկին վարչապետը, որ 1957ին հրաժարեցաւ Սուէզի ձախողութենէն ետք, ընդունեցաւ Թագուհիէն շնորհած ազնուականութեան՝ կոմսի տիտղոսը : 1957ին մերժած էր նոյն տիտղոսը : Այսուհետեւ Իտըն Լորտերու Ժողովին մաս պիտի կազմէ :

ԱՆԳԼԻՈՅ խորհրդարանը 225ի դէմ 309 ձայնով վաւերացուց Անգլիոյ քաղաքականութիւնը Փորթուկալի եւ Անկոլայի հարցերուն մէջ: «Փորթուկալ պէտք չէ մեկուսացուի Արեւմուտքէն» դիտել տըւած է Հիթ, արտաքին փոխ նախարարը :

ԼԻՒՊՔԷ, Դաշնակցային Գերմանիոյ նախագահը Պերնի մէջ ընդունուեցաւ Զուիցերիոյ կառավարութեան կողմէ :

ԻՍՐԱՅԷԼ մէկ քառորդ թոն կշռող բազմայարկ հրթիռ մը արձակեց, որ բարձրացաւ 75 քիլոմեթր: Օդերեւութաբանական նպատակով արձակուած է, կը յայտարարէն Իսրայէլացիք :

ՍԵՐՈՎԲԷ ԵՊԻՍԿ. ՊՈԼԻՍ ՄԵԿՆԵՑԱՒ

Ինչպէս գրած էինք, Պոլսոյ Պատրիարքին յուղարկաւորութիւնը տեղի կ'ունենայ այսօր Ուրբաթ :

Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը Պոլիս հասաւ Չորեքշաբթի իրիկուն: Սերովբէ Եպիսկ. Մանուկեան Պոլիս մեկնեցաւ Հինգշաբթի օր: Ներկայիս Պոլիս կը գտնուին Վազգէն Ա. Կաթողիկոսէն զատ, Շնորհք Եպիսկ. Գալուստեան, Մամբրէ Արք. Սիրունեան, Խադ Արք. Աճապահեան, Տիրան Արք. Ներսոյեան, Կոմիտաս Եպիսկոպոս Տէր — Ստեփանեան եւ Պարգեւ Վարդապետ :

ՔՈՒՎԷՅԹԻ ԽՆԴԻՐԸ

Երեք երկիրներ՝ Իրաք, Արաբ. Միացեալ Հանրապետութիւն եւ Խորհ. Միութիւն, իւրաքանչիւրը իւրայատուկ դըրդապատճառներով, անգլիական ուժերու պարպումը պահանջեցին, Քուվէյթէն :

Ապահովութեան Խորհուրդի Իրաքի ներկայացուցիչին համար «Իրաքեան այսպէս կոչուած սպառնալիքը Անգլիոյ կողմէ պատրաստուած է, որպէսզի արդարացնէ զինուորական ուժերու ցամաքահանումը»: Այս ցամաքահանումը, միշտ Իրաքի Ներկայացուցիչին համաձայն, «ուժի ցուցադրութիւն մըն է» Պարսից ծոցին մէջ, ուր Անգլիա կ'ուզէ մէկ կողմէ պաշտպանել իր շահերը ու միւս կողմէ քանդել արաբ աշխարհի միասնականութիւնը :

Խորհրդային պատուիրակը՝ Զօրին, ինչպէս կը սպասուէր, լիուլի համաձայն գտնուած է Իրաքի պատուիրակին հետ : Այս առթիւ չէ մոռցած յիշելու Լիբանանի եւ Սուէզի դէպքերը :

Նախապէս, Ապահովութեան Խորհուրդի նիստի բացումին, Իրաք եւ Խ. Միութիւն բողոքեցին Քուվէյթի ներկայացուցիչին ներկայութեան դէմ Ապահովութեան Խորհուրդի նիստին: Առաջարկութեան գլխաւոր պատճառ մատնանշեցին՝ անգլիական ուժերու ներկայութիւնը Քուվէյթ, ինչ որ կը նշանակէ թէ «Քուվէյթի պատուիրակը չի կրնար արտայայտել իր ինքնիշխան երկրին տեսակէտները »: Բողոքը չընդունուեցաւ :

Գահիրէ տարբեր մտահոգութիւններ ունի: Պաշտօնական յայտարարութեամբ դիտել տուաւ, թէ «անգլիական ուժերու Քուվէյթ ներկայութիւնը վտանգ մըն է արաբ ազգին դէմ»: Սակայն, միւս կողմէ, թոյլ տուաւ անգլիական մարտանաւերուն անցքը Սուէզի ջրանցքէն: Դեռ Առջի օր, անգլիական երեք մարտանաւեր անցան Փորթ Սայիտէն, առանց որ եւ է դժուարութեան հանդիպելու: Դէտներու կարծիքով, Գահիրէ կը վախնայ, որ արաբներու միջեւ գոյութիւն ունեցող տարակարծութիւններէն օգտուողը Անգլիան ըլլայ :

Այսուհանդերձ, կը թուի թէ Անգլիա որոշած է պաշտպանել Քուվէյթը : Ամէն օր նոր ուժեր կը հասնին քարիւղի հանքերով հարուստ այս շրջանը : Միւս կողմէ, Քուվէյթի անգլիական ուժերու հրամանատարը՝ զօրավար Հարսֆորտ, յայտարարութեամբ մը դիտել տուաւ, թէ Իրաքեան վտանգը չէ հեռացած : Զօրավար Քասըմ կը շարունակէ կարեւոր ուժեր կեդրոնացնել սահմանագլուխին վրայ : Յայտնի չեն իր նպատակները :

× Կարգ մը լուրերու համաձայն որոնք Պէյրութէն կը հասնին, Սէուտական Արաբիոյ Թագաւորը դիմում ըրած է Քասըմի, որ հանդիպում մը ունենան եւ Քուվէյթի մասին խօսին :

ՀԱԼԼԱԼԻ, ՀԱԼԼԱԼԻ...

Ա.

Երեւանի դպրոցականներն ալ եկան պատգամ կարդալ արտասահմանի, ամէն մէկը՝ Ամենայն Հայոց Իմաստուն։ Երբեմն սաստ ուղղել մեզի ։

Ինչո՞ւ զարմանալ ։

Ստեղծուած է հոգեկան կլիմայ մը ։ Նկատի առէք նախ Էօֆորիա, որ, այժմ, Հրազդանի ափերուն կուտայ մեր ոսկեդարը կրկնելու, նոյնիսկ գերազանցելու յաւակնութիւն, երկրորդ հիւսիսային լաքեռնան, որ կը թողացնէ մթնոլորտը թէ միայն ու միայն կոմունիզմն է՝ որ փոքր ժողովուրդներուն կուտայ համաշխարհային արժէքներ ստեղծելու կարելիութիւն։ Իրազեկներ կը հաւատեն թէ հասած է ժամանակը դրական աշխարհակալներու եւս ծնունդ տալու, արշաւելով տարբեր ժողովուրդներու դրական անդաստաններէն ներս ։

Նպատակ չունիմ իմ չափոցս գործածելու այն արտադրութեանց մասին, որոնք կը թարգմանուին ուղղակի, թալիշ, չուվաշ կամ ույղուր լեզուներու՝ յԱրեւելս, կամ յաջողութիւն ու ժողովրդականութիւն կը շահին՝ յԱրեւմուտս ։ Ֆրանսական դրական քննադատութիւնը չատո՛նց ըսած է իր խօսքը այն մասին թէ ինչո՛ւ բազմաթիւ գործեր մեծ յաջողութիւն ու ժողովրդականութիւն կը վայելեն իրենց արժէքէն խոտոր համեմատութեամբ ։

Թոյլ տուէք ինծի, ուրեմն, վերապահութեան չենթարկել Հրազդանի երգը, զոր վաղո՛ւց եմ լսեր, ոչ ալ վերլուծման ենթարկել հիւսիսի նուագը, որ չունի արուեստի մտահոգութիւն ։

Ես կ՚ուզեմ կանգ առնել այն տարօրինա՜կ, անսովո՜ր, ապշեցուցի՛չ ինքնագոհութեան վրայ, որու ենթակայ՝ խորացումի անընդունակութիւն կը մատնեն Երեւանեան Էօֆորիի ծնունդ մեր տղաքը ։

— Ի՞նչ վնաս ունի այդ էօֆորին, պիտի ըսէք ինծի, աւելի լաւ քան երէկուան մելամաղձոտութիւնը, յոռետեսութիւնը, յուսաբեկութիւնը ․․․

Ներողութի՛ւն, դասն գրականութեան մասին լսուած չէ դեռ վերջին խօսքը ։ Երկրորդ, դպրոցական կամ օրաթերթային վերլուծման նիւթ չէ այդ հարցը ։ Բայց եւ այնպէս լիաբերան կ՚ողջունեմ էօֆորին, խորապէս կը գնահատեմ՝ երբ փոքր ժողովուրդներ հրաշքներու եւ հէքեաթներու մէջ կը թաղեն այդ զգացումը՝ կապելով իրենց ազգային պատմութեան։ Կը նշանակէ թէ առով կ՚ուզեն մոռնալ իրականութիւնը, փարատել օրուան դառնութեանց տպաւորութիւնը, դուրս խոյանալ խոնաւ եւ անհրապոյր շրջապատէն, խորտակել միջավայրին ընկճող քամփլէքսը, դիւցազնանա՛լ, անմահանա՛լ։ Ի՞նչ կայ աւելի գեղեցիկ՝ քան Խորենացիի դրածը մեր պատմութեան սկիզբը, բանութեանց եւ օտար տիրապետութեանց դէմ հրաշապատում ընդվզումի մը դրուագով։ Երբ անտարանդ ուրիշ ժողովուրդներ կը պոռան․ «Գոյութի՛ւն ունէինք յաւիտենականութենէն առաջ, գոյութիւն պիտի ունենանք նաեւ յաւիտենականութենէն վերջը», ես կը սիրեմ լսել զրոյցը՝ որ կ՚աւանդէ թէ Աստուած հայերէն կը խօսէր առաջին մարդուն հետ, ըսելու համար թէ նախաստեղծ է Հայկազանց բարբառը եւ կատարելագոյն։ Մեր ժողովրդական բանահիւսութեան մէջ ի՛նչ գեղեցիկ իփերպոլներ՝ այդ սքանչելի զգացման վկայութիւն ։

Նոյն այդ էօֆորին ստեղծելու համար էր որ, դէպի Արեւելք ճամբորդութեանս ընթացքին, մեր ցիրուցան բազմութեանց առջեւ կը պանծացնէի Հայութեան ոգին եւ կը փառաբանէի մշակութային մեր ժառանգութիւնները ։

Եւ ահա ճամբաներու վրայ, քաղաքներու դռներուն առջեւ, մեր ժողովուրդը կառքերով ու բազմութեամբ կը դիմաւորէր զիս ։ Երբեք պիտի չմոռնամ Իրանի հայ ժողովուրդին վերաբերումը՝ այն ձեւով որ ընդունեցաւ զիս հարիւրաւոր քիլոմեթր ճամբայ կտրելով հարաւային անապատին մէջ։ «Այս ձեւով միա՛յն առաջնորդները կը դիմաւորուէին» կ՚ըսէր ինծի եպիսկոպոս մը ։

Տօկալու համար, հայրենիքէն դուրս եւ հայրենիքէն ներս, էօֆորին հանապազօրեայ հաց է՝ զոր պէտք է պակաս չընել երբեք ։

Ցանկարծ զգացի, սակայն, որ էօֆորին կը սպաննէր գրագէտը։ Ժողովուրդը ծարաւ ունէր այն խօսքին, զոր նուիրեալ գրագէտ մը կ՚ընծայէր իրեն՝ ինչպէս կ՚ըսէ ծիսական խօսքը․ «Ջուրդ ի քոյոց քեզ մատուցանեմ»։ Ժողովուրդը՝ ծարաւ իր գրագէտին, ու գրագէտը՝ ծարաւ իր ժողովուրդին։ Բայց կը մեռնէ՛ր գրագէտը։ Ըսեր եմ ու կը կրկնեմ․ «Ժողովո՛ւրդ Հայոց, կը սիրեմ քեզ, կը սիրեմ քեզ՝ նոյնիսկ եթէ չսիրես զիս, եթէ չհասկնաս զիս, եթէ մոռնաս զիս»։ Ժողովուրդը, մեր մեծ ժողովուրդը, իր ծարաւը կ՚արտայայտէր ծափահարութիւններով, մինչ գրագէտը կը մեռնէր այդ ծափահարութիւններով ։

— Թող չկարծուի՛, ըսի ես ինծի, թէ ծափահարութիւններն են, որ գրագէտին ըսել կուտան խօսքեր՝ որ էօֆորի կը պատճառեն ժողովուրդին ։

Իր խօսքերուն հաւատարիմ գրագէտը այն է՝ որ քաջութիւնն ունի ըսելու ինչ որ տհաճութիւն եւս կը պատճառէ իր ժողովուրդին։ Տհաճութիւն պատճառելու ատրիճան անկեղծ գրագէ՛տն է միայն որ կրնայ էօֆորի ստեղծել ։

Ի՞նչ կայ աւելի դիւրին քան գովասանքը։ Եւ ի՞նչ աւելի դժուար քան քննադատութիւնը։ Ուսումնասիրել, յետոյ անջատել ինչ որ ժամանակը կը տանի եւ ինչ որ ժամանակը կը թողու։ Ա՛յս է որ կը կոչուի քանդել։ Բայց քանդել կը նշանակէ վերաշինութեան կամք, եթէ էօֆորիով պատուաստուած է քանդողը ։

Դեռ պատանի էի՝ երբ կը լսուէր «հարթենքներու» բարբարոս ձայնը։ Աւելի ուշ, այս երկրին մէջ տեսայ թէ երիտասարդները ի՛նչպէս կը մրճահարէին Անաթոլ Ֆրանսի, Մօրիս Պառէսի եւ այլ գրական աստուածութեանց գլուխը՝ փշրելով ու փոշիացնելով։ Սկսայ թարգմանել քանդումի այդ աշխատանքները ի պէտս մեր քիլոկրամներուն ։

Ահա այդ շրջանին սորվեցայ թէ ուրիշներուն տուածը գոց ընելուն եւ կրկնելուն մէջ չի կայանար յառաջդիմութիւնը, այլ՝ քակելուն մէջ, որպէսզի գիտնաս թէ ի՛նչպէս է շինուած, ու կ՚արժէ՞ վերաշինել ։

Այսպէս, դասախօսութիւններ տուի հայրենիք, երիտասարդութիւն, Աբովեան, Ակնայ եւ Վանի բանահիւսական դպրոցները նիւթերուն շուրջ, եւ ունկնդիրները տեսան թէ ձիւթ չէին տրուած դասախօսութիւնները, ոչ ալ տռաժէ ։ Կը յիշեմ դասախօսութիւն մը, որու վերջաւորութեան՝ թշնամացած էին ինծի դէմ ներկայ բոլոր երիտասարդները ։

Վա՜յ այն մտաւորականին, որ կը պըտտի՝ սոխ ու սխտոր միայն դրած իր մախաղին մէջ, գիւղէն հեռացած ժամանակ, իբրեւ պաշար։ Պէտք է կարդա՛լ, շա՜տ կարդալ, շարունակ կարդալ, լեցնելու համար մախաղը նոր հորիզոններու տեսիլքներով ու նոր կլիմաներու բարիքներով ։

Գրագէտին համար, — մեծ գրագէտին մասին է խօսքս, — ժողովրդականութիւնը նշան է անկումի։ Ահա թէ ինչո՛ւ ըստեղծել էօֆորի՝ ազնիւ գործ է, բայց զարնել երբեմն ժողովրդականութիւնը կորսնցնելու ատրիճան՝ նոյնքան ազնիւ գործ է ։ Որպէսզի սթափի ժողովուրդը, քալէ ժամանակին հետ, ետ չմնայ տարիներով։ Ես ի՞նչ ըսեմ Հայութիւնը, այսօր, եթէ դեռ կը մնայ Միջին Դարու հոգիով եւ հանդերձանքով ։ Կարելի չէ պառկիլ շահուած դափնիներու վրայ յընդերկար, հարկ է նորոգել դափնիները ։

Պրպտումներու վարժութիւնը զիս առաջնորդեց յեղաշրջուող գաղափարներու հետապնդումին, ի՛նչ փոյթ թէ ցնցուէին ունկնդիրները կամ ընթերցողները։ Դասախօսութեան մը ընթացքին, բաւական աղմուկ բարձրացաւ՝ երբ կը յայտնէի այն տեսակէտը թէ «մօր մը զոհողութիւնը իր զաւկին հանդէպ պարտականութիւն է, իսկ զաւակին զոհողութիւնը իր մօր հանդէպ ազնուութիւն է՝ բայց երբեք պարտականութիւն»։ Երեւակայեցէք որ տարիքով ինծմէ մեծ է այս տեսակէտը, վասնզի աղբիւրս հ․․․ ․․․քան ետ մնացեր էին ունկնդիրները։

Կը խորհիմ թէ այսքան դաժան, այսքան դժուարահաճ ու յառաջապահ գրագէտի մը կողմէ արտասանուած խօսքերը, երբ էօֆորի կը ստեղծէին, չէին կրնար կեղծ ըլլալ՝ այնքան որ ծափ ժողվելու ծառայէին ։

×

Հրաշխայ Քոչար Երեւանեան էօֆորի բերաւ արտասահման, նոյնիսկ՝ իփէր–էօֆորի։ Խօսքին հետ, անձն ալ կը ն․․․ պաստէր այդ էօֆորին ստեղծելու։ Եր․․․ հայրենիքի ծարաւն ունեցող բազմա․․․ թիւններ, Սփիւռքի մէջ, բախտաւորներ․․․ րուն կը յանձնարարէին Երեւանէն բեր․․․ նուէր բերել ափ մը հող, փոքրիկ արտ․․․ մը կամ որեւէ քոլիփիշէ, եւ նուէր բ․․․ տացուած առարկաներով իսկ կ․․․ Արշակ Բ․․․ թագաւորին հողեփոխ․․․ կարելի՞ էր միթէ անտարբեր մնալ ի․․․ հայ վիպասքի մը որ կուտայ Հայաստանէն ։

Քոչար կանգնեցաւ Սփիւռքի հայ ժողովուրդին առջեւ՝ իբրեւ արտադր․․․ թիւնը այն երկրին, որ Վիկտոր Հա․․․ բարձումեաններ է տուած, Ալիխանեան․․․ ներ, Օրբէլեաններ, ամէնքն ալ համ․․․ խարհային համբաւներ ։

Հարկ չկար զոռ տալու՝ աւելի ․․․ էօֆորի ստեղծելու համար։ Իր ․․․ էօֆորին, ընդհակառակն, կը ․․․ վատառողջ կլիմայ մը, երբ, հար․․․ ծակ նախադասութեանց ընդմէջէն ․․․ լսուէր անհանդուրժելի հալալի մը ․․․ յոց արծիւին վերաւոր թեւին ի ․․․

Շնորհակալութի՛ւն Երեւանի «Գր․․․ կան Թերթին», որ ի պէտս ինծի՝ ․․․ կրկնէ հալալի այդ աղաղակը եւ ․․․ տասանուած ծակ նախադասութիւններ․․․ որոնց քննութիւնը ընդհուպ ։

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ՊՈԼՍՈՅ ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՐԻԱՐՔՆԵՐԸ

ՎԱԹՍՈՒՆ ՏԱՐՈՒԱՆ ՄԷՋ

Վերջին վաթսունամեակի ընթացքին Պոլսոյ պատրիարքական աթոռին վրայ իրարու յաջորդեցին՝ Խորէն Աշըգեան, Մատթէոս Իզմիրլեան, Մաղաքիա Օրմանեան, Իզմիրլեան երկրորդ անգամ, կաթողիկոս ընտրուելէ առաջ, Եղիշէ Դուրեան, Յովհաննէս Արշարունի, Զաւէն Եղիաեան, Մեսրոպ Նարոյեան, Գարեգին Խաչատուրեան ։

Բացի Իզմիրլեանէ եւ Արշարունիէ, ամէնքն ալ Արմաշի վանքէն, իսկ Զաւէն, Մեսրոպ եւ Գարեգին պատրիարքները ուղղակի աշակերտ Դուրեանին։ Խորէն Աշըգեան եւ Մեսրոպ Նարոյեան վան․․․ միայն վարած վանքէն դուրս։ Կ՚ըսուի ․․․ նոյնիսկ պատրիարքութեանց ․․․ Խորէնին մէջ կը նշմարուէր ․․․ կաններ էին, քարոզչական ․․․ եւ գեղջուկ վանականը՝ ․․․ դասի ըլլալով, Քիրէմիթ գիւղէն, Արմաշի մօտ։ Թերեւս սխալ մըն էր ․․․ բարձրացնել պատրիարքական աթոռ․․․

Անփորձ մըն էր, մանաւանդ որ պատրիարքական աթոռը կը դրուէր ․․․ ժամանակ մը։ Կ՚ըսեն թէ Նար – Պէյ ․․․ Բարթողիմէոս արք․ի շուրջ ․․․ պայքարէ մը ծնունդ էր առած ․․․ ծութիւնը։ Նախապէս խորհուրդներ ․․․

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԱՆՄՈՌԱՑ ՍԷՐ

Լոռու ձորում, հինաւուրց պղնձի քաղաքում, իրար հետ հասակ առան մեծբիժ մարդկանց զաւակներ՝ Լիպարիտն ու Արեւհատը։ Գեղեցիկ էր Լիպարիտն իր հայկական արծուաքթով, լայն ու բարձր ճակատով, յաղթ բազուկներով ։ Նրա կեանքի հազիւ տասնութերորդ գարունն էր ծաղկել, երբ սիրեց մանկութեան ընկերուհուն։ Արեւհատը սարի մարալ էր, ինչպէս նրան որակել էր աղջկայ հայրը՝ ձուլող վարպետը։ Նրանից գարունն էր բուրում, ծիծաղելիս սպիտակ, փղոսկրեայ ատամնաշարի փայլն էր խաղում նուրբ շրթունքների վրայ ։ Մինչեւ մէջքը հասնող սեւ ծամերի երկու հիւսքը, դալար ու բարակ իրանը խելամաղ էին անում երիտասարդներին ։

Ջերմ սիրում էին միմեանց Լիպարիտն ու Արեւհատը, երազում, երբ հըրդեհուեց արեւմուտքը եւ հիտլերեան հորդաները ներխուժեցին մեր սուրբ հողը։ Մտայլուեց Լիպարիտը, մռմռքուեց սիրավառ աղջկայ սիրտը։ Մեծ պատերազմի բոցը հասաւ Թերեքին, եւ ձուլող հայրը զրոյցի նստեց որդու հետ։

Լիպարիտը գործարան գնաց ։

Երբ Արեւհատը Լիպարիտից լսեց գործարանում աշխատանքի անցնելու նրա վճիռը, լաց եղաւ ։

— Ինչո՛ւ, ինչո՞ւ համաձայնուեցիր ։ Եկող տարի ես էլ կ՚աւարտէի միջնակարգը եւ միասին կը գնայինք Երեւան՝ շարունակելու մեր ուսումը ․․․

Լիպարիտը ցնցուեց, միթէ՞ այդ սառը իր Արեւհատն է։ Երկար, շատ երկար խօսեց նա Արեւհատի հետ, եւ աղջիկը նրանից բաժանուեց արտասուքներով ։

Գործարանի մարդիկ սիրով ընդունեցին երիտասարդին։ Շատ չանցած ձուլարանում մէկը միւսի ետեւից աշխատանքի անցան նաեւ Լիպարիտի ընկերները։ Լիպարիտը սիրեց ձուլողի դժուարին գործը։ Նրա մասին ասում էին, որ տղան չգիտէ, թէ ինչ բան է յոգնելը։ Վաղ առաւօտից մինչեւ ուշ գիշեր նա դուրս չէր գալիս ձուլարանից։ Իսկ կիրակի օրերը տանը մի փոքր հանգստանալուց յետոյ գետափ էր գնում, շրջում Արեւհատի սիրած խնձորենու այգում ։ Աղջիկը չէր գալիս, չէր երեւում։ Դուք կարծում էք Արեւհատը չէ՞ր տանջւում ։ Նրա ննջասենեակի պատուհանը, որ բացւում էր գետի վրայ, վկայ է եղել մանկամարդ աղջկայ յորդահոս արցունքներին, երբ ամէն անգամ տեսել է Լիպարիտին՝ տըխուր ու մտամոլոր։

Բոլորեց տարին։ Լիպարիտի մասին գրեցին թերթերում, իսկ երբ իր սեփական մեթոդով երիտասարդը երկու անգամ աւելի պղինձ ձուլեց նոյն վառարանում, նրա կուրծքը զարդարուեց շքանշանով ։

Արեւհատը, որ շարունակում էր դպրոց յաճախել, աղջկական իր իրերի մէջ խընամքով պահեց սիրած տղայի նկարը կրող թերթը, բայց լռութեամբ պատասխանեց Լիպարիտի առաջին նամակին, թէպէտեւ այդ նամակը կարդաց բազում անգամ ։

Ի՞նչ էր մնում անելու սիրած տղային։ Մոռանա՞լ աղջկան։ Չէր կարող։ Շարունակե՞լ նամակագրութիւնը․ բայց չէ՞ որ նա անպատասխան թողեց իր առաջին նամակը։ Երկար խորհելուց յետոյ Լիպարիտը նոր նամակ գրեց եւ ժամադրութիւն նշանակեց խնձորենու այգում ։

Աղջիկը եկաւ, եւ Լիպարիտը իր սիրածին խոստացաւ աշնանը միասին գնալ հիմնարկութիւն՝ քննութիւններ յանձնելու։ Բայց ամրանը տղային բանակ կանչեցին ։

Դառն էր բաժանման ժամը։ Միայն Դեբեդը վկայ եղաւ նրանց երդմանը ։

Պղնձի քաղաքի մարդիկ չզարմացան Լիպարիտին ճանապարհողների մէջ տեսնելով Արեւհատին։ Լիպարիտը գնաց։ Արեւհատը, որ այդ տարուայ աշնանը բժշկական հիմնարկութիւն ընդունուեց, ապրում ու շնչում էր սիրած տղայի նամակներով ։ Իսկ Լիպարիտի նամակները ․․․ լով աւելի սակաւաթիւ դարձան, մի ․․․ որ երկիւղով էր լցնում աղջկայ սիրտ․․․

Եղաւ այն, ինչի մասին սարսափո․․․ մտածում էր Արեւհատը։ Երբ ․․․ պատերազմի մութ ամպերը հեռու․․․ քաշուել, դադարեցին Լիպարիտի նամակները։ Եղնիկի նման մոլորուեց ․․․ ջիկը։ Նրա սիրտը նոր դառնութիւն ․․․ բեց, երբ մօր նամակը գուժեց Լիպարիտի հօր մահը․․․

Վերջացաւ պատերազմը։ Արեւհա․․․ սիրտը սողոսկեց ահաւոր մի կասկա․․․ որ ինքն այլեւս չի տեսնի նրան.

Իսկ ինչո՞ւ լռեց Լիպարիտը։ Այն ․․․ մասը, ուր նշանակուած ․․․ սարդը, լեհական Կրակով քաղաք․․․ ւելուց յետոյ փոխադրուեց Ուկր․․․ թշնամու թիկունքում գործող հայ․․․ յին բանակին օգնելու համար։ ․․․ Նման էր կռւում Լիպարիտը, որի կուրծքը զարդարուած էր մարտական շք․․․ շաններով ու մեդալներով։ Մարտեր․․․ նա հասաւ Հարաւսլաւիա։ Այստեղ ․․․ թէժ պահին դիպացրային հայ․․․ երեք քայլ հեռաւորութեան վրայ պայթ․․․ արկը, որի ալիքը խաւարով պատեց ․․․ ղայի աչքերը, իսկ բեկորը խոցեց կուր․․․ քը ։

[illegible]

(1 Շար․)

...րը մասին, բայց քուէները կը կեդրոնանային Նոր-Պէյլի եւ Բարթողիմէոսի վրայ։ Ցանկաթ դրուեցաւ անունը Թորոսի. Արք.-ի են կարելի եղաւ անոր անունին շուրջ հաւաքել քուէները, որոնք կը գային միւս ընտրելիներուն։ Ցովհաննէսին Նուրեան կը հակէր Բարթողիանին եւ առոր համար Արփիարեանին կողմը եւ Արփիարեան զինքը հեղնէր էր հրապարակաւ. Նուրեան չէր կրցած մարսել անարկութիւնը, զոր նախատինք կը նըկատէր իր անձին դէմ։

Եւ ընտրութեան օրն իսկ Պատրիարքարանին մէջ հանդիպում ունեցեր էր Արփիարեանի հետ, «որիկայ» կոչէր էր զայն, որուն վրայ Արփիարեան ապտակ մը կ'իջեցնէ Նուրեանի երեսին։ Մեծ գայթակղութիւն, — խմբագիր մը որ կը ապտակէ մեծազօր մեծ ալա մը ապտակել։ Նուրեան, որ հուժկու կազմըւածքի տէր էր, կը խոյանայ Արփիարեանի վրայ, եւ կը սկսի ծեծել անխնայ։

— Հասէք, կը մեռցնէ կոր ..., կը գոռայ Եղիա Տէմիրճիպաշեան ղողալով, որ այդ միջոցին կը գտնուէր այնտեղ, պատահաբար։ Բարապաններ եւ ուրիշներ վրա հասնելով կրցան ազատել Արփիարեանը, որ այնուհետեւ միշտ ակնարկած է ապտակահարութեան դէպքին, բայց անկողմնակալ եղած է գնահատելու համար Նուրեանի պաշտօնավարութիւնը իբր առենապետ Գէյօղլուի Թաղ-Խորհուրդին։ Արդարեւ օգտակար պաշտօնավարութիւն, որուն արդիւնքը եղած է բացումը Արուեստանոցին, ձեռագործ սորվեցնելու համար աղքատիկ ընտանիքներու աղջիկներուն։

Աշըլեան Թորէն անփառունակ պատրիարքութիւն մը ունեցաւ եւ անհամ բառախաղերու տեղի տուաւ իր մականունը (ձիւն բառով)։

Իզմիրլեան, պատկառելի եկեղեցական, ցեղցաւ բլլալ անհատականութիւն մը։ Տարիներով մնաց Երուսաղէմի վանքը, իր սրովն այնտեղ սկսաւ Ղեւոնդ վարդապետի հաշուական խնդիրը։ Իզմիրլեան, ծանօթանալ իր հայրապետական հեղինակութեամբը, կրնար վճռապէս լուծել այդ խնդիրը. բայց չըրաւ, բաւականացաւ տարօրէն լռելով Ընդ. Ժողովին մէջ։ Օրմանեանի առաջանքի օրերուն անտարբեր մնաց. նախատակոծ վիճակը իրենին մեծազօր պատրիարքին եւ իր անտարբերութեամբը քաջալերած եղաւ ամբողջին տրամադրութիւնները։ Օրմանեան, սակայն, այդ բոլոր նախատինքներուն պատասխանեց իր յիշատակը պահպանող աշխատութիւններով։ Անոնց դէմ ի՞նչ ցոյց կրնար տալ արդեօք Իզմիրլեան, բացի ձեռնունայն անցուցած տարիներէն, աշխատութեան ամէն գիւտութիւն ունենալով հանդերձ Երուսաղէմի վանքին մէջ։

Նուրեան եղական զոյգ մը կը կազմէ Օրմանեանին հետ, երբ Արմաշի վանքը վերակենդանացնող ուժ, մէկը՝ որ ոգեւորեց այդ վանքը, նոր շունչ տուաւ անոր եւ նոր ոգի, եկեղեցին օժտեց արզինուոր հովուորականութեամբ մը։ Դուրեանի եւ Օրմանեանի այս անկեղծ ու անշահախնդիր գործակցութիւնը իրօք հիանալի օրինակ մըն էր։

Տարբեր խառնուածքներու տէր եկեղեցականներ, սակայն զոհողութեամբ շարունակեցին այդ գործակցութիւնը ի շահ եկեղեցիին եւ հանրութեան, որոնց ծառայել ուխտեր էին։ Այսպիսի ժառանգութիւն մը ծանր բեռ մը կը հարկադրէր անոնց որ պիտի յաջորդէին Օրմանեանի եւ Դուրեանի։ Նարոյեան առանձնեց այդ յաջորդութիւնը։ Արմաշականի զիծը պահեց, մնաց նոյն մարդը՝ բարեկամ գըրոց, պաշտող գրականութեան, հոգածու եկեղեցիին։

Գարեգին Պատրիարք եղաւ վերջին Արմաշականը Կ. Պոլսոյ գահուն վրայ։ Հոգեւոյս Պատրիարքը իբր գրագէտ, իբր բեմախօս եւ իբր ուսուցիչ՝ կը թողու այնպիսի բաց մը որ դժուար պիտի ըլլայ լեցնել։ Ներկայ դժուարին ժամանակներու մէջ, Աթոռին կրած կորուստը անդարմանելի է մանաւանդ։

Իր մահէն կէս ժամ առաջ դեռ, Գէյօղլուի Ս. Երրորդութիւն եկեղեցիին մէջ նախագահեց Ս. Սահակ-Մեսրոպի տօնախմբութեան եւ այսպէս իր աշխարհային կենցաղին վերջակէտը դրաւ պատնէշին վրայ։

ՄԵՂՈՒԻՆ ՃԱՌԸ

•

Առ սիրելի Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Սրտագինս շնորհակալ եմ Մեղուին ճառին համար, որուն ձեռագիր ձօնագրութիւնը, «սիրեցի եարս սարան», ընթերցի եւ իմաստալից, Հերմինէին ուշադրութեանը յանձնեցի։ Իրարու նայեցանք լքլութեամբ ու ժպտեցանք յուզումով։ Ապա, ան մտաւ խոհանոց, իսկ ես քաշուեցայ սենեակս, լծուելու համար երկունքիդ ընթերցման։ Ցարմար էր պահը, — Երկուշաբթի առաւօտ։

Հետաքրքրութեամբ եւ մեծ ախորժով կարդացի։ Ցափշտակութեամբ մը՝ վստահաբար համաստեղծան՝ տրամադրական կամ ոգեկան այն վիճակին, զոր պիտի առեղծէր որեւէ մէկ գրական գոհարդ։

Կ'ըսես եւ կը գրես դառնօրէն։

— «Իմ տեղս բեմերու վրայ չէ»։

Ի՞նչ բախտաւորութիւն որ այլուր կը յարես.

— «Ձեմ կրնար անտարբեր մնալ խալապալըխին բաժնայանքին եւ յաջաղանքին»։

Արդարեւ, Նարդունի, դուն պէտք չէ որ անտեսես մեր բեմերը։ Մենք եւ «ժողովուրդ Հայոց»դ կը սպասենք ճառերուդ, այնքան կենսականօրէն անհրաժեշտ, որոնք կը բխին «դրպէտին ուժի, հաւատքի եւ խանդավառութեան աղբիւրէն»։ Որոնք կը ջրվժեն «հայ մշակոյթի յաւերժականութեան ...» ամենաբարձր կոռովով։

Սրբազա՜ն բարկութեամբ օծուն են ճառերդ, որոնց խայթող հեղնանքին դաղտնի բանալին դուն միայն ունիս։ Կը սիրենք քաջութիւնդ, անկեղծութիւնդ, չեզոքդ, պայծառութիւնդ։

Հմտութիւն են, պատգամ են եւ ազգային քաղաքականութեան հանգրուաններ են ճառերդ, որոնց ինքնատպութիւնը եւ արտասովոր կենդանութիւնը՝ մանաւանդ, զարմանահար կ'ընեն զիս։

Գիտե՛մ, գիտեմ, Նարդունի՛, ո՛ր սենեակիդ մենութեան մէջ կը ճգնիս եւ կ'երկնես բանդ ու գիրդ։

Բայց, Նարդունի, ըսէ՛, ի՞նչպէս կ'ընես որ, աշխատանոցդ կամ ճգնարանդ լեցուած կ'ըլլայ «ժողովո՛ւրդ Հայոց»ով եւ պաշտելի՛ հայ հրխտասարդութեան խուռներամ բազմութեամբ, երբ կը նատիս ճառ գրելու։

Ըսէ՛, Նարդունի։

Քուդ՝

ԱՐՇԱՒԻՐ ԽԱՆԷՏԱՆԵԱՆ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍ

—o—

Ինչպէս սովորութիւն է, Ֆ. Կապ. Թաշի Տէսինի Ազգային դպրոցի կրթական մարմինը այս տարի ալ կազմակերպած էր դպրոցին ամավերջի հանդէսը, որ տեղի ունեցաւ Յունիս 24ին, Շաբաթ երեկոյեան ժամը 9ին, Հ. Յ. Դ. Տան սըրահը, ղեկավարութեամբ ուսուցիչ Գ. Թրագօչի։

Ակնարկ մը սրահէն ներս, բաւական էր հաստատելու մեր գաղութին բարոյական ու ազգային դժբախտ անկումը։ Եթէ հանդիսականներու համրանքը պարզէի, համեմատականը ընելով նախորդ տարիներու, ամօթ պիտի զգայի, իբրեւ այս գաղութին մէկ անդամը։ Գաղութ մը՝ որ էր երբեմն մեր լաւագոյն գաղութներէն մին էր։

Բայց տեսէք, աշակերտները եռուզեռի մէջ են։ Գեղեցկօրէն հագուած՝ ուրախ, զուարթ կ'երթեւեկեն սրահին մէջ, անհազորդ կազմակերպիչներու մտահոգութեան։ Ծնողքներէն մաս մըն ալ բացակայ է։ Կարելի՞ է երեւակայել այսքան անտարբերութիւն։ Անշուշտ, այս տողերըն ալ պիտի կարդացուին եւ գաղութը՝ ազգը կառավարելու յաւակնութիւնը ունեցող իր տարբերով, դարձեալ պիտի շարունակէ իր հանդարտ մրափը։

Երբ վարագոյրը կը բացուի, բեմին վրայ շարուած է աշակերտութիւնը ու կ'երգէ «Մաղկիր, ազատ իմ հայրենիք»ը։ Ցետոյ, արտասանութիւնները իրարու կը յաջորդեն։ Բոլորն ալ ջերմ ու բարախուն։ Որոնք չափանիշներն են իւրաքանչիւր աշակերտի, ընդունակութեան, սորվելու կամքին, եւ մայրենի լեզուի իւրացման աստիճանին։

Այս անգամ զանց կ'առնեմ անուններ յիշելը եւ կը յուսամ թէ ներողամիտ կ'ըլլան ծնողքները։

Խումբ մը աշակերտուհիներ, թիթեռնիկներու նման, ճկուն ու նազելի շարժումներով կը կատարեն երկու շուրջպարեր, խլելով ծափեր։

Ուսուցիչ Գ. Թրագօչ խօսք կ'առնէ եւ դարձեալ կը շեշտէ հայեցի դաստիարակութեան անհրաժեշտութիւնը։ Ցետոյ կը ներկայացնէ չորս շրջանաւարտներ, երեք աղջիկ, մէկ տղայ, որոնց փոխանցուած են մեր լեզուինտարրական գիտելիքները։ Անշուշտ այդքանը բաւարար չէ եւ անոնք պէտք են շարունակել իրենց ուսումը լըսարանական դասընթացքներով ու ինքնաշխատութեամբ։

Մանաւանդ պէտք է որ անոնք տոգորուած ըլլան ազգային զգացումներով։

Շրջանաւարտները իրենց ուսուցիչէն նուէր ստացան մէկական գիրք։ Եւ իբրեւ երախտագիտութեան տուրք անոնք ալ իրենց կարգին ուսուցիչը պատուեցին փոքրր նուէրով մը։

Միջնարարին Կրթ. Մարմնի կողմէ կարդացուեցան տարեկան նուիրահաւաքութեան մասնակցողներու ցանկը եւ դպրոցին նիւթական նեւմուտքը, Որոնցմէ պարզուեցաւ թէ նիւթական գետնի վրայ ալ այս տարի դպրոցը տուժած է։ Անշուշտ նիւթականէն աւելի բարոյական կողմը պէտք է փնտռել։

Աշակերտներու թիւը հետզհետէ կը նըւազի։ Պատասխանատուներ գտնելու հարկ չկայ երբ անտարբերութիւնը վարակած է գաղութը։ Շատեր իրենց պարտականութիւնը կատարած կը նկատեն հանդիսանակութեան իրենց նուէրը տալով։

Աշակերտներու կողմէ ներկայացուեցան երկու թատերախաղեր։ Առաջինը՝ «Հրաշափառ տեսիլը», Ս. Մեսրոպի կեանքը կը պատկերացնէր, գրերու գիւտէն առաջ թէ ետքը։ Դաստիարակիչ ու շատ յարմար նիւթ մըն էր, որ աւելի հաճոյքով պիտի ունկնդրուէր եթէ աւելի ամփոփ ըլլար ու կարդ մը դերակատարներ սահուն կերպով կարդային իրենց դերերը։

Երկրորդը՝ Ասիացի ատամնաբոյժը, յաջող զաւեշտ մըն էր որ ուրախ տրամադրութիւն ստեղծեց։ Ընդհանուր առմամբ դերակատարները բացի փոքր թերութիւններէ բաւարար չափով տարին իրենց դերերը ու ծափահարուեցան։ Ցաջող վերամուտ կը մաղթենք դպրոցին։

Գ. Գ.

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (241)

ՀԱՅՈՑ ԲԵՐԴԸ

—o—

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

—o—

ՄԱՍՆ ԵՐՐՈՐԴ

ՎԵՐՋԱԲԱՆ

Այդ օրը կռուին մասնակցում էին զարհուրելի թէ բերդապահները, թէ զինուորները եւ թէ բերդը ապաստանած շատ ազատագրկիլ, դրանց հետ նաեւ Թորգոմն ու ընկերները։

Ինչպէս Արշակաւանի կռուի ժամանակ, այնպէս էլ այստեղ Թորգոմը, չգիտես ինչպէս, ձեռք էր բերել վրահներ եւ սաղաւարտ։

Նա, ընկերների հետ, գտնւում էր հարաւային պարսպի վրայ եւ անընդմէջ նետեր էր թողնում դէպի առաջացող Պարսիկները. նա գոհ էր, որ իր նետերն ապարդիւն չեն անցնում. եւ որքան յաջողակ էր լինում արձակած նետը՝ ոգեւորում էր այնքան աւելի։ Բայց նա այդ օրը առաւել ոգեւորուեց եւ բերդապետը անցնելիս ասաց.

— Կեցցես, տղաս։ Պսակդ վայելես։ Զարկ անվրէպ։ Պաշտպանիր բերդը եւ նորահարսիդ ...

Եւ գա խանդավառեց Թորգոմին։

Ինչպէս երէկ, այնպէս ալ այսօր Փառանձեմ թագուհին, վերին պարսպի նոյն կէտում կանգնած, դիտում էր եւ մտովի կրկնում իր սովորական աղօթքը։

— Տէր, Տէր, զօրութիւն մարտիկներիս եւ փրկիր Աշխարհիս Հայոց։

Աղօթում էր եւ գրեթէ անշարժ, անթարթ նայում մոլեգնող նետաձգութեան։

Այդ օրն եւս կռիւը դադարեց երեկոն վրայ հասնելուն պէս։

Հետեւեալ օրը առաւօտից եղանակն ամպամած էր եւ ցուրտ։ Բայց եւ այնպէս, լուսը հազիւ բացուած, Պարսիկները երեւացին մեծամեծ խմբերով, եւ այս անգամ ոչ թէ երէկուայ պէս անձայն, այլ նախորդ օրուայ նման խժալուր աղմուկով, թմբուկների խլացուցիչ դոնչոցով, ինչ արդէն վկայում էր նրանց վճռականութիւնը՝ մի գրոհով վերցնել բերդը եւ... աւարտել պատերազմը։

Սակայն այդ օրը նոյնպէս նման եղաւ առաջին օրուան, որքան էլ թշնամին դըրոհում էր առաջ անցնելու — բերդականների նետերը, պարսատիկներից ձգուած քարերի տարափը կասեցնում էին նրանց, վիրաւորելով կամ դիտապաստ գետին փռելով։ Ընկածներին, եւ նահանջողներին փոխարինելու էին գալիս Պարսիկների նոր խմբեր՝ նոյն գոչիւններով եւ թմբուկների նոյն դոփիւնով։ Իսկ Հայերը, իրենց նպաստաւոր դիրքերում, լարում էին իրենց եւ սաստկացնում թէ նետաձգութիւնը, թէ քարաձգութիւնը։

Բայց կէսօրին կռիւը դադարեց անըսպասելի, կռուողների կամքից անկախ։ Ծանր գորշ ամպերով ծածկուած երկնքից սկսեց մէկէն ձիւն տեղալ՝ այնպէս խիտ ու մեծափաթիլ, թւում էր երկինքից ճերմակ քօղ է իջնում եւ սքօղում Պարսիկներին։ Ձիւնը կամաց-կամաց լռեցրեց բոլոր ձայները եւ ընդհատեց նետաձգութիւնը։

Պարսիկներն իջան բերդասարի լանջերից եւ այլեւս չկրկնեցին իրենց գրոհը։

— Ձիւնը փրկեց մեզ, — ասաց Փառանձեմը շրջապատողներին, դրանց թըւում եւ բերդապետին, որ եկել էր նրա կարգադրութիւնը խնդրելու, թէ ինչ կը հրամայի անել այսուհետեւ։

— Ես վստահ եմ, բերդապետ, որ պարսիկը հիմա չի բարձրանայ մեր բերդը։ Ասում են՝ նա ցրտից ու ձիւնից վախենում է այնպէս, ինչպէս կրակից։

Այսուամենայնիւ, եղիր միշտ աչալուրջ եւ մարդ ուղարկիր ներքնուղիով՝ լուր առնելու, թէ ի՞նչ է անում պարսիկը եւ ի՞նչ են խօսում Պապի եւ Մուշեղի դալստեան մասին ...

Այո, այժմ աւելի, քան երբեւէ Փառանձեմին անհանգստացնում էր որդու եւ Մուշեղ սպարապետի ուշացումը, գիտէր արդէն, որ Մուշեղը հասել է Բիւզանդիա, բայց ուշանում էր, քանի որ Բիւզանդացիների գլուխը խառն էր պատերազմով։ Ընդունել էին յարգանքով, սակայն խորհուրդ էին տուել սպասել մի փոքր. աւարտում է պատերազմը հիւսիսային ցեղերի դէմ, որից յետոյ կարող են օգնել Արմենիային. եւ ահա երկուերեք ամիս էր Մուշեղն սպասում էր։

Գուցէ եւ դուրս էր եկել Բիւզանդիայից, բայց Փառանձեմը լուր չունէր ամսից աւելի, եւ այս հանգամանքը մտատանջում էր նրան, եւ նա օր ու գիշեր մի միտք էր փայփայում տիրական մի միտք՝ կարողանայ պահել բերդն ու երկիրը մինչեւ որդու վերադարձը։ Այժմ Փառանձեմի կեանքի միակ նպատակն այդ էր. Թող գայ Պապը, Հայոց Աշխարհն ու գահը յանձնի նրան, այնուհետեւ ինչ կ'ուզի լինի իր հետ, միայն որդին մնայ անվնաս Հայոց Աշխարհի հետ միասին ...

ՍՏԵՓԱՆ ԶՈՐԵԱՆ

(Շար.)

ՎԱՐԴԱՎԱՌ

ՓԱՐԻԶ

Այս Կիրակի Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյն մէջ պիտի մատուցուի հանդիսաւոր քառաձայն Ս. պատարագ, Վարդավառի տօնին առթիւ։

Երկուշաբթի, (10 Յուլիս) Մեռելոց, պատարագ ժամը 10ին։

Կը հրաւիրուի հայ հասարակութիւնը։

×

ՇԱՒԻԼԻ ԵԿԵՂԵՑԻ

Վարդավառի տօնին առթիւ Ս. պատարագ տեղի կ'ունենայ այս Կիրակի։

Կը հրաւիրուի հաւատացեալ ժողովուրդը։

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Մայր եկեղեցիի վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ՝ այս Կիրակի Վարդավառի տօնը կը կատարուի հանդիսաւոր արարողութեամբ։ Մեռելոցի հոգեհանգիստ Երկուշաբթի օր։ Մասնաւոր հոգեհանգիստներ Կիրակի եւ Բշ. օր։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տարօն – Տուրուբերանի 1915ի նահատակներուն յիշատակին, այս Կիրակի առաւօտ (Վարդավառ) հոգեհանգիստ պիտի կատարուի Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ։

Կը հրաւիրուին հայրենակիցները եւ բարեկամները յարգելու համար անմեղ զոհերուն յիշատակը։

×

Գարեգին Պատր. Խաչատուրեանի յիշատակին։

Սէնթ Անթուանի Ս. Թադէոս եկեղեցւոյ Թաղ. Խորհուրդը կը ծանուցանէ թէ՝ այս Կիրակի մասնաւոր հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի, Թուրքիոյ Հայոց բազմավաստակ պատրիարք,

ԳԱՐԵԳԻՆ ԱՐՔ. ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆԻ

ի յիշատակ։

×

ՏԷՍԻՆ.— Տարօն Տուրուբերանի Հայր. Միութիւնը կը հրաւիրէ բոլոր հայրենակիցները ու բարեկամները, որ ներկայ ըլլան այս Կիրակի առւօտ, Վարդավառի տօնին առթիւ, Տէսինի Ս. Աստուածածնայ եկեղեցւոյ մէջ կատարուելիք պատարագին եւ հոգեհանգստեան պաշտօնին, ի յիշատակ այն բիւրաւոր նահատակներուն, որոնց ոգեկոչումը պիտի ընէ Տէսինի Տէր Վարագ քահանայ Աւագեան։

×

Տէր եւ Տիկին Միհրան Քէհեայեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ առաւօտ (Մեռելոց) Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ, իրենց զաւակներուն եւ քոյրերուն՝

ԺԱՔԼԻՆԻ եւ ԷՕԺԷՆԻԻ

յիշատակին (զոհ Իսիի աղէտին)։

Կը հրաւիրուին տարաբախտ երիտասարդուհիներուն յիշատակը յարգողները։

×

Այրի Տիկին Շաւարշ Թաշճեան եւ Հէքիմեան ընտանիքը կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս Կիրակի առաւօտ Պօմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցին, իրենց ամուսնոյն եւ ազգականին՝

ՇԱՒԱՐՇ ԹԱՇՃԵԱՆԻ

(Դեղագործ)

մահուան տարեդարձին առթիւ։

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները։

ՆՈՒԷՐ

Պ. Բարդամեանի մահուան առթիւ Փոնթը Շէրիէն Պիչաքճեան ընտանիքը 10 Ն. Ֆ. կը նուիրէ Սողոմոն Թէհլիրեան սրահին։ (Ստանալ «Յառաջ»էն) եւ 10 Ն. Ֆ. «Յառաջ»ին։

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Նախաձեռնութեամբ Համախարբերդցիական Միութեան Մարսէյլի եւ Սէն Լու Կրան Փէնի քոյր մասնաճիւղերու։

Այս Կիրակի ամբողջ օրը, Պ. Հայկազ Զուքուրեանի օդասուն եւ ընդարձակ ագարակին մէջ, Սէն Լու Կրան Փէն։

Գեղարուեստական ճոխ բաժին։

Կը նուագեն Պ. Պ. Սարգիս Չէօրէքճեան եւ Հրանդ Գարագաշ։

Սիրայօժար մասնակցութիւնը կը բերէ Մարսէյլի Թատերախումբէն երգիչ Պ. Ժաք Նշանեան։

Դերասան ԹՐԱԳՕՇ կարող ուժերով եւ խնամեալ պատրաստութեամբ կը բեմադրէ «ԵՐԵՔ ՀԱՐՍ, ՄԷԿ ՓԵՍԱՅ»։

Կը մասնակցին Տիկիններ Սօնա Գարագաշ, Մարի Ազարեան, Մակի Եազըճեան, Պ. Պ. Եդուարդ Գարագաշ, Վաղարշ Ազարեան, Սիսակ, Պէշկէօթիւրեան, Մինաս Գօճապաշեան, Մկրտիչ Քէշիշեան։

Ճոխ պիւֆէ եւ համեղ շամփուրով խորոված, մատչելի գիներով։

Մուտքը ազատ է։

Հանդիսավայր երթալու համար Պուլվ. Կարիպալտիէն առնել 15 եւ 16 թիւ օթօքառերը եւ իջնել Սէն Լու, Ֆրանս. եկեղեցիին քով։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Փարիզահայ Տիկնանց Միութեան Որբախնամ մարմինը շնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Հայկ Պահճէճեանէ յիսուն Ն. Ֆ., ի յիշատակ իրենց ազգականին՝ Տիկին Արուսեակ Իշխէմէճեանի։

×

Շաւիլի եկեղեցւոյ վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Ալեքսանեանէ յիսուն Ն. Ֆ., ի նպաստ իր դպրոցին։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը իր խորին շնորհակալութիւնը կը յայտնէ եկեղեցւոյս օժանդակ Տիկնանց Միութեան որ եկեղեցիս օժտեց երգեհոնով մը։

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Արեւմտ. Եւրոպայի Կ. Կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ փարիզեան շրջանի բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ գիշեր ժամը 8·30ին, Մշակոյթի Տան մէջ։

ՇԱՒԻԼ. – Հ. Յ. Դ. «Արդութեան» խումբի ժողովը այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին, սովորական հաւաքատեղին։

ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

ՍԷՆ ՇԱՄՌՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Սէն Շամոնի «Վարուժան» կոմիտէի եւ մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Վարդգէս» խումբին։

Կիրակի, Յուլիս 9, ամբողջ օրը, Փոն Անթէնի (Վարիզիլ) զովասուն պարտէզին մէջ։

Կը նախագահէ՝ Ընկ. ՏԻԳՐԱՆ ԱՋՆԱՒՈՒՐԵԱՆ։

Գեղարուեստական բաժին՝ երգ, արտասանութիւն եւ զանազան խաղեր։

Ուտելիքները միասին բերել, բացի խմիչքէն։

Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ «ՕՐ»ՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Նախաձեռնութեամբ Ֆ. Կապոյտ Խաչի Լիոնի մասնաճիւղի։

Այս Կիրակի առաւօտէն մինչեւ երեկոյ, Տէսինի Կալիյօն արձարանի զովասուն պարտէզներուն մէջ Ջրանցքին եզերքը։

Գեղարուեստական բաժին եւ զանազան անակնկալներ։

Բարձրախօսի վրայ անընդհատ լսելի պիտի ըլլան հայկական սալեր։

Ճոխ պիւֆէ, համադամ ուտելիքներ եւ զովացուցիչ ըմպելիներ։

Ընտանեկան հաճելի եւ ուրախ զուարթ մթնոլորտ։

ԾԱՆՕԹ.— Օթօքառը առաւօտ Փլաս Կիշառէն կը մեկնի ժամը ճիշդ 9ին։ Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ։ Անձրեւի պարագային պատսպարուելիք վայրը ապահովուած է։

ԵՐԵՒԱՆ ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌԻ ԺԱՄԵՐ

Եւրոպայի երկիրները ապրող Հայերուն համար Երեւանի ձայնասփիւռի նոր ալիքները.— Ամէն Չորեքշաբթի եւ Կիրակի առաւօտները ժամը 9ին՝ (13 – 19 եւ 25 մեթր կարճ ալիքներով)։

ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Կապոյտ Խաչի Մարսէյլի մասնաճիւղին կողմէ, Յուլիս 9ին, Լա Ֆէվ, Պառ Շարլ, առաւօտէն մինչեւ ուշ գիշեր։

Կը խօսի ՏԻԿԻՆ Վ. ՀԱԶԱՐԵԱՆ

Գեղարուեստական խնամուած բաժին, երգ, Օր. Փօլէթ Արզումանեան, խմբերգ, մեներգ, արտասանութիւն, զաւեշտ Կապ. Խաչի աշակերտներուն կողմէ։ Ժամը 16էն սկսեալ հայկ. եւ եւրոպական պարեր։

Պիւֆէ, շամփուրով խորոված։

Մուտքը ազատ է։

ՍԿԱՈՒՏԱԿԱՆ ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Կազմակերպութեամբ Հայ Արենոյշներու եւ Գայլիկներու։

Յուլիս ութին, Շաբաթ իրիկուն ժամը 21ին, «Ժիմնազ»ի շքեղ սրահին մէջ, (Րիւ տիւ Թէաթրը – Ֆրանսէ)։

Գեղարուեստական խնամուած բաժին։

Պիտի բեմադրուի՝ ընտանեկան կեանքէ առնուած բարոյալից թատերգութիւն մը Ալչուճեանի՝ «Բնաւեթները» եւ ծիծաղաշարժ զաւեշտ մը Ե. Օտեանի՝ «Զարշըլը Արթին ադա»։

Գայլիկները պիտի կատարեն շուէտական մարզանք, իսկ Արենոյշները պիտի պարեն հայկական պարեր։ 30 հոգինոց պարախումբով։

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴ

ԴԱՇՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ

Joinville le Pont

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Ահարոնեան» խումբի կողմէ, Կիրակի Յուլիս 9։

Կը հրաւիրուին Նոր Սերնդականներ եւ համակիրներ։

Ժամադրավայր՝ Շաթօ տը Վենսէն, ժամը 10ին։

ՀԱՅ ԸՆԾԱՅԱՐԱՆ

Լ Ը Փ Է Ք

ԲԱՑՈՒԱԾ ԵՆ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

1961 – 1962

ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ՏԱՐԵՇՐՋԱՆԻՆ

Ուսման ծրագիրն է գատական ընթացք (fուր fլասիf)։

Պայմաններու եւ որեւէ լուսաբանութեան համար դիմել գրաւոր կամ հեռաձայնով տեսչութեան։

École Apostolique Arménienne
3, Av. de Grandchmp
LE PECQ (S. et O.) Tél. 963-01-77

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՃԱՄԲԱՐ

ՕԳՈՍՏՈՍ 1 - 31

AGDE (Hérault)

Միջերկրականի կապոյտ ջուրերու ափին։ Խմբակային խաղադաշտ եւ լողանf։ պտոյտներ, դասախօսութիւններ եւ գեղարուեստական երեկոյթներ։

ՕՐԱԿԱՆ 9·50 Ն. Ֆ.

Արձանագրութեան համար դիմել՝ ամէն Ուրբաթ երեկոյեան ժամը 8էն – 10, եւ Շաբաթ օրերը ժամը 4 – 8, 17 Րիւ Պըօ.

Գաւառը դիմել հետեւեալ հասցէներուն.—
ՄԱՐՍԷՅԼ.— Գազարեան Վռայածանս, 31, Լա Քանըպիէռ։
ԼԻՈՆ.— Պէրպէրեան, 39 Րիւ Տիւնուառ։
ՎԱԼԱՆՍ.— Մաղաքեան, 14 Րիւ Ֆրանքլէն։
ՏԷՍԻՆ.— Լիւլէճեան, 16 Րիւ Քոլի։
ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆ.— Խրիմեան, 2 Րիւ Ռապըլէ։
ՆԻՍ.— Գաբրիէլեան, 19 Պուլվ. Մանեան։

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. — Հատը՝ 0.25 Ն. Ֆ.

ՇԱԲԱԹ 8 ՅՈՒԼԻՍ
SAMEDI 8 JUILLET 1961

...ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9148 — 37EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 17Ր ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4949

ՅՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԸ

Տասը տարի առաջ, 1951 Յունիս 30 — Յուլիս 3, Ֆրանքֆորթի մէջ գումարուեցաւ ընկերվարական կուսակցութեանց յաջորդ պատերազմեան առաջին ընդհանուր համագումարը եւ հանդիսաւոր արարողութեամբ մը հիմը դրուեցաւ վերակազմուած Ընկերվարական Միջազգայինին։ Հ. Յ. Դաշնակցութեան կողմէ պատուիրակութիւն մը կը մասնակցէր համագումարին։

1907ին Շթութկարթի համագումարին մէջ է, որ Դաշնակցութիւնը ընդունուած էր իբրեւ անդամ Ընկերվարական երկրորդ Միջազգայինին եւ այդ թուականէն ի վեր իր մասնակցութիւնը բերած՝ բոլոր հաւաքոյթներուն։

Նոր տասնաբանեայ պատուիրանք » ը յուշարկուեցաւ Ֆրանքֆորթի մէջ, յայտարարութիւն մը, որ կը խտացնէր նոր ժամանակներուն յարմարցուած ընկերվարական սկզբունքները։

Այսօր տասը տարի անցած է Միջազգայինի վերակազմութենէն ի վեր։ Ու այդ տասնամեակի ընթացքին ընկերավարական շարժումը Եւրոպայի նեղ սահմաններէն դուրս ելլելով, ծաւալած է դէպի Ափրիկէ ու Ասիա, ուր երկրորդ աշխարհամարտէն ասդին բազմաթիւ ազգեր անկախութեան տիրացած են։

Ընկերվարութիւնը ամէն բանէ առաջ կը յատագծէ անհատի եւ ազգերու ազատութիւնը։

Ժթ դարէն ի վեր մեծ ճամբայ կտրած ան, ապահովելով մարդու, մասնաւորաբար աշխատաւոր դասակարգի եւ ճնշուած ժողովուրդներու ազատագրումը։

Ընկերվարական սկզբունքները զուտ տեղական տեսաբանական շըրջանակէն դուրս ելլելով, գործնական ձեւ առին 1848ին, Կարլ Մարքսի եւ Էնկելսի հրատարակած նշանաւոր Մանիֆեստով, որ շատ չանցած լոյս էր տեսած նաեւ հայերէն թարգմանութեամբ։ Մանիֆեսթը շուտով տարածուեցաւ աշխարհի կեդրոն գլխաւոր քաղաքներու աշխատաւորական զանգուածներուն մէջ։ Արդատախոհ մտաւորականներ եւս զանազան երկիրներու մէջ ջերմ ջատագովները դարձան ընկերվարական սկզբունքներու։

Առաջին Ընկերվարական Միջազգայինը հիմնուեցաւ Կարլ Մարքսի կողմէ 1864ին. երեք տարիէն՝ 1964ին՝ պիտի տօնուի այս պատմական դէպքին հարիւրամեակը։

Բայց տասը տարի միայն ապրեցաւ Միջազգայինը, որ 1872ին Լահէյի համագումարին լուծուած յայտարարուեցաւ։ Ֆրանկօ-պրուսական պատերազմը եւ Ներքին վէճերն էին գլխաւոր պատճառը քայքայումին։

Երկրորդ Միջազգայինը կազմուեցաւ 1889ին եւ տեւեց մինչեւ 1914ի ընդհանուր պատերազմը։ Ամբողջ քառորդ դար ընկերվարական կուսակցութիւնները առաջնակարգ դեր կը կատարէին իրենց երկիրներու խորհրդարաններուն մէջ։ Այս մէկ տեղ յաջողած էին ձեռք առնել կառավարութեան ղեկը։

Առաջին գերման ոստիկանութեան զեկուցումներէն յուշարկած էին Վիլհելմ Բ. կայսեր պատերազմական պիւտճէն, հակառակ իրենց հանդիսաւոր խոստումներուն եւ զգացման մարքսեան սկզբունքներու։ Համաշխարհային առաջին պատերազմէն վերջ փորձեր եղան վերականգնելու Միջազգայինը։ 1923ին Համպուրկի համագումարին մէջ, որուն ներկայ էին նաեւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան պատուիրակները, հիմը դրուեցաւ Բանուորական Միջազգայինին։

Այս վերջինն ալ քայքայուեցաւ 1940ին, երբ Գերմանները գրաւեցին Պելժիան, որուն մայրաքաղաքին մէջ կը գտնուէր Միջազգայինի գերագոյն մարմինը։

Այնուհետեւ հարկ եղաւ սպասել մինչեւ 1951, վերակազմելու համար Ընկերվարական Միջազգայինը, Ֆրանքֆորթի մէջ։

Ի՞նչպէս ձեւակերպուեցան ընկերվարական նոր սկզբունքները Ֆրանքֆորթի համագումարին մէջ։

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՆՈՐ ՄԻՋԱԴԷՊԵՐ ԱԼԺԷՐԻՈՅ ՄԷՋ

Քսան հազար մահմետականներ ներկայ եղան Կոստանդինի զոհերու յուղարկաւորութեան։ Այս առթիւ նոր միջադէպեր պատճառ դարձան որ 11 մահմետականներ ծանրօրէն վիրաւորուին։ Թաղումի պահուն, հրացանաձգութիւն մը սկսաւ եւ մէկ վայրկեանի մէջ, վեց մահմետականներ գետին փռուեցան։ Ալժերիոյ միւս շրջաններուն մէջ, կը թուի թէ հանդարտութիւն կը տիրէ։

Ֆերհաթ Ապպաս միշտ սիրալիր խօսակցութիւններ կ'ունենայ Թապաթի մէջ. Հասան Բ.ի հետ։ Այս վերջինը եւ չմոռնալու համար, յայտարարեց թէ «Ֆրանսան գործ չունի Սահարայի մէջ» եւ ի հեճուկըս Հապիպ Պուրկիպայի աւելցուց. «ԱՀԱԿը իր տունն է հոս»։ Այս խօսքը ակնարկութիւն մըն է այն զրոյցին որուն համաձայն «ԱՀԱԿ»ի ղեկավարները տարակարծութիւններ ունենալով Պուրկիպայի հետ, կը խորհին իրենց կեդրոնը Թապաթ փոխադրել։ Ֆերհաթ Ապպաս հաստատած է թէեւ թէ Թունուզ պիտի մնայ։ Այս խօսակցութեան առթիւ, Ռըպաթ առաւօտ, զեկոյց մը հրապարակուեցաւ ուր թագաւորը կը շեշտէ թէ Ալժերիոյ եւ Մարոքի սահմանային խընդիրները միայն իրենց կը վերաբերին եւ միայն իրենք կրնան կարգադրել առանց օտար միջամտութեան։ Այս զեկոյցով Մարոքի թագաւորը անգամ մը եւս կը շեշտէ իր ժողովուրդին առանց պայմանի աջակցութիւնը Ալժերիոյ ժողովուրդին, իր անկախութեան պայքարին մէջ։

× Թունուզէն Փարիզ հասաւ Պուրկիպայի բանագնացը, որ նամակ մը պիտի յանձնէ տը Կոլին, Պիզերթի մասին։ Ապտալլահ Ֆարհաթի առաքելութիւնը անմիջական հետեւանքն է Նոր Տէլիթուրի ժողովին եւ ժողովրդական ցոյցերուն որոնք տեղի ունեցան վերջերս։ Պուրճագուլ եւ տողանցք՝ պահանջելու համար որ Ֆրանսացիները Պիզերթը պարպեն։ Այս մասին Պուրկիպա ճառ մը պիտի խօսի Շաբաթ օր։

× Գաղը շատ ազդուած Ալժերիոյ դէպքերէն մասնաւորաբար աղօթած է եւ յատուկ պատարագ մատուցած է Ալժերիոյ խաղաղութեան համար։

× Ազգ. Ժողովի նախագահ Շապան-Տէլմաս օգտուելով ժողովին նոր գիստնին տեղաւորուելէն, խիստ յարձակում մը ըրաւ եւ շեշտեց թէ «Ազգ. Ժողովը չի կրնար գոհանալ վաւերացման պարզ գըրասենեակ մը ըլլալէ »։

Շապան - Տէլմասի ճառին ընթացքին, կարգ մը երեսփոխաններ միջամտեցին «Շատ ուշ է», «Ե. Հանրապետութեան դամբանականն է» խօսքերով զորս կ'արտասանէին մանաւանդ ընկերվարականները։ Եզրակացնելով Ազգ. Ժողովի նախագահը մաղթեց, 16րդ յօդուածին վերջը, խորհրդարանական բնական հակակշիռ մը Գործադիրին վրայ, կառավարական բռնատիրութեան վերջը ժողովներու աշխատանքի ծրագրին վրայ։

ՔՈՐԷԱ-ՔՈՒՎԷՅԹ ԵՒ ՄԻՇՏ՝ ՊԵՐԼԻՆ

ԾԱՅՐԱԳՈՅՆ ԱՐԵՒԵԼՔ

Խ. Միութիւն եւ Հիւսիսային Քորէա իրերօգնութեան դաշինք մը ստորագրեցին, որուն զինուորական կէտերը մշակեցին Փիոնկ - Եանկի (Հիւս. Քորէայի մայրաքաղաքը) կառավարութեան պետը եւ Խրուշչեւ։ Ներկայ էր նաեւ Չին մարեշալ Չինկ Եի։

Խորհրդային վարչապետը այս առթիւ ծանրացաւ Ծայրագոյն Արեւելքի հարցերուն վրայ։ Անդրադարձաւ նաեւ Գերմանիոյ եւ Պերլինի խնդիրներուն։

Խօսելով Հիւսիսային Քորէայի հետ կնքուած իրերօգնութեան դաշինքին մասին, Խրուշչեւ յայտարարեց, թէ «այս վերջինին (իմա՝ Հիւս. Քորէա) — դէմ գործուած յարձակում մը, Խորհրդային Միութեան կողմէ պիտի նկատուի իրեն դէմ եղած յարձակում մը եւ անհրաժեշտ օգնութիւնը պիտի տրուի Քորէայի »։ Խորհրդային վարչապետը բացատրեց թէ ինչու ստորագրուեցաւ իրերօգնութեան այս դաշինքը. «որովհետեւ, Մ. Նահանգները, Ճափոն եւ այլ պետութիւններ ընթացք չտուին խորհրդային առաջարկներուն, Ծայրագոյն Արեւելքի մէջ խաղաղութիւնը պահպանելու համար »։

Ապա՝ Խրուշչեւ յարձակեցաւ Ճափոնի վարչապետ՝ Իքետայի վրայ եւ ձաղկեց Հարաւային Քորէայի անցուդարձերը («ոսկորի մը շուրջ շուներու կռիւ»)։

Այս առթիւ Քորէայի վերամիացումը պահանջեց, դաշնակցային ձեւով եւ տնտեսական ու մշակութային գործակցութեամբ։

Գալով Պերլինի խնդրին, Խրուշչեւ նոր ոչինչ բրաւ, գոհացաւ կրկնելով իր ծանօթ առաջարկը։

Այս ճառին անդրադառնալով Ուաշինկթընի մէջ, առաջին առթիւ դիտել տրըուեցաւ, թէ «Հիւսիսային Քորէան է, որ 1950ին յարձակեցաւ Հարաւային Քորէայի վրայ եւ այդ օրէն ի վեր ոչինչ ըրած է վերջ դնելու համար լարուած կացութեան »։

ՔՈՒՎԷՅԹ

Հակառակ Պաղտատի հաւաստիքներուն, թէ զինուորական միջոցներով չէ, որ պիտի կցուի Քուվէյթի «գաւառը» իրենց երկրին, Անգլիացիք դեռ հաւանական կը գտնեն Իրաքեան յարձակում մը։

Նորանոր զինուորական ուժեր կը հասնին, օդանաւերով եւ մարտանաւերով։ Առջի օր, Անգլիացիք ականներ զետեղեցին սահմանագլուխի երկայնքին։ Միւս կողմէ անգլիական սպայակոյտը պաշտօնական զեկոյցով մը կը յայտարարէ, թէ հարկ եղած պաշտպանողական միջոցները ձեռք առնուած են։ Զինուորական շրջանակներու կարծիքով, զօրավար Քասըմի ուժերը գերազանց են անգլիական ուժերէն։ Իրաքցիք երկու հարիւրէն մինչեւ երեք հարիւր հրասայլեր կրնան շարժման մէջ դնել անգլիական 30 «Սէնթուրիոն» հրասայլերուն դէմ։ Այսուհանդերձ, իրաքեան բանակը չի կրնար անտեսել անգլիական օդնաւորդութիւնը՝ ռմբաձիգներ եւ հալածիչներ, որոնց կըրակին պիտի ենթարկուին յարձակման մը պարագային, ինչպէս դիտել կու տան անգլիացի զինուորականները։

Անդին, Ապահովութեան Խորհուրդը կը շարունակէ զբաղիլ Քուվէյթի խնդրով։ Վերջին նիստին, Անգլիա նոր առաջարկ մը ներկայացուց՝ բոլոր երկիրները պաշտօնապէս պէտք է ճանչնան Քուվէյթի իշխանապետութեան անկախութիւնը եւ ամբողջականութիւնը. այդ պարագային, Անգլիացիք կը քաշուին Քուվէյթէն։ «Զենք ուզեր Քուվէյթ մնալ» յայտարարեց Ապահովութեան Խորհուրդի Անգլիոյ պատուիրակը։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ վարչապետը՝ Տըպրէ եւ արտաքին նախարարը՝ Քուվ տը Միւրվիլ Աթէնք հասան, պաշտօնական այցելութեան։ Քուվ տը Միւրվիլ մէկ օր աւելի պիտի մնայ, Հասարակաց Շուկայի մասին խօսելու համար։

ԹԱՆԿԱՆԻՔԱ, անգլիական գաղթավայր, անկախ պիտի դառնայ Դեկտեմբեր 9ին։

ԱԶԳԱՅՆԱԿԱՆ ՉԻՆԱՍՏԱՆԻ փոխվարչապետը՝ Չեն Չենկ յայտարարութեամբ մը դիտել տուաւ, թէ «վերջնական ձեւով պիտի քաշուին ՄԱԿէն, եթէ երբեք ընդունուի համայնավար Չինաստանի անդամակցութիւնը »։

ԱՆԿՈԼԱՅԻ մէջ բազմաթիւ Լումումպաներ սկսած են պտըտիլ։ Արդարեւ ճիշդ Լումումպայի կերպարանքը ունեցողներ (ակնոց, փոքրիկ մօրուք) կը նշմարուին Անկոլայի հիւսիսը ուր սեւերը սկսած են հաւատալ թէ Քոնկոյի հանգուցեալ վարչապետը յարութիւն առած է...։

ԶՈՐԻՆ, խորհրդային պատուիրակը յայտարարեց թէ Պերլինի համար պատերազմի մը հաւանականութիւնը Միացեալ Նահանգներէն կախում ունի։

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ճամբաներուն վրայ, անցնող շաբաթավերջին, 127 հոգի զոհ գացին ինքնաշարժի արկածներու։

ՊԵՐԼԻՆ

Արեւելեան Գերմանիոյ համայնավար կուսակցութեան առաջին քարտուղարը՝ Ուլպրիխթ, երկու ժամ տեւող ճառով մը Արեւելեան Գերմանիոյ Խորհրդարանին առջեւ պարզեց Փանքովի կառավարութեան «խաղաղութեան ծրագիրը գերման ժողովուրդին համար»։

« Ոչ մէկ տարակոյս պէտք է ըլլայ ոչ մէկ կէտի շուրջ։ Գրգռութիւններուն կեդրոնը՝ Արեւմտեան Պերլին, որ կը գործածուի պաղ պատերազմի իբրեւ առանցք, պէտք է լուծարքի ենթարկուի։ Մէկ հարց կը մնայ, այն, թէ այդ լուծարքը դիւրութեամբ եւ առանց բախումներու պիտի կատարուի՞»։

Այս «մուտքէն» ետք Ուլպրիխթ «անխուսափելի» գտաւ հաշտութեան դաշնագրին կնքումը Խ. Միութեան եւ Արեւելեան Գերմանիոյ միջեւ, անշուշտ, եթէ, Արեւմուտք եւ Դաշնակցային Գերմանիա մերժեն խորհրդային առաջարկները։ Հաշտութեան դաշնագիրին ստորագրումէն ետք, նաեւ, ազատ պիտի ըլլան Արեւմտեան Պերլինի ճամբաները, դիտել տուաւ Ուլպրիխթ, այսուհանդերձ, «ասոր համար պէտք է բանակցին Արեւելեան Գերմանիոյ կառավարութեան հետ»։

Բազմիցս կրկնեց, թէ Փանքով խաղաղ միջոցներով պիտի հասնի իր նպատակներուն «բայց, աւելցուց Ուլպրիխթ, Արեւմուտք պէտք չէ յուսայ, որ Արեւելեան Գերմանիա պիտի հանդուրժէ իր վեհապետութեան բռնաբարման »։

Այլ խօսքով, սպառնալիք մըն է, զոր կ'ընէ Ուլպրիխթ։ Արեւմուտք կամ կ'ընդունի խորհրդային առաջարկները եւ կամ կը պարտաւորուի բանակցելու Փանքովի կառավարութեան հետ։ Երրորդ ճամբան՝ անտեսել Փանքովի գոյութիւնը եւ շարունակել օգտագործել Արեւմտեան Պերլինի օդային եւ ցամաքային ճամբաները պիտի նշանակէ «բռնաբարում» Արեւելեան Գերմանիոյ իրաւունքներուն, այսինքն պատերազմի դուռ բանալ։

Կ'արժէ՞, հարց դրած է Ուլպրիխթ, հաշտութեան դաշնագիրի մը համար կռուիլ եւ մեռնիլ։ Ուլպրիխթի համար պատասխանը պարզ է՝ ոչ։ «Պերլինի համար պատերազմ պիտի չըլլայ »։

ՀԱԼԱԼԻ, ՀԱԼԱԼԻ...

Բ.

— Ըսաւ։
— Չըսաւ։
— Ըսաւ։

Քոչար բազմաթիւ բարեկամներ ունի Փարիզի մէջ։

— Չի կրնար ըսած ըլլալ այդպիսի խօսք։

— Գրուած խօսք մը կայ հրապարակին վրայ։ Գրուած խօսքը պատմութեան կ'անցնի՝ եթէ տեսակցութեան առաջին դէմքը չմիջամտէ ։

Գէյլիւսէքէն Փարիզ օդային գիծը մեթրոյի գիծ դարձած է հիմա, եկող - գացողը անպակաս ։

— Եղբայր, հրաշալի՛ տղայ մըն է, այնպիսի երգեր երգեց... կարծեմ չըսաւ տանկ բան։

— Եթէ չըսաւ, թերթը դրեց։ Գրուածն է որ կը մնայ ։

Բարեկամ մը կը միջամտէ ․

— Դասախօսութիւններու ընթացքին շա՛տ կ'ըլլան... քնացողները։ Այս «ըսաւ-չըսաւները» կը նշանակեն «լսեցի - չլսեցի»։ Անուղելը անկարելի ։ Լաւ կ'ըլլար որ Քոչար յայտարարէր թէ չէ ըսած ատանկ բան ։

Գարկէշտ տղայ է Քոչար, կ'ընէ՞ ատանկ բան։ Երեւան վերադարձին՝ կը հաստատէ թէ... ըսած է ։

Այսպէս, Երեւանի «Գրական Թերթ»ին մէջ՝ երկար յօդուած մը, որ ստորագրուած չէ,— եթէ ստորագրուէր իսկ՝ տարբերութիւն պիտի չընէր, անծանօթը կը մնար նորէն անծանօթ,— կը պատմէ Հր. Քոչարի այցելութիւնը Միջին Արեւելք։ Պատասխանելու համար ինծի։ Կամ թերեւս իբրեւ պատրուակ՝ Երեւանի թերթին մէջ փոխադրելու համար արտասահմանեան թերթերու բոլոր զովեստները, որոնք ջոֆարի կուտան ժողովուրդին եւ... Քոչարի ։

Այս առթիւ, «Գրական Թերթ»ը կը լըռէ զիս «զորս դու պատուիրեցեր», գործածելով վիլ ու օձառ, բազում բառ ։ Հրաշալի՛ է սա դիւտը,— զիս կը կոչէ «ապազգայնացած»։ Շէյխ մը ըսեր է. «Միւսլիմանութեանս մէջ թերութիւն գտնողը եւ զիս անարգողը միւսլիմա՛ն ըլլար դէթ»։ Հետեւողութեամբ կ'ըսեմ. «Իմ ապազգայնացումիս համար զիս նախատողը, որ ի Բոլշեւիկստան, ազգային զգացո՛ւմ ունենար դէթ»։

Ասանկ որ երթայ, ի վերջոյ Երկաթէ Վարագոյրէն անդի՛ն պիտի մնայ հայասէրը, ազգասէրը, Հայաստանասէրը, Էջմիածնասէրը, Երեւանասէրը, հայրենասէրը, Հայութեան ամբողջ կարագը, իսկ ասդին՝ անոնք որ սպաննեցին Ակսել Բակունցները իրենց հայրենասիրական ընդվզումին համար ։

Զարմանալի՛ բան։ Իմ «հայրենասիրութի՛նս» ալ խնդրոյ առարկայ է հիմա, ծանր մեղք մը՝ որ կրնայ Սիպերիա նետել զիս ։

— «Հասարակական տականքները միայն կարող են հայրենասիրական վսեմ զգացմունքի մասին այդպէս լպիրշ լեզուով խօսել», կ'ըսեն ինծ ։

Ես վարժապետական դիտողութեանց մարդը չեմ՝ Երեւանի այս խմբագրին ըսելու համար թէ ինչո՛ւ կը գործածես բառ մը, որուն իմաստը չես գիտեր ։ Ոչ միայն լպիրշ բառը, այլեւ լուտանք բառը, այլ եւ բազում ուրիշներ ։

Է՜հ, մի ամչցնէք զիս, չա՛ր եղբայրներ, մի ամչցնէք զիս՝ որ ըսեր եմ, գըրեր եմ, դասախօսութիւն եմ կարդացեր թէ Երեւանի արդի գրողներուն ու քերթողներուն լեզուն քառասուն անգամ աւելի գեղեցիկ է քան յիսուն տարի առաջուան հայերէնը, որ կը մշակուէր Թիֆլիզ կամ Երեւան ։

Լուտանքը ո՞ւր փնտռել։ «Գրական Թերթը», խօսելով իմ տեսակէտներուս մասին, «յիշում է լուսնի վրայ հաչող փոքրիկ շան առակը»։

Շան լեզուն կը հասկնա՞ս դուն, չա՛ր եղբայր։ Առարկագիրին միտքը ի՛նչ է չեմ գիտեր, բայց գիտեմ թէ քերթողներն ալ շատ կը շահագրգռուին լուսնկայով, Գալով շունին, ապահովաբար կը վրդովուի՝ երբ կը տեսնէ թէ լուսնին մահիկը կամ մանգաղը կը մօտենայ Արարատի գլխուն, մինչ Արարատ պահապանը, կռնակը լեռան՝ կը պառկի ու կը խռմփացնէ, պղծելով գիշերուան խորախորհուրդ լռութիւնը։

Լուտանք երբեք չեմ գործածած իմ գրութեանս մէջ,— ներողութի՛ւն, երբ հարկ տեսնեմ, փառաւո՛րը կը գործածեմ, նո՛րը, նորգնո՛րը, դըրոշմելո՛վ, ճի՛շդ տեղին փակցնելով։ Ու կը մնայ իմ գործածածս, վասնզի գրականութիւն կը դնեմ մէջը։

Իմ գրութեանս մէջ կար միայն հեգնանք,— ցաւի մը մէջ փաթթուած էր այդ հեգնանքը, ինչ որ կը մատնէր համակրանքս Քոչարի հանդէպ։ Դառնութեամբ զետեղած էի՝ այլոց բան մը տալու համար խօսքիս։ Ո՛չ, Երեւանէ՞ն պիտի սորվէի հրապարակագրութիւնը, որ, գէթ արտասահմանի մէջ, նուիրագործուած չէ Պրաւդայի խմբագրականները թարգմանելու վարժութեամբ ։

Քոչար կը գրէ. «Ես որպէս Հայ եմ մտածում յաճախ»։ Իսկ երբե՞մն։ Կը թուի թէ «սովետական հայրենասիրութիւնը» իր պահերն ունի,— վերջին աշխարհամարտէն առաջ՝ Ստալին մասնաւոր երկիր մը յատկացուցած էր անոնց որ կ'ուզէին երբեմն մտածել իրենց Հայութեան եւ հայրենասիրութեան մասին, իսկ աշխարհամարտի ընթացքին՝ ռազմաճակատն էր որ կը հրաւիրէր մտածել Հայութեան եւ հայրենասիրութեան մասին, երգել հայրենիք, սիրել հայրենիք, ոչ միայն «երկու հարիւր միլիոն բնակչութեամբ» երկրին մէջ, այլ եւ... «ծիծեռնակին ծնած տեղը» ։

Սխա՞լ է ուրեմն ըսել թէ «պատմութեան մէջ օգտագործուած է հայրենասիրութիւնը, ինչպէս կրօնքը»։

Այս խօսքը կը նշանակէ թէ «հայրենասիրութիւնը սրբութիւն չէ՞», «ցեխ շպրտե՞լ է ժողովրդի սրբութիւնների վրայ»։

Ցաւը հոդ չէ, սիրելի չար եղբայր ։

Հրապարակագրութիւնը, զոր կը ճանչցանեն Երկաթէ Վարագոյրէն անդին, կը մատնէ երկու հիւանդութիւն ։—

1.— Արտասոց անհանդուրժողութիւն մը հանդէպ արտաքին քննադատութեանց։ Եթէ սորկական մեղայագրութիւնը անմիջապէս կը փակէ ամէն ներքին քննադատութիւն, չէզ մաժնաքէի ձեւ կ'առնէ ամենափոքր դիտողութիւնը, նոյնիսկ գրական, երբ կուգայ դուրսէն։ Օրինակի համար, խօսելով Երեւանի մէկ բանաստեղծին գործին մասին՝ կը բաւէ ըսել թէ յանգ չեն կրնար կազմել լուսին ու Լէնին,— ահաւո՛ր է պատասխանը, Դաշնակցական ռէակցիա, ինտերվանսիոնիստներու դաւադրութիւն, ամերիկեան տոլար ...

2.— Տող մը բան չեն կրնար գրել՝ տեսակէտի մը բացատրութեան համար, եթէ հակադրական ձեւով չխօսին Հ. Յ. Դաշնակցութեան գործունէութեան մասին։ Այս պարագան ինծի կը յիշեցնէ ճափոն դերասանները, որոնք զոյգ կը բարձրանան բեմ,— մէկը խաղացողը, միւսը՝ իր «շուքը» ինչպէս կ'ըսեն, լապտեր ի ձեռին ։ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը այն լապտերն է, առանց որուն չեն կրնար պայծառութիւն դնել իրենց միտքերուն մէջ եւ ուղղութիւն գտնել իրենց շարժումներուն համար, երջանի՛կ կոմունիստները։

Ահա թէ ինչո՛ւ ամենապարզ հարցերն անգամ թնճուկի կը վերածուին, ու կը կորսուին եղբայր - եղբօր դէմ հանելու կոչուած բացականչութեանց եւ վըրպարութեանց մէջ ։

Ապուշ հարցում մը.

— Ի՞նչ կը խորհիք արեւելահայ եւ արեւմտահայ լեզուի ուղղագրական տարբերութիւններուն մասին։

Պատասխանը՝ Տոն - Քիխոթի վայել ․

— Մե՞նք պէտք է ենթարկուինք ձեզի, թէ դուք մեզի։ Մենք յաւերժ ենք, իսկ արտասահման՝ ոչ ։

Իմ գրութեանս մէջ՝ հեգնեցի հարցումը, հեգնեցի պատասխանողը։ Հարցին ըստ էութեան քննութենէն առաջ, բացատրեցի դժուարութիւնները այն լուծման, որ պարզամիտներու բերնէն կը թափի ամէն օր,— Հայութիւնը համախմբել արդի Հայաստանի մէջ ։

Քոչար չհերքեց։

Այստեղ ըսին թէ Քոչար չի կրնար ըսելատանկ բան։ Առէք հիմա «Գրական Թերթը», ուր Քոչարի տեսակէտը ներկայացուած է... սրբագրուած, (արդարանալու ցանկութեամբ ...)

— «Վերջ ի վերջոյ հայ ժողովուրդը պիտի Սփիւռք չունենայ, պիտի հաւաքուի մայր երկրի վրայ։ Հայոց լեզուի …ջից պիտի անհետանան «սփիւռք», «գաղութ», «գաղութահայութիւն» բառերը … պատմութիւնը պիտի ջնջի, եւ դա … լեզուի համար որեւէ թերութիւն չի …նի, ընդհակառակը մեր լեզուն այնքան …բուստ է որ առանց այդ բառերի էլ կարելի, իսկ մեր ժողովրդի համար դա կը … բախտաւորութիւն, երջանկութիւն ։

Կը տեսնէ՞ք թէ ինչ աղքատութիւն մտածումի։ Զգացումը՝ խոր, յորդ … ջոֆարի կը չինէ։ Բայց հարցին քննութիւնը զգացում ցուցադրելու հրապարակ չէ։

Նոյնքան աղքատ կը մտածէ «Գրական Թերթը», երբ կ'ըլլէ կը պաշտպանէ …ընկերը ․

— «Քոչարն ասել էր որ հայրենի … յաւերժական է, իսկ Սփիւռքը՝ … րովհետեւ հայ ժողովուրդը վերջ ի վերջոյ պիտի միաւորուի»։

Ի՞նչ, Ռուսներու բա՞ռ ատանկ … Մոռցա՞ւ ըսել թէ բառ համարեց … չարի այս յայտարարութիւնը ․ կամ կարդացած արդեօք Քոչարի ճառը …

— Սփիւռք պիտի չունենանք, որո… տեւ ամբողջ Հայութիւնը պիտի փոխադրուի Հայաստան ։

Այժմ հարցը քննենք ըստ էութեան …

Շ. ՆԱՐԴ[illegible]

ՆԻԿՈՄԻԴԻՈՅ ՀԱՅՈՑ ՀԱՅՐԵՆԱԳԻՐՔԸ

Ամէն հայաշատ քաղաքի կամ մէկ… մասին հայրենագրութիւններ լոյս ընծայելու բարի սովորութիւնը վերջին քա… ռասուն տարիներու ընթացքին ունի թա… կագին նպաստ մը թէ ներկային եւ … մանաւանդ ապագային համար ։ Ոչ … յապաղում մեծ պակասութիւն մը պիտի համարուի եւ մեր մտաւորականութիւն… «յանցանաւոր» (Նիկոմիդիացիներու խօսքով) պիտի նկատուի ապագայի… Բայց ...

Նիկոմիդիոյ գրքին նախնական աշխատանքներուն շուրջ գրուեցաւ «Յառաջ»… մէջ եւ անշուշտ մեծ հետաքրքրութի… կայ Նիկոմիդիացիներու կողմէ, որոնք… կարեւոր թիւ մը կը հաշուեն … իրականութեան մէջ ։ Կը թուի թէ … եղած նիւթական օժանդակութիւնը … պակսի, որուն պատճառով ձգուած գործը իր վիճակին եւ բարեկամներու… թեանց։ Այս սխալ ձեւին հիմնակա…

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԱՆՄՈՌԱՑ ՍԷՐ

Կեանքի ազօտ նշաններ ցոյց տուող ռազմիկին յաղթանակի օրը փոխադրեցին Ատրիական ծովափին գտնուող զինուորական հիւանդանոցը ։ Երիտասարդ մարդը դիմացաւ կեանքի ու մահուան պատնէշին։ Ականի բեկորը հանեցին, բայց աչքերի խաւարը մնաց ։

Արեւհատը աւարտական քննութիւններ էր յանձնում, որ ստացաւ ուրիշի ձեռագրով գրուած Լիպարիտի նամակը ։ Նրա սիրտը լցուեց ցաւով ու կսկիծով։ Ի՜նչ բախտ վիճակուեց իրեն։ Նա օրեր ու գիշերներ մտածում էր Լիպարիտի մասին ։ Որքան էլ մեծ էր վիշտը, Արեւհատը յաջող յանձնեց քննութիւնները եւ յայտնըւեց հայրենի քաղաքում։ Շատ չանցած լուր ստացուեց, որ Լիպարիտը գալիս է։ Մռայլութիւնը դէմքին՝ վիշտը սրտում, երիտասարդ ռազմիկին դիմաւորեցին պղնձագործներն ու հարազատները։ Այդ գիշեր խեղդելով սրտի ցաւն ու տառապանքները, Լիպարիտը ասաց իր խօսքը ։

— Ես կոյր եմ, յաւիտեան զրկուած աշխարհն ու մարդկանց տեսնելու երջանկութիւնից։ Ինչո՞ւ դու էլ դժբախտ լինես ։

Որպէս պատասխան Արեւհատը գլուխը սեղմեց նրա կրծքին ։

×

Ծովափնեայ մեծ քաղաքում ապրող աշխարհահռչակ ծերունի ակնաբոյժը, տեսնելով Լիպարիտին, մեծապէս յուզուեց։ Օրեր ու ամիսներ տեւեց բժշկական ստուգումը։ Դառնացած էր ծերունի ակնաբոյժը փրկութեան շատ չնչին հընարաւորութիւն, եւ այն էլ կարելի է կորցնել, եթէ երիտասարդը չդիմանայ բարդ վիրահատմանը։ Բայց ի՞նչպէս հաշտուել այն մտքի հետ, որ ազատութեան զինուորը յաւերժ չտեսնի իր երկրի առաւօտը ։

Ծերունի փրոֆէսորը, ամէն անգամ իր դարմանատան պարտէզում տեսնելով կոյր տղայի մօտ եկող հարազատ չքնաղ աղջկան, աշխատում էր յոյս ներշնչել նրան։ Եւ մի առաւօտ դարմանատուն մտնելով, յայտարարեց, որ ինքն է վիրահատելու կուրացածին ...

Դա սոսկ վիրահատում չէր, այլ ըղձում էին փրոֆէսորի օգնականներն ու աշակերտները։ Կեանքի ու մահի, լոյսի եւ խաւարի կռիւ էր դա ։

Երկար, շատ երկար տեւեց վիրահատումը, օգնականները շատ տարիներ չէին տեսել ծերունուն այդպէս յուզուած ։ Իսկ պարտէզում, թախծոտ կեչու տակ նստած, հեկեկում էր Արեւհատը ։

Ժամանակը չէր սահում, կարծես աշնան օրը վերջ չունէր եւ ակնաբոյժի եւ արտասուող աղջկայ համար ։

— Կապել, — երերալով վիրահատութեան սեղանից հեռանալով, ասաց փրոֆէսորը եւ դուրս եկաւ վիրահատման սենեակից։ Երբ արտասուաթոր աղջիկը մօտեցաւ նրան, ծերունին բարձրացրեց ձեռքը.

— Ոչինչ չհարցնէք, — եւ սպիտակ խալաթի փէշերը ծածանելով, մտաւ իր առանձնասենեակը ։

Արեւհատը մորմոքում էր, ուզում էր գէթ մի վայրկեան տեսնել Լիպարիտին, նրա ձայնը լսել, բայց մօտ չէին թողնում ։

Բայց մի օր էլ, երբ ծանօթ կեչու տակ նստած մտքերի ծովն էր ընկել Արեւհատը, նրան ակնաբոյժի մօտ կանչեցին ։

— Այո, աղջիկս, պէտք է երկրորդ անգամ վիրահատել ...

Արեւհատը այլեւս չկարողացաւ զսպել սիրտը լցուող յուզմունքը, բարձրացաւ տեղից .

— Ինձ թոյլ տուէք մնալ եւ խնամել նրան, չէ՞ որ ես էլ բժիշկ եմ ։

Փրոֆէսորը չկարողացաւ դէմ կանգնել եւ նորընծայ բժշկուհուն թոյլ տուեց դարմանատուն մտնել ։

Լիպարիտը դիմացաւ դժուարին վիրահատութեանը ։ Արեւհատը անբաժան էր նրանից։ Վերջապէս եկաւ երիտասարդի աչքերի վիրակապը բացելու ժամը ։

— Դուք տեսնո՞ւմ էք, երիտասարդ, — փորձասենեակում ազօտ լոյսի մէջ հարցրեց ծերունին ։

— Լոյսի փոքր նշոյլ ։

— Աւելի շատ լոյս, — զօրացող ձայնով հրամայեց փրոֆէսորը, — Դուք, երիտասարդ, ի՞նչ էք տեսնում ։

— Սպիտակ խալաթով մարդկանց …

Ակնաբոյժը նշան արեց Արեւհատ… աղջիկը կանգնեց սեւ պատուհաններ… տած լուսամուտի դիմաց ։

— Ո՞վ է կանգնած պատուհանի …

— հարցրեց փրոֆէսորը ։

— Ես ամէն ինչ տեսնում եմ, փրոֆ… սէօր, նա իմ Արեւհատն է։ Այլեւս … չկայ ։

×

Հեռագիրը հասաւ պղնձի քաղաք… բախ հեռագիր էր դա։ Նոյն օրը Լիպա… րին ու Արեւհատը թողեցին ծովափնեայ քաղաքը։

Ծաղկած գարունը Լոռու ձորը ծաղկ… բով էր լցրել, երբ Լիպարիտն ու Արե… հատը վերադարձան ։

Մարդիկ փառաբանեցին աղջկայ …

Այդ օրուանից շատ տարիներ … ցել։ Լիպարիտը նորից ձուլարանում … հերթափոխ է գլխաւորում, իսկ … հեր, երբ զաւակների մայր Արեւ… որ գտել է իր երջանկութիւնը, … ռաւօտ իր դարմանատունն է գնա… երբեք չի մոռանում ծեր ակնաբոյժի…

Դարեր ի վեր սէրը գոյութիւն … աշխարհում, այն զարդարել է կեան… եղել է նրա ընկերը։ Մարդիկ սիրե… ու սիրում են, բայց ոչ ոք չի կարող … գաղտնիքը ։

ՆՈՐ-[illegible]

(2 եւ վերջ)

պատմառը կ'ուզենք ճշդել։ Ոչ մէկ մշակութային հիմնարկութիւն ունինք որ ժողովրդային վարուի ազգային եւ մշակութային կարեւորութիւն ներկայացնող գրքերու հրատարակութեան հետ ։ Հին առասպելութիւն մը կ'առաջնորդէ մեզ թէ գրագէտը կամ գիրք մը խմբագրողները իրենց պէտք է աշխատին, տպարանները ... պէտք է ազատեն իրենց աշխատանքին վճարման... եթէ գիրքը ընթերցանութեան ... Մենք մեզի որ յառաջդիմութեան ... ազգ մը կը համարէինք առեն ... եւ հիմա ալ մեր անձնական գործին մը եւ կեանքին նկատմամբ յառաջացէմ ենք, բայց ազգային եւ մշակութային հարցերու վերաբերմամբ կ'անճրկինք, այնքան որ մեր հարիւրամեայ «Ազգային Սահմանադրութիւնն» անգամ մոռցած ենք, ... փոխադարձութեան պարտականութեան սկզբունքը, անհատը Ազգին ... եւ ազգը անհատին հանդէպ։ Երբ վերջ պիտի տանք փշրանքի անվայել վարմունքին ։

Եւ այժմ հարկ է մամուլի միջոցով պահանջել մշակութային հիմնադրամներու վարչութիւններէն, որ հայրենագրութեան նման կարեւոր յուշամատեաններու համար թէ խմբագրողները եւ թէ ... անմիջականօրէն վարձատրուին, որպէսզի երաշխիք ունենանք գործին յաջողութեան եւ միւս կողմէ գրչի մարդիկ ալ հաւատարիմ մնան իրենց կոչումին ։

Նիկոմիդիոյ հայրենագրքին կազմութեան համար աշխատող անձնաւորութիւններուն ծանօթ չեմ, ոչ ալ այդ շըրջանի հայրենակից, այլ շնորհիւ դարանայի Գրիգոր Վարդապետի «Ժամանակագրութեան» գիտեմ որ մեծագոյն մասով 1605ի առեւնները արեւմտեան Հայաստանէն գաղթած Հայերուն յաջորդներն են Բիւթանիոյ եւ Թրակիոյ Հայերը, ուրկէ մեր մօտիկ հայրենակցութիւնը ...

Անտեսեան, որ նոյնպէս Թոռոսթոցին պատկ է, ... է Նիկոմիդիոյ ... քան ... կ'ուզէի ... յանձնել անոր Պլաւիֆին ... d'Arménie, (Տպ. Փարիզ) գրքին մէջէն յատկապէս էջ 6971 Անշուշտ հայրենագրքին մէջ տեղ պիտի գտնէ ամէն առանձնայատկութիւն ... եւ ազգագրական տեսակէտէ Նիկոմիդիացիները լայն կարելիութիւն ունին ոչ միայն Ցովակիմեան Ստեփանոս Արք.ի արամիտ քարոզները գրքին մէջ ամփոփելու, այլեւ բուն ժողովուրդին խօսած լեզուով տալու պատմուածքներ, առածներ եւ ժողովրդական երգեր եւայլն ։

(Ինչ քաղցր եւ եղբայրական կը հնչէր մեր ականջին, երբ աքսորի վրաններուն տակ, Տարսոնի կամ Իսլահիյէի դաշտերուն վրայ, կը լսէինք դեռ պատանի, Նիկոմիդիացիներու խօսուածքը) ։

Անտեսեան կը գրէ թէ Ասլանպէկցի Ա. Նալպանտեանէն օգտուած է եւ աշխատակցութեամբ գրած է «Ծննութիւն Ասլանպէկի բարբառին » գործը 1898ի «Բազմավէպ»ի մէջ, առանձին ալ հրատարակուած ։

Նիկոմիդիոյ քաղաքին տեղագրական եւ պատմական նշանակութեան մասին պէտք է եւրոպական եւ Թրքական գրականութիւնը նոյնպէս նկատի առնել, բայց կայ նաեւ հին Հայերէն թարգմանութիւն մը, Թերեւս Ե. դարէն մեզի հասած, «Վիշտաւն առացուածք Աբբայ Եփրեմի վասն Նիկոմիդիոյ քաղաքին» անունով ։ Այս ձեռագրին մասին լեզուական տեսակէտէ մանուանդ գրած է Ֆրետերիկ Մուրատ Երուսաղէմէն 18 Յուլիս 1911 թուակիր Թղթուածին մէջ (տես Վիեննայի վանքին ... եւ Handes Amsorya Յուշարձանը, էջ 2.. – 208)։ Մուրատ կը գրէ — «Իցիւ թէ յաջողէի օր մի — եթէ Տէր կամեսցի, ի մօտաւոր ժամանակի, — ի լոյս ... պատուական ... նշխար ի մատենագրական ան... մեր նախնի հօրեկից հոգեհանգիստ թարգմանչաց »։

Չեմ գիտեր թէ տպագրուա՞ծ է այս։ Թերեւս ծանօթ է արդէն յուշամատեանի խմբագրութեան։ Այսուհանդերձ կրնայ ըլլալ որ այդ ձեռագրին մէջ բացի գրական լեզուական արժէքէն եւ այն հանգամանքէն՝ որ բուն ասորերէնը կորսուած է եւ հայերէն թարգմանութիւնը միակն է, տեղագրական նշանակութիւն եւ արժէք ներկայացնող կէտեր եւ ցուցմունքներ գտնուին Նիկոմիդիոյ յուշամատեանին գիտական արժէքը բարձրացնելու առաւ ։

Գ. ՖՐՈՒՆՃԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՀԱՅ ԼՈՒՍԱՆԿԱՐԻՉՆԵՐ ՄՐՑԱՆԱԿ ԿԸ ՇԱՀԻՆ

Մոսկուայի լուսանկարչական ցուցահանդէսին մասնակցած եւ մրցանակներ ստացած են հայ լուսանկարիչներ։ «Ճարտարապետին վկայականը» նկարին համար Գ. առաջնան մրցանակ առած է Երեւանցի Գ. Գրիգորեւ, իսկ մասնագիտական վարպետութեան համար՝ Վրոյր Ամալեան, որուն «Ջերմուկի Մատանի սարը» գունաւոր լուսանկարը արժանացած է այցելուներու գնահատանքին ։

Վ. ԲԵԼԻՆՍԿԻԻ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ

Ռուս ծանօթ քննադատ՝ Վ. Բելինսկիի ծննդեան 150ամեակին առթիւ ցուցահանդէս մը կազմակերպուած է Երեւանի պետական գրադարանին մէջ, ուր ներկայացուած են քննադատին կեանքին եւ գործերուն նուիրուած լուսանկարներ, գիրքեր եւ ամսաթերթեր՝ հրատարակուած ռուսերէն եւ հայերէն ։

Բելինսկիի գործերով հետաքրքրուած են, դեռ իր ողջութեան շրջանին, բազմաթիւ հայ մտաւորականներ։ Աշխարհահռչակ ծովանկարիչ Յովհաննէս Այվազովսկի անձամբ ծանօթ էր քննադատին եւ հիացումով կ'արտայայտուէր Բելինսկիի ստեղծագործութեան երախայրիքին՝ «Գրական երազանք» ներու մասին ։

1831ին «Կռունկ Հայոց Աշխարհի» հանդէսը կը տպէ Բելինսկիի «Մ. Լերմոնտովի բանաստեղծութիւնները » յօդուածը։ 1889ին Ս. Նազարեանց իր կազմած ծաղկաքաղին մէջ կը զետեղէ պայն։ Ցետագային ուրիշ թերթեր ալ — «Տարազ» (1898) եւ «Հայկական աշխարհ» (1907) կը տպեն Բելինսկիի գործերէն ։

Այս բոլորը եւ այլ նիւթեր ցուցադըրուած են ցուցահանդէսի սրահներուն մէջ։

Ցուցահանդէսին կողքին, յոբելենական երեկոյ մը սարքուած է Յունիս 13ին, Հայֆիլհարմոնիայի դահլիճին մէջ, ի ներկայութեան գրողներու եւ պետական դէմքերու։ Ճառախօսները ներկայացուցած են ռուս քննադատին կեանքն եւ գործերը։

ԵՐԵՒԱՆԻ ՔԱՂԱՔԱՅԻՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻՆ ՆԻՍՏԸ

Յունիս 12ին գումարուած այս նիստի ընթացքին քննարկուած է մայրաքաղաքի ողջ բնակչութիւնը հետաքրքրող գլխաւոր հարցը՝ բնակարաններու եւ հանրային շինութիւններու ընթացքը ։

Այս մասին խօսած է քաղաքային խորհուրդի գործադիր կոմիտէին նախագահը՝ Ա. Յարութիւնեան ։

— Քաղաքին շինարարական կազմակերպութիւնները իրագործած են բնակելի տուներու այս տարուան առաջին հինգ ամիսներու ծրագիրները ։ Միւս կողմէ այս տարի պէտք է շահագործման յանձնուի 160 հազար քառակուսի մեթր բնակելի տարածութիւն մը ։

Դժբախտաբար ամէն ինչ փայլուն չէ շինարարական բնագաւառէն ներս։ Զեկուցաբերէն եւ այլոց խօսքերէն կը պարզուի, թէ առանձնապէս դանդաղ է դպրոցներու եւ մանկապարտէզներու շինարարութեան ընթացքը ։ Աւելի վէշ վիճակի մէջ կը գտնուի բնակարանները կազով օժտելու գործը։ Առաջին հինգ ամիսներուն վեց հարիւր բնակարաններ կազ ըստացած են միայն, երբ ծրագրով՝ 7500 պէտք է ըլլար անոնց թիւը ։

Այս եւ այլ կարգի թերիները սրբագրելու համար տրուած են համապատասխան որոշումներ ։

ՆՈՐ ՊԱՏԻԺՆԵՐՈՒ ՍԱՀՄԱՆՈՒՄ

Հայաստանի Գերագոյն Խորհուրդը յատուկ հրամանագիրով մը նոր եւ աւելի խիստ պատիժներ սահմանեց «մանր խուլիգանութեան համար»։ Ա.— 3էն 15 օրուան բանտարկութեան կամ 10էն 30 ռուբլի տուգանքի պիտի դատապարտուին բոլոր անոնք, որոնց յանցանքները իրենց բնոյթով չեն մտներ քրէական օրէնսգիրքի 98րդ յօդուածին մէջ ։ Բ.— Յանցաւորները պէտք է դատուին քննութիւնները վերջանալէն մէկ օր ետք եւ անվերաքննելի են։ Գ.— Յանցաւորները բանտարկութեան շրջանին պիտի օգտագործուին աշխատանքներու եւ առանց աշխատավարձքի ։

Աւելի խիստ պատիժներու պիտի ենթարկուին մէկ տարուան մէջ մէկէ աւելի անգամ խուլիգանութիւն ընողները ։

ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Սփիւռքը չորաթներէ ի վեր ցնծութեան մէջ է՝ տօնելով Հայաստանի Հանրապետութեան 43րդ տարեդարձը։ Այսպէս կը յայտարարէր հանդիսութեան խօսնակը, Օր. Սոնիա ՏէրՅաչատուրեան ։ Եւ ահա Շաբաթ, Յունիս 10ին, Ալֆորվիլի թաղապետական ընդարձակ սրահին մէջ եւս արտակարգ բազմութիւն մը մեծ խանդավառութեամբ կ'ողջունէր Հայոց անկախութեան պատմական թուականը ։

Հոն էին երեցներէն սկսեալ մինչեւ նորահաս սերունդը, նոյն գաղափարականով եւ անխախտ հաւատքով ։

Հպարտ էր նաեւ Դաշնակցութիւնը, որովհետեւ բոլշեւիկեան մենատիրական քառասնամեայ վարչակարգի մը «խաղաղասիրական» քաղցրաբարբառ բարբաջանքները չէին յաջողած արմատախիլ ընել ընդմիշտ ազատատենչ ժողովուրդի մը ազնիւ զգացումներն ու բաղձանքները։

Ընկերներ Մեհեան եւ Յովիկ Եղիազարեան կենդանացուցին մեր պատմութեան էջերը, նկարագրեցին մեր պայքարները յանուն ազատութեան՝ սկիզբէն մինչեւ Մայիսեան Յաղթանակի Օրը ։

Այս առթիւ հրաւիրուած էր նաեւ Ալֆորվիլի քաղաքապետը, Պլէօզ, որ հակիրճ ուղերձով մը մաղթեց, որպէս զի հայ ժողովուրդը բախտն ունենայ կրկին վերադառնալու իր հայրենիքը, եւ ապրելու ազատ եւ անկախ, կարմիր, կապոյտ եւ նարնջագոյն նարօտը գլխուն։ Բոլոր ճառերը համեմուած էին գեղարուեստական յատուկ յայտագրով մը, եւ առաջին առիթով Ալֆորվիլի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի անդամներէն Օր. Զարուհի Փափազեան արտասանեց Ապրիլեան Եղեռնի վերապրողներէն Արամայիս Սրապեանի մէկ քերթուածը. «Հայրենիքիս հետ»։

Ապա Վարդան Ճապուտեան ջութակի վրայ նուագեց հատընտիր կտոր մը ։

Արա Գրիգորեան, Նոր Սերունդի վառվռուն անդամներէն, Սիամանթոյէն հատուած մը. — Ես երգելով կ'ուզեմ մեռնիլ ։

Դարձեալ արտասանութիւն՝ Զօհրապ Մուրատեանի կողմէ.— Մեռ, ժագ Յակոբեանի հայրենաշունչ մէկ բանաստեղծութիւնը ։

Վերջաբանը կը վիճակի Սիփան-Կոմիտաս երգչախումբին, պարծանքը հայ երգին, որ Կարպիս Ափրիկեանի ճարտար ղեկավարութեամբ եւ դաշնակի ընկերակցութեամբ՝ կէս ժամ շարունակ իր հոգեզմայլ երգերով խանդավառութիւնը հասցուց բարձրագոյն աստիճանին, արժանանալով ժողովուրդին խոլական «պիս»երուն ։

Կէս գիշերին՝ սկսաւ հանդիսութեան երկրորդ մասը, եւրոպական պարերով, համակրելի ՊեռնարՏէտէճեանի նուագախումբին առաջնորդութեամբ, նոյն ընտանեկան մթնոլորտին մէջ։ Սօսի պարախումբին պարերը մեծապէս գնահատուեցան ։ Եւ այսպէս մինչեւ լոյս, երգ ու պար, խինդ ու ծիծաղ ։ Հոյակապ տօնակատարութիւն մը իր տեսակին մէջ, ինչ որ պատիւ կրնայ ընծայել Ալֆորվիլի Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէին եւ կազմակերպիչ յանձնախումբին, որոնք ճաշակել տուին մեզի գեղարուեստական երեկոյթի մը իրական վայելքը Հայոց Անկախութեան տօնին առթիւ ։

Գ. ԳԵՏՐՈՒՆԻ

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (242)

ՀԱՅՈՑ ԲԵՐԴԸ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

ՄԱՍՆ ԵՐՐՈՐԴ

ՎԵՐՋԱԲԱՆ

Ուրեմն պէտք էր տոկալ, մինչեւ Պապն ու Մուշեղը, որպէսզի, Պարսիկներին վանելուց յետոյ, Պապը կառուցի նոր բերդը՝ Հայոց բերդը... ինչպէս Արշակին, այնպէս էլ Փառանձեմին թւում էր, թէ մինչեւ չկառուցուի այդ բերդը՝ Հայոց Աշխարհը չի կարող դիմադրաւել աղէտները եւ պահպանել իր գոյութիւնը ։

Եւ ահա թէեւ ձմեռ էր եւ ճանապարհները փակ, նա օրէցօր սրտի անձուկ տագնապով սպասում էր լուրերի, թէ ե՞րբ վերջապէս կըգան Պապն ու Մուշեղը ։

Բանե՞լ են արդեօք վերադարձի ճանապարհը, եւ որտե՞ղ կը լինեն այժմ, եթէ գալիս են... եւ բերո՞ւմ են արդեօք օգնութիւն... Փառանձեմը բացատրել չէր կարողանում նրանց ուշացումը, ուստի եւ տանջւում էր կասկածների մէջ։ Նրա հետ տանջւում էր եւ Կատրանիդէ տիկինը՝ Հայրսի հետ ։

— Բախտ էր, թագուհիս, ձիւն տեղաց եւ պարսիկը հեռացաւ բերդից, — ասում էր նա Փառանձեմին։ — Ձմեռը ժամանակ կըտայ, որ Պապն ու Մուշեղը գան եւ հզօր զօրքի օգնութեամբ փրկեն մեզ ։

— Այո, իշխանուհի, — համաձայնում էր Փառանձեմը, — նրանք կըգան եւ կը փրկեն մեզ։ Մեծ է իմ յոյսը ։

— Հաւատանք եւ յուսանք ...

Ու երկու մայրեր սպասում էին իրենց որդիներին, սպասում էին ինչպէս փըրկութեան. նրանց հետ եւ բերդի ողջ զօրքըն ու բնակչութիւնը ։

×

Ձմեռն իրօք փրկեց բերդում պաշարուածներին, բայց թէ որքա՞ն ժամանակով՝ ոչ ոք չէր կարող ասել։ Ոմանք կարծում էին, թէ մինչեւ գարուն, իսկ գարնանը կարող էր լինել նոր յարձակում... Սակայն բերդի բնակչութեան մեծ մասը այն կարծիքի էր, թէ մինչեւ Պարսիկները կը ձեռնարկէին նոր գրոհի՝ Պապն ու Մուշեղը կը գային մեծ բանակով եւ կը վանէին նրանց Հայոց Աշխարհից ։

Բայց եւ այնպէս ամէնքն ուրախ էին, որ ձմեռն սկսուեց. եւ ուրախանում էին ամէն անգամ, երբ նորից ձիւն էր տեղում, որովհետեւ որքան ձիւն շատ էր գալիս եւ ձմեռը սաստկանում էր՝ պարսիկն այնքան ցած էր իջնում, այժմ վրրաններում բնակուել չէին կարող, իսկ սարի ստորոտում այնքան գիւղեր ու տներ չկային, որ տեղաւորուէին իրենց զօրքին, եւ նրանք ստիպուած քաշւում էին հեռու չէները եւ այնտեղից հսկում, որ բերդականները չիջնեն-փախչեն, կամ՝ պաշար առնեն գիւղերից ։

Բայց Պարսիկները չգիտէին երեւի, որ բերդը պաշարներ ունի եւ բերդականները, թագուհու կարգադրութեամբ, կապ էին պահում դրսի աշխարհի հետ ստորերկրեայ ճանապարհով։ Թէեւ մեծ դժուարութեամբ, բայց եւ այնպէս Փառանձեմը այդ ճանապարհով ապահով տեղ պահելու ուղարկեց արքունական գանձի մի մասը. այդ ճանապարհով ելեւմուտ էին անում նրա սուրհանդակները եւ լուրեր բերում դրսի աշխարհից...

ՍՏԵՓԱՆ ԶՕՐԵԱՆ

(Շար.)

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ ։

ՎԱՐԴԱՎԱՌ
ՓԱՐԻԶ

Այս Կիրակի Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյն մէջ պիտի մատուցուի հանդիսաւոր քառաձայն Ս. պատարագ, Վարդավառի տօնին առթիւ :

Երկուշաբթի, (10 Յուլիս) Մեռելոց, պատարագ ժամը 10ին :

Կը հրաւիրուի հայ հասարակութիւնը :

×

ՇԱՒԻԼԻ ԵԿԵՂԵՑԻ

Վարդավառի տօնին առթիւ Ս. պատարագ տեղի կ'ունենայ այս Կիրակի :

Կը հրաւիրուի հաւատացեալ ժողովուրդը :

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Մայր եկեղեցիի վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ՝ այս Կիրակի Վարդավառի տօնը կը կատարուի հանդիսաւոր արարողութեամբ : Մեռելոցի հոգեհանգիստ Երկուշաբթի օր : Մասնաւոր հոգեհանգիստներ Կիրակի եւ Բշ. օր :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տարօն – Տուրուբերանի 1915ի նահատակներուն յիշատակին, այս Կիրակի առաւօտ (Վարդավառ) հոգեհանգիստ պիտի կատարուի Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ :

Կը հրաւիրուին հայրենակիցները եւ բարեկամները յարգելու համար՝ անմեղ զոհերուն յիշատակը :

×

Տէր եւ Տիկին Միհրան Քէհեայեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ առաւօտ (Մեռելոց) Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ, իրենց զաւակներուն եւ քոյրերուն՝

ԺԱԳԼԻՆԻ եւ ԷՕԺԷՆԻԻ

յիշատակին (զոհ Իսիի աղէտին) :

Կը հրաւիրուին տարաբախտ երիտասարդուհիներուն յիշատակը յարգողները :

Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ «ՕՐ»ՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Նախաձեռնութեամբ Ֆ. Կապոյտ Խաչի Լիոնի մասնաճիւղի :

Այս Կիրակի առաւօտէն մինչեւ երեկոյ, Տէսինի Կապիյօն արձարանի զովասուն պարտէզներուն մէջ ջրանցքին եզերքը :

Գեղարուեստական բաժին եւ զանազան անակնկալներ :

Բարձրախօսի վրայ անընդհատ լսելի պիտի ըլլան հայկական սալեր ;

Ճոխ պիւֆէ, համադամ ուտելիքներ եւ զովացուցիչ ըմպելիներ :

Ընտանեկան հաճելի եւ ուրախ զուարթ մթնոլորտ :

ՇԱՆՕԹ.— Օթօքարը առաւօտ Փլաս Կիշառէն կը մեկնի ժամը ճիշդ 9ին : Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ : Անձրեւի պարագային պատսպարուելիք վայրը ապահովուած է :

ԻՏԱԼԻԱ ԵՒ ԱՒՍՏՐԻԱ

ՎԵՆԵՏԻԿ - ԹԻՐՈԼ - ՎԻԷՆՆԱ

ԽՄԲԱԿԱՆ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ

Վիէննայի Մխիթարեան Միաբանութեան 4 յոբելեաններուն առթիւ :

Օգոստոս 11 — Սեպտեմբեր 4

Ճամբորդութիւնը կը կազմակերպէ և խումբը կ'առաջնորդէ Հ. Սամուէլ Վ. Արամեան :

Մանրամասն տեղեկութիւններու համար դիմել՝

Առաւօտուն, ժամը 9 – 13՝

10 bis, Rue Thouin - PARIS (5ᵉ)

Tél. : ODEon 02-12

Կէսօրէ ետք, ժամը 13 – 17՝

E. DJEZIRIAN

27, Fbg. Montmartre, Paris (9ᵉ)

Tél. : PRO. 35-85

26 օր, Փարիզէն Փարիզ, ճամբորդութիւն, բնակութիւն եւ ճաշ՝ 550 Ն. Ֆ. :

Հ. Յ. Դ.
ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ՇԱՒԻԼ — Հ. Յ. Դ. «Արդութեան» խումբի ժողովը այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին, սովորական հաւաքատեղին :

ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՕՐԸ
ՍԷՆ ՇԱՄՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Սէն Շամոնի «Վարուժան» կոմիտէի եւ մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Վարդգէս» խումբին :

Կիրակի, Յուլիս 9, ամբողջ օրը, Փոն Անբէնի (Վարիզիւ) զովասուն պարտէզին մէջ :

Կը նախագահէ՝ Ընկ. ՏԻԳՐԱՆ ԱՋՆԱՒՈՒՐԵԱՆ :

Գեղարուեստական բաժին՝ երգ, արտասանութիւն եւ զանազան խաղեր :

Ուտելիքները միասին բերել, բացի խմիչքէն :

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

ՍԷՆ ԺՈՐԺ ՊԱՆԴՈԿԸ կը փնտռէ ներկայանալի երիտասարդ լուրջ Օրիորդ մը, եօթ-խլըրքի համար : Նոյնիսկ առանց մասնաւոր ծանօթութեան : Բնակութիւն եւ ճաշ : Հեռաձայնել — 16 Լա Ռոշ Կիյոն : (Սէն Է Ուազ) :

JACQUES TORANIAN

Agent Immobilier

Assureur Conseil.

Ձեզի պիտի ընդունի ամէն օր իր գրասենեակը

RIVE GAUCHE IMMOBILIER

42, Bld. Arago — Tél. : POR. 03-94

կամ ձեզի կ'այցելէ ժամադրութեամբ ՓԱՎԻՅՕՆՆԵՐՈՒ, ՅԱՐԿԱԲԱԺԻՆՆԵՐՈՒ, ՇԷՆՔԵՐՈՒ (fo-փրոփրիէթէ) ՀՈՂԵՐՈՒ, ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ՅԱՐԿԱԲԱԺԻՆՆԵՐՈՒ, ԽԱՆՈՒԹՆԵՐՈՒ, ԱՌՈՒԾԱԽԻ ձեր բոլոր խնդիրներուն համար

Expertise Gratuite

Ձեր տրամադրութեան տակ է նաեւ բոլոր ապահովագրութեանց համար

Auto
Incendie
Dégâts des eaux
Vie

— PRIX ETUDIES —

Tous risques assurés

ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Կապոյտ Խաչի Մարսէյլի մասնաճիւղին կողմէ, Յուլիս 9ին, Լա Ֆէվ, Պառ Շարլ, առաւօտէն մինչեւ ուշ գիշեր :

Կը խօսի ՏԻԿԻՆ Վ. ՀԱՅԱՐԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, երգ, Օր. Փօլէթ Արզումանեան, խմբերգ, մեներգ, արտասանութիւն, զուեշտ Կապ. Խաչի աշակերտներուն կողմէ : Ժամը 16էն սկսեալ հայկ. եւ եւրոպական պարեր :

Պիւֆէ, չամփուրով խորոված :

Մուտքը ազատ է :

ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ

ԴԷՊԻ

ԵՐԵՒԱՆ

Երեք շաբաթը անգամ մը

ՆԱՒՈՎ

ՄԱՐՍԷՅԼԷՆ ուղղակի դէպի ԵՐԵՒԱՆ

Երթուդարձի գիներն են, կերակուրով լերադարձին կարելի է Վենետիկ իջնել

13 ՕՐ ԵՐԵՒԱՆ

Պանդոկի մէջ բնակութեամբ եւ սնունդով

Բ. կարգ	3046 Ն. Ֆ.
Գ. կարգ	2306 Ն. Ֆ.

ԶԵՂՉ խմբովին ճամբորդողներուն :

ՈՒՂԵԳՈՅՑԻ իրաւունք, անձ գլուխ, 150 քիլօ՝ Բ. կարգի եւ 100 քիլօ՝ Գ. կարգի ճամբորդներուն :

Նոյն ճամբորդութիւնը օդանաւով կամ երկաթուղիով :

Մեր գրասենեակը կը զբաղի նաեւ դէպի Ամերիկա, Սուրիա եւ այլ ճամբորդութիւններով :

ԴԻՄԵԼ՝

ԺԱՆ-ԵՂԻՇԷ ԱՐԶՈՒՄԱՆԵԱՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ

48, Rue de la République

Tél. : 20.47.22

MARSEILLE

■

ՓԱՐԻԶ

Մասնաճիւղ

7, Rue Auber, 7

Tél : RIC. 63-69

PARIS (9ᵉ)

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴ ԴԱՇՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ

Joinville le Pont

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Ահարոնեան» խումբի կողմէ, Կիրակի Յուլիս 9 :

Կը հրաւիրուին Նոր Սերնդականներ եւ համակիրներ :

Ժամադրավայր՝ Շաթօ տը Վէնսէն ժամը 10ին :

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9ᵉ)

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՃԱՄԲԱՐ
ՕԳՈՍՏՈՍ 1 - 31
AGDE (Hérault)

Միջերկրականի կապոյտ ջուրերու ափին : Խաղաղաշտ եւ լողանք : Խմբական պտոյտներ, դասախօսութիւններ եւ գեղարուեստական երեկոյթներ :

ՕՐԱԿԱՆ 9.50 Ն. Ֆ.

Արձանագրութեան համար դիմել՝ ամէն Ուրբաթ երեկոյեան ժամը 9էն – 10, եւ Շաբաթ օրերը ժամը 4 – 8, 17 Րիւ Պըռ.

Գաւառը դիմել հետեւեալ հասցէներուն.—
ՄԱՐՍԷՅԼ — Գազարեան վուայաժանս, 31, Լա Քանըպիէռ :
ԼԻՈՆ — Պէրպէրեան, 39 Րիւ Տիւնուառ :
ՎԱԼԱՆՍ — Մազաքեան, 14 Րիւ Ֆրանքլէն :
ՏԷՍԻՆ — Լիւլէճեան, 16 Րիւ Քօլի :
ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆ — Երիմեան, 2 Րիւ Ռապըլէ :
ՆԻՍ — Գաբրիէլեան, 19 Պուլվ. Մանետն :

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. — Հատը՝ 0.25 Ն. Ֆ.

ԿԻՐԱԿԻ 9 ՅՈՒԼԻՍ
DIMANCHE 9 JUILLET 1961

ԼԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9149 — 37EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 17ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4950

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՎԱՐԴԱՎԱՌ

—o—

...ոայր ինձ գծուխ ծխանի
...կաւուսոմ Նաւասարդի
...ագելն եզանց
...զկարգելն եղջերուաց ·
...էֆ փող հարուաւք եւ թմբկի
հարկանէաւք :

...իթանոսական Հայաստանէն մեզի հա–
...ւած ստուգապատում բանաստեղծութիւննե–
...ուն գեղեցիկ նշխար մըն է այս հատ –
...ածը, վերագրուած Մեծն Արտաշէսի :
...Հայոց աշխարհակալ Թագաւորը, որ
...նքան փառահեղ քաջագործութիւններ –
...ու դափնիներով էր պսակուած, իր
...ուան անկողնին մէջ «Ա՛ւաղ փառացս
...ցաւորի» ողբն արձակելով մէկտեղ
...երազէր հին, բարի օրերը :

...Հայրենիքի կարօտը կը տոչորէր իր
...սիրտ Կ'ոգեկոչէր Նաւասարդի տօնա –
...խմբութիւնները, Հայաստանի անտառ –
...ներուն եղնիկներն ու եղջերուները, զորս
...կը փրէր որսալ : Կ'երեւակայէր ժողո –
...վուրդը, որ փողով ու թմբուկով կը դի–
...մաւորէր իր սիրելի վեհապետը :

...Նաւասարդը, գանգիւն լեզուով (Նաւա–
...Սարդ — Նոր տարի, Ամանոր —,
...երկու պարսկերէնով Նէվրուզ, ըստ
...ոմանց Նաւա – Սարատա, կը նշանակէր
...նոր ջրոց՝ տօն :

Նաւասարդի տօնին մարդիկ ջուր կը
...ցնէին իրարու վրայ եւ աղաւնի կը
...թռցնէին :

...իթանոս Հայաստանի հռչակաւոր
...տաճարներէն մէկն էր Անահիտ,
...ցոյներուն Արտեմիսը եւ Հռոմէացի –
...ներու Դիանան : Մեր պապերը զայն կը
...կոչէին «Մայր ամենայն զգաստութեանց,
...բարերար ամենայն մարդկան բնութեան
...ծնունդ մեծին արին Արամազդայ ... :
...ւն Անահիտ, որով կեայ եւ զկենդա –
...նութիւն կրէ երկիրս Հայոց » :
...պէս ուրեմն, Անահիտ դիցուհին էր
...զգաստութեան, իմաստութեան, եւ նախա –
...խնամութեան, բարերար մարդկութեան եւ
...մայրն ու խնամակալ Թագաւորու –
...թեան եւ ազգի :

...Հայաստանի մեհեաններ նուիրուած էին
...այս անուր՝ Երզնկայի, Աշտիշատի,
...Տարօնի մէջ եւ այլուր : Երզն–
...կայի մեհեանին մէջ ոսկի արձան էին
...կանգնած «ոսկիամայր», «ոսկեծին» ու
...«ոսկեհատ» Անահիտին :

...տարին մէկ անգամ, Նաւասարդին,
...տօնախմբութիւններ կը կատարուէին Անա –
...հիտի համար, որուն վարդ եւ աղաւնի
...կը նուիրէին. քաղաքի հրապարակները,
...տուներու տանիքները վարդերով կը
...զարդարէին :

...տօնախմբութիւնը կը կոչուէր Վարդավառ :
...Նաւասարդ ու Անահիտ հեթանոս Հա –
...յաստանի տուած էին «Վարդավառ»ը :

...քրիստոնեայ Հայաստան զայն վերա –
...ծեց Քրիստոսի այլակերպութեան տօնին,
...որոյն Թուականին կը զուգադիպէր :
...Քրիստոնեայ առաքելական եկեղե –
...ցիին հաշտուցուած է քրիստոնէական կրօն–
...քին, ուր աւանդապաշտ ժողովուրդը պա–
...հած է իր նախահայրերու զուարթ բար–
...քերն ու աւանդութիւնները՝ պատշաճե –
...ցնելով զանոնք նոր օրերու պահանջնե –
...րուն :

...օրերուն, Վարդավառը Մշոյ սուլ–
...Սուրբ Կարապետի վանքէն մինչեւ
...Բագրեւանդի Ս. Կարապետ եկեղեցին, անց–
...նելով Կեսարիոյ Ս. Կարապետի վանքէն,
...Քրիստոնէական կրօնի ցուցադրութեան եւ մատաղի առիթ
...կ'ըլլար Հայ հաւատացեալներուն :
...Մնացած է այսօր այս բոլորէն՝ օ–
...տարներու տակ :
...Հայաստան մնացած է յիշատակ մը միայն :
...Եր պէտք տօնենք կրկին հայկական
...Վարդավառը՝ մեր անկախ Հայրենիքի
...երկինքին տակ :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՆՈՐ ԽՕՍԱԿՑՈՒԹԵԱՆՑ ՆԱԽՕՐԵԱԿԻՆ

ՄԻՋԱԴԷՊ ՄԸ ԳԱՓ ԷԼ ՈՒԷՏԻ ՄԷՋ

Ալժ. Ազատ. Ճակատը եւ Ֆրանսայի պատուիրակութիւնները նոր խօսակցու – թիւններ պիտի ունենան, հաւանաբար Յուլիս 17ին : Դժուար է սակայն երեւա– կայել թէ Յուլիս 5ի դէպքերէն վերջ, մարդիկ պիտի կարենան կրկին իրարու հետ խօսիլ երբ, ամէն օր, մեռեալներ եւ բարբարոս դէպքեր իրարմէ կը բաժնեն կողմերը :

Վերջին դէպքը՝ Գափ էլ Ուէտի մէջ տեղի ունեցաւ, ուր տասը տարեկան աղ– ջնակ մը բռնաբարուելէ վերջ, սպան – նուած է մահմետական թաղուարի մը կողմէ : Այս աղջկան յուղարկաւորու – թեան պահուն երբ լսուեցան մահմետա – կան կիներու անտանելի «եու-եու»ները, 200 – 300 եւրոպացի երիտասարդներ յարձակեցան մահմետականներու կառքե– րուն վրայ : Նոյն ձեւով վարուեցան հան– րակառքի մը հետ, որուն եւրոպացի ճամբորդները վար իջեցնելէ ետք, բիրե– րով ծեծեցին մահմետականները, ասոնց մէջ 15 վիրաւոր կայ : Այս պայմաններու մէջ, Ալժերիոյ կացութիւնը երկու ծայ – րայեղութիւններու ձեռքն է՝ ըմբոստ Ալ– ժերացիներ եւ Եւրոպացիներ : Նկատելի է որ Կ. Գ. Բ.ի (Կազմակերպութիւն Գաղտնի Բանակ) հրահանգներուն չեն հետեւիր եւ բաւական թիւով Եւրոպացի– ներ արձակուրդի կը մեկնին, Մայր եր – կիր :

× Զօր. Վիզինէի տան առջեւ փլասթիք ռումբ մը պայթեցաւ առջի օր, նիւթա – կան մեծ վնասներ պատճառելով : Նոյն օրը Զօր. Վեզինէ կը վկայէր Վայրաչու– ներու օտար առաջին զօրամասին (ռեփ) 12 սպաներու դատավարութեան : Ցնցիչ դատավարութիւն մը : Վեզինէ հաստա – տեց թէ ասոնք «աքանչելի տղաք են», յուզիչ վկայութիւն մը բերաւ նաեւ Զօր. Կամպիէզ, որ դատարանէն խնդրեց « մարդկային արդարութիւն մը » :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

Ն. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ, 95րդ անգամն ըլլա– լով իր վեթոյի իրաւունքը գործածեց անգլիական բանաձեւին դէմ, Ապահո – վութեան խորհուրդի մէջ : Անգլիա կ'ա – ռաջարկէր պարպել իր ուժերը Քուվէյ – թէն, պայմանաւ որ, բոլոր պետութիւն– ներն ալ անխտիր երաշխաւորեն Քուվէյ– թի անկախութիւնը եւ ամբողջականու – թիւնը : Մերժուեցաւ նոյնպէս Արաբ. Միացեալ Հանրապետութեան առաջար – կը՝ անգլիական ուժերու պարպումը «ան– յապաղ» :

ՃԱՓՈՆԻ արտաքին նախարարը՝ Զէն – թարօ Քոսաքա Փարիզ ժամանեց : Իրեն կ'ընկերանայ կինը : Այս երեւոյթը, որ ոչինչ ունի զարմանալի արեւմուտքի հա– մար, արտակարգ երեւոյթ մըն է Ճա – փոնի համար : Արդարեւ, Թոքիոյի մա – մուլը խիստ քննադատութիւններ ըրաւ նախարարին այս քայլին համար :

ԼԵՀ պատուիրակութիւն մը, գլխաւո – րութեամբ Կոմուլքայի, Ուլան – Պաթոր (արտաքին Մոնկոլիոյ մայրաքաղաքը) գնաց, ուր, Մոնկոլ համայնավար կու – սակցութեան 14րդ համագումարը տեղի կ'ունենայ : Օտար 16 պատուիրակու – թիւններ ժողովին կը մասնակցին :

ԳԵԼԺԻԱՑԻՆԵՐԸ փորձեցին Լէոն Տըկ– րելը առեւանգել, բայց ոստիկանական ոս – տիկանութիւնը կրցաւ կանխել : Տըկրէլ պելժ Ֆաշիստներուն պարագլուխն էր եւ մահուան դատապարտուած էր պելժ դա– տարանին կողմէ, ազատագրման ժամա – նակ : Պելժերը ուզեցին «ա լա Այխման» գործ մը տեսնել բայց չկրցան Հրեանե – րուն յաջողութիւնը արձանագրել :

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ելմտական նախարարը յայտարարեց թէ տասը տարի է առաջին անգամ ըլլալով Թուրքիա իր պարտքը վճարած է 1961ի առաջին վեցամսեային :

ԱՐԵՒՄՈՒՏՔԻ պատասխանը Պերլինի շուրջ պատրաստ է եւ հաւանաբար երեք– շաբթի յանձնուի Մոսկուա, դիտել կու – տան Ուաշինկթընի լաւատեղեակ շրջա – նակները : Առէք զատ, առանձին պատաս– խաններ պիտի ղրկեն Պոն, Փարիզ եւ Լոն– տոն : Իրենց վճռական պատասխանին մէջ բաց դուռ մը կը ձգեն :

ԼՈՆՏՈՆԻ խորհրդային ցուցահանդէսը մեծ ժողովրդականութիւն գտաւ : Կազ – մակերպիչները ամէն ինչ ըրած են ար – պատուութիւն գործելու համար : Բացու– մին ներկայ եղած են Մաքմիլըն, Լորտ Հիւմ եւ ուրիշներ :

ՔԱՐԱՄԱՆԼԻՍ, Յունաստանի վարչա – պետը, ընդունելով Ֆրանսացի հիւրերը՝ Տըպրէ եւ Քուվ տը Միւրվիլ յայտարա – րեց թէ նոր քայլ մը առնուած է երկու երկիրներու տնտեսական յարաբերու – թեանց ընդլայնման տեսակէտով, այդ է Յունաստանի անդամակցութիւնը Հասա – րակաց Շուկային :

ՊՈԼՍՈՅ ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՐԻԱՐՔԻՆ ՄԱՀԷՆ ԵՏՔ

—o—

« Ժամանակ» կը տեղեկանայ թէ Գա– րեգին Պատրիարք գրաւոր կտակ մը ու – նի, որ ի պահ կը մնայ բարեկամի մը մօտ, անհատական այլ թուղթերու հետ :

× Ֆէրիգէօյի յունական Երկոտասան Առաքելոց եկեղեցիին տօնախմբութեան առթիւ՝ նոյն գիւղին հայկական Ս. Վար– դանանց եկեղեցիին քահանայից դասին կողմէ Շահէ քահանայ ներկայ կ'ըլլայ յունական եկեղեցիին արարողութեանց : Ներկայ էր նաեւ Տիեզերական պատ – րիարքը, Աթենակորաս, որ հայ քահա – նան հրաւիրած է տեղ գրաւել իր մօտ :

Ցետոյ Աթենակորաս պատրիարք, բարձրախօսին առջեւ կանգնելով, շնոր – հակալութիւն կը յայտնէ Հայոց քոյր ե– կեղեցիին քահանայից դասին, ապա անդրադառնալով Գարեգին պատրիարքի վախճանման՝ կը թուէ իր սրբազան եղ – բայրակցին արժանիքները, ըսելով որ մտերմութեամբ եւ բարեկամութեամբ կապուած էին իրարու : Հուսկ բան՝ ար– ժանաւոր յաջորդ մը մաղթեց Թուրքիոյ Հայոց պատրիարքին : Ցետոյ ժողովուր – դը հրաւիրեց մէկ վայրկեան լռութեան : Աթենակորաս պատրիարք ողջագուրեց Շահէ քահանան եւ վերջ գտաւ ցաւակ – ցական այս յուզիչ արտայայտութիւնը :

× Պոլսոյ հայերէն թերթերը կը հրա – տարակեն Զարեհ կաթողիկոսի ցաւակ – ցական հեռագիրը —

« Խոր վիշտով իմացանք վախճանումը Գարեգին պատրիարքի : Կը ներկայացը – նենք մեր անկեղծ ցաւակցութիւնները պատրիարքարանին եւ համայնքին : Կ'ա– ղօթենք հանգուցեալ հոգւոյն հանգիս – տին եւ յաջորդի ընտրութեան համար » (24 Յունիս) :

Նոյն թերթէն կ'իմանանք թէ 25 Յու – նիսին, Կիրակի, պատարագի ընթացքին հոգեհանգիստ կատարուեցաւ Կիլիկիոյ կաթողիկոսութեան մայր տաճարին մէջ՝ Գարեգին պատրիարքին համար, նախա – գահութեամբ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ կա – թողիկոս Զարեհ Առաջինի :

Լիբանանի առաջնորդ Խորէն արք. Բա– րոյեան եւս ցաւակցական հեռագիր մը ղրկած է Պոլսոյ պատրիարքարանին :

ԻՐ ԽՕՍՔԸ

ՎԱՐԴԱՎԱՌ, ՏԱՐՕՆ...

Այս երկու անունները անբաժան պիտի մնան իրարմէ, կեանքի թէ մահուան մէջ :

Տարիներ առաջ, մէկը հողն էր, միւ – սը՝ երկինք :

Հողը դարձաւ արեան գետ : Երկինքը փլաւ իր փլատակներուն տակ թաղելով ամբողջ ժողովուրդ մը :

Եւ գետերը լացին : Լեռները սարսե – ցան : Դաշտերը դարձան հողմրտիք՝ ի – րենց հազարագոյն ծաղիկներով :

— « Արշալոյսը նոր բացուած՝ կանգ – ներ էինք Հաւատորիկի լեռներում ամե – նաբարձր կէտին վրայ :

Այնտեղէն երբ դիտեցինք առնապատ դարձած մշուշապատ Դաշտը, կարծես պատանքուած մեռել՝ ըմբռնեցինք տխա– ւոր աղէտին մեծութիւնը :

Անէացած էր մեր ժողովուրդը : Դաշտի այս ու այն կողմը, գիւղերում մէջ կամ եզրերում, դիտակով կը տեսնէի բարձրա– ցող խիտ գոլաները սեւ – դեղին մուխի : Հայու թոնիրին ծուխը չէր այդ այլեւս, կ'այրուէին «ըմբոստ» գիւղերը, իսկ եր– բեմն առանձին տուները : Մարագներու մէջ կը հրկիզուէր ժողովուրդի «ոչ – պի– տանի» մասը, որ չէր կրնար յագեցնել նիւաղներու կիրքերը : (Իմ Յուշերը, Ե– հատոր, Վահան Փափազեան) :

Ազօտ պատկեր մըն է այս, պատահա – բար ընտրուած : Տժգոյն մէկ մանրա – նկարը անհաւոր ողջակէզին որուն զոհ գը– նաց Տարօն աշխարհը, 1915ի Վարդա– վառին :

Կրնաք հազարապատկել զայն, անգամ մը եւս յիշելու համար թէ ինչպէս փո – շիացաւ Թուրքիոյ հայ ժողովուրդը, « Արեւելեան նահանգներէն» մինչեւ Կի – լիկիա, Փոքր Ասիա եւ Թրակիա :

Կատղած էր դազանը եւ արիւն կը լա– կէր սանձակոտոր մոլեգնութեամբ, դի – շատիչ անասուններն անգամ փախուստի մատնելով :

Ալլահը թանկագին պատեհութիւն մը պարգեւած էր իրեն :

Աշխարհ բռնկած : Բարեկամն ու թըշ – նամին եղբայրացած : Ո՞վ պիտի պա – հանջէր չինարար այլ անտէր ժողովուր– դի մը արեան հաշիւը ...

Եւ սակայն, ի զո՜ւր կը յոխորտան, պատահաբար շահուած յաղթանակի մը վրայ :

Արեւմտեան Հայաստանի աշխարհա – գրութիւնն անգամ խորհուրդ մըն է իր գետերով, լեռներով ու դաշտերով :

Տարիները կ'անցնին եւ Ա– րածանին ու Մեղրագետը չեն թրքանար : Ոչ անունով, ոչ ալ իրենց արգասաբեր հոսանքով :

Չե՞ն թրքանար Ծաղկանց կամ Իննակ– նեան լեռները, ինչպէս Նեմրութն ու Սիփանը եւ Արարատը վեհափառ :

Տարօնը պիտի մնայ միշտ անբաժան իր Վարդավառէն — աւետաբեր կանչը տե – ւական վերածնունդեան :

Եթէ նոյնիսկ հարիւր քառասուն տարի փորձեն «Գուրգան Գայրամ»ի թմբուկը հնչեցնել Ս. Կարապետի քառակոյսերուն վրայ, խուժանը խուճապի պիտի մատ – նուի լեղապատառ, լսելով Սասունցի Դաւիթի մը ահեղ սաստը :

— Դեռ կենդանի եմ ...

Եւ լեռները նորէն «Աղւոր Աստուած» պիտի երգեն : Դաշտերը նոր Վարդավառ պիտի աւետեն : Գետերը պիտի փրփրին ցնծութեան ալիքներով :

Անողոք է պատմութեան վճիռը :

Ո՜րքան ահարկու գահեր եւ արիւնա – զանգ լուծեր խորտակուեցան այդ հողե – րուն վրայ, դարերու ընթացքին :

Անոնք ոչ Վարդավառ ունէին, ոչ ալ շինարար բազուկ եւ արդար վաստակ :

Շ.

ՀԱԼԱԼԻ, ՀԱԼԱԼԻ...

Դ.

— Հալալի՛...

Ինկա՛ւ արծիւը, մէկ թեւը վիրաւոր ։ Ինկա՛ւ կապոյտ անհունին մէջ բացուած այս կենդանի ծաղիկը։ Ոչ մէկ թռչուն գիտէ բարձրանալ ընդ այեր, այնքան վեր, ճեղքել ամպերը, կորսուիլ անդր-պետին մէջ՝ մինչ լսելի կ՚ըլլայի դա-ձայնը, որքան արծիւը,— ահա թէ ին-չո՛ւ կոչուած է «Արամազդի սուրհան-դակը», այլ լեզուներու մէջ՝ ուադօ սի-ւիսօ։ Բնակարանը եւս բարձունքներու վրայ, մինակ՝ վասնզի ինքնակալ, լը-ռակեաց՝ վասնզի թախծոտ, այլ. հը-պարտ, այլ խրոխտ, կ՚արհամարհէ ան-տառներու եւ սարահարթերու շատախօս բնակչութիւնը, անտարբեր կը մնայ անծեղներու եւ կաչաղակներու գրգռիչ ու վիրաւորիչ կանչուըռտուքին, կը յար-ձակի իր զոհին վրայ ընտրովի, ճաշա-կելով միշտ թարմը, իր կտուցով ու մա-գիլներով վաստկածը, մերժելով այլոց որսը կամ լքուած մարմինը։ Կը սխալի Ցոր։

Ի՞նչ հարկ խօսիլ դեռ իր մեծանձնու-թեան մասին՝ զոր ցոյց կուտայ, ընդհա-կառակն, բաժին հանելով իր որսէն, իր արքայական սեղանէն։ Աւելի լաւ է նկա-րագրել իր սաւառնո՛ւմը անհունութեան մէջ, Աստուծոյ պէս իր թեւերը տարա-ծած, անճառագայթ արեւի մը պէս փո-ւած՝ անդերուն եւ անդունդներուն վե-րեւ, այլ մանաւանդ չանթահարիչ ձեւով խոյանալը դէպի երկիր՝ ինչպէս եթէ նի-զակ մը մխուէր գետին, ակնթարթի մը մէջ։

Ինկա՛ւ արծիւը, մէկ թեւը վիրաւոր։

— Հալալի՛, հալալի՛։

Եւ որսորդներուն փողի ձայնը կ՚երկա-րէ՛, արձագանգելով լեռնէ լեռ, աւետե-լով հորիզոնէ հորիզոն, թէ կը մեռնի՛ արծիւը, արծիւը կը մեռնի՛։

×

Մոլեգին ցանկութիւն մը կը յայտնուի մեր օրաթերթերուն մէջ, հալալի հնչե-ցնելու փութկոտութիւն մը, ուրախ որ՝ կը մեռնի՛ Սփիւռքը։

Աւելի յստակ.— Կը մեռնի՛ արեւմտա-հայութիւնը։

Ոմանց մտքին մէջ՝ Սփիւռքի յարատե-ւութեան համար թափուած որեւէ ջանք վնասակար է Հայաստանի։ Ուստի ի չի՛ք Սփիւռքը, որքան շուտ՝ այնքան ցանկա-լի, անկցի՛։

Կը խորհիմ թէ Սփիւռքը չմեռած՝ հայ միտքն է փտած։ Ահա թէ ինչո՛ւ առատն կանուխ եղողը կը յայտարարէ.

— «Վերջ ի վերջոյ հայ ժողովուրդը պիտի Սփիւռք չունենայ» (Հր. Քոչար, «Գրական Թերթ», 16 Ցունիս)։

Աւելի գեղեցիկ, աւելի բանաստեղծա-կան ձեւով բուռածն ալ կայ. «Հայրենի-քը յաւերժական է, իսկ Սփիւռքը՝ ոչ» (Անդ)։

Չեմ գիտեր թէ ցանկութի՞ւն է թէ ծը-րագիր, Քոչար կը բացատրէ թէ գոյու-թիւն պիտի չունենայ Սփիւռքը պարզ այն պատճառով որ «հայ ժողովուրդը պիտի հաւաքուի մայր երկրի վրայ»։ Մանրամասնութիւնները կը պակսին, ինչպէս սովորութիւն է ըսել լրագիրնե-րու մէջ։

«Գրական Թերթ»ին խմբագրութիւնը աւելի յստակ է այստեղ.

— «Սփիւռքը պիտի գայ միանալու հայրենիքին»։

Կը տեսնուի թէ ամբողջ խնդիրը կը կայանայ զնալ միանալուն մէջ։ Ձե՞ս ըսեր.

— Անպիտա՛ն Սփիւռք, գնա՛, գնա՛, գնա՛ միացիր, սա գործը լմնայ։ Այսու-հետեւ թող ոչ Սփիւռք մնայ, ոչ ալ հալ-լալի կանչող։

Այսպէս, ուրեմն, Սփիւռք կոչուած բանին ճակատագիրը կախում ունի մի-այն երթալ հայրենիքին միանալու կամե-ցողութենէ մը։

Ի՞նչ Ամենայն Հայոց Իմաստուններ ունինք Երեւանի մէջ։ Քոչար կը յայտա-րարէ.

— Ես այսօր երեխաներին ասացի, այ-ժըմ այստեղ հասուն, խելացի մարդկանց առջեւ պիտի կրկնեմ։ Հայոց լեզուի մի-ջից պիտի անհետանան «Սփիւռք», «գա-ղութ», «գաղութահայութիւն» բառերը։ Գաղութութիւնը պիտի ջնջի։

Թող ջնջի, օր առաջ ջնջի։ Հայոց բա-ռարանէն բառ կը պակսի՞ Բայց լաւ կ՚ըլ-լայ որ նախ երթանք միանանք եւ վերջը միայն ջնջի։ Խօսքը մեր մէջ՝ մի՞թէ լաւ չըլլար որ ջնջէ նաեւ Հայը Հայուն դէմ հանող բառեր, կոմունիստներուն միայն ծանօթ։

— Դա մեր լեզուի համար որեւէ թե-րութիւն չի լինի, կը շարունակէ Քոչար, որովհետեւ մեր լեզուն այնքան հարուստ է որ առանց այդ բառերի էլ կ՚ապրի։

— Թյու. փա՛ռք, պիտի ըսէր Ֆրանսա-ցին։ Եղբայր իմ չար, երեք բառ միայն վրայ տալով՝ եթէ կարելի է երթալ մի-անալ հայրենիքին եւ վերջ դնել Սփիւռ-քին, ես համաձայն եմ որ երեսո՛ւն բառ զոհենք մեր մայրենիքէն, բայց անպայ-ման երթա՛նք, երթա՛նք, երթա՛նք միա-նա՛նք։

Մէկ պայման ունի «Գրական Թերթը».

— Մշակոյթի հարցերում Սփիւռքը ունկնդրի հայրենիքին։

Եթէ այդ է պայմանը, բան մը չէ։ Մեր միակ ցանկութիւնը.

— Գնա՛նք, գնա՛նք, գնա՛նք։

Վասնզի ի՞նչ հրաշալի հեռանկարներ կը սպասեն մեզի, այնտեղ.

— Համազգային լեզուն յետագայում պիտի դառնայ հայրենիքի պետական լե-զուն, իր մէջ առնելով արեւմտահայերէ-նի գեղեցկութիւնները։

«Այս կաղ ծնած նախադասութիւնը չի կրնար զբաղեցնել մեզ՝ հրաշալի հեռա-նկարին առջեւ, որ էօֆորի կուտայ խօ-սելով պատուաստի մը մասին։ Ինչպէս կը տեսնէք, Երեւանցիներու այս ծո՛վ հմտութիւնը ամբողջ Սփիւռքէն կը փրկէ միայն «արեւմտահայերէնի գեղեցկու-թիւնները», — աշխարհագրութի՛ւն, պատմութի՛ւն, որոնք յատուկ են դպրո-ցականները ամպէքէ ընելու մի-այն, ի՞նչ գործ ունին Սփիւռք կոչուած իրականութեան մէջ։

Սիրելի ընթերցող, գիտեմ, շատ յու-սախաբութիւններ կրած ես՝ կարդալով յայտարարութիւններ, որոնք Երեւանէն կուգան։ Մին կըսէ. «Ամենայն Հայոց կառավարութիւն չենք»։ Միւսը կըսէ. «Հայրենի՛ք, սահմաններու ընդարձա-կո՛ւմ, ընդարձա՛կ է արդէն իմ հայրե-նիքս՝ Կովկասէն մինչեւ Վլատիվոստոք, երկու հարիւր միլիոն բնակչութեամբ»։ Այս ամէնը կը հաստատեն թէ Հայոց ար-քունական գետին ափերուն վրայ՝ մար-դիկ անծանօթ են Սփիւռքի ցաւերուն եւ մտահոգութեանց, անծանօթ են հայկա-կան արտասահմանի ճիգերուն եւ շահա-գրգռութեանց, որոնց ամբողջութիւնը վիտութիւն մը կը կազմէ։ Անծանօթ են, վերջապէս, այն իրողութեան թէ Հայոց ցինական ուժին ու փառքին խորհրդանը-շանը կազմած արծիւը, ճախրելու եւ սա-ւառնելու համար, ի բարձանց դիտելու համար աշխարհիկ պզտիկութիւնները, անմերձենալի Արամազդի պաշտպանու-թիւնն ընծայելու համար՝ միշտ գործա-ծած է իր երկու թեւերը։ Ամպերուն մը-տերիմ այդ թեւերով, թուխս նստելու ձեւով, ծածկած է Հայոց արքայազուն-ները՝ երբ անձրեւ է տեղացած կամ եր-կինքէն կրակ է թափած։

Պարոննե՛ր, այսպէ՛ս է միայն որ յա-ւիտենական դարձած է Հայութիւնը։

Փակեցէք պատմութեան դասագիրքե-րը, Մարքսի կամ Լենինի աւետարաննե-րը,— մեր պատմութիւնը տարօրինա՛կ վիտութիւն մըն է, ուսման ու ներշնչման տարբեր աղբիւր մը։

Այն իրականութեան մասին, զոր կը ներկայացնեմ Սփիւռք տարազին տակ, մեր պատմութիւնը մեզի կը խօսի հնուց։ Երբ լուծուի Թրքահայ դատը, որու ի-րաւական պաշտպանութեան ներկայա-ցուցիչը կը մնայ Սփիւռքը, Հայոց պատ-մութիւնը պիտի շարունակէ դեռ սնու-ցանել երակ մը՝ զոր կրնաք փսիխոթախ-սիխ կոչել կամ ծէոթախսիխ։ Չեմ գիտեր թէ, ինչպէս գիտնական մը կը կարծէ, լե՞ռն է որ կը թելադրէ, արեւելք եւ ա-րեւմուտք երկարած դետերով, իր սառ-րոտը բնակողները դնել հաղորդակցու-թեան մէջ երկու հեռաւոր քաղաքակր-թութեանց հետ։

Ի՞նչ հարկ խորանալու այս հարցերուն ուսումնասիրութեան մէջ։ Ահա Սփիւռ-քը,— կ՚ապրի եւ կ՚ուռճանայ առանց հողի, կը պայքարի եւ կը զարգանայ ա-ռանց պետականութեան, հիմնած է եկե-ղեցիներ, դպրոցներ, տպարաններ, ... տենադարաններ, ակումբներ, կը ... տարակէ թերթեր, գաստղիրքեր, ... կան մատեաններ։ Ունի ընկերութիւ... կուսակցութիւններ, միութիւններ ... ծի՞ն պետութիւն։

— Սփիւռքը չի դիմանար։

Ցիսուն տարի է կը լսենք այս խօ... բայց կը դիմանայ։ Ու՛ժ տուէք՝ գե... սուն տարի եւ աւելի կը դիմանայ

Սփիւռքը պէ՛տք է դիմանայ,— ... հրամեշտութի՛ւն է, Գ. Քոչար, անհ... ժեշտութի՛ւն է։

Աւելցնեմ թէ Սփիւռքը քանդել եւ ... յստան փոխադրել՝ գործ մըն է ... մեր ձեռքն է, ոչ ալ սատանայի...

Ամօ՛թ հալլալի կանչողներուն ... տգէտ, ե՛ւ տխմար։

Շ. ՆԱՐԴ...

(Վերջ)

ԵՂԻԱ ՏԷՄԻՐՃԻՊԱՇԵԱՆ

ԻՐ ՆԱՄԱԿՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

Եղիա Տէմիրճիպաշեան մէկն է ... այն գրագէտներէն, որոնք իրենց գրա... կան գործունէութեան ասպարէզին ... բազմաթիւ նամակներ գրած են։ Եւ ... կայն այդ նամակներէն հազիւ թէ քա... մը տասնեակ լոյս տեսած է ... քերու կամ գրական հանդէսներու մէջ...

«Հայ Գրագէտներու Բարեկամն... մատենաշարին թիւ 18ը նուիրուած Եղիա Տէմիրճիպաշեանի «Արձակ էջ... րուն, քերթուածներուն եւ նամակնե... րուն, այս վերջիններէն 27 հատ միայ... որոնք բոլորն ալ լոյս տեսած են թէ... դիկի «Ամէնուն Տարեցոյց»ին մէջ ... նազան տարիներուն։

Հակառակ այդ քիչ էջերուն, զորս ... բացեալ Արամ Անտոնեան ընտրած ... այդ հատորին համար դասաւորած, ... րենց մէջ կը պարունակեն հիմնական ... նի մը հարցեր, որոնք Եղիա Տէմիրճ... պաշեանի նկարագրին ցայտուն գիծեր... կը շօշափեն։

Շատ կանուխէն Եղիա Տէմիրճիպաշեա... տարակոյսի եւ յոռետեսութեան մասո... վը պաշարուած է։ Հազիւ քսանեւհին... տարեկան երիտասարդ մը, մահը «եր... նային ազատարար» կ՚անուանէր կը ... րէր ապրիլ, մթութեան եւ անդիտու... թեան մէջ, գերեզմանի ստուերներու... մէջ։ Տխրութեան եւ մելամաղձոտու... թեան հարազատ զաւակ մը ըլլալ կ՚ու... տէր։ Այս եւ սասոր պէս միտքերը դարձ... ցուցած է 1869ին Մինաս Չերազին ... ղուած նամակի մը մէջ։ Ինչո՞ւ ... այն փոսը, որ յօժարակամ իմ մարմ... առջեւ կը բացուի կ՚ըսէր, եւ ինծի ... րեւս յաւիտենական հանգիստ կը խո... տանայ։

Այդ թուականներէն սկսեալ, Եղիա...

ՎԱՆԻՆԱ ՎԱՆԻՆԻ

—o—

182...ի գարնանային գիշեր մըն էր։ Ամբողջ Հռոմը խլրտանցումի մէջ էր։Մեծ գրամատէր Գ...ի դուքսը, պարահանդէս մը կուտար Վենետիկ հրապարակին վրայ գտնուող իր նոր պալատին մէջ։ Իտալա-կան արուեստը, Փարիզի եւ Լոնտոնի պերճանքը կարծես ի մի էին հաւաքուած կառուցանելու համար այս պալատը։

Անհաւասար մրցում մըն էր սկսած ...

Ազնուական Անգլիոյ խարտեաշ ու վե-րապահ գեղեցկուհիները ցանկացած էին պատիւը ունենալ՝ ներկայ գտնուելու այս պարահանդէսին եւ արդէն կը հասնէին հետզհետէ՝ բազմութեամբ։

Հռոմի ամէնէն գեղանի կիները կը մը-ցէին անոնց հետ, իրենց գեղեցկու-թեամբ։

Արտակարգօրէն գեղանի պարմանուհի մը, որուն աչքերուն փայլը եւ մազերուն եփենոսի երանգը բարձրաբարբառ կ՚ա-ղաղակէին անոր հռոմէական ծագումը, ներս մտաւ սրահէն՝ առաջնորդութեամբ իր հօրը։

Բոլոր ակնարկները հետեւեցան անոր։

Իր բոլոր շարժումներէն կ՚արտացոլար արտակարգ հպարտութիւն մը։

Սրահէն ներս օտարականներ ալ կը մտնէին՝ հմայուած պալատին հոյակապ տեսքէն։ Անոնք կը փափսային թէ՝ «Եւ-րոպայի վեհապետներուն սարքած պարա-հանդէսներէն ոչ մէկը կը հաւասարէր այս պարահանդէսին»։

Թագաւորները հռոմէական ճարտարա-պետութեամբ կառուցուած պալատներ չունին, անոնք ստիպուած են հրաւիրել իրենց արքունիքին մեծամեծ կիները ...

Դուքս Գ... կը հրաւիրէր միայն գեղա-նի կիները։ Այդ գիշեր անիկա իր հրա-ւիրեալներուն ալընչութեամբ բախտա-ւոր էր եղած։ Ներկաները կը թուէին հիացած ըլլալ։

Այդքան հրաշագեղ կիներուն մէջ ա-մէնէն գեղանին ընտրելը խնդրոյ նիւթ դարձաւ.

Ընտրութիւնը բաւական ատեն անորոշ մնաց, սակայն, ի վերջոյ իշխանուհի Վանինա Վանինին՝ սեւահեր ու հրաշեայ պարմանուհին յայտարարուեցաւ իբրեւ պարահանդէսին թագուհին։

Իսկոյն, բոլոր օտարականները եւ Հը-ռոմի երիտասարդութիւնը, լքելով բոլոր միւս սրահները, խուժեցին հոն՝ ուր կը գտնուէր իշխանուհին ...

Իր հայրը՝ իշխան Տոն Աստրիւ — Պալէ Վանինի, կը ցանկար որ իր աղջիկը նախ պարէր երկու կամ երեք գերմանացի վե-հապետներու հետ։ Այնուհետեւ, ըն-դունեց հրաւէրը մէկ քանի գեղագէժ ու ազնուական Անգլիացիներու, որոնց չա-փազանց արտօրանքը զինքը ի վերջոյ ձանձրացուց։

Այնպէս կը թուէր թէ, իշխանուհին ա-ւելի հաճոյք կը զգար խաղնելու հոգին երիտասարդ Լիվիօ Սավելլիի, որ կար-ծես խոր կերպով սիրահարուած էր ի-րեն։

Այս երիտասարդը Հռոմի ամէնէն փայ-լուն անձերէն մէկն էր, եւ աւելին՝ իշ-խանական ծագում ունէր։ Եւ սակայն, եթէ անոր տային վէպ մը՝ կարդալու համար, հազիւ քսաներորդ էջին հասած, անպայման մէկ կողմ պիտի շպրտէր գիր-քը, առարկելով թէ՝ գլխացաւ կուտար ի-րեն։ Բան մը՝ որ Վանինային համար մեծ պակասութիւն մը կը նկատուէր։

Կէս գիշերուան մօտերը, սրահին մէջ տարածուեցաւ զգայացունց լուր մը։ Ե-րիտասարդ Քարպոնարօ(*) մը, որ ար-գելափակուած էր Սէնթ Անժի բերդին վերջին պահակներու կայքը, հոն, դա-շոյնով մը յարձակած էր զինուորներուն վրայ, վիրաւորուած էր անոնց կողմէ, եւ այս վերջինները հետեւելով անոր ... եան հետքերուն, մինչեւ հիմա տա... կը հետապնդէին զինքը, վերստին ... բակալելու անխափան հաւատքով մը ...

Երբ կը պատմուէր այս պատմութ... Տոն Լիվիօ Սավելլի, բոլորովին ... տակուած Վանինայի փայլէն, որու... հազիւ էր վերջացուցած իր պարը ... իր տեղը առաջնորդած պահուն, ... անոր.

— Շնորհ, խնդրեմ, ի՞նչ բան է ... զի հաճելի կրնայ թուիլ։

— Այս երիտասարդ քարպոնարո... խոյս է տուեր, պատասխանեց Վա... այս մէկը, առնուազն այնպէս բա... է ըրած որ աւելի կ՚արժէ քան իր ... ըլլալու աշխատանքը ...

Այդ միջոցին իշխան Տոն Աստր... մօտեցաւ իր աղջկան։ Հարուստ ... մըն է ան, այնքան հարուստ, որ ... տարիներէ ի վեր հաշիւ չէ ուզած ... գործակատարէն, որուն յանձնե... փոխատուութիւններ կ՚ընէ՝ բարձր ... կոսով մը։ Եթէ իրեն պատահի ... զինքը պիտի նկատէք ծերունի դե... մը, եւ պիտի չնշմարէք որ իր ... զարդարուած են հագուստին եւ ... ադամանդներ կրող մատանիներով

ՍԹԷՆ...

(*) «Քարպոնարօ» կը կոչուէին այն գաղտնի յեղափոխական կազմակերպու-թեան անդամները, որ կազմեցին իրենց ընկերակցութիւնը Իտալիոյ մէջ ԺԹ. դա-րուն սկիզբը եւ որոնց նպատակն էր Ի-տալիոյ միասնականութիւնը եւ ազատա-գրումը ձեռք բերել։

(1 Շար.)

…ազմապատուէր ճաշակել արդէն Ներվանայի հանգիստը, որուն կը ցանկար իր ոգիին եւ մարմինին բոլոր մասնիկներով։

1894 Յունուար 27 Թուակիր նամակի մը մէջ ուղղուած իր սաներէն մէկուն, կը Թախանձէ որ զինքը Թողուն իր ուր… …ականներուն հետ, որովհետեւ կը նմանի այն ծառին որ կիսով հողէն խլուած է եւ որուն արմատին նրբագոյն ծայրերէն մինչեւ երկնաբերձ կատարին բարակ ճիւղերը, հեծեծանք մը կը պտըտի օրն ի բուն. հոգեկան իր այս վիճակին մէջ, …անձնութենէն աւելի սիրելի բան չէր կրնար ըլլալ իրեն համար։

Եղիա Տէմիրճիպաշեան Հրանտ Ասատուրի նկատած է իր հոգեւոր զաւակը, ինչպէս ինքն ալ հոգեւոր զաւակը նկատուած է Գրիգոր Օտեանին։ Իր նամակներէն կարեւոր մաս մը ուղղուած են …իմաստութեններուն հեղինակին, երբ …փորձ իրաւագիտութեան դասընթացին կը հետեւէր։ 1883 Ապրիլ 9 Թուակիր նամակի մը մէջ հետեւեալ պարբերութիւնն ունի, երբ հազիւ 32 տարեկան էր.— «Սատանին տիրապետութիւնն անձիս վրայ կ'ընդարձակի եւս քանզեւս։ Յուսահատութեան իմաստասիրութիւնն՝ …մէն իմաստասիրութիւններէ դեր ի վեր՝ ինծ համար հրապոյր ունի։ Զգիտեմ ո՞վ կամ ի՞նչ բան զիս այսպէս ըրաւ, բնական տրամադրութի՞ւն մը, բարոյական տառապանքնե՞ր, մարմնոյ չարչարա՞նք զոր կը կրեն այս ազգին մէջ գրականութեան հետեւողները, յուսե՞ր ի դերեւ ելան, երազնե՞ր որք ամէնն ալ զուցէ մեռնելով՝ զիս այսպէս բրին, հիւանդ, հիւանդ մարմնապէս եւ մանաւանդ բարոյապէս»։

Եղիա Տէմիրճիպաշեանի նամակներէն մանք մեզի կը բերեն իր սիրոյ խոստովանութիւնները։ Հրանդ Նազարեանց լոյս ընծայած է գրքոյկ մը, որ կը պարունակէ Եղիայի Սիրային Նամակները, 1910ին։ Աւանդմէկ զատ ուրիշ նամակներու մէջ ալ, որոնց ակնարկութիւնն ըրինք, կը պարունակեն մտերիմ արտայայտութիւններ։ 1884 Մայիս 22ին Հր. Ասատուրի ուղղուած նամակի մը մէջ կը կարդանք. «Դուն ըսէ ես ի՞նչ յանցանք էի գործած, որ Աստուած այս սէրը դրաւ սրտիս մէջ, ի՞նչ ոճիր էի գործած, որ այս անհնարին, աննկարագրելի տանջանքին դատապարտեց զիս ... Սիրել ու սիրուիլ՝ կը կարծէի Թէ երջանկութիւն է պաշտեալ էակի մը բերնէն լըսել Թէ՝ սրտին ընտրեալն ես շատ ժամանակէ հետէ, կը կարծէի Թէ երանութիւն կը պարգեւէ»։

Նոյն նամակին մէջ.— «Ո՜ բարեկամըս, կը մաղԹէի, որ միրապարձիդ՝ զիս յանձնէր ոչնչութեան գիրկը, ուր միայն պիտի գտնեմ երանութիւն»։

Հրանդ Ասատուր այն անձն եղած է, որուն մտերմութիւնը միշտ վստահած է, եւ ինչ որ ուրիշներուն վարանած է գրել, անոր բացած է իր սիրտը.— «Ինչու յաւիտենական Աստուծոյն անզորաւոր ծոցին ու ոտքը չէի նայի, աղջկան մը ոտից տակ հառաչելու եւ հալելու տեղ։ Ա՜խ, կը վախնամ որ սէրը զիս կորուսանէ, սէրը զիս սարսափելի վախճանի մը հասցընէ՝ խեղճ մայրս ի՞նչ պիտի ըլլար այն ատեն»։

Կեանքի, մահուան եւ սիրոյ յաւիտենական հարցերով չարչարուէլէ ետք միտքը, նիւԹական հոգերն ու տագնապները ոչ նուազ մղձաւանջ մը դարձեր են իրեն համար. Թէեւ իր ընտանեկան պարագաներուն վկայութիւնները հակառակը կը հաստատեն։ Բայց իրմէն ունինք տողեր մեր ձեռքին տակ գտնուած նամակներէն։

1883 Դեկտեմբեր 30ին Հր. Ասատուրին ուղղուած նամակին մէջ կը կարդանք.— «Ես ոչ գիտուն եմ, ոչ գրագէտ, գրականութիւն սիրող մ'եմ. գրասէր մ'եմ, նաեւ կը սիրեմ Եւրոպիոյ գիտական իմաստասիրութեան գաղափարաց վրայ խօսիլ, ահա իմ բոլոր տիտղոսներս, բաւ են սա գրական ու գիտական հանդէսի մը Տնօրէնին. խմբագրապետ ըլլալու համար։ Ըրիգնա ժխտական պատասխան կուտայ. հացիս համար խղճիս դէմ կը գործեմ, ներէ ինձ, Թող ապաղան ալ ինձ ներէ»։

Նամակ մըն ալ ուղղած է Մինաս Չերազին 1895 տարեմուտին, ուր կը շօշափէ Ֆրանսահայ բառարանի հարցը։ Այդ աշխատանքը լուրջ հրատարակութեան մը տեղը դրած չէ։ Այդ Թուականներուն ուրիշ բան մը հրատարակել չուզեր։ Ֆրանսահայ բառարանս, կ'ըսէ, յանձնարարութեամբ կը պատրաստեմ եւ որ օրական 4 – 5 դահեկան միայն կը բերէ, 10 – 15.000 նորակերտ բառերու փոխարէն ...

ԹերԹերու աշխատակցութիւնը հազիւ համեստ կեանք մը կ'ապահովէր իրեն եւ ինչ դժուարութեամբ։ 1883ին «Մասիսի մէջ (Թիւ 20) հետեւեալ տողերը կը գտնենք, որոնք այնքան պերճախօս բացատրելու համար անոր հոգիին զառնութիւնը.— Կ'աշխատակցի «Մասիս»ի եւ «Թէրճիմանը Էֆքեար» օրաթերթերուն։ Երկրորդին Տնօրէնն ինծ կանոնաւորապէս կը վճարէր վարձս՝ Թէեւ դոյնքան, իսկ «Մասիս»ի Տնօրէնն աւելի դոյզըն վարձ մը վճարելու համար հոգիս կը հանէր ու Պէշիկթաշէն հետի կ'երթայի Պոլիս, ուր շատ անգամ «Մասիս»ի Տնօրէնին եռեւէն կը պտըտէի կամ իրեն կը սպասէի մինչեւ իրիկուն եւ երեկոյեան ձեռնունայն կը վերադառնայի նորէն հետի՝ անձրեւին եւ ապա ձիւնին տակ։ Գիշերն արտասուելով եւ արիւն Թքնելով յօդուած կը գրէի»։

1896 Մայիս 24ին նամակ մը գրած է Գասպար Նեմցէին.— «Գիտակցութիւնն ունիմ արդի սերնդեան բանաստեղծներուն է'ն բանաստեղծը չէԹ է'ն բանաստեղծականն ըլլալու։ Բայց Թէ մատենագիր՝ որպէս ոսկեդարեան արտադրեցին՝ երբեք չեմ կրնար ըլլալ։ Գրականութիւնն ինծ համար արուեստ մը չէ, երբ ծնրադրելու պէտքն զգամ, եւ երբ պէտքըն՝ երաժշտութիւն ընելու, երաժշտութիւն արտադրելու։ Ահա ինչ որ է միայն Եղիան»։

1888էն սկսած Եղիա Տէմիրճիպաշեան Կեդրոնական Վարժարանին մէջ կը դասախօսէ Իմաստասիրութիւն, Իմաստասիրութեան Պատմութիւն, Պատմութեան Իմաստասիրութիւն եւ ուրիշ մասնայատական ճիւղեր։ Կը խմբագրէ «Գրական եւ Իմաստասիրական Շարժում»ի պէս իմաստասիրական բովանդակութիւն ունեցող պարբերական մը, ինչպէս նաեւ «Երկրագունտ»ի խմբագրութիւնը կը վարէ։ Գուստայական իմաստասիրութեան կը հետեւի։ Բազմաթիւ են իր ուսումնասիրութիւնները, յաճախ տարակոյսով եւ միշտ յոռետես, որ ի վերջոյ կը յանգի անձնասպանութեան։ Բայց այդ բոլորով միասին 1898 Ապրիլ 13ին Մինաս Չերազին գրուած նամակի մը մէջ կը կարդանք «Աստուծոյ խորհուրդներուն մենք չենք կրնար Թափանցել ... Եւրոպա այս ուղեւորութիւնս լմնցուց զիս բարոյապէս. ալ հաւատք չմնաց քովս՝ բայց միայն Աստուծոյ ամենակալին վրայ»։

ՄԿՐՏԻՉ ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ԷՐՆԷՍԹ ՀԷՄԻՆԿՈՒԷՅ

Անցեալ Կիրակի արկածի մը զոհ գնաց Էրնէսթ Հէմինկուէյ, Ամերիկացի յայտնի վիպագիրը։ Հրացանը մաքրած պահուն ըլԹակին վրայ կը կոխէ եւ գնդակը գլուխը կը մտնէ։ Ըսին նաեւ Թէ անձնասպան եղաւ։

Հէմինկուէյ 63 տարեկան էր. ծնած էր Օք Փարքի մէջ՝ 1898ին։ Դպրոցի մէջ այնքան ալ փայլուն աշակերտ չէր եղած. կը նախընտրէր խաղալ, քան աշխատիլ։ Այդ պատճառաւ ալ շուտով ձգեց ուսումը։ Կը սիրէր «պոհէմ» կեանք վարել, քալելով կամ հին կառքերով երկրին զանազան կողմերը երկար պտոյտներ կատարել։ 1917ին, երբ Մ. Նահանգներն ալ պատերազմի մտան, որպէս հիւանդատար կառքի վարիչ Իտալիա ուղարկուեցաւ, ուր քանիցս վիրաւորուեցաւ։

Պատերազմէն ետք «Թորոնթօ Սթար» Թերթին որպէս Թղթակից Փարիզ եկաւ, ուր քանական տարիներուն զինք յաճախ կարելի էր տեսնել Մոնփարնասի գրական սրճարաններէն Լը Սելեքթի, Լա Ռոթոնտի եւ Լը Տոմի մէջ։

Այդ տարիներուն, մէկը միւսին ետեւէն հրատարակութեան յանձնեց «Երեք պատմութիւններ եւ տասը բանաստեղծութիւններ», «Մեր օրերուն», «Գարնան հեղեղներ»։ Եւ մանաւանդ՝ «Արեւն ալ կը ծագի», որ մեծ յաջողութեան արժանացաւ ու մէկ օրէն միւսը համբաւի տիրացուց իր հեղինակը։ Գրապատուները միաձայնութեամբ միայն գովասանքներ տեղացուցած էին յետ–պատերազմեան շրջանի խորհրդանշող յուսախաբութեան պատկերացումը եղող այս գրքին վրայ։

1929ին, Հէմինկուէյ հրատարակեց ուրիշ գլուխ գործոց մը եւս՝ «Մնաք – բարով զէնքերուն», որ ներշնչուած էր պատերազմի շրջանին Իտալիոյ մէջ անցուցած իր կեանքին դրուագներէն։ Այս պատմութիւնը շարժանկարի ալ վերածուեցաւ։

1930էն մինչեւ 1940, Հէմինկուէյ առաւելաբար մշակեց պատմուածքներու սեռը. առանցմէ շատերը, ինչպէս՝ «Ունենալ եւ չունենալ», «Քիլիմանճարոյի ձիւները», «Սպանիչները» ներշնչման աղբիւր հանդիսացան յաջող շարժանկարներ շինելու։

Սակայն կը զգացուէր, որ Հէմինկուէյ այս պատմուածքներէն աւելի զօրեղ եւ երկարաշունչ ստեղծագործութիւններ կրնայ յանձնել Թուղթին, միայն Թէ ներշնչումն ու մեկնակէտը կը պակսին։

1936 – 37ի սպանական քաղաքացիական պատերազմը այդ առիթը դարձաւ եւ ծնունդ տուաւ «Որու համար կը ղօղանջէ մահազանգը» ցնցող վէպին։ Անմոռանալի է նաեւ այս գրքէն ներշնչուած շարժապատկերը, որուն հերոսներուն դերերը կը խաղան Կարի Քուփըր եւ Ինկրիտ Պերկման, եւ որ վերջերս կը ցուցադրուէր փարիզեան շարժանկարի սրահներուն մէջ։

Ի՞նչ էր Հէմինկուէյի գրական «հաւատամք»ը.— «Աշխարհի մէջ ամէնէն դժուար բանն է՝ պարզ, պարկեշտ արձակով գրել մարդկային էակներու մասին։ Նախ՝ պէտք է լաւ գիտնալ նիւԹը. ապա՝ պէտք է սորվիլ, Թէ ի՞նչպէս պէտք է գրել։ Ամբողջ կեանքի մը տեւողութիւնը անհրաժեշտ է այս երկուքը ձեռք ձգելու համար։ ... Գրեցէք ձեր գիտցածին մասին, եւ գրեցէք պարկեշտօրէն, անկեղծօրէն։ Գրքերը պէտք է գրուած ըլլան ձեր ճանչցած, սիրած, ատած մարդոց վրայ, եւ ոչ Թէ ձեր ուսումնասիրած մարդոց մասին»։

Շատեր համոզուած էին, Թէ «Որո՞ւ համար կը ղօղանջէ մահազանգը»էն ետք, Հէմինկուէյ այլեւս ըսած է իր ըսելիքը եւ նորութիւն մը չունի տալիք։ Բայց ահա 1953ին կը գրէ «Ծեր Մարդն ու Ծովը» վիպակը, որ կը նկարագրէ քուպացի ծեր ձկնորսի մը երեք օրուան անընդհատ պայքարը բաց ծովու վրայ՝ իր փոքր նաւակին եռեւէն հսկայական ձուկ մը ցամաք քաշելու համար։ Այս գլուխ գործոցին համար Հէմինկուէյ ստացաւ ամերիկեան գրական մեծագոյն մրցանակը՝ «Փուլիցըր»ը։ Այս գիրքէն ալ շատ յաջող շարժանկար մը պատրաստուած է Սփէնսըր Թրէյսիի խաղակատարութեամբ։

Վերջին տարիներուն Հէմինկուէյ իր ժամանակը առաւելաբար կ'անցընէր Սպանիոյ մէջ ցլամարտութեան մրցումներու ներկայ գտնուելով եւ Աֆրիկէի մէջ որսորդութիւն ընելով։ Այսպէս է, որ 1954ին հրաշքով ազատեցաւ օդանաւի զոյգ արկածներէ, սակայն պարտաւորուեցաւ ամիսներ շարունակ անշարժացած պառկիլ եւ մինչեւ վերջ ալ չէր վերագտած իր նախկին առողջութիւնը։ Ահա Թէ ինչու, շատեր կը խորհին, Թէ հրացանին գնդակը արկածով չպայԹեցաւ, այլ՝ մեծանուն հեղինակը անձնասպանութիւն գործեց, որովհետեւ իր ամբողջ էութեամբ առողջութիւն եւ կենսունակութիւն եղող այս մարդը, չէր կրնար հանդուրժել իր հիւանդկախ վիճակին։

Ինչ ալ ըլլան իր մահուան պարագաները, Հէմինկուէյ հերոսական դէմք մըն էր, արկածախնդրական վէպի մը հերոսին նմանութեամբ։ Անվախ էր, արկածախնդիր, կեանքին հաճոյքները սիրող, բայց եւ այնպէս՝ բարի։

Իր մահով, ամերիկեան գրականութիւնը կը կորսնցնէ իր ամէնէն հետաքրքրական եւ ինքնատիպ դէմքերէն մէկը։

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

Յուլիս 11ին, Երեքշաբթի օր ծանօԹ դաշնակահար՝ Սեդրակ Եավրուեան Ֆըրանսական Ձայնասփիւռի Ազգ. կայանէն պիտի նուագէ Պալաքիրեւի Իսլամին։

×

Րաֆֆի Պետրոսեան Ազգային Նուագախումբին հետ կը նուագէ այս ԵրեքշաբԹի իրիկուն ժամը 21ին, Թէաթր տէ Շան զ'Էլիզէ, կազմակերպութեամբ Ֆըրանսական Ձայն – պատկերասփիւռին։

Մանուէլ Ռոզընթալ կը ղեկավարէ նուագախումբը, որուն ընթացքին տաղանդաւոր դաշնակահարը պիտի նուագէ Ռաքմանինոֆի վարիասիոն սիւր էօն թէմ տը Փականինին։

Մուտքը միայն հրաւիրատոմսով, զոր կարելի է ստանալ 18 ռիւ Ֆրանսուա Ա.։

«ՅԱՌԱՋ»ի ԹԵՐԹՕՆԸ (243)

ՀԱՅՈՑ ԲԵՐԴԸ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

ՄԱՍՆ ԵՐՐՈՐԴ

ՎԵՐՋԱԲԱՆ

Սակայն որքան էլ բերդում պաշտպաններ մտածում էին, որ ձմեռը փրկեց իրենց, բայց եւ այնպէս նեղւում էին միօրինակ փակ կեանքից եւ իրենց անյոյս դրութեան վիճակից։ Երբ ձիւնը գալիս էր բերդի վրայ եւ ջօղում շրջապատը՝ բերդի նոր բնակիչներին (ոչ բերդապահներին) Թւում էր, Թէ ճերմակ ամայութեան մէջ կանգնած է միայն իրենց բերդը, Թէ իրենք յաւիտեան կտրուած են աշխարհից, եւ աշխարհը մոռացել է իրենց։

Այդ զգացումը խորանում էր մանաւանդ այն ժամանակ, երբ մառախուղը լեռնային Թանձր մառախուղը չարաԹներով պարուրում էր բերդը, ծածկելով անգամ պարիսպներն ու բուրգերը։ Իսկ երբ երկինքը պարզւում էր՝ ճերմակ շըրջապատը առաջացնում էր ամայութեան մի այնպիսի զգացում, որ Թւում էր, Թէ աշխարհում ամէն ինչ ատել է — մեռել ու մնացել է միայն բերդը։ Իսկ երբ պարզկայ օրերին ծուխ էր բարձրանում մի տեղից — ուրախութիւնը համակում էր բոլորին.

— Չէ, չէնքերում դեռ մարդիկ կան, պարսիկը բոլորին չի վնասել ...

Բայց այդ ուրախութեան հետ միասին նրանց սիրտը սողոսկում էր մի կասկած, Թէ դրանք գուցէ հայ շինականների օջախի ծխերը չեն, այլ երկիրը խուժած պարսից զինուորներն են տեղաւորուել հայ շէներում ... ճաւանաբար, բնակիչներին կոտորելուց կամ վտարելուց յետոյ, գրաւել են նրանց տները, ուտում են նրանց պաշարը եւ վառում նրանց այգիների ծառերը։

Ու այս մտքերից բերդը պաշտպաններին պաշարում էր երբեմն մի այնպիսի յուսահատ տխրութիւն, որ նրանք հառաչում էին ակամայ. միԹէ՞ այլեւս չըկան չէն ու շինական. միԹէ՞ ամէն ինչ կորաւ... Ու բազմանքով սպասում էին գարնան, որ կարողանան պարզել, Թէ իրօք ինչ է մնացել Հայոց Աշխարհում ...

Բերդի միօրինակ փակ կեանքը, միօրինակ հացն ու կերակուրները, միօրինակ հանդիպումները, խօսքերը, յոյսերը մարդկանց հոգիները համակում էին Թախիծով ու ձանձրոյԹով։ Կռիւը, որքան էլ ծանր ու տհաճ, այսուամենայնիւ կեանք էր, իսկ պարապութիւնը ամայութեան մէջ՝ նման էր մեռելութեան։

Որքան էլ երիտասարդները երբեմն դահուկներով, կամ ինչպէս շինականներն էին ասում, սահուկներով դուրս էին գալիս բերդից, ի հարկէ բերդապետի Թոյլտուութեամբ, եւ գրօսանքի իջնում մինչեւ սարի փէշերը, ապա վերադառնում սահուկներն առած, որքան էլ գնում էին բերդից դուրս եղած Թփերը եւ Թփանման կարճ ծառերը հանում էին արմատներով եւ որպէս վառելիք, տանում բերդը եւ անում ուրիշ այսօրինակ բաներ, այնուամենայնիւ Թւում էր, Թէ պարապ են, եւ այդ պարապութիւնը նրանց հոգիները լցնում էր ատելութեան ու վրէժի զգացումներով, մի զգայմունք, որը երբ համակում է մարդուն, դարձնում է նրան անհամբեր։

ՍՏԵՓԱՆ ԶՕՐԵԱՆ

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ։

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ԳԱՑՈՂ

ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Մեր բաժանորդներու արձակուրդի շրջանը, արձակուրդի շրջանն է նաեւ «Յառաջ»ի պաշտօնէութեան: Այդ իսկ պատճառով Թերթիս վարչութիւնը Յուլիսին եւ Օգոստոսին, սովորականէն շատ աւելի ծանրաբեռնուած է եւ ջերմօրէն կը խնդրէ իր հաւատարիմ բաժանորդներէն, որ աւելի չծանրաբեռնեն իր գործը հասցէներու առժամեայ փոփոխութիւններով:

Յառաջ միշտ իր կարելին կ'ընէ գոհացում տալու համար իր ընթերցողներուն, բայց կը խնդրէ նաեւ որ անոնք չդժուարացնեն իր գործը:

Այս տարի, վարչութիւնը որոշած է ընթացք տալ միայն ԲԱՑԱՌԻԿ եւ ՍՏԻՊՈՂԱԿԱՆ դիմումներու հետեւեալ պայմաններով.— դիմումները պէտք է ըլլան գրաւոր, ընթացք չի տրուիր հեռաձայնով եղած դիմումներուն: Կցել հինգ Ն. Ֆ. եւ սովորական հասցէն: Դիմող բաժանորդը պէտք է վճարած ըլլայ ընթացիկ տարեշրջանը (1961):

×

Միայն արձակուրդի շրջանին համար, բաժանորդ. արժանագրուողներու սակն է.

Ֆրանսա.— *Ամսական* 7 Ն. Ֆ.

Արտասահման 10 Ն. Ֆ.:

Շնորհակալութեամբ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Մայր Եկեղեցիի վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ՝ ողբացեալ Երուանդ Մանուկեանի յուղարկաւորութեան առիթով փոխան ծաղկեպսակի շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.

Գ. Գ. Բիւզանդ Գույումճեանէ 20 Ն. Ֆ., Կարապետ Իէքգիմկրեանէ 20, եւ (Աղքատախնամին) Յ. Մարգարեանէ 30:

× *Հայաստանէն Թոզա Սիմոնեան (կրօնական անուն Սիրվարդ Բարունակեան) կը փնտռէ իր քրոջ (Արաքսի Բարունակեան, ամուսնի անուն Սուքիաս Սուքիասեան) զաւակները, որոնց անունը չի գիտեր: Դիմել եկեղեցի:*

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ՍԵՒՐ

1961-1962

ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ՏԱՐԵՇՐՋԱՆԻ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԲԱՑՈՒԱԾ ԵՆ:

Իրենց զաւակները արձանագրել փափաքող ծնողքներու գործը դիւրացնելու համար կը յանձնարարենք, որ վարժարան առաջնորդեն երախան դպրոցական եւ բժշկական վկայականներով միասին: Փարիզէն դուրս գտնուողները գրաւոր դիմումին միացնեն վերոյիշեալ վկայականները:

Պայմաններու համար դիմել՝ գրաւոր կամ հեռաձայնով.—

DIRECTION DU COLLÈGE SAMUEL MOORAT
26, Rue Troyon, SEVRES (S. et O.)
Tél.: OBS. 18-28

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի 1961 – 1962 տարեշրջանի արձանագրութիւնները սկսած են. ամէն անոնք որ կը փափաքին գրել իրենց զաւակները պէտք է փութան այժմէն իսկ դիմում ընել հաստատութեան տնօրէնութեան:

Վարժարանին նպատակն է պատրաստել միջնակարգ ուսման պաշարով եւ հայեցի դաստիարակութիւնով օժտուած Հայուհիներ: Ուսման ծրագիրը կ'ընդգրկէ երկու ուրոյն բաժիններ.

Ա) Ֆրանսականը, *որ տառացի կերպով կը հետեւի պետական լիսէներու արդիական բաժնի պաշտօնական ծրագրին, անգլերէն եւ սպաներէն լեզուներով* կը պատրաստէ պրըվէի եւ պագալորէայի:

Բ) Հայկականը, *որ կ'օժտէ սանուհիները հայագիտական ծանօթութիւններով, հայ լեզուի, գրականութեան, հայ կրօնքի եւ պատմութեան, Հայաստանի աշխարհագրութեան մարզերուն մէջ:*

Հեռաձայն 927 – 01,72

Աշակերտուհիներ կ'ընդունի 8 տարեկանէն սկսեալ, մանրամասնութեան համար դիմել հաստատութեան տնօրէնութեան.—

1, Bld. du Nord, LE RAINCY (S. et O.)

ՅԵՏԱՁԳՈՒԱԾ Է

Ժագլին եւ Խօժէնի Բէհեայեանի յիշատակին կատարուելիք հոգեհանգիստը յետաձգուած է յառաջիկայ Կիրակիի (Յուլիս 16):

ՆՈՒԷՐ

Տէր եւ Տիկին Ետիքարտաշեան քսան Ն. Ֆ. կը նուիրեն «Յառաջ»ին, Ժան-Ժագ Վարուժանի (Ուզունեան) յաջողութեան առթիւ (Անկէնի Թատերական մրցանակը):

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Սէնթ Անթուանի Ս. Թադէոս Եկեղեցւոյ Թաղ. Խորհուրդս շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները, Անդրանիկ Տ. Յովհաննէսեանի տխուր մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի եկեղեցւոյ պայծառութեան համար, Սերոբեան ընտանիք տասը Ն. Ֆ. Զուքուրեան ընտանիք տասը Ն. Ֆ., Երուանդ Նազարեան 15 Ն. Ֆ.:

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. — Հատը՝ 0.25 Ն. Ֆ.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 11 ՅՈՒԼԻՍ
MARDI 11 JUILLET 1961

...Դ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9150 — 37EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 17ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4951

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԸ ՊՈԼՍՈՅ ՄԷՋ

—o—

Գրած էինք թէ (անցեալ) Չորեքշաբթի Պոլիս կը հասնի Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը, ժամը 19ին։ Երեքշաբթի կէսօրէ ետք միայն Պատրիարքարանէն կը հաղորդուի թէ թիւրիմացութիւն է [illegible] (գիւղական կարգադրու — թեան սրդեօք), եւ կաթողիկոսը Պոլիս կը հասնի ոչ թէ Չորեքշաբթի, այլ Երեքշաբթի։ Այսուհանդերձ լուրը կը տա — րածուի եւ Երեքշաբթի ժողովուրդը [illegible] կը փութայ Եշիլգիւղի օդա — կայան։ Պաշտօնական ներկա — յացուցիչները եւ հիւրընկալները գրա — ւած են արդէն իրենց տեղերը։ Կայանին [illegible] հրամանատարը, գեներալ Ջաֆէր Էրէն, կը հսկէ բազմու — թեան կարգապահութեան վրայ։

Յանկարծ նոր յայտարարութիւն մը, [illegible] օդանաւը պիտի հասնի … [illegible], ժամը 20ին։ Ժողովուրդը [illegible] անհամբերութենէն։

Եւ վերջապէս օդանաւը կը հասնի, եւ [illegible] վրայ ողջունելու համար կը յառաջանան Խադ, Տիրան եւ Մամբրէ եպիսկոպոսները, իրենց եկեղեցա — կան եւ աշխարհական հետեւորդներով։

Վազգէն Ա. օդանաւի սանդուխին գլու — խէն կ'օրհնէ ժողովուրդը։ Սանդուխին [illegible], պատրիարքական փոխանորդ [illegible]. Պասմաճեան կը ներկայա — ցնէ աւանդական աղն ու հացը, զոր [illegible] կաթողիկոսը։ Յետոյ պատուոյ [illegible] մէջ իրեն կը ծանօթացնեն պաշտօնական անձնաւորութիւնները և օ — տար ներկայացուցիչները, որոնց կար — գին՝ Օրթոտոքս Եկեղեցւոյ Տիեզերական Պատրիարք Աթենակորասի ներկայացու — [illegible] Էմիլիանոս եպիսկոպոս եւ Սիմէոն [illegible], ինչպէս նաեւ Խորհ. Միու — թեան հիւպատոսն ու փոխ-հիւպատոսը։

Կը հասնին լրագրողները։

Թուրք լրագրող մը կը հարցնէ.

Թուրքերէն գիտէ՞ք, էֆէնտիմ։

— Չոք ազ (շատ քիչ) կը պատասխանէ կաթողիկոսը եւ կը շարունակէ հայերէն [illegible], որ կը թարգմանուի թուրքերէ[illegible]

[illegible] Ռումանիոյ Ռոստովցի են, եւ Ռումա — [illegible] ծնած եմ։ Թուրքերէնը սորված եմ [illegible], որ Թուրքիայէն մեկնած է 1898— [illegible] Ջորս տարեկան էի՝ երբ ծնողքս զիս [illegible] է Պոլիս, առաջին անգամ։

Վազգէն Ա. յետոյ շարունակեց պա — տասխանել հարցումներուն՝ կը յայտա — րարէ թէ մօտ երկու շաբաթ պիտի մնայ Պոլսոյ մէջ, յետոյ Վիէննայի ճամբով [illegible] մեկնի ուղղակի Էջմիածին։

[illegible] հարցումին թէ ի՛նչ կը մտածէ ըն — [illegible] եկեղեցիներու միութեան ծը — [illegible] մասին, կը պատասխանէ թէ ե — [illegible] է ներկայ գտնուելու Գարեգին պատ — րիարքի յուղարկաւորութեան, եւ մաս — [illegible] կերպով զբաղած չէ այդ հարցով։

[illegible] կը հարցուի նաեւ Հայոց թիւը աշխար — [illegible] վրայ։

Կաթողիկոսը կը պատասխանէ թէ զո — [illegible] թիւն չունի առանձին վիճակագրու — [illegible] մը, բայց կ'ենթադրուի թէ 4.5 [illegible] կը հասնի համայն Հայութեան թիւը։

[illegible] իբրեւ վերջին տեղեկութիւն կ'աւելցնէ թէ առաջին անգամն է, որ 1679էն ի [illegible]. Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս մը [illegible] Պոլիս։

Յետոյ կառքերու արշաւը Եշիլքէօյէն [illegible] Պոլիս։ Ժողովուրդը խռնուած է [illegible] Գափուի պատրիարքարանին շրջա — [illegible]. Մայր Եկեղեցիին շրջափակը եւ [illegible] Զանգակներու ղօղանջիւնին տակ [illegible] հրաշափառով կաթողիկոսը կը մտ — [illegible] Մայր Եկեղեցի։ Կարճ աղօթք մը [illegible] Գարեգին պատրիարքի դագաղին մօտ, որ դրուած է Ս. Յարութեան տա — ճարին մէջ, դարձեալ վերադարձ Մայր Եկեղեցի, ուր կ'արտասանէ իր առաջին պատգամը։

Մեկնելէ առաջ Փարք Օթէլ, ուր յար — կարաժին մը յատկացուած է կաթողի — կոսին եւ հետեւորդներուն, կը հարցնէ թէ քանի՛ քահանայ ունինք.

— Երեսուն զործօն քահանաներ։

Լրագրողի մը, որ «Ժամանակ» թեր — թին կողմէ կը ներկայանայ կ'ըսէ.

— Քանի որ «Ժամանակ»ի անունով կու գաք, աւելցնեմ որ կը խորհիմ թէ ժա — մանակները հետզհետէ աւելի բարդ կը դառնան, եւ մեր ժողովուրդը եւ եկեղե — ցին խաղաղ ու բարօր կեանք մը կ'ապ — րին սիրոյ եւ միութեան մէջ։

Ընդունելութեանց եւ կարգադիր յանձ — նախումբին աշխատանքներուն մասին, որոնք գնահատելի էին եւ ցոյց. կուտա — յին թէ Պոլիս գիտէ պահել աւանդու — թիւնները եւ ձեւակերպութիւնները, յա — ջորդով կուտանք այլ մանրամասնութիւն — ներ՝ յաւելուածաբար Գարեգին պատ — րիարքի յուղարկաւորութեան նկարա — գրութեան։

Այժմ Թուրք թերթերու հրատարակու — թիւնները —

Ո՞Վ ՊԻՏԻ ԸԼԼԱՅ ՅԱՋՈՐԴԸ

« Ո՞վ պիտի ըլլայ Նոր Պատրիարքը » խորագրին ներքեւ, «Աքշամ» կը հրատա — րակէ Վազգէն կաթողիկոսի եւ Շնորհք Եպիսկոպոսի մեծադիր լուսանկարները եւ ի մէջ այլոց կը գրէ —

Երբ դարէ ի վեր առաջին անգամն ըլ — լալով Թուրքիա կուգայ Հայ Լուսաւոր — չական կրօնապետ մը։ Կաթոլիկ քրիս — տոնեաներուն համար Հռոմարնակ Պա — պը, Օրթոտոքս քրիստոնեաներուն հա — մար Պոլսոյ յոյն պատրիարքը ինչպէս շատ մեծ արժէք ունի, Լուսաւորչական Հայերուն համար ալ Կաթողիկոս յոր — ջորջուած Ծայրագոյն Պատրիարքը նոյն կարեւորութիւնը ունի։ Ահա այս պատ — ճառաւ Ռուսիայէն Պոլիս ժամանած ի — րենց կրօնապետը Վազգէն Ա. Պոլսոյ Հայերուն կողմէ անօրինակ ցոյցերով դիմաւորուեցաւ։

Երկար սեւ աքեմ եւ սեւ վեղար կրող Հայ Լուսաւորչական կրօնապետին ճակ — տին վրայ ադամանդակուռ խաչ մը կը գտնուէր։ Մինչ վզին շուրջ կախուած էր հաստ ոսկեայ շղթայի մը ծայրը ոսկիէ, ադամանդէ եւ յակինթէ պանակէ մը։ Լուսաւորչական կրօնապետը որ բոլոր Հայերուն նման Թուրքերէն գիտէ, ուսու — ցիչ եղած է։ Երկու համալսարանէ ըն — թացաւարտ է, յետոյ կրօնաւոր դարձած է։ 1955ին Գէորգ Զ. Կաթողիկոսին վախ — ճանումէն ետք կրօնապետ ընտրուած է։

Հայերուն կրօնապետը, որ Ռուսիոյ մէջ՝ Հայաստանի հանրապետութեան Էջմիածին քաղաքը կ'ապրի, երկու շա — բաթ առաջ վախճանած Թուրքիոյ Հայոց Պատրիարք Գարեգին Խաչատուրեանի յուղարկաւորութեան ներկայ ըլլալու նը — պատակաւ՝ Պոլիս եկած է։

Վախճանեալ Խաչատուրեան Սփիւռքի բոլոր հայ պատրիարքներուն երէցագոյն անդամը ըլլալուն համար՝ Վազգէն Ա. Կաթողիկոս յուղարկաւորութեան նախա — գահել բաղձացած եւ այս պատճառաւ յուղարկաւորութիւնը տասը օր յապաղե — ցուցած է։

Գում Գափուի Պատրիարքանիստ եկե — ղեցւոյ մէջ յուղարկաւորութիւնը տեղի ունենալէ ետք, Խաչատուրեանը հուանա — բար Սկիւտարի մէջ հիմնուած Դպրեվան — քին պարտէզը թաղուի։ Այս նպատակաւ կուսակալութենէն արտօնութիւն խնդ — րուած է։

Հայերուն կրօնապետը Պոլսոյ մէջ տասնեւհինգ օր պիտի մնայ եւ համայն — քին հետ պիտի ծանօթանայ։ Աշխարհի 4-5 միլիոն Հայերուն եօթանասուն հազարը Թուրքիոյ մէջ կ'ապրին։ Թուրք Հայերը

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԿԻ ՄՈԼԷ խօսելով «Ժան – Ժօրէս Օր – ուան» ատթիւ Ֆալանփէնի մէջ (հիւսի – սային նահանգ) յայտարարեց թէ եթէ նոր Միւնիխ ըլլար Պերլինի առթիւ, նոր պատերազմի մը դուռը կը բացուէր։ Նոյ – նիմաստ յայտարարութիւն մը ըրած է ուրիշ ընկերվարական մը՝ Ալպեր Կազիէ Սօտէ լէ Փէնի մէջ, շեշտելով «կարելի չէ երեւակայել որ Պերլինը ձգենք, որով – հետեւ Պերլինը պաշտպանելով, ազատու – թիւնն է զոր կը պաշտպանենք»։

ՉԵԽՈՍԼՈՎԱՔԻՈՅ մէջ հանքային ծա – նըր արկածի մը զոհ գացած են 108 բան – ուորներ որոնք ողջ – ողջ այրած են, 360 մեթր խորութեամբ նրբանցքի մը մէջ, ուր կրակ ծագած էր։

յառաջիկայ շաբթուան մէջ իրենց նոր Պատրիարքը պիտի ընտրեն։ Ջօրաւորա – գոյն թեկնածուն է Շնորհք Եպ. Գա – լուստեան, որ ներկայիս կառավարու – թեան արտօնութեամբ կը փոխանորդէ Պատրիարքութեան։

Գալուստեան Եպիսկոպոս, որ Եոզկա – տի մէջ ծնած է, Ամերիկահպատակ է։ Եթէ Թուրք կառավարութիւնը ընդունի՝ թրքահպատակ դառնալով պատրիարք պիտի ըլլայ։

X « Հիւր Վաթան» կը գրէ թէ Խաչա – տուրեան Պատրիարքի յուղարկաւորու – թիւնը Ֆրանսական շարժանկարի ընկե – րութեան մը կողմէ ժապաւէնի առ – նուեցաւ։

ՏԵՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆ « ԵՆԻ ԻՍԹԱՆՊՈՒԼԻ » ՀԵՏ

Հարցում.— Վերջին օրերս Ռուսիոյ մէջ կուսակցական կարգ մը պաշտօնա – թերթեր կը հրատարակեն յօդուածներ, որոնք անաստուածութեան ներբողը կը հիւսեն։ Այս անաստուածութեան գաղա – փարը ընդունելութիւն կը գտնէ՞։

Պատասխան.— Սոէպ կը գրուին այդ – պիսի յօդուածներ։ Հաւատացողներ կան, չհաւատացողներ ալ կան։ Օրինակ՝ ես Հայաստանէն կուգամ։ Այնտեղ բարե – պաշտները մեծամասնութիւն կը կազմեն։ Յօդուածագիրներուն պաշտպանած տե – սակէտը, ինչպէս ամէնուրեք, վարդա – պետութիւն մըն է։ Ամէն ոք ազատ է հա – ւատալու կամ ոչ։

Հ.—Եկեղեցիները յաճախողներուն մէջ երիտասարդնե՞րը մեծամասնութիւն կը կազմեն թէ ծերերը։

.— Երիտասարդներ, ծերունիներ, մի – ջին տարիք ունեցողներ, նոյնիսկ նախա – կրթութեան տարիք ունեցող մանուկներ անգամ եկեղեցի կը յաճախեն։ Բայց կարելի չէ վճռական բան մը ըսել թէ ո – րոնք աւելի են։

Հ.— Զինուորներն ալ եկեղեցի կը յա – ճախե՞ն։

Պ.— Այո, բնականաբար։

Հ.— Կ'ըսուի թէ վերջերս Թուրքիայէ Հայաստան գաղթած հայ ընտանիքները Թուրքիա վերադառնալ կ'ուզեն։

Պ.— Առկէ լուր չունիմ։

Հ.— Թուրքիոյ Պատրիարքական ընտ – րութեան մասին ի՞նչ կը խորհիք։ Ըստ մեր օրէնքներուն թրքահպատակ պէտք է ըլլայ ընտրելի Պատրիարքը։ Մինչդեռ կ'ըսուի թէ ներկայիս Թուրքիա գտնուող կրօնաւորները շատ երիտասարդ են եւ բարձրաստիճան չեն։

Պ.— Այդ մասին կարծիք մը չունիմ։

Այդ պահուն Վեհափառին քով նստած Շնորհք Եպիս. Գալուստեան, որու ա – նունը կը յիշուի իբրեւ Թուրքիոյ Հայե – րուն Պատրիարքական թեկնածու, ըսաւ. « Կրնայ ըլլալ։ Օրինակ՝ Աթենակորաս յետագային թրքահպատակ դարձաւ »։

Ասոր վրայ Վեհափառը ըսաւ. « Այս հարցումին պատասխանած չեմ ըլլար։ Նմանութիւնը պատասխանը տուողին անկ է »։

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԽՐՈՒՇՉԵՒ ՄԻՇՏ ԿԸ ՍՊԱՌՆԱՅ

ԱՏԸՆԱՈՒԸՐ ՀԻԹԼԵՐԻ ՃԱՄԲԱՆ ԲՌՆԱԾ Է Կ'ԸՍԷ ԽՈՐՀՐ. ՎԱՐՉԱՊԵՏԸ

Մոսկուայի զինուորական վարժարանի տարեվերջի հանդէսը, ուր շրջանաւարտ ուսանողներ իրենց վկայականները ըս – տացան, առիթ տուաւ խորհրդային վար – չապետին՝ սպառնալից ճառով մը անգամ մը եւս անդրադառնալու Պերլինի։

Խրուշչեւ նախ կոչ ըրաւ «պատերազմի ժամանակ Խորհ. Միութեան դաշնակից – ներու պետերուն, որ իմաստութիւն ցոյց տան գերմանական հարցին կարգա – դրութեան համար, «Թատի գործակա – լութեան համաձայն, խորհրդային ղեկա – վարը հրաւիրած է Նախագահ Քենըտի, Զօր. տը Կոլ եւ վարչապետ Մաքմիլըն, որպէսզի հաւաքուին սեղանի մը շուրջ, եւ այլ խաղաղասէր պետութիւններու հետ ստորագրեն հաշտութեան դաշնա – գիրը Գերմանիոյ հետ։

Խրուշչեւի փափաքն է, ըստ իր յայտա – րարութեանց, որ կողմերէն իւրաքանչիւ – րը ներկայացնէ իր պայմանները եւ յետ քննութեան ընդունուի լաւագոյնը։

Երեք ձեւով կարելի է լուծել Պերլինի թնճուկը, յայտարարած է Խրուշչեւ։ Ա) Երաշխաւորութիւն չորս մեծերուն կող – մէ՝ Խորհ. Միութիւն, Անգլիա, Ֆրան – սա եւ Մ. Նահանգներ։ Բ) Երաշխաւո – րութիւն չէզոք երկիրներով եւ կամ՝ Գ) երաշխաւորութիւն ՄԱԿին։

Յայտարարելէ ետք, թէ Արեւելեան Գերմանիոյ հետ հաշտութեան դաշնագի – րի ստորագրումը կը համապատասխանէ միջազգային ընդունուած օրէնքներուն, շեշտեց, անգամ մը եւս, թէ «Խ. Միու – թիւն պիտի հրաժարի Արեւմտեան Պեր – լին տանող հաղորդակցութեան ճամբա – ներուն վրայ իր ունեցած իրաւասու – թիւններէն»։

Ու որպէսզի կասկած չթողու Խ. Մի – ութեան վճռականութեան մասին, Խը – րուշչեւ սպառնացած է հրահանգել իր ուժերուն որ «դէմ դնեն ոեւէ յարձակո – ղի» որ «ձեռք կը վերցնէ իրենց բարե – կամներուն վրայ »։ Միջազգային օ – րէնքները թոյլ չեն տար, դիտել տուած է Խրուշչեւ, որ պետութիւն մը օգտա – գործէ օտար ուրիշ երկրի մը ճամբանե – րը, առանց անոր արտօնութեան։

Պատասխանելու համար Մ. Նահանգնե – րու ծրագրած զինուորական պատրաս – տութիւններուն, ի հարկին դէմ դնելու համար խորհրդային ոտնձգութեան Պեր – լինի մէջ, խորհրդային վարչապետը, հրահանգած է աւելցնել պաշտպանու – թեան համար սահմանուած պիւտճէն (3 միլիառ 144 միլիոն ռուբլի, այսինքն՝ 17 միլիառ 300 միլիոն Ն. Ֆ.) եւ դադրեցնել զինուորական ուժերու թիւին կրճատու – մը «ցնոր տնօրինութիւն »։

Խորհրդային վարչապետը, որ 50 վայրկեան խօսած է առիթը չէ կորսն – ցուցած յարձակելու համար Ատընաուէ – րի վրայ, զոր կը մեղադրէ իբրեւ մէկը որ Հիթլերի ճամբան բռնած է։

(Իսկ Ատընաուըր, խօսելով Միւնիխի մէջ, յայտարարած է «տագնապի պա – րագային ,մեր դաշնակիցները մեր կող – քին են»)։

Խրուշչեւ տը Կոլի ալ դէմ խօսած է։ Անոր տուած է վերջին որոշումին առ – թիւ՝ Ալժերիայէն մէկ զօրաբաժին Եւրո – պա փոխադրել։

Ճառը, որքան ալ խիստ եւ սպառնալից ոճով արտասանուած, ոչ մէկ անդրա – դարձում ունեցած է Արեւմտեան երկիր – ներուն մէջ, ուր, կը շեշտեն, թէ «ջիղե – րու» պատերազմի մէկ ձեւ մըն է, զոր կը փորձէ խորհրդային վարչապետը։

ԳԻՐՔԵՐՈՒ ՀԵՏ

—o—

Հայ տպագրական մամուլը կը գործէ : Հեգնական ոչինչ կայ այս հաստատումիս մէջ : Ան կարծես պատասխան մըն է բո – լոր անոնց՝ որոնք յոռետես են մեր գա – ղութներու մօտաւոր ապագային մասին : Կամ կը կարծեն թէ մշակութային ամլու – թիւն կը տիրէ անոնց մէջ : Վերջին քանի մը ամիսներուն ընթացքին աւելի քան տասը գիրք հասաւ ինծի, ու կ'ուզեմ քանի մը խօսք ըսել անոնց մասին :

Կը պահեմ ժամանակագրական կարգը : Անոնցմէ առաջինն է Գ. Յակոբ Անտոն – եանի «Բիւրեղներ»ը : Արձակ ու չափա – ծոյ գրութեանց չորս հարիւր էջնոց հաստափոր հատոր մը : Այս հատորին ու իր բանաստեղծ հեղինակին մասին բա – ւական բան լուեցաւ թերթերուն մէջ, բայց աւելորդ չենք համարեր քանի մը խօսք ալ մեր կողմէ աւելցնել :

Անտոնեան մեր ապրող բանաստեղծնե – րուն մէջէն ամէնէն արժանաւորներէն է : Բարի, խորհող, զգայուն, շատ լաւ ու վատ օր տեսած մարդ մը՝ որուն խորունկ ապրումներուն հանդիսավայրն է իր գիր – քը : Ոչ Սիամանթոյի պէս ռազմի երգիչ է, ոչ Վարուժանի չափազանցութեան տարուած իրապաշտութիւնը ունի, ոչ Զարենցի պէս «խելագարուած ամբոխ – ները» կ'երգէ եւ ո՛չ ալ Թումանեանի կամ Իսահակեանի ժողովրդական մոթիֆներն ունի իր տողերուն մէջ : Իրը դաշտի մը մէջէն հոսող կարկաչուն առուի մը հե – զասահ ընթացքով քալող երգն է : Երգ մը՝ որ սէրերու, տառապանքի ու ան – մար գեղեցկութեանց մասին կը խօսի, մեղմ ու վճիտ բառերով ու անթերի լեզուով մը :

ՅՈՎՀ. ԱՐՔ. ՆԱԶԼԵԱՆԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

1915ի արհաւիրքին մասին գրուած փաստացի ու մեծածաւալ հատոր մը : Զայն կարդալու համար ամուր սրտի ու անհատնում համբերութեան պէտք ունի ընթերցողը : Կը վարանինք զայն հասա – րակ ընթերցողին յանձնարարել, վախ – նալով որ այդ «խաչը» շատ ծանր կուգայ իր ուսերուն ...

Օր մը առատ նիւթ պիտի հայթայթէ ընդհ. տարագրութեան պատմութիւնը գրել փորձող անձին :

Արժէքաւոր գործ մըն է եւ նշանակ – ուած վեց տոլար գինը շատ քիչ է :

ԿԵԱՆՔԻ ՈՒՂԻՆԵՐՈՎ

Հեղինակին, Ս. Վրացեանի Բ. հատո – րըն է : Կը պարունակէ, իր որակումով, դէպքեր, դէմքեր ու ապրումներ : Ինծի համար գրական վայելք մը եղաւ անոր ընթերցումը :

Լացի, խնդացի ու սորվեցայ :

Ձիս ամէնէն շատ տպաւորող մասը ե – ղաւ իր ճեմարանական կեանքի նկարա – գրութիւնը :

Վրացեան համով պատմող է : Ինչ որ ըսէ կամ գրէ, եթէ նոյնիսկ համամիտ չըլլաս իրեն հետ, հաճոյքով կը լսես :

Գիրքը փակեցի դժգոհելով որ վերջին էջին էր հասած :

Ապրած ու իմաստուն մարդու մը կող – մէ գրուած գիրք մը :

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ԲԱԼՈՒ ՀԱՒԱՒ ԳԻՒՂԻ

Հեղինակ Տիգրան Ս. Փափազեան : Համեստ ու յաւակնոտութիւններէ զուրկ մարդ մըն է հեղինակը : Գրքի տպագրու – թիւնը մաքուր է ու թուղթը լաւորակ : Նշանակուած գինը, տասը տոլար, քիչ մը շատ ըլլալ կը թուի : Խարբերդի մա – սին գրուած երկու մեծածաւալ հատոր – ներէ ետք, նիւթը սպառած ըլլալու չէր որ այս մէկն ալ գրուած է : Անշուշտ պի – տի գտնուին բազմաթիւ Բալուցիներ ո – րոնք յափշտակութեամբ պիտի կարդան իրենց ծննդավայրի մաքառումներուն ու փառաւոր անցեալին մասին խանդավա – ռութեամբ գրուած այս հատորը : Գիրքը զերծ չէ թերութիւններէ որոնց մասին հոս խօսիլը աւելորդ կը համարենք :

ՆՈՐ ԷՋ

Գիրք գրականութեան թիւ 12 : Կը հը – րատարակուի Թեհրան, Պարսկաստան «Նոր էջ» գրական խմբակցութեան կող – մէ :

Մաքուր տպագրութեամբ երկու հա – րիւր էջնոց պարբերական հատոր մը ուր, եղբայրօրէն քով քովի տեղ գտած են ապրող ու մեռած Իրանահայ գրողներ, ու պարսիկ ու այլազգի հեղինակներու գործերէն՝ սահուն թարգմանութիւններ :

Թարմ շունչ մը կը զգացուի սկիզբէն մինչեւ վերջը : Ուղի փնտռող տղաք կան իրենց մէջ ·կան նաեւ կազմաւորուած – ներ :

Գովելի կը գտնենք իրենց ճիգը ու հե – ռուէն յաջողութիւն ու յարատեւութիւն կը մաղթենք :

ՄԵԾ ՔԱՂԱՔԸ

Հեղինակ՝ Զարհատ : Զարեհ Եալտըզ – եան : Կ'ապրի Պոլիս : Աւելի լաւ պիտի ըլլար եթէ ապրէր Թեհրան ու միանար Նոր էջեաններուն : Ան իրապէս նոր է թէ շունչով, թէ ձեւով եւ թէ խորքով : Եր – բեմն, անիմաստ ըլլալու չափ պարզ է ու պարապ ... Բայց գիրքը ծայրէ ի ծայր կարդալէ ետք, կը հաւատանք թէ բա – նաստեղծի խմոր ու ապագայ ունի հեղի – նակը : Եթէ ըսենք թէ կանոն ու կետա – դրութիւն չի ճանչնար, բառախաղ ըրած չենք ըլլար : Իր գրքի 155 էջերուն մէջ, ապաթարձէ զատ ուրիշ կէտ չկայ : Բա – ցարձակապէս ուրիշ կէտ չկայ : Հեղի – նակը լաւ կ'ընէր եթէ իր գրքի վերջին էջին տակ «Պատմութեան Դատ»էն ան – միջապէս ետք, դնել տար բութերու, մի – ջակէտերու, ստորակէտներու եւ վեր – ջակէտներու բաւականաչափ պաշար մը ու խնդրէր իր ընթերցողներէն զանոնք վերցնել ու դնել իրենց ուզած կամ յար – մար դատած տեղերը ...

Մեր ըսածներուն ճշդրտութիւնը ապա – ցուցանելու համար միասին կարդանք քանի մը կտոր ·

ԱՆՁՐԵՒ

Թիւնէլ չէֆ կրնար նստիլ
Հէֆ ա"ձրեւի կաթիլներ
Պատերազմի հարուստի տուն չէֆ կրնար մտնել
Փարթամ տան տանիքը չի վազեր որ

Ես եւ նմաններս զձեզ կը սիրենֆ
Առատութիւն կը բերէֆ
Հացին ֆիլօն կ'աժաննայ

Սակայն ֆուն ունիմ
Գոնէ բարձիս վրայ մի կաթիֆ :

ՆԱՄԱԿ

Ֆաղաֆ – պողոտաներուդ ձեռֆերէն կը համբուրեմ
Անոնց լայնֆին երկայնֆին մէջ մեծցեր եմ ես
— Եթէ նիտս ծուռ է մնացեր իրաւ որ յանցանֆը իմս չէ
Պողոտաներէդ պերճանֆը պերճօրէն կը վազէր ես չէի հասներ
Ֆաղաֆ – լամբարներուդ լոյս երեսը սիրեմ
Լամբարինը տակն էր խամբոյրս առաջին
Համով աղջիկ մըն էր երազն աչֆերուն մէջ
Հիմա եթէ բաժնուեր եֆ իրարմէ
շատոնց լամբարն ինչ ընէ :

ՈՍՊ ՍՏԿՈՂ ԿԻՆԸ

Ոսպ մը – ոսպմը – ոսպեր – ոսպմը
ֆարմը – ոսպմը – ոսպմը – ֆարմը
Կանաչմը – սեւմը – կանաչմը – սեւմը
ֆարմը – կանաչ ոսպմը
Ոսպ ոսպի ֆով – ֆար ոսպի ֆով
յանկարծ բառ մը – բառ ոսպի ֆով
Յետոյ բառեր –ոսպմը – բառ մը,
բառ բառի ֆով – յետոյ խօսֆմը
Ու բառ առ բառ – խօլ բարբառ մը
հինցած երգմը – հին երազմը :

Դեռ հինգ տող ալ կայ, բայց կ'ընդ – հատեմ՝ առաջադրածէս աւելի տեղ տը – ւած ըլլալուս համար այս երիտասարդ բանաստեղծին :

ԱՌԱՔԵԼՈՒԹԻՒՆ ՄԸ Ի ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Հեղինակը մեր հանրածանօթ Փրոֆ. Մ. Սեւակն է : Լաւ թուղթ, մաքուր տը – պագրութիւն ու լաւ ալ պատկերներ : Նիւթը, ինչպէս հասկնալի է գրքի խորա – գրէն, հեղինակին 1959ին Հայաստան ը – րած այցելութենէն իր կրած տպաւորու – թիւններն են, որոնք յօդուածի ձեւով հրատարակուելէ ետք, գրքի մէջ ալ ամ – փոփուած են ահա :

Գիտնական մարդու չոր ու ցամաք տը – պաւորութիւններ ու թիւեր : Ինչ որ գի – տական բնոյթ ունի, կապուած է Հայ ժողովուրդի ստեղծագործութեան ու շի – նարարութեան հետ, խանդավառած է զինքը : Դժբախտաբար հատորին մէջէն կը բացակայի ժողովուրդը ... Բազմա – թիւ մարդիկ այցելեցին Հայաստան ու ամէն վերադարձող հատոր մը կամ յօդ – ուածաշարք մը գրեց մեզի ըսելու համար թէ ուր գնաց, ինչ կերաւ, ու ինչ տե – սարժան վայր այցելեց : Մեր կարծիքով, այս բոլորին մէջէն ամէնէն լմանը ու ապրուածը Ծառուկեանի հատորն էր : Անոր հետ համեմատելէ զգուշանալով հանդերձ, փրոֆ. ին գիրքը կը գտնենք ցամաք : Հոն ժողովուրդ չկայ. կան գիտնականներ. պետական մարդիկ, գիտական հաստատութիւններ ու համայ – նային կամ միջազգային համբաւի տի – րացած անձեր : Մեզի չըսուիր թէ տղաքը փողոցը ի՞նչ լեզուով կը խաղան, երբ կռուին ի՞նչ լեզուով կը հայհոյեն, տղաք ու աղջիկներ ի՞նչ լեզուով կը սիրաբա – նին, երբ հրշէջ մեքենան վազէ տղաքն ալ կը վազե՞ն ետեւէն, խաղող գնած պահուդ եթէ համը նայիս վաճառորդը կը նեղա – նա՞յ թէ ոչ կ'ըսէ — Ախպէր, Հայաստա – նի արեւուն տակ է քաղցրացել :

Չենք ըսեր թէ իր տուած տեղեկու – թիւնները անպէտ են ու գոհունակութիւն չեն պատճառեր մեզի, ուրախ չենք ըլ – լար որ մեր երկիրը, կը շինուի ու կը բարգաւաճի ... Այս բոլորը կու – րախացնեն մեզ՝ որովհետեւ ինչ ձեւով ալ նայինք երկինքին ու ինչ ուղեղի ալ հետեւելու ըլլանք, հայրենիքը մէկ է ու իր տեղը Արարատի տակն է ...

ՈՍԿԵՄԱՏԵԱՆ

Բանաստեղծութիւններ : Հեղինակ Նազենի Տէր Միքայէլեան : Բազմալար քնարով կին գրող մը : Արեւուն տակ չկա – բան մը որ չի յիշայ իր գրչին տակ ու չեր – գուի առաւել կամ նուազ յաջողու – թեամբ :

Հատորը պիտի շահէր եթէ բովանդա – կութեան կէսէն աւելին դուրս մնար հա – տորէն ու լեզուն ազատէր գրաբարի բու – ծէն ....

×

Այս բոլորի վրայ եթէ աւելցնելու ըլ – լանք Համաստեղի առանձին հատորով լոյս տեսած «Այծեամարդ»ը, Եղիայի Գոյաճեանի «Թուղթ առ զաւակներս», Գօղոս Սնապեանի «Անդրշիրիմեան Ձա – ներ»ն ու Բ. Շահպազի Զօհրապի նուի – րած հատորը, թիւը, համագումարը կարծեմ տասներկուք մը կ'ըլլայ : Դե – չենք հաշուեր Հայաստան լոյս տեսած բազմաթիւ գրքեր որոնցմէ այս պահուս ձեռքի տակ ունինք «Հայ ժողովրդական պանդխտութեան երգեր»ն ու Հայկական ՍՍՌ Գիտութիւններու Ակադեմիայի հրա – տարակած «Պատմա – Բանասիրական Հանդէս»ի 1961ի առաջին թիւը : Շատ [illegible] – նամուած ու շատ լուրջ հրատարակու – թիւններ երկուքն ալ, որոնք անգամ [illegible] բանալէ ետք, կարելի չէ վերջին էջին հասնելէ առաջ վար դնել :

Իրաւունք չունի՞նք ըսելու թէ հայ տը – պագրական մամուլը կը գործէ ...

ԱՐԱՄ ՀԱՅԿԱԶ

ՕՐՈՒԱՆ ԳԻՐՔԵՐԸ

"ԼՈՒՍԵՂԷՆ ՇԻՐԻՄՆԵՐ"

Գրեց՝ Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Ցիշատակարան կերտեցի ա[illegible] տոկուն քան պղինձը, ա[illegible] բարձր քան արքաներու բուր – գերը ... :

ՈՐԱՏԻՈՍ

Հայրենիքի եւ մայրենիքի սիրոյն նը – ւիրեալ անձինք» » են, որոնց համար գը – րական յիշատակարան կանգնած է Նար – դունի իր այս յուշագրական գիրքով

Քսաներորդ դարու առաջին կիսուն հայկական իրականութեան մէջ իրենց հանրային գործունէութեամբ, գրական, հրապարակագրական, եկեղեցական, զա – տիարակչական, երաժշտական մարդիկ [illegible]

ՎԱՆԻՆԱ ՎԱՆԻՆԻ

—o—

Իր երկու մանչ զաւակները սքեմ հագ – նելէ ետք յիմարացած ու մեռած են : Մերժած է զանոնք ... Եւ սակայն շատ վշտացած է ու բարկացած որ իր միակ զաւակը Վանինան երբեք ամուսնանալ չուզեր :

Արդէն տասնեւինը տարեկան է եւ ցարդ մերժած է բազմաթիւ փայլուն թեկնա – ծուներ ... ի՞նչ է պատճառը ... Նոյնը ինչ որ ունէր Սիլլան՝ երբ հրաժարե – ցաւ, Հռոմայեցիները արհամարհելու համար ...

Քարահանդէսին յաջորդ օրը, Վանի – նա նշմարեց որ իր հայրը, որ որեւէ բա – նի կարեւորութիւն տուող չէր եւ կեան – քին մէջ բանալի մը չէր առած իր ձեռ – քը, մեծ զգուշութեամբ կը գոցէր դուռը փոքրիկ սանդուխի մը, ուրկէ կը բար – ձրանային պալատին երրորդ յարկին վը – րայ գտնուող յարկաբաժին մը : Այս յար – կաբաժինը ունէր նարնջենիներով զար – դարուած պատշգամ մը :

Վանինա գնաց կարգ մը այցելութիւն – ներ կատարելու Հռոմի մէջ : Իր վերա – դարձին, պալատին գլխաւոր դուռը դի – չերային լուսաւորութեան մը պատրաս – տութեան աշխատանքներով խճողուած ըլլալով, կառքը մտաւ պալատին ետեւը գտնուող բակէն :

Վանինա, գլուխը վեր բարձրացնելով, նշմարեց որ քիչ առաջ իր հօր այնքան խնամով փակած յարկաբաժինին պատու – հաններէն մէկը բաց էր :

Պատրուակ մը հնարելով, խոյս տուաւ իրեն ընկերացող տիկինէն, բարձրացաւ վեր, եւ զգուշութեամբ փնտռելով, ի վերջոյ գտաւ փոքրիկ պատուհան մը որ կը բացուէր նարնջենիներով զարդար – ուած պատշգամին վրայ :

Պատուհանը՝ որ բաց էր, իրմէ երկու քայլ անդին կը գտնուէր : Անպայման այդ սենեակին մէջ մէկը կը բնակէր, բայց ո՞վ ...

Յաջորդ օրը, Վանինա յաջողեցաւ ճա – րել բանալին փոքրիկ դրան մը, որ կը բացուէր նարնջենիներով պատշգամին վրայ :

Զգուշութեամբ մօտեցաւ պատուհա – նին, որ տակաւին բաց էր :

Թափանցիկ վարագոյր մը ձգուած էր պատուհանին վրայ :

Սենեակին խորը կար անկողին մը եւ անկողնին մէջ՝ մէկը :

Իր առաջին շարժումը եղաւ ետ դառ – նալ, եւ սակայն նշմարեց կանացի շըր – ջազգեստ մը՝ ձգուած աթոռի մը վրայ :

Աւելի ուշադրութեամբ զննելով անձը՝ որ անկողնին մէջ էր, հաստատեց որ ան խարտեաշ էր եւ յայտնօրէն երիտասարդ : Կասկած չունեցաւ թէ կին մըն էր ան :

Աթոռին վրայ նետուած շրջազգեստը արիւնթաթախ էր : Արեան հետքեր կային նոյնպէս այն կանացի կօշիկներուն վրա[illegible] որոնք զետեղուած էին սեղանի մը վր[illegible]

Անծանօթը շարժում մը ըրաւ : Վանինա նկատեց որ ան վիրաւորուած էր : Ար[illegible] – նաշաղախ ճերմակեղէն մը կը ծածկէ[illegible] նոր կուրծքը : Այդ ճերմակեղէնը ամրաց – ուած էր ժանեակներով, այնպէս որ [illegible] կընյայտնի էր թէ վիրաբոյժի մը գործ չէր առիկա :

Աւելի ուշ, Վանինա նկատեց որ [illegible] հայրը ամէն օր, ժամը չորսին, կը գոց – ուէր իր յարկաբաժնին մէջ. այնուհետ[illegible] կերթար տեսնելու անծանօթուհին. [illegible] պա, իսկոյն վար կ'իջնէր, կը բարձրա[illegible] նար կառք՝ երթալու համար Վիթելեշիի քով :

Անմիջապէս որ հայրը կը մեկնէր, Վա – նինա կը բարձրանար փոքրիկ պատշգա – մը, ուրկէ կրնար նշմարել անծանօթու – հին :

Իր զգայուն սիրտը սկսած էր ուժգնօրէն բաբախել ի նպաստ այս անհունօրէն դժ – բախտ երիտասարդ կնոջ ու անձկանօք [illegible] ցանկար տեղեկանալ անոր [illegible] թեան :

ՍԹԷՆՏԱԼ

(2 Շար.)

...ւէ լաւծանօթ դէմքեր են, որոնց դի-
...ութիւնները կուտայ Նարդունի։ Ցար-
...ւէ դէմքեր, որոնք իրենց մահկանա-
...ւն կնքած են օտարութեան մէջ իբրեւ
...ութական կեանքի հաւատացեալներ
...ւ հայ ազգի ապագային հաւատքն ու
...երը իրենց սրտին մէջ։

...Նարդունի ոգեկոչելով Աւետիս Ահա-
...եանը, Խուբէն Տէր-Մինասեանը,
...ոն Շանթը, Նիկոլ Աղբալեան, Յակոբ
...եանը, Շաւարշ Միսաքեանը, Թորգոմ
...Գուշակեանը, Բարգէն կաթ.
...եանը, Յակոբ Մալաքեանը,
...Ջօպանեանը, Եր. Տէր Անդրէաս-
...Ա. Խաչատրեանը, Գուրգէն Ալէմ-
...եւ Հրանտ Ալեանաքը, կը ներկա-
...անոնց տիպարները յուշագրական,
...եւ փիլիսոփայական վերլու-
...ներով։ Այսպէս կը կատարէ ամբողջ
...ութեան գլացած պարտականութիւնը
...անձնաւորութեանց հանդէպ եւ սր-
...ին կը յարգէ անոնց անմոռաց յիշա-
...մասունց գրական յուշարձանով։
...իրական լուսանկարներուն կը յաջոր-
...ն Նարդեան նկարագրականները սուր
...ներով ամէն մէկին գրական
...ազգային գործունէութեան աւրնչու-
...։ Այս դէմքերը, որ ծանօթ են ըն-
...ամէն Հայու իրենց գործքով, նոյն-
...անձամբ, կը ներկայացնեն ամէն
...տամբ օրինակելիութիւն մը ազգա-
...։ ...ւ տեսակէտով եւ ասոր հա-
...լուսնկէն են իրենց գերեզմանները՝
...պէս գրքին վերնագիրն ալ ցոյց կու
...։

Հայրենիք եւ մայրենիք բառերը իրա-
...քով քովի կը գտնենք առաջին
...ած Ամրոտ ապարապետի միջին դա-
...ին գրած դատաստանական գրքին մէջ։
«Արդ թէ վասն ազգատութեան կարեաց
...Հայրնի կամ մայրն գիր հայրե-
...կամ մայրենիքն ...» (Տես Անգիա
...։ յիշուած՝ լեզուական տեսա-
...վիէննական Միխիթ. Ցովնանեան
...Նախնեաց Թամկօրէն ...» գործին
...Հատոր, էջ 196)։ Այդ ժառան-
...կառչած Հայորդիներուն մէկ
...ն է որ Նարդունիի այս գրքին մէջ
...ներկայանայ մեզի, յիշեցնելով որ ա-
...«Հայ ալբրինք»ի եւ «Հայ մեծերինք»ի
...գործիչներն ու գրօշակիրնե-
...էին։ Ուստի մեզի պարտք կ՚իյնայ ա-
...ցուցուցած շաւղէն ընթանալու։

...մաղթենք որ ապագին սէրը քաջալեր
...Շ. Նարդունի եւ տայ նորանոր
...այս ուղղութեամբ։

Գ. ՖՐՈՒՆՁԵԱՆ

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՏԱՐՕՆԱԲՈՑՐ (Հատընտիր գրութիւն-
...., կազմեց Արտաշէս Տօնճոյենց
...Սեւան, Պէյրութ 1961։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՏԻԵԶԵՐԱԿԱՆ ՃԱՌԱԳԱՅԹՆԵՐՈՒ ԲՆԱԳԻՏՈՒԹԵԱՆ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ԽՈՐՀՐԴԱԺՈՂՈՎ

Յունիս 10էն մինչեւ 15 Երեւանի, իսկ անկէ առաջ՝ Յունիս հինգէն մինչեւ ութ Բորժոմի մէջ, տեղի ունեցաւ բնագէտներու՝ տիեզերական ճառագայթներու հետազօտութեան նուիրուած խորհրդաժողով մը։

Քննութեան առնուած են վերջին յաջողութիւնները եւ ստացուած արդիւնքները հիւլէական ուժի արտադրութեան բնագաւառէն ներս։ Տիեզերական ճառագայթներուն մէջ կան բացառիկ բարձր էներժիով օժտուած մասնիկներ։ Վերջերս այդ ճառագայթներուն մէջ երեւան ելան այնպիսի մասնիկներ, որոնք կը գերազանցեն միլիարտաւոր ելեկտրոյժերը (ելեկտրական վոլթ)։ Այդ մասնիկներուն թիւը շատ քիչ է, հետեւաբար, դժուար ուսումնասիրելի։ Գերբարձր էներժիով օժտուած այդ մասնիկները հետազօտելու համար կայաններ հաստատուած են մէկ-մէկ քիլոմեթր հեռաւորութեան վրայ։

Բնագէտներուն ուշադրութիւնը գրաւած են այնպիսի մասնիկներ, որոնց ելեկտրոյժը հարիւրէն մինչեւ հազար անգամ գերազանց է արհեստական պայմաններով ցարդ ստացուած ելեկտրոյժէն։ Բնագիտական նոր օրէնքներ արձանագրուին հաւանաբար, երբ ուսումնասիրուին հիւլէական միջուկներու այդ մասնիկներուն յատկութիւնները։

Այդ ձեւի հետազօտութիւններ կը կատարեն ներկայիս Արագածի լանջին, Նոր Ամբերդի մէջ հաստատուած կայանին հայ բնագէտները։

Խորհրդաժողովին, այս եւ այլ հարցերու շուրջ զեկոյցներ կարդացած են ի մէջ այլոց հայ գիտնականները։ Բարձր էներժիի մասին խօսած է Հայաստանի ակադեմիայի բնագիտութեան հիմնարկութեան տնօրէնին տեղակալը՝ Ս. Բաբայեան, իսկ երիտասարդներու իրենց երեւան հանած նոր տարատեսակներու մասին՝ Մ. Սարինեան եւ Վ. Թումանեան, միջուկային ճեղքումներու առեն նոր մասնիկներու՝ այսպէս կոչուած կամէ-զոններու երեւան գալու մասին՝ Ա. Խըրիմեան, միւ-մեզոններու եւ նեյտրինոներու մասին՝ Ա. Ալիխանեան եւ փրոֆ. Ա. Վայսենբերգ։ Խօսած են նաեւ Գ. Ղարիբեան, Մ. Տէր-Միքայէլեան եւ Ա. Զարուխչեան։

ՁԵՌԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ։

ՄԵՐ ԴՊՐՈՑԸ

ՇԱՒԻԼ.— Անցեալ Հինգշաբթի Շաւիլի շաբաթական միօրեայ դպրոցը եւս փակեց իր տարեշրջանը։ Կարելի է ըսել առանց փողի եւ թմբուկի, բայց կոկիկ, հաճելի ու վայելուչ հանդէսով մը։ Ներկաները,— անշուշտ նախ իրենք աշակերտները, 25-30 երկսեռ փոքրիկներ։ Իրենց ուսուցչուհին՝ Տիկին Փափազեան, տեղւոյն եկեղեցւոյ վարչութեան երկու անդամները եւ հազիւ տասնեակ մը մայրիկներ ու մեծ մայրիկներ,— փոքրիկ աղջնակի մը հօրեղբայրը, եւ այս տողերը ստորագրողը։ Այս «խումն» բազմութիւնը ամբողջ մէկուկէս ժամ ապրեցաւ հայկական կեանքով։ Ուրախացանք ու խանդավառուեցանք ի լուր մեր փոքրիկներուն սքանչելի եւ համարձակ արտասանութիւններուն, երգերուն ու խմբերգներուն։ Կ՚արժէ յիշել քանի մը հատը, միայն իրենց յայտագրէն. «Ազատութեան այն վառ սէրը, Հրազդան, Լուսնակն անոյշ, Երեւանի գիշերները, Հայը, Մայրիկ, Պապենական արտերի պէս, Ոսկան ապէր, Հայ լեզու, Ո՞վ մեծասէանչ, Քաջն Վարդան Մամիկոնեան, Սիրուն Երեւան եւայլն։ Հիմակ հարցում մը.— Քանի որ յարգելի ուսուցչուհին այս դժուարին աշխատանքը կատարեր է, շաբաթներով աշխատեր է իր դասերէն դուրս՝ այս գեղեցիկ արդիւնքին հասնելու համար, երբ սիրող մը իր ասպարէզին իր սիրտը դրած է այս փոքրիկ Ֆրանսացի Հայերուն հոգիին մէջ, ինչո՞ւ մեր Եկեղեցւոյ Վարչութիւնը փոխանակ Հինգշաբթիի, Կիրակի օրը չէ նշանակած այս հանդէսին համար, այնքան լաւ պատրաստուած, որով աւելի շատ բազմութիւն վայելքը կ՚ունենար Հայ ապրելու։ Ըսենք թէ այս թերութիւնը կատարուած է կամքէ անկախ պատճառով, եթէ ժողովուրդին մեծ մասը, մասնաւորապէս այս սիրունիկ փոքրիկներուն հայրերը իրենց աշխատանքը ունին, հապա ասոնք մայր չունի՞ն, բացի մէկ երկուքէն՝ ո՞ւր էին միւսներուն մայրերը։ Անշուշտ շատերը իրենց տան մէջ կարի աշխատանքով կը զբաղին։ Բայց իրենց հարազատներուն այս հայեցի գեղգեղանքը լսել, վայելել մէկ ժամուան աշխատանք զոհել չէ՞ր արժեր։ Այդ ի՞նչ շուտ մոռցան՝ երբ իրենք ալ մէկ քանի տասնեակ տարի առաջ, այս միեւնոյն տեղը հին տախտակաշէն դպրոցին մէջ նոյն հիմակուան պէս, դպրոցական հանդէսներ կուտային։ Այն ատենուան մայրիկները իրենց նման չէին, ինչո՞ւ այս անտարբերութիւնը։

Ուսուցչուհի Տիկին Փափազեան դառն կսկիծ ունէր այն փոքրիկներուն համար, որոնք հինգշաբթի օրերը փողոցները կը չափչփեն, փոխանակ հայ դպրոց գալու եւ իրաւամբ կը հարցնէր.— Իրենց հայկական սրտերը քարացեր ե՞ն Հայութեան հանդէպ։

Իսկ դու, Շաւիլաբնակ հայ հայրենակից, քոյրեր ու եղբայրներ, միլիոններ

ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ «ՀԱՅ ԳՐԱԳԷՏՆԵՐՈՒ ԲԱՐԵԿԱՄՆԵՐ» ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

Վարչութեան ութ անդամներէն չորսին ներկայութեամբ, Բժիշկ Լ. Գրիգորեան, Մկրտիչ Պարսամեան, Զ. Գազազեան եւ Ա. Խանէտանեան (մնացեալ անդամներէն Լ. Մոզեան մահացած, Ղ. Մելոյեան եւ Զ. Մութաֆեան հեռաձայնով իրենց համաձայնութիւնը տուած էին եւ Կ. Ուշագլեան արդարացուցիչ պատճառով բացակայ) յետ խորհրդակցութեան 11 Դեկտ. 1958ին տուին հետեւեալ որոշումները.—

Նկատի առնելով մեր հրատարակութիւնները վաճառելու համար գոյութիւն ունեցող աննպաստ պայմանները, եւ տպագրական ծախքերու անհամեմատ բարձրացման պարագան եկաւ այն եզրակացութեան որ այլեւս պէտք է վերջ տալ Հ. Գ. Բ. գործունէութեան եւ լուծել զայն։ Եւ նկատի առնելով ընկերակցութեան ծրագիր-կանոնագրին վերջին յօդուածը.— «Հրատարակչականը լուծելու պարագային բոլոր գոյքերն ու հաշիւները կը փոխանցուին հանրային հաստատութեան մը, համաձայն տրուած որոշման», որոշեց բանակցիլ Պէյրութի Համազգային ընկերակցութեան հետ, եւ յետ համաձայնութեան, անոր փոխանցել Հ. Գ. Բ. ու բոլոր գիրքերը, հետեւեալ պայմաններով.—

1.— Համազգայինը յանձն կ՚առնէ Հ. Գ. Բ. թիւով 18 մատենաշար շարունակել եւ նոր գիրքեր հրատարակել։

2.— Մատենաշարը նոյն անունը պիտի կրէ, Մատենաշար «Հայ Գրագէտներու Բարեկամներ»։

3.— Պիտի կազմէ այս անունով հիմնադրամ մը։

4.— Ընկերակցութեան հին եւ նոր անդամներուն յիշատակութիւնը պիտի ըլլայ ամէն նոր հրատարակութեան մէջ։

?.— Համազգայինը յանձն կ՚առնէ մինչեւ Պէյրութ գիրքերու փոխադրութեան բոլոր ծախքերը։

Առաջարկուած այս պայմանները ընդունուած ըլլալով, Պէյրութի «Համազգայինը» այսուհետեւ պիտի փոխարինէ մեզ։

«ՀԱՅ ԳՐԱԳԷՏՆԵՐՈՒ ԲԱՐԵԿԱՄՆԵՐ»

Փարիզ, 28 Յունիս 1961

Արտասահմանի թերթերէն կը խնդրուի արտատպել։

ծախսեցիք եւ ձեր երիտասարդներուն նախաձեռնութեամբ եկեղեցի եւ դպրոց շինեցիք։ Ինչո՞ւ համար։ Որպէսզի պարապութեան մէջ մուկերը պա՞ր բռնեն։ Այս ի՞նչ անտարբերութիւն է։ Ցա՞ւ ունիս, բողո՞ք ունիս, ինչո՞ւ ներկայ չես ըլլար ժողովներուն, յայտնել ցաւդ ու բողոքդ։ Ի՞նչ շուտ մոռցար 10-15 տարի առաջուան քու երգչախումբերդ, թատերախումբերդ ու եկեղեցիի երգեցիկ դաւակներդ քու հին խարխուլ եկեղեցիիդ մէջ։ Աղքատ էիր, անտուն էիր, ամէն օր անգործ մնալու մղձաւանջը կ՚ապրէիր, սակայն չէիր մոռնար քու Հայու պարտականութիւնդ։ Հիմակ փառք բարուկիդ, ու ձեռներէցութեանդ։ Եթէ ոչ հարուստ, գոնէ բարեկեցիկ ես։ Անձնական կառքէն սկսեալ ներկայ պայմաններու յատուկ անհրաժեշտը ունիս, վայելելու համար քու վաստակիդ պտուղը։ Բարով վայելես, սակայն ո՞ւր է Հայութիւնդ, ո՞ւր է Հայու տառապած հոգիդ։ Մոռցա՞ր անապատի հայր մայրերը, որոնք աւազի վրայ իրենց զաւակներուն Ա. Բ. Գ. սորվեցուցին։ Երբ կը մեռնէին, կ՚ըսէին ողջ մնացած մանչուկին. «Տղաս, չմոռնաս, դուն Հայ ես, անունդ Արամ է»։ Ռէսիւլայնը եւ Տէր Զօրը մոռցա՞ր։

Գ. ԿԻՒԼԵԱՆ

ՅԱՌԱՋ»ի ԹԵՐԹՕՆԸ (244)

ՀԱՅՈՑ ԲԵՐԴԸ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

ՄԱՍՆ ԵՐՐՈՐԴ

ՎԵՐՋԱԲԱՆ

Նրանք յոգնում, անհամբեր էին դառնում ժամանակով, երբ բերդի պարիսպներից յաճախ նկատում էին, թէ ինչպէս դրսից զինուորները անասուններ էին քշում իրենց բանակատեղը եւ, մորթելով ձողերից կախում խորովելու ... Այդ ժամանակ, որ միշտ պատճառեմպաշարուածներին, թէ «դուք մնացել էք փակուած, իսկ մենք վայելում ենք ձեր ունեցածը... Ձեզ ունէք՝ անձնատուր եղէք»։ Երբեմն ձեռքով էին անում, յաղթելով, թէ՝ եկէք, կերէք։ Իսկ յաճախ պատռում էին՝ բռունցք թափ տալով, պաշարուածներին աւելի տանջելու համար, կորում էին այգիների պտղատու ծառերը եւ խարոյկ վառում բերդի հանդիպակաց դաշտում, Արաքսի միւս ափին եւ իրենք պարում կրակի շուրջը ...

Այս ամէնը տեսնելով՝ բերդում գտնուողներից մէկը կամ միւսը բացականչում էր.

— Ախ, ե՞րբ պիտի գարունը գայ ...

Գարնան սպասում էին ամէնքը, եւ այդ սպասումը նման չէր այն սովորական սպասումին, երբ մարդ ցանկանում է ազատուել ձմրան կաշկանդումներից, տեւական ցրտից, կարօտում է կանաչի, կբոսանքի եւ տաք օրերի։ Այստեղ բերդում գարնանն սպասում էին իբրեւ փրկութեան ու ազատութեան ... Սպասում էին, որ գարնան հետ Մուշեղն ու Պապը կգան ուժեղ մի բանակով, կը վանեն Պարսիկներին եւ կ՚ազատեն իրենց ու Աշխարհը Հայոց։

Բայց օրերն ու ամիսները գլորւում էին դանդաղ, գիշերները դեռ երկար էին, ցերեկները կարճ, յաճախ մառախլապատ։

— Ահ, երբ պիտի գարունը գայ, որ Մուշեղը հանի մեզ,— հառաչում էին յաճախ բերդի բնակիչները։

Վերջապէս, օրերն սկսեցին տաքանալ, փչեցին ջերմաշունչ քամիներ, եւ ձիւներն սկսեցին հալուել. Նախ ներքեւի դաշտերում եւ արեգունի լանջերում հողն սկսեց սեւանալ տեղ-տեղ, հետզհետէ երեւացին չէներ, մարգիկ, անասուններ ... բացուեցին ճանապարհները, եւ այդ ճանապարհների վրայ երեւացին Պարսիկները, որ խմբերով, նիզակներն արեւի տակ փայլեցնելով, մի գիւղից գնում էին միւսը։

Սակայն Մուշեղից լուր չկար տակաւին։ Եղած լուրերն այն էին, թէ Պարսիկները բռնել են Բիւզանդիայից եկող բոլոր ճանապարհները՝ Եփրատի ափերից սկսած, որպէսզի բիւզանդացիք չգան Հայերին օգնութեան։

Փառանձեմը ծանր ապրումների մէջ էր. այն ինչ սպասում էր մեծ յոյսերով, չիրականացաւ։ Պապն ու Մուշեղը ուշացան իրենց բանակներով եւ, դրա փոխարէն, Պարսիկները նորից վերսկսեցին գրոհները։

Նախ երեւացին փոքրիկ խմբեր, կարծես ստուգելու համար, թէ արդեօք լեռդում մարդ կա՞յ, թէ ոչ. կամ՝ որքա՞ն ... Այս ստուգումը կատարուեց մի քանի անգամ, որից յետոյ երեւացին պարսից զինուած, զրահուած զօրքերը բերդի ստորոտներում, ու նորից սկսուեցին հին ձեւի կռիւները ...

Ինչպէս աշնանը այնպէս էլ հիմա երկու կողմից համարեա ամբողջ օրը նետեր էին արձակում միմեանց դէմ եւ հայհոյում իրար եւ արեւը մտնելիս՝ դադարում էր ամէն ինչ — Պարսիկներն իջնում էին ցած՝ իրենց վրանները, բերդեցիք մնում էին բերդում եւ պատրաստութիւն տեսնում վաղուայ համար։

Սակայն օրերը տաքանալու հետ տաքացան եւ կռիւները. Պարսիկները նորից աղմուկով, թմբուկով անվախ գալիս էին պարիսպների վրայ, բայց հանդիպելով բերդականների միահամուռ նետաձգութեան ու պարսաքարերին՝ ետ էին դառնում դիակներ ու վիրաւորներ թողնելով։

ՍՏԵՓԱՆ ԶՕՐԵԱՆ

(Շար.)

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Փոթորիկ» խումբի ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 21–ին, սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ :

ՊԱՏԱՐԱԳ ԵՒ ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ ՓՈՆ ՏԸ ՇԷՐԻԻ ՄԷՋ

Եւրոպայի Հայոց Կաթող. Պատուիրակ Գերաշնորհ Սերովբէ Եպիս. Մանուկեանի հրահանգով, Փոն տը Շէրիւի եւ շրջա–կայքի Ազգ. Միութիւնը կը փութայ տե–ղեկացնել թէ այս Ուրբաթ, մէջ պատա–րագին հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարէ Տէսինէն Տէր Վարազ քհնյ. Ա–ւագեանը, դպրապետութեամբ Գ. Դրի–գոր Մարտիրոսեանի նաեւ Դպրաց Դասու եւ Տէսինի նորակազմ երգչախումբի մաս–նակցութեամբ,

Ի յիշատակ նորոգ հանգուցեալ Թուր–քիոյ Հայոց բազմավաստակ Պատրիարք Տ. Գարեգին Արք. Խաչատուրեանի:

Առաւօտեան ժամերգութիւն ժամը 9–ին, Ս. պատարագ ժամը 10ին, հոգեհան–գիստ ժամը 11ին:

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ ՍԵՒՐ

1961-1962

ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ՏԱՐԵՇՐՋԱՆԻ ԱՐՁԱ–ՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԲԱՑՈՒԱԾ ԵՆ :

Իրենց զաւակները արձանագրել փա–փաքող ծնողքներու գործը դիւրացնելու համար կը յանձնարարենք, որ վարժա–րան առաջնորդեն երախան դպրոցական եւ բժշկական վկայականներով միասին : Փարիզէն դուրս գանուողները գրաւոր դիմումին միացնեն վերոյիշեալ վկայա–կանները:

Պայմաններու համար դիմել՝ գրաւոր կամ հեռաձայնով .—

DIRECTION DU COLLÈGE SAMUEL MOORAT

26, Rue Troyon, SEVRES (S. et O.)

Tél. : OBS. 18-28

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղին վարչական ժողովը այս Հինգշաբթի երե–կոյ ժամը վեցին, Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Ռիւ Պլէօ :

ՏԱՐԵԿԱՆ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆ ՎԵՆԵՏԻԿ—Ս. ՂԱԶԱՐ—ՀՌՈՄ ԵՒ ՇՐՋԱԿԱՅՔԸ

Շաբաթ մը ծովի կեանք՝ Հանր. Սան Մարինոյի մօտ, Ադրիականի անման ա–ւազին վրայ, ծովեզերեայ նորաշէն եւ հանգստաւէտ պանդոկի մը մէջ :

ՄԵԿՆՈՒՄ՝ Օգոստոս, 6

ՎԵՐԱԴԱՐՁ՝ Օգոստոս, 31

Արձանագրութեանց եւ մանրամասնու–թեանց համար դիմել .—

Ն. ՄԱՑԻՍԵԱՆ

45, Rue de Trévise, PARIS (9°)

Tél. : TAI. 49-40

(Գաւիթին մէջ)

Յ. ՊԱՍՄԱՃԵԱՆ

11, Avenue Béranger

ARNOUVILLE-LES-GONESSE (S. et O)

ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Նախաձեռնութեամբ Կրընոպլի Հ. Մ. Ը. Մ.ի եւ մասնակցութեամբ Տէսինի քոյր մասնաճիւղի Յուլիս 23ին Կիրակի առաւօտէն մինչեւ երեկոյ, Վիլար տը Լանի ճամբուն վրայ, Սասնաժէն վեց քիլոմեթր անդին Անժէնի գիւղին եւլքին, գեղեցիկ անտառին մէջ սառնորակ ջու–րին եզերքը :

Գեղարուեստական բաժին եւ զանազան անակնկալներ :

Բարձրախօսի վրայ պիտի լսուին հայ–կական սալեր :

Ճոխ պիւֆէ, զանազան ուտելիքներ եւ զովացուցիչ ըմպելիներ : Հայկական հա–ճելի եւ ուրախ զուարթ մթնոլորտ :

ԾԱՆՕԹ.— Օթոքարները կը մեկնին սո–վորական վայրերէն, սովորական ժամե–րուն :

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

ՕԳՈՍՏՈՍԻ համար արձանագրուիլ ու–զող ծնողքներէն կը խնդրուի դիմել Չո–րեքշաբթի օրերը ժամը 16էն 18 Մշակոյ–թին Տուն, 17 Ռիւ Պլէօ :

×

Ֆ. Կ. Խաչի Պօմոնի մասնաճիւղը կը հրաւիրէ ծնողքները որպէսզի արձանա–գրեն իրենց զաւակները օդափոխութեան կայանի համար, մանչերը 6–13 եւ աղ–ջիկները 6–14 տարեկան:

Փափաքողները արձանագրութեան հա–մար դիմեն՝ 23 Պուլվ. Պօմոն, Տիկին Մ. Տօլպաշեանի :

Իսկ քաղաքը՝ Տիկին Թութելեանի, 4 ռիւ Փարմանթիէ :

×

Ֆ. Կ. Խաչի վարչութիւնը կը հրաւիր–րէ ծնողքները որպէսզի արձանագրեն ի–րենց զաւակները օդափոխութեան կայա–նի համար, մանչերը 6 – 13 եւ աղջիկնե–րը 6 – 14 տարեկան փափաքողները ար–ձանագրութեան համար դիմեն՝ 14Պուլվ. տէ Միւրիէ, տիկ. Արմաղանեանի եւ Տի–կին Նուրիցայ Բարսեղեանի, 11 Էնփաս տէ Միւրիէ :

Արձանագրութիւնները կը փակուին Յուլիս 15ին:

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9°)

ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՕՐԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Ծանօթ Արշաւանքի 64րդ տարե–դարձը կը տօնուի նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէին և մասնակցութեամբ Շրջանիս բոլոր ենթա–կոմիտէներուն ու խումբերուն, ինչպէս նաեւ՝ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդին եւ Կա–պոյտ Խաչի մասնաճիւղերուն.

Յուլիս 30ին, Կիրակի ամբողջ օրը, Վալպարի ծառախիտ անտառին մէջ.

Շրջաններու ենթակոմիտէներու և խումբերու վարչութիւնները պէտք է վարձեն իրենց մասնաւոր օթո–քարները:

Մանրամասնութիւնները յառաջային

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Նախաձեռնութեամբ Վիէնի Հայ Ազգ. Միութեան, կազմակերպուած է դաշ–տահանդէս մը, այս Կիրակի առաւօտէն մինչեւ իրիկուն, «Լաթապուրէթ»ի գետին վրայ, զով եւ սառնորակ գետակի եզերքը ...

Գեղարուեստական բաժին, երգ, ար–տասանութիւն եւ պար :

Ճոխ պիւֆէ, տասն կերուխում ...

Բարձրախօսէն անընդհատ պիտի լսե– Հայաստանեան երգեր եւ գեղջուկ պա–րեր : Հայաբոյր եւ խանդավառ մթն–լորտ :

Սիրով կը հրաւիրուի Վիէնի հայու–թիւնը այս ընտանեկան դաշտահանդէ–սին :

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՃԱՄԲԱՐ

ՕԳՈՍՏՈՍ 1-31

AGDE (Hérault)

Միջերկրականի կապոյտ ջուրերու ափին: Խաղաղաշտ եւ լողանք: Խմբակային պտոյտներ, դասախօսութիւններ եւ գեղարուեստական երեկոյթներ :

ՕՐԱԿԱՆ 9-50 Ն. Ֆ.

Արձանագրութեան համար դիմել՝ ամէն Ուրբաթ երեկոյեան ժամը 8էն – 10, և Շաբաթ օրերը ժամը 4 – 8, 17 Ռիւ Պլօ.

Գաւառը դիմել հետեւեալ հասցէներուն.—

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Գազարեան Վուայաժանս, 31, Լա Քանըպիէռ:

ԼԻՈՆ.— Պէրպէրեան, 39 Ռիւ Տիւնուառ:

ՎԱԼԱՆՍ.— Մաղաքեան, 14 Ռիւ Ֆրանքլէն:

ՏԷՍԻՆ.— Լիւլէճեան, 16 Ռիւ Քօլի :

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆ.— Խրիմեան, 2 Ռիւ Ռապըլէ :

ՆԻՍ.— Գաբրիէլեան, 19 Պուլվ. Մասենա :

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. — Հատը՝ 0.25 Ն. Ֆ.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 12 ՅՈՒԼԻՍ

MERCREDI 12 JUILLET 1961

... ՏԱՐԻ — Թիւ 9151 — 37EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 17ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4952

...ՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՖՐԱՆՔՖՈՐԹԻ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ„

—o—

...Ընկերվարական Միջազգային»ի Սահ... համագումարը 1951 Յուլիսի ... միաձայնութեամբ քուէարկեց ... յայտարարութիւն » մը , որուն մէջ ...ուած են ընկերվարութեան քաղա... ...տնտեսական, ընկերային, մշա...ային եւ ժողովրդավարական սկզբ...ները ։

Ֆրանքֆորթի յայտարարութիւն անու... ...ծանօթ այդ երկար բանաձեւը այսօր՝ ...տարի վերջ եւս ի զօրու է, գաղա...րական եւ գործնական կրկնակ մար...ին մէջ ։

Յանոթացնենք գլխաւոր կէտերը.

— Ընկերվարականները կը պայքա...ն կառուցանելու համար նոր ընկերու...թիւն մը՝ ազատութեան մէջ եւ ժողովր...դավարական միջոցներով ։

— Առանց ազատութեան չկայ ըն...կերվարութիւն։ Ընկերվարութիւնը կա...րելի է իրականացնել միայն ժողովրդա...վարութեամբ (տեմոկրասի)։ Ժողովրդա...վարութիւնը լրիւ կրնայ իրականանալ միայն ընկերվարութեամբ ։

— Ժողովրդավարութիւնը ժողո...վուրդի կառավարութիւնն է, ժողովուր...դին միջոցաւ, ժողովուրդին համար ։ Ա...սիկա պէտք է ապահովէ՝

Ա. Իւրաքանչիւր մարդ էակի համար ...կան կեանք մը, պաշտպանուած՝ ...թեան քմահաճ միջամտութեանց ...

Բ. Քաղաքական ազատութիւններ, ...պէս մտածումի, արտայայտութեան, ...թեան, կազմակերպութեան եւ կը...ի ազատութիւն ։

Գ. Ժողովրդական ներկայացուցչու...թիւն՝ ազատ ընտրութիւններով, ընդհա...նուր, հաւասար եւ գաղտնի քուէարկու...թեամբ ։

Դ. Կառավարութիւն՝ մեծամասնու...թեան միջոցաւ. յարգանք՝ փոքրամաս...նութեան իրաւունքներուն հանդէպ ։

Ե. Բոլոր քաղաքացիներու հաւասա...րութիւնը օրէնքի առջեւ, առանց ծնունդի, սեռի, լեզուի, դաւանանքի եւ գոյնի ...թեան ։

Զ. Մշակութային ինքնավարութեան ...ինք համայնքներու համար՝ իրենց ...կան լեզուով ։

Է. Դատական անկախ դրութիւն մը. ...մարդ իրաւունք պէտք է ունենայ ...կաւ դատուելու անկողմնակալ ...րանի մը առջեւ՝ օրինական միջոց...ով ։

Ընկերվարականները պայքարած ...միշտ մարդկային իրաւունքներու հա...

...Միջազգային ընդհանուր ժողովին կողմէ ...ուած յայտարարութիւնը մարդ...ու իրաւունց մասին՝ գործնապէս ...է իրականացուի բոլոր երկիրնե...րու մէջ ։

— Ժողովրդավարութիւնը կ՚ընդու...նի որ կայութիւն ունենան մէկէ աւելի ...կուսակցութիւններ եւ ընդդիմադիրներ ։ ...միայն անիկա իրաւունք եւ պարտակա...նութիւն ունի ինքզինքը պաշտպանելու ...անց դէմ, որոնք իրենց տրուած պատե...հութիւնները պիտի օգտագործեն քանդե...լու համար զայն։ Քաղաքական ժողովր...դավարութեան պաշտպանութիւնը կենսական նշանակութիւն ունի ժողովուրդին համար ։

— Ժողովրդավարութիւնը կրնայ ...պաշտպանուիլ միայն գործնական օժան...դակութեամբը աշխատաւորներու, որոնց ...կեանքը կապուած է անոր գոյատեւման։

— Ընկերվարականները կը ջատա...գովեն ազատագրական պայքարները բո...լոր այն ժողովուրդներուն, որոնք կը ...բոնատիրական Ֆաշական թէ համայնավարա...կան բացարձակապետութեան (դիկտա...տուրա) լուծին տակ ։

Բացարձակապետութիւնը, ուր ալ ըլ...լայ, վտանգ մըն է բոլոր ազգերու ազա...տութեան, հեռեւաբար եւ աշխարհի խա...ղաղութեան համար։ Ուր որ բանի աշ...խատանքի ամենաձախ չահագործում կայ, ըլլայ անհատական շահի, ըլլայ քաղաքական բացարձակապետութեան ա...նունով, բոլոր ժողովուրդներու ազատու...թիւն եւ բարոյականի մակարդակը վտան...գի ենթարկուած է ։

Ֆրանքֆորթի յայտարարութիւնը չէ...տը կը դնէ ժողովրդավար սկզբունքներու վրայ ։ Այս պատճառաւ ալ «ժողովրդավարական ընկերվարութիւն» մակդիրը կը սրուի վերակազմեալ Միջազգայինին։

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

''ԱՆԲԱԽՏ ԹՈՒՐՔԻԱ„ ԿԸ ԳՐԷ ՕՌՈՌ

ՀԱՆՐԱՔՈՒԷԻՆ ԱՐԹԻՒ

Կիրակի օրուան հանրաքուէն ցոյց տըւաւ առաջին առթիւ թէ Կիւրսէլ եւ իր խմբակը չեն յաջողած իրենց գիրենք պարտադրել երկրին մէջ։ Հարցը «այո» կամ «ոչ» ըսել չէր Սահմանադրութեան նախագիծին այլ՝ «այո» կամ «ոչ» ըսել Կիւրսէլին։ Պաշտօնական թիւերը ցարդ ծանօթ չեն. բայց որոշ շրջաններու կարծիքը որոշ է։ Եթէ 80 առ հարիւր է քըւէարկողներու համեմատութիւնը, 60էն 65 առ հարիւր կը հաշուեն «այո»ներու թիւը։ Անդին 30էն 35 առ հարիւր «ոչ»եր կան։ «Ոչ» ըսած է Թուրք գիւղացին, ոչ թէ սահմանադրութեան որմէն անշուշտ բան չէ հասկցած այլ՝ այդ «ոչ»ով իր դժգոհութիւնը յայտնած է զինուորական խմբակցութեան, որ հակառակ թափած ջանքերուն եւ կուսակցական երեք պարագլուխներ «զօրաշարժի» ենթարկելուն (Ըմէթ, Ալիճան, Պօլուքպաշի) չկրցաւ տէր դառնալ Թուրքիոյ։ Օռոռի մէջ Պենազէ կը քննէ կացութիւնը, եւ կը գտնէ թէ Կիւրսէլի եւ ընկերներուն գլխաւոր սխալը եղաւ Եասը Ատայի դատավարութիւնը, որ փոխանակ հանրային գործունէութեան դատ մը ըլլալու, օգտագործուեցաւ միայն նախկին պետական դէմքերը վարկաբեկելու ։

Յատկանշական է «ոչ»երու կեդրոնները.— Իզմիր, Պրուսա, եւ բանուորական Զոնկուլտաք գիւղաքաղաքը։ Ասոնք Մենտերէսի եւ Պայարի հաւատարիմ շրջաններն են ։

Պենազէ շատ մտահոգ է այս կացութենէն եւ նկատելով, որ քուէարկութեանց թուականը հոկտեմբեր 15 է, կը խորհի թէ տակաւին երեք ամիս անորոշութիւն պիտի տիրէ եւ կեզրակացնէ —«Անբա՛խտ Թուրքիա»։ Պատմութիւնը ցոյց տուած է թէ աւելորդ է մտահոգուիլ Թուրքիոյ մասին ։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ արտաքին քաղաքականութեան մասին խօսեցաւ Ռըսք, առջի օր, Ազգային Մամուլի ակումբին մէջ, Ուաշինկթըն։ Պերլին.— Թերեւս օր մը հարցը ներկայացուի ՄԱԿի եւ կամ Միջազգային Ատեանին, բայց Խ. Միութիւնը շատ անգամ կը մերժէ Ատեանին որոշումները։ Պերլինի լարուած կացութիւնը կը մեղմանար, եթէ Ամերիկա տէփանիօ ճանչնայ Փանքովի կառավարութիւնը եւ կամ Արեւմտեան Պերլինէն քաշուին Ատլանտեան պետութիւնները, բան մը որ պիտի չըլլան երբեք։ Հաստարակաց Շուկայ.— Անգլիա ազատ է միանալու եթէ փափաքի։ Ամերիկա ոչ մէկ ճնշում կը գործէ։ Փեքին.— «Աւելի քան անհաւանական» է համայնավար Չինաստանի անդամակցութիւնը ՄԱԿի, յառաջիկայ աշնան ։

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ առաջին տիեզերագնացը՝ Կակարին, Լոնտոն հասաւ։ Օդակայան գինք դիմաւորելու գնաց գիտութեան նախարարութեան ընդհ. քարտուղարը ։ Կակարին պիտի ընդունուի Մաքմիլընի կողմէ ։

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԸ ՊՈԼՍՈՅ ՄԷՋ

ՏԵՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆ՝ ԿՈՒՍԱԿԱԼԻՆ ՀԵՏ

Մեր յաջորդ թիւին վերապահելով Պոլսոյ Պատրիարքին յուղարկաւորութեան մանրամասնութիւնները, յիշենք միայն թէ Աթենակորաս Պատրիարք անձամբ ներկայ եղած է արարողութեան, զոր նախագահած է Վազգէն Ա.։

Նախքան յուղարկաւորութիւնը Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը, Հինգշաբթի առաւօտ գացած է Թաքսիմի հրապարակը ու ծաղկեպսակ մը դրած Աթաթիւրքի յուշարձանին առջեւ։ Անգամ մը եւս ժամի չփոթութիւն մը եղած է, այս առթիւ։ Նախորդ օրը, Պատրիարքարանի զեկոյցը կը հաղորդէր թէ այս այցելութիւնը պիտի կատարուի կէսօրէ վերջը, այդ պատճառաւ բազմաթիւ հաւատացեալներ կէսօրէն վերջը գացին Թաքսիմի հրապարակը եւ տեսան թէ ծաղկեպսակը արդէն զետեղուած էր։

Նոյն օրը Ամենայն Հայոց Հայրապետը, որուն կ՚ընկերանային Մամբրէ եւ Կոմիտաս եպիսկոպոսները, Պարգեւ վարդապետ, Արամ քհնյ. Պասմաճեան, Օր. Հերմինէ Գալուստեան, Պ. Պ. Արա Գույումճեան եւ Կարապետ Ղազարեան, այցելած է Պոլսոյ կուսակալին

Րեֆիք Թուլկա եւ Կաթողիկոսը հետեւեալ խօսակցութիւնը ունեցած են ։ Առաջին առթիւ խօսք առած է Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը .—

« Իբրեւ Հայ Եկեղեցւոյ պետ, ախուր առիթով մը կ՚այցելենք Պոլիս։ Այս առիթով եւ երջանիկ եմ որ այս այցելութիւնը տալով իմ ողջոյնները կը բերեմ թէ Իսթանպուլի եւ թէ ձեր անձին։ Լաւագոյն մաղթանքներս ունիմ այս երկրին, ուր մեր եկեղեցին եւ մեր եկեղեցւոյ հաւատացեալները խաղաղ եւ երջանիկ կեանք մը կ՚ապրին ։

« Իրենց բոլոր հայրենանուէր գործերուն յաջողութիւն կը մաղթեմ եւ ձեզի ալ անձամբ քաջառողջութիւն ։

Հայրապետին այս խօսքերուն Կուսակալ Ջօր. Րեֆիք Թուլկա պատասխանած է հետեւեալը .

— Մեր հայ հայրենակիցներու կրօնապետին վախճանման առթիւ մեր զգացած ցաւը անսահման է։ Մեր երկիրը յուզումի մէջ է անոր համար որ կորսնցուցած է իր հաւատարիմ մէկ զաւակը եւ բարեկամը, եւ ալ անձամբ չափազանց աղդըւած եմ կորսնցնելով անձնական բարեկամ մը։

« Ձեզի շնորհակալութիւն կը յայտնեմ անոր համար որ շատ հեռուներէն եկաք մեր ցաւին մասնակից դառնալու համար։

« Մեր հասարակաց այս վշտին համար թէ ձեզի եւ թէ հայ հայրենակիցներուն ցաւակցութիւն կը յայտնեմ։ Մեր պետութեան նախագահն ալ վերջին ծայր ազդուած է եւ գիս փոխանորդ կարգած է։

« Մեր այս վիշտի օրերուն ձեր այցելութեան համար կրկին շնորհակալութիւններ կը յայտնեմ եւ ձեզի արեւշատութիւն կը մաղթեմ ։»

Այս խօսքերէն յետոյ Հայրապետը եւ կուսակալը կ՚ունենան մտերմիկ խօսակցութիւն մը որ կը սկսի հետեւեալ կերպով ։

Կուսակալը կը հարցնէ.

— Ինչ միջոցով եկաք Պոլիս ։

— Օդանաւով Վիէննայէն ։

Կ.— Շատ արթուն եւ լայնախոհ Կրօնապետ մըն էր վախճանեալը. մեծ ջանք թափած էր Դպրեվանքի զարգացման համար։ Իմացայ որ Դպրեվանքը թաղուելու կտակ մը ունի եղեր։ Միայն, այս զարուն, վարժարանի մը պարտէզին մէջ թաղուելու պարագան առողջապահական սխալ մը նկատուած ըլլալով, նախընտրելի էր որ ան ամփոփուի Պատրիարքներու վերապահուած թաղամասին մէջ։

— Աւելի յետոյ խօսքը կը դառնայ Երեւանի եւ Էջմիածնի շուրջ։ Կուսակալը կը յայտնէ թէ հեռուէն տեսած է այդ տեղերը ։

Վեհափառը կը յայտնէ թէ Երեւանը պզտիկ քաղաք մըն է հազիւ 6 – 700.000 բնակչութեամբ, բայց օրէ օր կը դառնայ սիրուն քաղաք մը։

— Գիտեմ նաեւ Լենինականը, կ՚աւելցնէ կուսակալը ։

— Ան ալ ունի 200.000 բնակչութիւն կ՚աւելցնէ Վազգէն Ա.։

Հայրապետը այս անգամ կը խօսի Պոլսոյ մասին՝ ըսելով .

— Պոլսոյ մասին անշուշտ շատ լսած եւ կարդացած ենք. տեսած ենք բազմաթիւ լուսանկարներ ։ Կը ճանչնանք այս քաղաքը իբրեւ աշխարհի ամենագեղեցիկ դիրքը ունեցող քաղաքներէն մէկը եւ ուրախ ենք որ, այս տխուր առիթով, մեր աչքերով իսկ կը տեսնենք զայն։ Իրապէս շատ հետաքրքրական քաղաք մըն է Պոլիսը իր իւրայատուկ գոյներով ։

— Պոլիսը գեղեցիկ է, բայց զայն շատ աւելի գեղեցկացնելու համար շատ դրամի պէտք կայ ։

— Նաեւ աշխատանքի, կ՚ըսէ Կաթողիկոսը եւ կ՚աւելցնէ .

— Անշուշտ այսպիսի հին քաղաք մը բազմաթիւ յուշարձաններ, հնութիւններ ունի, դժուար է մէկ անգամէն կարգի բերել, կը կարծեմ որ այդ հնութեանց հետքերն ալ պէտք է մնան ։

Կ.— Այդ տեսակէտով շատ դժուարութիւններու կը հանդիպինք։ Մեր աշխատութիւնները շատ անգամ կը կաղան երբ հնութիւններ կ՚ելլեն մեր դիմաց ։

Հայրապետին եւ Կուսակալին այս տեսակցութեան սկիզբէն մինչեւ վերջը կաթողիկոսը հայերէն խօսած է եւ Պ. Կարապետ Ղազարեան թուրքերէնի թարգմանած է ։

— Խօսակցութեան ճիշդ այդ պահուն կը բացուին սրահին դռները եւ ներս կը մտնեն Թուրք թերթերու բազմաթիւ լուսանկարիչները, որոնք կը սկսին յաջորդաբար լուսանկարել ։

Հայրապետը կը հետեւի պահ մը անոնց ապա կ՚ըսէ .

— Պոլսոյ լուսանկարիչները բացառիկ աշխուժութիւն ունին։ Քանի՞ թերթ ունիք ։

— 46 կը պատասխանէ Կուսակալը ։

— Բոլորն ալ օրաթե՞րթ են ։

— Բոլորն ալ օրաթերթ. Թրքերէն, հայերէն, ֆրանսերէն, յունարէն եւ այլ լեզուներով ։

Վերջ գտած է տեսակցութիւնը։ Վեհափառ Հայրապետը հրաժեշտ կառնէ կուսակալէն ըսելով .

— Ձենք ուզեր աւելի անհանգիստ ընել ձեզ, շատ շնորհակալ ենք ։

Կ.— Մեզի պատիւ ըրիք հոս այցելելով։ Եթէ որեւէ փափաք ունիք, պատրաստ ենք անհրաժեշտ կարգադրութիւնները ընելու ։

— Շնորհակալ եմ ։

— Եթէ կը փափաքիք այցելել մեր մզկիթները եւ թանգարանները, պատրաստ ենք ամէն դիւրութիւն ընծայելու ։

— Կը փափաքիմ բայց թաղումէն յետոյ ։

— Եթէ որեւէ ուրիշ փափաք ունիք ։

— Շնորհակալ եմ ։

Թուրք թերթերը տրճադանդ հանդիսացած են այս տեսակցութեան ։

ՍՐԲՈՒՀԻ ՏԻՒՍԱԲ

(ԾՆՆԴԵԱՆ 120ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ)

Աչնահար դէմքով եւ վշտամած աչքերով կնոջ համար՝ աղջկան սենեակը դարձած էր մատուռ մը, ուր կը փակուէր ան, երկար եւ տառապագին կ'աղօթէր՝ մանիշակներով շրջանակի մէջ առնուած նկարին առջեւ։ Սեւազգեստ կինը տունէն դուրս կ'ելլէր միա՛յն Շիշլիի գերեզմանատունը երթալու համար, ուր ճերմակ վարդենիներու շուքին տակ կը ննջէր իր խարտեաշագեղ Դորին։ Այսպէս շարունակուեցաւ տասը երկար տարիներ, մինչեւ որ ձմեռնային օր մը, 1901 Յունուար 16ին, մահը զրկեց նաեւ սգակիր մայրը։

Այսպէս տխուր աւարտեցաւ Սրբուհի Տիւսաբին կեանքը։ Ան որ իրաւամբ կոչուեցաւ հայ առաջին վիպասանուհին։

Ի՞նչպէս ընթացած է այդ կեանքը, ի՞նչ գործեր տեսած է ան եւ ինչո՞ւ անոր անունը մտած է մեր գրականութեան պատմութեան մէջ։

Պատմենք։

Վոսփորի եւրոպական ափին բազմած է Միջագիւղը՝ զոյգ եկեղեցիներով, հարուստ եւ պճնամոլ ապարաններով, բամբասանքը սիրող կիներով, «չատ կանոնաւոր խեղճութեան» մէջ գտնուող վարժարանով, զօղերով եւ ծովեզերքը թափուած շուներու դիակներով,— ահա Պոլսոյ այդ նշանաւոր թաղամասին պատկերը՝ Յակոբ Պարոնեանի նկարագրութեամբ։

Միջագիւղ կը բնակէր նաեւ Վահանեան ծանօթ գերդաստանը։ Այնտեղ ծնաւ եւ Սրբուհին 1841ին։ Իր մանկական տարիներու մասին Տիւսաբ գրած է.—«Մինչ մանկիկ էի, հայրս մեռաւ, որբ մնացի, սակայն որբութիւն չճանաչեցի, այնչափ մայրս բոլորովին սէր էր եւ անձնուիրութիւն»։ Ցերաւի, Սրբուհիին մայրը, Նազլը Վահանը, ոչ միայն «մայր էր եղական, մայր պաշտելի եւ փարելի», այլեւ այն ատենուան ամէնէն զարգացած եւ յարգուած կիներէն մէկը։ Ամիրայի աղջիկ էր, հմուտ հայերէնի, ֆրանսերէնի եւ յունարէնի, ազգասէր եւ բարեգործ կին մը, որ ոչինչ կը խնայէր իր զաւկին դաստիարակութեանը համար։

Մինչեւ տասը տարեկան հասակը Սրբուհին ուսանած է Միջագիւղի Ֆրանսական յատուկ դպրոցը։ Հոն ստացած գիտելիքները չգոհացուցին ուշիմ եւ խելացի աղջկան, ուստի անոր դաստիարակութեամբ զբաղեցաւ եղբայրը՝ Յովհաննէս (Վահանը)։ Եղբայրը քրոջմէն մեծ էր 9 տարով, բժշկութիւն ուսած էր Փարիզի մէջ եւ Կ. Պոլիս վերադառնալէն քանի մը տարի ետք, նուիրուեցաւ պետական գործունէութեան, գրաւելով կարգ մը բարձր պաշտօններ։

Սրբուհին, տակաւին մանկամարդ օրիորդ, ֆրանսերէնէ զատ կը տիրապետէր իտալերէնի եւ յունարէնի, հիանալի դաշնակ կը նուագէր։ Բայց գեղեցիկ եւ կենսախինդ Սրբուհին անտարբեր էր դէպի մայրենի լեզուն եւ մշակոյթը։ Արեւելահայ հանրային գործիչ Ս. Երեցեան, որ երկար տարիներ ապրած է Պոլիս, իր յուշերուն մէջ կը խօսի Սրբուհի Վահանեանի մասին.— Նա հայերէնի մասին խօսք եղած ժամանակ ուղղդակամ սեռռականն առնելով ծաղրում էր»։

Այդ ձեւով ալ կ՚անցնէր անոր կեանքը, բարձր դասու միւս երիտասարդներուն պէս ան ալ կը մնար օտարասէր, եթէ բարեդէպ պատահութեամբ մը չճանչնար Մկրտիչ Պէշիկթաշլեանը, բարեկամներէն մէկուն տանը մէջ։ Մեծ բանաստեղծը իր լայն համբաւով եւ կրակոտ հայրենասիրութեամբ բորբոքեց օրիորդին կնացող ազգային զգացումները։ Սրբուհին յանկութիւն յայտնեց աշակերտիլ Պէշիկթաշլեանին։ Եւ ահա 1863էն սկսեալ կը սկսի հայերէնի մասնաւոր դասեր առնել։

Բազմաթիւ աշակերտներու մէջ՝ միայն Սրբուհին, այդ «անուշիկ կուսիկ» անունն է, որ Պէշիկթաշլեանի համար դարձաւ սիրելի եւ նուիրական.

Տուած մազերն հովւոն ի ծուփ
Կը թըռչտի ընդ քար, ընդ փուշ,
Դարէ ի դար, թուփէ ի թուփ ···

Սիրուած բանաստեղծը մանկամարդ օրիորդին մէջ արթնցուց խորունկ սէր եւ հետաքրքրութիւն դէպի իր մայրենի լեզուն եւ մշակոյթը ու ընդամէնը մէկ տարուան ընթացքին հմուտ դարձուց արդի հայերէնին եւ գրաբարին։ Սրբուհին, որու հոգիին մէջ խմբրած էին ազգային զգացումները, որ կարդացած էր միայն եւրոպական հեղինակներ, այժմ գիտէր Հայոց պատմութիւնը։ Ապագայ գրագիտուհին երգի վերածեց Չէյթունցիներուն նուիրուած «Մահ քաջորդոյն» հայրենասիրական քերթուածը, զոր գրած էր իր ուսուցիչը՝ հետեւողութեամբ։ Կը գրէր առաւելաբար գրաբար բանաստեղծութիւններ, յատկապէս ձօներ ու բնութեան նուիրուած գովերգութիւններ, իր ուսուցչին հսկողութեան տակ։ Այդ գործերէն մէկը, «Գարուն» խորագրուած երկարաշունչ բանաստեղծութիւնը Մ. Պէշիկթաշլեանի խնդրանքով տպագրութեան յանձնարարած է Ա. Բագրատունի, որ եւ տպուեցաւ «Բազմավէպ»ի մէջ (1864 Օգոստոս)։

1868 Նոյեմբեր 29ին մեռաւ Մկրտիչ Պէշիկթաշլեան, իսկ քանի մը օր ետք «Մասիս» շաբաթաթերթին մէջ երեւցաւ Օր. Սրբուհի Վահանեանի «Ի մահ Պ. Մ. Պէշիկթաշլեանի» ողբերգը։ Աշխա վերջին հրաժեշտն էր, սիրած ուսուցիչին պայծառ յիշատակին ձօնուած սրտառուչ խօսքը, մեծ բանաստեղծին եւ հայրենասէրին շիրիմին վրայ դրուած ամէնէն թարմ ծաղկեփունջը։

Տարիները կը սահէին մէկը միւսին ետեւէն։ Սրբուհի Վահանեան ամուսնացաւ Ֆրանսացի դաշնակահար Փօլ Տիւսաբի հետ, ունեցաւ զաւակներ։ Այսուհանդերձ չմոռցաւ նուիրուիլ Հայութեան իր ուսուցչին նման։

Վրայ հասան 80ական թուականները։ Թուրքիոյ պատմութեան մէջ սկսաւ սարսափներով ծանօթ «զուլումի» շրջանը։ Անտանելի կերպով ծանր էր Հայութեան վիճակը։ Գաւառներուն մէջ կը տիրէր սովը, ծայր առած էր գաղթականութեան անվերջ հոսանքը։ Համիտեան բռնապետութիւնը խանձարուրին մէջ կը խեղդէր ամէն ազատ խօսք եւ պայծառ գաղափար։ Ժողովուրդը մատնուած էր հոգեւոր սարկութեան։ Փակուած էր Հայոց թատրոնը, արգիլուած էր հայ թագաւորներու եւ զօրավարներու նկարներուն, ինչպէս նաեւ երգարաններուն տպագրութիւնը, կարելի չէր արտասանել հայրենասիրական ոտանաւորներ, վերջապէս կը գործէր խիստ գրաքննութիւնը։

Բայց ընկերութեան ամէնէն ճնշուած եւ արհամարհուած անդամը կը մնար կինը, որ ժամանակակիցներէն մէկուն համաձայն դարձած էր սոսկ «ծննդաբերութեան մեքենայ մը»։ Տիւսաբ որոշեց նուիրուիլ ապերջանիկ եւ նկուն հայ կնոջ իրաւունքներու պաշտպանութեան։

1883 Յունիսին Կ. Պոլսի մէջ լոյս տեսաւ Սրբուհի Տիւսաբի «Մայտա»ն, կնոջ մը գրիչին պատկանող առաջին վէպը մեր իրականութեան մէջ։ Հեղինակը իր երկին կցած էր յառաջաբան մը, ուր կը խոստովանէր, թէ իրեն համար «վիպասանական պատմութեան ձեւը» լոկ միջոց մըն էր։ Գրագիտուհին իր գործին «միակ առաւելութիւնը» կը համարէր «որ ինքը խղճմտական քաջութեամբ կը յայտնէ ճշմարտութիւնը։ Գրիչը ճշմարտութեան գործիքն ըլլալու է, ի՜նչ փոյթ, եթէ հալածուի եւ դատապարտուի»։

Տիւսաբ կը բողոքէ կնոջ հանդէպ գործուած անիրաւութիւններուն դէմ։ Կինը, զոր բնութիւնը ծնած է «գեղեցիկ եւ ընտիր հանգամանքով», ստրկացած է բռնութեան, օրէնքին եւ նախապաշարումներուն զօրութեամբ։ Ան «շղթաներու շաչիւնը լսելով ապրեցաւ մինչեւ ցարդ առանց երբեք զանոնք խորտակելու փորձ ընելու»։ Հեղինակին գաղափարախօս տիկինը՝ Սիրան զառնութեամբ կ'ըսէ.— «Ամէն ազատ շունչ, ամէն մըտաւոր սահման, ամէն փառաց ճամբայ արգիլուած է կանանց»։ Վիպասանուհին կը ծաղրէ Ֆրանսական յեղափոխութեան հռչակած «ազատութեան եւ հաւասարութեան» սկզբունքները, որոնք «պարզապէս ահագին բառեր են»։ «Ի՞նչ է այդ ազատութիւնն, որ կը զրկէ կինը բողոքելու, գործելու, ձեռնարկելու կարողութենէն», կը հարցնէ ան։ Օրէնքները յօրինուած են կինը ստրուկ պահելու համար։ «Օրէնքը կնոջ վիզէն չուան մը կ'անցուցէ, զոր կը սեղմէ եւ կը թուլցնէ լոկ հարկին»։ Տիւսաբ կը պահանջէր որ կինը ազատօրէն հաւասար ըլլայ, երկու սեռերուն միջեւ հաստատուի «վայելից եւ պատժոյ, աշխատութեան, վարձատրութեան հաւասարութիւն».

Տիւսաբի կարծիքով կինը կրնայ ազատութեան տիրանալ, նոյնիսկ նոյն ընկերութեան մէջ, եթէ միայն զարգանայ, տգէտ չմնայ, պայքարի նախապաշարումներուն դէմ, այդ «ճապոնիա ...չին» դէմ։

Տիւսաբի համարձակ մտքերը ալեկոծեցին արեւմտահայութիւնը։ Գրագէտ, հրապարակախօս, մանկավարժ եւ փիլիսոփայ, վաճառական եւ իրաւաբան ... գիտորական եւ հասարակական գործիչ... ու դէմ արտայայտուեցան մամուլի էջերէն։ Այնուամենայնիւ Տիւսաբ անյողդողդ մնաց իր տեսակէտներուն մէջ ... տարի մը անց հրատարակեց «Սիրանը», եւ 1886ին՝ «Արաքսիա կամ վարժուհի» վէպերը, որոնք «Մայտայ»ի գաղափարական շարունակութիւնն են։

Սրբուհի Տիւսաբի կարապի երգը եղաւ «Որդեկորոյս քերթող մը» արձակ բանաստեղծութիւնը, զոր յեթեւեանին ... Դեկտեմբեր) արտասանեց Գնորու Աղաւեան։

1891ին Տիւսաբ Փարիզէն, ուր գացած էր բուժուելու, վերադարձաւ Կ. Պոլիս, իսկ քանի մը ամիս ետք թոքախտէ ... ցաւ իր 18 տարեկան աղջիկը՝ Դորին։ Այդ անդարմանելի կորուստը Տիւսաբ կտրեց ոչ միայն գրականութենէն, այլ արտաքին աշխարհէն։

Հազիւ քանի մը տարիներ գրաւած գրականութեամբ, այսուհանդերձ անմոռանալի ծառայութիւններ մատուցած հայ գրականութեան։ Հայ գրողներէն առաջինն է, որ շահագրգռուեցաւ թուութեան մէջ թաղուած հայ կնոջմով փորձեց իրականութիւն դարձնել կնոջ այր մարդու հաւասարութեան սկզբունքը։

Ա. ՇԱՐՈՒՐԵԱՆ

ՎԱՆԻՆԱ ՎԱՆԻՆԻ

—o—

Աթոռին վրայ ձգուած շրջազգեստը կը թուէր դաշոյնի հարուածներէն ծակծըկուած ըլլալ։ Վանինան կրնար համրել այդ պատռուածքները։

Օր մը, աւելի որոշակի տեսաւ անծանօթուհին։

Անոր կապոյտ աչքերը յառած էին դէպի երկինք։ Կը թուէր թէ կ'աղօթէր։

Շուտով իշխանուհին գեղեցիկ աչքերը լեցուեցան արտասուքով եւ շատ ցաւ ըրպաց որ չէր կրնար խօսիլ անծանօթուհիին հետ։

Յաջորդ օրը, Վանինա համարձակութիւնը առաւ իր հօր գալուստէն առաջ թաքնուիլ պատշգամին վրայ։

Տեսաւ հօրը մուտքը անծանօթուհիին մօտ։ Ձեռքին ունէր կողով մը՝ ուտելիքներով լեցուն։ Իշխանը մտահոգ երեւոյթ ունէր եւ շատ բան չըսաւ։ Այնքան ցած ձայնով կը խօսէր, որ հակառակ պատուհանին բաց ըլլալուն, Վանինա ոչինչ հասկցաւ արտասանուած խօսքերէն։ Անմիջապէս ետք, իշխանը մեկնեցաւ։

— Անպայման այս խեղճ կինը պէտք է սոսկալի հակառակորդներ ունեցած ըլլայ, որպէսզի իմ հայրս, որ այնքան անհոգ նկարագրի տէր է, ոչ ոքի չվստահի եւ ինքն իսկ յանձն առնէ օրական հարիւր քանըհինգ աստիճաններ բարձրանալ խորհրդածեց Վանինա։

Գիշեր մը, երբ Վանինա յուշիկ գլուխը կ'երկարէր դէպի անծանօթուհիին պատուհանը, յանկարծ անոնց աչքերը հանդիպեցան իրարու։ Վանինա, աղաղակեց.

— Կը սիրեմ ձեզ եւ հաւատարիմ եմ ձեզի ···

Անծանօթուհին նշան ըրաւ որ ներս մտնէր։

— Հազար ներողութիւն կը խնդրեմ, գոչեց Վանինա, որովհետեւ իմ տխմար հետաքրքրութիւնս ձեզի նուաստացուցիչ կը թուի։

Կը խոստանամ գաղտնապահ ըլլալ, եւ եթէ պահանջէք՝ անգամ մըն ալ չեմ գար։

— Ո՞վ արդեօք երջանկութիւն պիտի չզգար զձեզ տեսնելով, ըսաւ անծանօթուհին։ Այս պալատին մէ՞ջ կը բնակիք։

— Անկասկած, պատասխանեց Վանինա։ Եւ սակայն, կը տեսնեմ որ զիս չէք ճանչնար։ Վանինան եմ ես, Տոն Ասդրիպալէի աղջիկը։

Անծանօթուհին դիտեց զայն զարմանքով, շառագունեցաւ, եւ աւելցուց.

— Հաճեցէք զիս յուսադրել որ ամէն օր պիտի գաք զիս տեսնելու, սակայն, պիտի փափաքէի որ իշխանը անգիտանար ձեր այցելութիւնները։

Վանինայի սիրտը ուժգին կը բաբախէր։ Անծանօթուհիին շարժուձեւերը արտակարգօրէն քաղաքավար էին։ Անպայման այս խեղճ կինը պէտք է վիրաւորած ըլլար ազդեցիկ անձնաւորութիւն մը, եւ կամ նախանձի մը պահուն սպաննած՝ իր սիրականը։ Վանինա անոր դժբախտութեան մէջ չէր տեսներ գռեհիկ պատճառ մը։

Անծանօթուհին յայտնեց թէ ուսէն հարուած մըն էր ստացած որ թափանցած էր մինչեւ կուրծքը եւ շատ կը տառապեցնէր զինքը։ Յաճախ բերանը կը լեցուէր արիւնով։

— Եւ վիրաբոյժ մը չունի՞ք, աղաղակեց Վանինա։

— Գիտէք որ Հռոմի մէջ, պատասխանեց անծանօթուհին, վիրաբոյժները պարտաւոր են իրենց բոլոր խնամքներուն համար տեղեկագիր մը ներկայացնել ոստիկաններու, ճշգրիտ մանրամասնութիւններով։ Իշխանը յանձն առած է ինքն իսկ կապել վէրքերս այս ճերմակեղէններով, զորս կը տեսնէք։

Անծանօթուհին կը խուսափէր իր արկածին վրայ գութ հրաւիրելէ։ Վանինա խենթի մը պէս կը սիրէր զայն։ Եւ սակայն, պարագայ մը շատ զարմանք պատճառեց երիտասարդ իշխանուհիին։ Այն որ, այս չափազանց լուրջ խօսակցութեան ընթացքին, անծանօթուհին մեծ ճիգ կը թափէր զսպելու համար իր խնդուքը։

— Շատ երջանիկ պիտի ըլլամ ձեր ... նունը գիտնալով, ըսաւ Վանինա

— Զիս Քլեմանթին կը կոչեն։

— Ո՛հ, ուրեմն, սիրելի Քլեմանթին վաղը ժամ հինգին պիտի գամ վերստին ձեզ տեսնելու։

Հետեւեալ օրը, Վանինա իր նոր բարեկամուհին գտաւ գէշ վիճակի մէջ։

— Վիրաբոյժ մը պիտի բերեմ ... համար, ըսաւ Վանինա զայն համբուրելով։

— Կը նախընտրեմ մեռնիլ, ըսաւ անծանօթուհին։ Պիտի ուզէ՞ ... բարերարներս։

— Հռոմի կառավարիչ վանմշուէի ... վեալիի վիրաբոյժը մեր սպասաւորներէն մէկուն զաւակն է, մեզի շատ հաւատարիմ եւ իր ունեցած դիրքին շնորհիւ ոչ կը վախնայ։ Հայրս արժանի պատիւ բաղդատութեամբ չի վերաբերիր հաւատարմութեան հանդէպ։ Զայն պիտի կանչեմ։

— Վիրաբոյժ չեմ ուզեր, ... անծանօթուհին այնպիսի կորովով որ զարմացուց Վանինան։ Եկէք զիս տեսնելու, եւ եթէ Աստուած իրեն պիտի կոչէ զիս, երջանիկ պիտի մեռնիմ ձեր գուկներուն մէջ։

ՍԹԷՆ...

(3 Շար.)

…նր վերջին վիճակագրութեան մասին : …Հրանդ Մարտիրոսեան ըսած է, թէ …անցեալ տարուան անի համեմատութիւնը …ցած է 34 առ հազար :

…Մասնաւորաբար Երեւանի աճը եղած …է աչքառու։ Վերջին երկու տարուան ըն…թացքին բնակչութեան թիւին վրայ աւել…ցած է յիսուն հազար հոգի :

…Նկատի ունենալով հայ ժողովուրդին …աճման թափը, որ երկրորդ տեղը կը գր…աւէ Խորհ. Միութեան բազմացուցիչ …երկիրներուն մէջ, Հայաստանի բնակչու…թեան թիւը պէտք է ըլլար այսօր ոչ թէ 1.890.000, այլ շատ աւելին։

…Եթէ նկատի ունենանք Հրանդ Մարտի…րոսեանի յոյց տուած 34 առ հազար ա…ճումի եւ Հայաստանի Հանրապետու…թեան մէկ միլիոն բնակչութեան թիւերը, …քառասուն տարուան ընթացքին Հայաս…տանի բնակչութեան թիւը պիտի հասնէր ոչ թէ 1.890.000 հոգիի, այլ 2.360.000ի, …առանց նկատի առնելու հարիւր հազար …ներգաղթողներու թիւը եւ անմահն բա…գադրեալ տոկոսը :

…Բնականօրէն, ամէն մէկ արտասու Հայ …հարց պիտի տայ, թէ ինչո՞ւ Հայաստանի բնակչութիւնը չէ աւելցած համեմատա…կան չափով

…Դառն վիշտով է որ պիտի պատասխա…նենք այդ հարցումին :

…Արտահանել, հակառակ Համայնավար…ներու հաւաստիքներուն թէ Հայաստան …ազատ է եւ կ'ապրի երջանիկ պայմաննե…րու մէջ, մեր ժողովուրդը այս քառա…սուն տարուան ընթացքին չէ ապրած ա…զատ մարդու բնականոն կեանքը, այլ …ատապած է համայնավար բռնակալու…թեան տակ, ենթարկուելով անլուր տան…ջանքներու, աքսորի, բանտի, տեղահա…նութեան եւ կնդակահարութեան :

…Արս ։ համար պաղտնիք է թէ երկու …ճիւաղներ, Ստալին եւ Բերիա, իրենց …մահաբեր իշխանութեան օրերուն՝ ա…մէն կերպ ջանացին պակսեցնել Հայոց …թիւը ջարդերով, աքսորով եւ անմարդ…կային հալածանքներով։ Ոչ միայն հա…յաստանի հողերը Թուրքին ու Վրա…ցին ընծայելով, այլ եւ ստնձրութիւն…ներ ընելով Ուկրայնեան սահմաններով Հայաստանի դէմ եւս :

…Անշուշտ, ասանդապահ մեր ժողովուր…դին աճման թափը չոկարայաւ, համայ…նավար կարգերու բերումով եւ թշնամա…կան վերաբերումով տեղի ունեցան բըռ…նագաղթեր, աքսորներ, բանտարկու…թիւններ, որոնք անճիտեցին մեր ժողո…վուրդը .

…Ով կրնայ ըսել մեզի թէ ներգաղթող …հայերու հարիւր հազարէն քանի՞ հոգի …մնացած է Հայաստանի մէջ

…Նախախորհրդային շրջանին Մոսկուա…յի մէջ հազիւ հինգ հազար կը հաշուէին …հայերու թիւը։ Այսօր հոն ունինք հա…րիւր հազարէ աւելի Հայեր ։ Անոնք իրենց …կամքո՞վ գացին հոն :

…Ղազախստանի մէջ այսօր յիսուն հա…զար Հայեր կան, մեծ մասը գիւղացական …ընտանիներ եւ երիտասարդներ, որոնք այդ երկրի խոպան հողերը մշակելու համար «կամաւոր» գացած են, ըստ Հայաստանեան թերթերուն։ Անշուշտ «եղբայրական» օգնութիւն ընելու հայրենասիրական պարտք մը կատարելու նախանձախնդրութեամբ :

Նոյնը նաեւ Ուզպեկիստանի եւ ուրիշ վայրերու խոպան հողերու մշակութեան նպատակով «կամաւոր» գացողներու մասին :

Հայաստանի արուեստագէտները, ճարտարապետներն ու գիտնականներն ալ կը ճամբեն ուրիշ երկիրներ՝ զրկելով զանոնք հայրենիքի վերաշինութեան աշխատանքներէն :

Այլասերած սոփեստները թող չան քարոզ չկարդան մեզի թէ տարբերութիւնն ինչ է, Հայաստան եղեր է թէ Ղազախստան, չէ՞ որ միեւնոյն հայրենիքն է : Թող չատարկուի նաեւ, թէ մեր հայրենիքի սահմանները նեղ են, բաւարար տեղ չկայ աճող բնակչութեան համար եւ բընականաբար անոնք կը զրկուին նոյն հայրենիքի տարբեր հողամասերուն վրայ աշխատելու :

Հապա ո՞ւր մնացին ուխտաւորներու այն հաւաստիացումները թէ վարչապետ Խրուշչեւ Հայաստանի քառասնամեակի փառապանծ հանդիսութիւններուն առթիւ Հայաստանի դէմ գործուած անարդարութիւնը դարմանելու համար Ղարաբաղն ու Նախիջեւանը պիտի վերադարձնէ Հայերուն :

Ուրիշ աղբիւրներէ ալ լուրեր հասան այդ հողամասերու վերադարձին մասին։

Ո՞ւր մնացին այդ տարաձայնութիւնները :

Խրուշչեւ եկաւ Հայաստան, մասնակցեցաւ քառասնամեակի տօնակատարութիւններուն, ճառեր խօսեցաւ ժամերով, սրտքներ արձակեց ազատ աշխարհին դէմ, ջատագովեց խաղաղութիւնը եւ առանց Հայերու հասցուած վէրքերը դարմանելու՝ մեկնեցաւ, պաղ ջուր լեցնելով տաքգլուխ միամիտներու եւ «պրակտիկ» օգնութիւն ստացող անմիտներու գլխուն։

Մեր հայրենիքի սահմանները նեղ են աճող բնակչութեան համար եւ եղեռնագործութիւն է բնիկները տեղահանել։ Եթէ իրապէս ազատ է մեր հայրենիքը եւ իրաւահաւասար մէկ անդամը Խ. Միութեան, պէտք է մեր հայրենիքէն անիրաւաբար անջատուած հողամասերը վերադարձուին իսկական տիրոջ :

Եթէ Հայաստանի կառավարութիւնը ի վիճակի չէ նման պահանջ մը ընելու, արտահայաստանը պէտք է միշտ իր ձայնը բարձրացնէ եւ արդարութիւն պահանջէ :

Մենք ուրիշին հողը չենք ուզեր, մեր նախահայրերու արիւնով ներկուած հողերն է որ կը պահանջենք :

Հայաստանը պէտք ունի այդ հողերուն՝ ամբողջանալու համար :

(Խմբ. ԱՍՊԱՐԷԶԻ)

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՑԱՌԱՋ»Ը

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՏԱԹԵՒԻ ՋՐԱԵԼԵԿՏՐԱԿԱՅԱՆԸ

Ասիկա մէկն է Զանգեզուրի Որոտան գետին վրայ շինուելիք եօթը ջրաելեկտրակայաններէն, որոնց երեքը՝ Ազրբէջանի սահմաններուն վրայ :

Տաթեւի Ջրաելեկտրակայանը պիտի ըլլայ ամէնէն մեծը՝ երեսուն քիլոմեթր երկարութիւն ունեցող շինութիւններով ։ Ջուրը դէպի կայանի փոթորակները (թիւրպին) պիտի հասնի վեց հարիւր մեթր բարձրութենէ մը՝ երկու քիլոմեթր երկարութեամբ ջրմուղով :

ԳԻՏԱԿԱՆ ԳԻՏԵԼԻՔՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆ

Ուսուցիչներուն համար է եւ նպատակ ունի այս վերջիններուն ծանօթացնել գիտական եւ քէՆՆիք նորագոյն գիւտերը եւ ձեւերը։ Այս ձեւով կը յուսան բարձրացնել ուսուցիչներուն մասնագիտական մակարդակը։ Համալսարանը, որուն բացումը կատարուեցաւ վերջերս, ունի ընդհանուր — ուսողական ճիւղ՝ թուաբանութեան, բնագիտութեան եւ քէՆՆիք գիտութիւններու բաժիններով. քիմիա — կենսաբանական ճիւղ՝ բնալուծութեան եւ կենսաբանութեան բաժիններով. պատմա — աշխարհագրական ճիւղ՝ պատմութեան եւ աշխարհագրութեան բաժիններով. լեզուա — գրական ճիւղ՝ լեզուի եւ գրականութեան բաժիններով եւ վերջապէս՝ մանկավարժութեան եւ հոգեբանութեան ճիւղ՝ տարրական դասարաններու ուսուցիչներուն համար :

Նախատեսուած է յետագային բանալ նաեւ նախադպրոցական դաստիարակութեան ճիւղ մը։

ՆՈՐ ԳԻՐՔԵՐ

Մ. ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆ.— «Տաղեր».— 200 էջ, 10.000 տպաքանակով։ Գիրքը կը սկսի գրականագէտ Ա. Ինճիկեանի ընդարձակ վերլուծական յօդուածով, ուր ներկայացուած են տաղանդաւոր հայ բանաստեղծին կեանքն ու անոր գործերը։ Գիրքին մէջ զետեղուած են բանաստեղծին տաղերը ։ Վերջին էջերուն մէջ կան ծանօթագրութիւններ եւ բառարան մը :

Կ. ԴԱՆԻԷԼԵԱՆ.— «Հայ մեծուարային գրականութեան պատմութիւնից», 227 էջ։ Այս գիրքը նուիրուած է 18րդ եւ 19րդ դարերու հայ յուշագրական գրականութեան ուսումնասիրութեան ։ Այստեղ ներկայացուած են հայ առաջին յուշագրողները՝ Յովսէփ Էմին, Հ. Արարատեան եւ ուրիշներ :

ԱՔՍՈՐ՝ ԴԱՏԱՐԿԱԳՈՐՏՆԵՐՈՒՆ

Օր ըստ օրէ խստագոյն պատիժներ կը սահմանուին ընկերային տականքներուն դէմ, որոնց թիւը, դատելով Երեւանի թերթերէն, շատցած է։ Այժմ, Հայաստանի Գերագոյն Խորհուրդի Նախագահութեան մէկ նոր որոշումին համաձայն, երկուքէն հինգ տարուան աքսորի պիտի դատապարտուին դատարկապորտները եւ շահագիտութեամբ զբաղողները։

ՆՈՐ ԱՒԱՆՆԵՐՈՒՆ ՀՈԳԵՐԸ

«Սով. Հայաստան» թերթի սեփական թղթակիցներէն մին՝ Ռ. Գարսանցեան, մռայլ գոյներով կը ներկայացնէ Մաստարա, Կարմրաշէն, Արտէնի, Արագածի եւ կարգ մը ուրիշ նոր աւաններու վիճակը, ուր թղթակիցին համաձայն, ոչ ելեկտրականութիւն, ոչ դեղ ու նոյնիսկ գրեթէ ջուր չկայ։ «Արագած աւանում, որ ունի մօտ երեք հազար բնակիչ, գործում է ընդամէնը ջրի մէկ ծորակ» կը գրէ թղթակիցը :

ԳՆԱՀԱՏԵԼԻ ԿԱՐԳԱԴՐՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Երեւանի մանկավարժական դպրոցին ծրագրին մէջ մտցուած է երաժշտութեան դասաւանդութիւնը ։ Զորս տարիէ ի վեր եղած է այս կարգադրութիւնը, որուն շնորհիւ, ուսանողութիւնը կը ստանայ երկրորդ մասնագիտութիւն մը՝ երգ — երաժշտութեան դասատուի մասնագիտութիւն :

Երաժշտութեան ծրագրին մէջ կը մտնեն խազերգութիւն (սոլֆէժ), երաժշտութեան տեսութիւն եւ պատմութիւն, երգեցողութեան դասաւանդութիւն եւն.։

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՆ

Յունիս 16էն 18ը, ամբողջ երեք օր, Հայաստանի գրականութիւնը եւ երգը ներկայացուած է Մոսկուայի ռուս հասարակութեան, հայ բանաստեղծներու կողմէ ։ Իրենց գործերէն կարդացած են Գեղամ Սարեան, Հմայո Սահեան, Սիլվա Կապուտիկեան, Գուրգէն Բորեան, Հըրաչեայ Յովհաննիսեան, Նայիրի Զարեան, Մարօ Մարգարեան, Արշաւիր Դարբնի։

Համերգին մասնակցած են շնորհալի երգիչներ եւ երգչուհիներ ։

Հր. Յովհաննիսեան, Հայաստանի գըրողներու միութեան քարտուղարը, խօսած է հայ մշակոյթի մասին ընդհանրապէս եւ հայ գրականութեան մասին մասնաւորապէս :

Ամերիկայի շատ մը քաղաքներուն մէջ, օրէնքներ կան, որ այրերուն կ'արգիլեն երկար ճայթի կիներուն եւ փոխադարձաբար :

×

Պատկերասփիւռի գիւտը ըրաւ Փօլ Նիփքով, որ 1884ին հնարեց ելեկտրական հեռադիտակ մը, որ նոր գիւտի ընկերնաւորութիւնն էր :

×

Ձիերու ոտքերը պայտելը, Քրիստոսէ 200 տարի առաջ ծանօթ էր Հելլեններուն եւ նաեւ Հռոմայեցիներուն :

«ՑԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (245)

ՀԱՅՈՑ ԹԵՐԴԸ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

ՄԱՍ ԵՐՐՈՐԴ

ՎԵՐՋԱԲԱՆ

…ռւսով սակայն Պարսիկները համոզ…ուելով, որ կռուի այդ ձեւը արդիւնք չի …տալիս, բացի կորուստներից, փոխեցին …իրա եղանակները։ Մի քանի օրուայ ղա…դարից յետոյ՝ նրանք հայ շինականներին …բռնում էին դէպի բերդը, իրենց թաքնւում …նրանց եւեւ, որպէսզի Հայերը կոտորեն …հայերին. կամ՝ հայ շինականներին հագ…ցնում էին պարսից զինուորների հագ…ուստներ եւ նորից դէպի բերդը …

…Բայց մէկ — երկու օրից, բարեբախտա…բար, բերդականների համար պարզուեց …եւ այդ խորամանկութիւնը. նրանք հաս…կացան իրօք, որ անզէն եկողները Հայեր …են՝ պարսից շորեր հագած, ու այնուհե…տեւ նետեր արձակում էին դարձեալ նըրանց ետեւից եկող Պարսիկների վրայ, որոնք սովորաբար զինուած էին լինում նետ — աղեղով ու սրերով :

Եւ այս միատեսակ, միօրինակ բախումները տեւեցին շաբաթներ, ամիսներ՝ մի կամ մի քանի օրուայ ընդմիջումներով։

Հայերը գիտէին, որ, լոյսը բացուելուն պէս, Պարսիկները պիտի բարձրանան սարը, ուստի եւ թեթեւակի զինուած խմբերով դուրս էին գալիս բերդի երկու դռնից եւ գործադրում Հայաստանի կըռուի հնագոյն զէնքերից մէկը. վերեւից քարեր էին գլորում ներքեւ :

Այդ անում էին նաեւ այն պատճառով, որովհետեւ Պարսիկները բարձրանում էին մեծ մասամբ կուզեկուզ կամ փորսող, իսկ պառկած մարդուն նետը չէր դիպչում, այն էլ վերեւից ներքեւ, կամ դիպչում էր հազուադէպ։

Երկրորդ. կար աւելի լուրջ հանգամանք. բերդականներն աշխատում էին խնայել, անտեսել նետերը, քանի որ պաշարը շատ չէր եւ դրսից բերել չէին կարող. ուստի եւ, եթէ թշնամուն կարելի էր վնասել քարով, աւելորդ էր նետեր վատնել։ Ու պէտք է ասել, գլորած քարերով քիչ մարդ չէր սպանւում Պարսիկներից։ Իսկ Արտագերսի սարալանջերը միայն քարեր ունէին, եւ հայ մարտիկները դժգոհ չէին այդ քարերից :

Պարսիկները տեսնելով իրենց ապարդիւն ջոհերը՝ երբեմն, Հայերին խաբելու համար, դիմում էին նոր խորամանկութիւնների, երկու — երեք օրով, երբեմն մի շաբաթով դադարեցնում էին գրոհները, նոյնիսկ վերցնում էին պաշարումը, ստեղծելով այն երեւոյթը, թէ հեռացան յուսահատուած, որպէսզի հայերը խաբուելով՝ իջնեն բերդից, եւ իրենք գերեն նրանց եւ յանկարծակի յարձակումով խուժեն բերդը։

Բայց բերդապետը հասկանում էր խորամանկութիւնը, բերդի բնակիչները նոյնպէս դիւրութեամբ չէին հաւատում դրան. տռուզում էին եւ զգուշանում աւելի :

Ու ինչպէս կեանքը բերդում, այնպէս էլ կռիւները թշնամու դէմ անցնում էին միատեսակ, միօրինակ։ Ինչպէս բերդապահներն իրենց գործն էին անում, այնպէս էլ Փառանձեմը, կռուի պահերին, կանգնում էր բերդի վերին պարսպի գըլխին՝ իր սովորական տեղը կամ բարձրանում նրա բուրգերից մէկը եւ դիտում մարտը ։ Եւ ամէն անգամ նրա երեւումը շքախմբի կանանց հետ ոգեւորում էր մարտիկներին. նրանք կռւում էին աւելի կատաղի :

Երիտասարդ ռազմիկներն սաստ կամենում էին մխիթարել այդ սգաւոր կնոջը եւ յուսադրել, թէ քանի իրենք կան՝ թոյլ չեն տայ պարսիկը որեւէ կերպ անարգի նրան, որ չէր կամեցել, ապաստանելու համար, հեռանալ երկրից, այլ ապաւինել էր իրենց եւ բերդին՝ երկիրը փրկելու յոյսով։ Զինուորները նրան նայում էին ոչ իբրեւ թագուհու, այլ մի խիզախ կնոջ, որ իրենց հետ միասին տանջւում էր հայրենի երկիրը թշնամուց ազատելու համար ։

Վերջին ամիսներին Փառանձեմը տանջուած տեսք ունէր. նիհարել էր, գունատուել, բայց պահպանել էր սեւ աչքերի հուրը եւ խրոխտ կեցուածքը :

Ոչ ոք, անգամ մօտիկները, չգիտէին թէ ինչ ծանր մտքեր ու ծանր ապրումներ է ունենում նա։ Բայց այն հանգամանքը, որ նրա սպասած օգնութեան յոյսերը չարդարացան — հասկանալի էր դարձնում նրա վիշտը ։

Եւ, իրօք, Փառանձեմն այժմ ծանր մտատանջութեան եւ ծանր վշտի մէջ էր. ի՞նչ եղաւ, ո՞ւր մնաց Մուշեղը : Ի՞նչ եղաւ Պապը … Միթէ՞ ճանապարհներն այնքան փակ են, որ երկուսով չեն կարողանում գէթ մի լուր ուղարկել իրեն : Վատ նախազգացումները թոյլ չէին տալիս նրան քնելու, եւ նա երբեմն զղջում էր, որ Մուշեղին ուղարկեց Բիւզանդիա … Փառանձեմը սակայն ջանում էր իր վշտերը ու իր խոհերը թաքցնել ամէնքից եւ մարդկանց երեւալ յոյսերով ու հաւատքով լի, նոյնիսկ խրոխտ :

ՍՏԵՓԱՆ ԶՈՐԵԱՆ

(Շար.)

ՊԱՏԱՐԱԳ ԵՒ ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ ՓՈՆ ՏԸ ՇԷՐԻԻ ՄԷՋ

Եւրոպայի Հայոց Կաթող. Պատուիրակ Գերաշնորհ Սերովբէ Եպիս. Մանուկեանի հրահանգով, Փոն տը Շէրիի եւ շրջակայքի Ազգ. Միութիւնը կը փութայ տեղեկացնել թէ այս Ուրբաթ, միջ պատարագին հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարէ Տէսինէն Տէր Վարագ քհնյ. Աւագեանը, գլրապետութեամբ Գ. Գրիգոր Մարտիրոսեանի նաեւ Դպրաց Դասու եւ Տէսինի նորակազմ երգչախումբի մասնակցութեամբ,

Ի յիշատակ նորոգ հանգուցեալ Թուրքիոյ Հայոց բազմավաստակ Պատրիարք Տ. Գարեգին Արք. Խաչատուրեանի:

Առաւօտեան ժամերգութիւն ժամը 9-ին, Ս. պատարագ ժամը 10ին, հոգեհանգիստ ժամը 11ին:

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ ՍՈՂՈՄՈՆ ԹԷՀԼԻՐԵԱՆ ՍՐԱՀԻՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր ենթակոմիտէի ընկերներէն՝ ողբացեալ ընկեր Նշան Կակոսեանի մահուան քառասունքին առթիւ Մշակոյթի Տան Սողոմոն Թէհլիրեան սրահին հետեւեալ նուէրները կ'ընեն.— Ընկերներ Ա. Քէօսէեան, Գ. Յակոբեան տասնական Ն. Ֆ., Գ. Գուլոյեան, Ա. Ծերունեան, Գ. Ծառուկեան, Խ. Մխիթարեան, Ա. Արմաղանեան, Ա. Շահպահլեան, Գ. Փիսոյեան, Օ. Ճառայեան, Կ. Թիւթէլեան 5ա-

Հ. Յ. Դ. ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Փոթորիկ» խումբի ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 21-ին, սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ:

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Նախաձեռնութեամբ Վիէնի Հայ Ազգ. Միութեան, կազմակերպուած է դաշտահանդէս մը, այս Կիրակի առաւօտէն մինչեւ իրիկուն, «Լաթապուրէթ»ի դաշտին վրայ, զով եւ սառնորակ գետակին եզերքը ...

Գեղարուեստական բաժին, երգ, արտասանութիւն եւ պար:

Ձուկ պիւֆէ, առատ կերուխում ...

Բարձրախօսէն անընդհատ պիտի լսէք Հայաստանեան երգեր եւ գեղջուկ պարեր: Հայաշունչ եւ խանդավառ մթնոլորտ:

Սիրով կը հրաւիրուի Վիէնի Հայութիւնը այս ընտանեկան դաշտահանդէսին:

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՕՐԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Խանասորի Արշաւանքի 64րդ տարեդարձը կը տօնուի Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէին եւ մասնակցութեամբ Շրջանիս բոլոր ենթակոմիտէներուն ու խումբերուն, ինչպէս նաեւ՝ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդին եւ Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղերուն:

Յուլիս 30ին, Կիրակի ամբողջ օրը, Վալապրի ծառախիտ անտառին մէջ:

Շրջաններու ենթակոմիտէներու եւ խումբերու վարչութիւնները այժմէն պէտք է վարձեն իրենց մասնաւոր օթոքարները:

Մանրամասնութիւնները յետագային.

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղին վարչական ժողովը այս Հինգշաբթի երեկոյ ժամը վեցին, Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Ռիւ Պլէօ:

ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Նախաձեռնութեամբ Կրընոպլի Հ. Մ. Ը. Մ.-ի եւ մասնակցութեամբ Տէսինի քոյր մասնաճիւղի Յուլիս 23ին Կիրակի առաւօտէն մինչեւ երեկոյ, Վիլար տը Լանի ճամբուն վրայ, Սասնաժէն վեց քիլոմեթր անդին Անժէնի գիւղին եւ լճին գեղեցիկ անտառին մէջ սառնորակ ջուրին եզերքը:

Գեղարուեստական բաժին եւ զանազան անակնկալներ:

Բարձրախօսի վրայ պիտի լսուին հայկական սալեր:

Ձուկ պիւֆէ, զանազան ուտելիքներ եւ զովացուցիչ ըմպելիներ: Հայկական հաճելի եւ ուրախ զուարթ մթնոլորտ:

ԾԱՆՕԹ.— Օթոքարները կը մեկնին սովորական վայրերէն, սովորական ժամերուն:

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Համախառբերդցիական Հայր. Միութեան Սէնթ Անթուանի մասնաճիւղ դաշտահանդէսը, այս Կիրակի առաւօտէն մինչեւ իրիկուն, Սէնթ Անտրէի գեղեցիկ պարտէզին մէջ:

Հանդիսավայրը երթալու համար, Փըլաս տ'էքսէն առնել 25 թիւ օթօպիւսը իջնել վերջաւորութեան:

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՃԱՄԲԱՐ

ՕԳՈՍՏՈՍ 1-31

AGDE (Hérault).

Միջերկրականի կապոյտ ջուրերու ափին: Խաղաղաշտ եւ լողանք: Խմբական պտոյտներ, դասախօսութիւններ եւ գեղարուեստական երեկոյթներ:

ՕՐԱԿԱՆ 9.50 Ն. Ֆ.

Արձանագրութեան համար դիմել՝ ամէն Ուրբաթ երեկոյեան ժամը 8էն - 10, եւ Շաբաթ օրերը ժամը 1 – 8, 17 Րիւ Պլէօ.

Գաւառը դիմել հետեւեալ հասցէներուն.—
ՄԱՐՍԷՅԼ.— Գաղարեան, Վուայաժանս, 31, Լա Քանըպիէռ:
ԼԻՈՆ.— Պէրպէրեան, 39 Րիւ Տիւնուառ:
ՎԱԼԱՆՍ.— Մաղաքեան, 14 Րիւ Ֆրանքլէն:
ՏԷՍԻՆ.— Լիւլէճեան, 16 Րիւ Քոլի:
ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆ.— Խրիմեան, 2 Րիւ Ռապըլէ:
ՆԻՍ.— Գաբրիէլեան, 19 Պուլվ. Մասենա:

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — R. C. Seine 57 A 2731 — Téléph. : PRO. 86-60 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. — Հատը՝ 0·25 Ն. Ֆ.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 13 ՅՈՒԼԻՍ — JEUDI 13 JUILLET 1961

ԼԷ. ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9152 — 37EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 17ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4953

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԱՊԱԳԱՆ ԸՆԿԵՐՎԱՐՈՒԹԵԱՆՆ Է

—o—

Ֆրանքֆորթի յայտարարութիւնը կարեւոր տեղ մը կու տայ նաեւ «Տնտեսական ժողովրդավարութեան»։ Մանաւանդ անոր համար, որ ընկերվարութիւնը ծնունդ առաւ տառապեալներուն դարուն՝ արդիւնաբերական — նիւթական կացութիւնը բարեփոխելու եւ «կապիտալիստներու շահագործման վերջ տալու նպատակով։

Ընկերվարութիւնը կը ձգտի «դրամատիրութիւնը» փոխարինել վարչաձեւով մը, որուն մէջ հանրային շահը անհատականէն աւելի գերակշիռ պիտի ըլլայ։ Իր անմիջական նպատակն է լրիւ աշխատանք հայթայթել բոլորին, զարկ տալ արտադրութեան, բարձրացնել ապրուստի մակարդակը, ապահովել ընկերային ապահովութիւնը, արդար կերպով բաշխել հասոյթներն ու սեփականութիւնը։

Միջազգային շարժում մըն է ընկերվարութիւնը, որուն բուն նպատակն է առաջնորդել «ընկերային արդարութիւնը», ապրուստի լաւագոյն պայմաններ, ազատութիւն եւ համաշխարհային խաղաղութիւն։

Միայն Մարքսեան վարդապետութեան հետեւորդները չեն, որ ընկերվարական են, կան, որ կրօնական կամ մարդասիրական սկզբունքներէ մեկնելով կը հասնին ընկերվարութեան։

Հանրային սեփականութիւնը կարելի է իրագործել՝ ազգայնացնելով գոյութիւն ունեցող անհատական ձեռնարկները, ստեղծելով նոր հանրային ձեռնարկներ՝ քաղաքապետական եւ նահանգային, կամ ստեղծելով սպառողներու եւ արտադրողներու գործակցական ընկերութիւններ։ Հանրային սեփականութեան այս ձեւերը ինքնին նպատակ չեն, այլ միջոց՝ հսկելու այն հիմնական արտադրութիւններն ու սպասարկութիւնները, որոնցմէ կախում ունի հանրութեան տնտեսական կեանքն ու բարօրութիւնը։

Ընկերվարականները կը պայքարին ջնջելու համար ամէն կարգի օրինական, տնտեսական ու քաղաքական խտրութիւնները՝ սեռերու, ընկերային խաւերու, քաղաքացիներու եւ գիւղացիներու, տեղական կամ ցեղային հաւաքներու միջեւ։

Ժողովրդավար ընկերվարութիւնը հաւատք է ամէն տեսակի աշխարհակալութեան դէմ, կը պայքարի բոլոր ժողովուրդներու կեղեքումին եւ շահագործման դէմ։ Աշխարհի մէկ մասին մէջ տիրող աղքատութիւնը կը նկատէ սպառնալիք մը միւս մասերու բարեկեցութեան։ Անհրաժեշտ է նոր բաշխումի ենթարկել աշխարհի հարստութիւնները եւ զարկ տալ զարգացող երկիրներու արտադրական յառաջդիմութեան։

Խաղաղութեան եւ ազատութեան համար մղուած պայքարները իրարմէ անբաժանելի են։

Ընկերվարականներու թիւը կ'աճի օրէ օր։ 1931ին վեց միլիոնին հասնող՝ ներկայիս տասը միլիոն անդամներ եւ 65 միլիոն քուէարկուներ կը ունենան ընկերվարական կուսակցութիւնները Եւրոպայի, Ասիոյ, Ամերիկաներու, Աւստրալիոյ եւ Նոր Զելանտայի մէջ։ Ափրիկէի նորազատ երկիրներուն մէջ ալ սկսած են արմատ բռնել ընկերվարական սկզբունքները։

Համայնավարութեան բռնապետական մեթոտներուն դէմ ընկերվարութիւնը ժողովրդավարական ազատական ձեւն եւ ազնիւ սկզբունքներով։ Ինքն է ապագան։

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՍԱԼԱՆ ժուհօ, Կարտի եւ հինգ զինուորներ՝ Արկու, Գրուազօ, Կառօ, Կոտոր եւ Լաչըրուա մահուան դատապարտուեցան ի բացակայութեան, Ընդհ. դատախազը անոնց վրայ բարդեց Ապրիլ 22ի դէպքին ամբողջ պատասխանատուութիւնը։ Անոնք որ չյանձնուեցան, կը շարունակեն դաւել։ 45 վայրկեան խորհրդակցութենէ ետք, բոլորն ալ մահուան դատապարտուեցան։

ԼԵՀԱՍՏԱՆԻ մէջ հրովարտակ մը հրապարակուեցաւ որուն համաձայն Վարշաւայի ամէն մէկ բնակիչը եօթը քառակուսի մեթր բնակելի վայրի իրաւունք պիտի ունենայ փոխանակ ինը քառակուսի մեթրի։ Մնաց որ այս ալ պիտի տրուի նախընտրաբար անոնց որոնք «ընկերվարութիւն կը կառուցանեն»։ Կոմսուլքա յայտարարեց նոյնիսկ, թէ որոշ պարագաներու մէջ, մինչեւ հինգ քառակուսի մեթրի կրնայ իջնել այդ իրաւունքը։

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ մէջ, առջի օր բացուեցաւ «Շարժանկարի փառատօնը» որուն բացումը, միջադէպով մը, կատարած է Ճինա Լոլոպրիճիտա։ Իտալուհի մեծատաղանդ արուեստագիտուհին բացման հանդիսութիւնը կէս ձգած ու մեկնած է։ Մինչ ինք բացատրած է թէ «չէր խօստացած մինչեւ վերջը մնալ» կարգ մը ուրիշ բացատրութիւններ ալ տրուած են որոնց կարգին կը յիշուի թէ Ճինա նեղուած է, որ զինքը օդակայանէն Սթատ ԼԷՆԻՆ տարած են եւ չէ կրցած փոխուիլ։ Կ'ըսուի նաեւ թէ մշակութային նախարարուհին տիկին Ֆուրցեվա 45 վայրկեան համայնավարութիւն քարոզած է եւ հազիւ քանի մը ակնարկութիւն ըրած է շարժարուեստին …։

ՊԱՊԸ արտօնեց որ Ֆրանսական հողամասին վրայ պահք չպահուի այս Ուրբաթ (Յուլիս 14)։

ԱԶԳ. ժողովի մէջ, միջադէպ մը պատահեցաւ առջի օր երբ երեսփոխան Լը Փէն ըսաւ թէ զինուորական կաղոնի համաձայնութիւն կայ Ալժ. Ազատ. Ճակատի եւ Ֆրանսայի միջեւ։ «Սխալ է» պոռաց Մեսմէր։ Աղմուկը կը բարձրանայ երբ Լը Փէն կ'աւելցնէ — «Գարշելի ծուղակի մը մէջ չէ՞ք տարած բանակը, եթէ այս դաւաճանութիւն է»։ Այդ պահուն կոլեան երեսփոխան մը կ'ըսէ «եթէ կը յամարձակիք, առաջարկեցէք որ զօր. Կոլ Բարձրագոյն Ատեանի առջեւ քաշուի»։ Լը Փէն կը պատասխանէ.— «Հաւատացէք, որ այն օրը երբ Գ. Լը Փէն գտնէ որ իր պարտականութիւնն է որ Կոլը Բարձրագոյն Ատեանին յանձնել, կ'ընէ»։

ԳԱՀԻՐԷԻ մէջ Գելքասէմ Քրիմ յայտարարեց, թէ պատրաստ են բանակցելու Ֆրանսայի հետ, առանց նախապայմանի։ Միեւնոյն ատեն դիտել տուաւ, թէ Ալժերացիները վճռած են ձեռք ձգել իրենց անկախութիւնը եւ պահպանել երկրին ամբողջականութիւնը, առանց որոնց, խաղաղութիւն կարելի չէ հաստատել Ալժերիոյ մէջ։

250 ՄԵՌԵԱԼ կան Փորթուկալ Սէյվ նաւուն մէջ։ Նաւը ընկղմեցաւ առջի օր Մոզամպիքի ծովեզերքը, 550 ճամբորդներ ունէր։

ՔԱԹԱՆԿԱ իր անկախութեան առաջին տարեդարձը տօնեց, առջի օր։ «Կը տօնենք քաղաքակրթութեան յաղթանակը քաոսին վրայ» յայտարարեց Չոմպէ։

ՃԱՓՈՆԻ արտաքին նախարարը՝ Քոսաքա Զենթ մեկնեցաւ։ Փարիզի մէջ, ուր կը գտնուէր քանի մը օրէ ի վեր, շուրջ մէկ ժամուան տեսակցութիւն մը ունեցաւ Հանրապետութեան Նախագահին հետ։

ԿԱԿԱՐԻՆ մեծ ընդունելութեան արժանացաւ Լոնտոնի մէջ։ Հինգշաբթի օր ճաշի հրաւիրուած է Թագուհիին կողմէ։

ՊՈԼՍՈՅ ՊԱՏՐԻԱՐՔԻՆ ՅՈՒՂԱՐԿԱՒՈՐՈՒԹԵՆԷՆ ԱՌԱՋ

Գարեգին Պատրիարքի յուղարկաւորութիւնը դէպք մըն է, որ բնականօրէն կը զբաղեցնէ Պոլսոյ Հայութիւնը, բայց Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին ներկայութիւնը եւս դէպք մըն է, որ առանձնապէս կը զբաղեցնէ։ Առոր ապացոյց այն անօրինակ աջ-համբոյրի արարողութիւնը, որ տեղի ունեցաւ պատրիարքարանին մէջ։ Պոլսոյ հայերէն թերթերը երկար կը նկարագրեն, նոյնիսկ նկարներով ցոյց կու տան աջ-համբոյրի այդ տեսարանը։ Ընդհանրապէս տարեց կիներ են, ըստ պատկերներուն՝ գաւառացիներ են, որոնք Պատրիարքարանին Մայր-դահլիճին դրան առջեւ՝ կը հանեն իրենց կօշիկները, ծունկի կուգան եւ ծնրադիր կը յառաջանան մինչեւ դահլիճին խորը, ուր բազմած է կաթողիկոսը։ Ուխտաւորի պէս անոնք կը համբուրեն Կաթողիկոսին քղանցքը, յետոյ կ'առնեն Կաթողիկոսին Աջը, կը համբուրեն, իրենց երեսին կը քսեն, չեն գոհանար մէկ անգամով, կրկին կը համբուրեն, դարձեալ իրենց երեսը կը քսեն կաթողիկոսին քղանցքին, եւ կը բաժնուին ակամայ։

Աջ-համբոյրի այս արարողութիւնը երկար տեւեց, որովհետեւ կարգ կազմած էր ժողովուրդը դրան առջեւ,— հաւատացեալ մեծ-մայրիկներ, մայրեր, իրենց զաւակներուն ու թոռներուն հետ, տողանցք կատարեցին ամբողջ կէս-օր մը։ Այս տեսարանը գրաւած է Թուրք թերթերուն ուշադրութիւնը։ Այսպէս «Ճիւմհուրիյէթ» կը գրէ թէ «Հայերը համբուրելով կաթողիկոսին աջը, հաճի կ'ըլլային»։

Պատրիարքին յուղարկաւորութեան դալով՝ Կարգադիր Մարմինը կատարեալ ու մանրամասն յայտագիր մը պատրաստած էր, ճշդելով ամէն աշխատանք։ Պատմական եւ աւանդական իր արժէքին համար կու տանք այս յայտագիրը.—

1.— Առաւօտեան ժամերգութենէն առաջ, ժամը 6·30ին.—

Ա) Կարգադիր մարմնի անդամները, Բ) Իբր հրաւիրակ պաշտօն ունեցող անձեր եւ Գ) Կարգապահական խումբերու մաս կազմող բոլոր միութիւններու եւ երգչախումբերու եւ դպրաց դասերու անդամները ներկայ կ'ըլլան Պատրիարքարանի բակի մէջ եւ հոն իրենց խումբերու ներկայացուցիչներէն կը ստանան իրենց քօղարանները եւ իրենց պաշտօնին վերաբերեալ վերջին հրահանգները։

2.— Ժամը 7·45ին կը սկսի առաւօտեան ժամերգութիւնը, ներկայութեամբ երկու եպիսկոպոսներու, բոլոր վարդապետներուն եւ քահանայից դասուն։

3.— Ժամը 9ին կը ժամանէ Վեհ. Հայրապետը ընկերակցութեամբ եկեղեցական իշխանաւորներու, վարդապետներու եւայլն։

4.— Ժամը 9·30ին կը սկսի Ս. Պատարագը, որուն երգեցողութիւնները կը կատարուին Կոմիտաս եւ Գողթան երգչախումբերու եւ միւս երգչախումբերէն ղրկուած երգիչ անդամներէ կազմուած ութսուն հոգինոց խումբի մը կողմէ։ Իւրաքանչիւր երգող շապիկ կարենալ հագնելու համար կ'ունենայ իր անունը արձանագրուած տոմս մը։

5.— Ողջոյնի ատեն օծման համար դագաղը կը բերուի բեմին առջեւ, քահանայ հայրերու կողմէ ու օծումէն ետքն ալ կը մնայ կեդրոնի դասին մէջ։

6.— «Հոգի Աստուածոյ»էն անմիջապէս ետք արարողութիւնները պիտի դադրին ու մինչ միայն երգեհոնը կը նուագէ եկեղեցական շարականները, օտար պաշտօնական մարմինները պիտի հրաւիրուին իրենց ցաւակցութիւնը յայտնելու Վեհ. Հայրապետին, որ բազմած պիտի ըլլայ գահին վրայ։ Ցաւակցական արարողութենէն ետք օտար հիւրերէն փափաքողները պիտի մեկնին եկեղեցիէն, որմէ ետք արարողութիւնները պիտի շարունակուին, պատարագիչին կողմէ արտասանուած «Աստուածածին Սրբոյ Կուսի Մարիամու» աղօթքով։

7.— «Լցաք ի բարութեան» շարականէն առաջ, վարագոյրին փակուելէն անմիջապէս ետք, արարողութիւնները կրկին պիտի դադրին եւ մինչ երգեհոնը կը նուագէ, օտար բարձրաստիճան կղերականները աստիճանի կարգով իրենց ցաւակցութիւնները պիտի յայտնեն Վեհ. Հայրապետին, որմէ ետք պիտի մեկնին եկեղեցիէն։ «Լցաք ի բարութիւն» շարականով Վեհ. Հայրապետն ալ կը մեկնի եկեղեցիէն առաջնորդութեամբ ներկայ կղերական դասուն։

8.— Արարողութիւնները լրանալէն ետք, մէկ կողմէ կարգապահական խումբին կողմէ անցք պիտի բացուի թափօրին համար, պիտի բացուին գաւիթի դռները, եւ եկեղեցական թափօրը պիտի գայ գաւիթ, ուր եւս պիտի շարունակուին արարողութիւնները։

9.— Կանոնական աւետարաններու ընթերցումէն ետք, վերջին «Հայր Մերը» պիտի երգուի երգչախումբին կողմէ Պատրիարքարանի բակին մէջ։

10.— Պիտի կազմուի թափօրը հետեւեալ կերպով.

Ա) Նախ թափօրին առջեւէն պիտի երթայ սեւ կառք մը, որուն մէջ պիտի գտնուի առաջնակարգ վարդապետը եւ ուրիշ վարդապետներ։ Բ) Մեռելականը։ Գ) Պատրիարքարանի ինքնաշարժը, որուն մէջ պիտի նստին հանդիսադիր եպիսկոպոսները։ Դ) Քահանայից դասուն կառքերը։ Ե) Կարգադիր մարմնին կառքը։ Զ) Միւս յուղարկաւորներու կառքերը։

11.— Թափօրը պիտի ուղղուի դէպի Շիշլիի գերեզմանատունը. նախապէս ճշդուած ուղեգծով։

12.— Թափօրը կազմուելէն անմիջապէս ետք, երեք օթօպիւսներ ամենակարճ ճամբով պիտի մեկնին Շիշլիի գերեզմանատունը։ Առաջին օթօպիւսի մէջ պիտի գտնուին եկեղեցիներու երաժշտապետներ, որոնք պիտի կատարեն գերեզմանատան երգերը։ Մինչեւ թափօրին ժամանումը՝ կարգապահական մարմինը պաշտօն պիտի ունենայ միջոցներ ձեռք առնելու թափօրին կանոնաւոր անցքին համար դէպի գերեզման ու գերեզմանին շուրջ ալ շրջանակ մը պիտի կազմէ խճողումը արգիլելու համար։

Նոյն կարգադիր մարմինը հրատարակութեան տուած է նաեւ հետեւեալ հրահանգները.—

Յուղարկաւորութեան հանդիսութիւններուն ատեն կարգապահութիւնը ապահովելու, խճողումի արգելք ըլլալու եւ մանաւանդ երթեւեկը կանոնաւորելու համար՝ մասնաւոր միջոցներ ձեռք առնուած ըլլալով, կը տեղեկացնենք յուղարկաւորութեան մասնակցող հիւրերու եւ յարգոյ հասարակութեան թէ՝

1.— Հիւրերու եւ բարձրաստիճան հրաւիրեալներու ժամանումը կանոնաւորելու, Մայր Եկեղեցւոյ եւ Պատրիարքարանի յարաբերութիւնը պահելու համար առաւօտեան կանուխ ժամերէն իսկ՝ երկու ծայրերէն հսկողութեան տակ առնուած պիտի ըլլայ Պատրիարքարանի գտնուած Շարափնէլ փողոցը։

Երկու ծայրերուն վրայ պաշտօն պիտի ունենան կարգապահական մարմնոյ անդամները, որոնց պիտի օժանդակեն ոստիկանական ուժեր։

2.— Այս անցքերէն պիտի կարենան մուտք գործել միայն պաշտօնական Փրոթոքոլի մաս կազմողներ, հրաւիրատոմս ունեցողներ եւ եկեղեցւոյ բակին մէջ ժողովուրդին տրամադրուած տեղերու համեմատութեամբ ժողովուրդ։

3.— 15 տարեկանէն աւելի պզտիկներ

(Շար.ը կարդալ Դ. Էջ)

ՃԱԿԱՏԱՄԱՐՏԸ

(ՇԱՊԻՆ ԳԱՐԱՀԻՍԱՐԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ ԱՌԹԻՒ)

Ա.

Բերդին վրայ կը սաւառնէր սովամահութեան մղձաւանջը՝ իր ամբողջ այլանդակութեամբ եւ ուղեղը չանթահարող սարսափով: Ինչ որ չկրցան ընել Շապին Գարահիսարցի Թուրքերը, պետական զօրքը, հազարաւոր պաշըպզուքները, երեք թնդանօթներն ու փաշայի մը ըսպառնալիքները, ահա կատարելու վրայ էր լուռ ներս սողոսկող սովի սարսափը.. Ժողովուրդի մէկ մասին մէջ արդէն յուսալքումի եւ անձնատուութեան հակամիտութիւններ սկսած էին ծայր տալ:

— Ի՞նչ է տարբերութիւնը, հինգ օր առաջ կամ հինգ օր ետք .. ի վերջոյ պիտի յանձնուինք, չէ՞, կ'առարկէին, ուրեմն ինչո՞ւ չօգտուիլ անոնց առաջարկներէն ... Թերեւս իրաւ պահեն իրենց խոստումները — գէթ անոնց մէկ մասը — եւ այսպիսով ազատի ժողովուրդին կէսը կամ աւելին ...

Անդրանիկ Գարոնվարդեան եւ Նշան Սերճենեան, երկուքն ալ աչքի ինկող Հայեր, պատրաստ էին վարիչներ՝ կառավարութեան հետ բանակցելու փորձ մը ընելու համար:

Զինուորական Խորհուրդը վճռապէս մերժեց անոնց մեկնումը:

Հաւատք չունէին Թուրքին ու իր խոստումին վրայ:

— Բայց մեր վերջը ի՞նչ պիտի ըլլայ, կը հարցնէին միւսները:

— Մեռնելու երկու ձեւ կայ — պատուաւոր եւ անպատիւ մահ. Թող աշխարհ ըսէ, թէ գարահիսարցիք պատուով մեռան ...

Հարցը առժամապէս նկատուեցաւ փակուած:

Այս պայմաններուն մէջ ժողովուրդը դարձաւ այն Գերագոյն Ուժին, որուն կը դառնան բոլոր տանջուածները, հալածուածները, յուսահատները, յոգնածներն ու տառապեալները:

Ան դարձաւ իր Աստուծոյն:

Կորեկի Ամբարը ամէն ժամերգութեան պահու բերնէ բերան լեցուած կ'ըլլար աղօթողներով: Ինչո՞ւ համար կ'աղօթէին. հոգիներո՞ւ թէ կեանքերու փրկութեան համար. չեմ գիտեր, բայց բազկատարած եւ դէմքերը Արեւելք դարձուցած՝ կ'աղօթէին ջերմեռանդ:

Տէր Միքայէլը իրեն հետ բերած էր հաղորդութեան ծոցի տուփը (Յիսուսի կեանքէն տեսարաններ ներկայացնող մաքուր արծաթէ կլոր տուփ մը՝ մետաքս թաշկինակի մը մէջ ծրարուած): Անոր մէջ դեռ կը մնային չորցած նշխարի քանի մը կտորներ: Երբ մէկը հաղորդուիլ ուզէր, հին, առատութեան օրերուն պէս անոր լեզուին վրայ չէր դներ գինիի մէջ թաթխուած «կենաց հացի» թթուաշ կտոր մը, այլ կը գոհանար հաւատացեալի լեզուին վրայ այդ չոր նշխարը շփելով եւ, յուզումէն դողացող իր ծեր ձայնով, կ'ըսէր.

— Աստուած թողութիւն շնորհեսցէ:

Եւ երբ օր մը Բերդի ճամբուն վրայ կրկին երեւաց բանագնաց հայ կինը, սրտերը դող եկան:

Արդեօք ի՞նչ նորութիւն կը բերէր իրեն հետ ...

Նորութի՞ւն. ի՞նչ նորութիւն: Միեւնոյն սպառնալիքները եւ նոյն խոստումները: Վնասուց հատուցում. արքայական ներում. գթասրտութեան հրաւէր. մեծ թնդանօթներ եւ Սու Շէհիրէն բերուած զօրաբանակ մը:

Այս նամակին միամիտ խոստովանութիւնը կ'երջանկացնէր մեզ. թշնամին, իր զօրաբաժինը փոխանակ ռուսական ճակատ ղրկելու, զայն կը պահէր հոս՝ մեզ ճնշելու համար:

Մեռնելու նախասահմանուած ժողովուրդի մը համար աւելի մեծ փառք կարելի չէր երեւակայել:

Հայ կինը կը յայտնէր նաեւ, թէ կուսակալը Պոլիսէն հրաման առած է շուտով մաքրելու մեր հաշիւը:

— Մեր ուժերուն մասին ի՞նչ կարծիք ունին:

— Կը կարծեն, թէ Բերդը լեցուցած էք հացով եւ փամփուշտով: Կը կարծեն, թէ հինգ տարի առաջ սկսած էք պատրաստուիլ այս օրուան համար:

— Ո՞ւրկէ առած են այդ ծանօթութիւնները.

— Միպեռցիներուն հօտը Բերդ հանող տղաքը այդպէս էին ըսեր Թուրք չաւուշին եւ ան լուրը տուած է կառավարութեան: Կը հաւատան, թէ գաղտնի անցքով մը յարաբերութեան մէջ էք դուրսի աշխարհին հետ:

— Հոս բերած նամակիդ մէջ ներումի խօսք կայ, կը գրեն, թէ յանձնուելէ ետք կրնանք որեւէ շրջան տեղաւորուիլ եւ խաղաղ աշխատանքի նուիրուիլ. հաւատա՞նք ...:

— Ի՞նչ շրջան. շրջան մնացա՞ծ է. աշխարհի վրայ Հայ մնացա՞ծ է. բոլորը ջարդեցին ...: Շրջաններուն մէջ չաւերուած հայ գիւղ չէ մնացած: Չէթէպաշիները իրարու մէջ բաժնեցին հայ գիւղերը ջարդելու գործը եւ գացին ջարդեցին: Արդէն վերադարձած են եւ ձեր վրայ յարձակելու հրամանի կը սպասեն ....

Իրապէս ալ Բերդի բարձունքէն տեսնուող ամէն գիւղ, հայ գիւղ, աւերուած ու գետնին հաւասարցուած էր:

Հայ կինը ետ ղրկեցին վճռական պատասխանով մը.

« Չենք հաւատար ձեր խոստումներուն եւ վճռած ենք մինչեւ մահ կռուիլ »:

Օր մը ետք, Յունիս 20 կամ 21ին, վստահ չեմ, առաւօտուն կանուխ սկսաւ Թուրքերու յարձակողականը: Երբ թընդանօթներն ալ սկսան կռուին մասնակցիլ, ուրախացանք: Մեզի ծանօթ էր անոնց ուժը, տարողութիւնը, ռումբի ճամբորդութեան պահուն օդին մէջ արձակած սուլումը եւ թէքրախին վրայ ու շուրջ անոր պատճառելիք վնասին չափը: Ուրեմն, մեծ թնդանօթներ բերած ըլլալու եւ գործածելու սպառնալիքը միայն սպառնալիք էր — մեզ վախցնելու համար ստեղծուած սուտ ....:

Այսուհանդերձ, դողը միշտ մնաց մեր սրտերուն մէջ եւ ամէն բոպէ վախով կը սպասէինք այդ մեծ թնդանօթներու անախորժ միջամտութեան: Այդ օրուան յարձակումը ուղղուած էր ամէն ճակատի դէմ եւ կռուին կը մասնակցէին, որքան կարելի էր տեսնել, պաշըպզուքներէ եւ տեղահան ուժերէ զատ, մարզուած եւ համազգեստաւոր բանակայիններ:

Գիշերուան մութէն օգտուելով՝ ընտրեր էին նոր դիրքեր՝ իրենց հին դիրքերէն շատ վերը, մեզի բաւական մօտ: Եւ հիմա, հանդարտօրէն անոնց ետեւ պառկած, անընդհատ կը կրակէին Բերդն ի վեր: Մեր դիրքերը լաւ էին ու հաստարակ, բայց երբ վարը գտնուողներէն մէկը կը յանդգնէր դիրք փոխել կամ գլուխը դուրս հանել, մեր տղոց անվրէպ գնդակը շատ սատակ կը դարձնէր զայն: Բայց թշնամիին թիւը այնքան մեծ էր այդ օր, որ Բերդին վրայ կարկուտի պէս գնդակ կը թափէր. տեղէ մը ուրիշ տեղ երթեւեկել բացարձակապէս անկարելի էր. զանազան ճակատներու վրայ կռուողները իրարմէ լուր չունէին. միայն Գուլէի դիրքն էր, որ չէր մասնակցեր կռուին. թշնամին անոր հասնելէ առաջ պէտք է, որ յաղթէր միւսներուն. մէկ խօսքով, եթէ այդ պահը գար, Գուլէն մեր Թերմոպիլէն պիտի ըլլար:

Կէսօրը քիչ անց անոնք յարձակողական կ'անցնէին: Մինչ մէկ մասը անընդհատ կը կրակէ, միւս մասը կը փորձէ առաջանալ եւ մեզի աւելի մօտ դիրքեր գըրաւել: Կը յաջողին ալ: Ունինք վիրաւորներ, փամփուշտի եւ մարդու պակաս ...: Այսուհանդերձ, գերագոյն ճիգեր կ'ընեն մերոնք եւ կը մնան դիրքերուն վրայ:

Յանկարծ, թնդանօթներու որոտէն ու հրացաններու աղմուկէն տարբեր դղրդոց մը կը պատռէ օդը եւ դող կը հանէ մեր սրտերը: Չէ, մեծ թնդանօթի ռումբ չէ պայթածը, որովհետեւ վժալուն կամ սուլոցին աղմուկը չլսեցինք: Մերոնք են, որ վտանգաւոր կերպով մեր դիրքերուն մօտենալ յաջողած թշնամիին վրայ խոշոր ձեռնառումբ մը նետած են: Քարի, հողի ու մարդկային մարմնի բեկորները իջած են վար, բայց օդին մէջ փոշիի ամպ մը դեռ կը ծփայ անոր պայթած տեղը:

ԱՐԱՄ ՀԱՅԿԱԶ

(Մնացեալը յաջորդով)

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ:

ԿԱԹՈՂԻԿԷ ՔԱՀԱՆԱՆԵՐՈՒ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ ՀՈՒՆԳԱՐԻՈՅ ՄԷՋ

Վերջերս Փեշտայի մէջ, տեղի ունեցա... հունգար կրօնաւորներու դատավարու... թիւնը: Ամերիկեան Թայմ շաբաթաթեր... թը այս առթիւ հետեւեալը կը գրէ:

Հունգարիոյ համայնավարները հնարաւոր ամէն միջոց գործ դրած են՝ ... համար Կաթողիկէ Եկեղեցին: Գրաւած են վեց հարիւր վանքեր եւ երեք հազար կաթողիկէ դպրոցներ: Իսկ մնացած եկեղեցականներուն մէջէն շուրջ հազար «խաղաղութեան կողմնակից» կրօնաւորներ գործի լծած են, որոնք հաւատարիմ կը մնան համայնավար վարչակարգին: ... քաղաքական լայն աշխատանք կը տանի ... կաթողիկէ կրօնաւորները ենթարկելու ... համայնավար իշխանութեանց վերջերս, պետութիւնը աւելի եւս սաստկացուցած է իր ճնշումները:

Համաձայն վարչակարգին համակիր կրօնական թերթի մը, ժամանակը եկած է այլեւս, որ ամէն կաթողիկէ կրօնաւոր ճշդէ այն քաղաքական եւ ընկերային ... դերը, զոր պիտի որդեգրէ ապագային.

Վերջերս, Փեշտայի մէջ 11 կաթողիկէ կրօնաւորներ դատի քաշուեցան այն ամբաստանութեամբ, թէ փորձած են կազմել կաթողիկէ երիտասարդներէ բաղկացած բջիջ մը, կառավարութիւնը տապալելու համար:

Ամբաստանեալներէն տասը հոգի նախապէս լաւ մը «կակուղցուած» էին, ... ընդունեցան իրենց յանցանքները խոր զղջում յայտնելով:

Սակայն Հայր Օտոն Լենարտ ամբաստանեց դատարանը յայտարարելով, թէ ինք անմեղ է: Հունգարիոյ մէջ դատաւորները վարժուած չեն նման յանդգնութեան հանդուրժելու: Դատաւոր ... Գիմպօ դարձաւ միւս ամբաստանեալներուն եւ հարցուց, թէ իրենց կարծիքով Հայր Լենարտ յանցաւո՞ր է թէ ոչ. ...սը ամբաստանեալներն ալ միաբերան պատասխանեցին, թէ այո, յանցաւոր է: Ապա դատաւոր Գիմբօ դարձաւ Հայր Լենարտի.

Հարցում.— Ինչո՞ւ չյարգեցիք կառավարութեան տուած հրահանգը կրօնաւորներու գործունէութեանց մասին

Պատասխան. Ես հրահանգներ կրօ... գունիմ միայն իմ արքեպիսկոպոս... (Կարտինալ Միւնցենթի, որ 1956ի ապստամբութենէն ի վեր ապաստանած է ամերիկեան հիւպատոսարանը, իսկ ա... ան ի վիճակի չէ ինծի հրահանգներ տալու:

Հ.— Ամբաստանուած էք, թէ գաղտնօրէն կրօնք կ'ուսուցանէք երիտասարդներուն:

Պ.— Այսօր շատ մը մարդիկ գործ... ճնշումներու կ'ենթարկուին եւ չեն յաղ...

ՎԱՆԻՆԱ ՎԱՆԻՆԻ

Հետեւեալ օրը անծանօթուհիին վիճակը աւելի գէշ էր:

— Եթէ զիս կը սիրէք, ըսաւ Վանինա մեկնած պահուն, պէտք է վիրաբոյժ մը տեսնէք:

— Եթէ գայ, երջանկութիւնս պիտի ցնդի:

— Պիտի երթամ զինք բերեմ, վերսկսաւ Վանինա:

Առանց բառ մը ըսելու, անծանօթուհին կեցուց զայն, առաւ անոր ձեռքը եւ ողողեց համբոյրներով:

Երկար լռութիւն մը տիրեց: Անծանօթուհիին աչքերը հեղեղուած էին արտասուքներով:

Վերջապէս, ձգեց Վանինայի ձեռքը, եւ մահուան տարուողի շեշտով մը, ըսաւ.

— Խոստովանութիւն մը ունիմ ձեզի ընելիք: Նախանցեալ օր խաբեցի ձեզ, ըսելով թէ Քլեմանթին կը կոչուիմ: Ես դժբախտ Քարպոնարի մըն եմ ...

Զարմացած, Վանինա ետ հրելով իր աթոռը, ոտքի կանգնեցաւ:

— Կը զգամ, շարունակեց քարպոնարին, կը զգամ որ այս խոստովանութիւնս ինծի կորսնցնել պիտի տայ այն միակ հարստութիւնը որ զիս կը կապէ կեանքին, եւ սակայն, ինծի վայել չէ ձեզ խաբել: Կը կոչուիմ Փիեթրօ Միսիրիլլի, տասնըինը տարեկան եմ, հայրս Ս. Անճելօ-իմ-Լատոյի մէջ խեղճ վիրաբոյժ մըն է, իսկ ես քարպոնարի եմ: Վաճառքի մը պահուն ձերբակալուեցայ եւ շղթայակապ Րոմանեէն Հռոմ բերուեցայ: Գիշեր ու ցերեկ միակ փոքրիկ լամբարով մը լուսաւորուած բանտի մը մէջ նետուած, տասնեւերեք ամիսներ անցուցի: Բարեպաշտ գթառատ հոգի մը զիս ազատելու միտքը յղացաւ: Կանացի զգեստներ հագցուցին ինծի: Երբ բանտէն խուցէն դուրս ելած կ'անցնէի վերջին դրան պահակներուն առջեւէն, անոնցմէ մէկը անիծեց քարպոնարիները: Ապտակեցի զայն: Կը վստահեցնեմ ձեզ որ յոխորտալու համար չէր որ ըրի ատիկա, այլ պարզ ժամանցի մը համար: Այս անխոհեմութենէն ետք, Հռոմի փողոցներուն մէջ հետապնդուելով, սուինով վիրաւորուեցայ, որքան փախուստ տուի, այնքան կորսնցուցի ուժերս, երբ յանկարծ մտայ տունէ մը ներս որուն դուռը բաց էր: Լսեցի ետեւէս եկող զինուորներուն պոռչտուքները, որոնք նոյնպէս մտած էին տունէն ներս: Պարտէզ մը ցատկելով, ինքզինքս գտայ այնտեղ շրջագայող կնոջ մը ոտքերուն առջեւ:

— Կոմսուհի Վիթելլիչին, հօրս բարեկամուհին, ըսաւ Վանինա:

— Ի՞նչ. ըսա՞ծ է ձեզի, աղաղակեց Միսիրիլլի: Ինչ որ ալ պատահի, այս կինը — որուն անունը բնաւ պէտք չէ արտասանուի — կեանքս փրկեց: Երբ զինուորները կը մտնէին իր տունը զիս ձերբակալելու համար, ձեր հայրը իր կառքով զիս արդէն դուրս կը հանէր: Շատ գէշ կը զգամ ինքզինքս: Քանի մը օրէ ի վեր ուսերուս մէջտեղ ստացած այս սուինի հարուածը արգելք կ'ըլլայ շնչառութեանս: Պիտի մեռնիմ, եւ յուսահատած, վասնզի այլեւս պիտի չտեսնեմ ձեզ.

Վանինա անհամբերութեամբ մտիկ ըրած էր: Արագօրէն դուրս ելաւ: Միսիրիլլի անոր այնքան գեղեցիկ աչքերուն մէջ չգտաւ կարեկցութեան ու գութի զգացում, այլ տեսաւ արտայայտութիւնը վիրաւորուած ինքնասիրութեան մը:

Գիշերը վիրաբոյժ մը եկաւ, միայնակ: Միսիրիլլի յուսահատ էր, կը վախնար որ այլեւս երբեք պիտի չտեսնէր Վանինան: Հարցումներ ուղղեց վիրաբոյժին, որ արիւն առաւ անկէ ու բան մը չըսաւ: Նոյն լռութիւնը յաջորդ օրերը:

Փիեթրոյի աչքերը այլեւս չէին ձգեր պատշգամին վրայ բացուող այն պատուհանը, ուրկէ Վանինան սովոր էր ներս մտնելու: Չափազանց դժբախտ էր: Անգամ մը, կէս գիշերուան մօտ, կարծեց ստուեր մը նշմարել պատշգամին վրայ: Արդեօք Վանինա՞ն էր ...

Վանինա ամէն գիշեր կուգար իր ... դնելու երիտասարդ քարպոնարոյի պատուհանին ապակիներուն:

— Եթէ խօսիմ իրեն, կը խորհրդածէր, կորսուած եմ: Ոչ, երբեք պէտք չէ տեսնեմ զինքը:

Այս որոշումը տուած պահուն, ակամայ, կը մտաբերէր այն բարեկամութիւնը ... ունեցած էր այս երիտասարդին հանդէպ, երբ տակաւին զայն կին մը կը կարծէր ... Այնքան քաղցր մտերմութենէ մը ... պէ՞տք էր ուրեմն մտնալ:

Իր ամէնէն ողջախոհ վայրկեաններուն ... Վանինա կը սոսկար իր մտքին մէջ ... ունեցող փոփոխութիւններէն: Այն պահէն ի վեր ուր Միսիրիլլի իր ինքնութիւնը յայտնած էր, այն բոլոր բաներուն մասին որոնց վրայ մտածելու սովորութիւնը ունէր, ծածկուած էին այժմ քողով եւ կը թուէին ըլլալ հեռուն ...

Շաբաթ մը չէր անցած, երբ Վանինա ... աժգոյն եւ դողահար, վիրաբոյժին ... մտաւ երիտասարդ քարպոնարի ... եակէն ներս: Եկած էր ըսելու թէ պէտք էր իշխանին թելադրել որպէսզի սպասաւոր մը զինքը փոխարինէ: Տասը վայրկեան չկեցաւ:

Բայց քանի մը օր ետք, եկաւ դարձեալ, վիրաբոյժին ընկերակցութեամբ, ... անգամ մարդասիրաբար ...

ՍԹԷՆՏԱ...

(4 Շար.)

...իրենց զաւակները բացէ ի բաց ... դասընթացքներու ղրկել : Հե-... Հոգեւոր դաստիարակութեան մասնա-... ես ալ որոշեցի անոնց մասնա-... դասեր տալ : Չեմ հասկնար թէ ին-... կարելի չէ Աստուածաշունչը բացատրել ... դասերով, երբ կարելի է մաս-... դասեր տալ այլ նիւթերու մասին, ... իրաժշտութեան :

... — Աստուածաբանական գիրք մը ... ըրած էք բազկաթոռի մը մէջ :

Գ — Ես չեմ գիտեր, թէ կա՞յ օրէնք ... որ կ'արգիլէ աստուածաբանական ... գիրքը բազկաթոռներու մէջ պահելու :

... — Ի՞նչ է ձեր կարծիքը աստուածա-... բանութեան այն ուսանողներուն մասին, ... որոնք կը մերժեն մարքսիզմի մասին դա-... սընթացքներու հետեւիլ :

Գ.— Բազմաթիւ մարքսիստներ կան, ... որոնք կը մերժեն եկեղեցի երթալ :

... — Դուք երեք հարիւր երիտասարդ-... ներ պետութեան կամքին հակառակելու ... մղած էք :

Գ — Որքան կը յիշեմ՝ եօթանասուն ... հոգի են :

Այս պատասխանին վրայ, դատաւոր ... Գրմպօ յանկարծ դատավարութիւնը կե-... ցուց՝ դադար յայտարարելով: Անելի ... վճիռները արձակուեցան. եօթն ու ... կէս տարուան բանտարկութեան վճիռ ... արձակուեցաւ Հայր Լենարտի դէմ եւ եր-... կու ու կէսէն մինչեւ եօթը տարուան ... բանտարկութիւն միւսներուն դէմ: Հուն-... գարական պատժական չափանիշերը նկա-... տի առնելով՝ այս պատիժները բաւական ... մեղմ են. Հարցը սակայն այն է, որ արդ-... եօք Հայր Լենարտ պիտի աւարտէ՞ իր ... բանտարկութեան շրջանը, թէ, ինչպէս ... այլ հաւատաւոր կաթողիկէներ իրմէ ա-... ռաջ, խորհրդաւոր կերպով պիտի մեռնի ... բանտին մէջ.

Բայց Հայր Լենարտի տուած յանդուգն ... պատասխանները դատաւորին՝ պերճա-... խօս վկայութիւն մըն են այն մասին, թէ ... քրիստոնէական կրօնքը վտանգաւոր մըր-... ցորդ մը կը մնայ համայնավարութեան, ... հակառակ համայնավարներու անողոք ... ջանքերուն :

Լաւ առնելով, որ դատապարտեալնե-... րը ձերբակալուած են, Փեչտայի Արքե-... պիսկոպոս Կրոս, որ ներկայիս Կաթողի-... կէ եկեղեցիի առաջնորդն է Հունգարիոյ ... մէջ, անմիջապէս նամակ մը յղած է կա-... ռավարութեան՝ յայտնելով .

« Եթէ ձերբակալուած կրօնաւորները ... յանցաւոր են, ուրեմն ես եւս պէտք է ... յանցաւոր նկատուիմ : Խնդրեմ զիս ալ ... ձերբակալեցէք եւ բանտ դրէք, բարե-... կամներուս հետ միասին » :

Կառավարութիւնը խոհեմութիւն սե-... պած եւ նախընտրած է անտեսել այս նա-... մակը ...

[1] ... Ա. անդրավկէանոսեան նա-... միայն շոգի գործածեց, «Քուրա-... էր եւ Ատլանտեան ովկէանոսը ... 1827 Ապրիլին :

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Ֆ. Կ. Խաչի Գօմոնի մասնաճիւղի վարժարանին ամավերջի հանդէսը տեղի ունեցաւ՝ 1 Յուլիսին, Շաբաթ գիշեր, տեղւոյն Ս. Սահակ-Մեսրոպ սրահին մէջ :

Հակառակ սաստիկ տաքին, խուռն բազմութիւն մը լեցուցած էր սրահը, որ կը յորդէր բառին բուն նշանակութեամբ: Վարժարանին ուսուցիչը, Վահրամ Միսթիք, կատարեց հանդէսին բացումը՝ հակիրճ տեղեկութիւններ հաղորդելով կրթական գործին շուրջ եւ շնորհակալելով Կ. Խաչը իր յարատեւութեան ոգիին եւ հանրանուէր գործունէութեան համար :

Յետոյ, երկսեռ աշակերտութեան կողմէ երգուեցան՝ «Մարսէյլէզը» ու «Ծաղկէր, պզատ»ը:

Կարճ ու կոկիկ էր գեղարուեստական բաժինը, որ կը բաղկանար արտասանութիւններէ եւ նուագէ : Յաջողապէս արտասանեցին փոքրիկն Շուշանիկ Անդրէասեան՝ Յ. Թումանեանի «Փիսիկ»ը, Յ. Զաքարեան՝ «Ով Ս. Մեսրոպ»ը, Հերմինէ Աթիշեան՝ Յ. Թ.ի «Ծիծեռնակը», Միսաք Գօզոսեան՝ Հ. Վ. Յովհաննէսեանի «Մասիս»ը եւ Մոնիկ Աբրահամեան՝ «Հայրենիք»ը, Ա. Իսահակեանի, բուռն ծափեր խլելով ունկնդիր հասարակութենէն :

« Մարտիկին երգը », «Կոլխոզ Ջան», «Ամպի տակէն» եւ «Ես մի սիրուն աղջիկ տեսայ», ջութակով, դաշնակի ընկերակցութեամբ, նուագեցին՝ Յակոբ Զ. Գալուստեան եւ Սրբուհի Ֆէրհատեան՝ արժանանալով խանդավառ ծափերու :

Կ. Խաչի վարժարանն ունի երկատասնեակ մը երկսեռ աշակերտներ, որոնք մասնաւոր փայլ մը կ'աւելցնեն... կրթ. գործին: Ասոնք, յաճախելով հանդերձ Ֆրանսական երկրորդական վարժարաններ, կը հետեւին մայրենի լեզուի դասընթացքին՝ սիրով եւ ջանասիրութեամբ : Մեծ ճիգ եւ գոհողութիւն ի գործ դրին՝ բեմադրելու համար Յ. Պարոնեանի «Մեծ. Մուրացկանները» եւ յաջողութեամբ պսակուեցաւ իրենց ճիգը:

Վարժարանին յաջողագոյն աշակերտը, Յ. Գալուստեան, արժանի է մասնաւոր ջատագովութեան: Ինքն էր որ նիւթը վերածեց թատերգութեան:Ինք և իր ընկերները, հակառակ իրենց դպրոցական ծանր աշխատանքին, սիրով ստանձնեցին իրենց աշխատանքի բաժինը :

Հանդիսականները մեծ հաճոյքով եւ գուարթ տրամադրութեամբ հետեւեցան՝ երկսեռ պատանիներու շատ յաջող խաղարկութեան :

Աբիսողոմ Աղայի դերը կատարեց՝ Յ. Գալուստեան, Մանուկ Աղային՝ Աւետիս Եօթնեղբայրեան, Մանուկ Աղայի տիկնոջ դերը՝ Օտէթ Ծովիկեան, դրագէտինը՝ Մարի Տօրումեան, խմբագրինը՝ Լոլիս Մերտինեան, Միջնորդուհիին դերը՝ Անահիտ Տօրումեան, քահանաները՝ Խաչիկ Մազասեան եւ Մ. Սեթեան եւ բժիշկին դերը՝ Նազարէթ Սահաթճեան :

Շրջանիս ծանօթ եւ սիրուած դերասան Կ. Մութաֆեան սիրայօժար կատարեց՝ դիմայարդարութեան աշխատանքը :

Կէս գիշերն անց էր արդէն երբ հանդիսականները թողուցին սրահը՝ գոհունակ ու չէն տրամադրութեամբ :

Կ. Խաչի վարչութիւնը աղջնակի մը ձեռքով ծաղկեփունջ մը նուիրեց ուսուցչին :

Ապրին Կ. Խաչը, իր դպրոցն ու հայ համայնքը, անոնք որ գիտեն քաջալերել իր կրթասէր զաւակները:

ԹՂԹԱԿԻՑ

ԱՅՆՃԱՐ ԵԿԵՂԵՑԻՆ

—o—

Հերոսական Մուսա – Տաղի հայ ժողովուրդին սրտագին կոչն է որ կը փոխանցենք ձեզի ներկայ գրութեամբ :

Ծանօթ է ձեզի, որ երկրորդ աշխարհամարտի մօտալ նախօրէին՝ դիւանագիտական սադրանքներու զոհ դարձած Ալեքսանտրէթի Սանճաքը կցուեցաւ Թուրքիոյ: Այդ շրջանի երեսուն հազար Հայութեան հետ Մուսա – Տաղի ազատատենչ Հայորդիները եւս մերժեցին ապրիլ Թուրքիոյ անարգ տիրապետութեան ներքեւ եւ լքելով իրենց դարաւոր կայքը, գանգուածային գաղթով մը հաստատուեցան ասպնջական Լիբանանի հողամասին վրայ, Պէքաայի դեղեցիկ լեռնադաշտին բերրի մէկ անկիւնը, Այնճարի մէջ, հոն իբրեւ Լիբանանեան ազատ քաղաքացիներ հիմնելու իրենց նոր Մուսա – Տաղը :

Տառապանքի ու զրկանքի անցնող քսան տարիներու ընթացքին, Մուսա – Տաղի Հայութիւնը, իր քրտնաջան աշխատանքովը շինեց իր նոր տուներն ու ճամբաները եւ ազգային բնականոն կեանքի մը պայմանները ստեղծեց իրեն համար :

Իսկ այժմ, Մուսա Տաղի Հայութիւնը, Այնճարի մէջ, ձեռնարկեց իր հաւատքի նոր տան, Հայ Եկեղեցւոյ շինութեան, հայկական ոճով եւ ճարտարապետութեամբ :

Ձեռնարկեցինք աստուածահաճոյ այս սուրբ գործին, մեզի ապաւէն ունենալով նախ Աստուծոյ օգնութիւնը եւ ապա վըստահելով հայ ժողովուրդին տալու եւ սրտով տալու գեղեցկագոյն առաքինութեան ու շինարար աջանիշելի ոգիին :

Մուսա Տաղի Հայութիւնը քսան տարիներէ ի վեր իր երազած եկեղեցին պիտի ունենա՞յ անյապաղ՝ շնորհիւ ազնիւ Հայորդիներու առատաձեռնութեան բացառիկ ոգիին: Հիմերը օրհնուած ու լեցուած էն արդէն ու սիւները բարձրանալ սկըսած : Հայ ժողովուրդը տուած է ու հաւատացած, շինած է ու ապրած :

Սիրելի Հայրենակից,

Թարգմանը հանդիսանալով Այնճարի մէջ հաստատուած Մուսա – Տաղի Հայութեան, սրտագին կոչ կ'ուղղենք ձեզի որ ձեր արդար վաստակին լաւագոյն բաժնին ընծայաբերութեամբը օգնէք մեզի՝ աւարտելու համար կառուցումը Հայուն յաւերժութեան ու անպարտելիութեան հզօր ամրոցին՝ Հայ Եկեղեցիին, որուն սրբազան հովանիին ներքեւ Հայը Հայ պիտի պահուի ընդդէմ չարիքի բոլոր սեւ հողմերուն :

Կաթիլ մը ձէթ կաթեցուցէք Լուսաւորչի պլպլացող բայց մշտավառ կանթեղին մէջ, որպէսզի անշէջ մնայ Հայուն լոյս հաւատքը : Տուէք Աւետարանի այրի կնոջ նման՝ սիրով ու զուարթերես եւ ձեր լումաները թող յորդին Այնճարի եկեղեցւոյ շինութեան գանձանակին մէջ:

Կը մաղթենք ի բոլոր սրտէ, որ Ամենաբարին Աստուած, վարձահատոյց լինի եւ տայ ձեզի «ընդ միոյ երեսուն եւ ընդ միոյ վաթսուն եւ ընդ միոյ հարիւր»:

Շնորհակալութեամբ եւ օրհնաձայն ողջունիւ եւ յարգանօք

Ի դիմաց շինութեան յանձնախումբի՝
Ատենադպիր՝ Յ. Գ. ԳՈՒՐՍԱԼԵԱՆ,
Բ. ատենապետ Մ. ՇԷՐՊԷԹՃԵԱՆ :
Նախագահ ԽՈՐԷՆ ԱՐՔ.
Առաջնորդ Հայոց Լիբանանի

Յ. Գ.— Կը խնդրուի դրամական ամէն առաքում կատարել հետեւեալ հասցէին. — Խորէն Արք. Բարոյեան, Պուաթ Փօսթալ 409, Պէյրութ, Լիբանան :

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՊԷՅՐՈՒԹԻ մէջ, յետ կարճատեւ հիւանդութեան իր մահկանացուն կնքած է Շահէն Կիւրճեան, որդին նահատակ դրագէտ Մելքոն Կիւրճեանի (Հրանդ) : Ողբացեալը հանրային գործունէութիւն ունեցած է Ռումանիայէն մինչեւ Պէյրութ, ուր հաստատուած էր վերջին աշխարհամարտէն ետք: Կ'աշխատակցէր Այգ օրաթերթին :

ՊԷՅՐՈՒԹԻ մէջ յանձնախումբ մը նշանակուած է քաղաքաշինական ծրագիրներու համար: Հայերու կողմէ այս յանձնախումբին մաս կը կազմեն ճարտարապետներ Խոսրով Երամեան եւ Ժիրայր Խաչատուրեան :

ՔԱՆԱՏԱՅԻ մէջ Յունիս 28ին փակուած է ՀՕՄի պատգամաւորական ժողովը համերաշխ մթնոլորտի մը մէջ: Նորընտիր վարչութեան անդամներն են.— Օր. Արփինէ Զարդուբեան, Տիկիններ Գայեանէ Կանայեան, Ս. Թէրզեան, Օր. Ֆ. Գազանճեան, Տիկիններ Արփինէ Փափազեան, Անահիտ Պետրոսեան եւ Հայկուհի Զպուքճեան :

ՅԱՌԱՋԻ ԹԵՐԹՕՆԸ (246)

ՀԱՅՈՑ ԹԵՐԴԸ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

ՄԱՍ ԵՐՐՈՐԴ

ՎԵՐՋԱԲԱՆ

Սակայն որքան էլ ջանում էր դուրսը ... գուարթ ու պայծառ, այսուամենայնիւ մարդիկ ակամայ աչքերում նըկատում էին նրա ներսը կատարուած փոփոխութիւնները, նկատում էին, որ նա ... է... Բայց չգիտէին որոշ, թէ ինչ համար, ինչպէս չգիտէին նաեւ, որ ... անգամ ուրախ եւ խրոխտ երեւալ ... յետոյ, երբ քաշւում էր իր օթեւանը, նա աղօթում էր, որ երկինքը գթայ ... աղէտները հեռացնի Հայոց Աշխարհ ... որ իր Պապն ու Մուշեղը անվնաս ... երկիր, որպէսզի վանեն թշնամուն եւ փրկութիւն բերեն իրենց եւ ժողովրդին Հայոց.

Եւ, որ կան երկնքում, տուր դօ-րութիւն եւ լեր օգնական վանելու աղէտը, — աղօթում էր նա ծնկաչոք ու բազկատարած: — Գուցէ ես մի կին եմ մեղաւոր ու անարժան, գթա գէթ անմեղներին ու արդարներին, որ տանջւում են այստեղ ...

Եւ ահա մի օր, հոգեկան տանջանքների մի այդպիսի պահի, բերդապահը մտաւ նրա օթեւանը եւ ուրախ դէմքով յայտնեց, թէ Մուշեղն ու Պապը երկու ամիս առաջ դուրս են եկել Բիւզանդիայից, եւ Մուշեղն այժմ զօրք է հաւաքում բիւզանդական հայ նախարարներից: Յայտնեց նաեւ, թէ Մուշեղի եւ Պապի զօրքին միացել են Կամսարական Սպանդարատը, Սմբատ Բագրատունին եւ այլ նախարարներ :

Բերդապետին այդ լուրը բերել էին նրա հեռազնաց սուրհանդակները առաջերկրեայ ճանապարհներով, սուրհանդակներ, որոնց նա համարում էր կորած, որովհետեւ գնացել էին մի երկու ամիս առաջ:

Այս լուրերն այնպիսի ուրախութիւն պատճառեցին Փառանձեմին, որ նա իսկոյն կանչեց Կասարնիքէ տիկնոջը, փարուեց նրան եւ լաց եղաւ .

— —Նրանք գալիս են, իշխանուհի: Մուշեղն ու Պապը... Այժմ վստահ եմ, կը փրկուենք ... Ապրենք այնքան, որ երկիրը յանձնեմ Պապին ... որպէս գի գոնէ նա չլինի հօր բերդը... Հայոց բերդը ... Տոկանք, իշխանուհի, տոկանք, մինչեւ նոցա գալը ...

— Այո, թագուհիս, այո .. — եւ վըրդովահար իշխանուհին նոյնպէս լաց եղաւ ուրախութիւնից :

— Բայց լացի ժամանակ չէ, բերդապետ սիրելի. ուրախութեան օր է այսօր, — փոքր անց սթափուեց Փառանձեմը արցունքը սրբելով: — Յայտնիր անմիջապէս զօրքին եւ ժողովրդեան, որ Պապն ու Մուշեղը գալիս են մեզ օգնութեան : Յայտնիր, որ սուրհանդակները բերին մեզ ուրախ լուրեր ... եւ պարգեւատրիր լրաբերներին ...

Փառանձեմը գիտեր, որ այդ լուրը նոյնքան պիտի ուրախացնի զօրքին եւ ժողովրդին, որքան եւ իրեն: Նոյնը հասկանում էր հարկաւ եւ բերդապետը. ուստի եւ, չնայած այդ եսկ պահին բերդականները կռւում էին պարսից դէմ, բերդապետն ինքը բարձրացաւ երկրորդ գօտու պարսպի գլուխը եւ յայտարարեց, բաները հատ – հատ շեշտելով .

— Զինուորներ եւ քաջարիք. զարկեցէք համարձակ : Զարկեցէք համարձակ: Մեզ օգնութեան են գալիս Մուշեղ սպարապետը նոր զօրքով եւ թագաժառանգ Պապը՝ բիւզանդական բանակով ... օգնութեան ...

Երբ լուրը հասաւ կռուողներին՝ ամէն կողմից լսուեցին ուրախութեան աղաղակներ. «Ապրի ... Ապրի ...»: Եւ զարմանալի բան. այդ կանչերն ու երգը լսելով՝ Պարսիկները կարծես շփոթուեցին. նրանք մի պահ դադարեցրին նետաձգութիւնը, չիմանալով ինչ պատահեց .... Իսկ հայ բերդապահները նոր, եռապատկուած աշխուժով վերսկսեցին նետաձգութիւնը շփոթուած Պարսիկների դէմ :

Այդ օրուանից Փառանձեմի դէմքին լարումն ու գունատութիւնը անցաւ. Նա նորից զուարթացաւ, նոյնիսկ պայծառացաւ : Այժմ պարսպի կամ բուրգի գլխին կանգնում էր աւելի խրոխտ եւ ոչ թէ անխօս, ինչպէս առաջ, այլ կրկնում էր երբեմն լայն պարսպի ,վրայ շրջելով .

— Տոկացէք, զաւակներս, տոկացէք .. Շուտով Մուշեղն ու Պապը կըգան մեզ օգնութեան :

Բերդապետը, որ այդպիսի դէպքերում յարգանքով հետեւում էր թագուհուն, գգուշացնում էր շարունակ .

— Պարսից նետերը, թագուհի, հասնում են պարիսպներին: Աղաչում եմ :

Նոյնը կրկնում էր Եղնիկ իշխանը՝ պատանու պէս կարմրելով :

Բայց թագուհին ամէն օր գրեթէ անում էր նոյնը .

— Տոկանք, զաւակներս, տոկանք եւս մի քանի օր ...

ՍՏԵՓԱՆ ԶՈՐԵԱՆ

(Շար.)

չէին կրնար ներկայ գտնուիլ արարողութիւններուն :

4.— Հսկողութեան գօտինները կրնան անցնիլ միայն մասնաւոր Փրօթոքոլի եւ բարձրաստիճան եկեղեցականներու պատկանող ինքնաշարժերը, որոնք հիւրերը Մայր Եկեղեցւոյ մեծ դրան առջեւ հանելէ ետք, կ'երթան լաւ որոշուած կարգի՝ իրենց տեղերը գրաւել կազմուելիք կառքերու թափօրին մէջ, որ սկսելով «Գողթան» երգչախումբի մուտքի դռնէն կ'երկարի դէպի ետ Ալիշան փողոցի երկայնքին :

Մասնաւոր կառքերը միայն կրնան ազատ մուտք գործել եւ ելլել հսկողութեան գօտիներէն :

Միւս բոլոր ինքնաշարժերը իրենց ճամբորդները կը պարպեն Պէզճեան վարժարանի անկիւնը եւ քովնտի փողոցներէն կ'երթան տեղ գրաւել ծովեզերեայ Նոր ճամբուն վրայ, յուղարկաւորութեան լրանալուն թափօրին միանալու համար : Ինքնաշարժերու տրամադրուած բոլոր մասերուն մէջ, ինքնաշարժերը խիստ հսկողութեան տակ պիտի գտնուին թրաֆիքի ոստիկանութեան կողմէ : Հանդիսութիւններու տեւողութեան ընթացքին արտօնուած չէ Պէզճեան Սանուց Միութեան գտնուած Մոլաթաշ ճատաէսիի եւ Համամ փողոցի վրայ ինքնաշարժ պահել :

5.— Կարգապահական Մարմնոյ բոլոր անդամները Ուրբաթ առաւօտ ժամը 6·30ին իրենց մուտքի տոմսերով պէտք է ներկայանան Պէզճեան Սանուց Միութիւն եւ առնեն իրենց պաշտօնի քարտերը : Ժամը 7էն վերջ եկողները չեն կրնար մաս կազմել աշխատանքներուն եւ մուտք գործել եկեղեցի :

Կարգապահական Մարմնի անդամները պիտի կրեն գոց գոյն զգեստ եւ փողկապ :

6.— Եկեղեցւոյ երկու գաւիթը եւ անոնց անմիջապէս ետեւը գտնուող մաս մը տրամադրուած է պաշտօնական Փրօթոքոլի, որուն մաս կը կազմեն հայ եւ օտար բարձրաստիճան կրօնաւորներ, պաշտօնական հիւրեր, հիւպատոսներ եւայլն :

Եկեղեցւոյ ներքնամասը մինչեւ մէջտեղի երկաթեայ բաժանումը տրամադրուած է հրաւիրատոմս ունեցողներու : Իսկ գաւիթն ու եկեղեցւոյ շրջափակին մէջ սահմանուած տեղեր պիտի տրամադրուին ժողովուրդին :

7.— Կարգադրութիւններ Շիշլիի գերեզմանատան մէջ :

Ա) Յուղարկաւորութեան օրը Շիշլիի գերեզմանատան դռները կը մնան փակ մինչեւ թափօրին գալը : Բ) Եկեղեցական արարողութիւններու աւարտումէն անմիջապէս առաջ Կարգապահական Մարմնի անդամները երեք օթօպիւս ներովը հանելին գերեզման ձեռք առնելու համար անհրաժեշտ միջոցները : Գ) Գերեզմանատան դռնէն դէպի գերեզման երկարող ճամբուն եզերքին եւ գերեզմանին շուրջ ալ լայն շրջանակաձեւ շղթայ մը կը կազմուի : Յուղարկաւորութեան թափօրը միայն կը մտնէ շղթային մէջ : Իսկ ժողովուրդը պիտի գտնուի շղթայէն դուրս :

Կը խնդրուի մեր յարգոյ ժողովուրդէն, որպէսզի կարգապահական գործին առաւելապէս բծախնդիր ըլլայ եւ դիւրացնելու համար մեր աշխատանքները, հնազանդի առնուած միջոցներուն եւ տրուած հրահանգներուն :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ ԵՒ ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆ.— Այրի Տիկին Փառանձեմ Երեմեան եւ զաւակները շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց, որոնք անձամբ, նամակով, հեռագրով եւ փոխան ծաղկեպսակի զանազան մարմիններու եղած նուիրատուութիւններով ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց սիրեցեալ ամուսնոյն եւ հօր տարաբախտ Խաչատուր Երեմեանի վաղահաս մահուան առթիւ : Այս առթիւ կը նուիրեն Վիէնի Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէին 40 Ն. Ֆ., Կապ. Խաչին 40 եւ Նոր Սերունդին քսան :

×

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆ.— Ողբ. Խաչատուր Երեմեանի մահուան քառասունքին առթիւ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի մատուցուի, այս Երկուշաբթի առաւօտ ժամը 9ին, Հայոց Մատուռին մէջ : Իր յիշատակը յարգողներէն կը խնդրուի ներկայ գտնուիլ :

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տէր եւ Տիկին Միհրան Քէհեայեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս Կիրակի առաւօտ, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ, իրենց զաւակներուն եւ քոյրերուն՝

ԺԱՔԼԻՆԻ ԵՒ ԷՕԺԷՆԻԻ

յիշատակին (զոհ Իսիի աղէտին) :

Կը հրաւիրուին իրենց յիշատակը յարգողները :

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Փոթորիկ» խումբի ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին : Կարեւոր օրակարգ :

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Նախաձեռնութեամբ Վիէնի Հայ Ազգ. Միութեան, կազմակերպուած է դաշտահանդէս մը, այս Կիրակի առաւօտէն մինչեւ իրիկուն, «Լամթապուրէթ»ի դաշտին վրայ, զով եւ առողջարար գետակին եզերքը ...

Գեղարուեստական բաժին, երգ, արտասանութիւն եւ պար :

Ծոխ պիւֆէ, առատ կերուխում ...

Բարձրախօսէն անընդհատ պիտի լսէք Հայաստանեան երգեր եւ գեղջուկ պարեր : Հայաբոյր եւ խանդավառ մթնոլորտ :

Սիրով կը հրաւիրուի Վիէնի Հայութիւնը այս ընտանեկան դաշտահանդէսին :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

Շաւիլի մէջ, Յուլիս 23ին :

×

Հերոսներու Օրը, Վալանսի մէջ, 23 Յուլիսին, անձրեւի պատճառաւ Յուլիս 30ին :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղի վարչական ժողովը այս Հինգշաբթի երեկոյ ժամը վեցին, Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Րիւ Պլէօ :

ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Նախաձեռնութեամբ Կրընոպլի Հ. Մ. Ը. Մ.ի եւ մասնակցութեամբ Տէսինի քոյր մասնաճիւղի Յուլիս 23ին Կիրակի առաւօտէն մինչեւ երեկոյ, Վիլար տը Լանի ճամբուն վրայ, Սասնաժէն 45 քիլոմեթր անդին Անժէնի գիւղին եւ գեղեցիկ անտառին մէջ սառնորակ ջուրին եզերքը :

Գեղարուեստական բաժին եւ զանազան անակնկալներ :

Բարձրախօսի վրայ պիտի լսուին հայկական սալեր :

Ծոխ պիւֆէ, զանազան ուտելիքներ եւ զովացուցիչ ըմպելիներ : Հայկական հաճելի եւ ուրախ զուարթ մթնոլորտ .

ԾԱՆՕԹ.— Օթօքարները կը մեկնին սովորական վայրերէն, սովորական ժամերուն :

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Համախարբերդցիական Հայր. Միութեան ՍԷՆԹ ԱՆԹՈՒԱՆԻ մասնաճիւղի դաշտահանդէսը, այս Կիրակի առաւօտէն մինչեւ իրիկուն, ՍԷՆԹ Անտրէի գեղեցիկ պարտէզին մէջ :

Հանդիսավայրը երթալու համար, Փըլաս տ'Էքսէն առնել 25 թիւ օթօպիւսը իջնել վերջաւորութեան :

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. — Հատը՝ 0·25 Ն. Ֆ.

ՈՒՐԲԱԹ 14 ՅՈՒԼԻՍ — VENDREDI 14 JUILLET 1961

... ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9153 — 37EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 17ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4954

...ՅՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԲՈՑԵՂԷՆ ՆՇԱՆԱԽՕՍՔԵՐ

Ազատութի՜ւն, Հաւասարութի՜ւն, ...ղբայրութի՜ւն:

Երբ բոցեղէն, հրաշունչ նշանախօս– ... որոնք լոյս քաղաքէն արձակուեցան ... եօթանասուներկու տարի առաջ ... հրեղէն թեւերով սլացան Ֆրանսայի ... սահմաններէն անդին, մինչեւ Պալքաններ... ու հեռաւոր արեւելք, յոյսի ջահեր ... ազատատենչ հողերուն մէջ:

Քաղաքական, կրօնական եւ տնտեսական երեք բռնակալութեան, թագաւորական ... միապետական դասակարգի եւ ... ալական կղերի կեղեքումին, շահագործման, անարդարութեան դէմ մը– ... ական, քաղցին, արհեստաւոր, ... գիւղացի եւ աշխատաւոր համեստ ու ... միլիոնաւոր մարդոց սրտի խորքէն բարձրացող եւ մինչեւ երկինք հասնող բողոքի աղաղակներ էին այդ նշանախօսքերը:

Անմահ սկզբունքներ, որոնք ի զօրու են այսօր ալ: Կ'ապրին ու պիտի ապրին ... ցորչափ աշխարհի վրայ կը տիրապետեն բռնակալութիւնն ու անարդարութիւնը, ցորչափ կաշկանդուած են ... տարրական ազատութիւնները: ... Ցորչափ հաւասարութիւն չկայ եւ չէ հաստատուած եղբայրութեան թագաւորութիւնը:

Հայ ժողովուրդի հոգիին մէջ խոր արձագանգ գտաւ մանաւանդ «ազատութիւն»ը, որմէ զրկուած էր հինգ դարէ ի վեր.

Բռնակալները սորուած էին դարձուցած ... սակայն չէին կրցած անոր հոգիէն ... կայծը, որ երբեք չէր մարած: Ու ... ձայնի հնչեց, ազատութեան առկայծ ... բոցի վերածուեցաւ:

...ուներորդ դարու հայկական վերածնունդը կը ներշնչուէր Ֆրանսական ... Յեղափոխութեան բոցեղէն նշանախօսքերէն, Մարդու եւ Քաղաքացիի Իրաւունքներու հանգանակէն:

...կական, մշակութային, մտաւորական ... զարթօնքին կը յաջորդէր քաղաքական ... զարթօնքը.

Ազգային Սահմանադրութիւնը ազատութեան եւ ինքնավարութեան նախադուռն էր, ապագայի փայլուն հեռանկարներով բեղնաւոր:

...նոր պիտի յաջորդէր Պերլինի վեհաժողովը ուր միջազգային դիւանագիտութեան օրակարգին վրայ կը դրուէր ...կական հարցը:

...քաղ քայլ կ'ըլլար յեղափոխական ... կազմակերպութեանց կազմութիւնը: «Ազատութի՜ւն կամ մահ» նշանաբանը կը դրուէր իրենց դրօշին վրայ: ... Երկար տեւեց երկունքը: Հեղեղանման ... թափեց հայ ազգը ազատութեան ... վրայ:

... երբ անհուն զոհողութիւններէ եւ ... տարին տառապանքներէ վերջ տիրացաւ ազատութեան, երբ աշխարհի քարտէսին վրայ յաջողեցաւ գրել սալ ազատ ... անկախ Հայաստանի անունը, թշնամին նախանձով ու մախանքով լեցուած ... դաւաճանեցին իրեն եւ կրկին բռնակալութեան լուծին ենթարկեցին զայն: ... Այսօր, երբ Ֆրանսա, հպարտութեամբ ... կը տօնէ իր Ազգային Տօնը, երբ ազատութիւն, հաւասարութիւն, եղբայրութիւն ... բառերը բոլորի շրթներուն վրայ են ... ամէնէն աւելի Հայն է, որ սրտի ... երկիւղածութեամբ «ազատութիւն» կը գոչէ ամէնէն բարձր ձայնով, ... ամէնէն աւելի ինքն է, որ ... կարօտն ունի:

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԻՊՈՒԱԾԸ

ՏԸ ԿՈԼ ԼԱՒԱՏԵՍ Է

ԱԶ ԹԷ ՁԱԽ ԴԺԳՈՀ ԵՆ ՃԱՌԷՆ

Նախագահ տը Կոլ քսան վայրկեան խօսեցաւ, առՋի իրիկուն առանց նորութիւն մը բերելու: Միշտ լաւատես է եւ կը հաստատէ թէ Ֆրանսան վերելքի մէջ է, երեք տարիէ ի վեր:

Նախագահը նախ խօսեցաւ Ֆրանսայի ներկայ կացութեան մասին.— «Ֆրանսա ամուսնացաւ իր դարուն հետ: Այս կը նշանակէ թէ մեծ բարեփոխում մը կը կատարէ, դժուար աշխարհի մը մէջ ապրելով հանդերձ» եւ հոս տը Կոլ հեգնեց անցեալի կորսուած սովորութիւնները զորս կարօտով կը յիշեն ոմանք: Անդադարձ ճարտարարուեստի եւ երկրագործութեան որոնց առաջինը վերելքի մէջ է, մինչ երկրորդը, պէտք է ազգային գործունէութեան արդի տարրի մը վերածել: Վերջապէս տը Կոլ խօսեցաւ Ալժերիոյ մասին, Պերլինի հարցին անցնելէ առաջ: «... Ամէն պարագայի մէջ, իմաստութիւնը, նպատակը, յաջողութիւնը ապագաղթականացում կը կոչուին: Հարցը այն է, որ ատիկա ըլլայ նաեւ Ալժերիոյ մէջ: Դժուար է որովհետեւ 1830էն 1958 ոչ մէկ բան եղած էր լուծումը պատրաստելու համար եւ անիկա շատ աւելի դժուարացաւ եօթը տարի առաջ ծագած ապստամբութեամբ: Եւ վերջապէս որովհետեւ Ալժերիոյ մէջ մէկ միլիոնէն աւելի եւրոպական ծագում ունեցողներ կան: Բայց քանի որ ըմբոստութիւնը կուիւներ, մահափորձեր եւ սարսափ կը տարածէր, հարկ էր, որ մեր բանակը յաղթէ հողի վրայ, այնպէս որ Ֆրանսան իր որոշումներուն եւ գործունէութեան ամբողջական ազատութիւնը պահէ: Այս արդիւնքին, հասած ենք: Ուրեմն տեղւոյն վրայ կրնանք հանդարտեցման միջոցներ ձեռք առնել, Մայր Երկիր փոխադրել կարեւոր զօրամասեր, քանի մը շաբաթով, Սեպտեմբերէն սկսեալ, կրճատել զինուորական ծառայութեան շրջանը: Այս այսպէս ըլլալով, Ֆրանսա կ'ընդունի առանց որեւէ վերապահութեան, որ ալժերական բնակչութիւնները բոլորովին անկախ Պետութիւն մը կազմեն: Պատրաստ է, այս առընչութեամբ, ալժերական քաղաքական տարրերուն հետ, եւ մասնաւորաբար ապստամբական շարժումին պատկանող, ազատ ինքնորոշումը կազմակերպել: Տրամադիր է (միշտ Ֆրանսայի մասին է խօսքը) պահելու իր օժանդակութիւնը Ալժերիոյ, այն վայրկեանէն իսկ երբ համայնքներու համագործակցութիւնը եւ իր հարազատ շահերը երաշխաւորուած ըլլան: Եթէ այս ընկերակցութիւնը չըլլայ, Ֆրանսայի կը մնայ, ի վերջոյ, համախմբել հոս կամ հոն, պաշտպանելու համար, անոնք որոնք կը մերժեն մաս կազմել Պետութեան մը որ քասոի կոչուած է»:

Տը Կոլ այս խօսքերը կրկնութիւն են Լորէնի ճամբորդութեան ընթացքին ըսածներուն, ոչ մէկ ակնարկութիւն ըրաւ բանակցութեանց վերսկսումին ինչ որ մեծ յուսախաբութիւն պատճառեց ձախերուն:

Տը Կոլ, ապա, անդրադարձաւ Պերլինի եւ վճռապէս յայտնեց թէ Խրուշչեւի ըսպառնալիքներուն պատասխանը պատրաստ է: Ոչ մէկ զիջում Պերլինի համար: Նախագահը Խրուշչեւի ուսերուն բարդեց միջազգային տագնապի մը ամբողջ պատասխանատուութիւնը «Եթէ վարչապետ Խրուշչեւ, եթէ Խորհ. Միութիւնը, ինչպէս կը գրեն, իսկապէս համակեցութիւն կ'ուզեն, թող զայն կարելի

ԳԱՐԵԳԻՆ ՊԱՏՐԻԱՐՔԻ ՅՈՒՂԱՐԿԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆԸ

Երէկուան թիւով տուեր էինք յուղարկաւորութեան մանրամասն յայտագիրը, որ գործադրուեցաւ կատարեալ կարգապահութեամբ: Յուղարկաւորութիւնը վարող մարմինը արժանի է գնահատութեան՝ այդ կանոնաւորութեան համար, ժողովուրդը եւս՝ այն հնազանդութեան համար, որ առիթ չտուաւ միջադէպերու: Ինչպէս գրած էինք, պատրիարքին յուղարկաւորութեան պարագային զատ՝ Ամենայն Հայոց կաթողիկոսին ներկայութիւնը, անշուշտ, պիտի յուզէր որքան ոգեւորէր ժողովուրդին սիրտը, այնպէս որ Պոլսոյ հայ մամուլը եւս իր ուշիմութեան ապացոյցը տուաւ՝ հրաւիրելով ժողովուրդը, որ չըջահայեաց եւ զգոյշ գտնուի, այն պատճառով մանաւանդ որ օտար աչքեր կը հետեւին մեր բոլոր շարժումներուն, խօսքերուն եւ արտայայտութեանց:

Ճիշդ է թէ ժողովուրդը արժանի գտնուեցաւ իր ղեկավարներուն, մնաց զուսպ, ըստ իր սովին եւ ազգային վայելչութեան: Ճիշդ է նոյնպէս թէ յուղարկաւորութեան արարողութեանց մէջ դրուած փարթամ եւ քիչ մը ցուցադրական փայլը պիտի գրաւէր օտար մամուլին ուշադրութիւնը՝ կատարելու համար կարգ մը խորհրդածութիւններ: Այս մասին՝ յառաջիկային:

Յուղարկաւորութեան ներկայ գտնուելու համար Մայր Եկեղեցի կը գտնուէին ամերիկեան, խորհրդային, ֆրանսական, պելժական, փորթուկալեան, ռումանական հիւպատոսները: Նաեւ պապական ներկայացուցիչը, յոյն ուղղափառ եկեղեցւոյ ներկայացուցիչը, Ասորի եկեղեցւոյ ներկայացուցիչը, Հրէից խախամապետութեան ներկայացուցիչը, եւ թուրք հոճաներ:

Թուրքերուն կողմէ՝ Առաջէլ կուսակցութիւնը եւս ղրկած էր պատուիրակութիւն մը, որուն մաս կը կազմէր Յակոբ Գունեաթեան:

Քոյր եկեղեցիներէն՝ հայ կաթողիկէ համայնքին վիճակաւորը, Քիրէճեան գերապայծառ իր հետեւորդներով, Վենետիկի եւ Վիեննայի Մխիթարեան Միաբանութեան հայրերը՝ գլխաւորութեամբ Հ. Յակոբոս Փոսպըրըքեանի եւ Հ. Սարգիս Բարոյեանի, բողոքականներու կողմէ Վահան Թարթուլեան, ու վերջապէս ազգային հիմնարկութեանց ներկայացուցիչները, մասնաւորաբար յոյն ազգային հիմնարկութեանց վարիչները:

Ուրբաթ, առաւօտ, ժամը 10·25ին Վեհափառը, զգեստաւորուած, կը բարձրանայ խորան՝ առաջնորդութեամբ Մամբրէ Արք. Սիրունեանի եւ Սերովբէ Եպ. Մանուկեանի: Քահանաները դէպի խորան կը տանին պատրիարքին դագաղը, զոր կը դնեն մահարձանին վրայ: Ու կը սկսի օծման արարողութիւնը: Դագաղակիր քահանաները չորս ուղղութեամբ կը դարձնեն պատրիարքին մարմինը, ու կը շարունակուի օծման արարողութիւնը: Այդ պահուն խորան կը բարձրանան յոյն եկեղեցականները եւ կը կատարեն մասնաւոր արարողութիւն մը: Յետոյ Վազգէն Ա. կ'արտասանէ առաջին դամբանականը:

Յետոյ Վեհափառը «ողջոյն»ը կ'առնէ պատրիարքէն, ու խորանէն կ'իջնէ վար՝ ընկերակցութեամբ եպիսկոպոսներու եւ զլանցք բռնող վարդապետներու:

Դագաղը կը դրուի դասին մէջ:

Այս պահուն կը մեկնի Աթենակորաս պատրիարք, որ բակին մէջ խռնուած ժողովուրդին առջեւ կը կատարէ յայտարարութիւն մը.

— Երկար տարիներ եղբայրաբար երկու քոյր եկեղեցիներու լուծը տանող իմաստուն պատրիարք մը կորսնցուցինք: Աստուած արժանաւոր պատրիարքի մը արժանի ընէ ձեզ, որպէսզի հայ եւ յոյն եղբայրական կապը, զոր հաստատեցինք Գարեգին պատրիարքի հետ, տեւական դառնայ:

«Հոգի Աստուծոյ» շարականէն ետք, դադրեցան երգեցողութիւնները եւ կուսակալը, Զօր. Րէֆիք Թուլկա, առաջնորդութեամբ Գ. Ֆնտըքեանի՝ ներկայացաւ Վեհափառին:

— Կը փութամ Ձեզի յայտնել խոր ցաւակցութիւնները մեր պետութեան նախագահ Զօր. Կիւրսէլի, Թուրք կառավարութեան, ինչպէս նաեւ Պոլսոյ կուսակալութեան, որոնց կը միացնեմ նաեւ իմ անձնական վշտակցութիւնս այն դառն կորուստին համար, զոր կրեցիք Թուրքիոյ Հայոց յարգելի պատրիարքին մահուամբ:

Վազգէն Ա. պատասխանեց:

— Խորապէս ազդուած եմ վշտակցութեան այն անկեղծ խօսքերէն, զորս յայտնեցիք եւ կը խնդրեմ ձեզմէ թարգման հանդիսանալ Պետութեան վսեմ նախագահին եւ Թուրք կառավարութեան մօտ իմ շնորհակալութեան զգացումներուս: Աղօթող եմ Թուրք պետութեան՝ խաղաղութեան եւ բարօրութեան համար:

Զօր. Թուլկա պատասխանեց.

— Շնորհապարտ եմ ձեր զգացումներուն համար եւ կը փափաքիմ որ ձեր մաղթանքը դառնայ իրականութիւն ոչ միայն Թուրք պետութեան, այլեւ համբողջ աշխարհի ժողովուրդներուն համար:

Բակին մէջ զօրավարը արժանացաւ ժողովուրդին յարգալից արտայայտութեանց.

— Պաշըմըզ սաղ օլսուն, կ'ըսէ զօրավարը:

Կուսակալէն ետք Վեհափառին ներկայացան եւ ցաւակցութիւն յայտնեցին ներկայ բոլոր օտար ներկայացուցիչները, կրօնապետ եւ հիւպատոս:

Յետոյ կազմուեցաւ յուղարկաւորութեան թափօրը:

դարձնեն նախ վերջ դնելով իրենց սպառնալիքներուն»:

Վերջապէս տը Կոլ խօսեցաւ Հիմնարկութեանց մասին եւ չէշտեց թէ հակառակ կարծուածին հանրապետութեան երկու ժողովները (Ծերակոյտ եւ Ազգ. Ժողով) հակայական գործ տեսած են երեք տարուան ընթացքին, գործ մը զոր ոչ մէկ խորհրդարան տեսած էր նախորդ հանրապետութիւններու մէջ: Եւ տը Կոլ եզրակացուց — «... Ինծի համար, վերջապէս, ցորչափ ծանր ըլլայ գերագոյն պատասխանատուութիւնը, կը շարունակեմ զայն կրել, Ֆրանսացիներ եւ Ֆրանսուհիներ, ձեր օգնութեամբ, իր ամբողջ ծաւալով: Խորքին մէջ, երբեք, դուք եւ ես, զգացած ենք, աւելի քան Ազգային Տօնի այս նախօրեակին, Ֆրանսայի արդար հպարտութիւնը»:

«Կեցցէ՛ Հանրապետութիւնը»:

«Կեցցէ՛ Ֆրանսան»:

Տը Կոլի այս ճառը դժուարհ ձգած է բոլորը բացի իրեն կողմնակից կուսակցութեան անդամներէն: Կարգ մը երեսփոխաններ շատ ծանր խօսքերով կ'անդրադառնան նախագահին յայտարարութիւններուն, յիշելով նոյնիսկ ալմանաք վերմօն (շատ հասարակ տարեցոյց մը): Ընկերվարականները կը գտնեն, որ տը Կոլ ծանօթ չէ ֆրանսական իրականութեանց:

Ալժերիոյ Եւրոպացիները կը գտնեն թէ տը Կոլ զիրենք չէ հասկցած:

ՅՈՒԼԻՍ 14ի առթիւ Յառաջի յաջորդ թիւը լոյս կը տեսնէ՝ Երեքշաբթի:

ՃԱԿԱՏԱՄԱՐՏԸ

(ՇԱՊԻՆ ԳԱՐԱՀԻՍԱՐԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ ԱՌԹԻՒ)

(Բ. Եւ վերջին մաս)

Թնդանօթի ռումբ մը կ'իյնայ քարի մը տակ ծուարած տասը հոգինոց ընտանիքի մը մէջ ու կը պայթի. ողջ մնացողները ահաբեկ կը նետուին դուրս եւ մէկ բոպէի մէջ գնդակահար կ'ըլլան բոլորն ալ: Սրբ — Սառնիճներու կողմէն սուրհանդակ տղայ մը կողէն կը վիրաւորուի ու ի զուր կը ջանայ խօսիլ... բերանը կը բանայ քանի մը անգամ ու բառերը դուրս չեն գար. պզտիկ ափը վէրքին վրայ սեղմած կը մեռնի: Մայրը, չես գիտեր ուրկէ, վրայ կը հասնի եւ կուլայ տղիողորմ... կը բանայ վէրքը, որ աստղաձեւ է: Տըմտըմ գնդակ մըն է տղան սպաննողը:

— Բժիշկ կանչեցէք, դեղ մը, ճար մը ըրէք, կը պաղատի ողբեկորոյս մայրը եւ կը հակի զաւկին պաղ քրտինքով ծածկըւած ճակատին վրայ: Աչքերէն հեղեղի պէս արցունք կը հոսի եւ բերանը սրտէն փրթած ամէնէն քաղցր բառերը կը թափէ իր «ճաւրուն»ին մարմնին վրայ....:

Ուրիշ տղաք, տասներհինգ — քսան տարեկան պատանիներ, անընդհատ կը վազվըզեն հոս ու հոն՝ փամփուշտ, ռումբ ջուր, հասցնելով վիրքերը, կ'իյնան արիւնելով եւ կը մեռնին ակռաները սեղմած....:

Կռուի նժարը Թուրքերուն կողմը հակած կը թուի. ալ հիմա մեր գործը մարզուած բանակին հետ է. պաշիպոզուք — ները եւ թուրք խուժանը մնացած են ետեւ, մեր դիրքերուն տակ կռուողը համապատասխանուոր զինուորն է....:

Բերդի դրան ձախ կողմը կը հանդիպիմ ընկերոջս՝ Մասիսին:

— Հօրեղբայրս տեսա՞ր, կուլայ ան. Արամ, հօրեղբայրս տեսա՞ր, մայրս դարնուեցաւ:

— Չէ, Մասիս, չտեսայ. ո՞ւր է մայրըդ:

— Հոն, վարը....:

Եւ վազեց հօրեղբայրը փնտռելու: Չեմ գիտեր, թէ հօրեղբայրը ի՞նչ պիտի կընար ըլլալ խեղճ կնոջ, որ, երբ քիչ ետք տեսայ, թաւալախառն հողին վրայ պառկած՝ առատ արիւն կը կորսնցնէր ձախ ծիծէն: Շատ սիրուն կին մըն էր Մասիսին մայրը եւ մօտեցող մահն իսկ չէր կրցած եղծել անոր դիմագիծերուն ազնուութիւնը: Ցաւի կամ տառապանքի հետք անգամ չկար անոր դէմքին վրայ. կարծես խաղաղութեամբ պատրաստուած էր ննջելու եւ իր խոշոր սեւ աչքերը փակած: Արիւնի պզտիկ կարմիր գիծը միայն կը մատնէր, թէ անոր կուրծքին տակ վէրք մը կար...

Մինչ այդ, թշնամին հասած էր մեր դիրքերուն: Այնքան մօտեցած էր, որ մեր մարտիկները տասնոցներով ու ատրճանակներով ալ կը կրակէին, բայց թշնամին ընկրկելու միտք չունէր. կը թուէր, թէ վճռած էր այսօր Բերդը գրաւել ու փակել մեր հաշիւը: Կ'ենթադրուէր, թէ 5 – 6000 հոգի մը ըլլալու էին յարձակողները. հազիւ երկու հարիւր հոգի մնացած մեր կռուողները ի՞նչ կրնային ընել անոնց դէմ... :

Ահա արդէն հասած են պատերուն տակ... մագլցելու փորձեր կ'ընեն....: Զանոնք մաքրելու միակ միջոցը ձեռնառումբերն են...; Յոսք մէկ ըրածի պէս զանազան դիրքերէ 5–6 հատ կը պայթին՝ յանկարծակիի բերելով յարձակողները. կանգ կ'առնեն չփոթած. չորս կողմ ին — կող ընկերներու դիակներուն կը նային եւ ընկրկելով կը մտնեն քարերու ետեւ ու փոսերու մէջ: Հոս ու հոն կը տեսնըւին մեռածներ ու սողացող վիրաւորներ:

Մերոնք չունէ կ'առնեն, կը ձգեն, որ հրացաններուն փողերը պաղին, վէրքերը կը կապեն եւ կը ջանան հաւատալ կատարուած հրաշքին:

Բերդը փրկուած էր: Փրկուած էր իրենց ճիգերով....:

Երջանիկ էին:

Ցանկարծ, երբ ամէն բան լաւ վերջացած կը թուէր, ահազանգի աղաղակ մը կը փրթի Բերդի դրան կողմէն.

— Եկան:

Ովքե՞ր էին եկողները. ո՞ւրկէ եկան. ի՞նչպէս եկան. ի՞նչեղան մեր տղաքը. ինկա՞ն բոլորն ալ. նահանջեցի՞ն... հարցումներ, որոնք կ'անցնէին մեր բոլորին մտքէն եւ որոնց պատասխանը ոչ ոք գիտէր....: Իրարանցումն ու շփոթը տիրեցին նոյնիսկ Շէմալըի եւ Գլխիվար Սառնիճի դիրքերուն վրայ, ուր մարդիկ քիչ առաջ յաղթանակի փուշին կը թօթուէին իրենց ուսերէն....:

— Եկան, Սառնիճներու կողմէն եկան, կը լսուէր յուսահատ կանչը եւ արիւնը կը սառէր մեր երակներուն մէջ:

Նահանջող թշնամին, նշմարելով մեծ իրարանցումը եւ փրթած վայնասունը, կանգ առաւ ու նոր եռանդով անցաւ կռուի: Ան չէր գիտեր, թէ ինչ կ'անցնէր կը դառնար, բայց իրեն նպաստաւոր բանի մը հոտն առնելով՝ դադրեցաւ նահանջելէ: Թնդանօթները անդադար կը ռմբակոծէին Բերդի բարձրաւոյն մասերը, ուր դեռ թուրքի ոտք չէր դպած. բայց հոն աւելի մեծ շփոթ մը կը տիրէր, քան վարը, ուր ափ մը կռուողներ հազարաւորներու կը դիմադրէին....: Ի՞նչ ընէին, ճակատո՞վ գրաւէին, թէ կռնակի ահաւոր պանդով... Վերջապէս, իրենցմէ երեք հոգի ուղարկեցին ետեւ ու իրենք շարունակեցին զրաւիլ ճակատով: Դժուար էր կացութիւնը. երկու կրակի մէջ մնալու վտանգ կար: Բայց ինչ որ ալ ըլլար, պարտաւոր էին պահել իրենց հսկողութեան վստահուած դիրքը.... :

Ահազանգը անհիմն չէր, սակայն:

Թուրքերը, որոնք Զաղմաղճիի տան դիրքէն Բերդի հիւսիսային կողմը կը ծեծէին, գաղրեցուցեր էին կրակը: Հիմա այդ ճամբէն անարգել կ'առաջանային մեծ խումբ մը թուրք զինուորներ: Ցիւուն — վաթսուն քայլ եւս եւ ահա կը հասնէին Բերդի դրան ետեւ եւ գրաւելով զայն՝ կը բանային անցքը թրքական հորդաներուն առջեւ:

Ի՞նչպէս Բերդ ելած էին. ո՞ր կողմէն. մարդ չէր գիտեր: Շէմալըն, Բերդի դուռը եւ Տեւէ Գարուսուն — Բերդի ամենամատչելի երեք դիրքերը — տեղի տուած չէին. տղաք հոն կռուած ու մեռած էին, բայց տեղի չէին տուած: Ուրեմն, Թուրքերը Բերդ ելած էին անմատչելի համարուած եւ հետեւաբար լաւ չպաշտպանուած կողմէ մը. հաւանաբար Սառնիճներու առջեւէն, Ցունաց Թաղին կողմէն...: Այդպէս ալ եղած էր: Կռուի ամէնէն տաք պահուն, սանդուխներու օգնութեամբ, բարձրացեր էին Բերդ: Հայերէն խօսելով համոզեր էին այդ դիրքը պաշտպանող մեր անփորձ տղաքը, թէ իրենք Բիւրքէն կուգան մեզ օգնելու...: Տղաքը խանդավառուեր էին. գիտէին, թէ Դաշտի գիւղերէն Բիւրքի մէջ կազմակերպուած երիտասարդութիւն մը կար. ուրախութի՞ւն չէ՞ր, որ այս նեղ պահուն ահա կը հասնէին օգնութեան.: Երբ դաւը կը պարզուի եւ մեր տղաքը կը սթափին, ուշ է արդէն. աւելի քան եօթանասուն զինուորներ Բերդ ելած ու դիրք գրաւած էին: Կռիւը կ'ըլլայ կատաղի: Ճիշդ է, որ անոնց եկած ճամբով ուրիշներ ալ չեն կրնար Բերդ բարձրանալ, բայց նախապէս Բերդ բարձրացողները, արհամարհելի ուժ մը չեն ներկայացներ: Մեր ութ տղաներէն վեցը կ'իյնան: Կ'ազատին միայն Սուրէն Ծատալաչեան եւ Ազատ Օղանեան (երկուքն ալ պատանի) եւ կը բերեն գոյժը միւս ճակատներուն:

Մինչ այդ՝ թշնամին կ'առաջանայ մինչեւ դուռը: Թուրք զինուորներու կէսը կը մտնէ քարերու ետեւ, միւս կէսը, անոնց կրակին պաշտպանութեան տակ, կ'առաջանայ դէպի մեծ դուռը եւ կը սկսի քանդել անոր մուտքը փակող պատը: Դրան վրայ հսկող տղաքը մնալով երկու կրակի մէջտեղ, մեծ բան չեն կրնար ընել: Սարսափով կը տեսնեն, որ եթէ հրաշք մը չպատահի, պատը քանդուելէն քանի մը րոպէ ետք՝ Բերդը պիտի ողողուի թըշնամիներով: Այդ պահուն էր ահա, որ ամէն կողմէ լսուեցան «Թուրքերը ետ կանչի աղաղակները եւ գոյժը տարածուեցաւ ամէն կողմ...

Օգնութեան հասնելու մարդ չկար. բոլոր դիրքերու պաշտպաններն ալ կոտորուած էին, պահեստի ուժ ալ չկար... Ի՞նչպէս մնար...:

Միայն Տեւէ Գարուսուի կողմէն ճարպ — րայ եկող երեք տղաքն էին, որ հասան կռուի վայրը եւ, քարերու ետեւ մտած, կատաղօրէն սկսան կրակել:

Երեք հոգի՝ եօթանասունի դէմ....:

ԱՐԱՄ ՀԱՅԿԱԶ

ՔՀԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ:

ՀՆԱԳԷՏ ԿԱՐՕ ՂԱՖԱԴԱՐԵԱՆ

Ծնած է Ախալցխայի շրջան... գիւղը, 1907ին, գիւղացի համեստ... տանիքէ մը: Ծնողքը մէկ քանի հայ... ուած ընտանիքներու հետ եկած էր... գրումէն եւ հաստատուած էին Ախալցխա...

Ուսման տարիներուն պատանի... Փաղարեան մեծ հետաքրքրութիւն... տուաւ հայ ժողովուրդի պատմու... նկատմամբ, այդ անյայտւրդ ծարաւը... ձգտեցաւ բարձրագոյն կրթութիւն... նալու եւ յաջող քննութեամբ ընդունո... ցաւ Երեւանի համալսարանին պատմա... լեզուական կաճառը: Շատ չուշացած... գրաւէ իր ուսուցիչներու ուշադրութիւ... եւ դեռ երիտասարդ կը փոխադրուի... գիտութեան բաժինը: Այդ տարիներ... կ'աշակերտի ծանօթ հայագէտներու... րաչեայ Աճառեան, Մանուկ Աբեղեան... Արսէն Տէրտէրեան եւայլն: Ծնողքի... փայլուն միտքին եւ հետաքրքրութ... ծարաւին, ուսանողական տարիներ... իսկ կը ստանձնէ կարեւոր յանձնարար... թիւններ՝ յուշարձաններու հայտարար... եւ պահպանում: Համալսարանն... հրջանաւարտ կը նշանակուի Մատենա... դարանի գիտական աշխատակից.

Ապագայ գիտնական — հնագէտ ա... ջապէս կը կլանուի ձեռագիրներով... նաւորաբար յուշարձաններու ուսումն... սիրութեամբ եւ պեղումներով: Ա... արդիւնքը կ'ըլլայ երեք բանասիրա... աշխատութիւններ՝ «հայկական... սկզբնական տեսակները», «Վաղարշապա... տի պատմական յուշարձանները», «Լ... քիմեան (քիմիագիտութիւնը) Հայաստ... նում» եւ շարք մը գիտական յօդուա... ներ:

Այլեւս ոչ մէկ դժուարութեան ա... կանգ կ'առնէր: Զանասիրութեամբ... հաւաքէր հայ ժողովուրդին կերտած... նաւուրց յուշարձաններուն վիմական... եւ փոքր արձանագրութիւնները, կը... դըլցէր 15 – 20 մեթր բարձրութիւն... ցող վանքերու ողորկ պատերն ի... մօմի կամ ճրագի լոյսով կը լուսա... արձանագրութիւնները եւ տաս... խնամքով կ'արտագրէր ակիզբէն մի... վերջին բառը: Իր հաւաքած արձան... գրութիւններուն հիման վրայ՝ լոյս... ծայլ «Յովհաննավանքը եւ նրա արձա... գրութիւնները», «Սանահինը եւ նրա... ձանագրութիւնները», «Աւանի եկեղ... ուեան արձանագրութիւնը» պատմա... բանասիրական աշխատութիւններ...

Դժուար է մէկ առ մէկ թուել հայ... նականին բոլոր գործերը եւ պատկեր... նել անոր կեանքն ու գործունէութ... բոլոր կողմերը: Այսուհանդերձ կա... չէ չխօսիլ Դուինի աւերակներու ի... ղումներուն մասին:

Հինաւուրց Դուինը: Դարեր շարունակ... վեհապանծ Արարատին դիմաց, Արա... րատեան դաշտի սիրտին մէջ, հողի... շերտերուն տակ ծածկուած էին անոր...

ՎԱՆԻՆԱ ՎԱՆԻՆԻ

Գիշեր մը, երբ արդէն Միսիրիլլի բաւական առողջացած էր եւ Վանինա չէր կրնար պատրուակել անոր կեանքին բապահանջած որեւէ վտանգ, երիտասարդ իշխանուհին համարձակեցաւ մինակ գալ:

Զայն տեսնելով, Միսիրիլլի երջանկութեան զենիթին հասաւ, սակայն մըտածեց թաքցնել իր սէրը: Ամէն բանէ առաջ կ'ուզէր չհեռանալ մարդկային արժանապատուութեան զգացումէն:

Վանինա որ ներս մտած էր շառագունած ճակատով, լեցուած սիրային յայտարարութիւններ լսելու մտահոգութեամբ մը, յուսախաբ եղաւ տեսնելով այն ազնիւ ու բարեկամական կեցուածքը, այն ոչ — քնքոյշ ընդունելութիւնը որուն առարկայ կ'ըլլար ինքը:

Մեկնեցաւ, առանց որ երիտասարդը փորձէր պինքը վար դնելու:

Քանի մը օր ետք, երբ վերստին եկաւ, գտաւ նոյն անձնուիրութեան եւ յաւիտենական երախտագիտութեան զգացումները:

Առանց զբաղելու երիտասարդ քարբոնարոյին զգացումներուն սանձ մը դնելու, Վանինա հարց կուտար ինքզինքին թէ արդեօք ի՞նչն էր միայն որ կը սիրէր:

Մինչ այդ այնքան հպարտ երիտասարդ աղջիկը, դառնութեամբ անդրադարձաւ իր խենթութեան բովանդակ տարածութեան:

Այնուհետեւ զուարթ ձեւացուց ինքզինքը, պահեր եղան որ բոլորովին սառն դիրք մը առաւ, նուազ այցելեց անոր, եւ սակայն չյաջողեցաւ հրաժարիլ երիտասարդ հիւանդը տեսնելէ:

Սէրը կը մրկէր Միսիրիլլին, սակայն խորհելով իր մռայլ ծագումին վրայ, անիկա որոշեց իր սէրը յայտնել այն օրը, երբ Վանինան ութ օր շարունակ իրեն այցելութեան չգար:

Իշխանուհիին հպարտութիւնը քայլ առ քայլ կռիւ կը մղէր: «Ահ, բաւ ան վերջապէս խորհիլ, եթէ տեսնեմ զինքը, ատիկա պիտի ըլլայ ինծի համար, իմ հաճոյքիս համար եւ երբեք իրեն պիտի չխոստովանիմ այն շահագրգռութիւնը, որ ունիմ իր անձին հանդէպ»:

Երկար այցելութիւններ կուտար Միսիրիլլին, որ իրեն հետ կը խօսէր այնպէս, ինչպէս պիտի խօսէր քսան հոգիներու ներկայութեան:

Գիշեր մը, ամբողջ օրը զայն ատելով անցընելէ եւ երդուելէ ետք թէ սովորականէն աւելի սառն եւ աւելի անտարբեր պիտի ըլլար անոր հանդէպ, յայտարարեց թէ՝ կը սիրէր զինքը:

Շուտով, այլեւս ոչինչ ունէր անոր մերժելիք...

Եթէ խենթութիւնը մեծ եղաւ, պէտք է խոստովանիլ, սակայն, որ Վանինա կատարելապէս երջանիկ էր:

Միսիրիլլի այլեւս բնաւ չխորհեցաւ կարծեցեալ մարդկային արժանապատուութեան մասին:

Սիրեց այնպէս՝ ինչպէս կը սիրեն առաջին անգամ, տասնըինը տարեկանին, Իտալիոյ մէջ: Սիրեց կրքով ու խոստովանեցաւ երիտասարդ իշխանուհիին այն բոլոր միջոցները, զորս գործադրած էր ինքզինքը սիրցնել տալու համար...

Չորս ամիսներ անցան արագաւան:

Օր մը, վիրաբոյժը ազատ արձակեց իր հիւանդը:

«Ի՞նչ պիտի ընեմ հիմա, խորհեցաւ Միսիրիլլի... Պէտք է որ պահուած մընամ Հռոմի ամէնէն գեղանի էակին մօտ... Օհ, այն ժամանակ, տասներեք ամիս գիս բանտի մը մէջ փակող եւ լոյսէ զըրկող բռնակալները պիտի խորհին թէ գիս կորովազուրկ են ըրած.. Ոհ, Իտալիա, դուն իրապէս դժբախտ պիտի ըլլաս եթէ քու զաւակներդ քեզ լքեն այսքան չնչին բանի մը համար...»:

Վանինա չէր կասկածեր որ Փիէթրոյի մեծագոյն ցանկութիւնն էր յաւիտենապէս կապուած մնալ իրեն, վասնզի երիտասարդը կը թուէր շատ երջանիկ ըլլալ: Եւ սակայն, զօրավար Պոնափարթի մէկ խօսքը ապականին դառնօրէն կ'արձագանգէր երիտասարդին հոգիին խորը... էին, երբ զօրավար Պոնափարթ կը Բր... Գրեշիան, ահաւոր մեծամեծները... կ'ընկերանային անոր մինչեւ քաղաքի... դուռները, կ'ըսէին իրեն թէ՝ Գրեշ... ցիները կը սիրէին ազատութիւնը... քան բոլոր միւս Իտալացիները...

— Այո, պատասխանած էր... փարթ, անոնք կը սիրեն այդ մասին... սել իրենց կիներուն...

Ակնյայտնի տհաճութեամբ մը... րիլլի ըսաւ Վանինային:

— Անմիջապէս որ գիշերը վրա... նի, պէտք է որ դուրս ելեմ:

— Զանայ որ լոյսը բացուելէ... վերադառնաս պալատ, պիտի... քեզի:

— Առաւօտեան դէմ ես արդէն... սաւիներով հեռու կ'ըլլամ Հռոմէն...

— Շատ լաւ, պատասխանեց Վ... սառնասրտութեամբ, եւ ո՞ւր պիտի... թաք:

— Պիտի երթամ Ռոմանեա, վրէժ... ծելու:

— Քանի որ հարուստ եմ, շարունակեց... Վանինա ամենայն անդորրութեամբ... յուսամ որ պիտի յօժարիք ընդունե... մէ եւ զէնք եւ դրամ:

(5 Շար.)

...երկները: Գամառութենէն յայտնի էր, թէ Հայաստանի միջնադարու մայրաքա– ղաքը ունեցած է բազմայարկ շէնքեր, պալատներ, արհեստանոցներ, շուկաներ, շուրջ 120.000 բնակիչներով, աշխոյժ եւ եռուզեռ կեանքով: Պատմական փաստե– րը կ'ըսէին, թէ 640 թուականին, արա– բական արշաւանքներու ժամանակ Արաբ– ները Դուինի մէջ ջարդած էին 12.000 հոգի, իսկ 35.000 հոգի ալ' գերի էին տարած. Միջնադարեան Հայաստանի տնտեսական, վարչական, մշակութա– յին եւ ռազմական կեդրոնը եղած էր Դուին. Շատ գաղտնիքներ մնացած էին քաղաքին աւերակներուն տակ, շատ նո– րութիւններ կրային պատմել այդ աւե– րակները եւ անոնց տակ թաղուած իրե– րը. Բայց ո՞վ էր որ պիտի պեղէր, խօսեցնէր այդ անշունչ իրերուն, հաս– կնար անոնց պատմութիւնը: Այդ մէկը Կարօ Ղաֆադարեանը եղաւ։

Սկսան Դուինի պեղումները: Անշուշտ անհնար էր մէկ անգամէն պեղել մեծ տարածութիւն ունեցող քաղաքատեղին: Ղաֆադարեան որոշեց պեղումները կեդ– րոնացնել միջնաբերդին եւ մայր եկեղե– ցիի շրջապատին մէջ: Երբ բացուեցան մայր եկեղեցւոյ հիմերը, պարզուեցաւ, որ եկեղեցին վերաշինուած է երկու ան– գամ եւ ունեցած է խճանկար յատակ մը: Եկեղեցիին հիւսիսը բացուեցան կաթողի– կոսարանին սիւնազարդ դահլիճին աւե– րակները:

Աւելի ուշագրաւ էին միջնաբերդին պեղումները: Հոս բացուած մէկը, միւ– սին վրայ գտնուող շէնքերուն աւերակ– ները մատնել տուին գիտնականին, թէ Դուին քաղաքը եւ յատկապէս միջնաբեր– դը վերաշինուած են քանի մը անգամ։ Ամէնէն կարեւոր նորութիւնը, որ ի յայտ բերաւ Ղաֆադարեան, այն էր, թէ Դուին քաղաքը շինուած է ոչ թէ անմար– դաբնակ բլուրի մը վրայ, այլ հազա– րամեակներ հին գոյութիւն ունեցած բը– նակավայրի մը աւերակներուն վրայ: Ա– սիկա շատ կարեւոր նորութիւն էր ոչ միայն Դուինի պատմութեան, այլեւ քա– ղաքակրթութեան պատմութեան համար, քանի որ Դուինը եզակի երեւոյթ չէ. նոյնը եղած են նաեւ Արմաւիրը, Գառ– նին եւայլն. Պեղումներուն շնորհիւ պար– զուեցան քաղաքացիներուն կենցաղը, ար– հեստները, առեւտրական կապերը եւ ա– նոր պատմութեան հետ կապուած շարք մը հարցեր: Օրինակ, առաջին անգամ ինքն էր, որ պարզեց, թէ միջնադարուն մեծ սահմանով զարգացած էր ապա– կեգործութիւնը, գինեգործութիւնը, շո– ղուն յախճապակիէ առարկաներուն ար– տադրութիւնը. Դուին լայն կապեր ու– նեցած է հարեւան եւ հեռաւոր երկիրնե– րու հետ՝ Պարսկաստան, Բիւզանդիոն, նոյնիսկ՝ Չինաստան,

Արարատեան դաշտին այրող արեւուն տակ, երկարաճիտ կօշիկները ոտքերուն, Փրոֆ. Ղաֆադարեան՝ հնագէտի դանա– կը եւ վրձինը ձեռքէն վար չէր դներ եւ ինք ալ միւս գիտականներուն հետ հա– սատարապէս կ'աշխատէր, կը պեղէր եւ միաժամանակ կը ղեկավարէր բոլոր աշ– խատանքները:

Շնորհալի միտքերով, պրպտումներով եւ՝ իր տրամադրութեան տակ գտնուող հարուստ նիւթերուն հիման վրայ, Ղա– ֆադարեան գրեց «Դուին քաղաքը եւ նրա պեղումները» մենագրութիւնը, որուն հի– ման վրայ ալ պաշտպանեց դոկտորայի իր թէզը:

Փրոֆէսորը մեր ծանօթ գիտական– ներէն է, ունի բեղուն վաստակ հայագի– տութեան բնագաւառէն ներս։ Ոչ միայն գիտնական մըն է, այլեւ գործօն մաս– նակցութիւն կը բերէ հայրենի յուշար– ձաններու պաշտպանութեան, գիտախա– կան հարցերու ներդաշնակութեան եւ ղեկավարութեան ասպարէզին մէջ: Քսան տարիէ ի վեր կը ղեկավարէ Հայաստանի պատմական թանգարանին աշխատանք– ները: Անոր աշխատանքին եւ ղեկավա– րութեան կը պարտինք թանգարանին հը– նագոյն շրջանէն մինչեւ 19րդ դարու հայ մշակոյթին եւ պատմութեան վերաբերող իրերուն մշտական ցուցադրութիւնը։

Կարօ Ղաֆադարեան տարիներ շարու– նակ դասախօսած է Երեւանի պետական համալսարանին մէջ եւ պատրաստած է երիտասարդ գիտնականներ, մանկա– վարժներ եւ բազմաթիւ որակեալ մաս– նագէտներ: Միեւնոյն ատեն հայագի– տական հարցերու շուրջ կապեր հաստա– տած է Սփիւռքահայ հայագէտներու հետ, միտքերու փոխանակութեան կար– գով։

Բազմավաստակ հնագէտ – գիտնակա– նին գործունէութիւնը բաց արժանւոյն գնահատուած է բոլորին կողմէ։

Ե. ՄՆԱՑԱԿԱՆԵԱՆ

ԼՈՒԻ ՖԵՐՏԻՆԱՆ ՍԵԼԻՆ

Անցեալ Երեքշաբթի, Մէօտոնի գերեզ– մանատան մէջ, քանի մը մտերիմներու ներկայութեան հողին կը յանձնուէր Տոքթ. Լուի Տէթուշի մարմինը։

Թաղին մէջ ճանչցուած էր որպէս անձ– նազոհ բժիշկ, որ առանց դրամի կը խը– նամէ աղքատ հիւանդները: Իր «յասա– խորդներէն» ոչ ոք գիտէր, թէ այս մար– դը եւ Լուի Ֆէրտինան Սէլին նոյն անձն են։

Ծնած էր 1894ին Փարիզի մէկ ար– ուարձանը։ Տասներկու տարեկանին որ– պէս աշկերտ կը մտնէ ժապաւէնի գոր– ծարանի մը մէջ, սակայն գիշերները ինք– նաշխատութեամբ յառաջ կը տանի ուսու– մը: 1914ին կը վիրաւորուի եւ զինուորա– կան պարտականութենէ ազատ կ'արձակ– ուի. պաճալօրէանբր կ'անցընէ եւ կը մտնէ բժշկական դպրոց։ Նիւթական մի– ջոցներէ զուրկ, յաճախ կը ստիպուի ընդհատել ուսումը՝ ապրուստը շահելու համար։

1927ին արդէն բժիշկ է, եւ հաստատ– ուած՝ Քլիշիի մէջ: Սակայն գրելու մար– մաջը կանուխէն բոյն դրած է իր մէջ։ Այսպէս, 1932ին արդէն իսկ աւարտած է իր առաջին գիրքը, «Ճամբորդութիւն յաւերս գիշերի» զոր Կալիմար հրատա– րակչականը կը մերժէ լոյս ընծայել, սա– կայն Տընօէլ կ'ընդունի՝ գայթակղու– թեան դուռ բանալով: Արդարեւ, Սէլինի ոճը, գործածած բառերը, արտայայտած գաղափարները անհաճոյ նորութիւն կը թուէին շատերու։ Ամէն մարդու դէմ ոխ ունի, կը յարձակի հարուստին, աղքա– տին, գործատէրին, ընկերութեան, ըն– դունուած արժէքներուն, նուիրական նը– կատուած զգացումներուն դէմ: Հակա– ռակ այս բոլորին, հակառակ Կոնքուռի մրցանակը առնող ժիւրիին մերժումին, Սէլին իր այս գրքին համար կ'արժանա– նայ Ռընօտօ գրական մրցանակին եւ համբաւի։

Գոհ մը համակիր համայնավարու– թեան, Սէլին 1937ին կը մեկնի Խ. Միու– թիւն եւ այնտեղէն ալ կը վերադառնայ «Մէա Քուլփա» գրքով, որուն մէջ կը ձաղկէ խորհրդային ընկերութիւնն ալ։ Ոխ, ատելութիւն եւ արհամարհանք ու– նի ամէն բանի դէմ. մարդոց յիմարու– թիւնը կ'ընդվզեցնէ զինք, քանի որ կը տեսնէ թէ յիմարութենէ տարուած, մարդկութիւնը կը պատրաստուի խեն– թութեան մեծագոյն քայլը առնելու՝ պատերազմ սկսելու։

Ատելութիւն ունի նաեւ Հրեաներուն դէմ, եւ իր այս ատելութիւնը կ'արտա– յայտէ « Պակաթէլ փոր էօն մասաքր» և «Դիակներու դպրոցը» հատորներուն մէջ (1937)։ Այդ օրէն սկսեալ Սէլին հալած– ուած մըն է։

Վիշիի կառավարութեան օրով ի պաշտ– ուի է թէեւ, բայց Ֆրանսայի ազատա– գրումին ժամանակ կը հեռանայ երկրէն, նախ՝ Զիկմարինկըն կ'անցնի, մասե– ւալ Փէթէնի որպէս բժիշկը: Ապա, Գեր– մանիոյ վերջնական պարտութենէն ետք, կ'ապաստանի Դանիա: Ֆրանսայի մէջ ի բացակայութեան կը դատուի, բայց երբ 1951ին ներման կ'արժանանայ, կը վերա– դառնայ Ֆրանսա, կը հաստատուի Փա– րիզի արուարձաններէն Մէօտոնի մէջ որ– պէս Տոքթ. Տէթուշ: 1951էն ի վեր գրած էր երկու հատորներ եւ կ'աշխատէր եր– րորդի մը վրայ.

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՔՐԻՍՏՈՆԷԱԿԱՆ ՈՒՍՈՒՑՈՒՄ, բստ վարդապետութեան Հայաստանեայց ա– ռաքելական Ս. Եկեղեցւոյ, Խորէն Արք. Նարպէյ: Փարիզ 1961։

ԱՄԲՈՂՋԱԿԱՆ ԵՐԿԵՐ, Բ. հատոր, Բանաստեղծութիւններ, (1940 – 1960), գրեց Արսէն Աճէմեան։ Տպարութիւն Ս. Ղազար, Վենետիկ 1961։

« ՔՐԻՍՏՈՆԷԱԿԱՆ ՈՒՍՈՒՑՈՒՄ »

Այս խորագրին տակ, պրակ առ պրակ սկսած ենք հրատարակել Խորէն Արք. Նարպէյի գիրքը, «Քրիստոնէական ու– սուցում» ըստ վարդապետութեան Հա– յաստանեայց առաքելական եկեղեցւոյ, որ պիտի օգտագործուի իբրեւ դասագիրք հայ ընտանիքներու եւ Նորահաս սերուն– դին։

Հրատարակութիւնը ապահովուած է շնորհիւ էքս լէ Պէնի դաշտահանդէսնե– րուն, որոնց ամբողջական հասոյթը, 120 հազար ֆրանք, յատկացուած է տպա– գրութեան, 2500 օրինակ, որու համար կը պահանջուի 195 հազար ֆրանք, այն– պէս որ պակասը կը յուսանք լրացնել այս տարուան դաշտահանդէսին հասոյ– թով։

Այս տարուան դաշտահանդէսը տեղի պիտի ունենայ Օգոստոս 13ին, Աստուա– ծածնայ տօնին, միշտ էքս լէ Պէնի շուրջ:

Մեծ յոյս ունինք յաջողութեան, նկա– տի ունենալով օժանդակութիւնը զոր ցոյց տուած են միշտ Ունճեան, Նաֆեան ըն– տանիքները եւ Պետրոսեան եղբայրնե– րը, Գայթանճեան եւ Սէրճանեան ընտա– նիքները, Խաչիկ Հայրապետեան, Գրիգոր Խաչատուրեան, Տիկին Խաթրովուհի Գու– յումճեան: Պէտք է յիշատակել նաեւ Օ– շին վարդապետ Նիկոլեանը, որ կուգայ պատարագելու։

Դաշտահանդէսներու հասոյթը օգտա– գործելով, այսպէս, « Քրիստոնէական ուսուցումը» գիրքին հրատարակութենէն ետք կը խորհինք ժողովուրդին ընծայել նաեւ կրօնական գրականութեան դասա– գիրքեր, որոնք պիտի ծախուին աժան գիներով։

Այս ձեռնարկը կը վայելէ Սերոբէ եպ. Մանուկեանի հովանաւորութիւնը։

Անոնք որ թելադրանքներ ունին, օ– ժանդակութեան տրամադրութիւն ցոյց կուտան, կրնան դիմել Փարիզի եկեղեց– ւոյ քարտուղար Պ. Ս. Գարակէօզեանի, իսկ Օգոստոս ամսուան մէջ էքս լէ Պէնի Օթէլ տը լա Կրոթ հասցէով, ստորա– գրողին։

Ա. ԲԱՄԳՈՒՔՃԵԱՆ

Կծծի մարդ մը, որ գանձը կորսնցու– ցած էր, այնպիսի յուսահատութեան մը մատնուեցաւ, որ որոշեց կախել ինք– զինք: Բայց, այս գործին համար պարան պէտք էր եւ պարանը սուղ էր: Ուստի գնաց և պարան մը գողցաւ: Բայց, բռն– նուեցաւ եւ առաջնորդուեցաւ դատարան, ուր կախաղանով մահուան դատապար– տուեցաւ։

— Բարեբախտութիւն է ասիկա: Գէթ ձրի պիտի կախուիմ, ըսաւ ան։

ՀԱՅՈՑ ԲԵՐԴԸ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

ՄԱՍՆ ԵՐՐՈՐԴ
ՎԵՐՋԱԲԱՆ

Կարնանից արդէն հաղորդակցութիւնը կտրւում էր դրսի հետ. գետնու– ղիով եւ ... թուրհանդակներն ... հնարաւորութիւն էին ունենում ա– ... շատ տեղեր լինելու եւ ուտելիք լուրեր բերելու։

Եւ ահա մի օր նրանք լուր բերին, թէ բերդը պաշարող պարսից զօրքը այժմ ղեկավարւում է Զիկ զօրավարը Մերու– ժան Արծրունու հետ միասին։

Դա, պէտք է ասել, ... ազա– տութիւն չթողեց բերդականների վրայ, որովհետեւ երբ շաբաթներ անց, քաղի ժամա– նակ արդէն, լսեցին, թէ պարսից ար– քան Շապուհն ինքը գտնւում է Արտաշատի մօտ — Ուրեմն Պար– սիկները մեծ կարեւորութիւն են տալիս բերդին. բանբերները յայտնում էին, որ արքայից արքայ Շապուհը զայ– րացել է, որ ամիսներ ամիս իր զօրքը չի կարողանում վերցնել բերդը, ուստի ստիպուած է ինքն անձամբ ղեկավարել գը– րոհները բերդի դէմ։

— Անպատուութիւն եւ ամօթ, — ասել է Շապուհը իր զօրավարներին, — որ չէք կարողանում յաղթել մի կնոջ։

Փառանձեմը, լսելով թէ Շապուհն ին– քըն է ղեկավարելու կռիւը բերդի դէմ, բերդապետին եւ իշխաններին հրաւիրեց իր մօտ։ Պարզելով դրութիւնը՝ Թագու– հին կամեցաւ իմանալ, թէ ի՞նչ խոր– հուրդ կըտան այսուհետեւ բերդը պաշտ– պանելու համար: Բերդապետը, Սահա– ռունի եւ Գնթունի իշխանները կողմնա– կից էին շարունակել ինքնապաշտպանու– թիւնը՝ մինչեւ Մուշեղը կըգայ օգնու– թեան, իսկ միւս երկու իշխանը՝ Պալու– նի Կարէնը եւ Գնթունին առաջարկեցին « հաշտութիւն խօսել Շապուհի հետ՝ քանի շատ է, այլապէս հետեւանքները կը լինեն ծանր, քանզի բերդի պաշարներն սպառւում են, մարդիկ ապրում են ար– դէն կիսաքաղց վիճակ »...

— Լաւագոյնս է հաշտութիւն, Թա– գուհի, — կրկնեցին նրանք։

Փառանձեմը մերժեց.

— Բնաւ, — ասաց: — Ես Շապուհի ե– րեսն անգամ չեմ ցանկանայ տեսնել։ Շուտով կըգայ որդիս, կըգայ իմ սպարա– պետը, կըգայ հայրս, եւ մենք կը յաղ– թենք: Հայոց Աշխարհը եւ Թագուհու իմ հանդամանքը պարտք են դնում վրաս՝ կռուել մինչեւ վերջը.

Օրեր անց նոյն առաջարկով եկաւ Հայր Մարդպետը: Եկաւ նա նժոյգ նստած, եր– կարաքղանց պարսկական թիկնոցով, եր– կու հայ թիկնապահի ուղեկցութեամբ։ Որպէսզի բերդապահները տեսնեն եկողի ով լինելը եւ նետեր չարձակեն իր վրայ՝ նրա թիկնապահներից մէկը բարձր բըռ– նած բերում էր Հայոց արքայական դրո– շը... Եղաւ մի պահ, որ մարդիկ մտա– ծեցին, թէ Հայոց դրօշը կարող է լինել նոր խորամանկութիւն, բայց շուտով ըս– պասեա բերդապետը ճանաչեց նրան եւ թոյլատրեց առաջ գալ։

Հայոց պետական դրօշը յուզեց ամէն– քին: Ուրեմն Պարսիկները եւ Շապուհն ինքը չեն արհամարհում Հայոց դրօշը եւ, հաւանաբար, կարեւոր մի առաջար– կով է, որ նշանաւոր պալատական Հայր– Մարդպետին ուղարկում են բերդ։

Նրա գալը տեսնելով՝ բերդի բնակիչնե– րը — կին, մարդ, երեխայ — խմբուել էին պարիսպների վրայ, նրա գալը հա– մարելով բարեգուշակ մի ինչ ...

Հայր – Մարդպետը, բերդը մտնելուն պէս, իջաւ նժոյգից եւ անմիջապէս բար– ձրացաւ բերդի վերին գօտին՝ Թագու– հուն ներկայանալու։

Փառանձեմն ընդունեց նրան իր փոք– րիկ սենեակում: Հայր–Մարդպետը նրա մտաւ ծանրագին խոնարհումներով, ծալկուեց անմաղ գէմքը շուրջը դար– ձնելով, ասես ստուգելու համար, թէ չկայ մէկը, որ վկայ լինի իրենց զրոյ– ցին։

— Ընդունիր գետնամած ողջոյններս, Թագուհի։

— Զգում եմ, տէր Մարդպետ, որ դու առաքուած ես մեր ոխերիմ Շապուհի կողմից, — խօսեց Փառանձեմը առանց ձեւականութեան, որեւէ գոհունակու– թիւն չյայտնելով նրա գալու առթիւ: — Խօսիր: Ի՞նչ լուր, ի՞նչ առաջարկ ես բերել ինձ։

— Ես, Թագուհիս, եկել եմ խնդրելու, որ վերջ տանք արիւնհեղութեան եւ հաշ– տութեան ձեռք մեկնենք իրարու։ — Այս նաեւ Շապուհի ցանկութիւնն է։

— Վերջ տանք, Մե՞նք, թէ նոքա։

— Եւ մենք եւ նոքա, Թագուհի: Առա– ւել շուտ մենք, քանզի յաղթել չենք կա– րող։ Թիւ կայ ասպին, թիւ չկայ Շա– պուհի զօրքին։

Եթէ դու, Թագուհի, դադրեցնես կռի– ւը՝ Շապուհը կը լինի ողորմած. այլա– պէս՝ քարը չի թողնի քարի վրայ։ Ե– թէ մանաւանդ, — շարունակեց Հայր – Մարդպետը մի աչքով, ասես գողունի նայելով Փառանձեմին, — եթէ մանա– ւանդ լինենք խոհեմ եւ թողնենք մեր բիւ– զանդասիրութիւնը, կ'ազատուինք բա– զում չարիքներից ու աղէտներից։

ՍՏԵՓԱՆ ԶՕՐԵԱՆ

(Շար.)

ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Նախաձեռնութեամբ Կրընոպլի Հ. Մ. Ը. Մ.ի եւ մասնակցութեամբ Տէսինի քոյր մասնաճիւղի Յուլիս 23ին Կիրակի առաւօտէն մինչեւ երեկոյ, Վիլար տը Լանի ճամբուն վրայ, Սասնաժէն վեց քիլոմեթր անդին Անժէնի գիւղին եզրին, գեղեցիկ անտառին մէջ սառնօրակ ջուրին եզերքը :

Գեղարուեստական բաժին եւ զանազան անակնկալներ :

Բարձրախօսի վրայ պիտի լսուին հայկական սալեր :

Ճոխ պիւֆէ, զանազան ուտելիքներ եւ զովացուցիչ ըմպելիներ : Հայկական հաճելի եւ ուրախ զուարթ մթնոլորտ :

ԾԱՆՕԹ.— Օթօքարները կը մեկնին սովորական վայրերէն, սովորական ժամերուն :

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Նախաձեռնութեամբ Վիէնի Հայ Ազգ. Միութեան, կազմակերպուած է դաշտահանդէս մը, այս Կիրակի առաւօտէն մինչեւ իրիկուն, «Լաթապուրէթ»ի դաշտին վրայ, զով եւ սառնորակ գետակին եզերքը ...

Գեղարուեստական բաժին, երգ, արտասանութիւն եւ պար :

Ճոխ պիւֆէ, առատ կերուխում ...

Բարձրախօսէն անընդհատ պիտի լսէք Հայաստանեան երգեր եւ գեղջուկ պարեր : Հայաշունչ եւ խանդավառ մթնոլորտ :

Սիրով կը հրաւիրուի Վիէնի Հայութիւնը այս ընտանեկան դաշտահանդէսին :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Փարիզահայ Տիկնանց Միութեան Որբախնամ մարմինը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները իրենց սիրելի բարեկամուհիին Օր. Տիրուհի Անդրանիկեանի յուղարկաւորութեան առթիւ, Տէր եւ Տիկին Հայկ Պահճէճեանէ երեսուն Ն. Ֆ., Տիկին Արշալոյս Սարգիսեանէ երեսուն Ն. Ֆ., Տէր եւ Տիկին Հայկ Գալէնտէրէ երեսուն Ն. Ֆ.:

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տէր եւ Տիկին Միհրան Քէհեայեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս Կիրակի առաւօտ, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ, իրենց զաւակներուն եւ քոյրերուն՝

ԺԱԳԼԻՆԻ ԵՒ ԺՕԺԷՆԻԻ

յիշատակին (զոհ Իսիի աղէտին) :

Կը հրաւիրուին իրենց յիշատակը յարգողները :

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՃԱՄԲԱՐ

ՕԳՈՍՏՈՍ 1-31

AGDE (Hérault)

Միջերկրականի կապոյտ ջուրերու ափին : Խաղաղաշտ եւ լողանք : Խմբական պտոյտներ, դասախօսութիւններ եւ գեղարուեստական երեկոյթներ :

ՕՐԱԿԱՆ 9-50 Ն. Ֆ.

Արձանագրութեան համար դիմել՝ ամէն Ուրբաթ երեկոյեան ժամը 9էն – 10, և Շաբաթ օրերը ժամը 4 – 8, 17 Րիւ Պշօ.

Գաւառը դիմել հետեւեալ հասցէներուն.—
ՄԱՐՍԷՅԼ.— Գազարեան Վուայաժանս, 31, Լա Քանըպիէռ:
ԼԻՈՆ.— Պէրպէրեան, 39 Րիւ Տիւնուառ:
ՎԱԼԱՆՍ.— Մաղաքեան, 14 Րիւ Ֆրանքլէն:
ՏԷՍԻՆ.— Լիւլէճեան, 16 Րիւ Քօլի :
ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆ.— Խրիմեան, 2 Րիւ Ռապըլէ :
ՆԻՍ.— Գարրիէլեան, 19 Պուլվ. Մանեան :

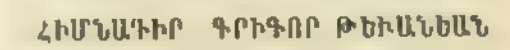

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. — Հատը՝ 0.25 Ն. Ֆ.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 18 ՅՈՒԼԻՍ
MARDI 18 JUILLET 1961

... ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 9154 — 37EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 17ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4955

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՃԱՄԲԱՐԸ

Արձակուրդի եղանակն է : Քաղաքները կը պարպուին հետզհետէ : Մարդիկ տարուան հեւ ի հեւ աշխատանքէն ու խոնջէնքէն ետք անհամբեր, կը սպասեն ամառուան՝ քանի մը շաբաթ հանգստանալու համար :

Մանշին ու Ատլանտեանի եզերքներէն մինչեւ Միջերկրականի գեղազուարճ ափերը լեցուած են արդէն ծովու լողանքի սիրահարներով :

Ցաւագար, լեարդի կամ երիկամունքի ...ւածէ տառապողներն ու ջղային հիւանդութիւն ունեցողները հանքային ջուրերու հրաշագործ ազդեցութեան վրայ յոյս ... դրած՝ հանգիստ ձմեռ մը անցընելու համար :

Մաքուր օդ շնչելու եւ տաքուկ արեւ ...ելու համար Ֆրանսայի բնակիչները, ինչ դասակարգի ալ պատկանին, կը ...ուին դէպի Պրըթանիը, Նորմանտի, ... դէպի լեռնային շրջաններ, Սավուա... մինչեւ Պիրենեանները :

Շնորհիւ ընկերային օրէնքներուն, ...աշխատաւորները տարուան մէջ երեք շաբաթ վճարեալ արձակուրդ»ի իրաւունք ունին : Մեր հայրենակիցներն ալ լիովին կ'օգտուին տեղական օրէնքներէն ;

Տարեկան արձակուրդները մեր բարեկե...ան եւ նիստուկացին մաս կը կազմեն ...երէն ի վեր :

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչը երեսուն տարիէ ի վեր «կազդուրման կայան» կը կազմակերպէ փոքրիկ հայորդիներու համար Առաջին խումբը, ութսուն աղջիկներէ եւ մանչերէ բաղկացած, ամառ...ներէն ի վեր կը գտնուի Պէլֆոնթէնի իր ...փական կայանին մէջ, Յաչուհիներու ...գածու խնամքին տակ : Երկրորդ խումբը կը մեկնի Օգոստոսի սկիզբը : Այդ տարի քանի մը հարիւր պզտիկներ ...յանոց միջավայրի մէջ կը կազդուրուին՝ ֆիզիքապէս ու հոգեպէս, կը թոթովեն ու կը ճռուողեն հայերէն : Եւ ...ուն կը վերադառնան՝ հայացած :

Նոյնով կը բացուի նաեւ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի ճամբարը, որ աւանդական դարձած է իր տարիէ ի վեր :

Հարիւրաւոր փորձառութեամբ զինուած, Նոր Սերունդի կեդրոնական վարչութիւնը ...շաբաթներէ ի վեր աշխատանքի է ... կազմակերպելու համար իր սովորական ամիսը, յառաջիկայ օգոստոսի ... Փալադրիէն եւ Լաֆրէյէն վերջ — ...նք այնքան գեղեցիկ յիշատակներ կը ... — Նոր Սերնդականները այս տարի իրենց բանակումը կ'ունենան Ակոտ... Միջերկրականի կապոյտ ջուրերու ...ին.

...դաստիարակ ու հաճելին համադրուած ... ճամբարին մէջ. Զանազան խաղերու, ...ծովային լողանքի, խմբական պտոյտներ... ...ւն միաժամանակ մեր երիտասարդ ...ներ ու աղջիկները պիտի լսեն դասախօսութիւններ՝ ազգային, պատմական, ...ական նիւթերու շուրջ : Պիտի կազմակերպեն նաեւ գեղարուեստական երեկոյթներ :

...ւն տարի 200 – 250 Նոր Սերնդականներ կը մասնակցին ճամբարին, Ֆրանսայի բոլոր շրջաններէն :

...նոյ աղջիկներ եւ տղաք նոյն արեւուն ... կը շնչեն հայկական օդ, կ'երգեն ...ական երգեր եւ կ'ապրին հայկական ...եր ...ոց չէ թէ օտար երկինքներու ...

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդն է, որ այդ ...կերպութիւնը տուած է հայ երիտասարդութեան, ամէն տարի եւ այս տարի ...առիթ ընծայելով անոր որ լաւագոյն ...ամաններու մէջ, անցընէ իր արձակուրդի օրերը :

Տարակոյս չկայ, որ 1961ի բանակումն ... յիշատակելի պիտի մնայ :

«ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ»

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

"ՊԻԶԵՐԹԸ ՊԱՐՊԵՑԷ՛Ք"

Կ'ԸՍԷ ԹՈՒՐԿԻԱ ՏԸ ԿՈԼԻՆ

Հակառակ միջազգային եւ դիւանագիտական աւանդութեանց, Թունուզի շրջանակները հրապարակեցին այն նամակը զոր Պուրկիպա տը Կոլին ղրկած էր քանի մը օր առաջ :

Թունուզի նախագահը իր նամակին մէջ, կը յիշեցնէ տը Կոլի թէ Փետրուար 27ի իրենց տեսակցութեան ընթացքին, արդէն շեշտած է Պիզերթը պարպելու ստիպողական անհրաժեշտութիւնը : Պուրկիպա կ'առաջարկէ, որ բանակցութիւններ սկսին այս ուղղութեամբ : Նըման կայաններու պահպանումը գաղթատիրութեան վերջին մնացորդացը կը նըկատուի Թունուզի նախագահին կողմէ :

Պուրկիպա կը յիշէ այն դերը զոր ինք խաղացած է Ալժէրի պատերազմին ժամանակ, իր վրայ վերցնելով ժողովուրդը հանդարտեցնելու մեծ պատասխանատուութիւնը :

Նոյնիմաստ ճառով մը, Պուրկիպա երկուշաբթի օր անգամ մը եւս կրկնեց Թունուզի «փափաքը» — Պիզերթը ժամ առաջ պարպել :

Պուրկիպա, որ կը խօսէր Ազգ. Ժողովի առջեւ, մինչեւ Չորեքշաբթի պայմանաժամ տուաւ եւ շեշտեց թէ հակառակ պարագային պէտք եղած միջոցները ձեռք պիտի առնէ :

Ֆրանսան ի պատասխան, Թունուզի առաջ դրուած պատրուակին (Պիզերթի կայանը կը կրկնապատկէ իր զինուորական ուժը) կը հերքէ թէ զինուորական որեւէ գործողութիւն տեղի ունեցած ըլլայ : Մինչ Թունուզի մէջ կառավարութեան եւ Պուրկիպայի պահանջներուն արձագանգ կուտան ժողովուրդը եւ մամուլը, բողոքներով եւ կազմակերպուած ցոյցերով : Սպանացիներն ալ չեն պակսիր եւ երիտասարդները զէնք կը պահանջեն որպէսզի, ի հարկին զէնքով պարտադրեն Պիզերթի պարպումը, եթէ Փարիզ որեւէ քայլ չառնէ այդ ուղղութեամբ :

Թունուզի կառավարական շրջանակներու եւ գլխաւորաբար Պուրկիպայի «բերանը» նկատուող Աֆրիք – Աքսիոնը կը քննադատէ նախ Թեհնուարի յայտարարութիւնը, որ կ'ըսէր թէ բանակցութիւններ կարելի է նախատեսել. երբ մթնոլորտը ցոյցերով եւ շփոթութեամբ լեցուած չըլլայ։ Եւ կ'աւելցնէ — «Երբ նախատուած ժողովուրդ մը կը ջանայ համբերել, հանդարտ մնալ, այն ատեն Փարիզի մէջ ոչ մէկ պատճառ կը տեսնուի բանակցելու : Եւ երբ այդ ժողովուրդը իր համբերութիւնը կը կորսնցնէ, այն ատեն կանուխ կը դարձնեն անոր եւ կը յիշեն հին առակը «զօրաւորին իրաւունքը միշտ լաւագոյնն է» :

Տարակոյս չկայ, որ Թունուզի այս նոր պատահարը կապ ունի նաեւ ալժէրական հարցին հետ եւ վճռական պատասխան մըն է Մեսս էլ Քէպիրի համար : Այս ձեւով Պուրկիպա զօրավիգ կը կանգնի Ալժէրացիներու դիրքին :

×

ՊԵԼՔԱՍԷՄ Քրիմ, ալժէրական ապստամբութեան ղեկավարը, Գահիրէի Ալ Աքպար թերթին յայտարարած է թէ Ալժէրիա չի կրնար հրաժարիլ Սահարայի իր իրաւունքներէն եւ կը մերժէ Ֆրանսական կայաններ ընդունիլ ալժէրական հողամասին վրայ :

×

ԹԵՍԱԼԵԹԻ ֆրանսական կայանը պարպուեցաւ համաձայն Մալիի դիմումին :

ՅՈՒԼԻՍ 14Ը ՓԱՐԻԶ ԵՒ ԱԼԺԷ

ՓԼԱՍԹԻՔ ՌՈՒՄԲԵՐ ԱՄԷՆ ԿՈՂՄ

Հակառակ աննպաստ օդին, այս տարի եւս ինչպէս ամէն տարի հսւատարիմ բազմութիւն մը հաւաքուած էր Շան զ'Էլիզէներու երկայնքը դիտելու համար Յուլիս 14ի աւանդական տողանցքը :

Զօր. տը Կոլ կը նախագահէր այս հանդիսութեան, որուն մասնակցեցան մօտ 11.000 զինուորականներ : Բացակայ էր միայն Օտար Լեգէոնը, որ վերակազմութեան մէջ է, ապրիլ 22ի դէպքերէն ետք :

Ալժէրի մէջ կացութիւնը նոյնը չէր : Նախապէս յայտարարուած էր թէ Յուլիս 14ի տողանցքը տեղի պիտի չունենայ, քիչ ետք սակայն կը յայտնուէր թէ տեղի պիտի ունենար : Գաղտնի գործունէութեան մը պատկերը կը ներկայացնէր սակայն այդ տողանցքը, որ երկու հարիւր հանդիսատեսներ ունէր միայն : 2000 զինուորականներ կը տողանցէին 10.000 հոգիներու հսկողութեան տակ : Ոչ մէկ պաստառ, ոչ մէկ պատուհան դրօշազարդուած էր, փողոցները շատ քիչ մարդիկ կային մինչ ոչ ոք կը գտնուէր պատշգամներուն : Հաւաքուած քանի մը հարիւր հոգիները թշնամական արտայայտութիւններ ունեցած են երբ Ընդհ. Գատուբրակը եւ Զօր. Այլըէն կ'անցնէին բայց խանդավառութեամբ ծափահարած են Լեգէոնը եւ Վայրաշուները : Հանդիսութեան վերջաւորութեան քանի մը երիտասարդ Եւրոպացիներ «Ֆրանսական Ալժէրիա» եւ «Կեցցէ Սալան» պոռացած են :

Ալժէրի եւ Օռանի մէջ, փլասթիք ռումբերը շարունակած են պայթիլ, մէկ հատ պայթած է Ալժէրի արքեպիսկոպոս՝ գերապայծառ Տիւվալի տան առջեւ : Նիւթական վնասներ կան միայն : Երրորդ անգամն է որ Գերապայծառ Տիւվալ ահաբեկչական արարքի կ'ենթարկուի իր ազատական գաղափարներուն պատճառաւ :

Փարիզի մէջ Միութիւն Նոր Հանրապետութեան համար (Իւ էն էռ) կուսակցութեան կարգ մը անդամներու տուներուն առջեւ ռումբերը պայթեցան առանց մարդկային վնասներ պատճառելու ;

× Փարի – Փրէս գրաւուեցաւ առջի օր Ալժէրի մէջ, Ընդհանուր պատուիրակութեան հրահանգով :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՏԸ ԿՈԼ գլուխ գլխի տեսակցութիւն մը ունեցաւ, առջի օր, Մոսկուայի դեսպան Վինոկրատովի հետ : Այս խօսակցութիւնը, որ կը յաջորդէր տը Կոլի ծանր յայտարարութիւններուն Խորհ. Միութեան դէմ, անակնկալ մը եղած է շատերուն համար : Դեսպանին պաշտօնական յայտարարութիւնն այն է թէ Մոսկուայէն վերադարձին (ուր մասնակցած է Կեդր. Կոմիտէի նիստին) ուզած է մտքերու փոխանակութիւն մը ունենալ տը Կոլի հետ :

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԻԳ. հրապարակեց քսան հազար բառերէ կազմուած իր Կոնդակը Մաթէռ էթ Մաժիսթրա, լատիներէն : Այս կոնդակը նուիրուած է գլխաւորաբար ընկերային հարցերու եւ հրատարակուած Լեւոն ԺԳ. Պապի Կոնդակին եօթանասնամեակին առթիւ : Պապը, որ այս կոնդակով մանրամասնօրէն կ'ուսումնասիրէ արդի բոլոր ընկերային խնդիրները, թերաճ երկիրներու վիճակը եւ երկրագործութեան դերը, կը ծանրանայ նաեւ համայնավար վտանգին վրայ :

ԿԱԿԱՐԻՆ Մոսկուա վերադարձաւ առջի օր : Լոնտոնէն մեկնելէ առաջ գացած է նաեւ Կարլ Մարքսի գերեզմանին վրայ, Հայկէյթ :

ԺԱՔ ԱՆՔԹԻԼ շահեցաւ 1961ի Ֆրանսայի շրջանը հեծանիւով : Վերջին հանգրուանին յաղթեց Քազալա : Անքթիլ, որ առաջին օրէն «Դեղին Շապիկ»ը հագած էր նախատեսուած յաղթականն էր սկիզբէն ի վեր :

ՆԱԽԱԳԱՀ ԿԻՒՐՍԷԼ Կ'ԸՆԴՈՒՆԻ ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԸ

ՎԱԶԳԷՆ Ա. ԷՋՄԻԱԾԻՆ ԿԸ ՎԵՐԱԴԱՌՆԱՅ ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ

Վերջին պահուն, Պոլսէն ստացանք հեռագիր մը, որ կը յայտնէ թէ Երկուշաբթի օր Թուրքիոյ հանրապետութեան նախագահը, Անգարայի մէջ, կ'ընդունի Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը :

Նոյն հեռագրէն կը տեղեկանանք թէ Վազգէն Ա. Էջմիածին կը վերադառնայ Չորեքշաբթի օր, Վիէննայի ճամբով :

ՔԱՍԸՄ յայտարարեց թէ Իրաք «մահացումի պատերազմ մը» պիտի մղէ Անգլիոյ դէմ, եթէ «վերջ չդնէ իր յարձակումին Քուվէյթի մեր հողամասին վրայ : Վայրագ պատերազմ մը պիտի ըլլայ եթէ բրիտանական աշխարհակալութիւնը յամառի» աւելցուցած է Իրաքի վարչապետը, յեղափոխութեան տարեդարձին առթիւ :

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻԱՅԷՆ Արեւմուտք անցած են 2.615.000 Գերմանացիներ 1949էն ի վեր :

ԵԱՍԸ ԱՏԱՅԻ մէջ 107 ամբաստանեալներ որոնց մէջ Պայար եւ Մենտերէս մահուան դատապարտուեցան :

ԻՏԱԼԱԿԱՆ Փայէզա Սէռա թերթը (համայնավար) կը գրէ թէ քարիւղի իտալական ընկերութիւններ եւ Ֆերաթ Ապպաս համաձայնած են շահագործելու համար Սահարայի քարիւղը :

ՕՍՍԵՌՎԱԹՈՌԷ ՌՈՄԱՆՈ խստօրէն կը քննադատէ Փրակայի «քրիստոնէական ժողովը խաղաղութեան համար» : Վատիկանի կիսապաշտօնական օրգանը կը զարմանայ, որ ինքզինքը քրիստոնեայ նկատող ժողով մը համախոհ կը գտնուի համայնավար ատեաններու հետ, որոնք կը հալածեն ինչ որ քրիստոնէական եւ մարդկային արժանապատուութիւն, ճշմարտութեան, արդարութեան եւ խաղաղութեան սէր մնացած են համայնավար երկիրներուն մէջ : Փրակայի ժողովը, որուն մասնակցեցաւ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը, կազմուած էր ոչ – կաթոլիկ եկեղեցիներու ներկայացուցիչներէն :

ԵՕԹԸ լեռնագնացներ (4 Իտալացի, 3 Ֆրանսացի) եղերական օրեր ապրեցան երբ կը փորձէին Մոն Պլանի գագաթը հասնիլ նոր ճամբէ մը : Չորս օր ետք, 2 Իտալացի, որոնց մէջ նշանաւոր Պոնաթթին, եւ մէկ Ֆրանսացի ողջ ազատած են : Միւս չորսերը մեռած են, մէկը խենթենալով միւսը ապաստանէն 50 մեթր մնացած : Ձիւնը եւ փոթորիկը բնութեան վերջին խօսքը ըսած են լեռներու այս վարպետ մասնագէտներուն :

ՍԷՆ ԹՐՈՓԷԶԻ մէջ (Ծովային Ալպեաններ) Անոնսիատի թանգարանէն գողցուած են ծանօթ նկարիչներու 57 պաստառները, որոնք մէկ միլիառ հին ֆրանքի գնահատուած են ;

ԱՏԸՆԱՈՒԸՐ Տորթմունտի մէջ սկսաւ ընտրական իր պայքարը, դիտել տալով թէ «Դաշնակցային Գերմանիոյ նման երկիր մը, որ 53 միլիոն բնակիչ ունի ; տնտեսական բարձր մակարդակ մը, Եւրոպայի կեդրոնին մէջ արեւմուտքի եւ արեւելքի միջեւ դիրք մը, չի կրնար չէզոք մնալ : Իր չէզոքութիւնը պիտի չյարգուի տագնապի պարագային : Արեւմտեան Եւրոպան իր ձեռքը կ'ունենայ ան, որ իր ձեռքը ունի Գերմանիան, յայտարարեց ի մէջ այլոց Ատընաուըր :

ԼԵՀԱՍՏԱՆԻ խորհրդարանը վաւերացուց կառավարութեան որոշումը՝ արգիլել կրօնքի ուսուցումը դպրոցներուն մէջ :

ՀԱՅՐՍ

—o—

Հազիւ չորս տարեկան էի, երբ հայրս բաժնուեցաւ մեզմէ Զուիցերիա երթալու համար: Մենք այն ատեն կը բնակէինք եգիպտական գիւղի մը մէջ՝ ուր հաստատուած էին քանի մը հայ ընտանիքներ՝ որոնց զաւակները կը յաճախէին հօրս բացած դպրոցը:

Գահիրէի ազգային վարժարանէն ընթացաւարտները Ֆրէյնէրու գլրոցին մէջ կ'ընդունուէին այն դասարանը՝ ուր մտնելու կարողութիւն ունէին հօրս աշակերտները: Կը նշանակէ որ հայրս առանձին՝ ուսուցչական կազմի մը դերը կը կատարէր: Կը ճանչնամ խոր ծերութեան հասած քանի մը հոգի՝ որոնք գրեթէ անսխալ նամակ կը գրեն այսօր, հօրմէս սորված իրենց հայերէնով:

Եօթը տարի ետք, երբ մենք Ամասիայէն Գահիրէ եկանք, հօրս մազերը գրեթէ ամբողջ ճերմկած էին: Ուսանողական տաժանելի տարիներ անցուցած էր ան: Ես տասնեւչորս տարեկան պատանի մ'էի, Ամասիոյ լեռներուն եւ այգիներուն մէջ վայրենացած հոգի մը: Բայց հօրս հանդէպ ունէի անսահման յարգանքի զգացում մը պաշտումի մօտեցող սիրոյ հետ:

Տարօրինակ մարդ մըն էր ան: Որբի պէս մեծցած՝ մէկ օրէն միւսը դիմացը կը գտնէր սիրելի կերպարանք մը՝ որ հայրս էր եւ որուն հանդէպ կապկանդուած էր մինչեւ իսկ խօսելու իրաւունք չունեցող երջանիկ վերիի մը պէս:

Հետզհետէ սկսայ ոչ թէ սիրել, այլ սիրոյ զգացումէն աւելի խորունկ ակնածանք մը ծնաւ հոգիիս մէջ անոր հանդէպ:

Երբ արդէն տարիները սահած էին եւ ես աւելի ջերմօրէն հաղորդուած էի անոր հետ, գիտակցեցայ թէ որքան սիրելի մարդ մըն էր հայրս:

Բժիշկը՝ որուն մասնագիտութիւնը մանկաբարձութիւնն էր, բարի էր տարօրինակ կերպով:

Գիշեր մը ուշ ատեն կանչեցին զինք ծննդաբեր կնոջ մը մօտ: Առաւօտեան դէմ վերադարձաւ: Որքան ուրախ էր. «Հրաշալի մանչ մը աշխարհ եկաւ». ըսաւ մօրս եւ իրեն ընկերացող խալացի երիտասարդին քանի մը ոսկի տուաւ: Զքաւոր ընտանիքի մը հայրն է, ըսաւ, բանուոր մը:

Եւ ասիկա առաջին ու վերջին դէպքը չէր: Կը պատահէր յաճախ որ փոխանակ ինքը դրամ ստանալու հիւանդէն՝ իր դրպանէն օժնութիւն կուտար անոր:

Դառնակսկիծ տանջանքով կը յիշեմ Ցունիս հինգի այն առաւօտը, երբ փոքր եղբայրս եկաւ եւ հաղորդեց ինծի աղէտը: Փութացի հասնիլ հօրս մօտ: Թոյնը գործած էր արդէն իր մահաբեր ազդեցութիւնը: Հայրս հոգեվարքի մէջ էր. տակաւին գիտակցութիւնը ունէր իր արարքին: Երբ զիս տեսաւ իր դիմացը կանգնած ձեռնածալ, աղօթքի անլսելի մրմունջը շրթունքիս, աչքերը պղտորեցան արցունքով:

— Երդում ըրէ որ այլեւս պիտի չկրկնես այս մեղքը...

Ցուաւհատութեան մռայլ ժպիտը շողաց դէմքին վրայ: Բազուկները երկարեց: Համբուրեցի գլուխս մօտեցուցի հեւասպառ կուրծքին: Գրկեց զիս եւ մահասարսուռ համբոյր մը զգացի աչքերուս վրայ:

Շփոթած է հոգիս: Ինչ պատահեցաւ որ այս սքանչելի մարդը ինքնասպան եղաւ: Ինչ փոթորիկ բարձրացաւ եւ խորտակեց անոր հոգիին կամարները: Բացարձակ էր ամէն առաքինութիւն, ամէն գեղեցկութիւն անոր համար: Կարելի չէր որեւէ զիջում ընել, երբ հարցը կը դառնար բարոյականի եւ ճշմարտութեան շուրջ: Մռայլ, խորունկ եւ անթափանցելի բան մը կար հօրս հոգիին մէջ:

«Արդար մարդը ինքզինք միայն կրնայ դատապարտել»: Ցովհաննէս Ոսկեբերանի այս խօսքը գրած էր ան փոքրիկ տետրակի մը առաջին էջին մէջ:

Գտայ այդ տետրակը հօրս գրասեղանին վրայ, կանանչ լուսամփոփին տակ: Ուրիշ բառ չէր գրած հոն: Իր ինծի թողած ամենաթանկագին կտակն էր ասիկա:

ԱՐՍԷՆ ԵՐԿԱԹ

ՎԱՂԱՐՇԱԿ ՆՈՐԵՆՑ

—o—

Ա.

Վշտահար մանկութիւն մը ունեցած է: Հազիւ 12 տարեկան, տեղահանուելով իր ծննդավայր Շէնիկ (Սասուն) գիւղէն, կը բռնէ աքսորի արիւնոտ ճամբան ու կորսնցնելով իր հարազատները կը սկսի թափառիլ որբանոցէ որբանոց, ճաշակելով կեանքին բոլոր դառնութիւնները:

Սկսած է գրել փոքր հասակէն: 1917ին Թիֆլիզի որբանոցը գտնուած ժամանակ, տեղւոյն թերթերէն մէկուն մէջ կը հրատարակէ իր առաջին ոտանաւորը: Այդ ոտանաւորը իր վրայ կը հրաւիրէ Յովհաննէս Թումանեանի ուշադրութիւնը: Այնուհետեւ, դէպքերու բերումով, Վաղարշակ Նորենց կը ծանօթանայ Եղիշէ Չարենցին: Տաղանդաւոր բանաստեղծը սկսնակ երիտասարդին խոստմնալից նախափորձերէն յուսադրուած կը ստանձնէ այս վերջնոյն հոգատարութիւնը:

Այդ օրէն ի վեր չուրջ քառասուն տարիներ անցած են եւ այդ երկարամեայ շրջանին հրատարակուած են իր շարք մը բանաստեղծական գիրքերը՝ «Սեւերի ճամբին» եւ «Իրիկուն» 1926ին, «Երկրորդ գիրք»՝ 1930ին, «Լիրիկական Ֆըրոնտ»՝ 1932ին, «Բանաստեղծութիւններ»՝ 1936ին, «Գիրք քնարական»՝ 1954ին, «Ճանապարհներ»՝ 1956ին, «Իմ աշխարհը»՝ 1958ին:

Վ. Նորենց իր ստեղծագործութեան առաջին շրջանին գրած է թէ՝ քնարական կարճ բանաստեղծութիւններ («Սեւերի ճամբին») եւ թէ մեծ կտաւի գործեր («Իրիկուն» քերթուածը): Այդ շրջանին գրած վիպապաշտ բանաստեղծութիւնները պարուրուած են անձնական վիշտով եւ թախիծով: Բանաստեղծին մանկութիւնը, իր որբութիւնը, իր դառն անցեալին կսկծալի յիշատակները մելամաղձիկ զգայնութեամբ կը ծփան անոր քերթուածներուն մէջ: Այդ դառնակսկիծ յիշատակները տրտում եւ վշտաբեկ աշխարհ մը ստեղծած են բանաստեղծին հոգիին մէջ, որուն տրտմաթաթաւ հընչիւնները կ'ընկերանան անոր բանաստեղծութիւններուն ամէն մէկ տողին: Բանաստեղծը չի կրնար ձերբազատուիլ հին կեանքին սոսկումէն, որ, մղձաւանջի պէս կը հալածէ անդադար:

Եւ պատահական չէ, որ «կեանքի գըլուխ քրքիչը մահուան ճիչի» մէջ կորսնցուցած բանաստեղծը իր ստեղծագործութեան առաջին քայլերուն մէջ կ'օգտագործէ խորհրդապաշտ ձեւերը: Այս տեսակէտէն յատկանշական են 20ական թուականներուն գրուած «Ձմեռմակ տեսիլներ» եւ «պատանեկան յոյզեր» բանաստեղծութիւններուն շարքը: Բանաստեղծը այս կտորներուն մէջ ջերմ յոյզերով կը վերակենդանացնէ իր կորսնցուցած հարազատները: Հայրը, մայրը, քոյրը, եղբայրը եւ այլն, բանաստեղծին երեւակայութեամբ կը ներկայանան հէքեաթային հերոսներու կերպարանքով: Անցեալ մըն է այս, որ իր մութ խորխորատներուն մէջ անհետ տարած է այնքան սիրելի դէմքեր, որոնց վերյիշումը թախիծով եւ վիշտով կը համակէ երիտասարդ բանաստեղծին սիրտը: Բարեբախտաբար, հակառակ իր ցաւին ու կսկիծին, Նորենց այդ անցեալը ցաւատանջ անձկութեան չի վերածէր: Այդ տողերուն մէջ կարօտի ձայնը ողբի փոխասացութեան չի վերածուիր: Ընդհակառակն, կենսասիրութիւնը կը փարատէ իր վիշտը եւ հեղինակին կը ներշնչէ աշխոյժ կենդանութիւն:

Նորենցի նոյն շրջանին գրած «պատանեկան յոյզեր»ը նուիրուած են սիրոյ ապրումներու: Այդ սիրային բանաստեղծութիւնները կը վկայեն հեղինակին լաւատեսութիւնները, կենսախինդ զգացումները: Բանաստեղծը իր աչքերը կը յառէ կեանքին երջանիկ եւ լուսաշող կողմերուն վրայ եւ կը յաջողի իր ուսերէն թօթափել անցեալի մռայլ մղձաւանջը, յոգնատանջ ծանրութիւնը եւ ըսփոփուիլ սիրոյ յոյզերով: Սէրը ուժ եւ աւիւն կը ներարկէ իր հոգիին՝ յամառ կերպով դիմադրելու եւ յաղթահարելու համար կեանքին ծանր բեռը:

Զլինէին քո աչքերը, որ աչքերիս լոյս են տուել,

Քո շուրթերը՝ երգի աղբյուր, որ ինձ
 սիրույ յույս են տալիս,
Ժպիտներդ անմարելի, որ ինձ կրակ
 յույզ են տալիս,
Կը մեռնէի ես, որ մահից մի հրաշք
 խոյս եմ տալիս,
Մահի բերանն ընկած՝ վերջին իմ
 նիգերին ուժ եմ տալ:
Սիրած կեանքի ծանր լծին յամառօրէն
 ուս եմ տալիս

Այս անգամ բանաստեղծութիւններու վիպապաշտ հերոսը ինքը՝ հեղինակն է: Ան մեզի ցոյց կու տայ սիրած կեանքին մէջ ստեղծած յոյզերը: Բանաստեղծին սէրը մեղմ, քնքոյշ եւ նուրբ՝ իր արտայայտութիւնը գտած է քնարական ...քառեակներու մէջ: Նորենց ընդհանրացումներ կ'ընէ կեանքին եւ սիրոյ ...բանական երեւոյթներու մասին. Այս ...մաստով, ուշագրաւ է «Որոնում» բանաստեղծութիւնը.

Կեանքում բոլորն որոնում են, դու ...
 ինձ սէտ որոնի...
Կեանքը մի մեծ որոնում է խոր,
 մթածին, կախարդական
Որոնումից ոմանք յոգնած՝ գտնել ...
 հինն տալիս ...
Ու յանձնում են նորից սիրտը ...
 բոցին կախարդական
Ինձ դադար չկայ, նեպիր սիրույս
 որոնումներն իր մուր...
Մինչեւ հասնի իր երազած կեանքի
 գանձին կախարդ...

Հակառակ անոր, որ ... վերջին տողերուն մէջ մտայղացման ...նական գաղափարը կը վերջանայ ... անորոշ ձեւով, այնուամենայնիւ ... տաքըքլական է գրուածքի ոգին՝ ... մէջ ալ մարդուն անդուլ որոնումի ...րոշելու ձգտումով:

Գ. ՀԱՅԻ...

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

—o—

ԽՐԻՄԵԱՆ ՀԱՅՐԻԿԻ ՄԱՀԱԴԻՄԱԿԸ

Ծագումով հայ եւ հին ալեքսանդրապոլցի յայտնի քանդակագործ Մերկուրով, 1907 Հոկտեմբեր 29ին, Խրիմեան Հայրիկի մահուան օրը, պատրաստած Հայրապետին մահադիմակը: Քանդակագործը երկար տարիներ գուրգուրանքով իր մօտ պահած է այդ թանկագին մասունքը եւ միայն իր կեանքի վերջին ...րերուն է, որ կտակած է Էջմիածինի...

Քանի մը ամիս առաջ, քանդակագործին այրիկը, մասնաւոր առաքելութեամբ, Լենինկրատէն Էջմիածին կու գայ եւ Վազգէն Ա.ի կը յանձնէ նուէր...

ՈՏՆԱԳՆԴԱԿ

Համամիութենական մրցումները, Մոսկուա, Երեւան եւ այլուր, ...

ՎԱՆԻՆԱ ՎԱՆԻՆԻ

—o—

Միսիրիլլի քանի մը վայրկեան զայն ուշադրութեամբ դիտելէ ետք, նետուեցաւ անոր բազուկներուն մէջ եւ մրմնջեց.

— Հոգեակս, դուն ինծի ամէն բան մոռցնել կուտաս, նոյնիսկ պարտականութիւնս: Բայց քանի որ քու հոգիդ ազնիւ է, այնքան աւելի շուտ պիտի կրնաս զիս ըմբռնել:

Վանինա երկարօրէն արտասուեց եւ վերջապէս որոշեցին որ երիտասարդին մեկնումը տեղի ունենար երկու օր յետոյ:

— Փիէթրօ, ըսաւ Վանինա յաջորդ առտուն, յաճախ դուք ինծի ըսած էք որ, հանրածանօթ մարդ մը, օրինակ՝ Հռոմայեցի իշխան մը որ յանձն կ'առնէ մեծաքանակ գումար տրամադրել, կրնայ մեծ ծառայութիւն մատուցած ըլլալ ազատութեան գործին, եթէ յանկարծ Աւստրիան մեզմէ հեռու, ձեռնարկէ մեծ պատերազմի մը:

— Անկասկած, պատասխանեց Փիէթրօ զարմացած:

— Ի՞նչ, ուրեմն, դուք սիրտ մը ունիք, ձեզի կը պակսի միայն դիրք մը: Կուգամ ձեզի մատուցանել ձեռքս՝ երկու հարիւր հազար ոսկի եկամուտով: Ցանձն կ'առնեմ նոյնպէս ստանալ հօրս համաձայնութիւնը:

Փիէթրօ փարեցաւ երիտասարդուհիին ծունկերուն: Վանինան կը ճառագայթէր ուրախութենէն:

— Ձեզ կը սիրեմ մեծ կիրքով, ըսաւ երիտասարդը, սակայն ես հայրենիքի խեղճ ծառայող մըն եմ, եւ որքան Իտալիան դժբախտ է, այնքան ես պարտաւոր եմ հաւատարիմ մնալ անոր: Տոն Ասդրիւպալէի համաձայնութիւնը ստանալու համար, պէտք է ամիսներով խաղալ տխուր դեր մը: Վանինա, կը մերժեմ ձեզ...

Այս ըսելով, երիտասարդը, կարծես զգալով որ քաջութիւնը պիտի պակսէր իրեն, աճապարեց աւելցնել.

— Իմ դժբախտութիւնս այն է որ քեզ կեանքէս աւելի կը սիրեմ եւ Հռոմէն հեռանալը ինծի համար տանջանքներէն մեծագոյնն է: Ո՜հ, ինչո՞ւ համար Իտալիան չէ ձերբազատուած բարբարոսներէն... ինչ մեծ հաճոյքով պիտի երթայի ապրիլ քեզի հետ՝ հեռաւոր Ամերիկայի մէջ:

Վանինա սահմռկած էր: Այս մերժումը վիրաւորած էր իր հպարտութիւնը, բայց շուտով նետուեցաւ Միսիրիլլիի բազուկներուն մէջ:

— Երբեք այսքան սիրալիր չէիր թըւած ինծի, աղաղակեց երիտասարդուհին: Այո, իմ փոքրիկ վիրաբոյժս, յաւիտեանս քեզի կը պատկանիմ: Դուն մեր նախնիքներուն՝ Հռոմայեցիներուն նման մեծ մարդ մըն ես...

Բոլոր ապագայի մտածումները, լրջախոհութեան բոլոր տխուր առաջադրութիւնները անհետացան:

Կատարեալ սիրոյ պահ մը յաջորդեց, եւ երբ պէտք եղաւ տրամաբանել.

— Թոմանեը պիտի հասնիմ գրեթէ անմիջապէս քեզմէ ետք, ըսաւ Վանինա: Հոն փորեթայի լոգանք պիտի պատրաստել տամ: Պիտի կանգ առնեմ Ֆորլիի մերձակայքը գտնուող Սան Նիքոլայի մեր դղեակին մէջ...:

— Հոն, իմ ամբողջ կեանքս պիտի անցընեմ քեզի հետ, աղաղակեց Միսիրիլլի:

— Հիմա այլեւս իմ ճակատագիրս կը թելադրէ յանդուգն ըլլալ, շարունակեց Վանինա հառաչելով: Գիտեմ որ քեզի համար ինքզինքս կորստեան կը մատնեմ, բայց ի՜նչ փոյթ... Պիտի կրնա՞ս սիրել անպատուուած աղջիկ մը....

— Իմ կինս չե՞ս միթէ, իմ յաւիտենա պաշտելի կինս, պատասխանեց Միսիրիլլի: Պիտի գիտնամ քեզ սիրել եւ պաշտպանել:

Պէտք էր սակայն որ Վանինա վերադառնար ընկերութեան մէջ: Հազիւ հեռացած էր Միսիրիլլիի քովէն, երբ այս վերջինը սկսաւ իր վարուելակերպը բարբարոս գտնել:

«Ի՞նչ է հայրենիքը, խորհրդածեց ան: Մարդ էակ մը չէ ան որուն երախտագիտութիւնն կը պարտինք, եւ որ ... թերացումի պարագային կրնայ գժ... ըլլալ եւ մեզ անիծել: Հայրենիքը եւ ... տութիւնը կը նմանին իմ վերարկու... բան մը որ ինծի օգտակար է եւ ... պէտք է գնեմ՝ եթէ սակայն ժառանգ... ստացած հօրմէս: Վերջապէս, կը ... հայրենիքը եւ ազատութիւնը, ... այս երկուքն ալ ինծի օգտակար են... սակայն, եթէ այդ վերարկուն Օգ... տօթին ինծի որեւէ օգուտ չի կրնար ... նալ, ի՞նչ հարկ կայ որ գայն գնե... ալ սուղ գինով: Վանինան այնքան ... ցիկ է. ունի մեծ ու յատկանշական ... ճար, պիտի ջանան անոր հաճելի թ... Ո՞րն է այն կինը որ երբեւիցէ ... ըլլայ միակ սիրահարով մը: Բոլոր ... Հռոմայեցի իշխանները զորս ես ... մարհեմ իբրեւ քաղաքացիներ, ... առաւելութիւններ ունին իմ վրա... այնքան սիրալիր են... Ա՜հ, եթէ ... պիտի մոռնայ զիս եւ յաւիտեան... կորսնցնեմ զինքը...»:

Գիշերուան կէսին, Վանինա եկա... քը տեսնելու: Միսիրիլլի պատմեց ... բոլոր այն մտահոգութիւնները ... մէջ ընկղմած էր իր բացակայութեան ... թացքին:

ՍԹԷՆ...

(6 Շար.)

…հայկական խումբերը կարեւոր …յութիւններ արձանագրեցին եւ գը…ուղութիւն առաջնադոյն դիրքեր: Առաջին …ցին առաջնադոյն Մոսկուա – Երեւան մրցումին, …րով յաղթանակը տարած է Երեւանի …, իսկ Բ. դասու Երեւան – …մրցումին «Նայիրի» խում – … մը գէմ 2ով: Այս վերջինը, իր այս …յաղթանակով կը գրաւէ երկրորդ տեղը, …ութիւնը զիջելով Քութայիսցի – …ներու:

ՕԴԱՆԱՒՈՎ ՄՈՍԿՈՒԱ – ԵՐԵՒԱՆ

…մոլիչն սկսեալ արդիական մեծ օդա… …ների գործածութեան դրուեցան Երեւան – Մոսկուա գիծին վրայ: Այսուհե – …մ 3.5 ժամ պիտի տեւէ առանց վայ – …ջքի երթեւեկութիւնը:

ՆՈՐ «ՈՒՆԻՎԵՐՄԱԳ»Ը

…մանոթ է Երեւանի նախկին Ունիվեր – …ի վաճառատունը իբրեւ ամէնէն մեծը … արդիականը: Այժմ, կայարանին մօտ, …պիտի շինուի նորը՝ 33.000 խորանարդ …ետր տարածութեամբ եւ չորս յարկանի: …պիտի ունենայ Երեւանի մէջ լայնու – …թեամբ ընդարձակ վաճառասրահներ՝ 125 վաճառասեղանով: Շէնքը օժտուած պիտի ըլլայ ամէն յարմարութիւններով, …ինչեւ իսկ շարժ սանդուխով:

ԵՐԿՐԱԲԱՆԱԿԱՆ ԹԱՆԳԱՐԱՆԸ

Մատքի գրան մօտ այցելուներու ուշադրութիւնը կը գրաւէ պղինձի, մոլիպ… …ի եւ հայկական մարմարի կտորներ, …ին նմուշ … Հայաստանն է՝ երկրաբանական հարստութեամբ, որ հիացում կը պատճառէ ամէն այցելուի:

Տարիներէ ի վեր Թանգարանը կը համբերատար նոր նիւթերով: Ամէնէն ուշագրաւ հնութեան բաժինն է, ուր, Սեւանայ լիճին մէջ ձուկ որսալու … յայտնաբերուած նշխարք մը գանիր …, կան նաեւ հին ու հին գտնուած փի… …եղի, ձիու եւ ուղտի կմախքներ:

ԼՈՒՐԵՐ ՍԵՒԱՆԻ ՇՐՋԱՆԷՆ

Իշխանաձուկին պաշարները պահպանելու նպատակով Սեւանի ձկնաբուծական գործարանին մէջ արհեստական կերպով … տարուան մէջ բազմացուցած են տաս… … միլիոն ձկնիկ: Երբ մէկէն – երեք կը… … ծանրութիւն կունենան, ձկնիկները կը թափին Սեւանի լիճը:

Նոյն նպատակով արհեստական լիճ մը պիտի շինուի Լիճք գիւղին մօտ:

×

ՍԵՒԱՆ քաղաքը բարեկարգելու ծրա – …րերը կը գործադրուին մեծ թափով, … «Մայր Հայաստան»: Կը շինուին …շէնքեր, միջնակարգ դպրոցներ եւ …մշակութային տուն մը: Կը զետեղուին կա – … մը խողովակներ եւ շուտով Սեւան կը մտնէ մարզատար շոգեկառքը:

ՎԻԷՆՆԱՅԻ ՕՓԵՐԱՆ

—o—

Վիէննայի օփերայի հոյակապ շէ՞քը կառուցուած է 1869 թուականին ճարտարապետ Օկիւստ Ֆոն Ցիկարտպուրկի կողմէ, իտալական Ռընէսանսի ոճով: Գլխաւոր պողոտաներ կուգան խաչաձեւել իր շուրջը, այնպէս որ եթէ քաղաքին մէջ որեւէ գործ ունենաք սախպուած էք վայելել իր փառաւոր ուրուագիծը:

Սեծանուն հեղինակներ, ինչպէս Վերտի իր «Ռեքուիեմ», Ռիխարտ Վակներ «Լոհենկրին»ը նոյն օփերայի շէնքին մէջ անձամբ վարած են: Այս հաստատութիւնը եղած է մեծագոյն երգիչներու եւ սենֆոնիք նուագախումբերու օրրանը:

Արման Թոքաթեան 1923 տարուայ ընթացքին երգած է նոյն բեմէն եւ մեծ յաջողութիւններ արձանագրած է. իր անունը կը յիշուի պատուոյ ցանկին մէջ:

Վիէննայի ազնուական ժողովուրդը հպարտութեամբ կը խօսի իր օփերային մասին եւ կը դուրգուրայ անոր վրայ: Համաշխարհային Բ. պատերազմի ընթացքին ռումբեր անգթօրէն քանդեցին շէնքին ձախ կողմը եւ գմբէթին կէսը. այս չար հարուածը վիէննացի ժողովուրդին սրտին մխուած դաշոյնի հարուածի ազդեցութիւնը գործեց:

Տասը տարուան ընթացքին հազիւ կըրցան իրենց լումաներով վերականգնել պատմական այս սպիտակ շէնքը: 1955ին Օփերան առաջին անգամ վերաբացաւ դռները իր սիրելի համակիրներուն տալով հոյակապ ներկայացումներ, մանաւանդ առաջին գիշերը անմոռանալի պիտի մնայ իր փառաւոր պատմութեան էջերուն մէջ: Ամէն կողմէ հրաւիրուած մեծ խմբավարներ, օփերայի ականաւոր դէմքեր, ազնուական անձնաւորութիւններ եկած էին գրաւել իրենց տեղերը:

Իրը բացման ներկայացում Պեթհովենի միակ օփերային «Ֆիտելիօ»ին նախապատուութիւն տրուած էր, իսկ երկրորդ գիշերը օփերան պալատական շքեղ սրահի մը վերածուած էր, սենֆոնիք մեծ նուագախումբը գրաւած էր բեմը եւ կը նուագէր անմահ Շթրաուսեան վալսերը. վարը սրահին մէջ ճերմակ շղարշեայ հագուստներով նուրբ օրիորդներ սեւ ֆրաքներ կրող քավալիէներու հետ շրջանակներ գծելով երազային տեսարան մը կը պարզէին, ալրեցնելով տասնըհինգերորդ դարէն մնացած ռոմանթիկ գիշեր մը:

Աշխարհահռչակ վիպասան Արեֆանտը Տիւմա չափազանց շռայլ էր: Մեռնելէ մէկ քանի օր առաջ, գնաց նոյնպէս հռչակաւոր գրագէտ իր զաւկին մօտ, որ ընդհակառակն շատ խնայասէր էր եւ վայն բարեւելով ըսաւ.

— Տղաս, եկայ գրկիդ մէջ մեռնելու: Կը տեսնե՞ս: Ժողովուրդը միշտ շռայլ կը կոչէր զիս եւ սակայն, աշխարհի ամենէն տնտեսագէտ մարդն եմ: Հազիւ 18 տա – րեկանիս երբ Փարիզ եկայ, միայն երեք ոսկեդրամ ունէի գրպանս: Թէ մինչեւ այսօր ի՞նչ խնայողութեամբ ապրեցայ, ատիկա կրնաս հասկնալ սա իրողութենէն, որ այն երեք ոսկեդրամներէն մէկը դեռ պահած եմ վերջին օրերուս համար:

Եւ իսկապէս, գրպանէն ոսկեդրամ մը հանեց:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

—o—

ԼԻՈՆ, (Յառաջ) — Քաղաքին միօրինակ ու թոհուբոհալից մեր կեանքին մէջ, ուր առօրեայ հոգերը կը ճնշեն մտքերու վրայ, իսկական բալասաններ պէտք է համարել դաշտահանդէսները, որոնք կը սարքուին ամառուան այս ամիսներուն: Ուր մարդիկ կը հաւաքուին բաց դաշտերու մէջ, քանի մը ժամ ազատ օդ շնչելու, հոգեպէս ու մարմնապէս կազդուրուելու, հայկական մտերմիկ շրջանակի մէջ գիրար վայելելու ու նաեւ բարեգործական ձեռնարկ մը քաջալերելու կրկնակ նպատակներով:

Այդ պատեհութիւնը մեզի տուաւ Կապ. Խաչի Լիոնի վարչութիւնը, որուն Կիրակի օրուան Տէսինի դաշտին վրայ տըւած դաշտապանդէսը, պսակուեցաւ կատարեալ յաջողութեամբ, խանդավառ եւ օրինակելի մթնոլորտի մը մէջ:

Համարձակ կրնանք յայտարարել, որ տեղւոյս Կապոյտ Խաչը կը վայելէ գաղութին անվերապահ համակրանքն ու քաջալերութիւնը. Վկայ՝ խուռն բազմութիւնը, ամէն խաւէ ու դասակարգէ: Բոլորի դէմքին վրայ կը նշմարուէին ուրախութեան ու գոհունակութեան արտայայտութիւններ: Ու կէսօրէ ետք, երբ խօսնակը՝ Կարօ Յովակիմեան, կը յայտարարէր հանդէսին պաշտօնական բացումը, ներկայ ժողովուրդը արդէն յագեցած էր տիկիններու ձեռքերով պատրաստուած լիցքերով ու աղանդերներով: Խաչուհիները՝ ինքնաքննիչները գիտակից իր պարտականութեան, եռանդագին կը սպասարկէին ժպտադէմ: Մինչ մեր անխոնջ Ղազօն, կրակին առջեւ համբերատարօրէն կը խորովէր շամփուրած միսերը. Թեթեւցնելով այսպէս տիկիններուն ծանր բեռը:

Վարչութեան քարտուղարուհին Տիկին Գայթանճեան, որուն մասին քանիցս արտայայտուած ենք այս սիւնակներուն մէջ, մաքուր հայերէնով համառօտակի կը բացատրէ միութեան նպատակը: Կը թուէ փաստեր իրենց կատարած գործունէութենէն. — այցելութիւններ հիւանդանոցներու, հանգստեան տուներու, նիւթական ու դրամական օժանդակութիւն չքաւորներու եւ ծերունիներու, ծրարներ ղրկուած ֆրանսական բանակի հայ զինուորներու, որոնք յուզիչ նամակներով կը յայտնէին իրենց շնորհակալութիւնները, գթութեան այս մեծ կազմակերպութեան:

Ու ճառեր, երգեր, արտասանութիւններ, պարեր: Խանդավառութիւն մը ինքնեկ: Այն աստիճան որ «աննշորհքներն» անգամ կը մտնեն բարձրախօսին, իրենց «շնորհքները» ցուցադրելու: Տիկին Մակէսեան արտայայտուեցաւ հայ կնոջ առաքինութեան ու պատուախնդրութեան մասին, յիշեց դրուագներ աքսորի կեանքէն: Փոքրիկն Ալթունեան արտասանելու ձիրքերով օժտուած աղջնակ մը է: Սահուն առոգանութեամբ կ՚արտասանէ հայերէն երկարաշունչ կտորներ: Ծափողջունեցան երգերը պարոններ Գայթանճեանին, Ֆերհատեանին, Զաքարեանին, Տէր Պետրոսեանին: Նաեւ Պ. Կ. Փիլիպպոսեանին, Ամերիկայէն եկած հայրենակից հիւր մը, որ խանդավառ բառերով յայտնեց նաեւ իր գոհունակութիւնը: Տիկին Մարի Կարապետեանի, Օր. Անժէլ Կարապետեանի եւ Օր. Լուիզ Հաբէլեանի յաջորդական գեղեցիկ երգերը մանաւանդ, խանդավառութիւնը հասցուցին իր գագաթնակէտին:

Դաշտահանդէսը իր ներկայութեամբ ուզած էր պատուել նաեւ Տէսինի հոգեւոր հովիւ Վարազ քահանայ, որ ծանրացաւ հայապահպանման գործին վրայ: Հանդիսականներուն թելադրելով որ ուժտան հայ դպրոցին ու եկեղեցին, գըլխաւոր ազդակները Հայութեան յաւերժացման:

Սեղանները ծանրաբեռնուած են ըմպելիներով, ուտելիքներով, պտուղներով, թերթանուշ, խմորեղէն: Խմրական երգեր ամենուրեք: Մելիքը, յաւիտենական երիտասարդ, իր սեղանին շուրջ հաւաքած «անշնորհք երգիչներ» Աստուածեանը, Փիլոսը, Յակոբ Ռուբինեանը, անխուսափելի իր անհատնում ձիթապտուղով, Յով. Տօնոյեանը եւ ուրիշներ, կը ղեկավարէ խումբը: Նոյն իսկ «Յառաջ»ի գիտական աշխատակից, ծանրագլուխ Գուրգէն Պօյաճեանն անգամ … էր մնար կարաւանէն:

Անցեալ Կիրակի հայկական օր մը ապրեցանք:

ԹՂԹԱԿԻՑ

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ

Դպրոցասէր Տիկնանց Վարժարանի 1960 – 1961 տարեշրջանի պետական քննութիւնները յաջող կերպով անցընելով պըրըվէի վկայական ստացած են, — Քօլէթ Յարութիւնեան, Եւա Գուրպէթեան եւ Նելլի Քէշիշեան:

Իսկ Սերթիֆիքա տ'Էթիւտի վկայական ստացած են. — Արապեան Ատրինէ, Արթինեան Անի, Արտէնեան Անի, Ճիհանեան Քրիստինէ, Յակոբեան Պեթի, Զուգուրեանեան Անի, Տօնապետեան Տիլրա – նուհի, Փափազեան Իտա, Քասքասեան Քրիստինէ:

ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (248)

ՀԱՅՈՑ ԹԱԳԸ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

—o—

ՄԱՍՆ ԵՐՐՈՐԴ

ՎԵՐՋԱԲԱՆ

… Շապուհը պատուիրել է ինձ ասել, … թէ Թագուհին անձնատուր լինի կա – …, կը լինեմ կարի բարեհաճ. բանտից …արձակեմ Արշակ Թագաւորին եւ Վա – …սպարապետին:

…որհիր, Թագուհիս քո խօսքից է կախ…ւած Հայոց Աշխարհի փրկութիւնը եւ …ը արքայի ազատութիւնը:

Փառանձեմը լսում էր շուրթերը սեղ – …ած, հրացայտ աչքերը մի կէտի յառած, … երբ Հայր-Մարդպետն աւարտեց՝ նա …ւեց նայեց պալատի կառավարչի ծագ… …տար դէմքին, եւ, պատասխանի փո – … … հարցրեց բարկութիւնը զսպած. … – Իսկ ինչ լուր ունես դահճապետ – …ից եւ Մուշեղ սպարապետից, ապա Մարդպետ:

— Եւ ոչ մի լուր, Թագուհիս: Ես ո – չինչ չեմ լսած:

Փառանձեմը այս անգամ սեւեռուն եւ անթարթ նայեց Հայր – Մարդպետի ոչ թէ դէմքին, այլ նրա դեղնափայլ աչ – քերին:

— Ոչինչ, — Փառանձեմը գլուխը տարուբերեց յանդիմանանքով: — Եւ դու, ինչպէս ես համարձակւում ինձ՝ արիւնարբու Շապուհին անձնատուր լինելու առաջարկ անել: Չգիտե՞ս միթէ, որ Պապն ու Մուշեղը գալիս են բանակով եւ շուտով կը հասնեն մեզ օգնութեան:

— Արդեօք, — ուսերը վեր քաշեց Հայր – Մարդպետը թերահաւատ:

— Կասկածո՞ւմ ես:

— Առ այժմ … վստահ չեմ, Թագուհի:

— Ո՞չ: Իմացիր ուրեմն, շուտով որդիս, հայրս եւ իմ սպարապետը կըգան ինձ օգնութեան: Ես հաւատ եւ ստոյգ լուր ունեմ, որ նոքա մօտենում են արդէն Կարին քաղաքին:

Հայր – Մարդպետն գլուխն խիճեցրեց:

— Ինչպէս: Դու չե՞ս հաւատում:

— Կ՚ուզէի հաւատալ, Թագուհի, սակայն …

— Սակայն կամենում ես ասել, տիրադաւ:

— Վիրաւորանքը ինձ ցաւ է, Թագուհի. բայց ինչ լինելու է՝ պիտի լինի: Անխուսափելին պիտի կատարուի: Հայ – մաձայնիր հաշտութեան …

— Փակիր պիղծ բերանդ, անկոչ մարգարէ: Զար է քո սիրտը եւ միտքդ թունոտ, կատաղ հոգի: Հեռու այստեղից եւ ոչ ոք թող չլսի քեզ: Քո կերպարանքդ իսկ կարող է թունաւորել իմ մարտիկների միտքը: Գնա, գնա յայտնիր Շապուհին, որ ես նորան համարում եմ խաբեբայ, խարեբայ եւ մերժում եմ բոլոր առաջարկները նորա:

Արդեօք հօր՝ Անդոք իշխանի անդրջող ոգի՞ն էր նրա մէջ, որ չէր ուզում տեսնել պարսկական մէկը եւ ինքնաքննիչը պարսկաւէրի համարում էր դաւաճան ու թշնամի, ու յաճախ կրկնում էր հօր նման. «Հայրենիքին դաւաճանողը արժանի չէ գթութեան, իսկ պարսիկին ծառայողը՝ առաւել»… Թերեւս այդ էր պատճառը, որ նա Փառանձեմը, նախատինքներով դուրս արաւ պալատի կառավարչին.

— Հեռացիր իսկոյն, չարի ծնունդ …

Եւ Հայր – Մարդպետը ելաւ քրթմնջելով.

— Կը զղջա՞ս, դուստրդ զառոզ Անդոքի … Կը զղջաս, բայց արդէն կը լինի ուշ:

Հայր – Մարդպետի գնալուց յետոյ Փառանձեմն սպասում էր, թէ իր մերժումից Շապուհն անշուշտ պիտի սաստկացնի գրոհը, ուստի հրամայեց, որ բերդապետը զօրքը հաւաքի ամրոցի հրապարակում:

Նա կարիք էր զգում զօրքի հետ խօսելու. Թող ամէնքն իմանան իրենց վիճակը: Ու, փոքր անց, երբ բերդապահ զօրքը, նրա հետ եւ բերդում ապաստանած ժողովուրդը հաւաքուել էր ներքին դստու լայն հրապարակում, վերեւից իջաւ Փառանձեմը սովորականի պէս սեւահանդերձ. ինչպէս միշտ՝ նրան ուղեկցում էին մի քանի իշխաններ եւ կապանիղէ տիկինը:

Հասնելով քարէ սանդուղի վերջին աստիճաններին՝ նա կանգ առաւ այդ բարձրութեան վրայ եւ նայեց խռնուած բազմութեան: Նրա ետեւ կանգ առան եւ նրա ուղեկիցները: Ամէնքն սպասում էին, թէ ինչ է ասելու Թագուհին: Բայց նա իսկոյն չսկսեց. մի առվայրկեան տխուր նայեց հաւաքուածներին, ասես ստուգելու, թէ բոլորը ներկա՞յ են արդեօք, ապա սաստ հանդարտ.

— Սիրելիներ, պարսից արքան, խարդախն Շապուհ, Հայր – Մարդպետի բերանով առաջարկում է մեզ՝ հաշտութիւն, դա նշանակում է, որ մենք անձնատուր լինենք դայլի ողորմածութեանը: Ես որոշել եմ անձնատուր չլինել: Իսկ դուք, զաւակներս, կը ցանկայի՞ք լինել …

ՍՏԵՓԱՆ ԶՕՐԵԱՆ

(Շար.)

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Շաւիլի Հ. Յ. Դ. «Արղութեան» խումբի ընկերները ցաւակցութիւն կը յայտնեն ընկեր Գէորգ Գօղոսեանին եւ իր ընտանեկան պարագաներուն իրենց հօր Առաքել Ղազարոսեանի ցաւալի մահուան առթիւ։

Ֆ. Կ. Խաչի Շաւիլի մասնաճիւղի ընկերուհիները ցաւակցութիւն կը յայտնեն ընկերուհիներ Սրբուհի Կէօշկարեանի, Եւլիզ Գոչեանի եւ Մարի Գօղոսեանի իրենց հօր եւ կեսրայրին Առաքէլ Ղազարոսեանի ցաւալի մահուան առթիւ։

Այս տխուր առթիւ փոխան ծաղկեպսակի Շաւիլի դպրոցին կը նուիրեն Տէր եւ Տիկին Սարգիս Մկրտիչեան քսան Ն. Ֆ., Տէր եւ Տիկին Արմենակ Գեւեան 10 Ն. Ֆ.։

Տեղւոյն Կապ. Խաչին կը նուիրեն Այրի Տիկին Փայլուն Գէրպէրեան եւ Տէր եւ Տիկին Գալուստ Մինասեան 10ական Ն. Ֆ.։

Տէր եւ Տիկին Դաւիթ Տէր Գալուստեան Փարիզի Մշակոյթի Տան կը նուիրէ 10 Ն. Ֆ.։

ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

ԽԱՆԱՍՈՐԻ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ ԱՌԹԻՒ

Շաւիլի անտառին մէջ

(Գերեզմանատան մօտ)

Յուլիս 23, Կիրակի օր առաւօտէն մինչեւ երեկոյ։

Նախագահութեամբ Շաւիլի Հ. Յ. Դ. Արղութեան խումբին, հովանաւորութեամբ շրջանի բոլոր խումբերուն։

Կը խօսին՝ Ընկերներ ՀՐԱՉ ՀԱՆՏԱԼԵԱՆ եւ ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՐԻՃԵԱՆ։

Ժամը 3ին այցելութիւն ողբացեալ ընկերներ Տէր եւ Տիկին Իշխան Արղութեանի, Բժ. Տէր Դաւթեանի եւ Հրանդ Աթանեանի շիրիմներուն։

Գեղարուեստական բաժին։ Բարձրախօս։ Ճոխ եւ մատչելի պիւֆէ։

Անձրեւի պարագային, շիրիմներու այցելութենէն յետոյ ընկերահամակրական խնճոյք տեղի կ'ունենայ հայ դպրոցի սրահը։

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Խանասորի Արշաւանքի 64րդ տարեդարձը կը տօնուի նախագահութեամբ Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէին եւ մասնակցութեամբ Շրջանիս բոլոր ենթակոմիտէներուն ու խումբերուն, ինչպէս նաեւ՝ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդին եւ Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղերուն։

Յուլիս 30ին, Կիրակի ամբողջ օրը, Վալապրի ծառախիտ անտառին մէջ։

Շրջաններու ենթակոմիտէներու եւ խումբերու վարչութիւնները այժմէն պէտք է վարձեն իրենց մասնաւոր օթոքարները։

Մանրամասնութիւնները յետագային։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Փարիզի Ազգատախնամի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.—

Տիկին Արաքէն Տէրտէրեան քսան Ն. Ֆ., Տէր եւ Տիկին Գաղտասարեան քսան, Տիկին Աբրահամեան Աղաւնի 10։

Մոնմորանսիի ծերանոցի դաշտահանդէսին առթիւ Գ. Գ. Գարիկեան, Եէկէնեան, Տըպօթթօն 10ական Ն. Ֆ., Գասէնեան հարիւր Ն. Ֆ., Գալուստ Կիւլպէնկեան հիմնարկութիւն հարիւր Ն. Ֆ.։

Թորոսեան քոյրեր երեսուն, Տիկին Կարապետ Յակոբեան երեսուն, փոխան ծաղկեպսակի ողբ. Օր. Տիրուհի Անդրանիկեանի մահուան առթիւ։

Գ. Կէրէնեան Մոնմորանսիի ծերանոցին քսան, Գ. Իսրահեան Շարլ քսան։

(Շար.)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Լիոնի Եկեղեցաշէն Տիկնանց Միութիւնը շնորհակալութեամբ ստացաւ հետեւեալ նուիրատուութիւնները ի նպաստ Լիոնի եկեղեցւոյ շինութեան.—

Գ. Յովհաննէս Գէրպէրեան իր զաւկին մկրտութեան առթիւ տասը Ն. Ֆ., Տիկին Կիւլփիզար Գալուստեան իր ամուսնոյն մահուան քառասունքին առթիւ հինգ Ն. Ֆ.։ Տիկին Վեհանոյշ Բագումեան հանգ. Զարուհի Մանուկեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի տասը Ն. Ֆ.։

Ալֆորթվիլի Տիկնանց Միութիւնը շնորհակալութեամբ ստացաւ Գ. Յովհաննէս Գէրպէրեանէ տասը Ն. Ֆ.։

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

ՍՈՂՈՄՈՆ ԹԷՀԼԻՐԵԱՆ ՍՐԱՀԻՆ

Միլանոյի մեր հայրենակիցներու հանգանակութիւնը, նախաձեռնութեամբ Բժ. Եր. Արզումանեանի.—

Գ. Գ. Եր. Հիւսիսեան եւ ընտանիք, Սաեփ. եւ Արամայիս Սրապեան, Հր. եւ Վազգէն Բամպակեան 50.000ական լիրէթ, Տիկին Սոնա Իպիչեան, Գ. Գ. Խանկէլտեան, Սէֆէրեան ընտանիք քսան հազարական լիրէթ, Տոքթ. Ե. Արզումանեան, Գ. Մարտիկ Գաչաչեան, Տոքթ. Նուպար Արսլանեան տասը հազարկան լիրէթ, Գ. Յարութիւն Ճամճեան, Տոքթ. Տօնապետ Յովհաննէսեան, Գ. Գ. Վահան Մալոյեան, Կարպիս Գորանեան, Ճ. Յովհաննէսեան, Արիս Շալճեան, Վահէ Փափազեան, Տոքթ. Բ. Եղիազարեան, Տքթ. Արմենակ Սիրունեան, Գ. Օննիկ Ֆընտըքեան, Ճար. Յարութիւն Գազանճեան, Թոքաճեան եղբարք, Տքթ. Մանուկ Խամպէկեան, Գ. Գ. Հ. Գարապիլէկեան, Յ. Գինեաթեան, Տքթ. Օննիկ Սարայտարեան, Տքթ. Նուպար Արսլանեան, Գ. Կարօ Գէրկամալեան հինգ հազարական լիրէթ, Գ. Աստուր Զօպուեան երեք հազար լիրէթ, Տքթ. Սարգիս Քէօրօղլեան հինգ հազար լիրէթ, Գ. Ադամ Եռայեան երկու հազար լիրէթ, Օննիկ Աւագեան երկու հազար լիրէթ։

Իսահակ Վրդ. Ղազարեան հազար լիրէթ։

Գումար 343.000 լիրէթ։

ՆՈՒԷՐՆԵՐ ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԿԱՅԱՆԻՆ

Ֆ. Կապ. Խաչի Շրջ. վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.— Գ. Գ. Սեդրակ Սանճեանէ, Վիլֆրանշէն 15 քիլօ կրիւյէռ պանիր, Առաքել Առաքէլեանէ, Լիոնէն յիսուն Ն. Ֆ., Անդրանիկ Մազաքեանէ, Լիոնէն 40 Ն. Ֆ. դրամանեակի եւ ճաշարանի լուսամփոփներուն համար։

ՑԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆ. Կ. Խաչի Շրջ. վարչութիւնը կը յայտարարէ թէ, լրացած ըլլալով սահմանուած թիւը, փակուած են Օգոստոսի արձանագրութիւնները օդափոխութեան կայանի համար։

Վճարումները կատարել ամէն Չորեքշաբթի, ժամը 16 – 18, Կապ. Խաչի գրասենեակը, 17 Րիւ Պլէօ։

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՃԱՄԲԱՐ

ՕԳՈՍՏՈՍ 1-31

AGDE (Hérault)

Միջերկրականի կապոյտ ջուրերու ափին։ Խաղաղաշտ եւ լողանք։ Խմբական պտոյտներ, դասախօսութիւններ եւ գեղ արուեստական երեկոյթներ։

ՕՐԱԿԱՆ 9.50 Ն. Ֆ.

Արձանագրութեան համար դիմել՝ ամէն Ուրբաթ երեկոյեան ժամը 9էն – 10. Եւ Շաբաթ օրերը ժամը 4 – 8, 17 Րիւ Պլօ.

Կարելի է դիմել հետեւեալ հասցէներուն.—
ՄԱՐՍԷՅԼ.— Գազարեան Վուայաժանս, 31, Լա Քանըպիէռ։
ԼԻՈՆ.— Գէրպէրեան, 39 Րիւ Տիւնուառ։
ՎԱԼԱՆՍ.— Մազաքեան, 14 Րիւ Ֆրանքլէն։
ՏԷՍԻՆ.— Լիւլէճեան, 16 Րիւ Քոլի։
ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆ.— Խրիմեան, 2 Րիւ Ռապըլէ։
ՆԻՍ.— Գարրիէլեան, 19 Պուլվ. Մանեան։

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ՍԵՒՐ

1961-1962

ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ՏԱՐԵՇՐՋԱՆԻ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԲԱՑՈՒԱԾ ԵՆ։

Իրենց զաւակները արձանագրել փափաքող ծնողքներու գործը դիւրացնելու համար կը յանձնարարենք, որ վարժարան առաջնորդեն երախան դպրոցական եւ բժշկական վկայականներով միասին։ Փարիզէն դուրս գտնուողները գրաւոր դիմումին միացնեն վերոյիշեալ վկայականները։

Պայմաններու համար դիմել՝ գրաւոր կամ հեռաձայնով.—

DIRECTION DU COLLÈGE SAMUEL MOCRAT
26, Rue Troyon, SEVRES (S. et O.)
Tél. : OBS. 18-28

ՀԱՅ ԸՆԾԱՅԱՐԱՆ

ԼԸ ՓԵՔ

ԲԱՑՈՒԱԾ ԵՆ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

1961 – 1962

ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ՏԱՐԵՇՐՋԱՆԻՆ

Ուսման ծրագիրն է դասական ընթացք (քուր քլասիք)։

Պայմաններու եւ որեւէ լուսաբանութեան համար դիմել գրաւոր կամ հեռաձայնով տնօրէնութեան։

École Apostolique Arménienne
3, Av. de Grandchmp
LE PECQ (S. et O.) Tél. 963-01-72

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Կապոյտ Խաչի օդափոխութեան կայանին համար, խոհարարուհի մը կուզուի Օգոստոսի համար։ Դիմել ամէն օր ժամը 15էն 16, Մշակոյթի տուն.—17 Րիւ Պլէօ։ Հեռաձայն՝

TAI 63 89

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PRO. 86-60 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. — Հատը՝ 0·25 Ն. Ֆ.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 19 ՅՈՒԼԻՍ

MERCREDI 19 JUILLET 1961

… ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9135 — 37EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 17ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4956

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԹՈՒՐՔԻԱՆ

Օսմանեան առաջին Սահմանադրութիւնը հռչակուեցաւ 1876 Դեկտեմբեր …, Սուլթան Ապտիւլ Համիտի կողմէ, իր գահակալութենէն քանի մը ամիս վերջ։

Այս Սահմանադրութեան հետ սերտօրէն կապուած է անունը Միտհաթ փաշայի, որուն գործակիցն էր եղած Գրիգոր Օտեան։

1876 Մայիսին, Ապտիւլ Ազիզի իշխանութեան վերջին օրերուն, Թուրքերը … հազար Պուլկարներ ջարդած էին Ֆիլիպէի շրջանին մէջ, ընդհանուր զայրոյթ առաջ բերելով Ռուսիոյ եւ Անգլիոյ մէջ։ Կլէտսթոն իր բոցաշունչ ճառերով Օսմ. կայսրութեան կեղեքուած ժողովուրդներուն համար ազատութիւն կը պահանջէր։

Մեծ պետութիւններու օրակարգին վրայ էր Պոսնա-Հերսէկի եւ Պուլկարիոյ ինքնավարութեան հարցը։

Դէպքերը կը գահավիժէին։

1876 Մայիս 30ին Ապտիւլ Ազիզ գահընկէց — եւ անձնասպան — կ'ըլլար։ Գահ կը բարձրանար Սուլթան Մուրատ Ե., որուն օրով Սերպիա եւ Գարատաղ ապստամբութեան դրօշ կը բարձրացնէին Օսմանեան կառավարութեան դէմ։

Սուլթան Մուրատ մտային խանգարումի նշաններ ցոյց տալով, գահէն վար կ'առնուէր երեք ամիս վերջ։ Իրեն կը յաջորդէր եղբայրը Ապտիւլ Համիտ Բ., 31 Օգոստոս 1876ին։

Ռուսիա կը սպառնար Թուրքիոյ իբրեւ պաշտպան Պալքանի քրիստոնեաներուն.

Պետութեանց ճնշումներէն ձերբազատուելու համար է, որ Համիտ պարտաւորուեցաւ Սահմանադրութիւն մը տալ … կայսրութեան, օրէնքի առջեւ հաւասար հռչակելով թուրք եւ ոչ-թուրք տարրերը, որոնք այնուհետեւ պիտի … իբրեւ «Օսմանցի»։

Իրմէ առաջ Ապտիւլ Մէճիտ 1839 Նոյ. … հրովարտակի խաթթը Շէրիֆով, Ապտիւլ Ազիզ 1856 Փետրուար 18ին — Փարիզի դաշնագրի նախօրեակին — խաթթը … յամնով հանդիսաւորապէս նման խոստումներ … ըրած ոչ Թուրքերուն։ … անունով ճանչցուած այդ … բարեփոխումներէն ամէնէն աւելի օգտուողները եղան Հայերը, որոնք Թուրքիոյ … տասնեւվեց տարի առաջ, 1860ին … իրենց առաջին Ազգային Սահմանադրութիւնը։

… Ռուս-թրքական պատերազմէն …, Ապտիւլ Համիտ ջնջեց Սահմանադրութիւնը եւ հաստատեց իր բռնապետական վարչաձեւը, որ տեւեց երեսուն տարի։

1908 Յուլիս 10/23ին երիտասարդ … եւ Մակեդոնիոյ բանակի ճնշումներուն տակ տեղի տալով, Համիտ վերահաստատեց 1876ի Սահմանադրութիւնը։ Օսմանեան կայսրութիւնը դարձաւ սահմանադրական միապետութիւն։ Վարչաձեւը … պիտի գտնէր 1923ին, երբ … յաղթանակէն … հիմնական յեղաշրջման պիտի ենթարկուէր Թուրքիա։ Վերջ կը գտնէր Օսմանեան կայսրութիւնը։

Քէմալական Սահմանադրութիւնը մի… պետութեան տեղ կը հաստատէր Հանրապետութիւնը։ Սուլթան-Խալիֆան … կ'անցնէր։ Կրօնքը կը բաժնուէր պետութենէն։ Արաբական տառերը … լատինականի, Հիճրէթի թուականը քրիստոնէականի, ուրբաթը կիրակիի, ֆէսը գլխարկի կը փոխուէին։ Մայրաքաղաք … Պոլիսէն կը փոխադրուէր Անգարա։ Ազգային Մեծ … կը դառնար հիմը ոչ միայն օրէնսդիր, այլ նաեւ գործադիր իշխանութեան։ Մոլեռանդ խալամները «կեավուր» կը դառնային, արդիականութեան իրենց փորձերով։

1923ի քէմալական Սահմանադրութիւնը ապրեցաւ մինչեւ 1960 Մայիս 27, երբ ափ մը զինուորականներ քանի մը ժամուան մէջ, առանց արիւնահեղութեան, կաւէ արձանի մը պէս տապալելով դեմոկրատ կառավարութիւնը՝ ձեռք առին իշխանութիւնը։

«Յեղափոխական» կառավարութիւնը մշակեց նոր Սահմանադրութիւն մը, որ հանրաքուէի ենթարկուեցաւ Յուլիս 9ին։

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԲԱՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԿԸ ՎԵՐՍԿՍԻՆ ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ

«ԱՀԱԿ»Ը ԴԺԳՈՀ Է ՊՈՒՐԿԻՊԱՅԷՆ

Հինգշաբթի օր, Էվիանէն տասը քիլոմեթր անդին, չխանգարելու համար բուժուողները, Լիւկրէնի գիւղակին մէջ, կը վերսկսին Ֆրանքօ-ալժերական բանակցութիւնները. կը թուի թէ ոչ մէկ նոր դէպք պատահած է, որ կրնար առիթ տալ այս նոր արարին, ինչպէս Ֆրանսական շրջանակները յայտարարած էին, ընդհատման ժամանակ։ Երեւոյթներէն դատելով այն տպաւորութիւնը կը տրէ թէ կողմերը կը մնան անզիջող եթէ նկատի չառնենք տը Կոլի Յուլիս 12ի ճառը, ուր յստակ կերպով յայտնեց թէ Ֆրանսա պատրաստ է ընդունելու անկախ եւ ինքնիշխան Ալժերիա մը։ Տը Կոլ յայտարարեց նաեւ թէ ինքնորոշման գործադրութեան մասին կարելի է խորհրդակցիլ ալժերական քաղաքական դէմքերուն հետ, նոյնիսկ ըմբոստական շարժումին ղեկավարներուն, ինչ որ ցարդ չէր իսկ նախատեսեր։

Յունիս 13էն ի վեր (ընդհատման թուականէն) ի՞նչ անցաւ դարձաւ։ Ալժերացիք բազմաթիւ ճամբորդութիւններ ըրին եւ բազմաթիւ տեսակցութիւններ ունեցան, գլխաւորաբար ափրիկեան ղեկավարներու հետ։ Միւս կողմէ, բանակցութեանց երկրորդ արարին նախօրեակին Պելքասէմ Քրիմ, որ ղեկավարն է ալժերական պատուիրակութեան, յայտարարած է Փրաւտային թէ ինչ որ ալ ըլլայ նոր խօսակցութեանց արդիւնքը, «ԱՀԱԿ»ը որոշած է ՄԱԿի առջեւ տանիլ ալժերական հարցը։

Պէտք չէ մոռնալ նաեւ Յուլիս հինգի արիւնալի դէպքերը Ալժերիոյ մէջ, երբ մահմետականները ցոյցեր կատարեցին բողոքելու համար անջատման լուծումին դէմ։ Այս բոլոր դէպքերը չեն հերքեր Ֆրանսական համայնավար պաշտօնաթերթին, Իւմանիթէի այն կարծիքը թէ ժամանակը աշխատած է ի նպաստ Ալժ. Ապառ. ճակատին։

Դիրքերը միշտ պարզ են, «ԱՀԱԿ»ը կը պահանջէ Սահարան իբրեւ ալժերական հողամաս եւ առանց նախապայմանի՝ անկախութիւն։ Այս երկու կէտերուն վրայ, Յունիս 13էն ի վեր, «ԱՀԱԿ»ը ոչ մէկ զիջում ըրած է։ Կարգ մը աղբիւրներու համաձայն, կրկին կը խօսուի Պէն Պէլլայի ազատ արձակման մասին։ Ծանօթ է, որ «ԱՀԱԿ»ը քանիցս յայտարարած է թէ Պէն Պէլլա պէտք է մասնակցի խօսակցութեանց։

Այս էր կացութիւնը Լիւկրէնի հանդիպումէն առաջ եթէ Հաբիպ Պուրկիպայի վերջին ճառը կարգ մը նորութիւններ չի բերեր եւ մանաւանդ լուրջ դժգոհութեան դուռ չի բանար ալժերացի ղեկավարներուն մօտ։

Գրած էինք երէկ թէ Թունուզի նախագահը նախ սպառնաց Ֆրանսայի եւ յայտարարեց թէ պիտի կրկնէ Սաքիէթ Սիտի Եուսէֆի դէպքը։ Ծանօթ է որ Սաքիէթի ռմբակոծումէն ետք, Թունուզցիք պաշարած էին բոլոր ֆրանսական զօրանոցները։ Թունուզցիք նոյնը պիտի ընեն Պիզերթի համար, Չորեքշաբթի օրուընէ սկսեալ, եթէ Փարիզ չսկսի խօսիլ Պիզերթի պարպումին մասին։

Բայց Պուրկիպայի ճառին կարեւոր մէկ մասը կը վերաբերէր ալժերացի իր եղբայրներուն։ Հաբիպ Պուրկիպա սահմանային հարցեր մէջտեղ դրաւ եւ յայտարարեց թէ Թունուզեան դրօշը պիտի դրուի թիւ 233 սահմանաքարին վրայ։ Այդ սահմանաքարը Սահարայի վրայ Թունուզեան պահանջներուն ծայրագոյն սահմանն է, Ֆոր-Սէնէն 45 քիլոմեթր հարաւ։ Այդ սահմանը գծուած է 1910ի ֆրանքօ-թունուզեան համաձայնութեան հիման վրայ, եւ Պուրկիպա կ'ուզէ այսօր գործածել այդ համաձայնութեան կէտերը։ «ԱՀԱԿ»ը անշուշտ շատ վրդովուած է այս ճառէն, մանաւանդ այն մասէն, որ կը վերաբերի ուղղակի Ֆերհաթ Ապպասի։ Արդարեւ նախագահ Պուրկիպա ըսած է. ակնարկելով «Ալժերացի եղբայրներուն» — «Տարբեր, որոնք իրենք իրենց հարց կուտային թէ Ալժերիա Ափրիկէի կամ Եւրոպայի՞ մաս կը կազմէ, երբ մենք կը փտէինք Ֆրանսական բանտերուն մէջ»։

Ակնարկութիւնը շատ յստակ է, մանաւանդ երբ յիշենք թէ երկրորդ աշխարհամարտի նախօրեակին Ֆերհաթ Ապպաս

(Շար.-ը կարդալ Դ. էջ)

ԳԱՐԵԳԻՆ ՊԱՏՐԻԱՐՔԻ ՅՈՒՂԱՐԿԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆԸ

«Յառաջ»ի Ուրբաթ օրուան թիւով՝ նկարագրած էինք թաղմանական արարողութիւնը Մայր Եկեղեցիին մէջ, ուրկէ յուղարկաւորներու թափօրը մեկնեցաւ Շիշլի, այնպիսի կանոնաւորութեամբ մը որ ճշդուած էր ըստ Պատրիարքարանի յայտագրին։

Յուղարկաւորներու թափօրը Շիշլի կը հասնի կէս-օրէ ետք ժամը 2ին։ Խուռն բազմութիւն մը գերեզմանատան առջեւ։

Թափօրին առջեւ եկեղեցականները, — Տիրան եւ Մամբրէ արքեպիսկոպոսները, Սերովբէ, Շնորհք եւ Կոմիտաս եպիսկոպոսները, եւ վարդապետներ ու քահանաներ։ Թափօրին առջեւէն՝ Գիւտ վարդապետ կը կրէ պատրիարքական աւազան որ ծածկուած է սեւ շղարշով մը։ Աւելի առջեւէն՝ եօթը ծաղկեպսակներ, առաջինը Թուրք պետութեան նախագահին անունով, յետոյ փարթամ ծաղկեպսակներ Իսմէթ Ինէօնիւի կողմէ, Հալք կուսակցութեան անունով, բանակին կողմէ, Ատալէթ կուսակցութեան անունով, Պոլսոյ կուսակալութեան եւ «Ճափը վէ Գրեար» դրամատան կողմէ։

Թափօրը կը մտնէ պատրիարքներու թաղը։ Այստեղ կը սկսի թաղմանական բուն արարողութիւնը։ Դամբանականներ կը խօսին Տիրան Արքեպիսկոպոս, Մամբրէ արքեպիսկոպոս, Սերովբէ Եպիսկոպոս, իսկ Կոմիտաս երգեց՝ երբ վար կ'իջեցնէին դագաղը։ Աշխարհականներուն կողմէ (պատրիարքարան) խօսեցաւ Գ. Կարապետ Արբահամեան, որու դամբանականը դասական կատարեալ գեղեցկութիւն մը ունի։

Գերեզմանատան մէջ, թաղման արարողութեանց ներկայ էին Շիշլիի քայմաքամը՝ յանուն կառավարութեան եւ կուսակալութեան։

ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԸ ՊՈԼՍՈՅ ՄԷՋ

Գարեգին պատրիարքի յուղարկաւորութենէն ետք Տիրան Արք. Ներսոյեան մեկնեցաւ Ամերիկա, իսկ կաթողիկոսը ուզեց այցելել բոլոր եկեղեցիները, ազգային հաստատութիւնները եւ դպրոցները։ Այսպէս շրջեցաւ Ս. Փրկիչ ազգային հիւանդանոցը, Ս. Խաչ ընծայարանը, ազգային վարժարանները, Պետրոս Դուրեանի գերեզմանը, Գալֆայեան մայրապետի վարժարանը, ինչպէս նաեւ Պոլսոյ պատմական վայրերը, Այա-Սոֆիան, Թրքական թանգարանը, Յունաց պատրիարքարանը։ Աթենակորաս հացկերոյթ մը տուաւ ի պատիւ Վազգէն կաթողիկոսին։

Շահեկան էին մասնաւորաբար Պոլսոյ հայ ուսուցիչներու եւ երգչախումբերու հետ իր հանդիպումները, — աւելի քան հազար հոգի կ'անդամակցին այս երգչախումբերուն, որոնք կը պահպանեն եկեղեցական երգեցողութեանց աւանդութիւնները։ «Կը մեկնիմ, սիրտս կէսը հոս թողած» ըսաւ կաթողիկոսը բաժնուելով այս շրջապատէն։ Նոյնքան անկեղծ յուզում մը կը մատնէր՝ երբ կը բաժնուէր իր նախկին «պաշտօնակիցներէն», որոնք ուսուցիչներն են։

Վազգէն կաթողիկոս այցելութիւն մը տուաւ նաեւ Մխիթարեան Միաբանութեան հայրերուն։

Պոլսոյ ժողովուրդը, լաւագոյնս մեծարելու համար իր կրօնապետը, որ կուգայ պատմական վայրէ մը, յիշատակի թանկագին նուէրներ ըրաւ, ճոխ, հացկերոյթներ սարքեց։ Իր կարգին, կաթողիկոսը արծաթեայ պնակ մը նուիրեց Աթենակորաս պատրիարքին, լանջախաչ կրելու իրաւունք՝ Գալֆայեան մայրապետանոցի մեծաւորուհիին։

Տուինք հեռագրական լուրը. թէ կաթողիկոսը յետոյ մեկնեցաւ Անգարա, այցելութիւն մը տալու համար պետութեան նախագահին։ Թերեւս խօսելու համար նաեւ սահմանադրական մեր իրաւունքներուն մասին՝ ընտրելու համար նոր պատրիարքը, («Ժամանակ» թերթը թեկնածու կը ներկայացնէ Շնորհք եպիսկոպոսը»)։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԳՈՆԻ մէջ բացուեցաւ վեցերու Եւրոպայի «վերին ժողովը», Փարիզէն մեկնումի նախօրեակին, Ֆրանսայի արտաքին նախարարը, որ կ'ընկերանայ նախագահ տը Կոլի, անդրադառնալով հանդիպումին յայտարարած էր, թէ «առաջին քայլն է Եւրոպայի քաղաքական համագործակցութեան»։ Նոյնը կը մտածեն Գերմանացիք։ Տը Կոլ, որ նախապէս Բոննով պիտի երթար, ի վերջոյ կառքով գնաց, աննպաստ օդին պատճառով։ Մինչեւ վերջին վայրկեանը սակայն Հըռենոսի վրայ Տօյչլանտ զբօսանաւին ճամբան ջնջուած չէր։

ԱՐԱԲ ՄԻԱՑԵԱԼ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆԸ ներկայիս զօրավիգ կը կանգնի Քուէյթի անկախութեան, եւ կ'առաջարկէ որ այս վերջինը մաս կազմէ Արաբական լիկայի եւ ընդունուի ՄԱԿէն ներս։ Արդարեւ, ըստ Գահիրէի օրաթերթերէն՝ «Ալ Ահրամ»ի, Նասըր այս իմաստով յուշագիր մը ղրկած է Քուէյթի էմիրին։

ՍՊԱՆԻՈՅ յեղափոխութեան 25րդ տարեդարձին առթիւ Մատրիտի մէջ տողանցեցին քսան հազար զինուորներ եւ երկրին բոլոր շրջաններէն եկած յիսուն հազար նախկին ռազմիկներ։

ՈՒԿՐԱՆԻՈՅ մէջ երկրագործական նոր գայթակղութիւն մը երեւան ելաւ։ Մեքենաներ երեսի վրայ ձգուած եւ վիճակագրութիւններ կեղծուած են։ Մօտ 15 պատասխանատուներ պատիժի ենթարկուեցան։

ՄԱՂԱՔԻԱ ԱՐՔ. ՕՐՄԱՆԵԱՆ

—o—

ԽՄԲ.— Փետրուարին ծննդեան 120ամեակն էր Արմաշի նախկին վանահայր եւ Կ. Պոլսոյ պատրիարք Մաղաքիա Արք. Օրմանեանի:

Ստորեւ, քաղելով «Էջմիածին» ամսագրի վերջին թիւէն (Մայիս) արեւմտահայերէնի վերածած՝ կը ներկայացնենք համառօտ կենսագրութիւնը :

Օրմանեան ծնած է 1841 Փետրուար 11ին Կ. Պոլիս, Բերայի թաղամասը : Հայրը՝ Անտոն Օրմանեան դեղագործ էր, իսկ մօր անունն էր Եղիսաբէթ (Միասնեան): Աւազանի անունը եղած է Թորոս:

Նախնական կրթութիւնը կը ստանայ Կ. Պոլիս եւ տասը տարեկանին կը մեկնի Հռոմ, ուր, կ'ընդունուի Անտոնեանց Ս. Լուսաւորիչ վանքը:

Մաղաքիա վերանուանումով նորընծայ կ'օծուի 1855 Դեկտեմբեր 25ին: Երեք տարի ետք կը դառնայ կրօնաւոր եւ կը կոչուի «եղբայր Մաղաքիա Օրմանեան, միաբանն Անտոնեանց» ու կը յաճախէ Վատիկանի ճարտասանութեան դասընթացքները :

1858 Նոյեմբերին կ'անցնի Ս. Ապողինարի դպրոցը :

1860 Ապրիլին կ'ընդունի դպրութեան չորս աստիճանները: Երեք տարի ետք սարկաւագ կը ձեռնադրուի , ապա, 1863 Օգոստոս 11ին՝ քահանայ Եդուարդ արք. Հիւրմիւզեանի ձեռամբ :

1865 Մայիս 27ին կ'անցընէ Աստուածաբանութեան քննութիւնը եւ Օգոստոսին կը ստանայ մագիստրոսութեան օրհնութիւն: Նոյն տարուան Հոկտեմբերին կը նշանակուի հայերէնի ուսուցիչ քարոզչական դպրոցին մէջ :

15 տարի անընդհատ Հռոմ մնալէ ետք, 1866 Յունուար 19ին կը մեկնի Կ. Պոլիս, ուր, կը նշանակուի քարտուղար Անտոնեան միաբանութեան մօտ: Նոյն շրջանին տեսուչի եւ ուսուցիչի պաշտօններ կը վարէ Թաքսիմի Անտոնեանց վարժարանին մէջ:

1867 Հոկտեմբերին կը մեկնի Հռոմ՝ Հասունեանց հարցերով զբաղելու համար: Մէկ տարի ետք, Օգոստոս – Սեպտեմբերին Հռոմի մէջ կը ստանայ իմաստասիրութեան, . աստուածաբանութեան եւ եկեղեցական իրաւագիտութեան մասնագիտութեան տիտղոսը: Այնուհետեւ անգամ կը նշանակուի Հռոմի Աստուածաբանական կաճառին:

Նոյն տարուան Հոկտեմբերին կը վերադառնայ Կ. Պոլիս :

1869 Նոյեմբերին, իբրեւ աստուածաբան կը մասնակցի Վատիկանի ժողովին:

1870 Ապրիլին կը փախի պապական հալածանքներէն եւ կը հաստատուի Կ. Պոլիս, ուր եւ կը հրատարակէ «Հայ Արեւելեան Կաթոլիկայք» գիրքը իտալերէն լեզուով, ապա՝ «Թեվերտուրուս կամ Թուրքիա եւ պապութիւն» գիրքը՝ դարձեալ իտալերէն լեզուով. «Արեւելեան կաթոլիկաց իրաւունքները» եւ «Վատիկան եւ Հայք» գիրքերը Ֆրանսերէնով: Այս վերջինը նախորդ երկու գիրքերուն հետ, պապական արգիլեալ գիրքերու (Էնտէքս) ցանկին մէջ կ'անցնին :

Հռոմի մէջ, 1875 Յունուար 24ին, կը տեսակցի զօրավար Կարիպալտիի հետ :

Գրեթէ տարի մը ետք, Ապրիլ վերջին, Օրմանեան կ'որոշէ վերջնականապէս իր կապերը խզել Վատիկանի հետ, ու, 1877 Փետրուար 11ին կը դիմէ Ներսէս Վարժապետեան պատրիարքին՝ Հայ Եկեղեցւոյ գիրկը դառնալու համար : Պատրիարքին պատասխանը կ'ըլլայ. «Տեղդ կեցիր եւ խմորէ, մենք քեզ արդէն կը ճանչնանք»:

Օրմանեան վարդապետ մօտ երեք տարի եւս «իր տեղը կը մնայ» եւ այդ շրջանին վերատեսուչ կը նշանակուի Ղալաթիոյ Ազգային մատենադարանին , ուր, այժմէական դասախօսութիւններ կը կարդայ ազգասիրութեան մասին:

1879 Նոյեմբեր 28ին, Կիրակի, Գիւտ Խաչի տօնին օրը, Օրմանեան պաշտօնապէս եւ հանդիսաւոր կերպով կ'ընդունուի Հայաստանեայց Եկեղեցւոյն ծոցը Ներսէս պատրիարքին կողմէ, իր հետ բերելով 45 այր եւ 30 կին: Նոյն օրը, Գում Գափուի Մայր Եկեղեցիին մէջ կը ստանայ ծայրագոյն վարդապետութեան աստիճան Վարժապետեան պատրիարքին ձեռամբ: Ապա քարոզիչ կը կարգուի Ղալաթիոյ Ս. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ: Յաջորդ տարին Վանորէի խորհուրդին անդամ է, ապա 1880 Ապրիլ 2ին կ'ընտրուի Կարինի Թեմի առաջնորդ :

1881 Հոկտեմբերին Կարինի մէջ կը բացուի Սանասարեան վարժարանը, որուն տեսչական բաժնին նախագահութիւնը կը ստանձնէ Օրմանեան :

Պատրիարքարանի հրահանգով Կարինէն կ'անցնի Մուշ՝ իբրեւ քննիչ Մուշի Հայերու վիճակին :

1883 Ապրիլին Կ. Պոլիս կը վերադառնայ Կարինի ծանօթ դէպքերուն կապակցութեամբ ու քիչ ետք վերստին կը մեկնի իր պաշտօնատեղին :

1886 Յունիս 8ին, Գարեգին վարդապետ Սրուանձտեանի հետ, Էջմիածինի մէջ եպիսկոպոս կը ձեռնադրուի Մակար կաթողիկոսին կողմէ: Էջմիածինէն անմիջապէս կ'անցնի Վան՝ Պատրիարքարանի կողմէ իբրեւ քննիչ եւ այնտեղէն կը վերադառնայ Կարին :

1888 Յուլիս վերջին Օրմանեան կը ձգէ Կարինի առաջնորդութիւնը եւ Մակար կաթողիկոսի հրամանով կը հրաւիրուի Էջմիածին՝ Գէորգեան ճեմարանին մէջ աստուածաբանութիւն դասախօսելու համար :

1889ին կը վերադառնայ Կ. Պոլիս եւ տեսուչ կը նշանակուի Արմաշի մէջ բացուելիք դպրեվանքին :

1892ին, իբրեւ Կ. Պոլսոյ պատրիարքարանի պատգամաւոր, Էջմիածինի մէջ կը մասնակցի կաթողիկոսական ընտրութեան եւ արեւմտահայերու քուէն ի նպաստ Խրիմեանի կուտայ:

1892 Մայիս 20ին կը վերադառնայ Արմաշ՝ իբրեւ վանահայր եւ վերատեսուչ դպրեվանքին : Արմաշի մէջ իր եւ Դուրեանի ջանքերով լոյս կը տեսնէ Դպրեվանքին «Մասիս» կրօնաթերթը: Նոյն տարուան Սեպտեմբերին Դպրեվանքին 9 դպիրներէն եօթնին սարկաւագութեան աստիճան կուտայ :

1896ին կ'ընտրուի Թուրքիոյ Հայոց պատրիարք, եւ այդ պաշտօնը կը վարէ 12 տարի անընդհատ :

1908 Մայիս 10ին կը հռչակուի Օսմանեան Սահմանադրութիւնը եւ Օրմանեան սրբազան կը ստիպուի հրաժարիլ պատրիարքութենէն եւ կ'ամբաստանուի :

1910ին կը գրէ «Ցիչատակարան երկու տասնամեայ պատրիարքութեան» գիրքը, ուր կը պաշտպանէ իր տեսակէտները եւ գործունէութիւնը :

Պատրիարքութենէն հրաժարելով առաւելապէս կը զբաղի գրական աշխատանքներով :

1911 Փետրուար 11ին լոյս կը տեսնէ «Համապատում »ը: Քանի մը ամիս յետոյ Ֆրանսերէն լեզուով կը հրատարակէ « Հայոց եկեղեցին», իսկ մէկ տարի ետք՝ « Ազգապատում»ի Ա. եւ Բ. հատորները:

1913 Յունուար 3ին, Ազգային երեսփոխանական ժողովը, քննելով Օրմանեան սրբազանի դէմ եղած ամբաստանութիւնները, կ'արդարացնէ Սրբազանը.

1913 Մարտ 2ին պատգամաւոր կ'ընտրուի եկեղեցական Համագումարին Նո[...] շրջանին դասախօսութիւններ կուտայ [...] Պոլսոյ մէջ: Նոյն տարուան Օգոստոսին կ'ընտրուի Կրօնական ժողովի անդամ, ապա՝ Եգիպտոսի Թեմին առաջնորդ, բայց կը մերժէ :

1914ին Ազգային վարչութեան [...] ինք եւ Վահան Թէքէեան լիազօր պատուիրակներ կը նշանակուին, [...] համար Երուսաղէմի կնճիռը :

Օրմանեան Երուսաղէմ կը մնայ [...] Մայիս 19էն մինչեւ 1917 Նոյեմբեր [...] Ս. Յակոբեանց վանքին մէջ կը ստանձ[նէ] մէկ քանի պաշտօններ, կը դասաւանդէ ժառանգաւորաց վարժարանին մէջ [...] սկսի գրել անդրանիկ «Խոհք եւ Խօսք»ը

Սրբազանի կեանքին վերջին հանգրուանը Դամասկոս կ'ըլլայ: Երբ [...] բանակները կը մտնեն Երուսաղէմ [...] Կիլիկիոյ Սահակ Կաթողիկոս Խապա[եան]ի հետ, ինք եւս կը փոխադրուի Դամասկոս, ուր, կ'աւարտէ իր «Խոհք Խօսք»ը :

1918 Մայիսին կը վերադառնայ Կ. Պոլիս, ուր, Նոյեմբեր 19ին, 78 տարեկան հասակին մէջ կը կնքէ իր մահկանացուն.

Յ. ՍԱՐԿԱՒԱԳ ԳՈՋԱՔԵԱՆ

ՎԱՂԱՐՇԱԿ ՆՈՐԷՆՑ

—o—

(Բ. եւ վերջին մաս)

Լաւատեսութիւնն ու կենսուրախ ոգին կ'իշխեն Նորենցի սիրային գրուածքներուն մէջ:

Անձնական յոյզերուն զուգահեռ, նկատելի է, թէ այդ օրերուն իսկ եւ միաժամանակ, սաղմնաւորուիլ եւ զարգանալ կը սկսի իր մօտ հայրենիքի վերածնութեան գաղափարը :

Բայց հիմա մշուշը արեան
Ցնդել է խաղաղ արեւով ,
Ներիր իմ մեղքը հնօրեայ,
Ընկեր իմ, օր իմ արեւոտ :

Այս տեսակէտէն նշանակալից է 1924ին գրած «Լուսայգ» բանաստեղծութիւնը, ուր կը շեշտէ հայրենիքին յաւերժականութիւնը, այլաբանական պատկերով: Տեղի կ'ունենայ պայքար մը խաւարին եւ լոյսին, գիշերուան եւ լուսաբացին միջեւ, յանգելու համար լոյսին յաղթանակին, զոր բանաստեղծը կ'ողջունէ խնդումն եւ բերկրալի սիրտով :

Նայիրեան վեղեցիկ առաւօտը կը մարմնացնէ յաւերժական հայրենիքը: Ու բանաստեղծը հաւատացած է, թէ այդ հայրենիքը դարմանելէ ետք իր հին վէրքերը, պիտի դիմէ դէպի պայծառ ապագան .

Զարթնել է երկիրը իմ հին,
Խմում է լոյսը բոսոր,
Բռնել է պայծառ ուղին
Դէպի կապտաշունչ կէսօր :

Յետագային, 30ական թուականներուն, Նորենցի հետաքրքրութիւնները [...] առարկան եւ ներշնչումի աղբիւրը [...] ւելապէս Հայաստանը պիտի ըլլայ ու [...] եւ հայ ժողովուրդը , որ իր ստեղծագործական աւիւնով կը դարմանէ իր [...] վէրքերը եւ կը կառուցանէ իր հայրենիքը. Այս տեսակէտէն յատկանշական են «[...]ու ձորը», «Սեւան» եւ «Արագած [...]» քերթուածները: Այս վերջինը վիպական եւ սրտայոյզ գրուածք մըն է, ուր բանաստեղծը յաջող կերպով իրար զօդած [...] նիւթն ու բանաստեղծական ձեւը՝ մէ[ջ]տեղ բերելով երաժշտական կուռ եւ [...] ստեղծագործութիւն մը. Արագածի [...] հարին երգը կը խորհրդանշէ մեռնող [...] ծնող, քանդուող եւ շինուող կեանքի [...] երջանիկ ժամանակը :

Այդ մահի մէջ է հնչում մի անսահման
ցնծութիւն
Ինչպէս խատիկն է մեռնում, մեռնելու
ծիլ արձակած
Ծիլը կանաչ խնդութիւն, որ ծաղկում
հազար գոյն
Եւ ծիծաղում , ասես թէ՝ մահի վրայ
չէ ծաղկած

Օ, ցնծացէ՜ք, ցնծացէ՜ք, մայրեր
քանդւող, կառուցող
Ցնծա՛, սիրնգ, որ հիմա տխուր [...]
է մեռնում .

ՎԱՆԻՆԱ ՎԱՆԻՆԻ

—o—

Նկարագրեց այն վիճաբանութիւնը որ ունեցած էր ինքն իր հետ հայրենիք բառին շուրջ: Վանինան երջանիկ էր : Կը խորհէր մտովի ու կ'ըսէր.

« Եթէ ստիպուի անպայման ընտրութիւն մը ընել հայրենիքին եւ իմ միջեւ, ես նախընտրութիւն պիտի ունենամ ...»:

Մօտակայ եկեղեցիին ժամացոյցը ժամը երեքը հնչեց : Հրաժեշտի վերջին պահը կը մօտենար: Փիեթրօ հեռացաւ իր սիրականին բազուկներէն ու սկսաւ իջնել արդէն փոքր սանդուխէն երբ Վանինա զսպելով իր արցունքները, ըսաւ անոր ժպտելով .

— Եթէ դուն խնամուած ըլլայիր պարզուկ գեղջկուհիի մը կողմէ, անոր հանդէպ երախտագիտութիւնդ յայտնելու համար բան մը պիտի չընէի՞ր, պիտի չուզէի՞ր վճարել անոր: Ապագան անորոշ է, պիտի ճամբորդես բազմաթիւ թշնամիներէ շրջապատուած ... Արդ, քու երախտագիտութիւնդ ինծի յայտնելու համար, իբր թէ ես խեղճ գեղջկուհի մը եղած ըլլայի, երեք օր եւս կեցիր ...

Միսիրիլլի մնաց երեք օր եւս :

Վերջապէս հեռացաւ Հռոմէն: Շնորհիւ օտար դեսպանատան մը միջնորդութեամբ գնուած անց -ագրին. ողջ առողջ հասաւ իր ընտանիքին մօտ: Մեծ հրճուանք պատճառեց իրեններուն, վասնզի զինքը մեռած կը կարծէին : Բարեկամները իր վերադարձը տօնեցին սպաննելով մէկ երկու Քարապինիէ (այսպէս կը կոչուին Պապին իշխանութեան տակ գտնուող ոստիկան – զինուորները):

— Առանց անհրաժեշտ պարագայի , մենք չենք սպաններ իտալացի մը որ գիտէ զէնք գործածել: Մեր հայրենիքը Անգլիոյ նման երջանիկ կղզիկ մը չէ: Զինուորներ են որ կը պակսին մեզի դիմադրելու համար Եւրոպայի վեհապետներուն միջամտութիւնը :

Ատեն մը ետք, Միսիրիլլի շրջապատուելով քարապինիէներէ, անոնցմէ երկուքը սպաննեց այն հրացաններով, զորս Վանինան տուած էր իրեն : Այնուհետեւ իշխանութիւնները իր գլուխը բերողին խոստացան մեծ պարգեւ ...

Վանինան չէր երեւար Ռոմանեայի մէջ: Միսիրիլլի խորհեցաւ թէ մոռցուած էր : Ինքնասիրութիւնը վիրաւորուեցաւ , սկըսաւ մտածել այն տարբերութեան վըրայ, որ գոյութիւն ունէր իր եւ իր հաշմանուհիին ընկերային դիրքին մէջ եւ որ կը բաժնէր զիրենք :

Պահ մը մտածելով անցած երջանիկ օրերուն մասին, խոլ փափաք մը ունեցաւ վերադառնալու Հռոմ, տեսնելու համար թէ ի՞նչ կ'ընէր Վանինան :

Այս մտածումը քիչ էր մնացեր որ իբագործէր, ինչ որ կը խորհէր թէ իր պարտականութիւնն էր, երբ իրիկուն մը, մօտակայ եկեղեցիին զանգակը Անժելիւսը հնչեց, տարօրինակ եղանակով մը, այնպէս՝ իբր թէ զանգակահարը մեծ հաճոյք կը զգար ատկէ :

Այս զանգահարութիւնը քարպոնարիներու ժողովի մը հրաւէրն էր: Միսիրիլլի Ռոմանեայ հասնելէն ի վեր կ'անդամակցէր այդ կազմակերպութեան :

Նոյն իրիկունը հաւաքուեցան անտառին խորը գտնուած հիւղակի մը մէջ, որ ապաստանն էր երկու ճգնաւորներու:

Այս վերջին երկուքը , հաշիշէն թմրած, անկարող էին նշմարել թէ ինչ բանի կը գործածուէր իրենց հիւղակը ...

Միսիրիլլի , որ հաւաքավայրը հասաւ արդէն տխուր տրամադրութեամբ , տեղեկացաւ թէ իրենց պետը ձերբակալուած ըլլալով, ինքը, հազիւ քսան տարեկան պատանի, սահմանուած էր պետը դառնալու կազմակերպութեան մը, որուն շարքերուն մէջ կային յիսունը անցած մարդիկ, որոնք այս դաւադրական ցանցին մէջ կ'աշխատէին երկար ատենէ ի վեր՝ Միւրայի 1815ի արշաւանքէն ասդին :

Այս անյուսալի պատիւը ստանալով, Փիեթրօ զօրաւոր կերպով զգաց իր սրտին զարկերը:

Երբ բոլորովին մինակ մնաց, որոշեց այլեւս երբեք չխորհիլ երիտասարդուհիին վրայ, որ զինք մոռցած էր, [...] տրամադրել իր բոլոր ուժերը, [...] հոգին իր պարտականութեան, այն[...] փրկել Իտալիան բարբարոսներէ[...] քէն... :

Երկու օր ետք, իբրեւ պետ, իրեն [...] կուած տեղեկագիրներու մէջ [...] թէ՝ իշխանուհի Վանինան հասած [...] Սան Նիքոլայի իր դղեակը :

Այս լուրը իր հոգիին մէջ նետեց [...] խռովք, քան ուրախութիւն: Պահ մը [...] տածեց սուրալ դէպի Սան Նիքոլայի [...] եակը, յետոյ, երբ խորհեցաւ որ Վա[նի]նան արդէն զինքը մոռցած էր, կա[...] ցաւ դարձեալ իր պարտականութիւն[նե]րուն: Եւ սակայն, ինչ որ ալ ըլլար, [...] նօգուտ անցան . Հետեւեալ օրը [...] դային ...

Զինքը առաջուան նման կը սիրէ[ր] ... ուշացման պատճառը այն էր որ [...] ուզած էր զինք ամուսնացնել: Հայր[ը] բերէր երկու հազար սէքէն: Այս [...] կնկալ նիւթական օգնութիւնը [...] դարձաւ որ Միսիրիլլիի դիրքը, իր [...] պաշտօնին մէջ աւելի ամուր հիմերու [...] բայ հաստատուի: Նոր դաշոյններ [...] պրուեցան Քորֆուէն, կաշառեցին [...] պին նուիրակին մտերիմ քարտուղար[ը] [...] րուն պաշտօնն էր հետապնդել քարպո[նա]րիները:

ՍԹԱՆՏԱԼ

(7 Շր. թ.)

...փաղաք, մահի դէմ, ցնծա՛,
երկիր, ցնծա՛ հող,
...սրտեր, ցնծացէ՛ք, ցնծութեան
երգն է լեռում :

Վ. Նորենցի 40ական թուականներու ...երը բաժնուած են երկու ժամանա– ...ջաններու՝ 1941 – 1945, որ կ'ընդ– ...է Համաշխարհային երկրորդ պատե– ...րմի տարիները եւ 1946 – 1950, որ կը ...ամի ...պատերազմի վերջաւորու– ...թեան եւ խաղաղութեան հաստատման : ...Առաջին ժամանակաշրջանի քերթուածնե– ...ուն մէջ նշանաւոր է «Հայրենական պա– ...տերազմ» բանաստեղծութիւնը, որ իր ...տոգուածքով եւ արտայայտութեան ...ձեւով կը յիշեցնէ Չարենցի «Ամբոխ– ...ները խելագարուած » քերթուածը : Վա– ...ղաջակ Նորենցի գրութիւնը կ'ընդգրկէ ...ամբողջ պատերազմին նկարագրութիւնը՝ ...սկիզբէն մինչեւ վերջը:

Պատերազմէն ետք նոր եռանդով կը ...լծուի աշխատիլ նոր գործերու վրայ ; Կը ...գրէ հայրենասիրական երգերու նոր շար– ...քեր, որոնք կ'արտացոլեն Հայաստանի ...գեղանկար պատկերները եւ կը գրուա– ...ուին հայ վիտնականներու նուաճումները ...Համբարձումեանին նուիրուած ...(«Աստղերգութիւն»ը) ու վերջապէս կը ...ներկայացնէ սիրոյ ապրումներու եւ յոյզե– ...րու երգերը («Վերջին սէր»):

Աւելի ուշ, 50ական թուականներուն, Նորենց կը հրատարակէ քանի մը հատոր– ...ներ — «Գիրք քնարական»՝ 1954–ին, «Ճանապարհներ»՝ 1956ին, «Իմ աշ– ...խարհը» 1958ին, «Գօէմներ»՝ 1960ին :

Նոր գործերու հետ, այս հաւաքածոնե– ...րուն մէջ զետեղուած են նոյնպէս հին ...բայց վերամշակուած գործեր : Այս ժա– ...մանակաշրջանին մէջ եւս, վիպապաշ– ...տութիւնը կը մնայ բանաստեղծին սիրած ...նիւթը :

Հայրենիքին սէրը կը շարունակէ լէյտ– ...մոտիվ մը ըլլալ բանաստեղծին համար: «Մայրենի հողը», «Հէքեաթի պէս », «...Արփի բարձունքներից», «Կամարների ...զարդերը», «Կենդանի քարը » եւ այլ ...բանաստեղծութիւններ նուիրուած են ...հայրենիքի փառաբանութեան : ...Նորենցի բանաստեղծին հայրենասիրու– ...թիւնը ամբողջական ապրում մըն է, որ ...արտայայտուի բանաստեղծական հո– ...գեվիճակներու զանազան երանգաւորում– ...ներով: Միշտ նոյն եւ երաժշտութիւն է ...ան մերթ դարձան վարարուն ջուրերուն ...պէս յախուռն պոռթկում :

Հայրենասիրական ներշնչումներու ծը– ...ծուած են նաեւ քանի մը հայ բանաս– ...տեղծներուն նուիրուած Վ. Նորենցի եր– ...գերը՝ «Յովհաննէս Թումանեան», «Եղի– ...շէ Չարենց» , «Անտարական աղբիւր» (Նը– ...ւիրուած Ալազանին), «Բանաստեղծի ...տաղը» (Նուիրուած Չարենցին), «Մի– ...ջոց, երգով» (Ա. Իսահակեանի յիշատա– ...կին նուէր):

Վաղարշակ Նորենց, ինչպէս ըսուե– ...ցաւ, վիպապաշտ գրող մըն է : Այսու– ...ամենայնիւ, այդ վիպապաշտութիւնը իր–

րեւ ոճ միօրինակ չէ : Կը տարբերի ըստ նիւթին եւ յղացումին: Երբեմն մեղմ եւ քնքոյշ է՝ երբ բանաստեղծը անձնական մտերմիկ զգացումներ կ'արտայայտէ, երբեմն շարժուն եւ կորովի է, երբեմն ալ խանդավառ եւ ոգեշունչ: Մէկ խօսքով Նորենցին ոճը աշխոյժ եւ թռչկո– տուն՝ կը սահի տեսարանէ տեսարան՝ համակելով ջերմ հայրենասիրութեամբ :

Տաղաչափական ձեւերու օգտագործու– մը բազմազան են Նորենցի բանաստեղ– ծութիւններուն մէջ: Ասոր համար է, որ իր գրութիւնները փրկուած են միօրինա– կութեան վտանգէն: Կիրարկած է չափի, տողի, յանգի տարբեր ձեւեր :

Վերջապէս Նորենցին քերթողութիւնը աչքի կը զարնէ իր հարուստ բառապաշա– րով: Այդ հարստութիւնը սակայն լեզուի պաճուճաւոր ձեւերուն եւ բառերու աւե– լորդ ցուցադրութեան մէջ չէ: Ընդհա– կառակն, ան կը ձգտի լեզուի պարզու– թեան: Խօսք դրոյշ է ածականներու, մակդիրներու եւ փայլուն բառերու գոր– ծածութեան մէջ: Աւելի ճիշդ ան ունի ճաշակ բառերու ընտրութեան մէջ եւ գա– նոնք օգտագործելու հմտութիւն :

Երբեմն նոյնիսկ կը դիմէ բարբառնե– րու օգնութեան, հարստացնելու համար իր բանաստեղծական լեզուն : Իր բա– նաստեղծութիւններուն մէջ նոյնիսկ կը հանդիպինք արեւմտահայերէնին յատուկ որոշ դարձուածքներու եւ բառերու :

Գ. ՀԱՏԻՏԵԱՆ

ԱԶԳԵՐՈՒ ԹԱՏՐՈՆԸ

Ազգերու Թատրոնի ներկայ տարուան թատերաշրջանը վերջ գտաւ, Թէաթր տիւ Վիէօ Գոլոմպիէի բեմին վրայ ներկայաց– ուած Ժան Ժընէի «Պատգամը» թատե– րախաղով, որ յաջող կերպով բեմադըր– ուեցաւ Արեւմտեան Գերմանիոյ Ժողո– վրդական Թատրոնին (Ֆոլքսպյունէ) կողմէ :

Աւելորդ կը համարինք ծանրանալ այս թատերակին նիւթին վրայ, քանի որ այս սիւնակներուն մէջ իր ատենին խօս– ուած է Փրանսական յառաջապահ թատ– րոնին խաղացանկին աչքառու մէկ նմոյ– շը եղող այդ գործին մասին, ու բացա– տրուած անոր նիւթը :

Ինչ որ կ'արժէ յիշատակել, վերոյիշ– եալ թատերակին գերմաներէն վերարտա– դրութիւնը գերմանացի դերասանները խաղացին անխառն արուեստով մը, հա– ւատարիմ մնալով երկին Փրանսական նը– կարագրին :

Հարկ է նշել նաեւ, որ Գերմանիոյ Ժող. Թատրոնը Եւրոպայի լաւագոյն թատերական մէկ կազմակերպութիւնն է, որ այս տարի կը բոլորէ իր հիմնադրու– թեան եօթանասնամեակը :

Ազգերու Թատրոնի ներկայ թատերա– շրջանի գործունէութիւնը, ինչպէս նա– խընթաց տարիները, եղաւ բեղնաւոր եւ խանդավառ :

Ժամանակակից եւ դասական միջազ– գային թատերական երկերէ զատ, որոնց բեմադրութիւնը պատիւ բերաւ ներկա– յացնող իւրաքանչիւր ազգերու արուես– տագէտներուն, Ազգերու Թատրոնը ու– նեցաւ նաեւ զանազան ֆոլքլորիք ներ– կայացումներ (երգ, պար, նուագ), ո– րոնց իրենց մասնակցութիւնը բերին եւ– րոպական երկիրներէ զատ, Միջ. Արեւել– քի եւ Հեռաւոր Ափրիկէի ժողովուրդ– ները :

ԼԻԲԱՆԱՆ

Իր ժամանակին (Ջատիկ) չխօսեցանք Լիբանանի մասին որուն մասնակցութիւ– նը նորութիւն մըն էր Եւրոպացիներուն համար: Զուարթ, կրակոտ աչքերով եւ գոյնզգոյն զգեստներով աղջիկներ ու տղաք, եկան Սարա – Պերնարի բեմին վրայ իրենց հետ բերելով տաք երկինք– ներու ջերմութիւնը, Միջերկրականի ա– բեւը եւ Արեւելքի անխառն ուրախու– թիւնը :

Անոնց շարժուձեւերը նոր կը մտենա– յին արուեստին, բայց ունէին արդէն ընազդ, վայելչութիւն եւ կատարելա– գործման խոստում :

Եթէ խմբական պարերուն երաժշտու– թիւնը արաբական միօրինակութիւնն ու– նէր, պարերը դիտելով կարելի չէր ան– շուշտ չհասկնալ թէ Մոսայէվի խորհըր– դային պարախումբը Լիբանան ալ գա– ցած է եւ չանդրադառնալ նաեւ թէ լի– բանանեան խումբին քանի մը ղեկավար– ները Մոսկուա գացած են իրենց ար– ուեստը կատարելագործելու : Այս կէտը իր առաւելութիւնն ունի երբ նկատի առ– նենք միայն Արուեստը բայց ունի նաեւ իր կարեւոր անպատեհութիւնը մանա– ւանդ ժողովրդական պարերու համար, որոնց կը պակսի ազգային դրոշմը: Բացի լեռնալիբանանի պարերէն, մնացեալը չունէին անշուշտ ազգ. հարազատ նկա– րագիր մը բայց եւ այնպէս առանց ձանձրանալու, միշտ նոյն հաճոյքով եւ խանդավառութեամբ դիտեցինք պարե– րը, լսեցինք երգերը, գնահատեցինք ներ– կայացման ներդաշնակութիւնը :

Այս ներկայացումներուն առթիւ եւ արուեստագէտներուն ի պատիւ եղան նա– եւ զանազան ընդունելութիւններ, ըլլայ անհատական, ըլլայ Լիբանանի դեսպա– նին կողմէ որոնց միշտ իր պատուոյ տեղն ունէր նաեւ Ցառաջի խմբագրութիւնը: Այս առթիւ փոխանակուած խօսակցու– թիւնները անգամ մը եւս հաստատեցին երկու ժողովուրդներու փոխադարձ հա– մակրութիւնը եւ սերտ բարեկամութիւ– նը :

ՀԱՅ ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐՈՒՆ Գ. ՀՐԹԻՌԸ

Պէյրութի Հայկազեան Գոլէճի ուսա– նողները, ղեկավարութեամբ Փրոֆէսօր Մանուկ Մանուկեանի, անցեալ շաբաթ օր, Սաննին լերան մօտ արձակեցին եր– րորդ փորձառական հրթիռը : Առաջին երկուքը արձակուած էին անցեալ Ապրի– լին եւ Մայիսին, Մեթնի անտառին մէջ:

Մեր ընթերցողները կը յիշեն անշուշտ Փրոֆ. Մանուկեանի եւ աշակերտներուն՝ Հրայր Քէշիշեանի, Համբար Գարակէօզ– եանի, Կարօ Պասմաճեանի, Միքայէլ Լատտահի եւ Սիմոն Աբրահամեանի յա– ջողութիւնը, որ մեծ պատիւ կը բերէ Լի– բանանի, հայ ժողովուրդին եւ Հայկազ– եան Գոլէճին :

Այս առթիւ Փրոֆ. Մանուկեան հետեւ– եալ տեղեկութիւնները տուաւ լրագրող– ներուն.—

«Մեր երրորդ հրթիռը երկյարկ հրթիռ մըն էր : Կ'ուզէինք փորձի ենթարկել եր– կու յարկերու անջատման մեքենականու– թիւնը – Փորձը յաջողութեամբ պսակ– ուեցաւ ; Հրթիռը, իր երկու յարկերով, բոլորովին Լիբանանի մէջ կառուցուած, երեք մեթր երկայնք ունէր եւ 38 քլ. 50 կը կշռէր : Ապահովութեան պատճառնե– րով՝ բանակը ճշդեց արձակման դաշտը, Սաննինի մօտ, եւ իր կողմէ դիտողներ ղրկեց : Առաջին յարկը վառեցաւ ելեկ– տրականօրէն : Երբ առաջին յարկին վա– ռելանիւթը սպառեցաւ, երկրորդ յարկը ինքնին վառեցաւ յատուկ մեքենականու– թեան մը շնորհիւ: Առաջին յարկը գետին ինկաւ, մինչ երկրորդը կը շարունակէր իր թռիչքը : 2200 մեթր բարձրութեան վրայ, հրթիռը կորսուեցաւ մեր տեսո– ղութենէն : Ալ չվերագտանք զայն : Եւ սակայն, հարկ է շեշտել, թէ փորձին նպատակը չէր ստուգել հրթիռին հասնե– լիք առաւելագոյն բարձրութիւնը, այլ փորձի ենթարկել անջատման մեքենակա– նութիւնը եւ երկրորդ յարկին վառելու եղանակը : Հակառակ ամառնային ար– ձակուրդին, մեր ուսանողները պիտի շա– րունակեն աշխատանքը : Յառաջիկայ եր– կու շաբաթներու ընթացքին, կը յուսանք փորձել երկյարկ նոր հրթիռ մը »:

ՔԼԱՄԱՌԻ ԱՂԷՏԵԱԼՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

Ալֆորվիլի եկեղեցւոյ հոգաբարձու– թեան նախաձեռնութեամբ, գաղութիս բոլոր կազմակերպութիւններու համե– րաշխութեամբ, Քլամառի աղէտեալնե– րուն օգնելու համար՝ հանգանակիչ մարմին մը կազմուեցաւ որ յաջողեցաւ 2 օրուան մէջ 403.500 հին ֆր. հաւաքել :

Ցուլիս վեցին Ալֆորվիլի հայաւէր քաղաքապետ Պ. Պլէօպի ընկերակցու– թեամբ գրամը յանձնուեցաւ Քլամառի քաղաքապետարանը: Ներկայ էր նաեւ Ի– սիի քաղաքապետին փոխանորդը : Ուրա– խութեամբ եւ մեծ հաճոյքով ընդունելով շնորհակալութիւն յայտնեցին Ալֆորվիլի հայ գաղութին :

Անգամ մը եւս Ալֆորվիլի Հայերը ա– պացուցին տուին ոչ միայն ազգասիրու– թեան, այլ եւ մարդասիրութեան որոնք իրենց ունեցածին աւելի՝ ինքնայօգութենէ եւ զրկումէ գոյացած լումաներով է որ կը մասնակցին նման բարի ձեռնարկնե– րու :

ՆԵՐԿԱՅ ՄԸ

ՑԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (249)

ՀԱՅՈՑ ԹԵՐԴԸ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

ՄԱՍ ԵՐՐՈՐԴ

ՎԵՐՋԱԲԱՆ

— Երբեք, երբեք — լսուեցին բազմա– թիւ ձայներ — Դա խաբէութիւն է, մի ...ր գաւ ...

...ճշմարիտ է, մեր պաշարները պա– ...ծ եւ. գուք ստանում էք աւելի քիչ ...ց եւ սնունդ, այսուհետ՝ թերեւս դո– ...գակասէն աւելի. այսուամենայնիւ ...ւիրութիւնք թշնամուն այնքան, մին– ...եւ ...պարապետն ու թագաժառանգը ...ամենն մեզ օգնութեան :

Սատւել լաւ է՝ մնալ քաղցած, քան ...ել անձնատուր, — բացականչեց մէ– ...ը ...սեր յուզումնալի ձայնով :

...մի քանի այլ ձայներ տարբեր ...կողմերից .

— Դիմադրաւել... կռուել մինչեւ վերջ ...

Ձայները շատացան ու խառնուեցին ի– րար: Բոլորի միջից զարմանալ ջոկւում էին երկու բառ .

« Կռուել... Դիմադրաւել ...»:

Երկու օր յետոյ իրօք սկսուեց պարսից նոր գրոհը: Երկու կողմն էլ կռւում էին կատաղի... Պարսից կողմից գալիս էին նորանոր ուժեր, ընկածներին փոխարի– նում էին ուրիշները, իսկ բերդապահնե– րին օգնում էին բերդում ապաստանած չինականները, ընկածների եւ վիրաւոր– ների զրահները հագած, սաղաւարտներ դրած... Բայց չկար այլեւս այնքան նետ, որ գործածեն առատօրէն, եւ ոչ իսկ պարսատիկի այնքան քար ... Հա– ւաքուած բոլոր քարերը համարեա ծա– ռայել էին իրենց նպատակին. անենք լի– նէին էլ՝ այժմ մարդիկ չունէին այնքան ուժ, որ դրանք պարսատիկներով նետեն թշնամու վրայ :

Թէ մարտիկները եւ թէ բերդում ա– պաստանածները՝ ամէնքը սնւում էին շատ սակաւ : Պակասել էր պարէնի պա– շարը, որ նախապատրաստուած էր միայն հինգ –վեց, ամենաշատը եօթը ամսուայ համար, իսկ այժմ արդէն տասներեք– րորդ ամիսն էր, եւ պաշարը, որքան էլ բաժանում էին փոքրիկ չափերով, բա– ւականելու մօտ էր :

Ամէնքը գիտէին իրենց ծանր կացու– թիւնը, բայց յոյսը, կեանքի այդ հզօր նեցուկը, պահում էր նրանց :

Ամէնքը հաւատում էին, թէ շուտով կըգայ Մուշեղը եւ կը փրկի իրենց թշնա– մուց ու սովից... Եւ քանի ամիս էր ա– հա սպասում էին նրան, բայց նա, չգի– տես ինչո՞ւ ուշանում էր, եւ պաշարները պակասում էին հետզհետէ : Այժմ բեր– դապահներին տալիս էին օրական մի բուռ բոված ցորեն կամ փոխինձ կտա– ւատի ձէթով շաղախած: Աւելի պակաս ստանում էին բնակիչները :

Այո, սովի ուրուականը կանգնած էր բոլորի առաջ, Փառանձեմը եւ բերդա– պետն ու իշխանները մտածում էին, թէ կռուեն որքան հնարաւոր է, ապա, եթէ մինչ այդ օգնութիւն չհասնի, այն ժա– մանակ կամաց – կամաց, թեթեւ խմբե– րով, կը հեռանան ստորերկրեայ ճանա– պարհով, որը ամէնքին թւում էր «Փր– կութեան դուռ», ինչպէս ասում էր Սա– հառունի Սահակ իշխանը: Բայց... պատ– մենք ինչպէս պէտք է :

Վերջերս, Հայր – Մարդպետի գնալուց յետոյ, Փառանձեմը գիշերները յաճախ պտտւում էր առանց հանգստանալու եւ ժա– մանակ առ ժամանակ դուրս էր գալիս քարէ պատշգամբ՝ դիտելու, թէ ինչ է կատարւում բերդում, նրա շուրջը, կամ երբեմն, վրան մի ծածկոց առած, իջնում էր բերդի առաջին դուռն՝ բերդապահնե– րին ստուգելու, եւ երբ տեսնում էր որ նրանք ննջում են պատերի վրայ, իսկ պահակները արթուն հսկում են բուրգե– րի գլխին նրա սիրտը ջերմանում էր ե– րախտագիտութեան զգացումներից. որ– քան պարտաճանաչ են այդ հասարակ– ական մարդիկ ...

Այդ շրջագայութեան միջոցին բերդա– պահները նկատո՞ւմ էին նրան, թէ ոչ, մէկը սակայն չէր մօտենում հարցնելու, թէ ո՞վ է, կամ ո՞ւմ է փնտռում արդ– եօք... Գուցէ եւ ճանաչում էին եւ լը– ռում: Բայց ահա մի գիշեր նա հանդիպեց բերդապետին, որ նոյնպէս մենակ, գը– րահներ հագած գնում էր դէպի պարիսպ– ները: Հանդիպեցին քարէ աստիճանների վրայ, երբ թագուհին բարձրանում էր վեր, բերդապետն իջնում էր ցած :

— Թագուհի, — կանգ առաւ բերդա– պետը զարմացած :

— Ես եմ, բերդապետ: Քնել չկարողա– ցայ, ելայ շրջելու: Իսկ ո՞ւր ես շտա– պում ինքդ :

— Դիտելու եւ հսկելու ...

Բերդապետի ձայնը բեկուած էր: Փա– ռանձեմն այդ նկատելով հարցրեց .

– Դու անհանգիստ ես, բերդապետ : Ի՞նչ է պատահել ...

Բերդապետը հառաչեց .

— Տխուր լուր, թագուհի :

— Պատմիր, — եւ Փառանձեմը լար– ուեց լսելու :

ՍՏԵՓԱՆ ԶՕՐԵԱՆ

(Շար.)

յայտարարած էր — « Ալժերական ազգի մը չուզն իսկ չեմ տեսներ »:

«ԱՀԱԿ»ի հակազդեցութիւնը անմիջական եղաւ: Ձեկոյցով մը «ԱՀԱԿ»ը անհրաժեշտ կը նկատէ հրապարակել Յունիս 29ին, Թունուզի կառավարութեան յանձնուած յուշագիրը: «ԱՀԱԿ»ը կը յայտնէ թէ կը ցաւի որ Պուրկիպայի ճառին որոշ մասերը խնդրոյ առարկայ կը դարձնեն ․ ալժերական ըմբոստութեան կարգ մը ղեկավարներու հայրենասիրութիւնը: Այս յայտարարութեան կը կցէ յուշագիրը․ ուր կը շեշտուի թէ Սահարան ալժերական է եւ չընդունիր Ֆրանսական այն տեսակէտը թէ «ֆրանսական ստեղծագործութիւն մըն է»: «ԱՀԱԿ»ը կը խօսի նաեւ սահմանային հարցերու մասին, շեշտելով թէ նման հարցեր եւ կարգ մը սրբագրումներ կրնան կատարուիլ դրացի պետութեանց հետ, երբ Ալժերիան անկախ ըլլայ բայց երբեք անկէ առաջ: Այս յուշագիրը, որ ղրկուած էր նաեւ Ռապաթ, Պամաքօ եւ համակիր այլ երկիրներ, հրաւէր մըն է բոլոր ափրիկեան պետութեանց որպէսզի «Ֆրանսական աշխարհակալութեան դիմաց ցուցադրեն իրենց միասնականութիւնը »:

ԾՆՈՒՆԴ

Տէր եւ Տիկին Պետրոս Վարդանեան բախտաւորուած են ծնունդով իրենց առաջին թոռնիկին

ԺԱՆ ՓԻԷԹ – ՊԵՏՐՈՍԻ

30 Յունիս, 1961, Ալֆորվիլ:

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Տէր եւ Տիկին Արթին Սանոսեան Սան Փավլոյէն տասը հազար ֆրանք կը նուիրէ Մշակոյթի Տան, իրենց այցելութեան առթիւ:

ՆՈՒԷՐ

Շաւիլէն Ֆիլիպ Օհաննէսեան քսան Ն. Ֆ. կը նուիրէ Մշակոյթի Տան, փոխան ծաղկեպսակի, Պ. Արտաշէս Ղազարոսեանի ցաւալի մահուան առթիւ: Ստանալ «Յառաջ»էն:

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի 1961 – 1962 տարեշրջանի արձանագրութիւնները սկսած են ․ամէն անոնք որ կը փափաքին ղրկել իրենց զաւակները պէտք է փութան այժմէն իսկ դիմում ընել հաստատութեան տնօրէնութեան:

Վարժարանին նպատակն է պատրաստել միջնակարգ ուսման պաշարով եւ հայեցի դաստիարակութիւնով օժտուած Հայուհիներ: Ուսման ծրագիրը կ'ընդգրկէ երկու ուրոյն բաժիններ.

Ա) Ֆրանսականը, որ տասացի կերպով կը հետեւի պետական լիսէներու արդիական բաժնի պաշտօնական ծրագրին, անգլերէն եւ սպաներէն լեզուներով կը պատրաստէ պրըվէի եւ պագալորէայի:

Բ) Հայկականը, որ կ'օժտէ սանուհիները հայագիտական ծանօթութիւններով, հայ լեզուի, գրականութեան, հայ կրօնքի եւ պատմութեան, Հայաստանի աշխարհագրութեան մարզերուն մէջ:

Հեռաձայն 927 – 01,72

Աշակերտուհիներ կ'ընդունի 8 տարեկանէն սկսեալ, մանրամասնութեան համար դիմել հաստատութեան տնօրէնութեան.—

1, Bld. du Nord, LE RAINCY (S. et O.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Գրիգոր Թեւանեան եւ զաւակները՝ Ժաքլին, Կիւրեղ եւ Կարապետ կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ԳՐԻԳՈՐ ԹԵՒԱՆԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին առթիւ, ինչպէս նաեւ իրենց մօր եւ մեծ մօր՝

ՇԱՀԶԱՏԷ ՈՒԶՈՒՆԵԱՆԻ

մահուան Դ. տարելիցին առթիւ:

Այս Կիրակի առաւօտ, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ:

Կը հրաւիրուին ողբացեալներուն յիշատակը յարգողները:

ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

ԽԱՆԱՍՈՐԻ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ ԱՌԹԻՒ

Շաւիլի անտառին մէջ

(Գերեզմանատան մօտ)

Յուլիս 23, Կիրակի օր առաւօտէն մինչեւ երեկոյ:

Նախաձեռնութեամբ Շաւիլի Հ. Յ. Դ. Արղութեան խումբին, հովանաւորութեամբ շրջանի բոլոր խումբերուն:

Կը խօսին՝ Ընկերներ ՀՐԱՉ ՀԱՆՏԱԼԵԱՆ եւ ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՐԻՃԵԱՆ:

Ժամը 3ին այցելութիւն ողբացեալ ընկերներ Տէր եւ Տիկին Իշխան Արղութեանի, Բժ. Տէր Դաւթեանի եւ Հրանդ Աթանեանի շիրիմներուն:

Գեղարուեստական բաժին: Բարձրախօս: Ճոխ եւ մատչելի պիւֆէ:

Անձրեւի պարագային, շիրիմներու այցելութենէն յետոյ ընկերահամակրական խնճոյք տեղի կ'ունենայ հայ դպրոցի սրահը:

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Խանասորի Արշաւանքի 64րդ տարեդարձը կը տօնուի նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէին եւ մասնակցութեամբ Շրջանիս բոլոր ենթակոմիտէներուն ու խումբերուն, ինչպէս նաեւ՝ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդին եւ Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղերուն:

Յուլիս 30ին, Կիրակի ամբողջ օրը, Վալպարի ծառախիտ անտառին մէջ:

Շրջաններու ենթակոմիտէներու եւ խումբերու վարչութիւնները այժմէն պէտք է վարձեն իրենց մասնաւոր օթոքարները:

Մանրամասնութիւնները յետագային:

×

Խանասորի ղաշտահանդէսին երթալու համար, օթօքարը Պոմոնէն կը մեկնի Կիրակի առաւօտ, Յուլիս 30ին, ժամը 8ին, Պառ Ռոքոնտի առջեւէն:

Բոլոր անոնք որ կը փափաքին օթօքարով մեկնիլ կրնան նախօրօք արձանագրուիլ, հետեւեալ ընկերներուն մօտ, Յ. Նիկողոսեան, Վ. Տ. Վարդանեան եւ Սերժ Սարգիսեան, երթեւեկի համար 4 Ն. Ֆ. վճարելով:

Ճշգրտուի տեղի չտալու համար, կը խնդրուի չուշանալ վերջին վայրկեանին

×

Խաւասորի արշաւանքի տօնակատարութեան առթիւ Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր ենթակոմիտէի վարչութիւնը դիւրութիւն տալու համար հանդէսին մասնակցիլ ուզող հայրենակիցներուն, օթոքար մը վարձած է որ կը մեկնի Կիրակի առաւօտ ժամը 7-30ին Փլաս տէ Ֆուէն, ընկ. Քէօսէեանի խանութին առջեւէն: Վերադարձ իրիկուան ժամը 20ին: Արդէն իսկ ապահովեցէք ձեր տոմսերը Քէօսէեանի (փօթօ Ռեքս, 2 Րիւ Պեռնար տիւ Պուա), Ա. Պետրոսեան մօտակառ 22 Րիւ տէ Փըթիթ Մառի եւ գրավաճառ Պ. Ծերիկեանէ 13 Րիւ տէ Տոմինիքէն:

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՃԱՄԲԱՐ

ՕԳՈՍՏՈՍ 1 - 31

AGDE (Hérault)

Միջերկրականի կապոյտ ջուրերու ափին: Խաղաղաշտ եւ լողանք: Խմբական պտոյտներ, դասախօսութիւններ եւ գեղարուեստական երեկոյթներ:

ՕՐԱԿԱՆ 9·50 Ն. Ֆ.

Արձանագրութեան համար դիմել՝ ամէն Ուրբաթ երեկոյեան ժամը 8էն – 10, եւ Շաբաթ օրերը ժամը 4 – 8, 17 Րիւ Պլօ.

Գաւառը դիմել հետեւեալ հասցէներուն.—
ՄԱՐՍԷՅԼ.— Գազարեան Վուայաժանս, 31, Լա Քանըպիէռ:
ԼԻՈՆ.— Պէրպէրեան, 39 Րիւ Տիւնուաո:
ՎԱԼԱՆՍ.— Մազաքեան, 14 Րիւ Ֆրանքլէն:
ՏԷՍԻՆ.— Լիւլէճեան, 16 Րիւ Քոլի:
ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆ.— Խրիմեան, 2 Րիւ Ռապըլէ:
ՆԻՍ.— Գարբիէլեան, 19 Պուլվ. Մանեան:

ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Համախաբր. եւ Համասերաստացիական Օտտօ Քափիւսէլի. քոյր միութիւններու կողմէ:

Այս Կիրակի առաւօտէն մինչեւ երեկոյ, Մոլիէռի ծառախիտ գեղատեսիլ անտառին եւ պաղ աղբիւրի մօտ:

Կովկասեան պարեր եւ զանազան անակնկալներ, Քանփանեը Ֆրէզի երիտասարդ Փիօնիէներու կողմէ:

Բարձրախօսով պիտի լսուին հայկական արեւելեան եւ արեւմտեան զանազան երգեր եւ պարերգներ:

Ճոխ պիւֆէ դիւրամատչելի գիներով, ինչպէս եւ շամփիւրով խորոված:

ՏԱՐԵԿԱՆ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆ

ՎԵՆԵՏԻԿ — Ս. ՂԱԶԱՐ — ՀՌՈՄ

ԵՒ

ՇՐՋԱԿԱՅՔԸ

Շաբաթ մը ծովի կեանք՝ Հանր. Սան Մարինոյի մօտ, Ադրիականի աննման աւազին վրայ, ծովեզերեայ նորաշէն եւ հանգստաւէտ պանդոկի մը մէջ:

ՄԵԿՆՈՒՄ՝ Օգոստոս, 6
ՎԵՐԱԴԱՐՁ՝ Օգոստոս, 31

Արձանագրութեանց եւ մանրամասնութեանց համար դիմել.—

Ն. ՄԱՅԻՍԵԱՆ

45, Rue de Trévise, PARIS (9e)
Tél. : TAI. 49-40
(Գաւիթին մէջ)

Յ. ՊԱՍՄԱՃԵԱՆ

11, Avenue Béranger
ARNOUVILLE-LES-GONESSE (S. et O)

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. «Ս. Մինասեան» ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ ժամը 21ին: Ներկայ կ'ըլլայ Շրջ. կոմիտէի ներկայացուցիչը: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆ. Կ. Խաչի Շրջ. վարչութիւնը կը յայտարարէ թէ, լրացած ըլլալով սահմանուած թիւը, փակուած են Օգոստոսի արձանագրութիւնները օդափոխութեան կայանի համար:

Վճարումները կատարել ամէն Չորեքշաբթի, ժամը 16 – 18, Կապ. Խաչի գրասենեակը, 17 Րիւ Պլէօ:

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Կապոյտ Խաչի օդափոխութեան կայանին համար, խոհարարուհի մը կ'ուզուի Օգոստոսի համար: Դիմել ամէն օր ժամը 15էն 16, Մշակոյթի տուն.—17 Րիւ Պլէօ

հեռաձայն՝

TAI. 63 89

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 Téléph. : PRO. 86 - 60
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. Հատը՝ 0.25 Ն. Ֆ.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 20 ՅՈՒԼԻՍ
JEUDI 20 JUILLET
1961

... ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9156 37EME ANNEE Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 17ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4957

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՆՈՐ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹԻՒՆԸ

Զօրավար Ճէմալ Կիւրսէլի զինուորա–կան – յեղափոխական կառավարութիւնը «Ազգային Միասնականութեան Կոմիտէ» [illegible] անունին տակ իշխանութիւնը ստանձնելով՝ հանդիսաւորապէս կը յայտարարէր թէ շուտով սահմանադրա–կան – ժողովրդավարական սկզբունքնե–րով ընտրութիւններ պիտի կատարուին եւ երկրին ղեկը պիտի յանձնուի ոչ–զինուորական քաղաքացիներու ։

1960 Մայիս 27էն ի վեր չէ իրականա–ցած դեռ այս խոստումը ։ Սակայն զօրա–վարը կը շարունակէ ճառել ժողովրդա–վարութենէ եւ առատ խոստումներ կը բաշխէ ։

Վերջին լուրերուն համաձայն, խորհր–դարանական ընտրութիւնները տեղի պի–տի ունենան յառաջիկայ Հոկտ. 15ին ։

Ցարդ իր վարած քաղաքականութիւնը բնաւ հեռու է յարգելէ ժողովրդավարու–թեան տարրական պայմանները ։ Մինչեւ այսօր իշխանութեան ղեկը կը պահէ իր ձեռքը, առանց օրինաւոր ընտրութեանց դիմելու ։

Բռնատիրական իշխանութիւնը օրինա–կանացնելու համար ուզեց նոր Սահմա–նադրութիւն մը տալ երկրին ։ Ու կապ–կելով Ֆրանսան, հանրաքուէի ենթարկեց զայն ։

Սահմանադիր ժողովը, ընտրուած ոչ–ժողովրդավար ձեւերով, ամիսներու աշ–խատանքէն վերջ խմբագրեց այդ սահ–մանադրութիւնը, որ կը բաղկանայ 157 յօդուածէ եւ 11 առժամեայ յօդուածնե–րէ ։

Ըստ Կիւրսէլի Սահմանադրութեան, Թուրք պետութիւնը Հանրապետութիւն մըն է, հիմնուած «մարդկային իրա–ւունքներու, ազգին միասնականութեան եւ խաղաղասիրութեան սկզբունքներուն վրայ ։ Ազգային, ժողովրդավար, աշ–խարհիկ (լայիք) եւ ընկերային Հան–րապետութիւն մը՝ հաստատուած օրէնք–ներու գերակայութեան վրայ ։

Նոյնպէս բառեր, մնաց՝ նշանախօս–քեր, որոնք կը ծամծմուին 1908ի Սահ–մանադրութենէն ի վեր, առանց երբեք [illegible] կոչուելու ։

[illegible] բառը տեղի տուած է երկար մեկնաբանութեանց ։ Մոլեռանդներ պնդ–ած են «աշխարհականութեան» մակդիրին վը–րայ ։ Ի վերջոյ «աշխարհիկ»ը ընդունուած [illegible] համար ։

[illegible] մեկնաբանուած է այն ի–մաստով, որ «պետութիւնը իր կարելիու–թեան սահմանին մէջ պիտի ջանայ իւ–րաքանչիւր հայրենակցի համար ապահովել [illegible] կեանքի մը անհրաժեշտ [illegible]»։ Ասիկա՝ իբրեւ հակա–[illegible]թիւն ընկերվարութեան» ։

Ըստ հիմնական յօդուածներուն, «ա–մէն անհատ հաւասար է օրէնքի առջեւ, առանց լեզուի, ցեղի, սեռի, քաղաքա–կան համոզումի, փիլիսոփայական համո–զումի, կրօնքի եւ աղանդի խտրութեան»։ Բոլոր քաղաքացիները կը վայելեն ժո–ղովրդավարական բոլոր ազատութիւննե–րը — անձի եւ բնակարանի անձեռնմխե–լիութիւն, երթեւեկի, բնակութիւն հաս–տատելու, խղճի, կրօնքի, գաղափարի, համոզումի, հաւաքոյթի, անզէն ցոյցի եւ [illegible] ազատութիւն ։

Իբրեւ նորութիւն, Ազգային Մեծ Ժո–ղովին — օրէնսդիր մարմին — մաս պի–տի կազմէ Ծերակոյտը, Ազգային Ժողո–վին կողքին ։ Այս վերջինը պիտի բաղկա–նայ 450 երեսփոխաններէ, ընտրուած համընդհանուր քուէարկութեամբ, չորս տարուան համար ։ Երեսփոխանը առ նը–ուազն երեսուն տարեկան պէտք է ըլլայ ։ Ծերակոյտը պիտի ունենայ 165 ան–դամ, հարիւր յիսունը ընտրովի, 15ը Հանրապետութեան նախագահին կողմէ նշանակուած ։ Ծերակուտականները քա–ռասուն տարեկանէն վեր եւ բարձրագոյն կրթութեան տէր պէտք է ըլլան ։ Պաշտօ–նավարութեան շրջանը վեց տարի է. եր–կու տարին անգամ մը անդամներու մէկ երրորդը կը նորոգուի ։

Ազգ. Մեծ Ժողովը իր անդամներու մէ–ջէն կ՚ընտրէ Հանրապետութեան նախա–գահը, որ իր կարգին կը նշանակէ վար–չապետը ։ Այս վերջինը կ՚ընտրէ գործա–վարները — Ժողովի անդամներէն կամ դուրսէն — որոնք հանրապետութեան նա–խագահին կողմէ պաշտօնի կը կոչուին ։

Սահմանադրութեան միւս յօդուածնե–րը գրեթէ ընդօրինակուած են ժողովր–դավար երկիրներու հիմնական օրէնքնե–րէն, յարմարցուած Թրքական բարքե–րուն ։

Գեղեցիկ սկզբունքներով ոսկեզօծուած այս Սահմանադրութիւնն է, որ ժողովր–դական քուէարկութեան ենթարկուեցաւ Յուլիս 9ին ։

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՊԵՐԼԻՆ

ԱՐԵՒՄՈՒՏՔ ԿԸ ՊԱՏԱՍԽԱՆԷ
ՈՉ ՄԷԿ ԶԻՋՈՒՄ ԲԱՅՑ ԿԱՐԵԼԻ Է ԲԱՆԱԿՑԻԼ

Արեւմտեան մայրաքաղաքներուն մէջ հրապարակուեցան Ֆրանսայի, Անգլիոյ եւ Մ. Նահանգներու յուշագիրները Պեր–լինի հարցին շուրջ, որոնք, ինչպէս գը–րած էինք, յանձնուած էին Մոսկուայի, Երկուշաբթի օր ։

Իրենց անջատ պատասխաններուն մէջ Ուաշինկթըն, Լոնտոն եւ Փարիզ յստակ կը ճշդեն Պերլինի իրենց իրաւունքները, ընդունելով հանդերձ բանակցութեանց կարելիութիւնը ։

Երեք յուշագիրներէն ամէնէն երկարը Ամերիկայի յուշագիրներն է, ուր, մէկ առ մէկ եւ կէտ առ կէտ Ուաշինկթըն կը ջրէ Մոսկուայի առարկութիւնները եւ տե–սակէտները ։ Արդարեւ, Ուաշինկթըն հա–մակարծիք չէ Մոսկուայի այն տեսակէ–տին, թէ Պերլինի ներկայ դրութիւնը վտանգ մըն է աշխարհի խաղաղութեան համար, քանի որ, իրականութեան մէջ, նախօրօք եղած կարգադրութեան մը ար–դիւնքն է ։ Խորհրդային Միութեան ճիգը վերջ դնելու այս դրութեան, որպէսզի հասնի իր քաղաքական նպատակնե–րուն, վտանգ մըն է աշխարհի խաղաղու–թեան համար ։ Մ. Նահանգները, կ՚ա–ւելցնէ յուշագիրը, Ֆրանսայի եւ Անգ–լիոյ հետ պարտք կը սեպեն պաշտպանե–լու Արեւմտեան Պերլինի երկու միլիոն բնակիչներու ազատութիւնը ։ «Ասիկա քաղաքական եւ բարոյական պարտաւո–րութիւն մըն է»։

Արեւմտեան Պերլին ազատ պէտք է մնայ, կ՚ըսէ Ուաշինկթըն, ու կ՚աւելցնէ. — «Քաղաք մը ազատ չի դառնար միայն ազատ քաղաք ըսելով ։ Քաղաքի մը կամ ժողովուրդի մը ազատութիւնը կը պա–հանջէ, որ հնարաւորութիւն ունենայ արտայայտելու իր կարծիքը, առանց տնտեսական, քաղաքական եւ ոստիկա–նական ճնշումի »։

Իր կարգին Լոնտոն կը մերժէ ընդունիլ խորհրդային կառավարութեան այն ա–ռարկութիւնը, թէ միակողմանի համա–ձայնութեան մը պարագային վերջ պի–տի գտնեն Արեւմուտքի իրաւունքները Պերլինի վրայ ։ Անգլիա անգամ մը եւս կը շեշտէ ինքնորոշման իրաւունքը, զոր կը գտնէ խիստ անհրաժեշտ ։ Անգլիոյ կարծիքով Պերլինի դրութիւնը կարելի է փոխել չորսերու, (Անգլիա, Մ. Նա–հանգներ, Ֆրանսա եւ Խ. Միութիւն) միջեւ եղած կարգադրութեամբ մը մի–այն, անշուշտ, միշտ նկատի ունենալով կառավարութիւններէն իւրաքանչիւրին պատասխանատուութիւնները Գերմա–նիոյ հանդէպ ։

Ֆրանսա եւս ոչ մէկ վտանգ կը տեսնէ Արեւմտեան Պերլինի թէ ժողովուրդին եւ թէ իշխանութեան կողմէ ։ Փարիզ իր յուշագրով կը յիշեցնէ Մոսկուայի, թէ Արեւմտեան Գերմանիոյ կառավարութիւ–նը պաշտօնապէս հրաժարած է ինքնու–րոյն հիւլէական ուժի մը կազմութենէն եւ կը մերժէ դիմել զինուորական որեւէ միջոցի ։ Դաշնակցային Գերմանիոյ զին–ուորական ուժը մաս կը կազմէ Ատլան–տեան Ուխտին, որուն «զուտ պաշտպա–նողական հանգամանքը չեշտուած է » ։

Ֆրանսա, ինչպէս նաեւ իր դաշնակից–ները կը փափաքին «բարելաւել Գերմա–նիոյ ներկայ կացութիւնը », սակայն, «չեն նախատեսած երբեք ու չեն նախա–տեսեր բանակցութիւններէն այլ որեւէ ուրիշ ելք »։

Ֆրանսայի կարծիքով գերման ժողո–վուրդը «վերջնականապէս երկուքի բաժ–նել պիտի նշանակէր» եթէ Մոսկուա ա–ռանձին դաշնագիր մը կնքէ Փանքովի հետ ։

Այլապէս յատկանշական է Փարիզի ճը–դումը, թէ «Պերլին քաղաքը մաս չի կազմեր Արեւելեան Գերմանիոյ», այլ, իւրայատուկ պայմաններու տակ կը գտ–նուի, մինչեւ այն ատեն, երբ վերջ գտնէ չորս մեծերու առաջնորդութիւնը ։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԵՒՐՈՊԱՅԻ վեց մեծերը կատարեալ համաձայնութեամբ բաժնուեցան իրար–մէ ։ Ֆրանքօ–գերմանական տեսակէտը, որ կը թելադրէր յաճախակի «վերին» հանդիպումներ կազմակերպել ընդուն–ուեցաւ ։ «Հայրենիքներու Եւրոպայի » հրատարակած զեկոյցը կը շեշտէ թէ «նկատի առնելով որ միայն միացած Ե–ւրոպա մը, Միացեալ – Նահանգներու դաշնակից, կրնայ դէմ դնել այն վտանգ–ներուն որոնք կը սպառնան Եւրոպայի եւ բովանդակ ազատ աշխարհի գոյութեան, կ՚ուզեն ձեւաւորել քաղաքական միու–թիւնը, ժողովներ գումարել կանոնաւոր կերպով, իրենց յանձնախումբին կը յանձնեն առաջարկներ ներկայացնել այն միջոցներուն մասին որոնք թոյլ կուտան կանոնադրական բնոյթ մը տալ ժողո–վուրդներու միութեան ։

ՄԱՀՄԵՏԱԿԱՆ Ծերակուտականը Սա–սի Պէն Այսա սպաննուեցաւ առջի օր Ալժ. Ազատ. Ճակատի մարդոց կողմէ, Թիա–րէի (Ալժերիա) շրջանը ։

ՔԵՆԸՏԻ բացառիկ նիստի կանչած է Ապահովութեան Ազգային Խորհուրդը, մէկ միլիոն պահեստի զինուորականներ կանչելու համար ։ Եթէ տրուի այս որո–շումը, մօտ երեք միլիառ տոլարի նոր վարկ մը պէտք է աւելնայ Պաշտպանու–թեան պիւտճէին վրայ ։

ՄԱՔՄԻԼԸՆ շատ խստօրէն կը քննա–դատուի բրիտանական մամուլին կողմէ։ Տէյլի Միրըրը (հինգ միլիոն տպաքա–նակ) սեւ գիծի մէջ, հրատարակած է վարչապետին նկարը «ամբաստանեալ» գրելով վրան, եւ չորս գլխաւոր մեղա–դրանքներ բնելով ։

ՔՈՒՎԷՅԹԻ անդամակցութիւնը Արա–բական Լիկայի գրեթէ ապահովուած է։ Անդամ եղող երկիրներ-տուեն իրենց հա–մաձայնութիւնը, միայն Իրաք դեռ ա–ռարկութիւններ կ՚ընէ ։

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ յատուկ պատուիրակու–թիւն մը գնաց Պրազիլ, ուր պիտի տե–սակցի Նախագահ Քուատրոսի հետ, որ–պէսզի դիւանագիտական յարաբերու–թիւններ հաստատուին երկու երկիրնե–րուն միջեւ ։

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ
ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻՆ ԱՍՈՒԼԻՍԸ

Լուր տրուած էր թէ Վազգէն կաթողի–կոս մամուլի ասուլիս մը պիտի տայ Պատրիարքարանին մէջ ։ Ժամանակին Պատրիարքարան հաւաքուած էին Պոլսոյ Թուրք եւ օտար թղթակիցներն ու լուսա–նկարիչները, որոնք պատուոյ դահլիճի քովընտի սրահին մէջ կը սպասէին Հայ–րապետին ։

Քիչ ետք կաթողիկոսը հասաւ իր հե–տեւորդներով ու գրաւեց պատուոյ դահ–լիճին մէջ իր տեղը ։

Լուր տրուեցաւ մամլոյ ներկայացու–ցիչներուն, որոնք եւս մտան դահլիճ եւ սկսաւ մամուլի ասուլիսը ։

Թարգմանի պարտականութիւնը կը կա–տարէր Գ. Կարապետ Ղազարեան ։

Հ.— Ե՞րբ կը խորհիք կրկին Պոլիս այ–ցելել ։

Պ.— Այդ չեմ կրնար գիտնալ.

Հ.— Ո՞վ պիտի ձեռնադրէ Նոր Պատ–րիարքը ։

Պ.— Ժողովուրդը կ՚ընտրէ եւ պետու–թեան հետ համաձայնութեամբ կը կար–գադրուի այդ հարցը ։ Մենք իբրեւ Հայոց Կաթողիկոս ուղղակի մասնակցութիւն չունինք որեւէ ձեւով ։ Այն անձը որ կ՚ընտրուի եւ պետական իշխանութեան կողմէ կը վաւերացուի, մեզի ի գիտու–թիւն կը տեղեկացուի եւ մենք ալ պար–զապէս կը շնորհաւորենք ։

Հ.— Ռուսիոյ նման միապետական երկրի մը մէջ հայկական Եկեղեցին իր ազատութիւնը կը վայելէ՞ թէ ոչ ։

Պ.— Ինչպէս ծանօթ է բոլորիդ, Խ. Միութեան մէջ Եկեղեցիները բնականոն կերպով կը գործեն օրէնքներու սահման–ներուն մէջ, այսինքն այն մարդիկը, այն քաղաքացիները որոնք հաւատացեալ են, առանց որեւէ արգելքի եկեղեցի անդամ կ՚ըլլան եւ եկեղեցի կը յաճախեն եւ ե–կեղեցին իրենց մխիթարութիւն կուտայ ։

Հ.— Երեւանի մէջ մզկիթ մը կայ եղեր որ փակուեր է ։

Պ.— Ոչ, բաց է ։

Հ.— Արարողութիւն կ՚ըլլա՞յ ։

Պ.— Այո, ես կը ճանչնամ նաեւ այն–տեղի հոգեւորականը, Իմամը. Միւս մահմետական երկիրներուն մէջ եւս մըզ–կիթներ կը գտնուին ։ Ես անձնապէս Պա–քուի մզկիթները այցելած եմ եւ շատ լաւ կը ճանչնամ Շէյհիւլիսլամը որու հետ փոխադարձ սերտ յարաբերութիւններ ունինք ։ 1937ին Պաքու գացի իբրեւ հիւր ։ Իրենք ալ կուգան Էջմիածին եւ զանազան տօնական առիթներով կը մաս–նակցին մեր տօնակատարութիւններուն ։

Հ.— 1945ին ներգաղթին, հոսկէ ալ կայ հայրենակիցներ գացած են, ի՞նչ է ա–նոնց վիճակը ։

Պ.— Գիտեմ որ զանազան տեղերէ Հա–յեր գացած են այդ շրջանին, բայց ես ա–նոնց ամէն մէկի նկատմամբ մասնաւոր տեղեկութիւն չունիմ ։

Հ.— Տակաւին կը շարունակուի՞ ներ–գաղթը ։

Պ.— Ոչ ։ Երբեմն մասնաւոր ընտանիք–ներ իրենց ծախքով կը տեղափոխուին, բայց փոքր թիւով ։

Հ.— Պատրիարքական ընտրութիւնը ի՞նչպէս տեղի կ՚ունենայ ։

Պ.— Այստեղի համայնքին ներկայացու–ցիչները համաձայնելով պետութեան հետ, կը խորհիմ թէ ձեւ մը պիտի գը–տնեն, որպէսզի այս Աթոռին վրայ նոր Պատրիարք մը գտնուի ։

Հ.— Թեկնածուներ կա՞ն ։

Պ.— Մենք առ այժմ պաշտօնապէս ծա–նօթ չենք, բայց Հայ Եկեղեցւոյ բոլոր Եպիսկոպոսները կրնան թեկնածու նը–կատուիլ ։

(Շար.)

ՊԵՐԼԻՆԻ ԿՆՃԻՌԸ...

—o—

(ՏԱԳՆԱՊԻ ՆԵՐՔԻՆ ԾԱԼՔԵՐԸ)

Ա.

Երկրորդ Աշխարհամարտի վերջաւորութեան Գերմանիա պարտուեցաւ ջախջախիչ կերպով եւ յաղթական Դաշնակիցներուն անձնատուր եղաւ «առանց պայմանի»։

Դաշնակից չորս մեծ պետութիւնները — Ամերիկա, Անգլիա, Ֆրանսա եւ Խ. Միութիւն — գրաւեցին Գերմանիան եւ զայն գրաւման գօտիներու բաժնեցին։

Թեհրանի գաղտնի խորհրդակցութեանց (վերջերս հրատարակուած), ինչպէս նաեւ բազմաթիւ այլ վաւերագրերէ կը պարզուի, թէ մասնաւորաբար Սթալին եւ Ռուզվելթ վճռած էին աշխարհագրօրէն անդամահատել Գերմանիան։

Չարլզ Պոլըն, որ Ռուզվելթի թարգմանըն էր, Թեհրանի խօսակցութեանց արձանագրութիւնը պահած է, եւ անոնց հրատարակումով այժմ կը պարզուի, թէ Սթալին առաջարկած է. «Պէտք է, որ յարմար եւ արդիւնաւէտ միջոցներ գործադրուին, որպէսզի Գերմանիա ապագային անվնաս դառնայ»։

Ռուզվելթ Սթալինի համաձայն եղած է «հարիւր առ հարիւր» տոկոսով։

Քաղաքական աշխարհը, սակայն, լեցուն է անիմանալի անակնկալներով։

Եղաւ այնպէս, որ Արեւմուտքը ոչ «յարմար» եւ ոչ ալ «արդիւնաւէտ» գտաւ Գերմանիան բաժան–բաժան վիճակի մէջ պահել։ Արդարեւ, 21 Սեպտեմբեր 1949ին, Միացեալ Նահանգներ, Անգլիա եւ Ֆրանսա իրենց տիրապետութեան տակ գտնուող շրջանները միացուցին եւ 6 Մայիս 1955ին ընջեցին ամէն հակակշիռ եւ ճանչցան Արեւմտեան Գերմանիոյ բացարձակ անկախութիւնն ու ղերիշխանութիւնը։

Սակայն ամբողջական Գերմանիոյ հարցը մնաց անլոյծ։ Չլուծուեցաւ պատերազմի վախճանին եւ անլոյծ կը մնայ դեռ մինչեւ այսօր։

Արեւմուտքը, մասնաւորաբար Ամերիկան՝ հետեւողականօրէն մնաց այն տեսակէտին վրայ, թէ Գերմանիոյ վերամիաւորումը հնարաւոր էր միայն ազատ ընտրութիւններով՝ Արեւմտեան եւ Արեւելեան Գերմանիոյ մէջ։

Ուաշինկթընի մէջ տեղի ունեցած խորհրդակցութենէ մը ետք, 1960 Մարտ 15-ին, նախագահ Այզընհաուըր եւ վարչապետ Ատենաուըր զինոյց մը հրատարակեցին, ուր կը վերահաստատէին իրենց վճռականութիւնը՝ անհրաժեշտ է «չաքունակել իրենց ճիգերը՝ Գերմանիան խաղաղութեան եւ ազատութեան պայմաններու մէջ վերամիաւորելու համար» (ընդգծումը՝ մերն է)։

Դեռ ամիս մը չանցած, Ապրիլ 2ին, Խ. Միութեան վարչապետ Խրուշչեւ յայտարարեց, թէ անվաւեր պիտի զարձնէր Արեւմտեան պետութիւններու իրաւունքները Պերլինի մէջ՝ առանձին դաշնագիր մը ստորագրելով Արեւելեան Գերմանիոյ համայնավար կառավարութեան հետ։

Ամերիկեան արտաքին գործոց նախարարութիւնը, նոյն օրն իսկ, պատասխանեց Խրուշչեւի սպառնալիքին։ Ապրիլ 25-ին Խրուշչեւ կրկնեց իր սպառնալիքը Պաքու արտասանած իր մէկ ճառին մէջ եւ երկու օր ետք, Ապրիլ 27ին, նախագահ Այզընհաուըր դարձեալ կտրուկ կերպով պատասխանեց անոր, յայտարարելով.

«Մենք պիտի չհրաժարինք իրաւական այն դիրքէն, զոր ունինք Պերլինի մէջ»։

Այս երկախօսութիւնը պարբերաբար եւ գրեթէ անփոփոխ կերպով կը շարունակուի ահա մինչեւ այսօր։

Այժմ կը թուի, թէ տագնապը ոչ միայն աւելի սուր ու անմիջական, այլեւ աւելի սպառնական բնոյթ առած է։

Ամերիկեան «Նիւզուիք» շաբաթաթերթին համաձայն Միացեալ Նահանգներու Սպայակոյտը, խիստ գաղտնի ժողովի մը մէջ, սա ծանրակշիռ որոշումները առած է. Պատրաստ ըլլալ՝ զօրակոչի ենթարկելու համար պահեստի ուժերը, մէկ կամ մէկէ աւելի ամերիկեան նոր զօրաբաժիններ ղրկել Պերլին, Ատլանտեանի Ուխտի կորիզային զէնքերը փոխադրել առաջապահ դիրքեր։

Միւս կողմէ, Զօր. տը Կոլ, որ միշտ մոլեռանդօրէն դէմ եղած է Ֆրանսայի մէջ ամերիկեան կորիզային զէնքերու խարիսխներու հաստատման, տրամադրութիւն ցոյց տուած է փոխելու իր այս դիրքը։ Ալժերիայէն Ֆրանսական զօրաբաժին մը անմիջապէս ետ կանչել տուած եւ յայտարարած է, միաժամանակ, թէ կրնայ պատահիլ, որ այլ զօրաբաժիններ եւս ետ կանչել պէտք ըլլայ։

Վճռական նման դիրք մը բռնելու տեսակէտին կատարելապէս համաձայն են յայտնապէս Ամերիկա, Անգլիա եւ Ֆրանսա։ Քեներտի, Մաք Միլըն եւ տը Կոլի յայտարարութիւնները կասկած չեն ձգեր այս մասին։

Տագնապը վերստեղծուեցաւ վարչապետ Խրուշչեւի այն յայտարարութեան հետեւանքով — Քեներտիի հետ Վիեննայի մէջ իր ունեցած հանդիպումէն ետք — որուն համաձայն Խ. Միութիւնը խաղաղութեան առանձին դաշնագիր մը պիտի ստորագրէ Արեւելեան Գերմանիոյ հետ եւ անոր պիտի փոխանցէ այն իրաւունքները, զորս ունին խորհրդային իշխանութիւնները Պերլինի մէջ։

Արեւելեան Գերմանիոյ համայնավար վարիչը՝ Վալթր Ուլպրիխթ իր կարգին քանի մը անգամ կրկնեց, թէ տարին չլրացած խաղաղութեան դաշնագիր մը պիտի կնքուի Խ. Միութեան հետ՝ արեւմտեան պետութիւնները համաձայն ըլլան կամ ոչ։

Երեւութապէս տագնապը կը թուի, թէ միայն Պերլինի մէջ կը սահմանափակուի։ Անշուշտ, Պերլինը կը կազմէ տագնապին մէկ կարեւոր ու բարդ կողմը միայն։

Ներկայ աշխարհա–քաղաքական կեանքին մէջ Պերլինը ազատութեան «կղզի» մըն է, ցցուած համայնավար ծովուն մէջ։

Իբրեւ «բաց դուռ» մը, Պերլին հնարաւորութիւն կուտայ համայնավար երկիրներու, բայց մանաւանդ Արեւելեան Գերմանիոյ դժգոհ հպատակներուն Ազատաշխարհ փախուստ տալու։ Մինչեւ 1958ի վերջերը Արեւելեան Գերմանիայէն աւելի քան երեքուկէս միլիոն մարդ փախած էր, մեծամասնութիւնը՝ Պերլինի ճամբով։ 1959ի առաջին եօթը ամիսներուն միայն քաղաքի արեւելեան մասէն արեւմտեան մասը խոյս տուած էին 30.000 հոգի։ Այդ թուականէն ասդին՝ հոսանքը կանգ չէ առած եւ տասնեակ հազարներ կը շարունակեն խոյս տալ համայնավար երկիրներէն եւ ազատութիւնը ընտրել։

Կայ ուրիշ պարագայ մըն ալ։

Տնտեսական ակնբախ ու ծայրայեղօրէն հակադիր գրութիւններ հաստատուած են Պերլին քաղաքի երկու կէսերուն մէջ։ Արեւմտեան Պերլինը ամբողջ Եւրոպայի ամէնէն հարուստ ու փարթամ քաղաքներէն մէկն է այսօր, ուր շատ բարձր է բնակչութեան ապրուստի մակարդակը։ Ճիշդ հակառակն է արեւելեան Պերլինի մէջ, որուն բնակիչները կը տեսնեն իրենց աչքով այն հսկայ յառաջդիմութիւնը, զոր կատարած է արեւմտեան Պերլին եւ այն բարգաւաճ վիճակը, որուն մէջ կը գտնուին անոր բնակիչները։

Եւ վերջապէս, Ամերիկայի, Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի ներկայութիւնը Արեւմտեան Պերլինի մէջ, ոչ միայն քաղաքական ժողովուրդին, այլեւ շրջակայքի Գերմաններուն — որոնք կը գտնուին համայնավար տիրապետութեան տակ — ապահովութիւն մը ներշնչէ, նաեւ յոյս այն մասին, թէ Արեւմուտքը ... ներկայ է, կը հետաքրքրուի գերմանական ընդհանուր հարցով եւ անլոյծ նկատէ Գերմանիոյ վերամիաւորման ... սական խնդիրը։

Եթէ արեւմտեան երկիրներու ներկայութիւնը չըլլար Պերլինի մէջ, ... նական է, որ 1953 Յունիս 17ին, ... քան յիսուն հազար բանուորներ ... տամբէին Արեւելեան Պերլինի մէջ եւ ... հազար ալ արեւելեան Գերմանիայի ... միանային չարժումին՝ արեւելեան Գերմանիոյ զանազան շրջաններուն մէջ։

Պերլինը, ուրեմն, տարակոյս չկայ ... ինքնին մէկ կարեւոր երեսն է ներկայ ... սուր տագնապին։

«ՅՈՒՍԱԲԵՐ»

ԴՐԱՄԸ ԵՒ ՄԱՐԴԿՈՒԹԻՒՆԸ

—o—

Կ'ողջունեմ քեզ դրամ ....։

Ի՜նչ բարի սպասարկու մըն ես ....։

Անգիր չէ թէ ինձ կը ներկայանաս շքեղ ոսկիի մը պէս շիկագոյն ցոլքերով, անեղծ ոսկիի մը պէս մետաղադրամին, նման անցեալ ժամանակներու հին ծառաներուն, որ ընտանիքին հետ միասին կ'ապրէին, եւ տէրը կարող էր անոր ապաւինիլ՝ աչքերը գոց, սիրտը հանդարտ։ Անգիր չէ թէ, որ եւ է մետաղի վայելչութեամբ երեւան կուգաս նուազ թանկագին՝ սակայն անվթար։

Կը մեծարեմ քեզ եթէ նոյնիսկ սա դիւրաբեկ եւ կապոյտ թղթադրամներուն ետեւը պահուըտած ըլլաս, մերթ յոգնած եւ իւղոտ, խոհարարի մը ճենճոտ գոգնոցին պէս։

Կը բարեւեմ քեզ դրամ ....։

Դուն լաւագոյն բաներու գործիքն ես։ Դուն անհատին նիւթական ապահովութիւն կուտաս եւ անկախութիւն իր գոյութեան։

Դուն մարդուն կը թոյլատրես որ ուսումը բարձրանայ, ուր կարելի է ազատ եւ մաքուր շունչ առնել, ինչպէս նաեւ տիեզերական կեանքի զանազան ծրագիրները ուսումնասիրել։

Դուն հաւաքականութեան կ'ընծայես վիթխարի ձեռնարկներու գործիքն... րուն շնորհիւ անհաշուելի գործաւորներ ... հացը կը շահին եւ լաւագոյն ապրուստ ...

Բայց մանաւանդ քեզ կ'ողջունեմ, ո՛վ դրամ, որովհետեւ երկնապարգեւ գթութեան արբանեակն ես, գթութեան ... հացն ես։ Թուքերէն վիրաւորուողներուն ... լեռնային ջինջ եւ մաքուր օդն ես։

Անապատի պաշտպանութեան ... ես՝ յոյս եւ աչք պարգեւող։ Ո՛վ դրամ ... արձակուրդի հանգստարանն ես, որ ... բաշխես արեւի ճառագայթները՝ ... տժգոյն երախաներուն, եւ ծովափի աւազուտքը՝ ուր կը հանգչին զուարթօրէն։

Դուն եկեղեցին ես, որ վեհեցկութեամբ կը ծաղկեցնես ծխական բարեգործութիւնները։

Կ'ողջունեմ քեզ դրամ ...։

Որովհետեւ սիրատենչ երիտասարդներու կը թոյլատրես, որ ժամանակ առաջ ... բոյն մը շինեն։ Դուն կ'արգիլես ... երբ կուգան գրաւել տանը կարասիները եւ անոնց սոսկ վաճառումը։ Եկեղեցական ... պահերուն՝ դու կ'արգիլես ... այն հարուածը, որով պիտի ծախես ... քեղ, կամ օդային կալը, որ ... պիտի ընէ ամբողջ ընտանիք մը ...

Ո՛վ անզուգական դրամ, դուն ես ... նորդ հաշտութեան ...։ Որքան բարեբեր ես, քու բարութիւնդ կ'օրհնեմ ... վայրկեան՝ որպէսզի քու օգնութիւնդ ... չզլանաս։

Ո՜վ դրամ, կար ժամանակ մը, որ մեր հայրերը քեզ հեռուէն կը դիտէին, ինչպէս կը դիտէին ծառայի մը աշխատա–

ՎԱՆԻՆԱ ՎԱՆԻՆԻ

—o—

Այսպէսով ձեռքի տակ ունեցան ցանկը այն կրնօսուորներուն, որոնք իբրեւ լրտես կը ծառայէին կառավարութեան։

Հազիւ Ռոմանեը հասած, Վանինա տեսաւ որ հայրենիքին սէրը իր սիրականին մոռցնել պիտի տար ուրիշ որեւէ սէր։

Երիտասարդուհիին ինքնասիրութիւնը վիրաւորեն խոցոտուեցաւ։ Ի զուր ջանաց ինքզինքը մխիթարել։ Սակայն վիշտ մը պատեց ամբողջ էութիւնը եւ ահա յանկարծ, տեսաւ որ կ'ատէր ազատութիւնը։ Օր մը, երբ Ֆորլի իջած էր տեսնելու համար Միսիրիլլին, մինչ այդ իր հպարտութեան շնորհիւ զսպուած ցաւը չկրնալով զսպել, դառնացած գոչեց.

— Իրականին մէջ, դուք զիս կը սիրէք իբր ամուսին մը, եւ ատիկա իմ հաշուիս չի գար...

Ու արցունքները սկսան հոսիլ աչքերէն։ Կը զղջար ու կ'ամչնար որ յանդիմանութիւններ ընելու աստիճան նուաստացած էր։ Միսիրիլլի այս արտասուքներուն պատասխանեց չափազանց զբաղած մարդու մը վերաբերումով ...

Յանկարծ, Վանինա խորհեցաւ թողուլ ամէն բան եւ վերադառնալ Հռոմ։ Կարճ լռութենէ մը ետք, երբ որոշումը տուած էր։ Եւ սակայն, վերջին անգամ մը փափաքեցաւ սիրալիր բառ մը իմանալ երիտասարդին բերնէն։ Միսիրիլլի պատասխանեց անկապ, անորոշ խօսքերով, արտասանեց սիրալիր բառեր, որոնց սակայն կեդրոնական առանցքը կը կազմէր իր քաղաքական գործունէութիւնը։

Ի վերջոյ, Միսիրիլլի դառնութեամբ աղաղակեց.

— Ահ, եթէ այս գործը չյաջողի, եթէ իշխանութիւնը տեղեկանայ մեր ծրագիրներուն, ամէն բան պիտի լքեմ ...

Վանինա անշարժ մնաց։ Ժամէ մը ի վեր կարծես կը զգար թէ իր սիրականը վերջին անգամ ըլլալով էր որ կը տեսնէր։ Անոր արտասանած վերջին բառը իր մտքին մէջ ճակատագրական լոյս մըն էր ծագեցուցած։ Մտածեց ինքնիրեն.

«Քարպոնարիները ինձմէ նիւթական մեծ զումարներ են ստացած, չեն կրնար կասկածիլ իրենց զաւակրութեան հանդէպ ունեցած հաւատարմութեանս մասին»։

Այս երազային վիճակէն դուրս ելաւ, Փիէթրոյին ըսելու համար.

— Կ'ուզէք քանի մը ժամ ինծի հետ անցընել Սան Նիքոլայի դղեակին մէջ։ Այս երեկոյեան ձեր ներկայութեան քու ներկայութիւնդ պէտք չունի։ Վաղը առտու Սան Նիքոլայի մէջ քիչ մը կրնանք շրջագայիլ եւ այդ բանը կը նպաստէ քու զբաղեալ ջղային դրութեանդ հանդարտեցման եւ կը վերադարձնէ քեզի՝ բարեխառն պաղարիւնութիւնդ, որուն այնքան պէտք ունիս այս օրերուն։

Փիէթրօ յօժարեցաւ։

Վանինա հեռացաւ իր սիրականին քովէն՝ ճամբորդութեան պատրաստութիւնները տեսնելու համար, առանց սակայն մոռնալու բանալիով կղպելու դուռը այն սենեակին, ուր սովորաբար կ'արգիլուած փակէր իր սիրականը։

Վազեց իր նախկին սենեկապանուհիներէն մէկուն քով։ Այս կինը այժմ կ'ապրէր Ֆորլիի մէջ եւ կը զբաղէր պզտիկ առեւտուրով մը։

Երբ հասաւ կնոջ մօտ, յուշատետրի մը լուսանցքին վրայ արձանագրեց ճշգրիտ տեղեկութիւնները յառաջիկայ ժողովին զոր քարպոնարները պիտի ունենային նոյն իրիկունն իսկ։ Իր մատնութիւնը վերջացուց հետեւեալ բառերով — «Այս գիշերուան ժողովը կը բաղկանայ տասնեւինը անդամներէ. ահաւասիկ անոնց անուններն ու հասցէները»։ Այս ցուցակը մեծ ճշգրտութեամբ գրեց, զանց առնելով Միսիրիլլիի անունը։

Ապա, յուշատետրը յանձնելով կնոջ՝ որուն վրայ մեծ վստահութիւն ունէր, ըսաւ.

— Տար այս տետրակը նուիրակ–կարդինալին, թող կարդայ ինչ որ գրուած է ապա՝ թող քեզի վերադարձնէ զայն։ Ահաւասիկ տասը սէքէն։ Եթէ նուիրակը քու անունդ արտասանէ, մահը անխուսափելի է։ Եւ սակայն, պիտի փրկես ... լաս իմ կեանքս, եթէ յաջողիս նուիրակին կարդացնել տալ ինչ որ գրեցի ...

Ամէն բան անցաւ յաջող։ Նուիրակի սարսափը սոփեց զինքը որ մեծ ... ւականի վայել ընթացք մը ... Յօժարեցաւ ընդունիլ ռամիկ կինը ... տեսակցութիւն մը կը խնդրէր, պայմանաւ որ այս վերջինը իրեն ներկայանայ ձեռքերը կապուած։ Այս դիմակին մէջ անոնք հանեցին ներկայութեանը մեծ ... նուսորութեան, որ ապաստանած էր ... նաչ գորգով մը ծածկուած հսկայ ... դանի մը ետեւ։

Նուիրակը կարդաց յուշատետրի ... սանցքին վրայ արձանագրուած ... թիւնը։ Ընթերցման պահուն զայն ... բռնեց իր անձէն, վախնալով որ ... ցէ տետրակը թոյնով թրծուած ...

Այնուհետեւ, տետրակը վերադարձուց կնոջ, ազատ արձակեց զայն, առանց ... տապնդել տալու։

Այս գործողութիւններէն քանի ... վայրկեան ետք, Վանինա, որ ... սենեկապանուհիին վերադարձը, ... տին գնաց Միսիրիլլիի մօտ, այս ... վստահ՝ որ այլեւս երիտասարդը ... իրեն կը պատկանէր։

ՍԹԱՆՏԱԼ

(8 Շար.)

...նուիրական ... եւ վերաբերմունքին՝ ... մէջ :

...կը հարցաքննէին :
— Ուսկի՞ց կուգաս ... մաքո՞ւր ես...
— ...պէս եղաւ որ չահուեցար ... եւն. :
...երբ չկարողանաս պէտք եղած տեղե- ...ները տալ, տիրաբար քեզի կ՚ը- ...թիւնները ...
— Պէտք չունինք քեզի ... :
...Այսօր այլեւս վստահամբաւ չես, տե — ...թեան պէտք չկայ, դուն ամենա — ...ն ես Առանց քեզի բան չկայ ... :
...ամէն բան կատարեալ է ... :

×

Ո՜վ դրամ, դուն գող մըն ես ... :
Դուն գողցար մեր խաղաղութիւնը : ...րքան տառապած ճակատներ, որոնք ...ազի համար անքնութեան մատնուած ... յաճախ կը հանդիպին մեր ճամբուն ...րայ, յոգնութիւնը իրենց դէմքին վը- ...րայ Ով դրամ, դուն ես որ գործաւորը ...դամալուխին դէմ կը ցցես եւ դրամա — ...ին ալ գործաւորին : Դուն ես որ ...պտտես մեր ակնահաճոյ տեսարան — ...րը մեր բոլոր ճամբաներուն վրայ, ...ներով լեցուն հրապարակութիւն — ... Դուն ես որ երկիրս երբեք ս... ...գամքեցուցիր, աշխարհը եղաւ դաշն ...ւ լեզի, վատակարգային պայքարներով, ...գործադուլներով եւ բռունցքներ երկա — ...րով ... :

×

Այժմ ոսկին հորթը չորս ոտքերուն վը- ...րայ կանգնած է, ամբողջ մարդկութիւնը ...ի ծնրադրէ իր առջեւ :
Ներկայի բարեկամական յարաբերու — ...թիւններուն հանգամանքը կը կայանայ ...այս տխուր հարցումին մէջ. «Ո՞րչափ պի- ...տի տաս ինծի» : Եթէ կարողացայ համա- ...ձայնիլ՝ կը տիրանամ մեծ գումարին, ե- ...թէ ոչ կը զրկուիմ :
Մարդիկ կը փողեն դիւրին չահուելիք ...դրամին ետեւէն : Կը սպասեն մահամերձ ...ազգականին մահը, նպատակ չունին խը- ...մելու գոյն, ժառանգական իրենց բա — ...ժինն է որ զիրենք կը հետաքրքրէ, միթէ ...այս փարմունքը արդիակա՞ն է : Անչահա- ...խնդրութեան հաւատալով՝ սիրել բառը ...արհեստական երեւոյթ կը ստանայ :
Ի՜նչքան լաւ նկրնչուած են միայն ա — ...նոնք, որոնք գիտեն արժեցնել դրամը :
Առանց բացառութեան հարուստ կամ ...աղքատ, պէտք չէ դրամին գերի դառ — ...նայ Արծաթսիրութիւնը՝ յաճախ մար — ...դը ամբարտաւանութեան կը մղէ :
Արձակուրդի օրերուն մէջ էր, հանդի- ...պեցայ կրօնաւորի մը, որ գետափին նս- ...տած իր կարծր հացը կը թրջէր :
Առաջարկեցի իմ ունեցած պարէնս ...բաժնել, միասին ճաշելու համար :
Կարեկցութեամբ եւ ժպտալից ինձ նա- ...յեցաւ ու ըսաւ — Ինչ օգուտ, իմ ունե — ...ցածս ինծի կը բաւէ : Քիչ մը նախմացած ...մնացի եւ խորհեցայ որ այս մարդը ...ինձմէ աւելի ազատ է, ինչպէս երկինքի

Թռչունները .... :
Ո՛չ ոսկին, ո՛չ արծա՛թը եւ ո՛չ ալ թըղ- թադրամներն են, որ կրնան աշխարհի խաղաղութիւնը եւ բարութիւնը պահպա- նել, բայց միայն սէրն է որ կրնայ փո — խանորդել ամէն բանի :
Սիրոյ մէջ կը կայանայ միայն երջան- կութիւնը : Սիրեցէք զմիմեանս :

Հայացուց՝
ՆՈՒՊԱՐ ԱՂԱՄԱԼԵԱՆ

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՊԵԼՖՈՆԹԷՆԻ ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆԸ

—o—

Գրած ենք յաճախ Ֆրանսահայ Կա — պոյտ Խաչի այս գեղեցիկ ձեռնարկին մասին «Յառաջ»ի էջերուն մէջ :
Պելֆոնթէն..., իսկապէս գեղեցիկ, իր աղբիւրներով ու մայրիներու անտառնե — րով : Հանրածանօթ վայր մը այլեւս՝ ամբողջ Ֆրանսահայութեան համար, շնորհիւ հայ մանուկներու օդափոխու — թեան ու կազդուրման կայանին, զոր Կապ. Խաչը հաստատած է այնտեղ :
Այսօրուան թղթակցութեանս տուն տը- ւողը սակայն, նամակ մըն է, ղրկուած՝ կայանի պատասխանատուներէն մէկուն կողմէ, ուր կը պատկերանայ ամբողջ կեանքը այդ հաստատութեան : Զգայուն ու սրտաբուխ, ահա թէ ինչ կ՚ըսէ նա — մակագիրը . —
« Բնութեան այս հիասքանչ մէկ ծո — ցէն, ուր լեռնային այս սիրելի հանդար- տութիւնն ու մանուկներու անմեղ ու գո- հունակ զուարթութիւնը այնքան ներ — դաշնակօրէն գիրար կը գրկեն, անհնարին է չսիրել այս բոլորը : Ի՞նչ փոյթ թէ զա- նազան կողմերէ եկած ըլլանք, մեծ ըն — տանիք մը կազմած ենք կայանին մէջ, սիրով ու համերաշխութեամբ, փոխա- դարձ հասկացողութեամբ, մանուկներու հանդէպ աչալուրջ ու գուրգուրոտ հոգա- ծութեամբ : Իսկ այս բոլորին վրայ, մեր գեղեցիկ շէնքին առջեւ, զով հովիկին փայփայումներուն տակ հազար պար — ծանքով, կը ծածանի Կապոյտ Խաչի մեր պանծալի դրօշը » :
Նամակը կուտայ իսկական պատկերը եւ տիրող մթնոլորտը Կապ. Խաչի այդ կայանին մէջ :
Կապոյտ Խաչի դրօշը կը ծածանի մի քանի տարիէ ի վեր Ժիւրա Նահանգին այդ բարձրութեան վրայ, սեփական շէն- քի կողքին, ուշադրութիւնը հրաւիրելով բոլորին, մինչդեռ նախապէս կորսուած անկիւն մըն էր ան :
Ու ամէն տարի նոր քայլ մը կ՚առնուի դէպի կատարելը : Շէնքի նորոգում, վարչական բարեփոխութիւններ, որ — դիականացում, որպէսզի մանուկները ալ աւելի հանգստաւէտ ու ճոխ պայմաննե — րու մէջ ապրելով վայելեն բնութեան

պարգեւած գեղեցկութիւնները : Կը լսեմ անոնց ճռուողած բացագանչութիւններն ու երգերը կանանչ մարգագետիններուն վրայ : Թիւով 87 երկսեռ մանուկներ են անոնք ներկայիս՝ Յուլիս ամսուան ըն — թացքին, հաւաքուած զանազան վայրե — րէ, հայկական շունչով եղբայրացած կ՚ապրին այդ Կապ. Խաչի դրօշին տակ : Օգոստոսին անոնց թիւը աւելի պիտի բարձրանայ :
Հաստատութիւնը ունի նաեւ քսան պաշտօնեայ հետեւեալ կերպով . — Մէկ տնօրէնուհի, մէկ մատակարարու — հի, մէկ հիւանդապահուհի, մէկ խոհա — րար, չորս աշխատաւոր կիներ ու տասն- եւերկու մօնիթէօր — մօնիթթրիսներ, ո — րոնք նուիրումով կը ծառայեն ու հոգա- ծու վերաբերմունք ցոյց կուտան մա — նուկներուն, իբր ընտանիքի մը հարա — զատները :
Կայանի սոյն 107 բնակիչները կ՚ապրին հանգստաւէտ պայմաններու մէջ, կը ստանան լաւ սնունդ, ու իրենց տրամա — դրութեան տակ ունին մէկ հէքթար մար- գագետին :
Շէնքին ներքնայարկին մէջ կան տնօ — րէնութեան սենեակները, խոհանոցը, ըն- տեմարանը, ճաշասրահը, տուշը եւ ար- տաքնոցները :
Առաջին յարկին մէջ է հիւանդանոցը իր դեղարանով, բոլորովին անջատուած յարկաբաժինով, իր առանձին առողջա — պահական կազմածներով : Մնացեալ սը — րահներն ու սենեակները, ինչպէս նաեւ երկրորդ յարկը ամբողջութեամբ յատ — կացուած է ննջարաններու :
Օգոստոս ամսուան մէջ պիտի սկսին շէնքի արտաքին ծեփին ու ներքին աշ — խատանքները :
Կ՚արժէ որ Ֆրանսահայութիւնը իր ուշադրութիւնը առարկայ դարձնէ Կա — պոյտ Խաչի այս հաստատութիւնը, որ կը ձգտի հայ մանուկը կազդուրել եւ առողջ ու զօրաւոր սերունդ պատրաստել :

Գ. ՊԱՐԹԵՒ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

Ս. ՇԱՄՈՆ — Յուլիս 9ին Կիրակի, Փոն Անթէնի զովասուն պարտէզը ժամա- նակէն առաջ լեցուած էր խուռն բազ — մութեամբ, որոնք եկած էին իրենց յար- գանքի տուրքը տալու Ազատութեան հա- մար զոհուած հերոսներուն : Հիւրեր ու- նէինք Ռուանէն, Սէնթ Էթիէնէն, Վիէ — նէն :
Հանդէսին բացումը կատարուեցաւ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Վարդգէս» խում- բին կողմէ «Կարկուտ տեղացաւ»ով :
Օրուան նախագահ ընկեր Տ. Աղնաւոր- եան բացատրեց « Խանասորի արշաւան — քին իմաստը եւ եզրակացուց . — «Խա — նասորի կռիւը պատուոյ եւ ինչքի պաշտ- պանութեան պայքար էր, կռուեցան ու պատնէշի վրայ ինկան, բայց անոնց ա — նունը մեր սրտերուն մէջ պիտի մնայ ան- ջնջելի » :
Գեղարուեստական բաժնին իրենց մաս- նակցութիւնը բերին, Նոր Սերնդական Օր. Շ. Գույումճեան՝ «Բարձր սարեր », Օր. Քըլըճեան եւ Գ. Մ. Տէմիրճեան՝ « Իմ հեռաւոր հայրենիք», Նոր Սերնդա- կան Յ. Ճապուրեան՝ «Ես ծարաւ էի» : Ամէնքն ալ արժանացան ծափահարու — թեան :
Գ. Մեսրոպ Թորոսեան (Ռուանէն) շա- տերու յուետեսութեան ի պատասխան, ըսաւ. « ... Եթէ Սփիւռքի Հայութիւնը, մանաւանդ նոր սերունդը, գիտակից ըլ- լայ իր դերին ու պարտականութեան, մենք երբեք կորուստեան չենք դատա — պարտուիր » :
Գեղարուեստական բաժինը շարունակ- ուելով — երգեցին Գ. Գ. Վ. Քէշիպաշ — եան «Տըլէ եաման», Մ. Տէմիրճեան մե- ներգ մը, իսկ Գ. Ե. Միքայէլեան, հա- կառակ իր յառաջացած տարիքին, ներ — կաներու խնդրանքին վրայ, երկու ար — տասանութիւն ըրաւ :
«Վարուժան» կոմիտէի կողմէ խօսք ա- ռաւ ընկեր Ս. Ընտրիկեան . — « Ինչպէս ամէն տարի, այս տարի եւս կը փառա — բանենք Խանասորի հերոսամարտը : Խա- նասորը Հայոց նորագոյն պատմութեան մէկ բացառիկ թուականներէն մէկն է, բարբարոս Թուրք եւ քիւրտ ցեղերը ո — րոշած էին արտատւորել հայ ընտանե — կան սրբութիւնը : Հայը կը շինէր, թշ- նամին կը քանդէր : Հայը կը ցանէր, թշ- նամին կը հանէր : Հայը կը վաստկէր, թշնամին կը վայելէր : Մէկ խօսքով հայ սճախն այլեւս իր կրակին տէրը չէր : Պէտք էր պայքարի ձեւը փոխել : Եւ ա- հա կրակէ աչքերով մեր Ֆետայիները՝ ոտքի կանգնեցան, ճակատ ճակատի եկան իրենց թշնամիին դէմ յանդիման » :
Այնուհետեւ հանդէսը շարունակուե — ցաւ մինչեւ գիշերուան տասը, մէջ ընդ- մէջ երգերով ու պարերով, ստեղծելով մեծ խանդավառութիւն թէ մեծերուն եւ թէ երիտասարդներուն մէջ :

Խ. ՂԱՐԻՊԵԱՆ

ԱՐԱԲԱԿԱՆ ՀԷՔԵԱԹ

Գայլ մը, հովիւի մը ծուղակը ինկաւ : Կեանքը ազատելու համար, խոստացաւ այլեւս երբեք միս չուտել, այլ՝ միայն խոտ եւ շատ — շատ՝ ձուկ : Անտառ դարձած պահուն, տեսաւ խոզիկ մը որ կը լողար լիճի մը մէջ :
— Ինչ հրաշալի ձուկ է, ըսաւ գայ — լը : Այսքան խոշոր ձուկ տեսած չէի տա- կաւին :

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՆՈՐ ԱՉՔԵՐ, պատմուածքների ժողո — վածու, գրեց Հր. Ֆալեան, հատոր ա — ռաջին, Թեհրան 1961 :

ՀԱՅՈՑ ԹԵՐԴԸ

—o—

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

—o—

ՄԱՍՆ ԵՐՐՈՐԴ

ՎԵՐՋԱԲԱՆ

...Եւ բերդապետը պատմեց մի իրօք շատ ...տխուր լուր. մի ժամ առաջ սուրհան — ...դակները վերադարձել էին եւ յայտնել, ...որ Պարսիկները գրաւել են բերդի ստո — ...րոտները, ուղին եւ պահակներ դրել ...բերդի առաջ :
Փառանձեմի ծունկերը դողացին, ...բայց նա շուտեց զգացնել տալ իր վախը, ...նա միայն մտածեց, թէ ո՞վ կարող էր ...Պարսիկներին մատնել անցքի տեղը եւ նրա ...պահակները կանգ առան Հայր — Մարդ- ...պետի վրայ :
— Վերջինիկը եղաւ կռածը ...
Փառանձեմը միշտ մտածել էր, թէ ...վերջին ժամին, երբ այլեւս օգնութիւն ...հասնէր եւ դիմադրելը դառնար անկա —
րելի, կարող էր բերդականներին ճանա- պարհել այդտեղից եւ ինքը էլ բերդա — պետի հետ դուրս գալ այդ անցքով եւ գնալ Վանանդ, ապա անցնել ապահով Տայք : Մինչ այժմ նա այդ անել չէր ու- զում, չկամենալով հեռանալ երկրի կենտրոնից, ցանկանալով որդուն եւ Մուշեղին սպասել բերդում, լինել զօրքի հետ, որպէսզի նրանք չթերանան պաշտ- պանութեան գործում .... Սակայն այժմ յանձը տակնիվեր էր անում նրա ծրա — գիրը. Թշնամին յայտնաբերել է ներքին անցքը ...
— Եւ դա լիովին ստո՞յգ է, բերդա — պետ, — հարցրեց Փառանձեմը :
— Լիովին, Թագուհի :
— Մենք ուրեմն կորուեցինք դրսի աշ- խարհից, — գլուխը կախեց Փառանձե — մը : — Այլեւս լուր չենք առնի Մուշեղից, Պապից ... Բայց եւ անձնատուր չենք լի- նի, — գլուխը բարձրացրեց նա : — պաշտպանուենք եւ սպասենք : Չէ՞ նրքա հասել են արդէն Կարին ... Կ՚ուզէի մի- այն, բերդապետ, որ անցքը փակուելու մասին չիմանայ ոչ ոք : Թող բերդում չլի- նի յուսահատութիւն ու լքում : Ազատ ես :
Սակայն բերդապետը մնաց կանգնած : Փառանձեմը դրանից կռահեց ասեսա մի բան եւ հարցրեց.
— Ունե՞ս ինչ ասելու, բերդապետ :
— Այո, Թագուհի. եթէ թոյլատրես . ունեմ խոնարհ մի խնդիր առ քեզ :
— Խօսիր :
— Համարձակւում եմ խնդրել, Թագու- հի, որ հեռանաս բերդից ... քանզի վը — տանգը վերահաս է եւ մենք երկար դի — մադրել չենք կարող .... — Նա լռեց մի վայրկեան ապա շարունակեց եռան — դով. — Ես վստահելի եւ քաջակորով մարդոց հետ քեզ կը բարձրացնեմ լեռը, որտեղից նոքա քեզ կը տանեն Վանանդ, ապա Տայք :
Փառանձեմը լսում էր շուրթերը սեղ — մած եւ, երբ բերդապետը վերջացրեց, ասաց .
— Ոչ, բերդապետ : Ես կը մնամ : Ես ձեզ հետ կը լինեմ մինչեւ վերջը : Ես այստեղ պիտի սպասեմ իմ Պապին ... Ես չեմ լքի իմ զինուորներին ... Եւ, վեր- ջապէս, Շապուհը չի կարող տանել ինձ գերի ...
Բերդապետը այնուամենայնիւ կամե — նում էր նորից ասել ինչ որ բան, բայց Փառանձեմը բարձրացրեց իր փոքրիկ ձեռքը, որ նշանակում էր .
— Այլեւս ոչ մի խօսք ...
Գնալով յաճախանում եւ սաստկանում էին պարսիկների գրոհները. Նրանք շա- րունակ բերում էին նոր զօրքեր, որոնց պետերը անվերջ հրամայում էին. «Ա — ռաջ, անվախ առաջ » ... Այժմ նրանք հասնում էին արդէն բերդի պարիսպնե — րին : Բայց որքան էլ սովը նեղում էր ու անօթութը գնալով նուաղում, զինուորները եւ շինականները չէին դադրում կռուե — լուց ... Անում էին որքան ներում էին ի- րենց ուժերը, անում էին հանգստանալով ... Պատահում էր, որ նրանք, առանց վիրաւորուելու, ընկնում էին եւ կողքի ընկերը ուժ չէր ունենում նրան բարձ — րացնելու :
Պատահում էր նետ — աղեղն առած ել- նում էին պարիսպը կամ բուրգը՝ թշնա — մուն նետահարելու ցասումով, սակայն ընկնում էին կէս ճանապարհին ...
Վերցնում էին քարեր, որ հանեն պա — րսպի գլուխը, բայց, սանդուխը բարձ — րանալ չկարողանալով, ընկնում էին աս- տիճանների վրայ ... Նրանց էր յարմա- րում այն հին խօսքը, թէ հոգին յօժար էր, մարմինը տկար ... Քաղցը հիւծել էր ամէնքին ... Շատերը մեռնում էին ան — խօս, անտրտունջ ...
Զրահուած բերդապետը երբեմն, պա — րիսպների վրայ կարգադրութիւն անե — լիս, նկատում էր զինուորների վիճակը, բայց անզօր էր օգնել մէկին կամ միւ — սին : Նա եւս, Թագուհու նման, կարծել էր, թէ երեք չորս ամսում պաշարումը կը վերջանայ եւ Պարսիկները ետ կը քաշուեն կամ պաշարումը ապարդիւն հա- մարելով, կամ դրսից եկող օգնութեան հետեւանքով :

ՍՏԵՓԱՆ ԶՈՐԵԱՆ

(Շար.)

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ԳԱՑՈՂ

ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Մեր բաժանորդներու արձակուրդի շրջանը, արձակուրդի շրջանն է նաեւ «Յառաջ»ի պաշտօնէութեան: Այդ իսկ պատճառով թերթիս վարչութիւնը Յուլիսին եւ Օգոստոսին, սովորականէն շատ աւելի ծանրաբեռնուած է եւ ջերմօրէն կը խնդրէ իր հաւատարիմ բաժանորդներէն, որ աւելի չծանրաբեռնեն իր գործը հասցէներու առժամեայ փոփոխութիւններով:

Յառաջ միշտ իր կարելին կ'ընէ գոհացում տալու համար իր ընթերցողներուն, բայց կը խնդրէ նաեւ որ անոնք չդժուարացնեն իր գործը:

Այս տարի, վարչութիւնը որոշած է ընթացք տալ միայն ԲԱՑԱՌԻԿ եւ ՍՏԻՊՈՂԱԿԱՆ դիմումներու հետեւեալ պայմաններով.— դիմումները պէտք է ըլլան գրաւոր, ընթացք չի տրուիր հեռաձայնով եղած դիմումներուն: Կցել հինգ Ն. Ֆ. եւ սովորական հասցէն: Դիմող բաժանորդը պէտք է վճարած ըլլայ ընթացիք տարեշրջանը (1961):

×

Միայն արձակուրդի շրջանին համար, բաժանորդ արձանագրուողներու սակն է.

Ֆրանսա.— *Ամսական* 7 Ն. Ֆ.

Արտասահման 10 Ն. Ֆ.:

Շնորհակալութեամբ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Գրիգոր Թեւանեան եւ զաւակները՝ Ժագլին, Կիւրեղ եւ Կարապետ կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ԳՐԻԳՈՐ ԹԵՒԱՆԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին առթիւ, ինչպէս նաեւ իրենց մօր եւ մեծ մօր՝

ՇԱՀԶԱՏԷ ՈՒՋՈՒՆԵԱՆԻ

մահուան Դ. տարելիցին առթիւ:

Այս Կիրակի առաւօտ, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ:

Կը հրաւիրուին ողբացեալներուն յիշատակը յարգողները:

×

Տէր եւ Տիկին Յ. Էսկիճեան կը ծանուցանեն թէ այս Կիրակի հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Ս. Ժեռոմի Ս. Սահակ Մեսրոպ եկեղեցւոյ մէջ, իրենց զաւկին ԳՐԻԳՈՐԻԿ ԷՍԿԻՃԵԱՆԻ *մահուան տարելիցին առթիւ:*

Կը հրաւիրուին իր յիշատակը յարգողները:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Փարիզի եկեղեցւոյ դիւանը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները իր կրթական ձեռնարկներուն համար:

Բարեպաշտ մը ոմն քսան Ն. Ֆ., Տիկին Կարապետ Յակոբեան յիսուն, փոխան ծաղկեպսակի, Ողբ. Օր. Տիրուհի Անդրանիկեանի մահուան առթիւ, Պ. Հայկ Գըրըքճեան հարիւր, Պ. Շահպազեան տասը Ն. Ֆ.:

ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

ԽԱՆԱՍՈՐԻ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ ԱՌԹԻՒ

Շաւիլի անտառին մէջ

(*Գերեզմանատան մօտ*)

Յուլիս 23, Կիրակի օր առաւօտէն մինչեւ երեկոյ:

Նախաձեռնութեամբ Շաւիլի Հ. Յ. Դ. Արդութեան խումբին, *հովանաւորութեամբ շրջանի բոլոր խումբերուն:*

Կը խօսին՝ Ընկերներ ՀՐԱՉ ՀԱՆՏԱԼԵԱՆ *եւ* ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՐԻՃԵԱՆ:

Ժամը 3ին այցելութիւն ողբացեալ ընկերներ Տէր եւ Տիկին Իշխան Արդութեանի, Բժ. Տէր Դաւթեանի եւ Հրանդ Աթանեանի *շիրիմներուն:*

Գեղարուեստական բաժին: Բարձրախօս: Կ'երգէ Տիկին Շաւէ Գալայճեան:

Ճոխ եւ մատչելի պիւֆէ:

Անձրեւի պարագային, շիրիմներու այցելութենէն յետոյ ընկերահամակրական խնջոյք տեղի կ'ունենայ հայ դպրոցի սրահը:

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Խանասորի Արշաւանքի 64րդ տարեդարձը կը տօնուի նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէին եւ մասնակցութեամբ Շրջանիս բոլոր ենթակոմիտէներուն ու խումբերուն, ինչպէս նաեւ՝ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդին եւ Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղերուն:

Յուլիս 30ին, Կիրակի ամբողջ օրը, Վալապրի ծառախիտ անտառին մէջ:

Շրջաններու ենթակոմիտէներու եւ խումբերու վարչութիւնները այժմէն պէտք է վարձեն իրենց մասնաւոր օթոքարները:

×

Խանասորի դաշտահանդէսին երթալու համար, օթօքար Պոմոնէն կը մեկնի Կիրակի առաւօտ, Յուլիս 30ին, ժամը 8ին, Պառ Ռոքոնտի *առջեւէն:*

*Բոլոր անոնք որ կը փափաքին օթօքա*ռով *մեկնիլ կրնան նախօրօք արձանագրուիլ, հետեւեալ ընկերներուն մօտ, Յ. Նիկողոսեան, Վ. Տ. Վարդանեան եւ Սերժ Սարգիսեան, երթեւեկի համար 4 Ն. Ֆ. վճարելով:*

Խճողումի տեղի չտալու համար, կը խնդրուի չսպասել վերջին վայրկեանին:

×

*Խաւասորի արշաւանքի տօնակատարութեան առթիւ Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր ենթակոմիտէի վարչութիւնը դիւրութիւն տալու համար հանդէսին մասնակցիլ ուզող հայրենակիցներուն, օթոքար մը վարձած է որ կը մեկնի Կիրակի առաւօտ ժամը 7.30ին*Փլաս տ'Էսէն. *ընկ. Քէօսէեանի խանութին առջեւէն: Վերադարձ իրիկուան ժամը 20ին: Արդէն իսկ ապահովեցէք ձեր տոմսերը Քէօսէեանի* (փօ-բօ Ռեծս, 2 Րիւ Պեռնար տիւ Պուա), Ա. *Պետրոսեան մսավաճառ 22 Րիւ տէ Փը*թիթ Մառի *եւ գրավաճառ Պ. Ծերիկեանէ* 13 Րիւ տէ Տոմինիքէն:

×

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Վալանսի Շրջ. կոմիտէի կողմէ:

Այս Կիրակի Մալիսարի ճամբուն վրայ Պ. Թէսիէի զովասուն ծառաստանին մէջ:

Կը նախագահէ՝ Ընկ. Մ. ՊՕՅԱՃԵԱՆ:

Գեղարուեստական բաժին, երգ, պար, նուագ: Ճոխ պիւֆէ:

Հանելի ժամանց, ամբողջ օրը:

ՀԱՅ ԸՆԾԱՅԱՐԱՆ

Լ Ը Փ Է Ք

ԲԱՑՈՒԱԾ ԵՆ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

1961 – 1962

ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ՏԱՐԵՇՐՋԱՆԻՆ

Ուսման ծրագիրն է դասական ընթացք (fուր fլասիf):

Պայմաններու եւ որեւէ լուսաբանութեան համար դիմել գրաւոր կամ հեռաձայնով տնօրէնութեան:

École Apostolique Arménienne

3, Av. de Grandchmp

LE PECQ (S. et O.) Tél. 963-01-72

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Կը փնտռուին.— Բիւզանդ Վարդան Թաշճեան, կինը Աննա Յովսէփ Բրուտեան, զաւակը Նորայր Թաշճեան, անհետացած պատերազմի ընթացքին, այժմ կ'ապրին Փարիզ: Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի տեղեկացնել Փարիզի եկեղեցւոյ դիւանատունը:

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— *Հ. Յ. Դ. «Ս. Մինասեան» ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ ժամը 21ին: Ներկայ կ'ըլլայ Շրջ. կոմիտէի ներկայացուցիչը: Կը խնդրուի անպայման ըլլալ:*

ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Համախմբ. եւ Համասերաստացիական Օտտօ Քապրիսէ *քոյր միութիւններու կողմէ:*

Այս Կիրակի առաւօտէն մինչեւ երեկոյ, Մոլիէրի ծառախիտ զեղատեսիլ անտառին եւ պաղ աղբիւրի մօտ:

Կովկասեան պարեր եւ զանազան ատրկընկալներ, Քանփանըր Ֆրէզի *երիտասարդ* Փիօնիէններու *կողմէ:*

Բարձրախօսով պիտի լսուին հայկական արեւելեան եւ արեւմտեան զանազան երգեր եւ պարերգներ:

Ճոխ պիւֆէ դիւրամատչելի գիներով ինչպէս եւ շամփուրով խորոված

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Կապոյտ Խաչի օդափոխութեան կայանին համար, խոհարարուհի մը կ'ուզուի Օգոստոսի համար: Դիմել ամէն օր ժամը 15էն 16, Մշակոյթի տուն.—17 Րիւ Պէռ. հեռաձայն՝

TAI. 63 89

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS 9e

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE
HARATCH
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e
Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731
Téléph. : PRO. 86 - 60
C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. Հատը՝ 0.25 Ն. Ֆ.

ՈՒՐԲԱԹ
21
ՅՈՒԼԻՍ
VENDREDI
21 JUILLET
1961

...ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9157 37EME ANNEE Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 17ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4958

...ԻԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՀԱՆՐԱՔՈՒԷԷՆ ՎԵՐՋ

Յուլիս 9ի հանրաքուէէն ետք անգամ ...աստատուեցաւ թէ 1960 Մայիս 27ի ...փոխութեան հերոսները իշխանու- ...եան գլուխ գալէն տասնեւչորս ամիս ...րջն ալ տակաւին խարխափումի մէջ են ...են կրցած գտնել իրենց ճամբան : ...ին յաջողած ամուր հիմերու վրայ հաստատել իրենց բռնատիրութիւնը :

...որ սահմանադրութիւն վաւերացնելու ...ամար կազմակերպուած հանրաքուէին ...ասնակցած են իննը միլիոն երկսեռ ընտ- ...ողներ, արձանագրուած քուէարկունե- ...ուն շուրջ հարիւրին 80ը : Ասոնցմէ քուէ ...ին պաշտպանած են 62 առ հարիւրը, ...ը հարիւրին 38ը, ըստ զօրավար Կիւր- ...էլի պաշտօնական յայտարարութեան :

...կա - մենատիրական վարչաձեւի մը ...ակ եւ ոչ — ազատ պայմաններու մէջ ...ատարուած այս հանրաքուէին արդիւն- ...ը բացառական պէտք է նկատել օրուան ...իշխանութեան համար : Եթէ իրբեւ հա- ...տակորդ հաշուենք քուէարկութեան ...ասնակցողներն ալ — հարիւրին քսան, ...ն առնէ պատկերը աւելի մեւ կը դառ- ...նայ,

...իւրաւ կը դանդաղի, որ Հանրա- ...ուէին առաջ չկար մը առատեր ըստ ...ուած ...ղոփոքէն մեծ զաւմարներ թափ- ...ուած են՝ ժողովուրդը խաբելու հա- ...մար Ատասի եւ այս պայմաններուն ...ակ ձեռք բերուած արդիւնքը «յաղթա- ...նակ» մը կը նկատէ իրեն համար : Ինք- ...նախաբէութիւն պարզապէս :

...իջազգային ժամուլը վերջին ծայր ...ռեւորուած է : Զի հաւաստի, որ դեմոկ- ...րատները յախճախուած են, հակառակ ...Ատասի վարկաբեկիչ ղատավարու- ...թեան, որ կը տեւէ մօտ մէկ տարիէ ի ...վեր

...ու կողմէ իրադեկներ կը կարծեն թէ ...իւլ Ինէօնիւի Հալք կուսակցութիւ- ...ն կը յուսայինք կրկին ձեռք առնել ...իւնր, հանրաքուէէն վերջ հող ...ուած է եւ պակսած են իր յա- ...ղթութեան յոյսերը :

...որ Սահմանադրութիւնը պահած է յե- ...փոխութեան վաղորդայնին, 1960 Մա- ...ին հրատարակուած աժամեայ ...մանադրութեան գլխաւոր կէտերը, ...աւորապէս ղատական մարզին մէջ : ...ուն Դատական Գերագոյն Ատեա- ...ուած վճիռները պէտք է վաւերաց- ...Ազգ. Միասնականութեան Կոմիտէ- ...ողմէ

...որ մնացին ժողովրդավարական բա- ...րներ Դատարանի վճիռները ...ակ պէտք չէ ըլլան գործադիր կամ ...իր մարմիններու հակակշռին : ...ւ յեղափոխական կառավարութիւ- ...ած է վերջ տալ Եասը Ատայի դա- ...թեան, որ ծիծաղելի բլլալու ...ան երկնցաւ Հոկտեմբեր 15ի ...թիւններէն առաջ կ'ուզէ մաքրել ...երանները հաշիւը :

...ռիշխանաւոր դատախազը մահապատիժ ...ած է ձգել Պայարի, Մենտէրէ- ...Ազգային ժողովի Նախկին Նախագահ ...Քորալթանի եւ հարիւր չորս նա- ...րոպի, երեսփոխանի, զինուորական կու- ...թեան վարիչ անդամներու եւ այլ ...րդացին պաշտօնեաներու հա- ...րոնք իրբեւ ճէ, բռնաբարած են ...ահմանադրութիւնը : Պահանջած է նա- ...րգել արձակել ութ հոգի եւ հինգէն ...հինգ տարի բանտարկութեան ...դատապարտել 289 ուրիշ ամբաստանեալ- ...ներ :

...յեղափոխական կառավարութիւնը սպի- ...ն համարձակի հարիւր եօթը կախա- ...ղաններ տնկել Պայազիտի հրապարակին ...ունք լուրջ եւ Նիւթերը համար Թուրքը մտաւո- ...րական ...ութեան ընտրանին.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԹՈՒՆՈՒԶՑԻՔ ԿՐԱԿ ԲԱՑԻՆ ՊԻԶԵՐԹԻ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԶՕՐՔԻՆ ՎՐԱՅ

ԳՈՒՐԿԻԲԱ ԱՊԱՀՈՎՈՒԹԵԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻՆ ԴԻՄԵՑ

ՄԵՌԵԱԼՆԵՐ ԵՒ ՎԻՐԱՒՈՐՆԵՐ, ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ԾԱՆՐԱՆԱՅ

Թունուզեան աղբիւրներու համաձայն 50 մեռեալներ եւ բազմաթիւ վիրաւորներ կան, Պիզերթի շուրջ, ուր զինեալ բախումներ սկսան Թունուզցիներու եւ Ֆրանսացիներու միջեւ Հինգշաբթի առաւօտ ժամը 4ին :

Ո՞ւր կ'ուզէ հասնիլ Գուրկիպա : Այս է օրուան գլխաւոր հարցականը : Արդարեւ տարակոյս չունէր թէ Ֆրանսա տեղի պիտի չտայ սպառնալիքներու եւ ցոյցերու առջեւ, միւս կողմէ ինք ալ այլեւս չէր կրնար ետ կենալ եւ վարկը կորսնցնել իր իսկ կուսակցութեան (Նոր — Տէսթուր) եւ ժողովուրդին առջեւ, չգործադրելով սպառնալիքները : Ուրեմն, ինչպէս ըսած էր, «գործի անցաւ» Չորեքշաբթի օր, իր տուած պայմանաժամին օրը :

Ժամը 14-15ին էր որ սկսաւ խսկապէս Պիզերթի կռիւը : Թունուզցիք կրակեցին Ֆրանսական թաղի մը վրայ, որ ըստ իրենց զարնուած է : Քանի մը ժամ ետք վերստին կը կրակէին Ֆրանսական օդանաւերու վրայ, Սիտ Ահմէտի կայանին մօտերը : Աւելի ուշ, ժամը 18-20ին Ֆրանսական օդանաւեր 800 վայրաշուներ կը փոխադրէին Ալժերիայէն, զօրացնելու համար Պիզերթի պաշարուած իրենց ուժերը : Թունուզի հակօդային մարտկոցները գործի կ'անցնին ու կը սկսին կրակել, առանց կը փոխադարձեն Ֆրանսական օդանաւերը : Ըստ Թունուզի լրագրական գործակալութեան, Ֆրանսացիք ռմբակոծած են Թունուզեան դիրքերը : Ութ Թունուզցի զինուորներ վիրաւորուած են : Միեւնոյն առեն, այս վերջինները թնդանօթներով եւ այլ փոքր տարողութիւն ունեցող զէնքերով ռմբակոծած են Պիզերթի ֆրանսական զօրանոցները : Վերջապէս Թունուզցիք ըստ իրենց յայտարարութեան գերի բռնած են 35 ֆրանսացի զինուորներ : Այս լուրը կը հերքուի ֆրանսական ծովային ուժին կողմէ : Բայց Ֆրանսացի 30 վիրաւորներ կան :

Ֆրանսական երեք մարտանաւեր՝ «Քոլպեր», «Գուվէ» եւ «Շըվալիէ - Փօլ» Պիզերթի բացերը կը գտնուին, ի հարկին օգնելու համար պաշարուածներուն : Գուրկիպա հրահանգած է ամէն միջոցներով արգիլել հանդիսանալ մարտանաւերուն Պիզերթ մուտքին :

(Շար.ը կարդալ Դ. էջ)

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Պատասխանելով բազմաթիւ դիմումներու կը յայտնենք, ինչպէս նախապէս ալ գրած էինք (տե՛ս Յառաջ, Յուլիս 14) թէ Յառաջ լոյս չէ տեսած, Շաբաթ եւ Կիրակի, (Յուլիս 15 եւ 16), Թղթատարին փակ ըլլալուն պատճառով :

Պիտի յանդգնի՞ տարիներով արգելափակել երկու հարիւր ութսունեւինը բարձրաստիճան անձնաւորութիւններ, որոնց ձեռքին մէջ էր երէկ երկրին իշխանութիւնը :

Այդքան համարձակութիւն եւ յանդգնութիւն չենք սպասեր Կիւրսէլէն եւ ընկերներէն՝ Յուլիս 9ի հանրաքուէէն վերջ :

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻՆ ԱՍՈՒԼԻՍԸ

Հ.— Քանի՞ եպիսկոպոս ունիք ;

Պ.— Ամբողջ աշխարհի վրայ մօտ երեսուն եպիսկոպոս ունինք : Ամերիկայի մէջ 7 – 8 եպիսկոպոս :

Հ.— Երբեմն Եկեղեցիներու միջեւ միացման շարժում մը երեւան կուգայ, կողմնակի՞ց էք անոր թէ ոչ :

Պ.— Ինծի ծանօթ է այդ ընդհանուր տրամադրութիւնը : Կը կարծեմ թէ ապագային, օր մը, կ'իրագործուի եղբայրական սիրոյ միութիւնը : Սակայն գործնական տեսակէտով շատ հարցեր կան, որոնք առաւել կամ նուազ չափով լուծելի են եւ կը խորհիմ թէ բաւական հեռաւոր ապագայի մէջ միայն, գործնականի մէջ հնարաւոր կ'ըլլայ իրականացնել այդ միութիւնը : Կան նաեւ բազմաթիւ զանազան միջեկեղեցական հարցեր թէ վարչական եւ թէ աստուածաբանական տեսակէտով :

Հ.— Աթենակորասի հետ այդ միացման շուրջ որեւէ տեսակցութիւն ունեցա՞ք :

Պ.— Այս հարցի շուրջ տեսակցութիւն չենք ունեցած :

Հ.— Եթէ միացման հարց մը ըլլայ, անշուշտ բոլոր եկեղեցական պետերը հաւաքոյթ պիտի ունենան : Անոնցմէ ո՞վ է որ գլուխ պիտի ըլլայ ;

Պ.— Այդ ուղղութեամբ ոչինչ կրնամ ըսել, բայց կը կարծեմ որ, եթէ յաջողի Եկեղեցիներու միութիւնը, այդպիսի գլուխի հարց գոյութիւն չունենար :

Հ.— Աշխարհի իրբեւ ամէնէն երիտասարդ կրօնապետը, Նորին Վեհափառութիւնը ցոյց կը տրուի իբրեւ այդ միութեան գլուխ, ի՞նչ կ'ըսէք :

Պ.— Ինչպէս ըսի, Եկեղեցիներու միութեամբ՝ ամբողջ Եկեղեցիներու միակ գլուխ ունենալու հարցը ճիշդ չըլլար, այլ բոլոր Եկեղեցիները իրենց գլուխը պահելով հանդերձ, սիրոյ միութիւն մը կ'ըլլայ եւ ոչ թէ բոլոր Եկեղեցիները միացնելով բոլորը մէկ գլուխի տակ դնելով :

Հ.— Անգլիոյ եկեղեցւոյ պետը եկեղեցւոյ միութեան հարցով Աթենակորասի եւ Պապին դիմած էր : Արդեօք ձեզի ալ նման դիմում մը կատարուա՞ծ է :

Պ.— Զեմ գիտեր. կարծեմ ճիշդ ալ չեն ձեր այդ տեղեկութիւնները : Ես գիտեմ թէ ան հանդիպումներ ունեցած է, բայց թէ առաջարկ ներկայացուցա՞ծ է, այդ կասկածելի է : Որովհետեւ մենք ալ շատ սիրալիր եղբայրական յարաբերութեան մէջ ենք եւ տեղեակ կ'ըլլայինք՝ եթէ իրենց միջեւ նման առաջարկ մը ունենային : Գոնէ այդպէս կը կարծեմ :

Հ.— Քանի՞ Եկեղեցի կապուած է Էջմիածնի եւ որքան Հայութիւն կայ աշխարհի վրայ :

Պ.— Մեր հաշիւներով այսօր աշխարհի վրայ շուրջ չորսէն չորսուկէս միլիոն Հայեր կան :

Հ.— Բոլորն ալ Էջմիածնի՞ կապուած են :

Պ.— Բացի Կաթոլիկներէ եւ Աւետարանականներէ, որոնք 10 – 15 առկոսի կը հասնին, միւսները հոգեւոր կապերով կապուած են Ս. Էջմիածնի : Ամէն մէկ հոգեւոր կեդրոն, ինչպէս Երուսաղէմի եւ Պոլսոյ Պատրիարքութիւնները վարչական տեսակէտէ ինքնավար են եւ պետական կանոններու համաձայն կը գործեն :

Հ.— Ի՞նչ է ձեր յարաբերութիւնը Օրթոտոքս Եկեղեցիի հետ :

Պ.— Շատ բնական :

Հ.— Ալեքսիս Պատրիարք յայտնած էր որ ինք միացման համաձայն չէ :

Պ.— Ուղղակի տեղեակ չեմ անոր, պէտք է ըսեմ թէ անձնապէս մօտ տարի մըն է Ալեքսիս Պատրիարքը տեսնելու առիթը չեմ ունեցած :

ՀԱՆԳԻՍՏ ՄԱՄԲՐԷ ԱՐՔ.ԳԱԼՖԱՅԵԱՆԻ

Վերջին պահուն կը տեղեկանանք թէ Մայամիի մէջ (Մ. Նահանգներ) վախճանած է Սամբրէ Արք. Գալֆայեան, նախկին առաջնորդ Հիւս. Ամերիկայի Թեմի : Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Յուլիս 22ին Նիւ Եորք :

Հ.— Գտնուեցաք բազմաթիւ երկիրներ : Բաղդատական մը կրնա՞ք ընել անոնց կրօնքի հանդէպ ունեցած դիրքի մասին :

Պ.— Անշուշտ թեթեւ տարբերութիւններ կան : Օրինակի համար Միացեալ Նահանգներու մէջ կրօնական կեդրոնները կը ճանչցուին իբրեւ հաստատութիւններ, պետութիւնը ուղղակի չի հետաքրքրուիր եկեղեցական կազմակերպչական գործերով :

Հ.— Օրթոտոքս եկեղեցիի պետը Աթենակորա՞սն է թէ Ռուսիոյ Պատրիարքը Ալեքսիս :

Պ.— Հին պատմական դրութեան համաձայն երկուքն ալ հաւասար են : Սակայն Աթենակորաս հաւասարներու մէջ առաջին կը նկատուի : Բայց ղեկավար չէ :

Հ.— Պէյրութի Կաթողիկոսութիւնը ենթակա՞յ է ձեզի :

Պ.— Հոգեւոր իմաստով միշտ ենթակայ եղած է եւ՝ է : Բայց այս վերջին տարիներուն որոշ անհամաձայնութիւններ կան մեր միջեւ, որոնք կը կարծեմ թէ մօտաւոր ապագային կը լուծուին ;

Հ.— Խորհ. կառավարութեան մէջ նիւթական օժանդակութիւն կը կատարուի՞ եկեղեցիին.

Պ.— Պետութիւնը որեւէ օժանդակութիւն չըներ :

Հ.— Խորհ. Ռուսիոյ մէջ վերջերս կուսակցական օրկաններ հակաստուածեան գրութիւններ հրատարակեցին, որոնք երիտասարդութիւնը դէպի անկրօնութիւն կը մղեն : Չէ՞ք խորհիր որ այդ պարագան ճնշումի ազդակ ըլլայ եկեղեցիին :

Պ.— Այդ երեւոյթը ճիշդ է անշուշտ : Ճիշդ է որ ընդհանրապէս նման յօդուածներ լոյս կը տեսնեն, բայց չեմ կարծեր որ ճնշումի ազդակ ըլլայ : Ես վեց տարի է հոն եմ եւ կը տեսնեմ որ հաւատացեալներու թիւը չի պակսիր : Անոնք իրենց յօդուածները կը գրեն, մենք ալ մեր միջոցներով մեր քարոզութիւնը կ'ընենք :

Հ.— Կրնա՞ք որեւէ թերթի կամ ձայնասփիւռի միջոցաւ կրօնական քարոզչութիւն ընել :

Պ.— Ուղղակի քարոզչութիւն չէ, բայց եկեղեցական արարողութիւններ եւ քարոզներ կը տրուին երբեմն :

Հ.— Արտաքին աշխարհի ժողովուրդներու եւ Խորհ. Ռուսիոյ մէջ հաւատքի տեսակէտով տարբերութիւն կը տեսնէ՞ք :

Պ.— Այդ հարցին ճշգրիտ պատասխանել անշուշտ անկարելի է : Բոլոր երկիրներու մէջ կրօնական զգացումի վիճակը նոյնը չէ եւ մեծ տարբերութիւններ կան : Օրինակ կարելի չէ ըսել թէ Միացեալ Նահանգներու մէջ բոլոր ժողովուրդը հաւատացեալ է, այնպէս չէ՞ : Բայց որոշ երկիրներու մէջ կրօնքը աւելի խոր է եւ տարածուած, ինչպէս Հարաւային Ամերիկայի Կաթոլիկ ժողովուրդներու մօտ :

Հ.— Ի՞նչ է Հայաստանի մէջ եկեղեցիին կապուած ժողովուրդի համեմատութիւնը :

Պ.— Անձնապէս կը կարծեմ թէ մեր բնակչութեան յիսուն տոկոսը եկեղեցիին կապուած է :

Հ.— Պոլսոյ մէջ ինչո՞ւ չեն յիշատակեր Երուսաղէմի Պատրիարքին անունը :

Պ.— Մեր հին աւանդութեամբ պարտադիր չէ այդ յիշատակութիւնը : Պարտադիր է միայն Ամենայն Հայոց կաթողիկոսի անուան յիշատակութիւնը :

ՊԵՐԼԻՆԻ ԿՆՃԻՌԸ...

—o—

(ՏԱԳՆԱՊԻ ՆԵՐՔԻՆ ԾԱԼՔԵՐԸ)

Բ.

Սակայն տագնապին առանցքը չէ Պերլինը :

Տագնապին առանցքը կը կազմեն քաղաքական երկու հիմնական փաստեր :

Առաջին. Արեւմուտքը չի՛ հրաժարիր իր այն պնդումէն — զոր իբրեւ նախապայման դրած է,— թէ երկու Գերմանիաները պէտք է վերամիաւորուին ազատ ընտրութիւններու միջոցաւ :

Ազատ քուէարկութիւն պէտք է տեղի ունենայ երկու Գերմանիաներուն մէջ,— կ՚ըսէ Արեւմուտքը: Արդ, ոչ միայն տարակուսելի չէ, որ Արեւելեան Գերմանիոյ ժողովուրդը համաձայն է այս պայմանին, այլեւ բացայայտ է այն իրողութիւնը, թէ ո՛ր կողմին ի նպաստ պիտի քուէարկէին արեւելեան Գերմանացիները, եթէ նման պատեհութիւնը տրուէր իրենց :

Միլիոններով Գերմաններ, տուն — տեղ լքելով, իրենց կեանքը վտանգելով, անորոշ ապագայ մը աչք առնելով, ձգելով հայրենիք ու հարազատներ, ազատութիւնը կ՚ընտրեն, որովհետեւ կը նախընտրեն ապրիլ ազատ՝ օտարութեան մէջ, քան թէ անազատ՝ համայնավար վարչակարգի տակ՝ թէկուզ իրենց ծննդավայրին մէջ :

Համայնավարութիւնը գիտէ, թէ այս հարցին մէջ — ազատ ընտրութիւններով վերամիաւորել Գերմանիան — Արեւմուտքի հետ են Արեւելեան Գերմանիոյ բազմութիւնները:

Սակայն գոյութիւն ունի նաեւ երկրորդ կենսական խնդիր մը, որուն մէջ գերման զանգուածները վճռապէս Արեւմուտքի եւ մասնաւորաբար Ամերիկայի հետ են: Անիկա Արեւելեան Գերմանիոյ արեւելեան սահմաններու հարցն է :

Երկրորդ Աշխարհամարտէն ետք, Արեւելեան Գերմանիոյ սահմանագիծը հաստատուեցաւ Օտըր — Նայսէ գետերուն վրայ: Այս ձեւով Գերմանիայէն խլուեցան Սիլեզիոյ, Պոմերանիոյ, Արեւմտեան եւ Արեւելեան Փրուսիոյ հարաւային նահանգները : Իսկ Արեւելեան Փրուսիան դրուեցաւ Խ. Միութեան տիրապետութեան տակ :

Արդ, ի՞նչ պիտի նշանակէր խաղաղութեան առանձին դաշնագրի մը ստորագրութիւնը Խ. Միութեան եւ Արեւելեան Գերմանիոյ միջեւ :

Պիտի նշանակէր պարզապէս.

— Պերլինի մեկուսացում՝ հովանաւորութեանը տակ համայնավար Գերմաններու :

— Ճանաչում այն իրողութեան, որ Գերմանիան վերջնապէս ու վախճանապէս երկու անջատ պետութիւններու բաժնուած է :

— Նուիրագործում ներկայ սահմաններու, յատկապէս Արեւելեան Գերմանիոյ պարագային :

Հնարաւոր չէ, որ Արեւմուտքը հաշտուի այս հեռանկարին հետ: Հնարաւոր չէ, որ տեղի տայ, նահանջէ կամ տկարանայ, որովհետեւ Գերմանիան (վերամիաւորուած կամ կիսուած) կը մնայ սիրտը Եւրոպայի, իսկ «ով որ կը տիրէ Գերմանիոյ, կը տիրէ Եւրոպայի »:

Միւս կողմէ, կը թուի, թէ Խ. Միութեան համար անհրաժեշտութիւն դարձած է բարձրացնել վարկն ու հեղինակութիւնը Արեւելեան Գերմանիոյ համայնավար կառավարութեան :

Պատճառներ չկան մտածելու, թէ այս կառավարութիւնը ժողովրդականութիւն կը վայելէ: Ընդհակառակն, բազմաթիւ պատճառներ կան համոզուելու համար, թէ ժողովուրդը դէմ է իրեն, ինչպէս, օրինակ, ցոյց տուին 1953ի Յունիսի գերման բանուորներու ըմբոստութիւնը եւ հունգարական ազգային յեղափոխութիւնը 1956ին:

Ուլպրիխթի կառավարութեան հեղինակութիւնը, անտարակոյս, մեծապէս պիտի բարձրանայ, եթէ ան Պերլինի մէջ Խ. Միութիւնը փոխարինէ, եթէ այդ ձեւով արեւմտեան պետութիւնները զինք ճանչնան եւ իրեն հետ հաշուի նստին : Երբ մանաւանդ այդ ճանաչումով Արեւելեան Գերմանիոյ համայնավար կառավարութիւնը դառնայ գերիշխան, առանձին պետութիւն, իր վերջնական սահմաններով ու վարչաձեւով :

Նման ճանաչում, սակայն, Արեւմուտքը քանիցս մերժած է վճռապէս եւ կը մերժէ դեռ մինչեւ այսօր ալ :

Խ. Միութեան վարչապետ Խրուշչեւ արդէն բազմիցս յայտարարեց, թէ տարին չլրացած՝ իր կառավարութիւնը առանձին դաշնագիր պիտի ստորագրէ Արեւելեան Գերմանիոյ կառավարութեան հետ եւ անոր պիտի փոխանցէ իր իրաւասութիւնները՝ Պերլինի մէջ: Արեւելեան Գերմանիոյ վարիչը, Ուլպրիխթ, նոյնպէս քանի մը առիթներով եւ աւելի վրճռական շեշտով հաղորդեց իր ժողովուրդին ու աշխարհին, թէ հարցը փակուած է եւ առանձին դաշնագիրը պիտի ստորագրուի շուտով :

Ասոր դէմ Արեւմուտքը ծառացած է ոչ միայն խօսքով — բերանացի ու գրաւոր բողոքներով —, այլեւ զինական պատրաստութիւններով կամ մարտաշունչ յայտարարութիւններով այն մասին, թէ զէնքի ուժով պիտի պաշտպանէ իր իրաւունքները :

Միջազգային մամուլը եւ հանրային կարծիքը այն տպաւորութիւնը կը թողուն, որ արտակարգօրէն լուրջ է կացութիւնը : Անցեալին կը պատահէր, որ հակառակորդները կը «համաձայնէին՝ չհամաձայնիլ» իրարու հետ եւ այս հիման վրայ ալ գոյավիճակ ու գոյակցութիւն կը ստեղծուէր :

Քենըտի — Խրուշչեւի Վիէննա հանդիպումը կը թուի թէ այդ արդիւնքը չտուաւ :

Ոչ միայն տրամագծօրէն հակառակ դիրքերու վրայ կեցած են այժմ կողմերը, այլեւ երբ մէկ կողմը յայտարարէ, թէ ծրագրած է ինքնագլուխ քայլ մը առնել, միւս կողմը կը պատասխանէ, թէ պիտի հակազդէ անոր եւ, ի հարկին, զինու զօրութեամբ :

Դէպքերը իրենց իւրայատուկ տրամաբանութիւնը ունին:

Յաճախ մարդիկ է, որ կը ստեղծեն այդ դէպքերը, սակայն զանոնք ստեղծելէ ետք, կը պարտաւորուին ենթարկուելու այդ դէպքերու տրամաբանութեան :

Նոյնն է պարագան նաեւ Արեւմուտքի եւ Արեւելքի յարաբերութեանց խնդրին մէջ:

«ՑՈՒՍԱԲԵՐ»

ՖՐԱՆՍ. ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՔԼԷՄ
CLEM (1)

—o—

Հանրի Միւլլէրի այս նոր վէպը արժանացաւ էնթէռալիէ մրցանակին եւ ֆըրանսական մամուլը գովեստ ու գնահատանք արձանագրեց :

Դժուար է այլեւս միջակ ու ձախողած մարդոց կեանքը պատմել ու արտակարգ շահագրգռութեան մը արժանանալ, որովհետեւ վերջին շրջաններուն վիպասանները ծայրայեղութեան տարին այս նիւթին շահագործումը :

Մարդը՝ սովորական, հասարակ մարդը, որ առհասարակ միջակութիւն կամ ձախողած կը նկատուի բաղդատմամբ աւելի լաւ ապրող փոքրամասնութեան, վիպասաններուն սիրելի դարձած է յանկարծ :

Իրապաշտութեան այս շրջանին դիւրին չէ իսկապէս ապրող ու բաբախուն դարձնել վէպը, երբ անոր հերոսները կ՚ընտրուին վիպասանին աշխարհէն տարբեր աշխարհներու մէջ ապրող ու տքնող տիպարներէ : Իսկական տաղանդաւորները միայն կը յաջողին խուսափիլ կեղծ ու արուեստակեալ նկարագրութիւններէն կամ երեւակայածին պատկերներէն: Թափանցել տարբեր աշխարհի մը մարդոց հոգիին ու էութեան կը պահանջէ բացառիկ աշխատանք եւ կարողութիւն :

Հանրի Միւլլէր յաջողած է միջակ ու ձախողած տիպար մը ստեղծել այնքան իրական ու հարազատ կերպով որ ընթերցողը կ՚իւրացնէ այդ տիպարին տառապանքը, կը վերապրի անոր զգայնութիւնները եւ կ՚ողբայ անոր եղերական վախճանը :

Մէկ շունչով կարդալիք վէպ մըն է Քլէմը, որովհետեւ ամբողջական պատկերն է մեր մէջ, մեր շուրջ ապրող մարդու մը կեանքին :

Պարկեշտ ու ժուժկալ հաշուակալ մը սիրելով, կ՚ամուսնանայ Քլեմանթինի հետ, որ անյագ փառասիրութեամբ մը, շարունակ կը մղէ իր ամուսինը գլ... բարձրացում : Ի վերջոյ հաշուակալը ստիպուի գողութեան դիմել գոհացնել... համար իր սիրած կնոջ բարոյական... նիւթական պահանջները : Քլեմանթին... ջանիկ է այնքան ատեն որ կ՚անգիտանայ... իր ամուսնին յաջողութեանց գաղտնիքը... բայց ի վերջոյ կը տեղեկանայ իրապա... նութեան եւ իր կեանքին գնով կը վճա... իր փառասիրութիւնը : Դէպքերու վա... պետ շարայարութեամբ մը հաշուակա... միայն բարոյապէս կը պատժուի. Մար... դը կ՚իջնէ փոխանակ բարձրանալու... կ՚երթայ հաստատուիլ ալ աւելի անն... պաշտօնի մը մէջ, շարունակելու համա... վերջնականապէս ձախողած իր կեանքը...

Քլեմանթինէն ու հաշուակալ Ամա... դատ երկու ուրիշ երիտասարդներ... կը գործեն այս վէպին մէջ բոլորովին... րական դարձնելով պատմութիւնը, որո... հետեւ բացառիկ տաղանդով մը վիպա... սանը յաջողած է տալ այս երկուքին... գերանական էութիւնները :

Աղուոր գիրք մըն է Քլէմը, գրու... արժէքաւոր ու տաղանդաւոր հեղինա... մը կողմէ :

ՄԵԾԱԳՈՅՆ ԶԱՌԻԹԱՓԸ
LA PLUS GRANDE PENTE (2)

« Լը Սալէռ տը լա Փէօռ»ի հեղինա... Ժոռժ Առնօ կը շարունակէ ցնցող ու ն... քոտ իր պատմութիւնները:

Այս նոր գիրքը մեզ կը փոխադրէ Վ... նէզուէլլա :

Արկածախնդիր եւ ուժգնօրէն առն... կան տիպար մըն է «Մեծագոյն Զառիթա... փը » գործին հերոսը, որ ամէն վայր... կեան կեանքը վտանգելով ապրանք փոխադրէ Լա Կայանայէն Քարաքաս ... բիւնոտ մրցակցութիւն մը կը ստեղծ... իտալացի գաղթական շարժավարներ... եւ իր միջեւ : Ինք եւ իր նմանները Իտա... լացիներուն քսան թոննոց «Ֆիաթ»ներ... փոխարէն փոքր բեռնակառքեր ունին ... անօթի մնալու պիտի դատապարտուի... թէ մահուկենաց կռիւ մը չմղեն. Այս կ... ռիւն է որ նիւթը կը կազմէ գործին... Խօրխօրատներու վերեւ հաստատու... զարգարծիկ ու նեղ ճամբու մը վ... բեռնակառքերը գեհենական արշաւներ կատարեն, զոհեր կը գլորեն խորխ... եւ հացի պայքարը կը դառնայ բիր... ժին ու անմեղ տկարին արխնոտ պ... քարը :

Ժօռժ Առնօ արտակարգ բրուտ... ու անզթութեամբ կը ցնցէ ընթերցո... կը փոթորկէ մեր էութիւնը, սարսափ... դու իրապաշտութեան մը ալիքներո...

Գլխաւոր հերոս շարժավարէն զատ ... ւամորթ ծառայ մը եւ ապրանատ կեա... քին մէջ սէր փնտռող «բեռնակառ... թող» մը նոյն բիրտ իրապաշտութիւ... տրուած են հեղինակին կողմէ. Իսկ որ աւելի յատկանշական է հերոսին ... նակաւքն ալ տեսակ մը ապրող գո... թեան վերածուած է :

Ժօռժ Առնօ հայհոյալից ու ժողով... դական լեզու մը կը գործածէ, որ ...

ՎԱՆԻՆԱ ՎԱՆԻՆԻ

—o—

Ըստ անոր որ քաղաքին մէջ արտակարգ եռուզեռ մը կը տիրէր, չորս կողմը կը տեսնուէին պահակներու խումբեր, եւ քարապինիէները կը մտնէին այն փողոցները ուր ոտք դնելու սովորութիւնը չունէին յարդ :

— Եթէ ինծի մտիկ ընես, աւելցուց ան, պէտք է իսկոյն եւ եթ մեկնինք Սան Նիքոլա :

Միսիրիլլի համաձայնեցաւ: Հետիոտն գացին մինչեւ երիտասարդ իշխանուհիին կառքը, որ Վանինայի վստահութիւնը վայելող եւ լաւ վճարուած կառավարչուհիի մը հսկողութեան տակ, պատրաստ կը սպասէր քաղաքէն ոչ շատ հեռու վայր մը :

Երբ հասան Սան Նիքոլա, Վանինա, որ չափազանց խռոված էր իր վերջին արարքէն, կրկնապատկեց սիրալիր վերաբերմունքը դէպի իր սիրահարը :

Սակայն, երբ անոր կը խօսէր սիրոյ մասին, իրեն կը թուէր թէ կատակերգութիւն մըն էր որ կը խաղար: Նախորդ օրը, իր սիրականին դաւաճանած պահուն, բոլորովին մոռցած էր խղճահարութիւնը :

Զայն իր բազուկներուն մէջ սեղմած ատեն, ինքզինք կը խորհրդածէր ·

« Բառ մը կայ որ կարելի է իրեն ըսել: Եւ սակայն, անգամ մը որ այդ բառը արտասանուի, նոյն վայրկեանին եւ յաւիտենապէս, պիտի ատէ զիս »:

Կէս գիշերուան մօտ, Վանինայի սպասաւորներէն մին յանկարծակի մտաւ անոր սենեակը : Այս մարդը քարպոնարի մըն էր, առանց որ իշխանուհին վայրկեան մը իսկ կասկածած ըլլար այդ մասին: Ուրեմն, Միսիրիլլին իմէ գաղտնիքնե՞ր կը պահէր այս մանրամասնութեանց առընչութեամբ :

Այս մտածումը սարսուռ պատճառեց իրեն :

Մարդը կուգար Միսիրիլլին յայտնելու թէ, այդ գիշերը, Ֆորլիի մէջ, տասնեւինը քարպոնարիներու բնակարանները շրջապատուած եւ իրենք ձերբակալուած էին՝ երբ կը վերադառնային իրենց հաւաքոյթէն: Թէեւ յանկարծակիի եկած, եւ սակայն ինննսուն ինը յաջողած էին փախչիլ: Քարպոնարիները կրցած էին միւս տասը հոգիները առաջնորդել բերդին բանտը: Բերդէն ներս մտած պահուն, անոնցմէ մէկը ինքզինքը նետելով խորունկ ջրհորին մէջ՝ մահացած էր:

Իլուր այս բոլորին, Վանինա կորսնցուց իր պաղարիւնութիւնը, բարեբախտաբար Փիեթրօ չնկատեց այդ, հակառակ պարագային պիտի կրնար անոր աչքերուն մէջ կարդալ իր ոճիրը :

Երբ մարդը մեկնեցաւ, Փիեթրօ հազիւ վայրկեան մը միայն մտածկոտ մնաց :

— Առայժմ ոչինչ կայ ընելիք, ըսաւ վերաջապէս :

Վանինա հոգեվարքի պահեր կ՚ապրէր: Կը դողդողար իր սիրականին նայուածքին տակ :

— Ի՞նչ ունիք, հարցուց այս վերջինը:

Ապա, սկսաւ խորհիլ ուրիշ բանի վրայ եւ դադրեցաւ Վանինան դիտելէ :

Ցերեկուան մօտ, Վանինա փորձեց ըսել ·

— Ահաւասիկ նոր հաւաքոյթ մը եւս որ երեւան հանուեցաւ: Կը խորհիմ թէ ժամանակի մը համար հանգիստ պիտի ըլլաք :

— Չափազանց հանգիստ, պատասխանեց Միսիրիլլի ժպիտով մը, որ սարսռացուց երիտասարդուհին :

Վանինա մեկնեցաւ անհրաժեշտ այցելութիւն մը տալու համար Սան Նիքոլայի քահանային, որ թերեւս յիսուսեաններու կողմէ նշանակուած լրտես մըն էր : Երբ ժամը եօթնին, ընթրիքի համար վերադարձաւ, պարապ գտաւ այն սենեակը՝ ուր իր սիրահարը թաքնուած էր ·

Ինքնիրմէն ելած, ամբողջ տան մէջ վազվզեց, գտնելու համար Միսիրիլլին: Չկար: Յուսահատած, վերադարձաւ փոքրիկ սենեակը եւ հոն վերջապէս նշմարեց տոմս մը: Կարդաց —

« Պիտի յանձնուիմ նուիրակին: Յուսահատած եմ այլեւս մեր դատէն : Երկինքը մեզի դէմ է: Ո՞վ դաւաճանեց... զի, հաւանաբար այն թշուառականը... ինքզինքը ջրհորը նետեց: Քանի որ ... եւս իմ կեանքս անպէտք է դարձած ... Իտալիոյ համար, չեմ ուզեր որ ... կերներս, տեսնելով որ միայն ես ... ձերբակալուած, խորհին թէ ես ... մատնած եմ զիրենք: Մնաք բարեաւ... թէ կը սիրէք զիս, խորհեցէք իմ վ... լուծել: Զախջախեցէք, փճացուցէ... ստորինը որ դաւաճանեց մեզի... նոյնիսկ անիկա իմ հայրս ըլլայ »

Վանինա կիսով նուաղած եւ ընդ... անագորյորոյն դժբախտութեան մը... ինկաւ աթոռի մը վրայ : Բառ մը ... կրնար արտասանել, աչքերը ... բայց կրակոտ :

Ի վերջոյ ծունկի գալով, աղաղա...

— Երկինք, ընդունեցէք ուխտ... ս, պիտի պատժեմ դաւաճանը, ... կայն, նախ քան այդ, պէտք է ... Փիեթրօն :

Ժամ մը ետք, ճամբայ ինկաւ ... հռոմ :

Երկար ատենէ ի վեր հայրը կը ... զինք վերադառնալ : Իր բացակայու... ամուսնութիւնը կարգադրուած էր ... խան Լիվիօ Սավելլիի հետ :

ՍԹԵՆԴԱԼ

(9 Շար.)

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ "ՄՏԱՀՈԳՈՒԹԻՒՆՆԵՐ"

Խորհրդ. Միութեան ասիական հանրապետութեանց մէջ տիրող մտայնութիւնը կը մտահոգէ խորհրդային ղեկավարնե — րը: Արդարեւ կուսակցութիւնը մօտէն կը հետեւի բնակչութեան աւելորդապաշտութեան: Մամուլը արձագանգ կը հանդիսանայ կրօնամոլ կարգ մը դէպքերու, որոնք խօսք կը համեմատին ընկերվարական եւ ... աշխարհական վարչաձեւի դէմ: Այսպէս Ատրպէյճանի թերթ մը կը պատմէ թէ սքանչելագործ մը եկած է, սավսոզի մը մէջ տեղաւորուած եւ երբեւ ակըն ու տիրական կը կառավարէ: Թայմնի չէ թէ ուրկէ՞ կուգայ այս մարդը, որ կը յաւակնի ըսել թէ «պետական դը, որ կը յաւակնի ըսել թէ « պետական պաշտպանին» հողին վրայ գտած է «Մարգարէին մէկ մերձաւոր աշակերտին դերեզմանը». Ինչ որ կը վրդովէ թերթը, այն է թէ կարծեա անաստուած բնակչութիւնը քնախտի մէջ է եւ այդ սքանչելագործին տրամադրութեան տակ դրուած է պարտէզին երկու հեկտար հող որ վերածուած է տեսակ մը «սովխոզեան դըրախտի»:

Կացութիւնը աւելի լուրջ կը թուի Թաջիկստանի մէջ, ուր կուսակցութիւնը «պզտայնական վերապրումներ» կը գտնէ, եւ այս, հակառակ անոր որ Թաջիկստան վերջերս յեղաշրջումի ենթարկուած է խոպան հողերու շահագործման շնորհանքով: 1959ին կատարուած մարդահամար մը ցոյց կուտար թէ հանրապետութիւնը միայն երեսուն առ հարիւր բնիկներէ կազմուած է, որուն դիմաց 12 առ հարիւր ռուս կայ, մնացեալն ալ զանազան ազգութիւններէ կազմուած: Կուսակցութեան Թաջիկստանի Կեդր. Կոմիտէի քարտուղարը «Փիլիսոփայական հարցեր» պարբերաթերթին մէջ, ահա — ցասը կը հնչեցնէ հետեւեալ տողերով. — «Կարելի չէ նկատի չառնել քաղաքին քարոզչութեան ազդեցութիւնը Թաջիկստանի բնակչութեան մէկ մասին վրայ: Արեւմտեան աշխարհակալ պետութիւններ, անդադար եւ զանազան միջոցներով գրգռութեանց ալիք մը կը հոսեցնեն մեր պետութեան եւ համայնավար կուսակցութեան քաղաքականութեան դէմ: Մեր բնիկութիւնը տակաւին ազատագրուած չէ գրամատիրութեան վերապ —

կայս աւելի հարազատ կը դարձնէ իր պատմութիւնը:

Անկարելի է կարդալ այս պատմուածքը առանց հաղորդուելու ցնցող խռովքի մը: Նոյն գիրքին վերջին մասին մէջ վեց կարճ պատմուածքներ կան, որոնք նոր փաստեր կը կազմեն հեղինակին բացառիկ տաղանդին:

Մ. ՀԱՃԵԱՆ

1) Henry Muller: La Table Ronde, 1961 Paris.
2) Georges Arnaud: Julliard » »

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

ՄԱՐՍԷՅԼ. — Համախարբերդցիական Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղի տարեկան մեծ դաշտահանդէսը տեղի ունեցաւ Յուլիս 9ի կիրակին:

Տաք ու պայծառ օդը շատ մը ընտանիքներ մղած էր հանդիսավայր առաւօտէն իսկ, կէսօրուան ճաշը հոն ընելու մտադրութեամբ:

Սէն Լու — Կրան Փէնի բլուրին լանջին հաստատուած Գ. Հ. Զուգուրեանի ագարակէն կը բարձրանար ու կը տարածուէր հայկական երգն ու նուագը՝ Թոնկուրեանի բարձրախօսով: Հանդիսականները առիթն ունեցան Երեւանէն նոր հասած սալեր ունկնդրելու եւ հայրենի մեղեդին ճաշակելու:

Կէսօրէ ետք գեղարուեստական բաժինը բացուեցաւ ֆրանսական եւ հայկական քայլերգներով: Կը նախագահէր Կեդր. վարչութեան նախագահ Ս. Տէր Մարտիրոսեան եւ օրուան խօսքը ըրաւ Ա. Աճէմեան: Ան շեշտեց այս Միութեան համագաղութային նշանակութիւնը եւ բազմաթիւ մարզերու մէջ իր յարատեւ գործունէութիւնը:

Եղան երգեր ու արտասանութիւններ, նուագ եւ պարեր, Զէօրէքճեանի եւ Հ. Գարագաշի ու երկու կովկասեան թառիստներու մասնակցութեամբ: Մարսէյլի առաջնորդական փոխանորդ Գ. Ժազ Նաճարեան իր գրաւիչ ձայնով արժանի է մասնաւոր յիշատակութեան:

Ժողովրդական դերասան Թրագօշ իր խումբով ներկայացուց «Երեք հարս, մէկ փեսայ» զաւեշտը՝ որ յաճախակի քրքիջներու աղբիւր մը եղաւ:

Գիւֆէն առատ էր եւ ինչպէս միշտ, մատչելի գիներով: Հանդէսին կազմակերպութիւնը ամէն գովասանքի արժանի էր եւ բոլոր անդամները շնորհաւորելի: Յատկացուած էր մթնոլորտ մը՝ որ յաճախ կը նշմարուի Խարբերդցիներու ձեռնարկներուն մէջ: Հայ բնապաշտ դրօշմով միջավայր մը որմէ, ուշ ատեն, ցաւով բաժնուեցաւ հասարակութիւնը:

ՆԵՐԿԱՅ ՄԸ

բումներէն: Մեծ չափով, կաշկանդուած է տակաւին «ազգայնական եւ յետամնաց վերապրումներով»:

Եւ քարտուղարը խստօրէն կը քննադատէ խաղախ գրողները եւ նկարիչները որոնք կը «գաղափարականացնեն, վերջացած անցեալ մը եւ նախայեղափոխական կեանքը», ինչպէս նաեւ պատմաբանները, որոնք իրենց գործերուն մէջ «թերագնահատած են Թաջիկստանի Խորհրդ. Միութեան կցումին յառաջդիմական իմաստը»:

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ:

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ Հ. Յ. Դ. 68րդ Պատգամաւորական ժողովը վերջացած է ջերմ ու ընկերական մթնոլորտի մը մէջ: Հայրենիք կը գրէ այս առթիւ թէ յատուկ քննութեան առնուած են Ամերիկայի շրջանի Հ. Յ. Դ. հայերէն եւ անգլերէն հրատարակութիւններու նիւթական եւ բարոյական կացութիւնը: Եղած են դիտողութիւններ եւ գնահատականներ, նիւթական նոր աղբիւրներու մատնանշումով: Ապա, ժողովականները այց մը կատարած են ընկեր Դրոյի գերեզմանին, ուր խօսք առած են ընկերներ Կոպեռնիկ Թանդրճեան եւ Կարօ Սասունի: Այս վերջինը, որ կը խօսէր յանուն Գերագոյն Մարմնի, յիշած է թէ առաջին անգամ ըլլալով կը գտնուի Դրոյի շիրիմին առջեւ, սակայն ողջ — առողջ կը զգայ զայն իր մօտ: Ընկեր Սասունի իր խօսքը վերջացուցած է ըսելով — «Սիրելի Դրօ, հիմա դուն քովն ես Գէորգ Չաւուշին, վստահ եմ, որ մինչեւ անվախ, ռուժը կայ ձեռքդ: Ըսէ, մեր անմահ հոգիներուն,որ Հ. Յ. Դաշնակցութեան կարաւանը կը քալէ աշխարհէ աշխարհ,անյողդողդ,հաւատաւոր, յանուն հայ ժողովուրդի, ազատութեան եւ բարօրութեան: Հանգիստ եղէք եւ օրհնեցէք մեզ»:

ՏԻԳՐԱՆԱԿԵՐՏԻ մէջ, Պոլսոյ պատրիարքին վախճանման առթիւ հոգեհանգստեան պաշտօն կատարուած է: Պատարագը մատուցած է տեղւոյն հոգեւոր հովիւը, Թորոս քհնյ. Չալկրճեան:

ՊԷՅՐՈՒԹԻ մէջ, Յունիս 29ին կատարուած է կաթողիկէ պատրիարքութեան տեղապահ Ալզիրոս Արք. Պաթանեանի քահանայութեան քառասնամեակը: Պաթանեան արք. քահանայ ձեռնադրուած է Հռոմ, 1921 Յունիս 29ին, ապա եպիսկոպոս ձեռնադրուած 1933ին: Վարած է նախ Եգիպտոսի, ապա Մարտինի թեմերը: Պատրիարքական փոխանորդ նշանակուած է Կարդինալ Աղաճանեանի կողմէ, 1939ին: 1953էն 1959 ժամանակաւորէն վարած է Հալէպի թեմը, պահելով հանդերձ իր փոխանորդի հանգամանքը: Պաթանեան արք. մեծ վարկ ունեցած է եւ ունի Մերձաւոր Արեւելքի կառավարութեանց մօտ:

ՊՈՒԷՆՈՍ ԱՅՐԷՍԻ մէջ մեծ խանդավառութեամբ տօնուած է Մայիս 28ը: Գլխաւոր բանախօսը եղած է ընկեր Յովհաննէս Տէր Յովհաննէսեան,որ քանի մը շաբաթ է Հարաւային Ամերիկա կը գտնուի: Նախագահած է Արմենիայի խմբագիր ընկեր Յովհաննէս Տէվէճեան:

ՔԱԼԻՖՈՐՆԻԱ հասած են լիբանանցի եօթը երեսփոխաններ, որոնց ի պատիւ ճաշ մը տուած է Ճորճ Մարտիկեան, իր Օմար Խայեամ ճաշարանին մէջ:

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՊԱՏԱՆԻՆԵՐՈՒ ՕՐ

Եօթներորդ տարին է, որ Յունիսի վերջերուն Երեւան կը հաւաքուին Հայաստանի բոլոր շրջաններէն եկած արիներն ու արենոյշները, ու հինգ օր անընդհատ կը պտըտին, կը տեսակցին, ու վերջապէս «իրենց շնորհքները կը ցուցադրեն»:

Այս տարի եւս այցելած են թանգարաններ եւ տեսարժան վայրեր, հանդիպումներ ունեցած են երգահաններու եւ երգիչներու հետ: Վերջապէս՝ Յունիս 30ին, «Յաղթանակ» հանրային պարտէզին եւ Հայֆիլհարմոնիայի դահլիճին մէջ ներկայացուցած են պարեր, երգեր եւ արտասանութիւններ:

Սեւանայ լիճին մօտերը պիտի շինուի պիոներների, այսինքն արիներու եւ արենոյշներու քաղաք մը՝ «Արեւիկ» անունով:

ՆՈՐ ՎԱՐԺԱՐԱՆՆԵՐ

— Յառաջիկայ ուսումնական տարուան համար քանի՞ նոր շէնքեր պիտի շինուին, հարցուցած է Հայաստանի Հեռագրական գործակալութեան թղթակիցը՝ Լուսաւորութեան նախարարութեան շինարարութեան ճիւղի պետին՝ Սուրէն Յովակիմեանի:

— 1961 — 1962 ուսումնական տարեշրջանին լրացած պիտի ըլլայ 22 նոր դպրոցական շէնքերու կառուցումը, ուր, պիտի ուսանին 9480 աշակերտներ: Ասիկա մէկուկէս անգամ աւելի է նախորդ տարուան ընթացքին շինուած դպրոցական շէնքերուն համեմատութեամբ: Միայն Երեւանի մէջ Սեպտեմբեր 1ին պատրաստ պիտի ըլլան եօթը նոր վարժարաններ:

Նոր վարժարաններէ զատ այս տարի պիտի շինուին երեք հարիւր նոր դասարաններ, վեց հազար երախաներու համար:

ԻՄԱՍՏՈՒՆ ԽՕՍՔԵՐ

Սովորութիւնը չի մաշեցներ մեծ սէրերը, այլ՝ կը զօրացնէ զանոնք:

ԿԻՆՈՆ

×

Եթէ նոյնիսկ մէկ անգամ սիրեցիք եւ սիրուեցաք՝ ձեր բախտը անիծելու իրաւունք չունիք այլեւս:

ԿԱՐԼ ՖՐԵՅԵՐ

×

Եթէ գործդ յաջող չընթանար՝ յանցաւորը դուն ես: Վերցուր բոլոր դժուարութիւնները եւ պիտի յաջողիս:

ՆԱՓՈԼԷՈՆ

×

Ամէն սէր ախտ է: Ամէն սէր ողբերգութիւն է:

ՕՍՔԸՐ ՈՒԱՅԼՏ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (251)

ՀԱՅՈՑ ԹԵՐԳԸ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

ՄԱՍՆ ԵՐՐՈՐԴ

ՎԵՐՋԱԲԱՆ

Բայց տասներեք ամիս էր արդէն պաշարման ու զրոհները շարունակւում էին նոյնքան սաստկացող մոլեգնութեամբ, իսկ սպասուած օգնութիւնը չկար ու չկար — ինչո՞ւ էին ուշանում Մուշեղն ու Գագը: Միթէ՞ չգիտէին, որ պարսից ուժերը շատ են եւ նրանց գրոհները անվերջ եւ մեզ հնարաւոր չէր, թէկուզ եւ երկար: Եւ նրանք հասել են Կարին՝ ինչո՞ւ են յապաղում... Զօ՞րք են հաւաքում, որպէս թէ առաջանում են պարսից հետ հակառակ... Գուցէ՞ եւ կան այլ պատճառներ... Բերդապետը դժուարանում էր գուշակել եւ տանջւում էր տարակոյսների մէջ:

Փառանձեմը նոյնպէս Մուշեղի եւ Գագի ուշացումը բացատրում էր նրանով, որ նրանք առաջանում են երեւի Պարսիկների հետ ծանր մարտեր մղելով, այլապէս ինչո՞ւ պէտք է ուշանային... «Տէր, տէր, նայիր զօրութիւն, որ յաղթեն եւ հասնեն մեզ», աղօթում էր նա յաճախ:

Իսկ վերջին մի քանի օրը, երբ սովն ու հիւանդութիւնը այնքան զոհեր էին տանում, նա աւելի էր մտածում որդու եւ Մուշեղի մասին. արդեօք կարողացե՞լ են կազմել զինական մեծ ուժ, որ ճակատեն պարսից զօրութեան դէմ. արդեօք Բիւզանդացիք տուե՞լ են նրանց բաւականաչափ օգնական զօրք, թէ ստիպուած են պարսից դէմ կռուել սակաւ մարդկանցով... Փառանձեմը մտածում էր երկար եւ այնպէս, որ յաճախ վախենում էր իր մտքերից. չլինի՞ Գագը յանկարծ այդ կռիւների մէջ անզգուշաբար առաջ ընկնի եւ փորձանք բերի իրեն. վիրաւորուի կամ, Աստուած աղատի, գերի ընկնի...

«Դա սարսափելի կը լինէր, — մտածում էր Փառանձեմը: — Թող ինձ օգնութեան չհասնի, միայն թէ մնայ անփորձ... Իսկ եթէ պատահի մի բան՝ դա կը լինի հայ գահի, հայ պետականութեան խորտակումը, այն, ինչ ցանկանում է Շապուհը: Դա կը լինի Հայոց աշխարհի ամենածանր օրը»...

Երբ Փառանձեմը մտածում էր իբրեւ մայր՝ մոռանում էր ամէն ինչ՝ թէ բերդը, թէ պարսից պաշարումը եւ թէ իրենց ինքնապաշտպանութիւնը: Բայց երբ սթափւում էր եւ կամ լսում էր պարսից գրոհող զօրքերի աղաղակները եւ բերդականների հայերէն խրախուսական կանչերը՝ նա իրեն համարում էր եսամոլ, թուլամորթ եւ անմիջապէս դուրս էր վազում տանձնարանից, գնում բերդի սակաւաթիւ պաշտպաններին խրախուսելու.

— Տոկացէք, պաւակներս, տոկացէք եւս մի փոքր...

Բերդապահ զինուորները, որոնց թիւը օրէց օր նուազում էր սովից, որոնք նիհարել եւ հիւծել էին սաստիկ, այնքան էլ վստահ չէին, թէ օգնութիւնն իրօք կը հասնի, եւ կռւում էին մի աղօտ յոյսով, թէ գուցէ հրաշք պատահի, գուցէ Պարսիկները պաշարումը վերցնեն մի այլ պատերազմի պատճառով...

Սակայն Պարսիկները, ինչպէս երեւում էր, հեռանալու միտք չունէին. թւում էր՝ նրանք տեղեակ էին (կարող էին եւ պարզ նկատել), որ բերդի պաշտպանների թիւը նուազել է, որ բերդեցիների պաշարը սպառւում էր եւ բերդի ներսում սով է, ուստի եւ օրէց օր սաստկացնում էին իրենց յարձակումները, իսկ վերջին երկու օրը նրանք պարզապէս վխտում էին բերդի պարիսպների տակ:

Բերդապետը եւ բերդապահները ենթադրում էին, թէ նրանք անցք են որոնում պատերի մէջ կամ մի ճեղք, որ քանդեն լայնացնեն՝ ներս թափանձելու համար: Բայց բերդականները, որքան էլ թուլ էին, ջանադիր հետեւում էին նրանց եւ թոյլ չէին տալիս որեւէ գործ անելու՝ պատ քանդելու կամ վեր մագլցելու, որի համար եւ նրանք բերում էին փայտէ սանդուղներ:

Այդպիսի փորձ փորձողներին բերդապահները զարկում էին քարերով, ոչ թէ այն բռնաքարերով, որ նետում էին պարսատիկներով, այլ խոշոր քարերով, որ մէկի գլխին ընկնելիս, տապալում էր գետինը, ըստ որում քար գլորողը ինքն էլ ընկնում էր ուժաթափ կամ պարսից մի նետից:

Բերդապահների վիճակը թէեւ հնարաւորութիւն էր տալիս նրանց այդ անելու, բայց այնքան սակաւ էին նրանք եւ այնպէս թուլացած, որ չէին կարող հասնել ամէն տեղ, ուստի եւ պարսիկ զինուորները յանկարծ այս — այն կողմից, վահանները գլուխներին վրայ բռնած, վազնիվազ գալիս թաքնւում էին պատերի տակ եւ սկսում ինչ որ...

ՍՏԵՓԱՆ ԶՈՐԵԱՆ

(Շար.)

Վերջապէս Թունուզցի կամաւորներ սահմանագլուխ մեկնած են գրաւելու եւ Թունուզի ազգային դրօշը պարզելու համար Սահարայի այն մասին վրայ, զոր Պուրկիպա, պաշտօնապէս Թունուզեան հող հռչակեց իր առջի օրուան ճառով :

Փարիզի մէջ ուր նախարարաց խորհուրդները իրարու կը յաջորդեն, հրապարակուեցաւ Թունուզի յանձնուած ֆրանսական կառավարութեան Յուլիս 18ի յուշագրին բնագիրը: Ֆրանսա չի կրնար քննութեան առնել Պիզերթի 1958ի համաձայնագիրը, ցորչափ գոյութիւն ունի եւ կը շարունակուի «սպառնալիքի» մթնոլորտը: Միեւնոյն ատեն, ֆրանսական կառավարութիւնը կը ճշդէ, թէ առիպուած պիտի ըլլայ միջոցներ ձեռք առնել ապահովելու համար կայանին «անձեռնմխելիութիւնը»:

Չորեքշաբթի գիշեր ժամը 10ին, նախարարաց արտակարգ խորհուրդ մը կը գումարուէր եւ կ'որոշէր հազար հոգի ղրկել Պիզերթ, զօրացնելու համար թերծովակալ Ամմանի դիրքը: Բայց հինգշաբթի առտու ժամը չորսին, կռիւը կը վերսկսէր, Թունուզցիք այս անգամ կը կրակեն ցամաքային եւ օդային ուժերուն վրայ եւ Պուրկիպա զօրակոչի կ'ենթարկէ պահեստի ուժեր եւ կամաւորներ: Մթնոլորտը լարուած է :

Ուաշինկթընի մէջ, Հապիպ Պուրկիպա որդի, որ դեսպան է, ապահովութեան խորհուրդի անյապաղ նիստ մը պահանջեց քննելու համար Պիզերթի խնդիրը :

Այս դէպքերուն առթիւ կը յիշուի թէ Պուրկիպա յայտարարած էր թէ մէջտեղ պիտի չհանէ Պիզերթի հարցը ցորչափ Ֆրանքօ-ալժերական բանակցութիւնը չէ վերջացած, իսկ այսօր մէջտեղ կը հանէ, բանակցութեանց երկրորդ արարէն քանի մը ժամ առաջ միայն: Ի՞նչ նպատակով : Ոմանց համար Պուրկիպա համոզուած է արդէն թէ բանակցութիւնները ձախողած են :

Հինգշաբթի օր, մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին, Պուրկիպա պիտի խօսէր Պիզերթի մէջ ստեղծուած նոր կացութեան մասին :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՔԵՆԸՏԻ մամուլի ասուլիս մը տուաւ Պերլինի մասին : Ըստ Մ. Նահանգներու նախագահին խաղաղութիւն հաստատուած է Պերլինի, Գերմանիոյ եւ Եւրոպայի մէջ եւ եթէ այս խաղաղութիւնը խանգարուի Խ. Միութիւնը մեծ պատասխանատուութեան մը առջեւ պիտի գտնուի ;

ՓԱՐԻԶԻ արուարձաններէն Լիվրի-Կարկանի քաղաքապետը՝ Սեզար Քոլլավերի սպաննուեցաւ ատրճանակի հօթը գնդակներով, 42 տարեկան բանուորի մը կողմէ :

ՓԼԱՍԹԻՔ ռումբեր պայթեցան առջի գիշեր Ժան-Փօլ Սարթրի եւ Ալէն տը Սերենեյի բնակարաններուն առջեւ :

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Այրի Տիկին Տիգրան Բաղտասարեան եւ զաւակը՝ Վահագն իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝ Գնդ. Տիգրան Բաղտասարեանի մահուան վեցերորդ տարեդարձին առթիւ յիսուն Ն. Ֆ. կը նուիրեն Յառաջին, քառասուն Կապոյտ Խաչի կայանին, երեսուն Մշակոյթի տան, երեսուն Հ. Յ. Դ. Թանգարանին : (Ստանալ Յառաջէն):

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Գրիգոր Թեւանեան եւ զաւակները՝ Ժաքլին, Կիւրեղ եւ Կարապետ կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ԳՐԻԳՈՐ ԹԵՒԱՆԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին առթիւ, ինչպէս նաեւ իրենց մօր եւ մեծ մօր՝

ՇԱՀԶԱՏԷ ՈՒՋՈՒՆԵԱՆԻ

մահուան Դ. տարելիցին առթիւ:

Այս Կիրակի առաւօտ, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ :

Կը հրաւիրուին ողբացեալներուն յիշատակը յարգողները :

×

Տէր եւ Տիկին Յ. Խսկիճեան կը ծանուցանեն թէ այս Կիրակի հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Ս. Ժեռմի Ս. Սահակ Մեսրոպ եկեղեցւոյ մէջ, իրենց զաւկին ԳՐԻԳՈՐԻԿ ԽՍԿԻՃԵԱՆԻ մահուան տարելիցին առթիւ :

Կը հրաւիրուին իր յիշատակը յարգողները :

ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՕՐԸ
ԽԱՆԱՍՈՐԻ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ ԱՌԹԻՒ

Շաւիլի անտառին մէջ

(Գերեզմանատան մօտ)

Յուլիս 23, Կիրակի օր առաւօտէն մինչեւ երեկոյ:

Նախաձեռնութեամբ Շաւիլի Հ. Յ. Դ. Արղութեան խումբին, հովանաւորութեամբ շրջանի բոլոր խումբերուն :

Կը խօսին՝ Ընկերներ ՀՐԱՉ ՀԱՆՏԱԼԵԱՆ եւ ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՐԻՃԵԱՆ :

Ժամը 3ին այցելութիւն ողբացեալ ընկերներ Տէր եւ Տիկին Իշխան Արղութեանի, Բժ. Տէր Դաւթեանի եւ Հրանդ Աթանեանի շիրիմներուն :

Գեղարուեստական բաժին: Բարձրախօս: Կ'երգէ Տիկին Շաքէ Գալայճեան :

Ճոխ եւ մատչելի պիւֆէ :

Անձրեւի պարագային, շիրիմներու այցելութենէն յետոյ ընկերահամակրական խնճոյք տեղի կ'ունենայ հայ դպրոցի սրահը :

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Խանասորի Արշաւանքի 64րդ տարեդարձը կը տօնուի նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէին եւ մասնակցութեամբ Շրջանիս բոլոր ենթակոմիտէներուն ու խումբերուն, ինչպէս նաեւ՝ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդին եւ Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղերուն :

Յուլիս 30ին, Կիրակի ամբողջ օրը, Վալապրի ծառախիտ անտառին մէջ :

Շրջաններու ենթակոմիտէներու եւ խումբերու վարչութիւնները այժմէն պէտք է վարձեն իրենց մասնաւոր օթոքարները:

×

Խանասորի դաշտահանդէսին երթալու համար, օթօքարը Գոմոնէն կը մեկնի Կիրակի առաւօտ, Յուլիս 30ին, ժամը 8ին, Պառ Ռոբ-Ռօտի առջեւէն:

Բոլոր անոնք որ կը փափաքին օթօքարով մեկնիլ կրնան նախօրօք արձանագրուիլ, հետեւեալ ընկերներուն մօտ, Յ. Նիկողոսեան, Վ. Տ. Վարդանեան եւ Սերժ Սարգիսեան, երթեւեկի համար 4 Ն. Ֆ. վճարելով :

Խճողումի տեղի չտալու համար, կը խնդրուի չսպասել վերջին վայրկեանին :

×

Խանասորի արշաւանքի տօնակատարութեան առթիւ Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր ենթակոմիտէի վարչութիւնը դիւրութիւն տալու համար հանդէսին մասնակցիլ ուզող հայրենակիցներուն, օթոքար մը վարձած է որ կը մեկնի Կիրակի առաւօտ ժամը 7.30ին Փլաս տ'Էքսէն, ընկ. Քէօսէեանի խանութին առջեւէն: Վերադարձ իրիկուան ժամը 20ին: Արդէն իսկ ապահովեցէք ձեր տոմսերը Քէօսէեանի (փօ-բօ Ռեֆս, 2 Րիւ Պեռնար տիւ Պուա), Ա. Պետրոսեան սրճարան 22 Րիւ տէ Փըթիթ Մառի եւ գրավաճառ Պ. Ծերիկեանէ 13 Րիւ տէ Տոմինիքէն :

×

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Վալանսի Շրջ. կոմիտէի կողմէ :

Այս Կիրակի Մալիսարի ճամբուն վրայ Պ. Թէսիէի զովասուն ծառաստանին մէջ :

Կը նախագահէ՝ ԸՆԿ. Մ. ՓՈՑԱՃԵԱՆ:

Գեղարուեստական բաժին, երգ, պար, նուագ: Ճոխ պիւֆէ :

Հաճելի ժամանց, ամբողջ օրը :

×

ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ
ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԲԱՑՕԹԵԱՅ ՀԱՆԴԷՍ

Հերոսներու Օրուան առթիւ, կազմակերպուած Լիոնի եւ Տէսինի կոմիտէներուն կողմէ :

30 Յուլիս, Կիրակի առաւօտէն մինչեւ երեկոյ, Կապիյեռնի սրճարանին զովասուն ու գեղատեսիլ պարտէզին մէջ :

Պիտի խօսի Ընկ. ՄԻՍԱՔ ՄԻՐԶԷ

Գեղարուեստական բաժին ու հաճելի անակնկալներ :

Ճոխ պիւֆէ, խորոված ու աղանդերներ : Մատչելի գիներով :

Կը հրաւիրուի Լիոնի եւ Տէսինի Հայութիւնը :

Մանրամասնութիւնները առանձին յայտագրով :

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՃԱՄԲԱՐ
ՕԳՈՍՏՈՍ 1-31
AGDE (Hérault)

Միջերկրականի կապոյտ ջուրերու ափին: Խաղադաշտ եւ լողանք: Խմբական պտոյտներ, դասախօսութիւններ եւ գեղարուեստական երեկոյթներ :

ՕՐԱԿԱՆ 9-50 Ն. Ֆ.

Արձանագրութեան համար դիմել՝ ամէն Ուրբաթ երեկոյեան ժամը 8էն - 10, եւ Շաբաթ օրերը ժամը 4 - 8, 17 Րիւ Պլօ.

Գաւառը դիմել հետեւեալ հասցէներուն.—

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Գազարեան Վուայաժանս, 31, Լա Քանըպիէռ:

ԼԻՈՆ.— Պէրպէրեան, 39 Րիւ Տիւնուառ:

ՎԱԼԱՆՍ.— Մաղաքեան, 14 Րիւ Ֆրանքլէն:

ՏԷՍԻՆ.— Լիւլէճեան, 16 Րիւ Քոլի :

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆ.— Խրիմեան, 2 Րիւ Ռապըլէ :

ՆԻՍ.— Գարբիէլեան, 19 Պուլվ. Մանեան :

ՇԱՒԻԼԻ ԵԿԵՂԵՑԻ

Շաւիլի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ յառաջիկայ Ս. պատարագը տեղի կ'ունենայ 13 Օգոստ. Ս. Աստուածածնայ տօնին առթիւ :

Հ. Յ. Դ.
ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. «Ս. Մինասեան» ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ ժամը 21ին: Ներկայ կ'ըլլայ Շրջ. կոմիտէի ներկայացուցիչը: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ :

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Կապոյտ Խաչի օդափոխութեան կայանին համար, խոհարար կամ խոհարարուհի մը կ'ուզուի Օգոստոսի համար Դիմել ամէն օր ժամը 15էն 16, Մշակոյթի տուն.— 17 Րիւ Պլէօ, հեռաձայն՝

TAI 63 89

ՅԱՌԱՋ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 Téléph. : PRO. 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. Հատը՝ 0.25 Ն. Ֆ.

ՇԱԲԱԹ 22 ՅՈՒԼԻՍ — SAMEDI 22 JUILLET 1961

..Ի ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9158 37EME ANNEE Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 17ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4959

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՓԱ՜ՌՔ ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒՆ

Հայե՛ր, յիշե՛ք, Եուփրական այս օրը ,
յուլիս աասոյ Fաանոիկգին
փառաբանե՛ք մեր ատել :

Հաւատարիմ այս պատգամին, Խանա-սորի 64 տարի ետքն ալ տակաւին երախ-տագէտ Հայութիւնը չէ մոռցած իր այն դասական հերոսները, որոնք Հայրե՛ն ազատութեան տարիքը թեւակոխած՝ ֆետայական յեղափոխութեան դրօշակին տակ եւ սրտառուչ անձ-նազոհութեամբ իրենց կարմիր արիւնը կը թափէին հայ ազգի ազատութեան :

Երկու հարիւր քսան կտրիճներ , 20 - 25 տարեկան, կը մասնակցէին Խանաս-որի արշաւանքին : Առաջին մեծ յեղափո-խական ձեռնարկն էր այս, որ արձա-գանգ պիտի գտնէր Թուրքիոյ եւ Պարս-կաստանի սահմաններէն անդին մինչեւ Եւրոպա : Օտար թղթակիցներ դէպքը կը տարածէին իրենց թերթերուն մէջ, մինչ մեծ վեց պետութեանց Պոլսոյ դես-պանները ծածկագիր հեռագիրներով մանրամասնութիւններ կը հաղորդէին իրենց կառավարութեանց :

Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը կազմակերպե-լով այս արշաւանքը, կրկնակ նպատակ-ներ կը հետապնդէր : Նախ՝ կ'ուզէր պատժել քրտական Մազրիկ ցեղը, որ 1896ին Ալբակի Ջարդը կազմակերպած եւ Ս. Բարթողիմէոսի վանքի շրջակայքը կոտորած էր արժէնական Մկրտիչ Աւե-տիսեանի առաջնորդութեամբ Վանէն հեռացող հարիւրաւոր Հայեր :

Երկրորդ՝ հայկական նահանգներու «բարենորոգումներուն» երաշխաւոր վեց մեծ պետութեանց ուշադրութիւնը կ'ուզէր հրաւիրել Հայկական Դատին վը-րայ, որ բոլորովին անտեսուած էր : Պոլ-սոյ դեսպանները 1895ին «Մայիսեան ծը-րագիր» մըն էին ներկայացուցած Աբ-տիւլ Համիտին, որ փոխանակ խոստաց-ուած բարենորոգումները գործադրելու , երեք հարիւր հազար Հայեր ջարդած էր 1895 - 96ին՝ իբրեւ պատասխան մեծ պե-տութեանց «ծրագրին» :

Կարմիր Սուլթանը անպատիժ հայկա-կան ջարդեր կը կազմակերպէր՝ դեսպան-ներու անտարբեր աչքերուն տակ , շնոր-հիւ համար անոնց մեղսակցութեամբ :

...ին կ'ապստամբէր Սասունը, 1895-ին Զէյթունը, 1896ին կը գրաւուէր Պանք Օթոմանը, իսկ 1897 Յուլիս 25ին ... կ'ունենար Խանասորի արշաւանքը :

... աշխարհի պէս կոտորուելու դա-տապարտուած ազգ մը չէր այլեւս : Յե-ղափոխութիւնը ստրճանակ զրուհամեստ ...ցիին ու արհեստաւորին ձեռքը , ...ազատութեան կրակը արծարծեց ...ոց ...ղիին մէջ եւ վրկեց ռազմա-... համոզուած՝ որ միայն զէնքով ... փրկութիւն » :

Խանասորը խորհրդանշան մըն է՝ ոգե-... համար յիշատակը բոլոր այն հե-րոսներուն, որոնք 1897էն, կամ անկէ ա-... ու վերջը, մինչեւ Հայաստանի ա-զատագրութիւնը կռուեցան բռնակալ ...ին դէմ, յանուն «Սուրբ գործ»ին :

... լուծուած դեռ Հայկական Դատը : ... վառ ու կենդանի կը մնայ պայքա-րի ... «Անկախ եւ Միացեալ Հա-յաստանը» կը շարունակէ հանդիսանալ ... բոլոր Հայերու հաւատոյ ...նպատակը :

Մեր նպատակին հասնելու համար պի-... կռուինք դիւանագիտական եւ խաղաղ ... զէնքերով :

... մանուանց ամէն պէտք է պա-... վերջնական յաղթանակի հաւատքը ... հոգիներուն մէջ :

Փա՜ռք հերոսներուն :

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՊԻԶԵՐԹ

ԿՌՈՒՆԵՐԸ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԻՆ ԵՒ ԱՐԻՒՆԸ ԿԸ ՀՈՍԻ

ԲԱՑԸ ՖՐԱՆՍԱ ՊԱՏՐԱՍՏ Է ԽՕՍԵԼՈՒ ՄԻՆՉ ԹՈՒՆՈՒԶ ԿԸ ԽԶԷ ԻՐ ՅԱՐԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Հինգշաբթի օր ժամը 16ին, Լիւկրէնի դղեակին մէջ կը վերսկսէր ֆրանքեւալ - ժերական բանակցութիւնը մինչ Պիզերթի մէջ արիւնը կը հոսէր : Ըստ ֆրանսական աղբիւրներու ցարդ հինգ Ֆրանսացիներ մեռած են, 30՝ ծանրօրէն վիրաւորուած, Թունուզեան կորուստներու թիւն է՝ 90 մեռեալ, 250 վիրաւոր եւ մօտ հարիւր գերի : Թունուզեան աղբիւրներու համա-ձայն սակայն, Թունուզցի մեռեալներու թիւը աւելի բարձր է եւ Մոնճի Սլիմ , Նիւ Եորք հասած պահուն հինգ հարիւր ըսած է անոնց թիւը : Անշուշտ պէտք չէ անտեսել որ Թունուզցիք կ'ուզեն բարձր ցոյց տալ այդ՝ թիւը ապացուցանելու համար, որ ֆրանսական թնդանօթները գործ կը տեսնեն :

Ինչ անցաւ դարձաւ Հինգշաբթի Թու-նուզՊուրկիպայի բերնով յայտնեց թէ կը խզէ իր յարաբերութիւնները Ֆրանսայի հետ եւ հարցը կը տանի Ապահովութեան Խորհուրդին առջեւ : Պուրկիպա պատ-րաստ է կռուելու ամիս մը, տարի մը, տասը տարի, Պիզերթի եւ Սահարայի «Թունուզեան հողամասին համար » : Ապահովութեան խորհուրդին յանձնուած դիմումնագրին մէջ, Թունուզ ոչ մէկ ակ-նարկութիւն կ'ընէ իր ձեռք առած մի-ջոցներուն մասին եւ չըսեր թէ պաշար-ման ենթարկած է Պիզերթը եւ հրահանգ տուած որ կրակ բացուի ֆրանսական օ-դանաւերուն վրայ : Ֆրանսա, իր կողմէ ծանուցագիր մը յանձնեց արտաքին նա-խարար՝ Սաատք Մոքատտէնի : Ֆրանսա կը շեշտէ թէ Թունուզի կառավարութեան պատասխանատուութիւնը բացորոշ է եւ ուղղակի խնդրոյ առարկայ է : Կը յիշա-տակէ դէպքերու ընթացքը փաստելով թէ Ֆրանսացիք օրինաւոր պաշտպանու-թեան մէջ էին երբ սկսան կրակել : Նոյն ատեն Տըպրէ Ծերակոյտին առջեւ, Քուվ տը Միւրվիլ Ազգ. Ժողովին առջեւ պար-զեցին ֆրանսական դիրքը : Վարչապետը շեշտեց թէ Պիզերթ, ազատ աշխարհի համար ապահովութեան հարց մըն է, ա-ւելցուց նաեւ թէ Ֆրանսա պատրաստ է խօսելու զինադուլի մը շուրջ : Ազգ. Ժո-ղովին առջեւ, արտաքին նախարարը յայտնեց թէ Թունուզիայի կ'իյնայ Ֆը-րանսայի ձեռք առնելիք միջոցներուն պատասխանատուութիւնը : Քանի մը ե-րեսփոխաններ խօսք առին, որոնց կար-գին համայնավար Պիյու, վրդովումի եւ բողոքներու առիթ տուաւ իր անտեղի մի-ջամտութիւններով որոնք կը ձգտէին Պուրկիպա եւ Սթալին պաշտպանելու :

Այժ. Ազատագրման Ճակատին դիրքը շատ յատկանշական է եթէ ոչ տարօրի-նակ : Լիւկրէնի մէջ, ալժերական պատ-ուիրակութիւնը յայտնեց թէ Պիզերթի խնդիրը միայն Ֆրանսայի եւ Թունու-զիայի կը վերաբերէր , մինչ Թունուզի մէջ, Ֆերհաթ Ապպասի «զօրհլինը» կը յայտարարէր թէ զօրավիգ պիտի կենան Պուրկիպայի եւ անոր ազատագրութեան տակ դնեն իրենց բոլոր ուժերը մինչեւ Պիզերթի «վերջնական ազատագրումը » :

Հինգշաբթի իրիկուն միայն, Մոսկուա-յի ձայնասփիւռը յայտնեց խորհրդային տեսակէտը որ, անշուշտ անակնկալ մը չէր : Խորհ. Միութիւնը զօրավիգ կը կանգնի Պուրկիպայի ֆրանսական «գաղ-թատիրութեան» դէմ : Բացի Մոսկուայէն եւ իր արբանեակներէն, օտար մամուլը , իր ամբողջութեան մէջ, զարմանք կը յայտնէ Պուրկիպայի առած այս քայլին համար եւ զանազան ձեւերով կը փորձէ բացատրել պատճառը : Ամերիկացիները կը «ցաւին» Պուրկիպայի այս որոշումին համար իսկ Լոնտոնի Տէյլի Էքսփրէսը կը գրէ — «Պիզերթ ամբողջութեամբ ֆը-րանսական ստեղծագործութիւն մըն է : Ֆրանսացիները ստեղծած են նաւահան-գիստը, ութսուն տարի առաջ, Պիզերթի լիճը Միջերկրականին միացնելով » : Բնականաբար չափաւոր Մեսսաճեռոյին հա-մար Թունուզ այս ձեւով կ'ուզէ ճնշում բանեցնել Ֆրանսայի վրայ որպէսզի բա-նակցի Սահարայի համար : Եթէ ճիշդ է այս տեսակէտը, պիտի նշանակէր, որ Պուրկիպա համոզուած է թէ Էվիանի բա-նակցութիւնները ձախողած են եւ կ'ուզէ իր գործը կարգադրել, այս է նաեւ գեր-մանական Տի Վէլթ-ի կարծիքը : Բոլորը համակարծիք են, ամէն պարագայի մէջ , երբարու կապելու Պիզերթի եւ Սահարայի խնդիրները եւ Բապաթի Ալ Ալամը , որ օրգանն է Իսթիքլալի կը գրէ : «Կ'ուզէինք մաղթել թէ Թունուզիայի թափած ճիգե-րը գրաւման բանակէն ազատագրելու համար Պիզերթը, անկեղծ են » :

× Ուրբաթ օր Իւմանիթէի առաջին է-ջը ամբողջութեամբ գրաքննուած էր եւ կը մնար միայն՝ Պիզերթ խորագիրը :

× Արաբ. Լիգան բանաձեւով մը զօրա-վիգ կը կանգնի Թունուզիայի եւ կը դա-տապարտէ «ֆրանսական աշխարհակալ յարձակումը » :

ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԸ ԱՆԳԱՐԱՅԻ ՄԷՋ

Գրած էինք թէ Ամենայն Հայոց Կաթո-ղիկոսը օդանաւով Անգարա գացած է եւ ընդունուած Թուրք պետութեան նախա-գահին կողմէ :

Այս ճամբորդութեան եւ տեսակցու-թեան նկարագրութիւնը կը քաղենք Մարմարայէն .—

Հայրապետը օդանաւով Անգարա հա-սաւ ժամը ճիշդ 9.15ին : Արտ. Նախարա-րութեան Փրոթոքոլի փոխ տնօրէն Սուլ-հի պէյ եւ Օր. Հ. Գալուստեան օդակա-յանը կը դիմաւորեն Վեհափառը եւ ու-ղեկիցները ու կ'առաջնորդեն օդակայա-նի Պատուոյ Դահլիճը :

Տեղացի Հայերէն Վեհափառը դիմաւո-րելու եկած էին Տէր եւ Տիկին Արսէն Տիրատուրեան, Կարապետ Սէօքէլի ըն-տանիքը, Տէր եւ Տիկին Յովհաննէս Ջի-լէլի, Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Տէմիրճեան , Տէր եւ Տիկին Վահան Գավաֆեան, Յա-կոբ Այըք, Պ. Սարգիս Թանաք, Նուպար Սվաճեան, Հրանդ Մումճեան, Տիրուհի Զէրքէզեան, Մելինէ Ալիքսանեան, Հը-ռիփսիմէ Աթընեւլիւլէք, Աղասի Ճէյ-հան, Դաւիթ Ջէօմլէքճեան, Տիգրան Ջէօմլէքճեան, Գէորգ Քըվըրճըք, Բա-բուռակ Աալըկըլ, Փիէր Ասլանկիւլ, Փիէր Էլմասըըշաք, Բիւզանդ Պօզքուրթ եւ ըն-տանիքը, ինչպէս նաեւ բազմաթիւ Անգա-րացիներ :

Օդակայան բարի գալուստի եկած էին նաեւ Խորհ. դեսպանատան ներկայացու-ցիչները :

Հանր. Նախագահութիւնը երկու պաշ-տօնական ինքնաշարժներ տրամադրած էր Հայրապետին եւ ուղեկիցներուն :

Ժամը 9.30ին ինքնաշարժները ճամբայ ելան օդակայանէն եւ սկսան յառաջանալ դէպի Աթաթիւրքի դամբարանը : Առա-ջին ինքնաշարժին մէջ Վեհափառը, Կո-միտաս Եպիսկ., Սուլհի պէյ եւ զաւազա-նակիր Պարգեւ վրդ. : Երկրորդ ինքնա-շարժին մէջ՝ Արամ Ա. քհնյ. Գասմա-ճեան, Պ. Կարապետ Աբրահամեան եւ Պ. Հերրի Մովսէսեան (Ամերիկայէն) : Յա-ջորդող ինքնաշարժին մէջ Օր. Հերմինէ Գալուստեան , Պ. Արսէն Տիրատուրեան եւ Մարմարայի ներկայացուցիչը : Աւելի ետքը կուգան Խորհ. դեսպանատան եր-կու ինքնաշարժները : Ժամը ճիշդ 10ին , շքախումբը հասաւ Անըթ Քապիր եւ դի-մաւորուեցաւ հարիւրապետի մը կողմէ : Երկու զինուորներ կը կրէին գեղեցիկ ծաղկեպսակը, որու վրայ գրուած էր Վազգէն Ա. Կաթ. Ամենայն Հայոց :

Շքախումբը պահ մը կարգի մտաւ եւ յետոյ դամբարանի երկար բակին մէջ ըս-կըսաւ յառաջանալ կանոնաւոր շարքով :

Առաջին գծի վրայ կ'երթար ծաղկե-պսակը, որուն աջ եւ ձախ կողմերէն հա-րիւրապետը եւ Պայ Սուլհի : Ծաղկեպսա-կի անմիջապէս ետեւէն կը քալէ Հայրա-պետը զաւազան ի ձեռին : Անոր կը յա-ջորդեն Կոմիտաս Եպիսկ. եւ Պարգեւ վրդ. :

Յետոյ կուգայ շարքը ուր կը գտնուի Օր. Հերմինէ Գալուստեան, Արամ Ա. քհնյ. Գասմաճեան, Պ. Կարապետ Աբ-րահամեան, ապա Հերրի Մովսէսեան եւ Մարմարայի ներկայացուցիչը եւ աւելի ետքը խումբ մը Անգարացիներ :

Ժամը 10ին Վեհափառը հասած է ար-դէն դամբարան, կը յառաջանայ ծաղկե-պսակին մօտ, կը բռնէ քովէն եւ կը զե-տեղէ Աթաթիւրքի դամբարանին վրայ , յետոյ լռութիւն : Երբ վերջ կը գտնէ յարգանքի այդ պահը, Վեհափառը կը քնէ Յուշադամբանի ճարտարապետա-կան կառոյցը , հիացում կը յայտնէ եւ կ'ըսէ .— «Ամէն տեղ կարելի է հանդիպիլ նման կառոյցներու, բայց այսչափ ճաշա-կաւոր, այսքան գեղեցիկ դժուար է գտ-նել » :

Հայրապետը յետոյ կ'առաջնորդուի Դամբարանի քովնտի սրահը, ուր կը գտ-նուի Պատուոյ Տոմարը :

Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը էջին վը-րայ կը գրէ հայերէնով .

Խորապէս զգածուած
ՎԱԶԳԷՆ Ա.
կաթողիկոս Ամենայն Հայոց
17 - 7 - 1961

×

Վերջ գտած է Ամենայն Հայոց Հայրա-պետին այցելութիւնը Անըթ Քապիր : Ինքնաշարժներ կարգով կը դիմեն դէպի Վարչապետարան, ուր ճիշդ որոշեալ ժա-մուն կը հասնի Վեհափառը իր հետեւ-ւորդներով եւ կ'առաջնորդուի Նախագա-հին ընդունելութեան սենեակը :

Նախապէս կատարուած կարգադրու-թեամբ՝ որոշուած էր որ հինգ հոգինոց պատուիրակութիւն մը այցելէ Նախագա-հին : Այդ պատուիրակութիւնը ճշդուած էր հետեւեալ կերպով .— Վեհափառ Հայ-րապետը , Կոմիտաս Եպիսկ. , Պարգեւ վրդ. , Օր. Հերմինէ Գալուստեան եւ Կա-րապետ Աբրահամեան : Վերջին պահուն սակայն պատուիրակութեան մաս կազ-մած էր նաեւ Պատրիարքական փոխանորդ Արամ Ա. քհնյ. Գասմաճեան :

Նկատելով որ, համաձայն նախապէս կատարուած կարգադրութեան, պէտք էր հինգ հոգի միայն մտնէր Նախագահ Կիւրսէլի մօտ, Պ. Կարապետ Աբրահամ-եան իր տեղը սիրայօժար տուաւ Պատ-րիարքական փոխանորդ Արամ քահանա-

(Շար.-ը կարդալ Դ. էջ)

ՀԱՅ ՑԵՂԻՆ ՀՆՈՒԹԻՒՆԸ

ԵՒ

ԱՆՈՐ ՊԱՏՃԱՌՆԵՐԸ

—o—

Ո՞ւր է Հայուն գրաւած պատուոյ տեղը աշխարհի բնակչութեան մէջ եւ ի՞նչ է անոր արժէքը իր զանցառելի թիւին համեմատութեամբ։ Այս առթիւ տրուելիք կենդանի օրինակը շատ պերճախօս է ։

Գուցէ շատերուն անծանօթ է թէ աշխարհի բնակչութիւնը կազմող 2900 միլիոն ազգերուն անունով գոյութիւն ունեցող ծաղիկներուն շուրջ երեք հարիւր տեսակը յորջորջուած է Ճափոնի անունով (Եափոնիքա) 44 տեսակ, Չինական (Սինենսիս) 32 տեսակ, ամերիկեան (Ամերիքանա) 32 տեսակ, գանատական (Գանատէնսիս) 23 տեսակ, հնդկական (Ինտիքա) 12, փերուական (Փերուվիանա) 7, պարսկական (Փերսիա) եւ գերմանական (Գերմանիքա) վեցական, միւս ազգերէն ոմանց անունով 2 – 3 – 4 տեսակ ։

Արդ, երբ բաղդատութիւնը ընենք « հայկական » յորջորջումով ծաղիկներու անուններուն թիւերուն (զորս երեսուն տարուան հետազօտութեամբ գտած եմ 55 տեսակ) եւ վերի ազգերուն անունով յորջորջուածներուն, կը գտնենք, որ աւելի քան 3 – 4000 տարի իր ընդարձակածաւալ անկախ հայրենիքին մէջ ապրող եւ երկու հազար տարիէ ի վեր իր անկախութիւնը պահող 650 միլիոն Չինացին իր անունով ունեցեր է 32 տեսակ բոյսեր, նոյնքան հին եւ իր սեփական ընդարձակ հայրենիքին մէջ ապրող 450 միլիոն Հնդիկը ունեցեր է 12 տեսակ, 350 միլիոն Ամերիկացիներ (երկու Ամերիկաներ) ունեցեր են 35 տեսակ, ութսուն միլիոն Ճափոնցին՝ 44 տեսակ, որ թիւով քիչ մը կը մօտենայ՝ հայկական 55 տեսակին ։

Ուրեմն, աշխարհի բնակչութեան շուրջ կէսը ներկայացնող վերոյիշեալ ազգերը ունեցեր են իրենց անուններով յորջորջուած երեք հարիւր տեսակ բոյսեր, մինչդեռ աշխարհի փոքր – մեծ ազգը՝ Հայը, որուն թիւը աշխարհի բնակչութեան թիւէն 75·000·000 անգամ փոքր է, ունեցեր է իր անունով 55 տեսակ բոյսեր, այսինքն, շուրջ մէկ վեցերորդը ։ Ասիկա մեծապէս պատիւ է Հայութեան եւ հպարտութեան աղբիւրը, երբ նկատի ունենանք թէ Հայը հինգ հարիւր տարիէ ի վեր կորսնցուցած ըլլալով իր անկախութիւնը, այդ անուանակոչութիւնները բնականաբար պիտի ըլլային Հայաստանի տիրող ազգին անունով, բայց այդպէս չէ եղեր եւ ասիկա ունի իր ցայտուն պատճառը, որ պիտի պարզուի մեր յետագայ տողերուն մէջ ։

Այժմ դառնանք բուն մեր նիւթին ։

Անվերջ տառապած եւ հարստահարութեանց աննախընթացներն ու սոսկալիները կրած Հայուն չորս հազար տարի ապրելուն պատճառները եթէ փնտռենք, պիտի գտնենք երեք գլխաւոր պատճառներ. ստրկութեան չհանդուրժող ազատատենչ ոգի, որ մեզի հասած է մեր ազատութեան խորհրդանիշն ու ներշնչարանը եղող Հայկ Նահապետի ճամբով, Արա գեղեցիկի եւ Շամիրամի աւանդութեամբ անմահացած հայ ընտանեկան սրբութեան գեղեցիկ դրուագը եւ հայ պանծալի մշակոյթը։ Ճիշդ է թէ այդ երրորդութեան մէջ օտարներուն հազիւ նշմարելի են եւ կը գրաւեն անոնց ուշադրութիւնը Հայուն ազատատենչ ոգին եւ հայ ընտանեկան սրբութիւնը, բայց անոնք կան ու կ'ապրին Հայուն նկարագրին իբրեւ անբաժան մաս եւ առանցքը իր գոյութեան, բայց շօշափելի չեն հայ մշակոյթին չափով։ Ինչ որ օտարներուն միտքը կրնայ գրաւել եւ դառնալ անոնց յարգանքին առարկան, հայ մշակոյթն է։ Անով մենք միշտ յարգանք պարտադրած ենք օտարներուն ու պիտի պարտադրենք ։ Անով է, որ մեր պատուոյ տեղը գրաւած ենք օտար ազգերու մէջ եւ անով է, որ մեր նախահայրերուն նման պիտի պահենք մեր գոյութիւնը ։

Ե. դարը մեր գրերու գիւտով եւ փառապանծ լեզուով մեզի տուած է հայ մշակոյթին ոսկեդարը եւ Ս. Գրքի թարգմանութեամբ « Թագուհի թարգմանութեանց» պատուանունը առած օտարներէն ։

Առանց մանրամասնութեանց երթալու, ըսեմ թէ Ժ. դարուն Հայաստանեայց եկեղեցւոյ տիտանը, «զԱստուած տեսնող» Նարեկացին գերազանցող Եւրոպացի մը չէ եկած տակաւին. իսկ եթէ իրմէ երեք հարիւր տարի վերջ եկող գերման Գեմբացի Թովմաս կը նմանի Նարեկացիին, « չի հաւասարիր անոր » կ'ըսեն Եւրոպացիներ։ ԺԲ. դարուն սուրբ հոգւոյ մը՝ անմահն Ներսէս Շնորհալին, իր «Այսօր անճառ», «Առաւօտ Լուսոյ », « Նորաստեղծեալ », « Նորահրաշ » հոգեզմայլ շարականներով քսաներորդ դարուն մէջ իսկ կը մնայ փառքի զենիթին վրայ ։

Քրիստոսէ առաջ թատրոն ունեցող Հայը ո՞վ կրնայ ըսել թէ չորս հազար տարի մըն ալ չապրիր ։

Քսաներորդ դարը իր հայ նկարիչներով, զանազան արուեստներու մէջ հայ համբաւներով եւ Միացեալ Նահանգներու համալսարաններուն մէջ բանախօսող վաթսունի չափ հայ փրոֆէսօրներով հարստացող Հայութիւնը բնաջնջել կարող աւազակ ազգին հարցնենք թէ, փառաւոր անցեալով եւ մշակոյթով օժտուած չորս միլիոն Հայուն դիմաց 26 միլիոն անպոյ թիւով քաղաքակրթութիւնը խարող Թուրքը սնապարծութենէն զատ կրցա՞ծ է մէկ հատ փրոֆէսօր տալ ամերիկեան կամ եւրոպական համալսարանի մը։ «Քսանեւվեց» միլիոն Թուրքը իր անունով հազիւ տասնեակ մը անուա–

ՏԵՍԱՅ ԵՐԵՒԱՆԸ

—o—

(ԽԱԳՐԻԿՆԵՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆԷՆ)

Այս տարի բախտը ունեցայ երթալու տեսնելու մեր ներկայ եւ արդիական Հայաստանը*: Իսկապէս բախտ մըն էր այդ, բախտ մը՝ գուցէ քիչերուն վիճակուած։ Նախապէս միտք չունէի գրել տպաւորութիւններս այդ առթիւ, բայց հայրենակարօտ մէկ բարեկամիս (Ֆրանսա) հետեւեալ տողերը ստիպեցին զիս գոնէ մասամբ գրի առնել այն՝ ինչ որ* տեսայ ու ապրեցայ*։Բարեկամս որուն երկտողովմը իմացուցած էի Հայաստանէն վերադարձըս՝ կը գրէ. «Շնորհակալութիւն… Հայաստանէն բերուած անոյշ յիշատակ… ներէն գոնէ փոքրիկ բաժին մը ինծի… ուելուն. սակայն այդքանով գոհանա… կարելի չէ. վասնզի սրտի եւ հոգեկան… աչքերու եւ ականջներու պահանջը շա… փազանց կարեւոր է։* Տարիներու գիտ… քը, կարօտն ու պապակը խելամտ… մեր կեանքը մրրկավարող է. … *նական յուշ ու յիշատակ խամրելու … մեռնելու ենթակայ են հեռաւոր հայ … բաղիրներու համար ։* Հայաստանի … բացօյն կենդանի պատկերը միայն … վերապրեցնել մեզ, շունչ ու հոգի տա… անոր կապուիլ ու վերակազմուիլ … *տի ով որ բաց աչօք կը տեսնէ մեր հայ… րենիքը, հարկ է որ նա վերանորոգ… ամբողջական էութեամբ խորաթափանց… բոլոր հայ հոգիներուն մէջ, ներմուծելու… գիտակցական Հայութիւն ։ Հետեւաբար…* կը խնդրուի գրել, շատ գրել. ամէն … տեղեկագրել, զարս դուք տեսաք, … ցիք, դատեցիք եւ համոզում գոյացու… ցիք մեր երկիրի մասին ընդհանուր … մամբ եւ բաց սրտով »։

Այո՛, «բաց սրտով» եւ անկեղծութեամբ պիտի գրեմ, բայց թող ներէ բարեկամս, եթէ ստիպուած ըլլամ համառօտել ըսելիքներս՝ չարաչար չչարչարելու համար «Յառաջ»ի թանկագին էջերը եւ ազնիւ հիւրընկալութիւնը ։

Ուրեմն՝ այս տարի, Մայիս 7ի առտու հասայ Երեւան *Խորհրդ. Հայաստանի մայրաքաղաքը։ Նորապսակ հարսի … պէս պճնուած էր ան, տօնելու համար խորհրդայնացման 40ամեակը ։ Բացի պետական մեծամեծ հիւրերէն՝ հոն եկած էին նաեւ արտասահմանի Հայեր Ամերիկայէն, Անգլիայէն, Ֆրանսայէն Սուրիայէն, Լիբանանէն, Հալէպ… նէն, եւ այլն, եւայլն։ Վերջիններս մե… մասով հրաւիրուած էին Հայ կառավարութենէն եւ իր պատուոյ հիւրերն էին Արտասահմանէն եկողներուս բնակարանաւորուած էր «*Արմենիա*» պանդոկը, հինգ յարկանի շքեղ շէնք մը՝ ամէն յարմարութիւններով, դիւրութիւններով … հանգստաւէտ սենեակներով։ Սա կառուցուած է Երեւանի կեդրոնը, … բոլորշի հրապարակի մը վրայ (Լենին… անունով), որուն շուրջը շարուած … կառավարական շէնքեր եւ տանց առջեւ … գեղեցիկ ջրաւազան մը՝ ցայտաղբիւր… րով, որուն մէջէն դուրս ցցուած էին …* կազի լեզուակներ, *որոնք հրավառ … կը դառնային իրիկուններ՝ սիրուն … սարան մը պարզելով մինչեւ առտու…*

Առաջին օրէն ազատ էի քաղաքը պը… տելու եւ տեսարժան վայրերը այցել… Աչքի զարնող առաջին տպաւորութ… էր քաղաքին զուտ հայկական նկարա… *րը — ամէն բան եւ ամէն կողմ …* հայերէն կը լսես, միայն հայերէ… կարդաս *։ Փողոցի եւ խանութներու … նունները հայերէն գրուած են, … եւ պետական պաշտօնեաներ հայերէն … խօսին, պարտէզներու մէջ եւ … առջեւ խաղացող տղաք հայ լեզուով …*

ՅՈՎՀ. Գ. ԳԱԳԻՍԵԱՆ

ՎԱՆԻՆԱ ՎԱՆԻՆԻ

—o—

Հազիւ տուն էր հասած, հայրը դողդողալով խօսեցաւ այդ մասին եւ մեծ եղաւ իր զարմանքը երբ տեսաւ որ աղջիկը առաջին խօսքերէն իսկ իր հաւանութիւնը յայտնեց ։

Նոյն իրիկունն իսկ, կոմսուհի Վիթելեշիի մօտ, հայրը, գրեթէ պաշտօնապէս, ներկայացուց իր աղջիկը իշխան Լիվիոյին։ Վանինա երկարօրէն խօսեցաւ անոր հետ ։

Իշխանը ամէնէն գեղադէմ երիտասարդն էր, ամէնէն վայելուչը եւ ունէր գեղեցիկ վարսեր ։

Հակառակ անոր որ սուր մտքի տէր էր, իր նկարագիրը այնքան յեղյեղուկ էր ու այնքան թեթեւ, որ իշխանութիւնները զայն կասկածելի չէին նկատեր ։

Վանինա մտածեց, թէ անմիջապէս որ յաջողէր երիտասարդին գլուխը դարձնել, պիտի կրնար զայն իր կամքին հլու գործակատարը դարձնել ։ Եւ քանի որ Հռոմի կառավարիչ եւ ոստիկանական նախարար նոյին վսեմութիւն Սավելլի–Քաթանցարայի եղբօրորդին էր ան, ոչ մէկ լրտես պիտի յանդգնէր հետեւիլ անոր շարժումներուն ։

Քանի մը օրեր մեծ սիրով վարուելէ ետք Տոն Լիվիոյի հետ, անգամ մըն ալ Վանինա յայտարարեց թէ երբեք պիտի չկրնար իր ամուսինը ըլլալ, քանի որ այնքան թեթեւամիտ էր ։

— Եթէ տղեկի մը մտայնութիւնը չունենայիք, ըսաւ, ձեր հօրեղբօր պաշտօնեաները ոչ մէկ գաղտնիք պիտի ունենային ձեզի համար։ Օրինակ, ի՞նչ կը խորհին ընել վերջերս ձերբակալուած քարպոնարիները …

Երկու օր ետք Տոն Լիվիօ եկաւ յայտնելու թէ Ֆորլիի մէջ ձերբակալուած բոլոր քարպոնարիները յաջողած էին խոյս տալ ։ Վանինա իր գեղեցիկ ու սեւորակ աչքերուն հայեացքը ուղղեց երիտասարդին, ապա խոր արհամարհանքի ժպիտով մը, այլեւս չխօսեցաւ ու հեռացաւ ։

Յաջորդ օրը Տոն Լիվիօ վերստին եկաւ, եւ այս անգամ ամօթահար ու շառագունած, խոստովանեցաւ թէ զինքը խաբած էին ։

— Եւ սակայն, աւելցուց ան, ձեզ անցուցի հօրեղբօրս գրասենեակէն բանալին։ Հոն գտնուող թուղթերը աչքէ անցնելով, տեղեկացայ թէ շուտով պիտի կազմուի բարձրաստիճան կարդինալներէ բաղկացած մարմին մը որ պիտի որոշէ թէ ձերբակալուած քարպոնարիները ո՞ւր պէտք է դատուին. Հռոմի՞ մէջ թէ՝ Ռաւեննայի, ինը քարպոնարիները եւ իրենց պետը՝ մի ոմն Միսիրիլլի, որ տխմարութիւնը գործած էր ինքնաբերաբար յանձնուելու, այս միջոցիս բանտարկուած են Սան Լէոյի դղեակին մէջ ։

« Տխմարութիւն» բառին վրայ, Վանինա իշխանը նեղը դնելով, ըսաւ.

— Դուք անպայման սխալ էք տեսած ։ Ես անձամբ կ'ուզեմ մտնել ձեր հօրեղբօր գրասենեակը եւ կարդալ այդ թուղթերը…

Այս խօսքերուն վրայ, Լիվիօ սահմռկեցաւ։ Վանինան իրմէ կը պահանջէր գրեթէ անկարելի բան մը։ Եւ սակայն, երիտասարդուհիին տարօրինակ մտածումը կը կրկնապատկէր իր սէրը ։

Քանի մը օր ետք, Վանինա տղամարդու նման ծպտուած, կարողացաւ կէս ժամ աչքէ անցընել ամենազօր ոստիկանական նախարարին թուղթերը ։ Ցանկարծական երջանկութեան զգացում մը ունեցաւ, երբ աչքերուն առջեւ պարզուեցաւ տեղեկագիր մը՝ ուր արձանագրուած էր Փիեթրօ Միսիրիլլիի անունը ։

Ձեռքերը կը դողային։ Կարդալով այդ անունը քիչ մնաց որ նուաղէր ։

Երբ դուրս ելան ոստիկանական նախարարին պալատէն, վախով թոյլ տուաւ որ իշխանը համբուրէր զինքը ։

— Յաջող դուրս կուգաք այն փորձութիւններէն, որոնց կ'ենթարկեմ ձեզ, ըսաւ.

Այս խօսքերուն վրայ, երիտասարդ իշխանը այնքան խանդավառուեցաւ որ այդ պահուն կրնար նոյնիսկ ամբողջ Վատիկանը կրակի տալ ։

Այդ իրիկունը, պարահանդէս կար Ֆրանսական դեսպանին մօտ։ Վանինա … րեթէ միշտ պարեց Լիվիոյի հետ … վերջինը երջանկութենէն գինովցած … Պէտք էր արգիլել զինքը որ խորհի…

— Հայրս տարօրինակ մարդ մըն է, ըսաւ օր մը Վանինա, այս առտու երկու հոգի վռնտեց, որոնք եկած էին ինծի … թախանձագին լալու ։ Մէկը խնդրեց … ձեր հօրեղբօր՝ Հռոմի կառավարիչին … ռայութեանը մէջ մտնէ, միւսը որ … տաձիգ բանակի զինուոր էր եղած … ղերսեց որ զինքը պաշտօնի կոչեն … Անժի բերդին մէջ ։

— Երկուքն ալ իմ ծառայութեանս … կ'առնեմ, ըսաւ իշխանը աշխուժօրէն.

— Ասիկա՞ է որ կը պահանջեմ ձեզմէ, պատասխանեց Վանինա, վեհերոտ … տով մը։ Ձեզի բառացի կրկնեցի … մարդոց խնդրանքը։ Պէտք է որ … այն ինչ որ կը խնդրեն եւ ուրիշ …

Դժուարին խնդիր էր։ Կառավարի… սեմաչափ Քանթացարան … վարուող անձ մը չէր եւ իր … թեան մէջ կ'ընդունէր միայն այն անձ… րը որոնք արդէն ծանօթ էին իրեն

ՍԹԱՆԴԱԼ

(10 Շար.)

ՏԵՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻՆ ՀԵՏ

Երէկ հրատարակեր էինք Թուրք լրագրողներուն տեսակցութիւնը Վազգէն Ա. Կաթողիկոսին հետ. «Մարմարա», իր կարգին, տեսակցութիւն մը ունեցած է Կաթողիկոսին հետ.—

Հ.— Բազմաթիւ գաղութներ այցելեցիք այդ տեղերու Հայերու ցոյց տուած հաւատարմութեան մասին բաղդատական մը կրնա՞ք ընել :

Վ.— Նոյն խանդավառ ժողովուրդն է. ... մը արտայայտութեան կերպերը տարբեր. Ինչպէս գիտէք այցելած եմ Հիւսիսային եւ Հարաւային Ամերիկա, Ֆրանսա, Իտալիա եւն.: Նոյն խանդավառ պոռթկումը ամէն տեղ, որ յառաջ կուգայ Էջմիածնի հանդէպ իրենց հաւատարմութեան եւ սիրոյ կապէն :

Հ.— Կրնա՞ք արտայայտուիլ Ս. Խաչ Դպրեվանքի մասին:

Վ.— Դպրեվանքը օգտակար հաստատութիւն մըն է: Իբրեւ դպրութեան օջախ օգտակար է նաեւ Թրքահայոց աղգային համար՝ հոգեւոր պաշտօնեաներ ու վարժապետներ պատրաստելու տեսակէտով:

Հ.— Կրնա՞ք մանրամասնութիւններ տալ Գէորգեան Ճեմարանի մասին :

Վ.— Մենք հոգեւոր ճեմարան կը կոչենք. Այս վերջին տարիներուն արտասահմանէն ունեցանք երեք – չորս աշակերտներ Սուրիայէն եւ Լիբանանէն : Աշակերտներու ընդհանուր թիւը երեսուն է, չորս – հինգ շրջանաւարտներ տուինք այս տարի : Անոնց մէկ մասը հոգեւորական կ'ըլլան, կուսակրօն կամ ամուսնացեալ քահանայ կ'ըլլան, իսկ կան որ կը բաժնուին հոգեւոր կեանքէ :

Հ.— Մեր հին վանքերու եւ եկեղեցիներու վերաշինութեան գործը կը շարունակուի՞ :

Վ.— Այո, կը շարունակուի: Նախ պետութիւնը իր ծախքով կը նորոգէ իբր պատմական յուշարձաններ: Անոնք մեր իշխանութեան տակը չեն : Անոնք եկեղեցական շէնքեր են, վանքեր են, որոնք սակայն գործածութեան մէջ չեն դըրուած, շատ տարիներէ ի վեր կիսաւեր վիճակի մէջ ըլլալով՝ իբրեւ պատմական յուշարձան եւ հայ ճարտարապետութեան կոթողներ կը նորոգուին :Իսկ մեր եկեղեցիները եւ վանքերը անշուշտ մեր իշխանութեան տակ են, մեր ծախքով կ'ըլլան : Ունինք ճարտարապետական յանձնաժողով մը, որ անձնուիրաբար գործող խորհրդատու մարմին մըն է, բայց մենք ունինք իբրեւ պաշտօնեայ վարձուած երկու ճարտարապետներ ալ, որոնք բուն գործը կը ղեկավարեն : Ճարտարապետներու յանձնաժողովըերկու երեք շաբաթը անգամ մը կը հաւաքուի էջմիածնի մէջ, կը քննարկէ եղած կամ ըլլալիք աշխատանքները, նախագիծերը կը պատրաստեն եւ կը հսկեն վերջն: Անոնք պատուական մարդիկ են, պէտք է ըսել եւ յայտնի մասնագէտներ :

Հ.— Վեհափառ Տէր, ձեր ուղերձին մէջ ըսեր էիք թէ մեր եկեղեցւոյ վերջին ցաւոտ հարցերը թիւրիմացութիւններու արդիւնք են եւ լաւատես էիք որ մօտ ատենէն լուծում մը պիտի գտնուի: Այդ լաւատեսութիւնը ի՞նչ բանէ առաջ կուգայ եւ այդ ուղղութեամբ վերջերս որեւէ նոր փորձ կատարուա՞ծ է :

Վ.— Մեր վերջին լուրջ ուղղակի ձեռնարկը եղաւ Կոնդակի հրապարակումը, որ ուղղուած էր Անթիլիասին, եւ որուն պատասխանը մինչեւ այսօր չենք ստացած :

Հ.— Ի՞նչ է ձեր կարծիքը, եթէ հոգելոյս Գարեգին Հօր փախճանման առթիւ իրենք ալ Անթիլիասէն եկած ըլլային, կարելի կ'ըլլա՞ր տեսակցութիւն մը եւ անոր իբրեւ հետեւանք կարելի կ'ըլլա՞ր լուծում մը գտնել :

Վ.— Կրնար եղած ըլլալ: Ես երբեք չեմ մերժած որեւէ հանդիպում, նոյնիսկ անցեալ անգամ երբ արտասահման էի՝ աւելի քան չորս ամիս մնացի, ես վստահ էի, ինչպէս հրապարակաւ ալ յայտարարեցի, քանի մը անգամներ, նոյնիսկ իրենց ներկայացուցիչներուն հետ ալ տեսնուեցայ Նիւ Եորքի մէջ, անպաշտօն ներկայացուցիչներ անշուշտ, որ իմ վերադարձի ճանապարհին կը ցանկամ հանդիպում մը ունենալ Անթիլիասի Աթոռակալին հետ : Բայց այդ բոլորը ապարդիւն մնացին: Ես ալ այն եզրակացութեան եկայ որ տակաւին ժամանակը հասունցած չէ: Ես որեւէ լուրջ պատճառ մը չեմ գտներ որ բնականոն յարաբերութիւններ չստեղծուին մեր եւ անոնց միջեւ : (ԽՄԲ.— «Ժամանակ» թերթին հետ խօսելով՝ կաթողիկոսը կ'ըսէր թէ «հիմա բարի են ժամանակները», այսինքըն մեղմացած են կրօնական հալածանքները: Նոյն համեմատութեամբ՝ բարեխառնութիւն մը ցոյց կուտան, բանտադրանքի կոնդակներէն ետք, այժմեան այս հաշտարար տրամադրութիւնները,— տեսնենք) :

Հ.— Իմացած էք անշուշտ Եհովայական աղանդաւորներու մասին :

Վ.— Այո, Ամերիկա ալ կան :

Հ.— Հոս ալ կան Վեհափառ, ի՞նչ պէտք է խորհիլ անոնց մասին:

Վ.— Հո՞ս, Հայերո՞ւ մէջ: Կը դառնայ Վեհափառը Շնորհք Սրբազանին, որ եւս կը հաստատէ մեր խօսքերը :

Այս խօսքին վրայ, Վեհափառը կը ժպտի եւ կը շարունակէ.

— Անսպասելի են մեր մէջ այդպիսի բաներ, ընդհանուր չեն կրնար ըլլալ անոնք, բայց իմ կարծիքով ուղիղ հաւատքը քարոզելով, լուսաւորելով միտքերը եւ հոգիները մեր հոգեւոր դասակներուն, պէտք է կանխել անոր տարածումը : Մեր եկեղեցիին քարոզիչները այդ նպատակին համար պէտք է պատրաստուած ըլլան եւ մասնաւոր ծրագրով աշխատին: Այս տեսակէտով ունինք քահանաներ, որոնք պատրաստութիւն ունին որոշ չափով : Աւելի հիմնական գործ կըլլայ անշուշտ, եթէ զարգացած, լուսաւոր եւ իրենց կոչումին գիտակից եկեղեցականներ պատրաստենք :

Հ.— Վեհափառ Տէր, վերջերս Փրակա գտնուեցաք եւ մասնակցեցաք համաժողովին: Ի՞նչ են ձեր տպաւորութիւնները:

Վ.— Փրակայի ժողովը մէջ – եկեղեցական ժողով մըն էր, որուն մասնակցեցան 32 երկիրներէ պատուիրակներ եւ քննուեցան այնտեղ կարգ մը հարցեր որոնք կապ ունին աշխարհի խաղաղութիւնը պահպանելու հարցին հետ: Ընդհանուր եզրակացութիւնը եւ ցանկութիւնը եղաւ, անշուշտ, աղօթել եւ գործել, խաղաղ գոյակցութեամբ, ամրապնդելու համար, վիճելի միջազգային քաղաքական հարցերը, փոխադարձ հասկացողութեամբ, խաղաղ ճանապարհներով լուծելու գծով, ամէն գնով կանխելու համար համաշխարհային նոր պատերազմ մը, որ կրնայ ամբողջական աղէտ մը հանդիսանալ մարդկութեան համար :

ՖԻՆԼԱՆՏԱ

Եղեւինի պէս կանաչ կղզիներ,
Նուռնուփարի պէս սպիտակ լիճեր

Սկանտինաւիոյ «մարգրիտներէն մէկն է Ֆինլանտա: Մարդ ակամայ հարց կուտայ, երբ սաւառնակով կ'անցնի այդ երկրին վրայէն. «Արդեօք լիճե՞րն են, որ ցրուած են ցամաքին վրայ, թէ կղզիները ցրուած՝ ծովուն մէջ»: Լիճերն ալ անհամար են, կղզիներն ալ. 55 հազար կղզի, երեսուն հազար լիճ, կղզիները՝ եղեւինի պէս կանաչ, լիճերը՝ նունուփարի պէս սպիտակ են :

Ցամաքին վրայ ալ նոյնն է տեսարանը, հրեշտակային նկարագրով եւ հրեշտակային դէմքով մարդիկ :

Երբ ծովու ճամբով Հելսինքի երթալ ուզէք, բազմաթիւ կղզիներու մէջէն պիտի անցնիք: Ծովեզերքը զարդարուած է սաճուաններով, իսկ անոնց ետեւը՝ ամարանոցներ են :

Երկար կղզիներ, նեղ կղզիներ, կլոր կղզիներ :

Ֆինլանտական բաղնիքը կամ սաճուաճ անպակաս է ամէն տան մէջ: Ամէնքն ալ կամ ծովուն կամ լիճին եզերքն են: Լիճէն կ'ելլեն եւ սաճուա կը մտնեն, սաճուայէն կ'ելլեն եւ ծով կը մտնեն :

Նորաշէն տան մը սաճուայի շինութիւնը ամէնէն առաջ կ'աւարտի: Երբ Ամերիկայի մէջ հինգ – վեց հոգիի ինքնաշարժ մը կ'իյնայ, Ֆինլանտիոյ մէջ ալ՝ հինգ – վեց հոգիի սաճուա մը:

Հանրային սաճուաններուն, բոլոր ըսպասեակները կիներ են :

Ոչ միայն Հելսինքի, այլ ամբողջ երկիրը կղզիներու խումբ մըն է: Երկրի տարածութեան 71 առ հարիւրը անտառներով ծածկուած է.: Անտառը «հաւ» մըն է, որ «ոսկի կ'ածէ» ժողովուրդին համար: Ֆինլանտիոյ ամբողջ ճարտարարուեստը անտառին կապուած է: Հարստութեան երկրորդ աղբիւրը մուշտակագործութիւնն է :

Ֆինլանտիոյ անմոռանալի տեսարաններէն մէկը կը կազմէ ճարտարարուեստի քաղաքներէն Թամփերէ, որ Ֆինլանտիոյ Մանչեսթըրը կը նկատուի :

Երբ աշտարակէն դիտէք, ձեզ կը դիմաւորէ անծայրածիր անտառ մը, երկու կողմէն երկու լիճերով եզերուած : Լիճերուն մէջ՝ կղզեակներ, կղզեակներուն վրայ՝ ամարանոցներ, ծխնելոյզները անվերջ ծխացող սաճուաններ... Լիճերը մէկը միւսէն քան մեթր աւելի բարձր գիրքի վրայ են: Թամերքաքի զարգացած զարգացած կուգայ քաղաքին եւ թէեւ կարճ սակայն վտանգաւոր գետ է :

Սակայն այս կանաչ սքանչելի տեսարանը միայն տարւոյն երկու ամսուան համար է, մնացեալ ամիսներուն ամէն բան սառ է.

Իսկ երբ Ֆինլանտիոյ Թուրքու քաղաքէն դէպի Շուէտի մայրաքաղաքը՝ ըՍթոքհոլմ կը ճամբորդէք, անկարելի է չյիշել Ուալթ Տիզնիի երեւակայած հին երկիրները, գոյնզգոյն, գեղեցիկ ու երազային: Ոչ միայն ձեզ կ'առինքնեն անոնց նրբութիւնն ու գեղեցկութիւնը, այլեւ առատութիւնը, մեծութիւնը, միլիոնաւոր գանկուածը...

Ժպիտը լեզու մըն է, որ միայն կիները գիտեն: Այրերը ժպտիլ չեն գիտեր :

ԳԱՐԻՆ ՄԻՔԱՅԷԼԻՍ

×

Սէրը արուեստ մըն է, ինչպէս երաժշտութիւնը: Կուտայ միեւնոյն յուզումները, նոյնքան թրթռուն, երբեմն, նոյնիսկ աւելի բուռն :

ՓԻԷՌ ԼՈՒԻՍ

...սուցքն : Ասիկա այնքան տպաւորիչ է ...ար երկինքներու տակ ...րոլոգներու ...ատր որ հոգեկան հրճուանք եւ ցնցային խոյանք կը պատճառէ : — Պէտք է ...ել նաեւ որ Երեւանի հայերէնը ...այատուկ քաղցրութիւն մը ունի : Ժամը ...ն կէսն է ըսելու տեղ՝ կ'ըսեն. վեց ...պէս, հինգը 10 անցած է՝ տասնից ...ել. եւ այլն :

Երեւան, գոր առաջին անգամ կը ...տեսնէ՝ բոլորովին նոր քաղաքի մը տըպաւորութիւնը կ'ընէ իր կեդրոնական եւ ...ծախիտ շէնքերովը, որոնք կարմիր ...տուֆի լուսաւէտ եւ ծիծղուն քարերով ...շինուած են : «Տուֆը» միայն կարմիր չէ ...սակայն, կայ նաեւ մոխրագոյն եւ սեւ ...տուֆ» — Հայաստանի հարստութեան ...ւ արտածումի նիւթերէն մին: Փողոց...ները մաքուր եւ ծառազարդ են ընդհանրապէս. Մեծադղորդ պողոտան «Աբովեան» ...անուր կը կրէ՝ մեծագէս վերադարձելով ...ինքին մեծագոյնը — Աբովեան — իր ...պատուած ընդարձակութեամբը, փայ...տոր ծառուղիովը եւ ծաղկազարդ մայ...թերովը :

Երեւան մասամբ շրջանակուած է կանաչազարդ եւ անտառախիտ բլուրներով, որոնց հեռաւոր տեսքն իսկ սրտադրաւ եւ յանկուցիչ է :

Քաղաքը ունի մարդատար ինքնաշարժներու եւ հանրակառքերու կանոնաւոր ...երթեւեկ՝ չափազանց աժան գիներով — ...երբ կուզէք, որ հազիւ մէկ աւստրիական շիլինգ կ'ընէ (Վիէննայի հանրակառքերը երեք շիլինգ է):

Եկեղեցիները երեք են. Ս. Սարգիս, Ս. Յովհաննէս եւ Ս. Զօրաւոր, կարծեմ. ...Մըրակի մը տեսայ Ս. Սարգիսը, ուր ...արժանաւոր պատարագ կար եւ ժողովուրդը լեցուցած էր գայն բերնէ բերան : Եկեղեցւոյ առաջնորդն է Վահան վրդ. Տէր-...եղ. Քեսապցի :

Ժողովուրդի հագուստ – կապուստը եւրոպական է. մաքուր, ճաշակաւոր եւ ...ոչ շատ շռայլութենէ : Երեւանցին ...զուարթ է, շէնշող եւ առատաձեռն, հաճոյքի կը դղայ ճաշէ հրաւիրելէն եւ ճաշի ...սեղանին մէջ խմել՝ առանց բաժակաճառ... Բացի ծանօթ «կոնեակ»էն եւ օղիէն ...ուն գինիներու տեսակներ — Վերնաշէն, ...Յագդան, Էջմիածին. Ոսկեվազ եւայլն: ...Ունի է նոյնպէս ծաչածուցակը՝ ինքնուրոյն տեսակներով, ինչպէս՝ «Երեւանի ...պաղպաղակ», «Ուկրայնական բորշ», «Սեւանի իշխան», եւայլն:

Երեւան քաղաքը ներկայիս ունի 600 ...հազար բնակիչ, որմէ 536.000ը գաւառ ...ցի է.

Հ. Ե. ՊՕՂՈՍԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (252)

ՀԱՅՈՑ ԹԵՐԴԸ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

ՄԱՍՆ ԵՐՐՈՐԴ

ՎԵՐՋԱԲԱՆ

Սկզբում Նրանք գրոհի գալիս էին միայն ցերեկը, յետոյ սկսեցին գալ եւ գիշերները, եւ մի առաւօտ պահակները տեսան, աւելի շուտ լսեցին, որ Պարսիկները եկլարաններ ու ինչ որ գործիքներ բերած, փորձում էին քանդել պարիսպները եւ խորտակել երկաթէ դռները ...

Դա բերդականների մէջ յարուցեց մեծ տագնապ : Բերդապետ Բագասը գրոհները հային, սաղաւարտը գլխին բարձրացաւ պարիսպը եւ կարգադրեց զինուորներին՝ քարահար անել պարիսպների տակ եւ դարպասների մօտ գործողներին ... Բայց Պարսիկները հիմա այնքան շատ էին, որ նրանց ոչնչացնել կամ վանել հընարաւոր չէր ոչ նետերով եւ ոչ մանուանդ քարերով: Ասենք, երբեմն վանում էին մի տեղից, նրանք գրոհում էին մի այլ տեղի վրայ, մի կողմում արգելում էին քանդել պարիսպը, գնում քանդում էին մի ուրիշ կողմում ...

Բագաս բերդապետը, տեսնելով այլեւս հնար չկայ պաշտպանուելու, յայտնեց այդ մասին Թագուհուն :

— Ես այդ նկատում եմ,— ասաց Փառանձեմը :— Դադարեցրէք դիմադրութիւնը, եւ ինչ լինելու է՝ թող լինի : Միայն կը խնդրէի, բերդապետ, որ փրկես մարդոց, եթէ կարող ես, որքան կարող ես:

Փախչելու նոցա որեւէ կողմի վրայ : Զրուցում էին, որ գիշերը հնարաւոր է սարը բարձրանալ եւ փրկուել, իջնել գետնուղիով Արաքսի ափը ... Արա՛ ինչ հնարաւոր է ...

Ասաց Փառանձեմը եւ, ինչպէս միւս սեւազգեստ ու խռոված ելաւ դուրս. բերդապետին թուաց, թէ գալու է ավորտական տեղում կանգնելու. բայց այս անգամ նա իջաւ եւ կանգնեց առաջին պարսպի գլխին, այնտեղ, ուր դարպասներն էին, այն դարպասը, որ Պարսիկները կամենում էին խորտակել :

Սահառունի Սահակը եւ միւս իշխանները փորձեցին ետ պահել Թագուհուն, չթողնել, որ գնայ վտանգի առաջ, բայց Փառանձեմը չլսեց ... Գնաց, եւ ակամայ նրան հետեւեցին նոյն Սահառունի Սահակ իշխանը եւ սենեկապետ Եղնիկը:

Երբ Պարսիկները նկատեցին այդ սեւազգեստ կնոջն այդքան մօտ ու անզէն՝ ամէնքը կանգ առան, ասես ապշած թէ հմայուած եւ ուզեցին իմանալ կարծես, թէ ինչ է ասելու նա ;

Սակայն Փառանձեմը չխօսեց անմիջապէս. մի առժամ մնաց ուղիղ կանգնած, ապա անխօս նայելով պարսպի տակ եւ դարպասի առաջ խռնուած պարսիկ զրահուած զինուորներին, որ վայրագ նայուածքներ ունէին եւ մազմազոտ արեւախանձ դէմքեր, նա աջը բարձրացրեց հանդարտ : Լռութիւն իջաւ, եւ այդ լըռութեան մէջ հնչեց Փառանձեմի ձայնը.

— Պարսիկ զինուորներ, ասացէք ինձ՝ ո՞վ է ձեր մեծը :

Պետութեան պաշտպան զօրավար Զիկը,— պատասխանեց մի ձայն :

— Թող առաջ գայ, եթէ այստեղ է :

Առաջ եկաւ դեղին պղնձաձոյլ սաղաւարտով ու ամբողջովին զրահների մէջ կորած մի զօրական եւ կանգնեց ձիգ :

Փառանձեմը վերեւից նայեց նրան եւ, առանց դէմքի մկանը շարժելու ասաց.

— Քեզ հետ, զօրավար, խօսում է Հայոց տիկինը: Ի՞նչ ես կամենում :

ՍՏԵՓԱՆ ԶՕՐԵԱՆ

(Շար.)

յին, ինք մնալով սպասման սրահը: Այսպէս տեսակցութիւնը տեւեց ճիշդ քառորդ ժամ:

Վեհափառ Հայրապետը տեսակցութեան ընթացքին յայտնած է, թէ ցաւալի առիթով մը եկած էր Թուրքիա: Իր գտած ջերմ ընդունելութեան մասին արտայայտուելէ ետք՝ ներկայացուցած է իր լաւագոյն մաղթանքները Թուրքիոյ ապագային մասին: Նախագահ Կիւրսէլ, ի պատասխան, արտայայտուած է Գարեգին Պատրիարքի մասին եւ արտայայտելէ ետք իր ալ զգացած վիշտը՝ ըսած է թէ երկրին մէջ ազէր եւ յարգանք կը վայելէր, եւ յետոյ խօսելով Թուրքիոյ Հայութեան մասին կ'ըսէ թէ անոնք աշխատասէր, վստահելի եւ պարկեշտ հաւաքականութիւն մը կը կազմեն:

Ժամը 10.45ին Վեհափառը հրաժեշտ կ'առնէ Նախագահէն եւ կը մեկնի վարչապետարանէն, ուր ելքին՝ լրագրողները կը շրջապատեն զինքը եւ կ'ուզեն իր տպաւորութիւնները:

Ըստ «Ճիւմհուրիյէթի», Վազգէն Ա. կը յայտարարէ.—

— Զօր. Կիւրսէլի խօսքերէն վերջին ծայր գոհ եմ եւ զգածուած: Շատ խելացի մարդ է, մեծ ու լաւ սրտի տէր:

Յետոյ Հայրապետը իր հետեւորդներով մեկնեցաւ Պուլվար Փալաս պանդոկը, ուր ճաշկերոյթ մը տրուած էր Անգարայի Հայութեան կողմէ:

Վեհափառը կը հանգստանայ մինչեւ 1.30 եւ յետոյ կ'իջնէ ճաշարան, ուր հաւաքուած էին Անգարայի հայ համայնքի ներկայացուցիչները:

Ճաշէն ետք Կաթողիկոսը ընկերակցութեամբ Կոմիտաս Եպիսկոպոսի եւ Գարգէն վարդապետի այցելութիւն մը տուաւ Խորհ. դեսպանատուն եւ ժամը 16ին վերադարձաւ պանդոկ եւ հանգստացաւ:

Կոմիտաս Եպիսկ. եւ Գարգէն վրդ. ընկերակցութեամբ Օր. Հերմինէ Գալուստեանի, Պ. Կարապետ Աբրահամեանի եւ հայ թերթերու ներկայացուցիչներուն՝ այցելեցին Անգարայի պատմական բերդը եւ ապա Զանքայայի Աթաթիւրքի առաջին բնակարանը, որ թանգարանի մը վերածուած է այսօր եւ վերադարձան պանդոկ:

Ժամը 18.45ին Հայրապետը իր հետեւորդներով եւ առաջնորդութեամբ դարձեալ փրոթոքոլի փոխ տնօրէն Սուլհի պէյի, գնաց Էսէնպողայի օդակայանը, ուր պահ մը հանգստանալէ ետք պատուոյ դահլիճին մէջ հրաժեշտ առաւ Անգարացիներէն եւ վերադարձաւ Պոլիս:

Անգարայի մէջ Օր. Գալուստեան կաթողիկոսին նկատողութեան յանձնեց Հայկ. Եկեղեցիի մը պակասը եւ ըսաւ թէ աշխատանքներ կը տանի այդ պակասը լրացնելու համար: Պ. Հերրի Մովսէսեան խոստացաւ իբրեւ առաջին նուիրատուութիւն հինգ հազար ոսկի նուիրել մատուռի մը շինութեան՝ եթէ իրականանայ նման ծրագիր մը:

Այն պահուն երբ Վազգէն Ա. հրաժեշտ կ'առնէր նախագահ Կիւրսէլէն, այս վերջինը պատասխանելով լրագրողներու հարցումներուն, հետեւեալ կերպով արտայայտած է իր տպաւորութիւնները Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին մասին.

— Շատ զարգացած, կրթուած եւ լաւ երեւոյթով հոգեւորական մըն է: Ամուր եւ հիմնական գիտելիքներու տէր մէկն է՝ այսօրուան կրօնաւորի մը պարտականութեանց մասին: Շատ փափաքելի է, որ բոլոր հոգեւորականներն ալ այդպէս ըլլան: Որովհետեւ կրօնքը, այլեւս զանազան կրօնքի պատկանողները իրարմէ բաժնող, իրարու թշնամի դարձնող հաստատութիւն մը չէ, ինչպէս կը հասկցուէր ժամանակին, այլ ընդհակառակն զանոնք իրարու սիրցնող եւ իրարու մօտեցնող հաստատութիւն մըն է: Անհրաժեշտ է, որ կրօնքը այսպիսի պարտականութիւն մը ունենայ:

Ճիւմհուրիյէթ իր առաջին էջին վրայ հրատարակած է լուսանկարը Վազգէն Ա.ի, երբ ինքնաշարժով այցելութեան կ'երթար Կիւրսէլի:

Իր կարգին Վազգէն կաթողիկոս հետեւեալ բառերով կը ներկայացնէ Զօր. Կիւրսէլը, երբ Թուրք թերթերը կ'ուզեն իր տպաւորութիւնները.— «Ես տեսայ ձեր Հանրապետութեան Նախագահի հոգիին մէջ ճշմարիտ պետական մեծ ղեկավարի մը անձնաւորութիւնը, իր մէջ տեսայ արեւմուտքի մարդու մտածումի պայծառութիւնը եւ արեւելքի մարդու սրտի ջերմութիւնը»:

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Բժ. Թուրէն Տէր - Դաւթեան իր հօր՝ Յովսէփ Տէր - Դաւթեանի յիշատակին հարիւր Ն. Ֆ. կը նուիրէ Շաւիլի Տէր - Դաւթեան գրադարանին եւ յիսուն Ն. Ֆ. Կապ. Խաչի օդափոխութեան կայանին: (Ստանալ «Յառաջ»էն):

ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

ԽԱՆԱՍՈՐԻ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ ԱՌԹԻՒ

Շաւիլի անտառին մէջ

(Գերեզմանատան մօտ)

Յուլիս 23, Կիրակի օր առաւօտէն մինչեւ երեկոյ:

Նախաձեռնութեամբ Շաւիլի Հ. Յ. Դ. Արզուբեան խումբին, հովանաւորութեամբ շրջանի բոլոր խումբերուն:

Կը խօսին՝ Ընկերներ ՀՐԱՉ ՀԱՆՏԱԼԵԱՆ եւ ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՐԻՃԵԱՆ:

Ժամը 3ին այցելութիւն ողբացեալ ընկերներ Տէր եւ Տիկին Իշխան Արզուբեանի, Բժ. Տէր Դաւթեանի եւ Հրանդ Աթանեանի շիրիմներուն:

Գեղարուեստական բաժին: Բարձրախօս: Կ'երգէ Տիկին Շաքէ Գալայճեան:

Ճոխ եւ մատչելի պիւֆէ:

Անձրեւի պարագային, շիրիմներու այցելութենէն յետոյ ընկերահամակրական խնջոյք տեղի կ'ունենայ հայ դպրոցի սրահը:

×

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Վալանսի Շրջ. կոմիտէի կողմէ:

Այս Կիրակի Մալիսարի ճամբուն վրայ Պ. Թէսիէի զովասուն ծառաստանին մէջ:

Կը նախագահէ՝ Ընկ. Մ. ՊՕՅԱՃԵԱՆ:

Գեղարուեստական բաժին, երգ, պար, նուագ: Ճոխ պիւֆէ:

Հանելի ժամանց, ամբողջ օրը:

ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Համախմբ. եւ Համասեբաստացիական Օտտօ Քամփուսէլի քոյր միութիւններու կողմէ:

Այս Կիրակի առաւօտէն մինչեւ երեկոյ, Մոլիէրի ծառախիտ գեղատեսիլ անտառին եւ պաղ աղբիւրի մօտ:

Կովկասեան պարեր եւ զանազան անակընկալներ, Քանփանեը Ֆրէզի երիտասարդ Փիօնիէներու կողմէ:

Բարձրախօսով պիտի լսուին հայկական արեւելեան եւ արեւմտեան զանազան երգեր եւ պարերգներ:

Ճոխ պիւֆէ դիւրամատչելի գիներով, ինչպէս եւ շամփիւրով խորոված:

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՆՈՒԷՐՆԵՐ ԿԱՊ. ԽԱՉԻ ԿԱՅԱՆԻՆ

Տիկին Ոմն Վալանսէն կայան այցելութեան առթիւ յիսուն Ն. Ֆ., Տէր եւ Տիկին Ժամկոչեան Փարիզէն տղոց բաժնուելու համար շաքարեղէն եւ 9 օրբիչ:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Գրիգոր Թեւանեան եւ զաւակները՝ Ժագլին, Կիւրեղ եւ Կարապետ կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ԳՐԻԳՈՐ ԹԵՒԱՆԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին առթիւ, ինչպէս նաեւ իրենց մօր եւ մեծ մօր՝

ՇԱՀԶԱՏԷ ՈՒԶՈՒՆԵԱՆԻ

մահուան Դ. տարելիցին առթիւ:

Այս Կիրակի առաւօտ, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ:

Կը հրաւիրուին ողբացեալներուն յիշատակը յարգողները:

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. — Հատը՝ 0.25 Ն. Ֆ.

ԿԻՐԱԿԻ 23 ՅՈՒԼԻՍ — DIMANCHE 23 JUILLET 1961

…ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9159 — 37EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 17ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4960

…ՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԵՐԲ ՊԻՏԻ ՎԵՐՆԱՅ ՍԵՒ ՔՕՂԸ

…ցառնիկ յուզումնալից օրեր ապրե– …ն Պոլսոյ մեր հայրենակիցները վեր– … մէկ ամսուան ընթացքին : …Թուրքիոյ Հայոց Պատրիարք Գարեգին … Խաչատուրեանի յանկարծական մա– …Ս. Երրորդութեան եկեղեցիին մէջ՝ …ակեան մշակոյթի նախակարապետ– …Սահակ Պարթեւի եւ Մեսրոպ Մաշ– …ոցի յիշատակին նուիրուած արարողու– …թեան մը պահուն՝ խոր յուզումի ենթար– …կած գիրենք: Սուգի մատնուեցան նաեւ …Երուսաղէմի առաքելական եկեղեցին …ու բովանդակ Հայութիւնը :

…Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին ներկա– …յութիւնը յուղարկաւորութեան, ապա– …ցոյց մըն է թէ որքան արժէք կը ներկա– …յացնէր եւ յարգանք կը վայելէր հանգու– …ցեալ պատրիարքը :

…հիմա որ ո՛չ եւս է, մեծապէս զգալի …պիտի ըլլայ իր թողած բացը : Արմաշի …նէքին վերջին արժէքաւոր դէմքն է որ …ամանայ իրմով : Դպրեվանքի սե– …ուղին կենդանի է միայն իր ձեռնա– …սնէ՝ Մամբրէ Արք. Սիրունեան, Ե– …րուսաղէմի առաջնորդը :

Գարեգին պատրիարք ուզեց վերականգ– …նել Արմաշը Սկիւտարի բարձունք– …ին վրայ: Ամբողջ հոգիով նուիրուեցաւ … Դպրեվանքին եւ յաջողեցաւ … հիմերու վրայ դնել զայն : Ձը– … սակայն հունձքը :

Իր յաջորդին կը մնայ շարունակել ըս– …կսուած գործը եւ նպատակին հասցնել … Պոլսահայերը իրարու հետ միացու– … եւ եկած այժմ՝ դրամական նուիրա– …տուութիւններով ապահովելու համար …դպրեվանքին ապագան : Լաւագոյն զա– …յաբար՝ յաւերժացնելու համար հիմնա– …դիր պատրիարքին յիշատակը : Կը յու– …սանք, որ ձեռնհաս վարիչներու պիտի …ձեռնարկեն այդ հիմնարկութեան շէնքը :

Պատմական դէպք մըն է Վազգէն … Պոլիս այցելութիւնը :

…Գիտնենք, որ իրմէ առաջ, … դարու վերջերը, 1679ին Պոլիս գա– …ցած է Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Յա– …կոբ Ջուղայեցի :

…Տէրն Էջմիածնի մէջ բարձրաստիճան …եկեղեցականներու եւ Ղարաբաղի մե– …լիքներու մասնակցութեամբ գումարուած …ժողովը որոշած էր պատուիրակութիւն …մը ղրկել Եւրոպա՝ կաթողիկոսին առաջ– …նորդութեամբ՝ Հռոմի պապին եւ քրիս– …տոնեայ միապետներուն օժանդակութիւնը …խնդրելու՝ Պարսկահայերու ազատա– …գրութեան համար: Յակոբ Կաթողիկոս …վախճանեցաւ 1680ի Օգոստոսին Պոլսոյ …մէջ։ Պատուիրակութեան անդամները …վերադարձան Հայաստան, բացի Իսրայէլ …Օրիէն, Պռոշեանց տոհմէն քանի տարե– …կան երիտասարդ մը, որ մինակը կը …շարունակէ Հայկական Դատի հետապնդ– …ումը Եւրոպայի մէջ, տարիներով :

…Վազգէն Կաթողիկոսի Պոլիս այցելու– …թիւնը տեղի կ'ունենայ բոլորովին տար– …բեր պայմաններու տակ, տխուր առիթով …ու առանց քաղաքական նպատակներու: …Իր ներկայութիւնը մեծ հետաքրքրու– …թիւն արթնցուց հայ եւ օտար շրջանակ– …ներու մէջ, Պոլսէն մինչեւ Անգարա : …Թուրք պետական պատասխանատու …անձեր՝ կուսակալ Թուլկայէն մինչեւ …վարչապետ Գիւրսէլ ընդունեցան զինքը : …Թուրք թերթերն ալ տարբեր տեսակ– …ութիւններ ու առումներ, որոնց ման– …րամասնութիւնները հրատարակեցինք օ– …րը օրին :

…Վեհափառը իր շքախումբով վերա– …դարձած է արդէն Էջմիածին :

…Թափուր կը մնայ սակայն Պոլսոյ …Պատրիարքական աթոռը :

…Ե՞րբ պիտի վերնայ զայն ծածկող սեւ …քօղը :

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՖՐԱՆՍԱՑԻՔ ՊԻԶԵՐԹԸ ԳՐԱՒԵՑԻՆ

ԿՌԻՒՆԵՐԸ ՎԵՐՋԱՑԱԾ ԵՆ

ԹՈՒՐՔԻԱ ՕՏԱՐ ԿԱՄԱՒՈՐՆԵՐ Կ'ՈՒԶԷ

Ֆրանսացիներուն համար Պիզերթի կռիւը վերջացած է : Արդարեւ ցեր-ծովակալ Ամմանի ուժերը գրաւեցին քաղաքի գլխաւոր մասերը, ուր ամէն դիմադրութիւն ջախջախուած է : Թէեւ ոչ մէկ պաշտօնական լուր տրուած է զոհերու մասին բայց կը կարծուի թէ Ֆրանսացիք երեսուն մեռեալ ունին : Այս ձեւով Ֆրանսական նաւատորմը այլեւս ոչ մէկ արգելք ունի Պիզերթի նաւահանգիստը մտնելու քանի որ կարելի եղած է ազատագրել նեղամուտքը (կօլէ) ինչ որ թոյլ կուտայ նաւերու ազատ մուտքը : Ծարաւ առատ այլեւս ոչ թնդանօթի, ոչ հրացանի ձայն կը լսուի, Թունուզցի «սաղմիկները» կամ մեռած էին, կամ գերի ինկած կամ ... տուն վերադարձած : Այս առթիւ Ֆրանսական հրամանատարութիւնը կը ճշդէ թէ Թունուզցի գերիները իբրեւ պատերազմի օրինաւոր գերի նկատուած են եւ այդ ձեւով կը վարուին անոնց հետ, հակառակ Թունուզի տուած սխալ եւ սուտ լուրերուն: Ներկայիս յայտնի չէ թէ ի՞նչ պիտի պատահի: Եթէ Պուրկիպա գործադրէ իր վերջին խօսքերը, հաւանական է որ կռիւները վերսկսին յառաջիկայ շաբաթ, օտար կամաւորներով ինչպէս յայտնեց Թունուզի նախագահը, հակառակ պարագային ամէն բան վերջացած է եւ յետագային կարելի կ'ըլլայ խօսիլ: Հոս է սակայն որ Ֆրանսական եւ Թունուզեան տեսակէտները իրարմէ շատ հեռու կը մնան: Ֆրանսացիները կ'ուզեն խօսիլ երբ ամէն ինչ հանդարտի, Թունուզցիք նախ կ'ուզեն խօսք առնել որ Ֆրանսական զօրքը պիտի հեռանայ, ապա միայն՝ հանդարտիլ : Պուրկիպա Ֆրանսերէն ճառ մը խօսեցաւ Ուրբաթ օր, յայտնելով թէ կռիւները կեռիլլայի ձեւով պիտի տարուին, օտար կամաւորներ պիտի ընդունի եւ պիտի գրաւէ Սահարայի Ֆրանսական հաստատութիւնները: Աւելի վերջերս շինուած է Ֆրանսացիներուն կողմէ եւ հոն կը հոսի Էճէլէի քարիւղին նաւթուղին: Պարզ է որ այս պայմաններուն մէջ, Ֆրանսացիք պիտի ստիպուին զօրացնել Էճէլէի շահագործումը: Պուրկիպա մասնաւոր շնորհակալութիւն յայտնեց բոլոր անոնց որոնք զօրավիգ կեցան իրեն, ինչպէս Ուլտ Տատահն, (Մաւրիտանիա) Մուտիպօ Քայթա (Մալի) Քասըմ (Իրաք), Հասան Բ. (Մարոք) եւ մանաւանդ Ֆերհաթ Ապպաս, որ կրցաւ մոռնալ բոլոր տարակարծութիւնները եւ իր ուժերը տրամադրել Պուրկիպայի: Այս վերջինը շնորհակալութեան յայտնեց նաեւ Խորհ. Միութեան եւ Արաբ. Մ. Հանրապետութեան: Ըստ Թունուզեան աղբիւրներու բազմաթիւ կամաւորներ կ'արձանագրուին արդէն, անոնց մէջ կը յիշատակուին Ճաբոնացիներ եւ նոյնիսկ... Ֆրանսացիներ :

Ապահովութեան Խորհուրդին մէջ, Խորհ. Միութիւնը խոստացաւ իր վեթօն, գործածել Թունուզի ի նպաստ, այդ պատճառաւ Անգլիացիք եւ Ամերիկացիք միջին ճամբայ մը կը փնտռեն բանաձեւին համար : Նախապէս Ֆրանսական պատուիրակը պատմած էր դէպքերը եւ յայտնած թէ իրականին մէջ ո՞վ է նախայարձակը:

× Թունուզի մէջ ցարդ 50.000 Ֆրանսացիներ կան: Կ'ըսուի թէ 16էն 60 տարեկան Ֆրանսացիներու ելքը արգիլուած է Թունուզցիներու կողմէ եւ կարգ մը Ֆրանսացիներ ալ ձերբակալուած են :

ՎԵՐՍՏԻՆ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻՆ ՀԵՏ

ԽՄԲ.— «Մարմարայ»էն ետք, Պոլսոյ «Ժամանակ» թերթն ալ տեսակցութիւն մը կը հրատարակէ Կաթողիկոսին հետ : Կուտանք այդ տեսակցութիւնը եւս .—

Պատրիարքարանի դահլիճին մէջ կայացած մամուլի ասուլիսէն ետք «Ժամանակ» իր ընթերցողներուն համար մասնաւոր տեսակցութիւն մը խնդրեց Ամենայն Հայոց Վեհափառ Կաթողիկոսէն, որ հակառակ իր յոգնութեան՝ սիրով գոհացում տուաւ մեր խնդրանքին եւ համբերութեամբ ու մանրամասնօրէն պատասխանեց մեր հարցումներուն: (ԽՄԲ. — Երեք հատը՝ հրձիգ, Թուրքերէն լեզուով՝ Քանտաչ):

Հարցում.— Էջմիածին – Անթիլիաս փոխ յարաբերութիւններու մասին, կը յուսա՞ք որ բարեփոխում մը տեղի ունենայ մօտաւոր ապագայի մէջ :

Պատասխան.— Այո, արդէն ոչ մէկ լուրջ պատճառ գոյութիւն ունի, որպէսզի շարունակուի այս ձգձգուած վիճակը : Թիւրիմացութիւններու արգասիք են այդ բոլորը եւ վստահ եմ որ շուտով պիտի փարատին :

Հ.— Անթիլիասի Միաբանութիւնը ի վիճակի՞ է անկախ ամէն ազդեցութենէ, հաշտարար ոգի ցոյց տալ ձեր կողմէ եղած փոխզիջութիւններուն :

Պ.— Ինչպէս ըսի, կը կարծեմ թէ ամէն պառակտում եւ անմիաբան վիճակ հաճելի չէ, եւ օգտակար չէ : Մեր եկեղեցիին համար բնականոն վիճակը Քրիստոսի սիրով ներքին միութեան ոգին է : Պէտք է միշտ ձգտինք այդ նպատակին իրագործման եւ աղօթենք առ Աստուած : Բնականոն վիճակը այդ կ'ըլլայ եւ ինչ որ բնական է՝ օգտակար է եւ շինարար :

Կը կարծեմ թէ ի վիճակի ըլլալու պատճառ պէտք չէ փնտռել :

Հ.— Գարեգին Պատրիարքի տասնամեայ գործունէութիւնը ի՞նչ տպաւորութիւն թողած է Էջմիածնի եւ ձեր վրայ :

Պ.— Ես, առ հասարակ հեռուէն դիտելով եւ հետեւելով, իր անձին եւ իր գործին հանդէպ լաւագոյն տպաւորութիւններ ունեցած եմ : Սակայն, այս այցին առիթով առաւել եւս խորացաւ իմ մէջ գնահատանքի զգացումը եւ յարգանքը դէպի իր մեծ անձնաւորութիւնը եւ դէպի իր իրագործումները Պոլսոյ մէջ: Իբրեւ Թուրքիոյ Հայոց Պատրիարք :

Հ.— Քրիստոնեայ Եկեղեցիներու Միութեան իրականացման պարագային, Հայ Առաքելական Եկեղեցիի հեղինակութիւնը կրնա՞յ վտանգուիլ :

Պ.— Եթէ իրագործուի օր մը եւ մեր եկեղեցին ալ մասնակցի այդ միութեան, պէտք է մենք բոլոր երաշխաւորութիւնները ունենանք, որպէսզի կերպով չվտանգելու համար մեր եկեղեցւոյ պատմական ինքնուրոյն դիմագիծը եւ աւանդութիւնները :

Հ.— Հայաստանի մէջ քանի՞ եկեղեցի կայ այսօր եւ ո՞րքան բարձրաստիճան եկեղեցականներ: Հոգեւոր ճեմարանը քանի՞ աշակերտ ունի: Ի՞նչ է ծրագիրը եւ հունձքը :

Պ.— Շուրջ վաթսուն եկեղեցիներ ունինք եւ եօթը եպիսկոպոս: Հոգեւոր ճեմարանի աշակերտութեան թիւը երեսունի մօտ է : Վերջին երեք տարիներուն՝ շրջանաւարտներ ունենալ սկսանք : Անոնց մէկ մասը կուսակրօնութիւն ընդունեցան, մի քանին ամուսնացեալ քահանայ եղան, իսկ կան ուրիշներ, որոնք հոգեւոր կոչում չզգացին :

Հ.— Արտասահմանէն ճեմարան դիմողներ կ'ըլլա՞ն, երբ պատահի դիւրութիւններ կ'ընծայուի՞ն :

Պ.— Կարգի մէջ մտաւ այդ խնդիրը, ամէն տարի երեք – չորս ուսանող կ'ընդունինք արտասահմանէն: Այս տարի ալ եկողներ պիտի ըլլան Պարսկաստանէն, Պէյրութէն եւ Կալկաթայէն :

Հ.— Ի՞նչ վիճակի մէջ են Հայաստանի եկեղեցիներու աւերակները : Էջմիածին կը զբաղի՞ անոնցմով :

Պ.— Հայաստանի մէջ կան բաւական թիւով հին պատմական եկեղեցիներ, որոնք կիսաւեր վիճակի մէջ են: Քանի մը հատը մենք մեր ծախքերով վերանորոգեցինք եւ պիտի վերանորոգենք : Ուրիշ պատմական եկեղեցիներ վերանորոգուած են պետութեան հաշւոյն, իբրեւ պատմական յուշարձան: Դժբախտաբար այնպիսի պատմական եկեղեցիներ եւ վանքեր կան, որոնք շատ գէշ վիճակի մէջ են եւ չեն կրնար վերանորոգուիլ, ինչպէս Տաթեւը, օրինակ: Սանահին, Հաղբատ, եւն. նորոգուած են: Տաթեւի գլխաւոր գմբէթը փլած է երկրաշարժի մը ընթացքին :

Հ.— Ի՞նչ է Էջմիածնի պիւտճէն եւ ո՞րքանը պետութեան կողմէ կ'ապահովուի, ի՞նչեր են հասոյթի աղբիւրները :

Պ.— Շուրջ երեք միլիոն վեց հարիւր հազար րուբլի է, հին դրամով: Պետութիւնը նիւթապէս չօժանդակեր : Մենք այդ պիւտճէն կը հաւասարակշռենք շուրջ վաթսուն տոկոս ներքին եկամուտներով: Մնացածը Սփիւռքի մեր եկեղեցիներու կողմէ նուէրներով կը գոյանայ : Եկամուտի մեր ներքին աղբիւրներն են մոմավաճառութիւնը, լուսագինը (ամէն մկրտութենէ եւ պսակէ ետք Էջմիածնի համար գանձուած գումար մըն է), եկեղեցական գանձանակը եւ նուիրատուութիւններ :

Հ.— Ի՞նչ է «Էջմիածին» ամսագրի տպաքանակը, ո՞ր երկիրները կը ստանան :

Պ.— 3500 օրինակ կը տպենք: Ամէն կողմ կը ղրկենք: Կէսը ներսը կը սպառենք: Տպաքանակը շատ աւելի կրնար ըլլալ, բայց հայ ընթերցողի թիւը քիչ է, ինչպէս գիտէք ...

Հ.— Ի՞նչ ծրագիր կը մշակէ Էջմիածինը վերջ տալու համար Անթիլիասի անբաղձալի կացութեան :

Պ.— Մասնաւոր ծրագիր չունինք: Մեր սիրոյ եւ համերաշխութեան կոչերը միշտ ըրած ենք եւ կ'ընենք: Ապացոյց մեր անցեալ տարուան կոնդակը : Կը սպասենք բարերար արդիւնքին: Անյաղթահարելի արգելքներ չկան :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՎԻՐՃԻԼ ԿՐԻՍԸՄ ամերիկացի երկրորդ տիեզերագնացը եղաւ Ուրբաթ օր: Քէփ Քանավերալէն արձակուած հրթիռը, որուն վրայ զետեղուած էր Կրիսըմի «խցիկը» բարձրացած է 190 քմ. ժամը 8.496 քմ. կտրելով: Վերադարձը անցած է նոյնքան յաջող, թէեւ «խցիկը» ջրամոյն եղած է մեքենաներէն մէկուն խանգարումով : Տիեզերագնացին երթ ու դարձը տեւած է 16 վայրկեան :

ՔՈՒՎԷՅԹ ընդունուեցաւ եւ անդամ դարձաւ Արաբական լիկայի : Իրաքի պատուիրակը դժգոհ մեկնած է նիստէն: Պաղտատ անարժէք կը նկատէ որոշումը:

ՊԵՐԼԻՆ միշտ կը մնայ կենսական խնդիր մը: Կոմուլքա, Լեհաստանի մէջ համայնավար իշխանութեան հաստատման 17րդ տարեդարձին առթիւ յայտարարեց.— «Արեւմտեան Ուժերու պետութիւնները կարելիութիւնը չունին ընդդիմանալու հաշտութեան դաշնագրի կնքման»: Իսկ Փանֆանի քարոզչութեան պետը՝ Փրոֆ. Նորտըն դիտել տուաւ, թէ «օդային երթանցքները պիտի փակուին հաշտութեան դաշնագրի կնքումէն ետք»:

ԲԺՇԿԱԿԱՆ ԲԱՌԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

Գ.

Բժիշկը, որ հրաւիրուած է ի հանդէս քննադատութեան, այսօր՝ Տոքթ. Գրօ, (երէկ՝ Փրոֆ. Վահան Արծրունի), եթէ եղջերաւոր սխալներով կը զարդարէ բառարանագրական իր աշխատանքը, պատճառն այն չէ թէ տկար է այն լեզուին մէջ՝ որ իրն է: Կամ այն լեզուին մէջ, որ փեսայացաւ մեզի՝ մէկուկէս դար առաջ:

Բայց իմ խնդալս կուգայ(*), երբ Երեւանցիներուն կը մատնանշեմ ռուսերէն լեզուի «պարտապանաց» սխալներ, ինչ որ թերեւս կը հաստատէ թէ գիտական բառարանի մը պատրաստութիւնը —թող փարատոքս չթուի — չի կրնար պայմանաւորուիլ լեզուական հմտութեամբ: Կանչեցէք Տոքթ. Վահրամ Թորգոմեանը, — հայերէ՞ն՝ գիտէ, Ֆրանսերէ՞ն՝ գիտէ, բժշկութի՛ւն ալ գիտէ, բայց ի՛նչ թշուառութիւն՝ երբ բժշկական բառակերտութեամբ կը զբաղի կամ բժշկական տեսութիւն մը կը բերէ:

Օրինակ, կախարդական բոյս մը կայ, անունը մանտրակոր, հայերէն՝ խանթեփար, մխիթար, դեղուկ: Ըստ... այժեամնեբուն փորձառութեան՝ նետահար կենդանին, որսորդներուն առջեւ հալածական, կը փախչի կ'երթայ կը գտնէ խանթեփարի տունկ մը եւ կ'ուտէ տերեւները, — հրա՛շք, նետը կարծես մեքենաբար դուրս կը նետուի մարմինէն ու վէրքը կը բուժուի: Այսպէս կը պատմէ Վիրգիլիոս (Ենէական, ԺԲ. 649):

Տոքթ. Վահրամ Թորգոմեան(**), ուզելով օգտագործել խանթեփար բոյսին այս հրաշալի յատկութիւնը, կը յանձնարարէ նոյն բոյսին բաղադրութիւնն առնել եւ առով ազատել ... կիները ոչ թէ որսորդին երկաթէ նետէն, այլ Կուպիդոնի նետին հետեւանքներէն: Մանկաբարձութեան նոր մեթոտ մը՝ առանց ցաւի:

Ինչպէս կը տեսնէք, ոչ հայերէնը կը պակսի Տոքթ. Թորգոմեանի ... բռնաւին մէջ, ոչ ալ Ֆրանսերէնը: Պակասը գիտէք հարկաւ, — այն բանը՝ զոր Տեքարթ աւանդ ձգած է Ֆրանսացիներուն: Հրաշալի բա՛ն է Տարակոյսը, մե՛ծ տարակոյսը, — ապացոյց կամ վկայութիւն, թող գրուած ըլլայ կամ աւանդուած նոյնիսկ հեղինակութեան մը կողմէ, ոչի՛նչ կ'արժէ՝ երբ հզօր տարակոյսը դեռ չէ գործածած Թովմասի մատը:

Օ՛ Թովմաս սիրելի:

Քննական ոգի, սէր վերապնահատութեան, դեռ պեղումներու եւ անսպա՛ռ պրպտումներու, ահա ինչ որ յաճախ կը պակսի մարդոց՝ որովհետեւ կաղապարեալ բայց ոչ ստացեալ ստեղծագործութեան հուրը: Դեռ ոմանք ալ կը մատնեն առօրինակ էնտիպիխիոն մը հանդէպ նուիրագործուած անուններու, որոնք կը ճնշեն իրենց հոգիին վրայ, կը կարենացնեն, կը պզտիկցնեն, թզուկի կը վերածեն զիրենք:

Վասնզի կ'ըսեն. «Ասա՛նկ գրուած է, գրողը ակադեմակա՛ն է, գրողը Ֆրանսացի՛ է, Անգլիացի՛ է, Գերմա՛ն, Ռո՛ւս ...»:

Գրո՛ղը տանի գրողը: Ի՞նչ կ'ըսէ Թովմասի մատը, ո՞ւր է կարեւորը:

Տոքթ. Գրօ, այսպէս, տեսեր է թէ ռուսական, գերմանական, եւ ի՞նչ գիտնամ դեռ, անգլիական, ֆրանսական բժշկական բառարաններու մէջ գրուած է կլիմաքս, ըստ բացատրականին՝ հայերէն դաշտանադադար բառին համապատասխան: Ուստի ինքն ալ դրեր է այդ երկու բառերը՝ մէկը միւսին համարժէք, մէկը միւսին դիմաց, ինչպէս են՝ հայելիին դիմաց: Առանց հարցնելու Թովմասին կարծիքը: Բաւ համարելով փաստը թէ մեծ ու պզտիկ բազմաթիւ բառարաններ, Մեծն Եւրոպայի զանազան լեզուներով, համարժէք կը գտնեն այդ երկու բառերը՝ մէկը միւսին: Մի՞թէ կը սխալի Եւրոպացին: Սխալ գրելը Հայուն է միայն սորուած, կը խորհի Տոքթ. Գրօ:

Է՛հ, պարոն, ո՛չ եւ ոչ, Եւրոպացին ալ կը սխալի, հարցուր Թովմասին, որ կ'ըսէ թէ կլիմաքս չի նշանակեր դաշտանադադար, փոյթ չէ թէ այդպէս գրեն Ռուսը, Գերմանը եւ Լատինը: Ծանօթ պէտք է ըլլայ բառարան պատրաստողին թէ ի՛նչպէս կը կատարուի սովորական բառարաններու քոնֆեքսիոնը Եւրոպայի մէջ, — յաճախ կատարեալ ... քոփի, (ուրիշ մը պիտի նախընտրէր մեծաշուինդ բառ մը, բանագողութի՛ւն): Ո՛րքան օրինակ կ'ուզէք, մինչեւ անգամ ստորակէտ կամ ... վրիպակ ընդօրինակելու աստիճան հաւատարմութեամբ (***): Եւրոպացին մեզ խաբելը նախ զիրար խաբելով է սորված, ապահովաբար:

×

Կլիմաքս յունարէն բառ է ծագումով: Արմատական նշանակութեամբ՝ հակիլ, ծռիլ, խոնարհիլ: Նոյն արմատէն կուգան, միշտ պահելով սկզբնական իմաստը, Ֆրանսերէն էնքլինէ (= հակիլ) եւ տեքլինեզոն (= խոնարհում) բառերը:

Հարուստ պատմութիւն մը ունի այս բառը, որու մասին կարելի է հատոր մը գրել: Այսօր, իր ընդարձակ սերնդաբանութենէն պիտի առնեմ միայն ինչ որ կ'իյնայ աշխատանքիս ճամբուն վրայ:

Այն օրէն ի վեր, երբ յունարէն արմատական բառը, քլինօ, կը սկսի աճիլ, երկու գլխաւոր ջով կ'արձակէ յունական մատենագրութեան մէջ, — կլիմա եւ կլիմաքս: Ո՞րը աւելի տարիք ունի, կարեւոր չէ, քանի որ լեզուաբանները արմատական նոյն իմաստին վրայ կը հանդչեցնեն երկու բառերն ալ:

Այսպէս, կլիմայ բառով, (հայերէնը փոխ առնուած է այս ձեւով), ցոյց կը տրուի երկրի վրայ այս կամ այն շրջաններուն դիրքը, շեղընթաց՝ յարաբերաբար արեւին ճառագայթներուն, այլ բառով՝ գօտի: Օրինակ, բլուրները եւ լեռները այդպիսի դիրքեր կը ստեղծեն իրենց աստիճանական ու սանդղաձեւ խոնարհումով, (ուստի պէտք չէ զարմանալ՝ եթէ Պուսզաք հայերէն լեառն բառը կը հանէ նոյն արմատէն, սկզբնատառը ինկած):

Մինչ կլիմայ բառին աճումը կը կասի հոն՝ ուր կը նշանակէ մթնոլորտային բարենպաստ պայմաններով բախտաւորուած վայր, կլիմաքս բառը կը ճոխացնէ իր նշանակութիւնները, ինչպէս՝ սանդուղք եւ սանդուղ, միաժամանակ կը շարունակէ իր աճումը՝ տալով կլիմաքիս բառը, որ կը նշանակէ «կին մը որ կը գործածուի սանդուղի տեղ՝ կառք ու ձի բարձրանալու համար», նաեւ կլիմաքթէր, որ մեզ կը նետէ մեր պրպտումներուն լաւագոյն ճամբուն վրայ:

Աստիճան եւ սանդուղ նշանակութիւնները առնչակից են, կարելի է ըսել՝ առտիկեան: Մինչեւ Եօթանասնից թարգմանութիւնը (Քրիստոսէ առաջ), այս իմաստներն էին որ կը լողային յունական մատենագրութեան մէջ: Հոմերոս կը գործածէ սանդուղ նշանակութեամբ (Ոդ. Ա. 330), Հին Կտակարանը կը գործածէ սանդուղ նշանակութեամբ (Եզ. Խ. 22), նաեւ աստիճան նշանակութեամբ (Նէեմի, ԺԲ. 37), ի՞նչ կը նշանակէ «աստիճանը» Սաղմոսներու մէջ (120) ըստ հայերէնին, անավաթմոս՝ ըստ յունարէնին, չեմ գիտեր, ոչ ալ կը հետաքրքրէ մեզ, այստեղ:

Յանկարծ, ժողովուրդին բերնով՝ յունական մատենագրութեան պատուհանէն ներս կը մտնէ քաղդէական աւանդութիւն մը, ըստ ոմանց՝ Պիւթագորասեան, — առանց ... սանդո՛ւղ գործածելու: Եւ կ'երթայ քլիմաքթէր բառին կուտայ իր արմատական իմաստին մօտիկ պաշտօն մը, — ցոյց տալ «մարդկային կեանքի աճման կամ սանդուղին վրայ այն վտանգաւոր աստիճանը, ուր ճակատագիրը կը յայտնէ իր կամքը անվրէպ»:

Քաղդէացիներէն կուգայ, արդարեւ, այն աւանդութիւնը թէ լուսինը վտանգաւոր եւ տագնապալի ներգործութիւն մը կը կատարէ մարդկային կեանքին վրայ, գլխաւորաբար ամէն եօթնօրեակի ընթացքին, բայց առաւելապէս ամէն եօթնամեակի:

Պիւթագորաս եւս ունի չարաշուք թիւերու հաշիւ մը, ինչպէս եւ Հիպպոկրատ (Թարգմ. Լիթրէ, հատոր Ը. էջ 636):

Չարաշուք թիւ կը համարուին բոլոր անզոյգ թիւերը, կոչուած նաեւ «արական թիւ» կամ կոճատ, — 1, 3, 5 եւն.: Բայց ամէնէն չարաշուք թիւերն են 7 եւ 9, — մանաւանդ երբ ասոնք բազմապատկուին իրարմով: Լատինական մատենագրութենէն կը յիշեմ 12 հոմանիշ, որ կը տրուէին թուանշաններով կազմուած այդ «սանդուղին» կամ կեանքի տեւողութեան աստիճանացոյցին:

Այդ սանդուղը (կլիմաքս) կը ներկայացնէ մարդկային կեանքի տագնապալի տարիներուն վերընթաց յառաջացումը դէպի ճակատագրական վախճան, որ եթէ տեղի չունենայ եօթներորդ եօթնամեակին (49 տարեկան), մեծ հաւանականութիւն կայ որ պատահի իններորդ [illegible] նամեակին (9 × 7 = երկու չարա[illegible] թիւերու դիրկընդխառնում = 63 տարե[illegible] կանին):

Այս տագնապալի եօթնամեակները կոչուին անճէ քլիմաքթերիք, իսկ վերջինը՝ կռանտ քլիմաքթերիք:

Յոյնը քլիմաքթերիքօմէ բառին գործածութեամբ կը հասկցնէ թէ կը գտն[illegible] այդ «մեծ քլիմաքթերիք» կոչուած տար[illegible] քին մէջ, — լատիներէն քլիմաքթէ[illegible] կամ քլիմաքս, որ դաշտանադադարը[illegible]. Ամէն կին գիտէ թէ 63ին չէ որ իր [illegible] տակեցները կը կորսնցնէ «ինչ որ սովոր[illegible] է կիներուն» (Ծնն. ԼԱ. 34).

Անճէ քլիմաքթերիքի մասին կը խօսի առաջին անգամ, Պլինիոս (Բնապատ. 49), որ մարդկային կեանքի տեւողութեան վերաբերեալ գուշակութեանց հաշիւներուն կարգին՝ ծանօթութի[illegible] տայ նաեւ քէքարքթմոլիոն եւ անոնց [illegible] լա դրութեանց մասին:

Եզրակացութիւն, — կլիմաքսը բժշկական օռռսքոփի եղանակ մըն է [illegible] նական բառով: Ըստ հին աւանդութեանց՝ կը ներկայացնէ, տարիքի [illegible] ճանական բարձրացումով, մարդկա[illegible] կեանքի այն շրջանը, որ, լուսնի չարա[illegible] շուք ներգործութեանց առաւելագոյն [illegible] փով ենթակայ պայմաններու մէջ, կ[illegible] մուրճ կը նետէ մահուան տագնապներ[illegible] վրայէն: Դժուար եւ հազուադէպ է [illegible] նիլ այդ կամուրջէն, կը խորհէին [illegible] րը:

Կիներուն մօտ եւս դաշտանադադա[illegible] կը յայտնուի նոյն ծանրագոյն տագնապներով, որոնք ուշադրութիւն կը գրա[illegible] ոչ միայն հոգեկան արտայայտութիւն[illegible] րով, այլեւ Ֆիզիքական նշաններով, բայց աւելի կանուխ: Այրերուն [illegible] Ֆիզիքական այդ նշաններուն բացակա[illegible] թիւնը կարծել տուած է թէ անոնք [illegible] նին դաշտանադադարի անձկութիւնն[illegible]. Այսօր բժշկական գիտութիւնը կ'ընդ[illegible] նոյն տագնապներուն գոյութիւնը այ[illegible] րուն մօտ եւս, եւ ասոր համար ստե[illegible] ծած՝ անտրոփօզ բառը, որ կը [illegible] պատասխանէ կիներու մենօփօզին (դա[illegible] տանադադար): Կլիմաքս, այժմ, [illegible] բնախօսական իմաստով, կը նշան[illegible] տագնապ, մահուան անձկութիւն.

Խորհուրդ կուտամ Տոքթ. Գրո[illegible] ջել իր բառարանէն կլիմաքս բառը [illegible] տեղը դնել մենօփօզ, որ կը գործածէ [illegible] տին կամ Ֆրանսացի ընթերցողը [illegible] ըլլալով որ, ինչպէս Փրոֆ. Մարտի[illegible] սպանացի մեծանուն գիտնականը [illegible] նայէտ ներծորաբանութեան, կը գր[illegible] անջնջելի գործին մէջ (Լ'Ած Քրիթի[illegible] 1), մենօփօզ եւ քլիմաքս յայտա[illegible] տարբեր են իրարմէ, «թէեւ յաճախ [illegible] չփոթուին ռամիկին ու բժիշկին [illegible] մէջ»:

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

(*) Լենքլիմաոր քրէջալի կը խ[illegible] երբ Երլտրրմ Պայազիտ. չարաչար ա[illegible]

ՎԱՆԻՆԱ ՎԱՆԻՆԻ

Երեւութապէս փարթամ ու ճոխ էր կեանքին մէջ, Վանինա, խղճահարութեամբ լեցուած, չափազանց դժբախտ էր:

Դէպքերու դանդաղութիւնը զինքը կը սպաննէր:

Իր հօրը գործակատարը մեծ գումար մըն էր հայթայթած իրեն:

Պէ՞տք էր որ խոյս տար Հռոմէն ու երթար Ռոմանեք, ազատելու համար իր սիրահարը:

Որքան ալ անխորհուրդ ըլլար այս քայլը, որքան ալ անհեթեթ ըլլար այդ գաղափարը, Վանինա քիչ էր մնացեր որ զայն գործադրէր, երբ դիպուածը գթաց իր վրայ:

Տոն Լիվիոն ըսաւ օր մը.

— Տասը Քարպոնարիները Հռոմ պիտի փոխադրուին, որպէսզի իրենց դատապարտութենէն ետք Ռոմանեքի մէջ գլխատուին: Ահա ինչ որ հօրեղբայրս կարգադրեց Պապին համաձայնութեամբ: Ամբողջ Հռոմի մէջ դուք եւ ես միայն տեղեակ ենք այս գաղտնիքին: Գո՞հ էք:

— Կատարեալ մարդ մը կը դառնաք, պատասխանեց Վանինա: Խնդրեմ, ձեր լուսանկարը նուիրեցէք ինծի:

Միսիրիլլի Հռոմ փոխադրութեան օրը, Վանինա պատրուակ մը գտնելով գնաց Ջիթթա–Քասթելլանա: Ռոմանեքէն Հռոմ փոխադրուող քարպոնարիները այս քաղաքին բանտին մէջ կը գիշերէին:

Առաւօտուն տեսաւ Միսիրիլլին, երբ դուրս կ'ելլէր բանտէն: Շղթայակապ էր ան ու միայնակ՝ սայլի մը վրայ: Իրեն թուեցաւ որ անիկա չափազանց տժգոյն էր, բայց երբեք ընկճուած:

Ծերուկ կին մը մանուշակի փունջ մը նետեց: Միսիրիլլի ժպիտով մը շնորհակալութիւն յայտնեց:

Երբ Վանինա տեսաւ իր սիրահարը, նոր քաջութիւն մը ստացաւ:

Քարպոնարիներու դատավարութիւնը երկար չտեւեց: Ծայրայեղներու կուսակցութիւնը դատաւորներու ընտրութեան համար ճնշում բանեցնելով, յաջողեցաւ կազմել տալ այնպիսի ատեան մը, որ բաղկացած էր քարպոնարիներու կատաղի հակառակորդ կղերականներէ: Ատեանին կը նախագահէր ոստիկանական նախարարը:

Քարպոնարիներու դէմ՝ օրէնքը յստակ է: Ֆորլիի ձերբակալեալները ոչ մէկ յոյս կրնային սնուցանել: Այսուհանդերձ, անոնք ամէն կարելի ու անկարելի միջոցները ի գործ դրին, իրենց կեանքերը ազատելու համար:

Սակայն, ի զուր: Ոչ միայն մահուան դատապարտուեցան, այլ եւ դատաւորներէն ոմանք զանազան տանջանքներու առաջարկներ ալ բերին, օրինակ՝ ձեռքերը կտրել եւայլն:

Ոստիկանական նախարարը, սակայն, հակառակեցաւ այդ բոլորին, վասնզի կարիքը չէր տեսներ այդ բարբարոսութեանց, քանի որ այդ դէպքէն ետք, ինք աստիճանի բարձրացում պիտի ունենար:

Դատարանին վճիռը Պապին ներկայացնելով, նախարարը բոլոր բանտարկեալներուն մահապատիժը յաջողեցաւ փոխարինել տալ բանտարկութեամբ, բացի Միսիրիլլիէն, որուն մէջ նախարարը կը տեսնէր վտանգաւոր մոլեռանդ մը, եւ աւելին, արդէն Միսիրիլլին մահուան պատիժի շատոնց արժանի էր, վասնզի, ինչպէս արդէն խօսեցանք, անիկա սպաննած էր երկու քարապինիէներ:

Նախարարին պապին քովէն վերադարձէն քիչ ժամանակ ետք, Վանինան տեղեկացաւ վճիռին:

Հետեւեալ օրը, վեհմաշուք Քանթանզարան իր պալատը հասաւ կէս գիշերուան մօտերը: Իր սենեկապանը չգտաւ հոն: Նախարարը, զարմացած, զանգակը հնչեցուց քանի մը անգամ:

Վերջապէս, ներկայացաւ ծերունի սպասաւոր մը՝ կիսով չափ տխմար ու ապուշ:

Անհամբերութենէն զայրացած, ի վերջոյ, վեհմաշուք նախարարը որոշեց մինակը հանուիլ՝ անկողին մտնելու համար:

Իր ննջասենեակին դուռը կղպեց բա[illegible] լով, օդը սաստիկ ցուրտ էր:

Հանեց իր բաճկոնը եւ բիրտ շարժ[illegible] մով մը նետեց աթոռի մը վրայ:

Ուժգնութեամբ նետուած բաճկ[illegible] սակայն, աթոռին վրայէն անցնել[illegible] գնաց զարնուիլ քիչ հեռուն գտնուող [illegible] տուհանին մետաքսեայ վարագոյրին[illegible] րուն ետեւ թաքնուած մարդու մը [illegible] րը ուրուագծուեցաւ:

Նախարարը ընդոստ նետուեցաւ [illegible] իր անկողինը եւ առաւ իր ատրճան[illegible]

Երբ զինուած, կը վերադառնար [illegible] պատուհանը, երիտասարդ մը՝ որ [illegible] էր նախարարին տան պատկանող [illegible] զգեստ մը, մօտեցաւ իրեն, ձեռքի[illegible] պէս ատրճանակ մը:

Այս տեսնելով, նախարարը բարձ[illegible] ցուց իր զէնքը, նշան առաւ ու պիտ[illegible] րակէր, երբ երիտասարդը ծիծաղե[illegible] ըսաւ.

— Է՛հ, ի՞նչ, վեհմաշուք տէր, [illegible] ցա՞ք Վանինան:

— Ի՞նչ կը նշանակէ այս անհամ [illegible] տակը, պատասխանեց նախարարը [illegible] կինյայտնի զայրոյթով:

ՍԹԷՆ[illegible]

(11 Շար.)

ԳՐԻԳՈՐ ԶՕՀՐԱՊ

—o—

Յուլիս.— Հայաստանի եւ արտասահմա—նի մէջ. միաժամանակ, այս տարի կ'ոգե—կոչուի Գրիգոր Զօհրապի յիշատակը: Այս առթիւ. պարբերաբար պիտի տանք կարգ մը ուսումնասիրութիւններ մեր անզու—գական նովելիստագրին մասին: Կը սկը—սինք Շիրվանզադէի տպաւորութիւններ—ով.—

Մի օր ինձ ծանօթացրին պոլսահայ յայտնի վիպագիր Գրիգոր Զօհրապի հետ. Նա Փարիզ էր եկել անձնական գործերով: Դա մօտ 45 տարեկան մի տը—ղամարդ էր, միջահասակ, ամրակազմ, մի բացառիկ եռանդով եւ պատանեկան աշխուժութեամբ: Խորախտ եւ կտրուկ լե—զու ունէր, ինչպէս եւ գրիչ: Թրքական օսմաներէն պառլամենտի անդամ էր, նը—շանաւոր փաստաբան եւ տաղանդաւոր հռետոր:

Ես Գրիգոր Զօհրապին ճանաչում էի հեռուից, կարդացել էի նրա գեղեցիկ պատմուածքները Կ. Պոլսի կեանքից: Բնդունեամբ ռեալիստ էր, ունէր շատ սիրուն ոճ, միանգամայն զերծ պոլսա—կան սեթեւեթանքից եւ աւելորդ ու հնա—ցեալ վարուեստական պչրանքից:

Զօհրապն իմ մասին գրել էր մի՞ թէ մի քանի ոգեւորիչ յօդուածներ, չեմ յի—շում Կ. Պոլսի որ հայ լրագրում այն ժա—մանակ, երբ Աբելեան – Արմենեան թա—տերախումբը մեծ յաջողութեամբ խա—ղում էր այնտեղ ժեծ մասամբ իմ պիես—ները — «Պատուի համար» եւ «Եւգինէ»:

Ես ուրախ էի ծանօթանալով Զօհրապի հետ: Երբ փորձեցի խօսել իր երկերի մասին, նա ամենայն պարզութեամբ եւ առանց չինծու համեստութեան ասաց.

— Ես ամատօր (գրասէր) մըն եմ, ու—րիշ ոչինչ:

Զօհրապը լաւատես էր Թրքական յեղա—փոխութեան բարեբար արդիւնքների մա—սին, յոյսեր ունէր Թրքահայ ժողովրդի—ղատադրման վրայ: Նա լսել անգամ չէր ուզում իմ յոռետես տարկութիւնները: Արդէն աղմկալի մթնոլորտը շատ էր ար—բեցրել ամէնքին, որոնց թւում եւ Գրի—գոր Զօհրապի նման լրջամիտ եւ խոհուն մարդկանց:

Բայց, աւա՜ղ, նա էլ Սիամանթոյի, Վարուժանի եւ մի շարք մտաւորականնե—րի պէս իր լաւատեսութեան զոհը դար—ձաւ: Տասումէկ տարի անցած, երբ ես Պոլսում էի (1919 թուականի վերջին ա—միսներին), լսեցի նրա ողբերգական վախճանի պատմութիւնը զանազան բե—րաններից տարբեր բովանդակութեամբ: Թէ ինչպէս էր նա սպանուել, այդ մա—սին ոչ ոք չունէր ճշգրիտ տեղեկութիւն: Պատմում էին, թէ Սիամանթօն, Վարու—ժանը եւ միւսները աքսորուել էին Այաշ, իսկ Զօհրապը մի ուրիշ, աւելի հեռաւոր վայր, թէ առաջիններին մի ինչ որ գաւ—առում գնդակահարել են, իսկ թէ որտեղ եւ ինչպէս է սպանուել Զօհրապը, յայտնի չէ: Զարմանալին այն է, որ Զօհրապի նոյնիսկ ձերբակալութեան լու—րերը տարբերւում էին իրարուց: Առաջ եմ բերում զանազան վարիանտներից մէ—կը, որ, աւելի աղջեւ ունենալով Զօհրա—պի ըմբոստ եւ համարձակ բնաւորութիւ—նը, ինձ աւելի հաւանական է թւում: Պատասխանատուութիւնը թողնում են պատմողների վրայ:

Այն օրը, երբ ձերբակալւում են Զօհ—րապի ընկերները, իրիկնադէմին նա գը—նում Թրքական ներքին գործերի մինիս—տր Թալէաթ բէյի մօտ, որի մտերիմ բարեկամն է եղել: Նա, որպէս պառլա—մենտի անդամ, Թալէաթ բէյից բացա—տրութիւն է պահանջում: Տեղի է ունե—նում բուռն վիճաբանութիւն: Թալէա—թը խուսափում է հարցերին պատասխան տալուց:

— Մի մոռանաք, բէ՛յ, որ դուք կարող էք պատասխանատուութեան ենթարկը—ւել,— գոչում է Զօհրապը զայրացած:

— Հետաքրքրական է, ո՞վ կարող է ինձ պատասխանատուութեան ենթարկել — հարցնում է Թալէաթը հեգնանքով:

— Թէկուզ ե՛ս, որպէս պառլամենտի անդամ,— պատասխանում է Զօհրապը, ձեռքը սեղանին զարնելով:

Վիճաբանութիւնը երկար չի տեւում: Զօհրապը զայրացած հեռանում է:

Հետեւեալ օրն առաւօտեան կանուխ ան ձերբակալւում է իր տանը եւ անմի—ջապէս աքսորւում:

Ես փակում եմ այս տխուր էջը, ըն—թերցողին ջիղերը խնայելու համար:

ԱԼ. ՇԻՐՎԱՆԶԱԴԷ

ՓԱ՜ՌՔ ՄԱՐՏԱՇՈՒՆՉ ՍԵՐՈՒՆԴԻՆ

«Գոյութիւն ունին այն ցեղերը, որոնք Դիւցազներգութիւններ են ստեղծել»:

Կ. ԶԱՐԵԱՆ

Ամէն տարի, Յուլիսի այս օրերուն, ինչ սքանչելի ներշնչում տարին պէտ մէկ օր հերոսներուն դիւցազներգութեամբ ա—պեւորուիլ, ապրիլ:

Սարդարապատը բացառիկ թուական մըն է մեր պատմութեան մէջ: Որոշ հեռաւէ սե—րունդի մը մարտնչումներուն եւ խոյալ—ներուն բոցավառ էջը կը կազմէ:

Ի՞նչ էր կացութիւնը Սարդարապա—տաջ, հայրենի պատուներուն մէջ:

Մարդասպանութիւն, կոյս աղջիկներու բռնաբարում, հայորդիներու դաւադրա—բար սպանութիւն:

Հայ մշակը, իր ակօսած հողին վրայ, արիւնլուայ բրիչը ձեռքին դիտապաստ ինկած յանուն վաղուան հացին:

Պէտք էր պայքարի էջը դարձնել:

Եւ ահա երբեմնի սարսուռ եւ ընկճուած Հայը, յանկարծ, հրաբխային պոռթկում մը ունեցաւ: Աղաղակեց —

Մահ, կամ ազատութիւն:

Վանքի Հայը կը շինէր, թշնամին կը քանդէր: Հայը կը վաստկէր, թշնամին կը վայելէր: Հայը կը ցանէր, թշնամին կը հնձէր:

Մատաղատի երիտասարդներ գործի լծ—ուեցան եւ պատմութեան ձայնը փոխուե—ցաւ, պատմութեան խօսքը փոխուեցաւ:

Փառք մարտաշունչ այդ սերունդին:

Բայց, աւաղ, Յուլիսի այս գեղեցիկ օրերուն, ուխտավայր մըն է Սարդարա—պատ դաշտը, անշուք ուխտավայր մը: Վանքի խիղճը վաճառքի հանուած է: Նենգ ու խարդախ մարդկութեան մէջ, Սարդարապատի յիշատակը ոգեկոչել արու—թիւն է, ընկերներ, արու եւ արի գործ:

Ս. ԸՆՏՐԻԿԵԱՆ

ՓԱՐԻԶԵԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

Փարիզեան Մամուլի Ընկերակցութեան (որուն անդամ է Յառաջ) նախագահ եւ Փարի – Փրէսի տնօրէն Անրի Մասոյի տղան աղջի օր ամուսնացաւ Զուիցերիոյ նախկին դեսպան Պ. Էլուիսի եւ Տիկին Էլուիսի. (Ծնեալ Ցակոբեան) աղջկան հետ: Հարսին վկան էր՝ իր մօրեղբայրը Պ. Ժորժ Ցակոբեան: Արմընոնվիլի մէջ, շքեղ ընդունելութիւն մը արուեցաւ այս առթիւ, ուր Ֆրանքօ—հայկական ընտրա—նի մը կը շնորհաւորէր նորապսակ ա—մոլը:

~~~

··· Ըմբոստութեան, վրէժխնդրու—թեան, ինքնապաշտպանութեան կար—կուտն էր որ կը տեղար խանասորի դաշ—տին վրայ, խեղքի կանչելով արիւնարբու թշնամին:

Ըմբոստ ոգին էր որ կը գործէր ամեհի լեռներու մէջ եւ մայրաքաղաքի պողո—տաներու վրայ, յանուն ինքնապաշտպա—նութեան եւ ազատութեան:

Եւ երգերը կայծեր կը ցանէին ժողո—վուրդի աչքերուն եւ սրտին մէջ:

Ըմբոստացման մարմնացումը, ֆե—տային, երգեր յօրինել կուտար թշնամի—ներուն ալ, Քիւրտին, ու Թուրքին:

Շ.

~~~

ԱՄԵՆԱՑՆ ՏԵՂ ՄԱՀԸ ՄԻ Է ···

Տարիները կը սահին, կ'անցնին, քա—շելով իրենց հետ անոնք որ կը խամրին, ոմանք ուշ, ոմանք կանուխ, հլու, հպա—տակ ճակատագրի խաղերուն:

Բայց որքան տարիներ անցնին, որքան մարդիկ գան ու երթան, իրենց ետին կը թողուն գործեր եւ յիշատակներ, երբեմն գրաւոր երբեմն անգիր, երբեմն աննշան, երբեմն նշանաւոր, որոնք կ'անցնին պատ—մութեան մէջ, արժանի գնահատանքի:

Այդպէս ալ, ինչպէս հին դարերու պատմութիւնները, մարդոց գործերը կան ու կը մնան յիշատակելի միշտ ողջե—րու կողմէ:

Ո՞ր ազգը չունի իր հերոսները մեծ թէ փոքր, բայց կա՞յ հայ ազգին չափ հե—րոսներ ունեցող ժողովուրդ մը ընդհա—նուր պատմութեան մէջ:

Հայկէն սկսեալ, հազար – հազար տա—րիներու ընթացքին մինչեւ վերջին հերո—սամարտին Արամը, որ ինքնաւ քաջաբար մեր անմահ կորիններուն հետ, պար—տինք ոգեկոչել անոնց յիշատակը գոնէ տարին մի անգամ:

Մեծ է այն ազգը որ հերոսներ է ծներ, որոնք առաջնորդներ են ըլլալ դէպի Ազա—տութիւն, դէպի լոյս, դէպի յոյս եւ դէպ ի հաւատքը բարօրութեան, որ ձգտումն է մարդկային էակին:

Աւարայրէն մինչեւ Զէյթուն մինչեւ Պանք Օթոման, մինչեւ Մարաշ, Սասուն, Վասպուրական, Սարդարապատ, մինչեւ Սարտարապատ ու Պերլին, տուինք վկա—ներ Հայուն յանդգնութեան:

Անոնց համար մահը մէկ էր, բայց ե—րանի անոնց որոնք ազգին ազատութեան համար ինկան, հայրենիքի համար զոհ—ուեցան, որպէսզի միշտ վառ մնայ ոգին Հայութեան:

ՄԷՆ – ՍԷ

տուած, ձեռքերը կապուած, վիրաւոր, զօրք կը բերեն իրեն. Անգարայի հօչտ—կաւր ճակատամարտէն ետքը (20 Յու—լիս 1402),— ինքը՝ կաղ, միւսը՝ կոյր: Հակցաւ անցուցտ թէ ինչո՞ւ կը խոն—ցալ:

(**) Էյշիոփ, մանրանկրիչ ճննութենէ մը ետք, կը հաստատէ թէ Վիրգիլիոս ո՛չ քան մտէն ծնած է հելլէն եով—ուսպակներուն, նոյնիսկ Հոմերոսի, բա—նաստեղծութիւն կոչելու աստիճան հաւա—սարութեամբ: Ցետագային Թասսօ նոյն ըսած է Վիրգիլիոսի,— եթէ «նոյն բանը կ'ըսեմ, այդ «նոյն բանին» մասին գաղափար կազմելու համար՝ հանեցէք Բագրատունիի Հայկ Դիւ—ցազն Վիրգիլիոսի Ենէականին հետ, ո—րու մէջ յիշատակուած բուսանուններ ալ, տիրեալ. փոխ առնուած է բուժական երբեմնորէն հետ, ներշնչելով Տոքթ. Վ.(?) Թորգոմեանը:

(***) փրոֆ. Անտոնեան հաս, հեղինա—կութեանց հմայքի զոհ, ընդօրինակած է Տոքթ. Արթինեանի մէկ վրիպակը, ո—ռունոսի բառը՝ բուսանուն, իսկ Ար—թինեան՝ անվինելի բուսաբան:

ՀԱՅՈՑ ԹԵՐԴԸ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

ՄԱՍ ԵՐՐՈՐԴ

ՎԵՐՋԱԲԱՆ

— Անձնատուութիւն ··· Ես անձնա—տուր կը լինեմ, զօրավար, եւ իմ բերդը կը յանձնեմ այն ժամ, երբ չեն մնար իմ զինուորներին եւ երբ բերդը ապաս—տանած մարդոց կը թողնես ազատ:

Անոր սարսափելի չէ ոչ ինձ եւ ոչ իմ բանակի համար, եւ մենք կը շարունա—կենք կռուել մինչեւ վերջին մարդը: Բայց եթէ խոստանում ես՝ ազատ արձակել ա—մէնքին, ես անձնատուր կը լինեմ միայն ինքնակամ եւ դրա համար պէտք է տաս ինձ երկու օր ժամանակ:

— Ես, տիկին Հայոց, արքայից—արքայի անունից խոստանում եմ քեզ այդ ազատութիւնը,— ասաց Ձիկ զօրավա—րը՝ խօսելով ասպետի լեզուով խօսել Հայոց թագուհու հետ:

— Եւ գաղարեցնում կռիւը,— վրայ բերաւ թագուհին:

— Միանգամայն, Հայոց տիկին ···

Ձիկ զօրավարի խօսքերից եւ խօսելու եղանակից զգացւում էր նրա ուրախու—թիւնը, որ բերդի գրաւող տիրուհուն բա—ռերից վերջապէս անձնատուր լինելու: Նա մինչեւ իսկ ցնծութեան մէջ էր թը—ւում: Իսկ Փառանձեմը ներքուստ գոհ էր, որ երկու օր զինադադար է շահել, իսկ երկու օրում ինչե՞ր ասես չի կարող անել ···

Եւ արաւ. առաջին գործը եղաւ այն, որ անմիջապէս կանչեց բերդապետին եւ կարգադրեց, որ թաքցնի ու փախցնի ինչ կարող է ···

Ու բերդապետը իր հաւատարիմներով թաքցրեց ամէնից առաջ արքունական գանձը այնպիսի տեղեր, որ միայն ինքը գիտէր, ապա ստորերկրեայ ճանապար—հով Արաքսի ափը ճամբեց շատ երիտա—սարդների, որոնք գետի խորաձորի ժայ—ռերին քսուելով կամ պարզապէս սասա—նեայ ժայռերը բռնած, նկատուելու եր—կիւղը միշտ արտերում, պիտի հեռանա—յին Պարսից պաշարող զօրքի շրջանից եւ թաքնուէին հեռու շէներում ուրիշ երի—տասարդներ եւ բերդականներ, մութը կոխերուն պէս, բարձրացան Վանանդի սարը՝ պարսպի մի գաղտնի անցքով, որի կողմը պաշարող Պարսիկները չկային: Այս անցքով բերդից դուրս եկան եւ սա—րը բարձրացան նաեւ Թորգոմն ու իր ըն—կերները ···

Բարձրացան··· Բայց ի՞նչպէս:

Երբ տարածուեց, թէ թագուհին եր—կու օր ժամանակ է պահանջել բերդը յանձնելու համար՝ ոչ ոք չհաւատաց, թէ Պարսիկը հաւատարիմ կը մնայ՝ իր խօսքին եւ ազատ կը թողնի բերդում ա—պաստանած մարդկանց ···, Ուստի եւ բերդապետից մինչեւ վերջին զինուորը մտածում էին, թէ ինչպէս անեն, որ Պարսիկների ձեռքը չընկնի ոչ մարդ, ոչ թանկարժէք մի ինչ ···

Այդ մասին էին մտածում եւ Թորգո—մըն ու իր ընկերները: Երբ բերդապետից իմացան, թէ ցանկացողը կարող է դուրս գալ Արաքսի անցքով կամ բարձրանալ սարը,— նրանք որոշեցին՝ բարձրանալ սարը՝ այն տեղերով, որ արդէն պար—զուել էին ցերեկով:

Ծիշդ է, դա շատ դժուար էր, բայց ու—նէր այն առաւելութիւնը, որ բարձրա—ցողը կը լինէր ապահով: «Սակայն պէտք էր բարձրանալ անձայն»,— զգու—շացրել էին նրանց: «Եթէ պարսիկը ձայն լսէ՝ մութի մէջ էլ նետեր կ'արձակի»···

Եւ երբ նրանք, այս խօսքերից յետոյ, խցերից դուրս եկան եւ նկատեցին մթ—նած երկինքը, ուր չէր երեւում ոչ աստղ եւ լուսնի ոչ մի ցոլք, դա նրանց թւաց բարեգուշակ, պարսիկը բարձրացողին չէր նկատի ··· Սակայն բարձրանալու համար անհրաժեշտ էր գէթ մի շող ···

Ձկային եւ մարդկային ձայներ. լսւում էր միայն Արաքսի միօրինակ շառաչը իր անդնդից ··· Բայց երբ երկու քայլ արին ճանապարհ ընկնելու՝ Թորգոմը չքացաւ յանկարծ:

— Թորգոմը··· ո՞ւր մնաց Թորգոմը,— հարցրեց Վարդանը Մինային:

— Ձկայ մի՞թէ,— զարմացած կանգ առաւ Մինան:

Սկսեցին փնտռել կանչել ··· Ձկար: Ցովսէփը գնաց խուզը — գուցէ բա՞ն է մոռացել, ետ է դարձել վերցնելո՞ւ: Ձայն տուին պատասխան չեղաւ··· Զար—մանքը համակեց ամէնքին: Մինան սկը—սեց լալ. այսքան դժուար ճանապարհ են գնալու ··· Ցանկարծ չկայ: Զարմանքը փոխւում էր անհանգստութեան, երբ ինչպէս գնացել էր, այնպէս էլ անսպա—սելի երեւաց Թորգոմը:

— Բերի,— ասաց հեւալով:

— Բա՞ն էիր մոռացել:

— Այո, բերի ···

— Ի՞նչը:

— Դրօշը ···

Այդ ժամանակ միայն նկատեցին, որ նրա թեւի տակ մի երկար ձող կար եւ ձողի վրայ ինչ որ բան:

— Բերդապե՞տը տուեց:

— Ոչ, ինքս վերցրի:

— Ինչո՞ւ:

ՍՏԵՓԱՆ ԶՈՐԵԱՆ

(Շար.)

ՆՇԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Օր. ՀԵԼԼԷՆ ՀԱՑԱԳՈՐԾԵԱՆ
Պ. ԼԷՒԻԿ ՍԱՊՈՒՆՃԵԱՆ
Նշանուած

Մարսէյլ 16, Յուլիս 1961 *Փարիզ*

Այս առթիւ Յառաջի բարգաւաճման 30 Ն. Ֆ. եւ «Հայ – Բոյժ»ին 30 Ն. Ֆ. կը նուիրեն ։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները ապահովութեան սանդուխի շինութեան համար ։

Գ. Գ. Աւետիս Գալուստեան 3000 Ն. Ֆ., Անտոն Ոսկերիչեան հազար, Գուրգէն Զուլալեան 250, Լեւոն Անտոնեան հարիւր Ն. Ֆ.։

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԻ ԱՌԹԻՒ

Գ. Գ. Մ. Սանճեան հարիւր Ն. Ֆ., Վ. Ֆրէնկեան յիսուն, Ալֆորվիլի Հողաբարձութիւն երեսուն, Իպիտպաշեան 25, Տիկին Պալեան 15, Տիկին Հ. Մութաֆեան 10 Ն. Ֆ.։

Տիկին Կարապետ Ցաքրեան 50 Ն. Ֆ., Օր. Ֆերուհի Անդրանիկեանի մահուան առիթով, Տիկին Աննիկ Պագըրճեան 10 Ն. Ֆ. Տիկին Ծ. Սարաֆեանի յիշատակին ։

Պ. Շավէն Ինճէեանէ մէկ էթիվ մածուն պատրաստելու եւ հինգ հարիւր հատ գաւաթ, ի յիշատակ իր մօրը Արուսեակ Ինճէեանի եւ Քենովպէ Սարեանի ։

×

Լիոնի Եկեղեցասէր Տիկնանց Միութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները ի նպաստ Լիոնի եկեղեցւոյ շինութեան —

Պ. Վարդեվառ Գամպէրեանէ երեսուն Ն. Ֆ., իր կնոջ ապաքինման առթիւ ։ Տէր եւ Տիկին Պօղոս Գրիգորեանէ յիսուն Ն. Ֆ. իր զաւկին ամուսնութեան առթիւ ։ Գրոնէն Տէր եւ Տիկ. Սահակ Աւագեան յիսուն Ն. Ֆ. իրենց աղջկան Մարի-Ոսկիի ամուսնութեան առթիւ ։

×

ԼԻՈՆ.— Ֆ. Կ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Ա. Օպոզեանէ հարիւր Ն. Ֆ., իրենց աղջիկներուն Քոլէժի եւ Տընիկի պաքալորէայի Ա. եւ Բ. մասերուն մէջ յաջողութեան ուրախ առթիւ ։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Գէորգեան եւ զաւակները շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց, որոնք անձամբ, հեռագրով, ծաղկեպսակ ղրկելով կամ բարենպաստ հաստատութեանց նուիրատուութիւններ ընելով մասնակցութիւն յայտնեցին
Պ. ԱՒԵՏԻՍ ԳԷՈՐԳԵԱՆի
մահուան առթիւ ։

ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

ԽԱՆԱՍՈՐԻ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ ԱՌԹԻՒ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Խանասորի Արշաւանքի 64րդ տարեդարձը կը տօնուի նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէին եւ մասնակցութեամբ Շրջանիս բոլոր ենթակոմիտէներուն ու խումբերուն, ինչպէս նաեւ՝ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդին եւ Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղերուն ։

Յուլիս 30ին, Կիրակի ամբողջ օրը, Վալապրի ծառախիտ անտառին մէջ ։

Շրջաններու ենթակոմիտէներու եւ խումբերու վարչութիւնները այժմէն պէտք է վարձեն իրենց մասնաւոր օթոքարները ։

×

Խանասորի տօնահանդէսին երթալու համար, օթօքարը Գոմոնէն կը մեկնի Կիրակի առաւօտ, Յուլիս 30ին, ժամը 9ին, Պառ Ռոբոնտի *առջեւէն ։*

Բոլոր անոնք որ կը փափաքին օթօքա*րով մեկնիլ կրնան նախօրօք արձանագրուիլ, հետեւեալ ընկերներուն մօտ, Յ. Նիկողոսեան, Վ. Տ. Վարդանեան եւ Սերժ Սարգիսեան, երթեւեկի համար 4 Ն. Ֆ. վճարելով ։*

Խճողումի տեղի չտալու համար, կը խնդրուի չսպասել վերջին վայրկեանին ։

×

Խանասորի արշաւանքի տօնակատարութեան առթիւ Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր ենթակոմիտէի վարչութիւնը դիւրութիւն տալու համար հանդէսին մասնակցիլ ուզող հայրենակիցներուն, օթօքար մը վարձած է որ կը մեկնի Կիրակի առաւօտ ժամը 7.30ին Փլաս տ'Էֆսէն, *ընկ. Քէօսէեանի խանութին առջեւէն ։ Վերադարձ իրիկուան ժամը 20ին ։ Արդէն իսկ ապահովեցէք ձեր տոմսերը Քէօսէեանի (*ֆօբօ Ռեֆս, 2 Րիւ Պեռնար տիւ Պուա*), Ա. Գէորգեան մսավաճառ 22* Րիւ տէ Փըթիթ Մառի *եւ գրավաճառ Գ. Ծերիկեանէ 13* Րիւ տէ Տոմինիքէն ։

×

ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԲԱՑՕԹԵԱՅ ՀԱՆԴԷՍ

Հերոսներու Օրուան առթիւ, կազմակերպուած Լիոնի եւ Տէսինի կոմիտէներուն կողմէ ։

30 *Յուլիս, Կիրակի առաւօտէն մինչեւ երեկոյ,* Կապիյեռնի *որձարանին զովասուն ու գեղատեսիլ պարտէզին մէջ ։*

Պիտի խօսի Ընկ. ՄԻՍԱՔ ՄԻՐԶԷ

Գեղարուեստական բաժին ու հաճելի անակնկալներ ։

Ճոխ պիւֆէ, խորոված ու աղանդերներ ։ Մատչելի գիներով ։

Կը հրաւիրուի Լիոնի եւ Տէսինի Հայութիւնը ։

Մանրամասնութիւնները առանձին յայտագրով ։

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տէր եւ Տիկին Ն. Սանճեանի նոր տան մէջ տեղի ունեցած առաջին հաւաքոյթին առթիւ բարեկամներ իրենց խանդավառութեան պահուն հարիւր Ն. Ֆ. հաւաքած եւ նուիրած են Կապոյտ Խաչին Լիոնի մասնաճիւղին ։ Տէր եւ Տիկին Զ. Վարժապետեանէ 15 Ն. Ֆ. կը նուիրեն դաշտահանդէսի առթիւ ։

×

Սէն Քանթէնէն Տիկին Աղաւնի Արդարեան կը նուիրէ տասը Ն. Ֆ. Կապ. Խաչի օդափոխութեան կայանին ։

«ԿԱՊՈՅՏ ՕԹԵԱԿ»

(Բ. տպագրութիւն), Սկովտիոյ մասնական կազմակերպութեան առաջին, երկրորդ եւ երրորդ աստիճաններուն մանրամասն ծէսերը եւ արարողութիւնները, Հ. Մ. Համբարձումեանի կողմէ, կը ծախուի միայն գրավաճառ Գ. Բալուեանի մօտ,

43, Rue Richer, Paris (9e), Tél.: PRO.25-46

Գին 3 Ն. Ֆ.։

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. — Հատը՝ 0.25 Ն. Ֆ.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 25 ՅՈՒԼԻՍ

MARDI 25 JUILLET 1961

...ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9160 — 37EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 17ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4961

ՖՐԱՆՍԱՆ ԻՐ ԱՓՐԻԿԵԱՆ ՀՈԳԵՐՈՎ

...ՊԱՀՈՎՈՒԹԵԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻ ՈՐՈՇՈՒՄԷՆ ԵՏՔ, ՀԱՄԲԵՐՇՈՂՏ ԹՈՒՆՈՒԶ ԳՆԱՑ

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԿԱՐԾԻՔԸ

ԼԻՒԿՐԷՆԻ ԲԱՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ԱԼԺԵՐԻՈՅ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ

Ապահովութեան Խորհուրդը « միջին » բանաձեւ մը քուէարկելէ ետք, իր նիստերը յետաձգեց յետոյ անորոշութիւն։

Ցիչենք որ Խորհուրդին անդամ 11 անդամները (Մ. Նահանգներ, Խորհ. Միութիւն, Անգլիա, Ֆրանսա, Ազգ. Չինաստան, Թուրքիա, Սէյլան, Էքուաթոր, Արաբ. Մ. Հանրապետութիւն, Լիպերիա, Չիլի) երեք բանաձեւեր ունեցան քննելիք։

Առաջին բանաձեւը պատրաստած էին Արաբ. Մ. Հանրապետութիւնը եւ Լիպերիա. կը պահանջէր որ ֆրանսական ուժերը վերադառնան իրենց նախկին սահմաններուն մէջ եւ բանակցութիւններ սկսին «ֆրանսական զօրքի անմիջական պարպումին համար»։ Այս բանաձեւին, որ միայն Ֆրանսայի դէմ ուղղուած էր, կը յաջորդէր անգլեւամերիկեան բանաձեւ մը որ ուղղուած էր երկու կողմերուն, ինչ որ իր անորոշութեան մէջ իսկ, «նոյն տարբերին» մէջ կը դնէր Ֆրանսան ու Թունուզիան։ Կը թելադրէր հրոլոր ուժերու վերադարձը իրենց նախկին տեղերը, եւ կը հրաւիրէր կողմերը որ բանակցին հաշտարար ոգիով կարգադրելու համար իրենց տարակարծութիւնները»։

Առաջին բանաձեւը անընդունելի էր Ֆրանսայի համար, երկրորդը հաւասար մակարդակի վրայ կը դնէր երկու երկիրները, ...Լիպերիոյ վիճակուեցաւ երրորդ «միջին» բանաձեւ մը պատրաստել, ...որ ինչ բան չէր եթէ ոչ անգլեւամերիկեան բանաձեւը, բարեփոխուած։ Կողմերը կը հրաւիրուէին կրակը դադրեցնել եւ զինուորական ուժերը պէտք է վերադառնան իրենց առաջուան տեղերը։ ...բանաձեւը կը ստանար 10 ձայն, ...միաձայնութիւն քանի որ Ֆրանսա կը մերժէր քուէարկութեան մասնակցիլ։ Արդարեւ անտրամաբանական պիտի ...որ Ֆրանսա քուէարկէր գինադուլի ...կ մը երբ ինք, առաջին օրէն իսկ, ...առաջարկը կրկնած է բազմաթիւ ...ներ։

Նախորդ օր, ճառի մը ընթացքին նախագահ Պուրկիպա ընդունած էր որ ...Թունուզցիք կրակած են առաջին անգամ, ...կցնելով «մեր տունն ենք, մեր երկիրն ...» ...Ֆրանսայի կառավարութիւնը ճամբուն ...գրաւուած է հակառակ ժողովուրդին կամքին եւ Ֆրանսացիները ...Թունուզեան գերիշխանու-...։

Պուրկիպա մասնաւոր հեռագրով մը ...կանչեց ՄԱԿի ընդհ. քարտուղար ...Համըրշըլտ, մասնաւոր խօ...թեան համար։ Կը թուի թէ Համ... Պուրկիպա չուզեր Ֆրանսայի հետ ...կ կարգադրել Պիզերթի հարցը ...կ՚ուզէ անպայման միջազգայնա-...։

...չէ մտնաւանդ անտեսել թէ Ապահովութեան Խորհուրդի բանաձեւը բաւական անորոշ է։ Արդարեւ ի՞նչ կ՚ուզէ ըսել բանաձեւը առ տողերով — «Վերադառնալ իրենց նախկին տեղերը»։ Եթէ ...կը նշանակէ թէ ֆրանսական ուժերը ...պէտք է մնան միայն այն վայրերը ուր ...Պուրկիպայի յարձակումէն առաջ, ...րբ կրկին բաց կը մնայ։ Պէտք չէ ...որ Պիզերթ ամբողջութիւն մը չէ ...Թունուզցիք արգիլեն Ֆրանսա-...ու երթեւեկը մէկ կայանէն միւսը

եւ պաշարման ենթարկեն մէկու Ֆրանսացիները, ոչ մէկ իմաստ ունի անոնց մնալը։ Ուրեմն պէտք է Թունուզցիք եղբայրաբար Ֆրանսացիներու ազատ երթեւեկը, հակառակ պարագային Ֆրանսացիները չեն կրնար մնալ միայն իրենց նախկին տեղերը եւ պէտք է պահեն բոլոր կէտերը որ թոյլ կուտան իրենց ազատ երթեւեկութիւնը։

Հաւանաբար այս մասին խօսին Պուրկիպա եւ Համըրշըլտ, Թունուզի մէջ ուր Ընդհ. քարտուղարը կը հասնէր երեկուշաբթի օր։

× Պիզերթի դէպքերուն հետեւանքով ցարդ երեսուն Ֆրանսացիներ մեռած են եւ 670 Թունուզցիներ։ Վիրաւորներու թիւն է՝ 1205։

× Աֆրիք — Աքսիոն շաբաթաթերթը որ ծանօթ է իբրեւ Պուրկիպայի «բերանը» շատ խիստ յարձակում մը կ՚ընէ Ֆրանսայի վրայ — «1958ին, ֆրանսական թռիչքը Սաքիէթի վրայ յետոյ մեռնալ պատճառեց։ Բայց այն ատեն Կայար եւ Լըժէօնն էին գործի գլուխ։ Տը Կոլ աւելի մեծ է, իր չափին ճակատամարտներ պէտք են, Պիզերթի մէջ, ունեցաւ թէ իր Սաքիէթը թէ իր Սուէզը»։ Թունուզեան թերթին համար կարելի չէ գործակցիլ Արեւմուտքի հետ։ Եւ յօդուածագիրը հեռատեսաբար կը յայտարարէ թէ պատրաստ են դէմ դնելու Ֆրանսայի եւ բոլոր գաղթատէրներուն որոնք երբ «իրենց վերջին փամփուշտը պարպեն, տակաւին իրենց դիմաց կուրծքեր պիտի գտնեն որոնք իրենց պիտի պոռան.— Գացէ՛ք»։

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԿԱՐԾԻՔԸ

Միջազգային կարծիքը, ինչպէս նախապէս ալ գրած էինք, իր մեծամասնութեան մէջ կողմնակից է Ֆրանսայի, բացի անշուշտ խորհրդային պլոքէն եւ աֆրիկեան նորազատ պետութիւններէ։

Քասըմ, Սէուտի թագաւորը, Յորդանանի Հիւսէյին թագաւորը, Լիբանանի վարչապետը, Սուտանի նախագահը, բոլորը պատրաստ են զօրավիգ կանգնելու Թունուզիայի։ Յորդանանի «պզտիկ թագաւորը» նուիրական եւ ամէն կարգի օժանդակութիւն կ՚ընծայէ շահելու համար «Թունուզիայի ճակատամարտը, որ ճակատամարտն է բոլոր Արաբներուն՝ Պիզերթ եւ Սահարա» Սայէպ Սալամ յանուն Լիբանանի «կը ցաւի որ Ֆրանսա Ալժերիոյ եւ Հնդկաչինի դասը միտքը չէ պահած»։

Թուրքիա ալ խօսք ունի անշուշտ, Մենեմենճիօղլու որ Թուրքիոյ ներկայացուցիչն է Ապահովութեան Խորհուրդին մէջ, յանձնարարած է որ Պիզերթի հարցը օր առաջ կարգադրուի որովհետեւ միջազգային կացութիւնը ծանրակշիռ է եւ ուրիշ կարեւոր խնդիրներ կան։ Անգարայի քաղաքական շրջանակները սակայն նեղ կացութեան մատնուած են։ Իբրեւ անդամ Ատլանտեան Ուխտի, Թուրքիա Ֆրանսայի կողքին է, բայց կայ նաեւ, ինչպէս կը գրէ Լը Մոնտ, «Թուրքիոյ աւանդական օժանդակութիւնը, երիտասարդ ազգերուն, որոնք կը պայքարին իրենց անկախութեան համար»։ Այս պայմաններու տակ Թուրքիա կը մաղթէ որ

հարցը շուտ առաջ կարգադրուի։ Սուտանի նախագահը՝ Իպրահիմ Ապպուտ, որ Ուզպեկիստան կը գտնուի «խստօրէն դատապարտած է Ֆրանսայի ննջամիտ յարձակումը», մասնաւոր թիթօ հեռագիր մը ղրկած է Պուրկիպայի, ուր իր եւ եուկոսլաւ ժողովուրդին զանութիւնը կը յայտնէ «ֆրանսական զօրքին յարձակման առթիւ Պիզերթի Թունուզցի անզէն ժողովուրդին վրայ»։

Սպանացիները պաշտպանելով հանդերձ Ֆրանսան կը նկատեն որ Պիզերթի դէպքը «Ֆրանսայի կարապին երգն է, Ափրիկէի մէջ» ինչպէս կը գրէ Ֆայան — ժիստ Առռիպան։

Արեւմտեան քաղաքներու մէջ, ընդհանուր կարծիքն այն է թէ Պուրկիպա կորսնցուց, քանի մը ժամուան մէջ, միջազգային իր վարկը եւ չափաւոր քաղաքական մարդու իր համբաւը։

ԼԻՒԿՐԷՆԻ ԲԱՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Պիզերթի դէպքերը շուքի մէջ ձգեցին ֆրանքօ-ալժերական բանակցութիւնները որ վերսկսան Հինգշաբթի օր Լիւկրէնի դղեակը։ Այս երկրորդ փուլին երկրորդ նիստը ոչ մէկ նպաստաւոր նորութիւն բերաւ։

Գելքասէմ Քրիմ Պէն Գելլայի ազատ արձակումը ուզեց, պաշտօնապէս «խաղաղութեան եւ բանակցութեան շահուն համար»։

Այս անգամ սակայն յայտնի չէ թէ ի՞նչ ձեւով պիտի շարունակուի այս նստաշրջանը։ Ալ ոչ պիտի ուզէր ձախողութեան մը պատասխանատուութիւնը ստանձնել։

Ալժերացիք դժգոհ են ֆրանսական պատուիրակութեան դիրքէն եւ աշխատանքի ձեւի առաջարկներէն։ Իրենց բառերը՝ Մալէք, խստօրէն քննադատեց ժոքսը որ «չուզեր իսկ աչք մը նետել Ալժ. Ազատ Ճակատի պատրաստած օրակարգին վրայ»։

Այս նոր նիստին ընթացքին, ֆրանսական պատուիրակութեան ղեկավարը փորձած է վիճաբանութեանց հետեւեալ դրութիւնը ստեղծել.— Ա) Կը թելադրէր որ Ալժ. Ազատ. Ճակատի առաջարկած օրակարգի կէտերու չափ յանձնախումբեր կազմուին, այլ խօսքով՝ 5։

Բ) Կ՚ընդունէր որ միաժամանակ նախատեսուին լիակատար նիստեր (որոնք առաջնորդեն եւ ուղղութիւն տան փորձագէտներուն աշխատանքներուն) և յանձնախումբի նիստեր։

Յաջորդ նիստը՝ Երեքշաբթի։

× Ազգ. պաշտպանութեան յանձնախումբին պատուիրակութեան չորս անդամները որոնք քննական պտոյտ մը կատարեցին Ալժերիա, շատ յուսախաբ վերադարձած են։ Այս չորս երեսփոխանները որոնք կը պատկանին չորս տարբեր հոսանքներու (ժող. Շարժում, կոլեան, արմատական եւ ոչ — արձանագրուած), պաշտօն ունէին զինուորական կացութիւնը քննելու՝ յարձակողական գործողութեանց դադարէն ի վեր։

Իրենց տեղեկագիրը կը պարզէ թէ զինադուլը թոյլ տուած է որ ըմբոստութիւնը իր տիրապետութեան տակ առնէ բնակչութիւնները։ Ֆրանսայի ազատական որոշումը օգտագործուած է զայն իբրեւ ֆրանսական պարտութիւն մը ներկայացնելու համար։ Եւ այս ձեւով Ալժ. Ազատ. Ճակատի քաղաքական եւ վարչական գործունէութիւնը շատ դիւրացած է։ Բաղդատմամբ 1960ի, հարկատուութեանց թիւը կրկնապատկուած է։

Չորս երեսփոխանները շեշտած են նաեւ բանակի մտայնութեան վրայ։ Այն շրջաններուն մէջ ուր հարկ եղած է յարձակողական գործողութիւնները վերջացնել, շատ դժուարութիւններ ծագած են եւ սպաներ պահանջած են որ արուած բերանացի հրահանգները, գրաւոր հաստատուին։

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԸ ՎԻԷՆՆԱՅԻ ՄԷՋ

Հինգշաբթի օր, Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը Պոլսէն մեկնեցաւ դէպի Վիէննա, ուր պիտի մնայ քանի մը օր։

Վիէննայի մէջ զինքը դիմաւորելու գացած էին՝ Մխիթարեանց Աբբահայրը՝ Հապոզեան Արք., ռուս օրթոտոքս եւ կաթողիկէ եպիսկոպոսներ եւ վարդապետներ, գաղութին մեծ մասը եւ խորհրդային հիւպատոսը։

Ուրբաթ օր Կաթողիկոսը տեսնուած է Աւստրիոյ վարչապետին հետ եւ այցելած է քաղաքին տեսարժան վայրերը։ Շաբաթ ցերեկ Ամենայն Հայոց Հայրապետը ճաշած է Մխիթարեան Հայրերու մօտ։ Կիրակի առաւօտ, Կաթողիկոսը պատարագած է Հայոց մատրան մէջ։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՓՐԻԿԵՑԻ հազար կիներ, որոնք 18 երկիրներ կը ներկայացնեն հաւաքուած են Քոնաքրի (Կինէ) կազմելու համար արեւմտեան Ափրիկէի կիներու դաշնակցութիւնը։ Անոնց նպատակն է ջնջել տալ բազմակնութիւնը, պարտադիր ամուսնութիւնը եւ միակողմանի կնաթողութիւնը։ Բացման ճառին մէջ, Սեքու Թուրէ ըսած է. «գաղթատիրական վարչաձեւը գերիներու գերին դարձուցած էր ափրիկեցի կինը։ Շնորհիւ ձեզի, ամուսնութիւնը պիտի դադրի տիրոջ եւ գերիին հաւաքականութիւնն ըլլալէ»։

ՄԱԼԱՔՈՖԻ (փարիզեան արուարձան) թաղապետութիւնը որոշեց Կակարինի անունով մկրտել իր հրապարակներէն մէկը։

ՎԱՐՉԱՊԵՏ ՏԸԲՐԷ վստահեցուց թէ ընկերային ապահովութեան սահմանասակը (փլաֆոն) պիտի չբարձրանայ 1961ին։ Ցիշենք սակայն որ 1961 Յունուար մէկէն ի վեր արդէն երկու անգամ զգալապէս բարձրացած է, առաջինը՝ 600 Ն. Ֆ.ի հասնելով, երկրորդը՝ Ապրիլ մէկին 700 Ն. Ֆ.ի, ինչ որ զգալի յաւելում մը յառաջ բերած է ընկերային տուրքերուն վրայ։

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ համայնավար կուսակցութեան երկու ղեկավարներ արտաքսուեցան Ճափոնէն։ Անոնք Թոքիօ գացած էին մասնակցելու համար Ճափոնի համայնավար կուսակցութեան համագումարին, բայց Թոքիոյի կառավարութիւնը մերժած է որ օտար համայնավարներ մասնակցին այդ ժողովին։

ՈՒՈՇԻՆԿԹԸՆԻ խորհրդային դեսպանը յայտարարած է թէ Պերլինը կրնայ երբորդ պատերազմի դուռ բանալ։

ԹԵՀՐԱՆ խստօրէն բողոքեց Խ. Միութեան՝ անբարեացակամ կեցուածքին համար։ Խորհրդային ձայնասփիւռը կոչեր կ՚ընէ եւ կը հրաւիրէ պարսիկ ժողովուրդը «ապստամբութեան եւ դասալքութեան»։ Միւս կողմէ իշխանութիւնները տրամադիր են անբաղձալի նկատելու խորհրդային զինուորական կցորդը, որ տեսնուած է ցուցարարներու խումբի մը մէջ։

ՍՏԵՓԱՆ ԶՕՐԵԱՆ

ԽՄԲ.— Արդէն կ՚աւարտի *Յառաջի* թերթօնը, *Հայոց Բերդը*: Մեր ընթերցողները հետ ի հետ հետեւեցան այս պատմական վէպին, ծանօթանալով նաեւ հեղինակին գրականութեան: Կ՚արժէ ներկայացնել հեղինակը, Ստեփան Զօրեան, քիչ մը աւելի խորանալով իր ամբողջական գործին մէջ:

« Ան ոչ զինուոր, ոչ բժիշկ եւ ոչ ալ ուսուցիչ եղած է. ան գրագէտ էր ամէն բանէ առաջ: Անոր կեանքը ոչ թէ ուղի էր դէպի գրականութիւն, այլ ուղի էր գրականութեան մէջ»: Կը կարդանք Ստ. Զօրեանի մասին գրուած վերջին յօդուածներէն մէկուն մէջ (Դրուժբա Նարոտով, 1960, *Թիւ* 10):

Կենսագրական գիծերով հարուստ չէ Զօրեանի 70 տարիներու կեանքը: «Իմ կենսագրականս իմ գիրքերուս մէջն է», Տուրգենեւի ծանօթ այս խօսքը կը վերաբերի նաեւ Զօրեանի: Այս յայտարարութեան ներքին իմաստը կը մօտենայ Պուշկինի նոյնպէս ծանօթ թեւաւոր արտայայտութեան, «Բանաստեղծին խօսքերը իր գործերն են արդէն»:

Այո, գրագէտի մը գործը անոր ստեղծագործութիւնն է, իսկ վերջինը՝ անոր հոգեկան աշխարհին, անոր մարդկային եւ քաղաքացիական նկարագրին ճշմարիտ յայտարարը:

Վերստին կը թղթատես յիսուն տարիներու ընթացքին Զօրեանի գրածը, որ կրնայ տեղ գտնել տասը մեծադիր հատորներու մէջ, եւ վերստին կը հիանաս իր վաստակին վրայ: Անգամ մը եւս քու առջեւդ կը ցցուի գեղարուեստական խոր աւանդներու վրայ բարձրացած գրագէտին դիմագիծը:

« Մի կեանքի պատմութիւն » գիրքին մէջ Զօրեան անսահման բերկրութեամբ կը խօսի առհասարակ մարդոց կեանքին մէջ, մանկական տարիներու պայծառութեան եւ կախարդանքին մասին: Գրագէտին համար մանկութիւնը կրկնակի արժէք ունի: Կարելի է ըսել, թէ մանկութենէն կը սկսի կազմուիլ գրագէտը, իր տեսած մանկական տարիներու տպաւորութեան տակ: Արդարեւ անմիջական անխառն, անկաշկանդ տպաւորութիւնները կը դառնան այն յեսանը, որուն վրայ կը սրուին ապագայ գրագէտին բանաստեղծական շնորհքները: Այս պարագան մատնացոյց կ՚ընէ անգամ մը եւս գրագէտը, իր վերջերս գրած «Ինքնակենսագրութեան» մէջ, որ լոյս տեսած է Մոսկուայի մէջ, մտաւորականներու ինքնակենսագրականներու մատենաշարին կողմէ:

Յատկանշական է, որ իր գրականութեան ակունքները պարզաբանելու կոչուած այդ յօդուածին մէջ, («Գրողները իրենք իրենց մասին», այս եղած է Մոսկուայի հրատարակութեան շարժառիթ-ծրագիրը), Զօրեան, մէկ կողմ ձգելով իր «գիրքերուն կենսագրութիւնը», բաւական մանրամասն եւ ոգեւորութեամբ կը խօսի իր մանկութեան մասին: Կը յիշէ լեռնային բնութեան վայելքները, անտառային հէքիաթները, «իր եղերքի» գեղեցկութիւնները, նահապետական կենցաղը, գիւղին առօրեան՝ հողագործ եւ անասնապահ բնակիչներով, անոնց իւրայատուկ սովորութիւնները, ծէսերը եւ ազգային տօները՝ Համբարձում, Վարդավառ, Բերքի տօն, Նաւասարդ եւ Բարեկենդան եւ վերջապէս ժողովուրդին ազատատենչ իղձերը:

« Ղարաքիլիսայի բոլոր հին տներում կար «Մայր Հայաստան» նկարը, որ պատկերում էր հին Հայաստանի մայրաքաղաք Անի քաղաքի աւերակների մէջ նստած, մազերը բաց թողած կնոջ: Դա նպատակ ունէր յիշեցնելու հայրենի երկրի կորսուած անկախութիւնը եւ նրա անցեալ փառքը: Տներում կախուած էին Ե. դարու ազգային հերոս Վարդան Մամիկոնեանի դիմանկարը՝ սաղաւարտով, որ խորհրդանիշն էր անձնազոհ հայրենասիրութեան: Այս նկարները ստեղծագործում էին, մրցելով միմիանց հետ, երիտասարդ կանայք ու աղջիկները, եւ նուիրում էին բարեկամներին ու ծանօթներին, օժիտ էին տալիս նոր ամուսնացածներին: Մարդիկ երազում էին հայրենիքի ազատութիւնը, երգում էին Միքայէլ Նալբանդեանի «Մեր հայրենիք դժբախտ» երգը, կարդում էին Րափայէլ Պատկանեանի «Հիմի՞ էլ լռենք» բանաստեղծութիւնը, երիտասարդութեան իտէալն էր Խաչատուր Աբովեանի «Վէրք Հայաստանի» վէպի հերոս Աղասին ...»:

Ժողովրդական բանահիւսութեան՝ աւանդութիւններու, հէքիաթներու եւ երգերու գոյներէն եւ կշռոյթներէն զատ, որոնք բնականաբար «մտած են» Զօրեանի խօսքին մէջ, հայրենի բնութեան գեղեցկութիւններէն զատ, որոնք «դրոշմուած» են անոր փոքր եւ մեծ պատմուածքներուն վրայ, Զօրեանի մանկական տարիներու տպաւորութիւններուն մէջ կարեւոր տեղ կը գրաւեն այն սուր կերպարանափոխութիւնները, որոնք տեղի ունեցան իր հայրենի գիւղաքաղաքին մէջ: « ... Տանուտէր Արսէնը հայհոյում է հօրը, ծեր քահանայ Տէր Սարգիսը գանգատւում է իր եկամուտի պակասութիւնից, քեռի Սիմոնը խօսում է անտառում թաքնուած գանձի մասին, իսկ հարեւան Գէորգը հաշտ չի կենում երկաթուղուն »— ահա հաստ ու կէնտ օղակները այն մեծ շղթային, որ կը կոչուի ընկերային շրջադարձ, կամ աւելի ճիշդ կ՚ըլլայ ըսել՝ հասարակական կեանքի ճգնաժամ, որ իր խաղաղ ուղիէն կը հանէ գաւառական քաղաքին կեանքը եւ մէկ անգամէն կը նետէ «մեծ աշխարհի» յորձանքներուն մէջ: Կեանքի այս պատկերն ալ, գրական երեւոյթներու հետ միասին, մուտք գործած է ապագայ գրագէտին հոգեկան աշխարհին մէջ:

Միջավայրէն զատ Զօրեանի ստեղծագործութեան նախապատմութեան մէջ մեծ տեղ կը գրաւեն գիրքերը: Նոյն «Ինքնակենսագրութեան» մէջ, պարտատիրոջ «հատուցումի» զգացումով, Զօրեան կը վերյիշէ հօրենական այգիին փոքրիկ տնակը՝ իր առաջին աշխատասենեակը, ուր անյագ ծարաւով ու յափշտակութեամբ գիշերներ լուսցուցած է սիրած գրողներուն գիրքերուն վրայ:

« Վերյիշելով անցած կեանքիս ուղին, ինձ թւում է, թէ իմ կեանքի երջանիկ օրերը այդ խաղաղ տնակում՝ ցախատանը անցկացրած օրերն են, որտեղ ես ժամանակս անց եմ կացրել սիրելի գրքերի հետ, այգին լցնելով, յատկապէս լուսնակ գիշերներին, իմ նուիրական ու յանդուգն երազանքներով »:

Գիրքերէն ետք «կուգան» գրողները: Թիֆլիսի մէջ բախտը կ՚ունենայ ունկնդիր, խօսակից, երբեմն ալ առաջին ընթերցողը դառնալու հայ գրականութեան մեծ դէմքերէն շատերուն,— Յ. Թումանեան, Ղ. Աղայեան, Շիրվանզադէ, Մ. Աբեղեան, Վրթ. Փափազեան, Վ. Տէրեան, Դ. Դեմիրճեան, Նար-Դոս, իրեն հայրենակից Ց. Խանդադեան.

Խմբագրատուներու եւ ակումբներու, ինչպէս նաեւ ընտանեկան հաւաքոյթներու ընթացքին պատանի հեղինակին [illegible] ջեւ կը մարմնաւորուի գրագէտին [illegible] յատկապէս հայ գրագէտին կերպարը: Զրոյցներուն նիւթը՝ անոնց [illegible] — ինչպէս կը պարզուի Զօրեանի [illegible] րէն — միայն գրականութիւնը եղած չէ: Խօսուեր է գրագէտին [illegible] մարդու կոչումին, անոր պատասխանատուութեան, արուեստին ու կեանքին [illegible] յարաբերութիւններուն եւ այլ խնդիրներու շուրջ: Զօրեան աւելի շատ լսած է [illegible] խօսած: Լսած է բազմաթիւ խրատներ, պատգամներ եւ իմաստուն խօսքեր [illegible] ամէնէն աւելի տպաւորուած է Յով. Թումանեանի մէկ խօսքէն, որ այսօր Զօրեան կը յիշէ. «Արուեստը մի թագուհի է, որ սիրում է նուիրուածութիւն [illegible] չաայլութիւն »:

Ս. ԱՂԱԲԱԲԵԱՆ

(1 Շար.)

ԱԳԱՀՈՒԹԻՒՆԸ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԱՌԱԾՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

Ագահին աչքը, ափ մը հող կշտացուցած է.—

Ոչ ոք կրնայ ժխտել դրամին կարեւորութիւնը: Սակայն տարբեր է երբ մարդ հարուստ ըլլայ եւ չգիտնայ զայն գործածելու մարդկօրէն ընդունուած կանոնները: Ագահը կը սխալի կարծելով թէ, դրամին արժէքը, զայն, մինչեւ մահ պահելու մէջն է, եւ կրնայ ապրիլ, եւ եսասիրաբար վայելել իր բոլոր հարստութիւնը: Հետեւաբար մինչեւ գերեզման անոր աչքը չի կշտանար ոսկիներու շլացքէն, մինչեւ որ մահը չգայ եւ չլեցնէ անոր աչքերը հողով:

Ագահութիւնը ճաշակի պակաս ցոյց կուտայ.—

Ագահութիւնը կը մատնէ մարդու մը տգիտութիւնը, աշխարհային օրէնքները ճանչնալու անկարողութեան, ճաշակի եւ վեհանձնութեան պակաս, աւելին՝ այլասերած մտայնութիւն: Ագահի մը ծոցին մէջ որքան շատ ըլլան այս կարգի վատասերած տիպարներ, այնքան կը շատնան անկանոնութիւններ, ցաւեր ու տառապանքներ անոր մէջ:

[illegible] արարած մըն է ագահը.—

Ագահ մարդը, հարստութիւնը օգտելու, մարդիկ իր ուրացումներուն հաւատացնելու եւ բարի նպատակի մը համար, պէտք եղած օժանդակութեան, իր բաժինը չբերելու համար, կը դիմէ լալկանութեան, եւ սուտով ու կեղծիքով ինքզինքը արդարացնել կ՚աշխատի: Այս հոգեբանութիւնը բարոյազուրկ եւ սմսեղուկ արարած մը կը դարձնէ ագահը, կը դատարկայնէ անոր հոգին եւ ամա[illegible] դարձնէ անոր կեանքը:

Ագահութիւնը դուրս է օրէնքէ.

Ագահութիւնը դէմ է բարոյական [illegible] կրօնքներու, կրօնքը դէմ կը խօս[illegible] պահութեան, ագահութիւնը դէմ է [illegible] կերպարութեան պատգամին, [illegible] կարգ կանոնը դէմ է ագահութեան [illegible] կինքը կը դատապարտէ ագահութիւ[illegible] իր բարիքները առատօրէն շռայլե[illegible] լոր մարդկութեան համար:

Ագահութիւնը այնքան հին է, [illegible] տառապանքը.—

Մարդկութեան ցաւերը բազմա[illegible] տառապանքները ծանրացնող եւ թշուառացնող գլխաւոր պատճառներէն մէկը եղած է ագահութիւնը: Ազգեր եւ ժողովուրդներ, հին հին դարերէ ի վեր բախտացած են, իրենց անկարողի[illegible] խաներու, անարժան առաջնորդներու, անկուշտ բնակալներու գերութեան [illegible] պանքներուն տակ: Անոնք իրենց փառասիրութիւններուն, անձնասիրութեան եւ ագահութեան զոհ դարձ[illegible] են իրենց գլխաւորած, կառավարած նուաճած ժողովուրդները, զանոնք [illegible] հաղորդելով, հարստահարելով, [illegible] տեբաղմի եւ կոտորածներու արհաւիր[illegible] ներուն մատնելով շարունակ, եւ խա[illegible] գարելով անոնց կեանքի ներդաշնակութիւնը ...:

Ագահութիւնը անձկութիւնը կը բերէ.—

Կեանքը պէտք ունի լաւ սնունդի, հագուստի, լաւ բնակարանի: Մարմի[illegible] եւ հոգին ունին իրենց նիւթական եւ բարոյական պահանջները, որոնց համար [illegible] ագահ մարդը դրամ խնայելով, սնանկու[illegible] թիւն կը յառաջացնէ: Հաճոյքներն [illegible] ըստ էութեան անմեղ են՝ արդար, ագահութեան բախելով եւ չափազանցութեան մատնուելով կը դառնան ախտաժէտ [illegible]

ՎԱՆԻՆԱ ՎԱՆԻՆԻ

— Տրամաբանենք սառնասրտութեամբ, պատասխանեց երիտասարդուհին: Նախ որ ձեր ատրճանակը պարապ է ...

Նախարարը զարմանքով քննեց եղելութիւնը, ապա իր ներքնազգեստին գրպանէն հանեց դաշոյն մը:

Վանինա գողտրիկ ժպիտով մը եւ տիրակալութեան դմայլելի շեշտով մը, ըսաւ.

— Նստինք, վսեմաշուք տէր ...

Հանդարտօրէն նստեցաւ բազմոցին վրայ:

— Գոնէ միայնակ էք, հարցուց նախարարը:

— Բացարձակապէս միայնակ, կ՚երդնում, բացագանչեց Վանինա:

Նախարարը, սակայն, ստուգելու համար երիտասարդուհիին խօսքերուն ճշգրտութիւնը, սենեակին շրջանը ընելով, քննեց չորս անկիւնները, ապա նստեցաւ Վանինայէն երեք քայլ հեռու գտնուող աթոռի մը վրայ:

— Ի՞նչ շահ պիտի ունենամ — ըսաւ Վանինա հանդարտ ու քնքոյշ շեշտով մը — սպաննելու կեանքին չափաւոր մարդու մը, որուն տեղը պիտի գրաւէ հաւանաբար տկար այլ սակայն տաքգլուխ անձ մը, որ թերեւս պատճառ պիտի դառնայ թէ իր եւ թէ ուրիշներու կորստեան:

— Ի՞նչ կ՚ուզէք ուրեմն, օրիորդ, հարցուց նախարարը ջղայնացած: Այս տեսարանը ինծի հաճելի չի թուիր եւ պէտք չէ որ շարունակուի:

— Ի՞նչ որ պիտի աւելցնեմ — շարունակեց Վանինա վեհերոտ եւ մոռնալով պահ մը իր սիրալիր ոճը — կը վերաբերի աւելի ձեզի, քան թէ ինծի: Կ՚ուզենք որ քարբոնարի Միսիրիլլիի կեանքը շնորհուի: Եթէ գլխատուի, անոր մահէն ետք դուք շաբաթ մը նոյնիսկ պիտի չապրիք: Այս գործին մէջ ես մասնաւոր շահ մը չունիմ: Առաջին խենթութիւնը որ ըրի, եւ որուն համար կը բողոքէք, միայն զուարճանալու համար էր: Իսկ հիմա, այն առաջարկը որ կը բերեմ ձեզի, պարզապէս բարեկամի մը հաճելի ըլլալու համար է: Ես ուզեցի ծառայութիւն մը մատուցանել մարդու մը՝ որ շուտով իմ հօրեղբայրս պիտի ըլլայ եւ որուն հարստութիւնն ու համբաւը, ըստ երեւոյթին, շատ հեռուները պիտի երթան:

Նախարարը թողուց իր բարկաճայթ երեւոյթը: Այս յանկարծական փոփոխութեան գլխաւոր ազդակը, անկասկած, հանդիսացաւ Վանինայի գեղեցկութիւնը: Ամբողջ Հռոմի մէջ ծանօթ էր վսեմաշուք Նախարարին հակումը՝ դէպի գեղեցիկ սեռը, եւ իր ծպտումին մէջ, իր մետաքսեայ գուլպաներով, իր կարմիր բաճկոնակով, իր արծաթ թելերով երիզուած տաբատով եւ ատրճանակը ձեռքին՝ Վանինան իսկապէս հմայիչ էր:

— Իմ ապագայ եղբօրորդիս, ըսաւ նախարարը, գրեթէ ժպիտով, մեծ յիմարութիւն մըն է որ կը գործէք, եւ ասիկա վերջինը պիտի չըլլայ:

— Կը խորհիմ թէ այսքան մտացի անձնաւորութիւն մը, պատասխանեց Վանինա, գաղտնիքս պիտի պահէ, մանաւանդ Տօն Լիվիոյի մօտ, եւ զձեզ վստահեցնելու համար, սիրելի հօրեղբայրս, եթէ հաճիք պաշտպանեալիս կեանքը շնորհել. ձեզի համբոյր մը կուտամ ...

Այս կէս-կատակի շեշտով խօսակցութիւնը շարունակելով էր որ Վանինա, ինչպէս Հռոմայեցի կիները գիտեն մեծ գործերը ի կատար ածել, յաջողեցաւ զէն ի ձեռին սկսուած խորհրդակցութեան տալ երիտասարդ իշխանուհի Սավելլիի իր հօրեղբօր՝ Հռոմի կառավարիչին առաջին այցելութեան բնոյթը:

Շուտով նախարարը, մինչ ժխտելով սպառնալիքի տակ տեղի տուած ըլլալու գաղափարը, սկսաւ Վանինային բացատրել այն բոլոր դժուարութիւնները որոնք գոյութիւն ունէին Միսիրիլլին ազատելու համար:

Վիճաբանելով հանդերձ, նախարարը Վանինայի հետ կը շրջագայէր սենեակին մէջ: Պատի մեծ վառարանին վրայ դրուած էր կիտրոնի օշարակի սրուակը:

Նախարարը լեցուց գաւաթ մը եւ [illegible] զայն կը տանէր իր շրթներուն, վա[illegible] խմելով զայն, շպրտեց պատուհա[illegible] դուրս, կարծես զուարճանալով.

Պահ մը ետք, նախարարը շաքարա[illegible] նէ մը առաւ շոքոլայի կտոր մը, վա[illegible] նա այս անգամ ալ խլելով զայն, ծծ[illegible] գելով ըսաւ.

— Ուշադրութիւն, ձեզ մօտ ամէն [illegible] թունաւորուած է, որովհետեւ ձեր [illegible] կը ցանկան: Ես է որ, այսպէսով, [illegible] կ՚ընեմ իմ ապագայ հօրեղբօրս կեանքը [illegible] որպէսզի Սավելլիներու ընտանիքէն [illegible] չմտնեմ բոլորովին պարապ ձեռքերով.

Վսեմաշուք Քանիթանցա, խիստ զուա[illegible] ցած, շնորհակալութիւն յայտնեց [illegible] յոյս տուաւ Միսիրիլլիի ազատման [illegible] մար:

— Մեր սակարկութիւնը կնքուա[illegible] գաղաղեց Վանինա, եւ ահա [illegible] ու վարձատրութիւնը ...

Այս ըսելով, համբուրեց նախարար[illegible]
Նախարարը ընդունեցաւ վարձատ[illegible] թիւնը:

— Պէտք է գիտնաք, սիրելի Վանին[illegible] աւելցուց ան, որ ես արիւնահեղութիւն չեմ սիրեր: Մնաց որ, թէեւ ձեզի [illegible] կը թուիմ, սակայն տակաւին երիտ[illegible] սարդ եմ, ու կրնամ ապրիլ տակաւի[illegible] ջան մը՝ ուր այսօրուան թափուած [illegible] նը արատ մը պիտի թողու:

Ժամը երկուքը կը հնչէր, երբ [illegible]

…ութիւններ : Առանց ազատութեան եւ …համաչափութեան, առաքինութիւնները ա–ւելի ծանր կը կշռեն մարդկային կեանքին մէջ : Սնանկացուցիչ ազատութիւն մըն է : Ընտրած կ'ըլլայ հայր մը, դրամ խնայելով իր զաւակներուն համար եւ արգիլելով իր պէտք հանդիսանալով անոնց կրթութեան եւ դաստիարակութեան եւ կործանելով անոնց ապագան :

Համեստութիւնը, գինք լաւ նպատակի համար գործածողը կը բարձրացնէ — Դրամ, գիրք, ժամանակ, այն՝ ատեն արժէք կը ստանան, երբ հանրօգուտ նպատակներու եւ վսեմ խոհականներու յաջողութեան եւ յաղթութեան համար նուիրուին: Ժողովրդականութեան բարերարներ իր գրողներն ու նուիրեալներն են որ, իրենց կենդանութեան կ'արժանանան, յիշուելու եւ յարգուելու երջանկութեան եւ յետ մահու, անոնց կատարած հանրօգուտ գործերը, եթէ մնայուն հանգամանք մը ունին, սերունդէ սերունդ կ'անմահացնեն անոնց անունները :

Ագահին մալը, անօրէնները կ'ուտեն.

Լուսաւորեալ եւ յառաջադէմ ազգերու մէջ, հասարակաց շահերը, գերադաս կը համարուին անհատական շահերէն : Այս գեղ համոզումը, այս վսեմ խոհալը, գիտակցաբար չի խօսիր այսօր մարդու ժամանակակից դարձած եւ մնացեալ սրտին: Ագահը իր «Խոզին եւ Թիւր մեքենումներուն գերին դարձած, մինչեւ գերեզման կը պահէ իր դրամը, իր մահէն վերջ բաժին ձգելու համար անարժան ժառանգորդներու, անօրէն փաստաբաններու եւ կաշառակեր պաշտօնեաներու :

Ագահը պահելով կը մեղանչէ, շռայլը ծախելով —

Առաքինութիւններ եւ մոլութիւններ միասին սանձուած են, մարդկային բնութեան մէջ: Ագահութիւններ եւ անյագութիւններն են որ կը զարգացնեն մոլութիւնները : Ագահը կը մեղանչէ պահելով իր դրամը, փոխանակ բարիքի աղբիւր մը դարձնելու եւ հանրութեան օգտին ծառայեցնելու զայն : Իսկ շռայլը կը մեղանչէ, անձնասէր ըլլալով մսխումներու, փոխանակ իր ունեցածէն մէկ մասը խնայելու նեղ օրերու համար՝ զէթ ի հարկին, ուրիշներուն կարօտ չըլլալու համար :

Ագահութիւնը դէմ է Աստուծոյ եւ Մարդկութեան —

Ագահ մարդիկ, ընդհանրապէս, մեծահարուստ ըլլալու տենչէն վարակուած, խտրութիւն չեն դներ միջոցներու մէջ : Վայելքներ մեզմէ չեն սպեր սաելը, խարդախութիւնները, մարդիկ խաբելը եւ կողոպտելը, օր ցերեկով, իրենց խաւարութեան մէջ եւ կամ ուրիշ ապարէզներ գրաւած : Բարոյապաշտ մարդիկ կը կարծեն թէ դրամն ու հարստութիւնը կը սրբեն ամէն մեղք, կը ջնջեն ամէն արատ խղճմտանքի վրայէն, եւ այսպէսով ալ իրենք իրենց կը նուաստացնեն, յաչս Աստուծոյ եւ Մարդկութեան :

ԱՐԻՍՏԻՍ ԹԷՔԷԵԱՆ

ԽԱՆԱՍՈՐԸ...

—o—

Խանասորը (Կարմիր Տուն կամ Կարմիր Օբեւան) հազարամեայ մեհեան մը եղած է վրէժի անողոք աստուածութեան ասպէր վկայութիւններով եւ պատգամներով :

Աւանդութիւնը դաշտին տուած է կարմիր ածականը, արիւնի հեղեղներու պատմութեանց առընչութեամբ :

Լենկթիմուրն եկած, անցած է այդ դաշտէն: Ճելալէտտին եւ միւս հրէշները արիւնարբու եւ ի վերջոյ Շարաֆ պէկը Մաղրիկ, իրենց աշխարհաւեր արհաւիրքներով հոն ծանր նստեր եւ արիւն են լակեր :

Եւ սակայն վրէժխնդրութեան աստուածը միշտ ալ պատրաստած է ամէն տեսակ բռնաւորները, ոճրագործները :

Քաջութեան օրրան է Խանասորը, Աբաուլի վահանին ապաւինած, հայեացքը յաւիտենական Մասիսին, Վարագին, Նեմրութին եւ Սիփանին :

Աթենացին ու Հռովմէացին, Մակեդոնացին եւ դեռ ուրիշներ ապաստան գըտած են շրջակայ գիւղախումբին հայ խրճիթներուն տակ, որոնք չկան հիմա :

«Արիւնը արիւնով պէտք է մաքրել» ; խորհուրդը խմատնադոյն ծնունդն է Կարմիր Տունին, վրէժը անսահմ ցընցումներով խորտակած է բռնութիւնները, զալոց սերունդներուն կտակելով անկորնչելի յուշարձաններ եւ անգէր յիշատակութիւններ :

Ոչ խաչքար, ոչ տապան եւ ոչ ալ քաղքենի արուեստով հսկայ կոթողներ :

Վրէժի զօրութիւնը՝ Տորք – Անգեղեան ճանկերով, լեռներէն ապառաժներէն ժայռեր. պոկեր ու գետեղեր է հոն՝ ուր տուրք մը կայ, հերոսի մը, ռազմիկի մը նշխարները կան մայր հողին յանձնուած :

Հսկայ, անշարժ ճերմակ քար մը «Երիցածոր»էն անդին՝ Աւետիսեանի եւ ընկերներու աճիւնին վրայ, տհայրն ժայռակտոր մը՝ Պետոյի, Մարտիկի անվեհերութիւնը յիշատակող, Գարահիսարի լեռնալանջին :

Եւ վերջապէս, Խանասորի դաշտին կեդրոնը, սառնորակ ու բարակավազ աղբիւրին ափը, Արշաւանքի զոհերու աճիւնը պահպանող՝ խոշոր քարերու բլուրը:

Հոն դարերու սորկութեան շղթաները փշրող հայ փէտայու բազկին ու բռունցքին, հուրին ու սուրին հարուածներէն ահաբեկ՝ ցեղը աղաղակեց —

«Եամաճ Աստուած, Փետան եկաւ . ո՞ւր փախչինք »:

Աշխարհ լսեց արշաւանքի մանրամասնութիւնները ու զարմացաւ, համոզուեցաւ որ՝ դարերու խոր քունէն արթնցած է հայ ցեղը եւ զէնքին փարած : Ցնցուեցաւ Ելտըզի Գազանը իր որջին մէջ :

Նկուն կուրծքերը բարախեցին եւ ազատութեան կայծերը տարածուեցան գիւղէ գիւղ, քաղաքէ քաղաք.

Ո՜ հրաշագործ վրէժխնդրութիւն :

X

1917 Յուլիս 25··· Քսաներորդ տարեդարձը Խանասորի արշաւանքին :

Ճամբորդներ չէին, ոչ ալ ուխտաւորներ, այլ բազմութիւն մը գինուորեալներու ...

Երբ Աբաուլի լանջերէն հրաժեշտ տալով ոտք կը դնէին դաշտը պատմական, մօսինները արձագանգեցին մինչեւ Խանա Պարի եւ հեռուները :

Հզօր եւ անպարտելի ուժ մը, ակընթարթի մը մէջ ձիերէն վար քաշեց չորս հարիւր ուխտեալները եւ բոլոր շուրթերը երկիւղածութեամբ զգան մայր հողին, ուրկէ անցեր էին մօտ երեք հարիւր կտրիճներ ու քսան ամահներ իրենց արիւնովը պատանքուեր :

Այդ օրերու Ղեւոնդ Երէցը, Ներսէս արք. Մելիք-Թանգեան, արտասանեց ազօթք – սրբասացութիւնը, իր արցունքներուն ցօղը կաթեցնելով արիւնաներկ մարգերուն վրայ :

Ահա նաեւ սրբավայրը :

Լռութիւն, եւ ծունկի են բոլորը : Արցունքը, յաղթանակի վրէժառութեան օգեպար արցունքը լճացաւ բոլոր ակնաղբիւրներուն մէջ :

Դաշտային անշուք սեղան մը եւ Վրէժը պատարագիչ :

Անմառչելի Խանասորը, ուրկէ օձն իր պորտով, Թռչունն իր թեւով անկարող էր անցնիլ, հայ յեղափոխականի, հայ ռազմիկի յաղթանակովը կը ցնծայ :

Եօթն օր ու եօթը գիշեր խրախճանք է, հրացաններու զորգոռոցը, ռումբերու որոտը իրար խառնուած :

Եօթն օր ու եօթը գիշեր երախտագիտութեան ու պաշտամունքի արարողութիւն, Հայու արդար հպարտանքը վերապրուած մայր հողին վրայ :

Վերջին գիշերն է, պիտի բաժնուինք քարաբլուրէն : Տխուր են բոլորը :

Մարդահասակ խարոյկն ու ծաղիկները գիշերուան լռութեան մէջ՝ մեղմ կը ժպտին Աբաուլի կատարին թառած լուսընկային կանթեղովը :

Ամէն մէկը մտածում մը, ամօթանքի, պարտատացի զգացում մը ունի :

Ջի բարեր գալ, շիրիմները օրհնել, տարեդարձ տօնել, զգալ, փառաբանել ու հեռանալ :

Պէտք է լուծել նաեւ Պետոյի եւ Մարտիկի վրէժը: Պէտք է քանդել հայակեր զազաններու որջը: «Խոնարհ հերոս» մըն է փափաքողը :

Եւ խումբը առանց աղմկալի ժողովներու կըքոտ վիճաբանութեանց, կը պատրաստուի, գէպի առու որջը արշաւել :

Հոն են Սամսոն խանը, Բժիշկ Վարդան Յովհաննիսեանը, Գեղամը Նորքցի, Սալ։ վարը Մահլամցի եւ դեռ ուրիշներ, քաջ զաւակներ Հայ Յեղափոխական Դաշնակցութեան :

Դէպի նոր Խանասո՜ր :

ԱԶԳԻՆ

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԿՈՍՏԱՆ ԶԱՐԵԱՆԻ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆԸ

Ծանօթ գրագէտ Կոստան Զարեան եւ աղջիկը՝ Նուարդ Հայաստան կը գտնուին քանի մը շաբաթներէ ի վեր: Յուլիս վեցին Կ. Զարեան շահեկան դասախօսութիւն մը տուաւ «Լէօնարտօ տա Վինչին եւ Հայաստանը» նիւթին շուրջ :

«Նաւը լերան վրայ» եւ այլ արժէքաւոր գործերու հեղինակը քննութեան առած է իտալական Վերածնունդի մեծ գէմքերէն նկարիչ, քանդակագործ եւ միեւնոյն ատեն գիտնական Լէօնարտօ տա Վինչիի «Ատլանտեան մատեանը» եւ փաստերով ցոյց տուած թէ 1482ին մեծ արուեստագէտը գտնուած է Միջին Արեւելք (Կիպրոս, Կիլիկիա, Հայաստան), ուր ուսումնասիրած է տեղական բարքերը, հետաքրքրուած է հայկական ճարտարապետութեամբ, կատարած է չափագրութիւններ եւ իրեն հետ Իտալիա տարած է գծագրութիւնները :

Դասախօսութեան եւ տեղի ունեցած է մտքերու փոխանակում :

ՈՏՆԱԳՆԴԱԿ – ՆՈՐԷՆ ՅԱՂԹԱԿԱՆ

Նոր յաջողութիւն մը եւս արձանագրեց Երեւանի «Սպարտակ» ոտնագնդակի խումբը, այս անգամ Աւստրիացիներուն դէմ, 1–3ով :

ԴԱՇՆԱԿԻ ԳՈՐԾԱՐԱՆ

Մօտաւորապէս տարի մը պիտի աւարտի դաշնակի գործարանին շինութիւնը, Զարթօնք Թաղին մէջ, Երեւան: Յետագային հետզհետէ պիտի մեծցուի գործարանը ու կարելի պիտի ըլլայ շինել տարեկան 10·000 դաշնակ՝ «Երեւան» վաճառանիշով :

ՆՈՐ ԳՈՐԾԱՐԱՆՆԵՐ

Նախապէս, քաղելով Հայաստանի թերթերէն, գրած էինք Կիրովականի արուեստական մետաքսի գործարանին մասին: Անգլիայէն բերուած մեքենաներով սարքաւորուած այս գործարանը ոչ միայն Հայաստանի, այլ եւ Խ. Միութեան ամէնէն մեծ ձեռնարկութիւններէն մին պիտի ըլլայ, երբ աւարտի ի մօտոյ : Գործարանը արուեստական մետաքսի թել պիտի հայթայթէ Անդրկովկասի հիւսուածեղէնի գործարաններուն :

⋏

Զանգեզուրը հաչակաւոր է իր երկնամերձ լեռներով, կոյս անտառներով, անդնդախոր կիրճերով եւ արագահոս գետերով: Ներկայիս այս բոլորին վրայ պէտք է աւելցնել նաեւ իր ընդերքի անսպառ գանձերը՝ մոլիպդէն, պղինձ, երկաթ, բազմատեսակ շինանիւթեր :

Տարիներէ ի վեր սաեղծուած են արդիւնաբերական մեծ ձեռնարկութիւններ եւ աւաններ: Ներկայիս արագ թափով կը շինուի նոր գործարան մը եւս, Ագարակի պղինձի եւ մոլիպդէնի գործարանը :

…ը Քաթանցարան ընկերացաւ Վանի–նային՝ մինչեւ պարտէզին փոքրիկ դուռ–ը :

Յաջորդ օրը, երբ Նախագահը ներկայացաւ պատին, բաւական նեղուած այն տաղտկալի անդրադարձութեան շնորհիւ երկ–կութիւնէն զոր պիտի ընէր, Նորին Սրբութիւնը լսաւ .

— Ամէն բանէ առաջ, շնորհ մը պիտի խնդրեմ ձեզմէ : Ֆորլիի քարդինալին մէկ մէկը որ մահուան դատապարտուած : Այս միտքը քունս կը փախցնէ : Պէտք է ազատել այդ մարդը ...

Նախագահը, տեսնելով որ Պապը, իրեն համաձայնեց էր, շատ մը առարկութիւններ ըրաւ եւ ի վերջոյ հրամանագիր մը պատրաստեց զոր Ն. Սրբութիւնը ստորագրեց՝ հակառակ սովորութեան :

Վանինա կը խորհէր թէ թերեւս յաջողէր իր սիրականին շնորհն ստանալ, եւ … կը կասկածէր որ զայն պիտի … : Նախորդ իրիկունը Միսիրիլի Վանինայի խոստովանահօր կողմէ ստացաւ ծրար մը ուտելիքներու, …ակով մը՝ որ իրեն կը յանձնարարէր …ութեան կողմէ ղրուած ու–…ները ..

Հաղորդելով որ Ֆորլիի քարդինալի …որ պիտի փոխադրուէին Սան Լէոյի …, Վանինա փորձեց անոնց Չիթթա… անցքի միջոցին տեսնել Միսիրիլին :

Բանտարկեալներէն քանի մը ժամ առաջ հասաւ այս քաղաքը :

Հոն գտաւ իր խոստովանահայրը՝ Աբբա Քարին, որ քանի մը օրով զինքը կանխած էր :

Աբբան Միսիրիլիի բանտապահին համաձայնութիւնը յաջողած էր առնել, որպէսզի դատապարտեալը կարողանար ներկայ ըլլալ կէս գիշերուան պատարագին՝ բանտին մատուռին մէջ :

Աւելին, եթէ Միսիրիլի համաձայնէր որ իր թեւերն ու ոտքերը շղթայի զարնէին, բանտապահը պիտի քաշուէր դէպի մատուռին դուռը, առանձին պիտի թողուր զանոնք, հոգ չէ թէ շլսէր անոնց խօսքերը, միայն թէ կարողանար տեսնել բանտարկեալը, որուն պատասխանատուութիւնը ստանձնած էր :

Վերջապէս հասաւ օրը՝ ուր պիտի վըճռուէր Վանինայի ճակատագիրը

Առաւօտէն իսկ առանձնացաւ, ու փակուեցաւ բանտին մատուռին մէջ :

Ո՞վ կրնայ ըսել այն միտքերը որոնք զինքը շարչրկեցին այս երկարաձիգ օրուան ընթացքին :

Միսիրիլին բաւ բաւականին կը սիրէ՞ր զինք, կարենալ ներելու համար իրեն :

Զայն մատնած էր, եւ սակայն փրկած էր անոր կեանքը :

Երբ իր խռովատանջ հոգիին մէջ խոհականութեան ցոլք մը կը ծագէր, այն ատեն Վանինա կը յուսար թէ Միսիրիլի պիտի յօժարէր Թողուլ Իտալիան եւ մեկնիլ իրեն հետ : Եթէ մեղանչած էր, ատիկա իր անզուսպ սիրոյն արդիւնքն էր:

Երբ ժամը չորսը հնչեց. իմացաւ հեռուէն սալայատակներուն վրայ քարապինիկներու ձիերուն ոտնաձայները :

Այդ ձիերուն իւրաքանչիւրի սմբակոբուն յառաջացուցած աղմուկը կ'արձագանգէր իր հոգիին խորը :

Շուտով զանազանեց բանտարկեալները փոխադրող սայլերու անիւներուն թաւալումը: Անոնք կանգ առին բանտին հանդիպակաց փոքր հրապարակին վրայ :

Տեսաւ երկու քարապինիկներ որոնք կը բարձրացնէին սայլին մէջ մինակ եղող Միսիրիլին: Այս վերջինը այնքան ծանրաբեռնուած էր շղթաներով, որ չէր կրնար գոյգն շարժում մը իսկ ընել :

— Գոնէ դեռ կ'ապրի, մրմնջեց արտասուալից, տակաւին չեն թունաւորեր զինքը ...

Երեկոն անողոք եղաւ :

Խորանին բարձրութեան վրայ դրուած կանթեղ մը միայն, որուն համար ձէթի խնայողութիւն կ'ընէր բանտապահը, կը լուսաւորէր մթայլ մատուռը :

Վանինայի նայուածքը կը յածէր տապանաքարերուն վրայ մէկ քանի միջին դարեան ազնուականներու, որոնք մեռած էին մերձակայ բանտին մէջ :

Անոնց դամբանները դաժան երեւոյթ մը ունէին:

Երկար ատենէ ի վեր բոլոր աղմուկները դադրած էին: Վանինան բոլորովին ընկլուզուած էր սեւ մտածումներու մէջ:

Կէս գիշերը հնչելէն քիչ մը ետք, իրեն թուեցաւ լսել թեթեւ աղմուկ մը, նման ձախաարիկի մը թռիչքին :

Ուզեց քալել եւ նուաղած ինկաւ խորանին ցանկապատին առջեւ :

Նոյն պահուն, երկու ուրուականներ իր քովը գտնուեցան : Մին բանտապահն էր, միւսը՝ շղթաներով ծանրաբեռնուած Միսիրիլին :

Բանտապահը բացաւ լապտեր մը, դրաւ զայն խորանին ստորոտը՝ Վանինային քով, այնպէս մը որ այս վերջինը կարողանար լաւ մը տեսնել բանտարկեալը : Եւ այնուհետեւ, քաշուեցաւ մատուռին խորը, գրան մօտիկ :

Հազիւ բանտապահը հեռացաւ, երբ Վանինա նետուեցաւ Միսիրիլիի վիզը : Զայն իր բազուկներուն մէջ սեղմելով, զգաց միայն շղթաներուն մահասարսուռ պաղութիւնը : «Ո՞վ տուաւ անոր այս շղթաները » խորհրդածեց : Ոչ մէկ փափաք զգաց համբուրելու իր սիրականը :

Այս տաժանքին յաջորդեց ուրիշ մը՝ աւելի խոցոտող: Իրեն թուեց թէ Միսիրիլի գիտակ էր իր ոճիրին, այնքան որ սառն եղած էր անոր ընդունելութիւնը :

ՍԹԱՆՏԱԼ

(12 Շար.)

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ԳԱՑՈՂ
ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Մեր բաժանորդներու արձակուրդի շրջանը, արձակուրդի շրջանն է նաեւ «Յառաջ»ի պաշտօնէութեան։ Այդ իսկ պատճառով Թերթիս վարչութիւնը Յուլիսին եւ Օգոստոսին, սովորականէն շատ աւելի ծանրաբեռնուած է եւ ջերմօրէն կը խնդրէ իր հաւատարիմ բաժանորդներէն, որ աւելի չծանրաբեռնեն իր գործը հասցէներու առժամեայ փոփոխութիւններով։

Յառաջ *միշտ իր կարելին կ'ընէ գոհացում տալու համար իր ընթերցողներուն, բայց կը խնդրէ նաեւ որ անոնք չդժուարացնեն իր գործը։*

Այս տարի, վարչութիւնը որոշած է ընթացք տալ միայն ԲԱՑԱՌԻԿ եւ ՍՏԻՊՈՂԱԿԱՆ դիմումներու հետեւեալ պայմաններով.— դիմումները պէտք է ըլլան գրաւոր, ընթացք չի տրուիր հեռաձայնով եղած դիմումներուն։ Կցել հինգ Ն. Ֆ. եւ սովորական հասցէն։ Դիմող բաժանորդը պէտք է վճարած ըլլայ ընթացիք տարեշրջանը (1961)։

×

Միայն արձակուրդի շրջանին համար, բաժանորդագրութեան սակն է.
Ֆրանսա.— *Ամսական* 7 Ն. Ֆ.
Արտասահման 10 Ն. Ֆ.։

Շնորհակալութեամբ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Գօմոնի Կ. Խաչի մասնաճիւղս շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները Տիկին Վարդուհի Փափազեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի։ Գ. Գ. Միքայէլ Եավէրէքեան Ն. Ֆ. Գօմոնի դպրոցին։ Գրիգոր Գաղտասարեանէ տասը Կապոյտ Խաչին։ Տէր եւ Տիկին Ճանիկ Փէքմէզեանէ 25 Ն. Ֆ. նոյնպէս դպրոցին եւ Տէր եւ Տիկին Գագիկ Շալճեանէ տասը Կ. Խաչին։

Վարչութիւնս իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ այս տխուր առթիւ Փափազեան, Գալուխեան (Մխիթեք), Տէր Գօղոսեան, Թէրզեան ընտանիքներուն եւ բոլոր պարագաներուն։

Նոյնպէս շնորհակալութեամբ ստացած է Տիկին Ուստիկեան – Խրիմեանէ 10 Ն. Ֆ. Տիկին Բարսիկեանի կսկծալի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի։

Հ. Յ. Դ.

Հ. Յ. Դ. ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԵՒՐՈՊԱՅԻ Կ. Կոմիտէն, ստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրէ Ուս. Միութեան բոլոր անդամները, այս Չորեքշաբթի ժամը 20-30ին, Մշակոյթի Տան Շ. Միսաքեան սրահը։

ՓՈԽԱՆ ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏԻ

Այրի Տիկին Մաքրուհի Խրիմեան իր ամուսնոյն ԱՐՄԵՆԱԿ ԽՐԻՄԵԱՆի մահուան Գ. տարեդարձին առթիւ, փոխան հոգեհանգիստի քառասուն Ն. Ֆ. կը նուիրէ Աղքատախնամին, երեսուն Ն. Ֆ. «Հայ-Բոյժ»ին եւ տասը Ն. Ֆ. «Յառաջ»ին։ (Ստանալ Յառաջէն)։

ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՕՐԸ
ԽԱՆԱՍՈՐԻ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ ԱՌԹԻՒ
ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Խանասորի Արշաւանքի 64րդ տարեդարձը կը տօնուի նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէին եւ մասնակցութեամբ Շրջանիս բոլոր ենթակոմիտէներուն ու խումբերուն, ինչպէս նաեւ՝ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդին եւ Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղերուն։

Յուլիս 30ին, Կիրակի ամբողջ օրը, Վալապրի ծառախիտ անտառին մէջ։

Շրջաններու ենթակոմիտէներու եւ խումբերու վարչութիւնները այժմէն պէտք է վարձեն իրենց մասնաւոր օթոքարները։

×

Խանասորի դաշտահանդէսին երթալու համար, օթօքարը Գօմոնէն կը մեկնի Կիրակի առաւօտ, Յուլիս 30ին, ժամը 8ին, Պառ Ռոբոնտի *առջեւէն։*

Բոլոր անոնք որ կը փափաքին օթօքա*րով մեկնիլ կրնան նախօրօք արձանագրուիլ, հետեւեալ ընկերներուն մօտ, Յ. Նիկողոսեան, Վ. Տ. Վարդանեան եւ Սերժ Սարգիսեան, երթեւեկի համար 4 Ն. Ֆ. վճարելով։*

Խճողումի տեղի չտալու համար, կը խնդրուի չսպասել վերջին վայրկեանին։

×

Խանասորի արշաւանքի տօնակատարութեան առթիւ Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր ենթակոմիտէի վարչութիւնը դիւրութիւն տալու համար հանդէսին մասնակցիլ ուզող հայրենակիցներուն, օթոքար մը վարձած է որ կը մեկնի Կիրակի առաւօտ ժամը 7-30ին Փլաս տ'Իճէնէն, *ընկ. Քէօսէեանի խանութին առջեւէն։ Վերադարձ իրիկուան ժամը 20ին։ Արդէն իսկ ապահովեցէք ձեր տոմսերը Քէօսէեանի* (ֆօբօ Ռենս, 2 Րիւ Պեռնար տիւ Բուա), *Ա. Պետրոսեան մսավաճառ* 22 Րիւ տէ Փըթիթ Մառի *եւ գրավաճառ Գ. Ծերիկեանէ* 13 Րիւ տէ Տոմինիքէն։

×

ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ
ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԲԱՑՕԹԵԱՅ ՀԱՆԴԷՍ

Հերոսներու Օրուան առթիւ, կազմակերպուած Լիոնի եւ Տէսինի կոմիտէներուն կողմէ։

30 Յուլիս, Կիրակի առաւօտէն մինչեւ երեկոյ, Կապիլեոնի *որձարանին զովասուն ու գեղատեսիլ պարտէզին մէջ։*

Պիտի խօսի Ընկ. ՄԻՍԱՔ ՄԻՐՋԷ

Գեղարուեստական բաժին ու հաճելի անակնկալներ։

Ճոխ պիւֆէ, խորոված ու աղանդերներ։ Մատչելի գիներով։

Կը հրաւիրուի Լիոնի եւ Տէսինի Հայութիւնը։

Մանրամասնութիւնները առանձին յայտագրով։

×

ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Խանասորի արշաւանքի 64րդ տարեդարձը կը տօնուի Կրընոպլի մէջ, նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Եօթնեղբայրեան ենթակոմիտէին, մասնակցութեամբ Լանսէի Մուրատ խումբի եւ Ընաժի Գէորգ Չաւուշ խումբի։

Այս Կիրակի ամբողջ օրը Նաբօ տը Պօրկարի *ծառաստանին մէջ։ Բարձրախօսի վրայ պիտի լսուին հայկական սալեր։*

Ճոխ պիւֆէ։

Օթոքարը կը մեկնի սովորական վայրէն, սովորական ժամերուն։

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՃԱՄԲԱՐ
ՕԳՈՍՏՈՍ 1-31
AGDE (Hérault)

Միջերկրականի կապոյտ ջուրերու ափին։ Խաղաղաշտ՝ եւ լողանք։ Խմբական պտոյտներ, դասախօսութիւններ եւ գեղարուեստական երեկոյթներ։

ՕՐԱԿԱՆ 9.50 Ն. Ֆ.

Արձանագրութեան համար դիմել՝ ամէն Ուրբաթ երեկոյեան ժամը 9էն – 10, եւ Շաբաթ օրերը ժամը 4 – 8, 17 Րիւ Պըռ.

Գաւառը դիմել հետեւեալ հասցէներուն.—
ՄԱՐՍԷՅԼ.— Գազարեան Վուայաժանս, 31, Լա Քանըպիէռ։
ԼԻՈՆ.— Պէրպէրեան, 39 Րիւ Տիւնուառ։
ՎԱԼԱՆՍ.— Մաղաքեան, 14 Րիւ Ֆրանքլէն։
ՏԷՍԻՆ.— Լիւլէճեան, 16 Րիւ Քոլի։
ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆ.— Խրիմեան, 2 Րիւ Ռապըլէ։
ՆԻՍ.— Գարբիէլեան, 19 Պուլվ. Մանեան։

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. — Հատը՝ 0.25 Ն. Ֆ.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 26 ՅՈՒԼԻՍ

MERCREDI 26 JUILLET 1961

ԼԷ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9161 — 37EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 17ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4962

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՄՈՒԹ ԱՄՊԵՐ

Վերջին շաբաթներու անցուդարձերը ...իջազգային փոթորկոտ մթնոլորտին մէջ այն տպաւորութիւնը կը թողուն, որ «մութ ամպեր» կը սկսին կուտակուիլ քաղաքական հորիզոնին վրայ :

Պերլինի, Քուվէյթի, Պիզերթի, Քոնկոյի, Լաոսի տագնապները, Ալժերիոյ խնդիրը, հիւլէական զէնքերու, ապազինման եւ այլ ամենաթեժ հարցերու շուրջ տեղի ունեցող անվերջանալի վիճաբանութիւնները ակամայ յուսահատութեան կը մղեն մարդս :

Եթէ այս բոլորին վրայ աւելցնենք նաեւ ռազմամարտ երկու մեծ ճակատներու ...ած սպառազինման վարկերը աւելցնելու մասին՝ պատկերը կ'ըլլայ կատարեալ :

Ծանր սպառնալիքներու ենթարկուած ...խաղաղութիւնը :

Սակայն «խաղաղութեան» մասին ամէն բարձրաձայն կը խօսի ա՛ն, որ ամէնէն շատ կը սպառնայ բռնաբարել զայն :

Յուլիս 9ին Մոսկուայի մէջ, զինուորական ակադեմիաներու շրջանաւարտներուն առջեւ երկար ճառ մը խօսելով, ...իթա Խրուշչեւ կը յայտարարէր .

— Ընկերնե՛ր, Սովետական Միութիւնը խորապէս խաղաղասէր պետութիւն է : Աշխարհի մէջ չկայ ուրիշ երկիր մը, որ ...ան շատ բան ընէր կայուն խաղաղութեան եւ միջազգային համագործակցութեան ապահովութեան համար :

Եւ իր ըսածը հաստատելու համար կը ...էր կարգ մը օրինակներ .— Լեհաստանի առաջարկը Եւրոպայի կեդրոնը ատոմիւլէական գօտի մը առնելու մասին ... Ատլանտեան ... հողին վրայ գտնուած օտար ...ներու պարպումը : Երկու ճակատներու միջեւ ոչ-յարձակողական դաշինքի ...կնքումը : Ծանրարժէք յարձակումը ...ելու համար՝ չէզոք գօտի երկու ...երը գտնուող զինուած ուժերու փոխադարձ ռազմակայանները եւ օդային յանձնաժողովներու ստեղծումը :

Խրուշչեւ կը գանգատէր, որ չեն ընդունուած այս առաջարկները, որոնք ...ն նպատակին «միջազգային լարուածութեան թուլացման, պաղ պատերազմի ...ջնջման եւ փոխադարձ հասկացողութեան բարելաւման» : Կը խոստովանի ...որ նոյնիսկ անոնց ընդունուելը ...գործային, բնդհանուր եւ լրիւ զինաթափումը կը մնայ ամենագլխաւոր ...որուն լուծումը արմատապէս ...պիտի վերջ դնէր միջազգային ամբողջ կացութեան եւ վտանգութիւն կը ներշնչէր ...թէ չի բռնկիր համաշխարհային ...պատերազմ :

...ամէնէն աւելի չէզոք կը դնէր ...եւ Գերմանիոյ խոցելի խնդիրներուն վրայ :

... կը յիշուի, 1958 Նոյեմբերին ...ի մենատէրը յուշագիր մըն էր ...Մ. Նահանգներու, Ֆրանսայի եւ ...ոյ կառավարութեանց, պահանջելով ...վեց ամիս պարպել արեւմտեան Պերլինը. Տեւած մը վերջնագիր :

...Դաշնակիցները տեղի չտուին :

...չեւ հնազանդեցնել կ'որոշէ ... որ կը ...արեւելեան Գերմանիոյ ...թեան հետ անջատ հաշտութեան դաշնագիր մը կնքելու մասին :

... շուրջ երեք տարիէ ի վեր ... կը մնայ խնդիրը : Դաշնակցային ...նախ եւ դէմք ճշդած է այս հարցին ... արեւմտեան դաշնակիցներու ...:

Յուլիս 20ին Ֆրանսայի Ազգային ժողովը ... գերմանական խնդրով, ... համար սպառազինման ... նոր սպառնալիքն : ... երեսփոխաններն ալ — բացի հա—

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՊԻԶԵՐԹ

ԱՄԷՆ ԲԱՆ ՎԵՐՋԱՑԱԾ ՉԷ

—o—

ՊՈՒՐԿԻՊԱ ՔԵՆԵԴԻԻ ԿԸ ԳՐԷ

—o—

Պուրկիպա շատ ուրախ էր որ ՄԱԿի ընդհ. քարտուղարը անմիջապէս պատասխանած է իր դիմումին եւ Թունուզ ժամանած : Երբ յայտնեց իր այդ ուրախութիւնը, «պարտականութիւնս էր» պատասխանեց Համըրշոլտ մարդը իր արեւելեան խօսակիցին :

Համըրշոլտ որոշեց Պիզերթ չերթալ, իր պաշտօնն է Թունուզիայի տրամադրութեան տակ գտնուիլ իր «լաւագոյնը ընելու համար» Պիզերթի հարցին կարգադրութեան ուղղութեամբ : Արդէն իրմէ առաջ ալ, դիւանագիտական մեծ եռանդով կը տիրէր Հայրապետական ... մէջ :

Մարոքի Թագաւորին արտակարգ դեսպանը կարգով խօսած էր Հապիպ Պուրկիպայի, ապա Ֆերհաթ Ապպասի եւ «Ա. Հ.Ա.Կ»ի միւս անդամներուն հետ :

Միւս կողմէ, Հապիպ Պուրկիպա որդի նամակ մը յանձնած է Նախագահ Քենեդիի, հօրը կողմէ : Թէեւ այս նամակին պարունակութիւնը ծանօթ չէ, բայց կը կարծուի թէ Պուրկիպա անգամ մը եւս կը բողոքէ Ֆրանսական «յարձակման» դէմ եւ կը չեշտէ թէ Ֆրանսա չի հնազանդիր Ապահովութեան Խորհուրդի հրահանգներուն :

Պուրկիպայի որդին, որ իր երկրին դեսպանն է Ուաշինկթընի մէջ, մօտ մէկ ժամ տեսակցութիւն ունեցած է արտաքին նախարար Տին Ռըսքի հետ եւ պարզած այն նոյն պատկերը զոր Մոնճի Սլիմ պարզած էր Ապահովութեան Խորհուրդին մէջ : Երբ տեսակցութենէն ետք, լրագրողները կը հարցնէին իրեն թէ ի՛նչ եղած է խօսակցութեան եզրակացութիւնը, Պուրկիպա որդի, շատ չոր չեշտով մը ըսած է .— «Կացութիւնը քաջալերական չէ : Կը թելադրեմ որ ազատ աշխարհը միջամտէ ուրիշ աշխարհի մը միջամտութենէն առաջ» : Պարզ է որ երկրորդ Պուրկիպան կ'ակնարկէր Խորհ. Միութեան :

Ըսինք նաեւ թէ Ֆրանսան ալ բողոքագիր մը ներկայացուցած է Ապահովութեան Խորհուրդին, որուն մէջ կը չեշտէ թէ «արհամարհելով մարդոց իրաւունքը, Թունուզ վրէժ կը լուծէ Ֆրանսացի քաղաքայիններէ» :

Բողոքագրին մէջ, Ֆրանսա Ապահովութեան Խորհուրդին ուշադրութիւնը կը հրաւիրէ կարգ մը կէտերու վրայ .— Ա) Թունուզեան իշխանութիւնները դիտումով, կիներ եւ երախաներ խառնած են բանակին եւ Ազգային Պահակախումբին, որոնք Ֆրանսացիներուն վրայ յարձակեցան : Այդ է քաղաքային զոհեր դառնալուն գլխաւոր պատճառը : Բ) Ֆրանսական հրամանատարութիւնը, արդարեւ, հրահանգ տուած էր օդային ուժին որ չմիջամտէ բնակուած շրջաններուն մէջ : Ծովակալ Ամման ոչ նապալմ ռումբեր ունէր, ոչ ալ Պէ. 26 : Գ) Մեր առողջապահական խնամքներու առաջարկները մերժուեցան Թունուզցիներու կողմէ : Անկէ զատ, Ֆրանսացիները կը ծանրանան իրենց հպատակներու (բոլորն ալ քաղաքային) ձերբակալութեան վրայ :

× Թունուզի մէջ Շարլ տը Կոլ փողոցը այսուհետեւ պիտի կոչուի «Սահմանադրութեան 233 — Նահատակ» :

Ծանօթ է որ 233 թիւ Սահմանադրութեան կը խորհրդանշէ Թունուզցիներուն նահատակ պահանջները եւ Նահատակ այն շրջանն է որ, Պիզերթի մօտ, գրաւուած է Ֆրանսական ուժերու կողմէ :

× Արաբական Լիկան գանձակ նիստ մը ետք խստօրէն քննադատեց Ֆրանսական «յարձակումը» եւ որոշեց «զինամթերքով եւ զինուորներով օգնել Թունուզիայի», Թունուզցի պատուիրակը Թալեպ էլ Ծահապի յայտարարած էր թէ Թունուզեան ինքնիշխանութեան մէջ կը նկատէ Ֆրանսայի հետ :

× Անգլիոյ արդարութեան նախարարը եւ երեսփոխանական ժողովին առջեւ յայտարարեց թէ Պիզերթ կարեւոր է Արեւմուտքի պաշտպանութեան համար :

× Խորհ. Միութեան հանրապետութեան նախագահը Պրէժնեւ յայտարարեց թէ Թունուզիայի վրայ Ֆրանսական «յարձակումը» լուրջ վտանգ մըն է համաշխարհային խաղաղութեան համար :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԼՈՆՏՈՆ ժամանած է Մ. Նահանգներու պաշտպանութեան նախարարը՝ Մաքնամարա եւ անմիջական տեսակցութիւն ունեցած է Անգլիոյ պաշտպանութեան նախարար՝ Ուաթքինսընի հետ, Պերլինի ապահովութեան համար ձեռք առնուելիք միջոցներուն շուրջ : Նախապէս, Փարիզի մէջ, Մաքնամարա տեսակցեցաւ Ատլանտեան Ուխտի զինուորական ուժերու ընդհանուր հրամանատար՝ զօրավար Նորսթատի հետ :

ՀՌՈՄԷՆ կը հաղորդեն թէ նախագահ Ֆանֆանի Խ. Միութիւն պիտի այցելէ Օգոստոս 2էն 5 :

ԻՐԱՔԵԱՆ պաշտօնական շրջանակներուն համաձայն Քուվէյթի էմիրը տարեկան քառասուն միլիոն տոնարի հատուցում խոստացած է Պաղտատի, եթէ այս վերջինը հրաժարի հողային իր պահանջներէն :

ԿԱԿԱՐԻՆ Հավանա հասաւ, ուր, ընդունուեցաւ Ֆիտել Քասթրոյի կողմէ : Խորհրդային Տիեզերագնացը պիտի մասնակցի «Յուլիս 26»ի յեղափոխական շարժման տարեդարձին :

ՄՈՍՉԵԼԻ նահանգը ու յատկապէս Մէսքաղաքը դաշտերաբեր եղան արիւնահեղ կռիւներու եւ աղանդութիւններու, երբ մահմետականներ եւ Ֆրանսայի վայրաչուներ «Արաբու հաշիւ մաքրեցին» : Կռիւները սկսան երբ մահմետականներ կրակ բացին սրճարանի մը մէջ նստած վայրաչուներու վրայ, այս վերջինները ու օգնութեան եկած ուրիշ վայրաչուներ փողոց իջան ու սկսան կռիւները : Վերջին լուրերուն համաձայն հինգ հոգի սպաննուած եւ քառասուն հոգի վիրաւորուած են : Կարգը հաստատելու համար խիստ միջոցներ ձեռք առնուած են :

ԿՐՈՄԻՔՕ յայտարարած է Դաշնակցային Գերմանիոյ Մոսկուայի դեսպանին, թէ որոշած են ստորագրել հաշտութեան դաշնագիր մը Արեւելեան Գերմանիոյ հետ եւ Արեւմուտքի հակառակութիւնը «ոչ մէկ արժէք ունի» : Խորհրդային արտաքին նախարարը ըսած է նաեւ, թէ հաշտութեան դաշնագրի ստորագրումէն ետք «պատրաստ ենք զինուորական ուժեր կեդրոնացնելու էլպայի երկայնքին, ցոյց տալու համար որ զօրավիգ կը կանգնինք Արեւելեան Գերմանիոյ, յետոյ, կը տեսնենք թէ ի՛նչ կ'ընեն ձեր բարեկամները» :

ԻՐԱՔ որոշեց չմասնակցիլ Արաբական Լիկայի այն նիստերուն, որուն ներկայ պիտի ըլլայ Քուվէյթի պատուիրակը :

միջնավարներէն — պաշտպանեցին քաղաքականութիւնը կառավարութեան, որուն տեսակէտը լայնօրէն պարզեց արտաքին նախարարը, Քուվ տը Միւրվիլ :

Միացեալ Նահանգներն ու Անգլիա նոյնպէս հաստատեցին թէ ամուր կը մնան իրենց դիրքերուն վրայ եւ երբե՛ք պիտի չզիջին սպառնալիքներու առջեւ :

Դաշնակիցներու միացեալ ճակատը բաւական ժամեր պիտի տայ Խրուշչեւի, որ զինուորական Ակադեմիայի շրջանաւարտներուն առջեւ կը յայտարարէր .

«Ընկերնե՛ր, սովետական բանակը մեր հայրենիքի թշնամիներուն դէմ փառապանծ շատ յաղթանակներ է տարած : Անիկա այժմ աշխարհի մէջ ամէնէն առաջաւոր եւ ամենահզօր բանակն է :»

Ե՛ր երբեմն այս ոճով կը բաբախէր ուրիշ մենատէր մը, որ կը կոչուէր Հիթլէր :

ՀՐԱՆԴ - ՍԱՄՈՒԷԼ

"ՅԱՌԱՋ"Ի ՆՈՐ ԹԵՐԹՕՆԸ

Քանի մը օրէն կը վերջանայ ծանօթ վիպագիր Ստեփան Զօրեանի պատմական վէպը, «ՀԱՑՈՑ ԲԵՐԴԸ», զոր մեր ընթերցողները անխառն հետաքրքրութեամբ կարդացին : Եւ վաղը կը սկսինք հրատարակել ԱՐՄԷՆ ՇԻՏԱՆԵԱՆԻ շատ յաջող ժողովրդական - յեղափոխական վէպը՝

ԹԻԱԳԱՐՏԸ

խորագրով, որուն նիւթը կը կազմէ 1895ին յաջորդող հայկական եւ մասնաւորաբար Վանի դէպքերուն մասին, պատմուած արեւմտահայ կենդանի լեզուով :

Առանց մանրամասնութիւններու մէջ մտնելու, վստահ ենք որ մեր ընթերցողները հետ ի հետ պիտի հետեւին բոլոր դրուագներուն, ուր պիտի յայտնուին վրէժխնդրական գործողութիւններ, խորհրդաւոր անցուդարձեր եւ որոնց բոլորին դերակատարն է յեղափոխական մը, ՎԱՆԱԿԱՆ անունով, յաճախ նաեւ ծպտուած, եւ որ իր կեանքին նպատակ ընտրած է ազատագրել տառապանքի որջերուն մէջ առեւանգուած երիտասարդ Հայուհիներ, դուրս կեանքին եւ ամէն յարաբերութիւններէ զրկուած :

Րաֆֆիական շունչով եւ հետաքրքրութեամբ գրուած Արմէն Շիտանեանի վէպերու շարքին կը պատկանին նաեւ Վանականը եւ Աւազակապետը, նոյն միջավայրէն առնուած, ժողովրդական տիպարներով, ինչպէս նաեւ վտանգաւոր շատ մը դէպքերու կուգան իրենց զօրծակցութիւնը միացնել Քիւրտ ցեղապետներ : Պակաս չեն նաեւ հայ դաւաճաններ, որոնք եւս կը գտնեն իրենց արժանի պատիժը, երբ նուիրական դաշինքները կը կատարեն իրենց փրկարար դերը : Մ. Գ.

ՄԵՐ ԱՅՑԵԼՈՒՆԵՐԸ

Խմբագրատուն այցելեցին՝

1.— Ընկ. Վահէ Օշական (Պէյրութէն), որ արձակուրդը պիտի անցընէ Լոնտոն :

2.— Պ. Անդրանիկ Երամեան (Պէյրութէն), որ շրջագայութիւն մը կատարեց Եւրոպայի մէջ :

3.— Պ. Քիրազեան (Վիեննա), որ շրջապտոյտ մը կը կատարէ Ֆրանսայի մէջ :

4.— Պ. Հայկազեան, Եգիպտոսի մեր ընկերներէն, որ արձակուրդը պիտի անցընէ Ֆրանսայի մէջ :

5.— Տիկին Շամիրամ Ալան (Ամերիկայէն) որ Հայաստանէն կը վերադառնայ :

ՀԱՅ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ՊՈԼՍՈՅ ՄԷՋ

—o—

ԽՄԲ. — Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին ներկայութիւնը, Պոլսոյ մէջ, առիթ դարձաւ որ արտասանուին կամ հրատարակուին բազմաթիւ ուղերձներ: Մեծաւ-գոյն մասը տիրացուական գեղումներ, յաճախ խառնակ տողիքներ, անխուսափելի ռամանութիւններ,— քիչեր միայն, վերէն վար եւ վարէն վեր, կրցած են փրկել իրենց յաւակնութիւնը «բան մը ըսե-լու» ցանկութեան մէջ: Կը պակսի թի-ւը, կը պակսի իրողութիւնը, կը պակսի գաղափարը, — պատմութեան տրուելիք նիւթը :

Մաղելով բոլոր ուղերձները, պիտի քա-ղենք ինչ որ կրնանք գտնել մեր սպասա-ծէն: Նման առիթներով՝ «բան մը ըսե-լու» լաւագոյն ձեւն է այն զոր գործա-ծած է Տոքթ. Վարդան Կոմիկեան, այն խանդիպումի պահուն, որ կազմակեր-պուած էր կաթողիկոսին ներկայացնելու համար Պոլսոյ գրողները եւ մտաւորա-կանները : Ահաւասիկ.—

Պոլսոյ Հայոց ներկայ մշակութային անուն փոքր է: Բայց Պոլսոյ հայ մշա-կութային փառաւոր անցեալը ծանօթ է բոլորիս :

Ոչ որակի, ոչ ալ քանակի զուգակշիռ մը կը թուի նպաստաւոր ըլլալ ներկա-յին, բայց բան մը կայ որ մխիթարական է եւ այդ ալ Պոլսոյ արդի հայ գրակա-նութեան, գաղափարի եւ ուղղութեան անկախութիւնն է :

Այս ինքնուրոյնութիւնը կը զարգանայ երեք շրջաններու մէջ, սկսեալ 1923էն, որ Թուրք հանրապետութեան հռչակման թուականն է :

Առաջին շրջանը, *մինչեւ 1931, կը տե-ւէ տասնամեակ մը եւ առաւելապէս հը-րապարակախօսական բնոյթ ունի, ինչ-պէս պարտ էր ըլլալ: Հին Զարթօնքի շր-ջանն ալ այդպէս սկսած էր :*

Շրջանի օրաթերթերը, «Ժամանակ», «Նոր Լուր», «Աւետիս», «Մարմարա», «Ազդարար», «Շեփոր», «Փարոս» եւ «Արշալոյս» գետին կը տրամադրեն եւ հին ու նորավարժ գրիչներ կուգան կ'ե-րեւին ու կը յայտնուին այդ թերթերուն մէջ :

Այս շրջանի կարեւոր պարբերաթերթը կը հանդիսանայ «Հայ Կին»ը՝ խմբա-գրութեամբ Հայկանոյշ Մառքի, որուն կը հետեւի Զարմայր Վր.ի «Հայ Ծօնակ» կրօնաբարոյական ամսաթերթը :

Կը հրատարակուի Ազգ. Հիւանդանոցի Տարեգիրքը : Ցեսոյ Բաղարատ Թեւեա-նի Տարեգիրքը, որ իր սկզբնաւորութիւ-նը կ'ընէ :

Այս շրջանը աղդեցութեան տակ է Նախ քան Ա. աշխարհամարտ տիրող գրական գեղարուեստական ճաշակին եւ ըմբռնու-մին :

Երկրորդ շրջանին *սկիզբը կը դնենք* 1931 *թուականին վրայ, որովհետեւ այդ թուականին մասնաւոր թափ մը կը ստա-նայ Պոլսոյ հայ գրական կեանքը նոր գրական հանդէսներով եւ պարբերաթեր-թերով եւ մանաւանդ անոնց մէջ երեւցող բոլորովին նոր գրական դէմքերով :*

Այս նորահաս գրիչներով ահա կը կազ-մուին բուն հանրապետական շրջանի գը-րական սերունդին հիմնական առաջին շարքերը :

Այս նոր գրողները հայ լիսէներու, կեդրոնականի, Մխիթարեանի կամ Պէ-զազեանի շրջանաւարտներն են մեծ մա-սով :

Հին ուղղութեան դէմ դժգոհ այս սե-րունդը մէկէ աւելի հանդէսներով խորքի եւ ձեւի նոր կերպերով կ'ուզեն նոր կեանք մը բերել հայ գրական լճացումին :

Այս նոր շարժումը կը զարգանայ նոր պարբերաթերթերու եւ գրական հանդէս-ներու շնորհիւ, ինչպէս «Զարթօնք», «Աք-ձան», «Պատկեր» ամսաթերթերն ու աւե-լի վերջ «Բանբեր» շաբաթաթերթն ու «Ամսուան Գիրք», «Աշխատանք», «Ա-նիւ», «Ճառագայթ», «Լոյս» ամսա-գիրներն ու շաբաթաթերթերը :

1954ին, ընկերակցութեամբ, նոր օ-րէնքին հիման վրայ, ամէն վարժարան կ'ունենայ իր Սանուց Միութիւնը՝ մշա-կութային նկարագրով :

Կեդրոնական Սանուցը կը հրատարակէ իր օրկանը՝ «Հանդէս Մշակոյթի»ն, Մը-խիթարեան Սանուցը՝ իր «Սան»ը, որոնք կը սատարեն գրական գեղարուեստական շարժումին :

Թատերական կեանքն ալ կը սկսի խը-մորուիլ, մանաւանդ Սանուց Միութիւն-ներու բեմերուն վրայ եւ դուրսը՝ հոյլ մը սիրողներու ջանքերով :

1948ին լոյս կը տեսնէ նաեւ «Դէպի Լոյս» շաբաթաթերթը, որուն ամենակա-րեւոր գործունէութիւնը կ'ըլլայ քանի մը նորահաս բանաստեղծներու քերթուած-ները ամփոփել առանձին գրքոյկներու մէջ՝ իր մատենաշարով :

Այս միջին շրջանը, որ մինչեւ 1950 ա-մէնէն երկարն ու արդիւնաւորը եղած է, կը յատկանշուի անով որ գրական նոր սերունդ մը ինքզինքը կը հասցնէ իր իսկ ձեռքով հիմնուած գրական հանդէսներով եւ բոլորովին կը ձերբազատուի երէցնե-րու ազդեցութենէն ու կը բանաձեւէ իր համոզումները արուեստի մասին:

«Առաջին շրջանի անհատապաշտ ծըղ-տումներուն փոխարէն, այս շրջանի գը-րողները վերադարձ մը կը փորձեն դէպի իրապաշտ դպրոցի երեւման առաջին տա-րիները, դէպի ժողովուրդը շարժում մը փորձելով դարձեալ՝ աւելի մօտենալու համար զանգուածին, գաղափարին եւ շող-շողուն արտաքինի մը շմորանքէն աւե-լի, խորքի եւ բովանդակութեան արժէք մը պարտադրելով անոր՝ արտայայտու-թեան ինքնատպութեան մը մէջ»:

Այս շրջանին տաւելապէս կը զարգա-նայ նորավէպի սեռը :

Քերթողական նոր ըմբռնում մը երե-ւան կուգայ 1945ի շուրջ՝ ձեւի ու խորքի ամբողջովին նոր կաղապարներով եւ դէպ ի հաւաքականը եւ համամարդկայինը ձգտումով :

Կամաց կամաց քերթողական արդիա-կան հոսանքները կուգան իրերախառն-ուիլ երիտասարդ բանաստեղծներու ըս-տեղծագործութիւններուն մէջ :

Այս շրջանին քանի մը գրողի շնորհիւ կը զարգանայ նաեւ երգիծական սեռը, իսկ մանկական գրականութիւնը կը շա-հի հանդէս մը «Պարտէզ»ը եւ Ց. Թ. Հինդլեան մատենաշարին մանկական փոքրիկ հատորները :

Շատ ցանցառ հրատարակութիւններ կ'ըլլան՝ գրքի ձեւով: Կ'երեւին Ծաշիկ Ամիրեանի «Ովասիս»ը եւ այլ մէկ երկու տարեգիրքեր :

Երրորդ շրջանը *որ 1950էն դէպի այս օրերը կ'երկարի, իր սկիզբի օրերուն՝ անկումային վիճակ մը կը պարզէ :*

Նախորդ քսանամեակի խանդավառու-թիւնը մարած է: Լռած են գրական պար-բերաթերթերը եւ Ազգ. Հիւանդանոցի Տարեգիրքը :

Թորոս Ազատեան կը հրատարակէ «Աստղաբերդ» բանասիրական հանդէ-սը՝ միակը իր տեսակին մէջ,— շատ դադրած :

Գարեգին Պատրիարք կը հիմնէ «Շողա-կաթ»ը, կրօնաբարոյախօսական բովան-դակութիւնով՝ Ս. Խաչ Դպրեվանքին օրկանը :

Այս ամլութեան փոխարէն, սակայն, բացառիկ թափ կը ստանար բանաստեղ-ծութիւնը, որ կը զարգանայ քանի մը առաջնորդող դէմքերու շուրջ :

Իսկ վերջին հնգամեակին՝ կարծես 1931ի զարթօնքը կը կրկնուի նոր եւ երկ-սեռ ուժերով, որոնք հրապարակ կը նետ-ուին դպրոցական շարքերէն, ինչպէս ե-ղած էր նախապէս :

Այս երիտասարդ ուժերը կը համախըմ-բուին մանաւանդ «Սան»ի հանդէսին եւ նոր ամսաթերթի մը «Թօ» պարբերա-թերթին շուրջ, զոր հիմնեցին երկու Կեդրոնականցի պատանիներ :

*Զոյգ օրաթերթերն ալ, (*Մարմարա եւ Ժամանակ*), գրական էջեր բանալով պարբերաբար կ'օգնեն այս նոր շարժու-մին :*

Վերջին քանի մը տարիներու ամէնէն մխիթարական երեւոյթներէն են նաեւ Սանուց Միութիւններու հրատարակչա-կանները, որոնց մատենաշարերէն լոյս տեսան տասնեակ մը արժէքաւոր հատոր-ներ՝ Պոլսոյ հայ ծանօթ արձակագիրնե-րու եւ բանաստեղծներու գործերով :

Կ'արժէ նաեւ յիշել ԹՕ պարբերաթեր-թին մատենաշարին կատարած նոր ...սական արժէքներու վերհրատարակ...թիւնը, փոքր հատորներով :

Ահա պատկերը մեր անձուկ անդաստա-նին, զոր իբրեւ խաչբուռ կը մատուցա-նենք Վեհիդ, այն համոզումով թէ ... նութեամբդ բեղնաւոր, վաղը աւելի ... առատ՝ պիտի բերէ իր արդիւնքը ... Հայ Մեծ Մշակոյթին :

ՎԱՐԴԱՆ ԿՈՄԻ...

ՃՇԴՈՒՄ — *Այս հակիրճ տեսութ...համար տրամադրուած ժամանակի ... ղութեան պատճառաւ, հանդէսներ... թերթերու անուններուն մէջ կարգ մը ...ուացումներ եղած են, ինչպէս «Կա...«Փունջ», «Դարձ» եւ ուրիշներ*

ՍՏԵՓԱՆ ԶՕՐԵԱՆ

—o—

Բ.

1910ական թուականներուն Զօրեան կը տպագրէ իր առաջին պատմուածքները, պարբերական մամուլի էջերուն մէջ: Տարին մէկ քանի պատմուածք, եւ ... աստիճանաբար կը ձեւաւորուի իր առա-ջին գիրքը՝ «Տխուր մարդիկ» (1918) ... կ'ընդունուի ցնծութեամբ :

Այս գիրքին յառաջ բերած տպաւորու-թիւնը գրական առումով ձեւակերպած է Դ. Դեմիրճեան, դատախօսութեան մէջ ընթացքին. «Այդ գրքում ես զգում եմ մեր ազգային գրականութեան եւ եւրո-պական գրական ձեւերի համադրումի-նը, մի բան՝, որ մինչեւ այժմ մենք չու-նէինք: Հայկական արձակում արդէն ձեւի սկզբնաւորողը եղաւ Աբովեան, շարունակողները՝ գիւղագիրները, իսկ եւրոպական ձեւը հիմք դրեց Շիրվանզա-դէն: Այս երկու ձեւերի համադրումին առաջին անգամ տեսնում եմ այս փոքրիկ գրքոյկում »:

Դ. Դեմիրճեանի այս գնահատականը գրականութենէն ներս դեռ նոր ոտք կո-խած սկսնակի մը հասցէին, արդիւնք ... Զօրեանի ոճի մշակումին եւ գրականու-թեան մօտենալու իր եղանակին: Զօրեա-նէն առաջ շատեր, նոյնիսկ տաղանդա-ւորներ, կը գրէին աւանդական կանոննե-րով՝ նկարագրութիւնը մէկ տեղ, պատ-մութիւնը՝ ուրիշ տեղ, մէկը միւսին ... տեւէն, առանց իրարու հանդիպելու ...

Զօրեան իր պատմուածքներուն մէջ կը բարեկց ժամանակի գեղարուեստական ... բռնումներուն հայու եղող ոճը՝ նկարա-գրութիւնների ու անցքները ի մի ձուլ... Իրականութեան մէջ, իրմէ առած նոր ոճը կիրարկած էր Ցով. Թումանեան իր արձակներով:

Գրադատներուն կարծիքով, Զօրեա... ազդուած է երկու գրողներէ: Ա...

ՎԱՆԻՆԱ ՎԱՆԻՆԻ

—o—

— Սիրելիս, խօսեցաւ վերջապէս երի-տասարդը, կը ցաւիմ որ այնքան սիրե-ցիք զիս: Ինչու կը փնտռեմ այդ սիրոյն արժանացած ըլլալուս պատճառը: Հաւա-տացէք ինծի, վերադառնանք աւելի քը-րիստոնէավայել զգացումներու, մոռ-նանք անցեալի մեր ցնորքները, որոնք պատճառ դարձան մեր չփոթութեան: Ես չեմ կրնար ձեզի պատկանիլ: Իմ բո-լոր դժբախտութիւններս թերեւս ար-դիւնքն են այն մեղապարտ գիրքին, ո-րուն մէջ ես գտնուեցայ յաջորդաբար: Ինչո՞ւ համար անսացի մարդկային զգու-շաւորութեան խրատներուն, ինչո՞ւ հա-մար չձերբակալուեցայ իմ ընկերներուս հետ միասին, Ֆորլիի ճակատագրական գիշերը, ինչո՞ւ համար պատնէշին վրայ չէի վտանգի պահուն: Ինչո՞ւ համար իմ բացակայութիւնս ամէնէն անողոք կաս-կածներուն տեղի տուաւ: Իտալիոյ ազա-տագրութեան սէրէն զատ, ունեցած ու-րիշ կիրք մը ...

Վանինան զարմացած էր տեսնելով Միսի-րիլլի փոփոխութիւնը : Առանց չափէ դուրս նիհարցած ըլլալու, անիկա այնու-ամենայնիւ երեսուն տարեկան մարդու մը երեւոյթը առացած էր:

Այս փոփոխութիւնը վերագրեց բան-տին մէջ անոր անցուցած տանջալից ... վատ կեանքին: Արցունքները խեղդեցին զինքը.

— Ոհ, հեծկլտաց, բանդապահները որ խոստացած էին բարութեամբ վարուիլ քեզի հետ ...

Իրականութիւնը այն էր որ մահուան սեմին. բոլոր քրիստոնէական սկզբունք-ները, որոնք կրնային համաձայնիլ Իտա-լիոյ ազատագրման կիրքին հետ, վերա-ծնած էին երիտասարդ քարպոնարոյի սրտին մէջ :

Հետզհետէ, Վանինա նշմարեց որ, այն տարօրինակ փոփոխութիւնը որ յառա-ջացած էր իր սիրականին մօտ, բոլորո-վին բարոյական էր, եւ որեւէ կապ ու ա-ռընչութիւն չունէր բանտին մէջ անոր անցուցած վատթար կենցաղին հետ: Այս մտածումը աւելի եւս կրկնապատկեց իր անսահման վիշտը :

Միսիրիլլի լռած էր, մինչ Վանինա կը խեղդուէր իր հեծկլտուքներուն մէջ :

Ինքն ալ քիչ մը յուզուած, Միսիրիլլի ըսաւ յանկարծ .

— Եթէ բան մը կար որ ամէնէն շատ կը սիրէի այս աշխարհի մէջ, անիկա դուք էիք, Վանինա: Հիմա, սակայն, Աստուծոյ շնորհիւ, կեանքիս մէջ մէկ նպատակ ունիմ՝ պիտի մեռնիմ բանտին մէջ, կամ՝ փնտռելով Իտալիոյ ազատա-գրումը ...

Դարձեալ լռութիւն տիրեց : Ի հարկէ Վանինան անկարող էր խօսելու, թէեւ կը փորձէր ի զուր :

Միսիրիլլի աւելցուց .

— Դաժան ու անողոք է պարտականու-թիւնս, բարեկամուհիս: Եւ սակայն, ե-թէ այդ պարտականութեան ընթացքին չըլլար եւ ցաւը, ո՞ւր կը մնար հերոսու-թիւնը: Խոստացէք ինծի որ այլեւս պիտի չաշխատիք զիս տեսնել :

Որքան որ թոյլ կուտային իր բազուկա-ներն պրկուած շղթաները, դատակի փոք-րիկ շարժումով մը, իր մատները երկա-րեց Վանինայի :

— Եթէ ձեզի այնքան սիրելի եղած ան-ձի մը կողմէ խորհուրդ մը կ'ուզէք, ա-մուսնացէք այն արժանաւոր մարդուն հետ, որ ձեր հայրը պիտի ընտրէ: Այլ-եւս երբեք մի ջանաք զիս տեսնել, այլեւս ոտքերակներ ըլլանք իրարու: Դուք բաւական խոշոր գումար մը յատկացու-ցիք հայրենիքի դատին համար: Եթէ երբեւիցէ մեր հայրենիքը ձերբազատուի իր բռնակալներէն, այդ գումարը հաւա-տարօրէն ձեզի պիտի վճարուի ազգային ինչքերէն :

Վանինա սահմռկած էր: Իր բոլոր խօ-սակցութեան ընթացքին Փիեթրոյի աչքը փայլած էր միայն այն պահուն, երբ ար-տասանած էր հայրենիքի *բառը*

Վերջապէս, հպարտութիւնը օգնութեան հասաւ երիտասարդ իշխանուհիին: Իր հետ բերած էր ադամանդ եւ փոքրիկ խարտոցներ: Առանց պատասխանելու Միսիրիլլիի, այդ բոլորը տուաւ անոր :

— Կ'ընդունիմ, երբ պարտականու-թիւն, պատասխանեց այս վերջինը, կ'ընդունիմ, որովհետեւ պարտիմ փա-խուստ տալ. սակայն, երբեք պիտի չտես-նեմ ձեզ, կ'երդնում ձեր նոր բարիքներ-րուն առջեւ: Մնաք բարեաւ, Վանինա, խոստացէք երբեք չգրել ինծի, եւ երբեք չաշխատիլ զիս տեսնել: Թողէք զիս ... բողջովին իմ հայրենիքս, ես մեռած ... ձեզի համար ... Մնաք բարեաւ

— Ոչ, գոչեց Վանինա բարկու... կ'ուզեմ որ գիտնաս թէ ի՞նչ ըրի ... նորդուած քեզի հանդէպ ունեցած ...

Եւ պատմեց անոր իր բոլոր գի... րը այն օրէն սկսեալ, երբ Միսիրի... ղուց Սան Նիքոլայի դղեակը ... անձնատուր ըլլալու համար նուիր...

Երբ այս պատմութիւնը վերջացա...

— Այս բոլորը ոչինչ, ըսաւ Վա... ես աւելին ըրի քու սիրոյդ համար ...

Եւ պատմեց իր դաւաճանական ... քը ...

— Ոհ, հրէշ, աղաղակեց Փիեթր... զայրած նետուելով անոր վրայ եւ ... թաներով աշխատելով զայն սպան...

Եւ կրնար յաջողիլ, եթէ բանտա... վրայ չհասնէր առաջին իսկ աղաղ...րուն :

Զապեց Միսիրիլլին :

— Առ, հրէշ, չեմ ուզեր քեզի ... կան մնալ, ըսաւ Միսիրիլլի ...

Եւ որքան իր շղթաները թոյլ ... յին, Վանինայի երեսին շպրտեց ... մանդներն ու խարտոցները եւ ... հեռացաւ :

Վանինա մնաց քարացած ...

Վերադարձաւ Հռոմ եւ թերթե... ղորդեցին թէ ամուսնացած էր ... Տոն Լիվիօ Սավելլիի հետ :

ՍԹԷ...

(13 եւ վերջ)

...ջ Զեխով, իսկ երկրորդը՝ Թուման – ...րկնաստղական գրութեան մը ... Զօրեան կ՚ըսէ. «Մի ժամանակ տար... ...ցի պատուբապաշտներով ու խորհր... ...պաշտներով։ Բայց դա կարճ տեւեց. ...պաշտները միշտ էլ յաղթում էին»։ ...փախանցում» այս տարազը, զոր ...առաջարկէ գրագէտը, հակասութեան ...ղէ է անոր ստեղծագործութեան բուն ...ութեան հետ. Թերեւս կարելի ըլլայ ...ցոց ալ տպաւորապաշտական թէքնի... ...գրուիլ իր գրելու ձեւին մէջ, (այս ...ւմով ալ Լեւ Թոլսթոյ նոյնիսկ տպա... ...պաշտ կ՚անուանէր իրապաշտ Չէ... ...ովը), բայց Զօրեան ենթարկուած չէ ...կայուն ազդեցութիւններու, չէ տար... ...ուած «գրքային հրապոյրներով» խոր ...րդանք մնացած է կենդանի կեանքին ...մամբ։ Հոսկէ կը բխի իր սէրը Չէ... ...ովի եւ Թումանեանի հանդէպ։

...Չեխովի գրականութեան մէջ՝ ժլատ ...ղինակներով, հակիրճ խօսքով երեւոյթնե... ...իր հոյակապ, համապետ լիակատար ըլ... ...ըլու չափ սպառիչ պատկերը տալու ...վարպետութիւնը, անոր եզակի մարդա... ...սիրութիւնը գրաւած են Զօրեանը։ Յով. Թումանեանի գրականութեան մէջ՝ տա... ...ղանդի այն բարձրութիւնը, ուրկէ հան... ...ճարեղ բանաստեղծը կը դիտէր իր ժամանակաշրջանը, իր ժողովուրդի պատմութիւնը, անոր ներկան եւ ապագան։ Ի ...չէ, Զօրեան առաջիններէն մէկն էր մեր ...գրականութեան մէջ, որ ըմբռնեց Յ. Թումանեանի արուեստին համամարդկային արժէքը եւ 910ական թուականներուն ...գրած քանի մը յօդուածներով պայքարե... ...ցաւ Թումանեանը միայն ազգային շըր... ...ջանակի մէջ պարփակելու սահմանուած «հայրենի եղերքի երգչի» եւ «Լեռան երգիչ» տիրապետող տեսակէտներուն դէմ։

Զօրեանի համար — ինչպէս եւ իր ուս... ...ցիչներուն համար — գրականութիւն ...ն սանդխացած է աշխարհը, մարդը եւ ժողովուրդը ըմբռնելու եւ ճանչնալու ասպարէզ մը։ Համարեա իր բոլոր պատմուածքներուն մէջ մենք կը տեսնենք ըղձացումներու եւ միտքերու սուր եւ հակասական ըստնմարտը, որ գոյութիւն ունէր այդ օրերուն, հայ իրականութեան մէջ։ Ամէն մէկ նոր պատմուածքով, մէջտեղ դրած եւ լուծել փորձած է կեանքի հարց մը։ Այդ կենսական հարցերը լուծելու եւ քննելու պահանջէն ծընած նաեւ «տխուր մարդկանց» զօրեանական բարոյքը։ «Տխուր մարդիկ»ը, ...որոնց, շատ կողմերով կը յիշեցնէ Չէխովի, որուն «մթնշաղի տխրութեան» մասին Մաքսիմ Կորքի կ՚ըսէր. «Անզօր մարդոց այդ ձանձրանալի, գորշ ամբոխին քովէն անցաւ մեծ, խելօք, ամէն ինչի նկատմամբ ուշադիր մարդ մը, նայեցաւ իր տաղտկալի հայրենակիցներուն եւ տխուր ժպիտով մը, բայց կշտամբանքով, անյոյս թախիծը դէմքին եւ կուրծքին վրայ՝ գեղեցիկ, անկեղծ ձայնով ըսաւ. «Գէշ կ՚ապրիք, պարոններ»։

Զօրեան ժառանգեց Չեխովի խոշա... ...նկատական տրամադրութիւնը՝ «տխուր ժպիտ» եւ «կշտամբանքի շեշտը», բայց ...դարձաւ լոկ հետեւող մը եւ ոչ ալ ան... ...ցոր եւ անհեռանկար մարդոց «հայեցող երգիչ»։

Յօդուածներէն մէկուն մէջ, անդրադառնալով Չեխովեան իրապաշտութեան հարցին, Զօրեան գրել կուտայ, թէ «Չեխով գրում էր կեանքի ստուերոտ կողմերի մասին, հրապարակելով իր ձայնը. Դա դրական գիտակցուած հընարանք էր. Ուշադիր ընթերցողը այդ հնարանքի ետեւում չի կարող չնկատել գրողի մեծ սիրտը»։

Հաւանաբար ոչ մէկ կէտի մէջ Զօրեան այնքան հարազատ չէ Չեխովին, որքան պատմուածքի ապարկայական, ներքնական նուրբ, կարեկից, խոր մարդասիրութեամբ դրոշմուած պատմելու ձեւին մէջ. Հարազատ է Չեխովին եւ միաժամանակ ինքնատիպ է՝ ե՛ւ մեկնաբանութեամբ, ե՛ւ իր հերոսներուն աշխարհով ու իր սեփական դիտելու եղանակով։

Զօրեանի «Տխուր մարդոց» պատմըուածքներուն մէջ կան խեղդպէս տխուր, անհեռանկարական եւ քարացած հերոսներ եւ հասարակութեան կողմէ մերժըուած ու հիասթափութեան փապուղիներուն մէջ տուայտող «Անմեղ մեղաւորներ», որոնց տխրութիւնը ծնունդ առած է լայն, մեծ կեանք մը ունենալու կարօտէն, ստանալով ողբերգական գունաւորում։

Դիտել տանք նոյնպէս, որ Զօրեանի ստեղծած տիպարները, որոնք երբեմն իրարու կը հակասեն, երեւան կուգան ոչ թէ զարգացման յաջորդականութեամբ, այլ գրեթէ միաժամանակ, կողք-կողքի։ Այս առումով ալ գրականագէտները մեծ սխալ կը գործեն՝ «զարգացման» շղթային համար տարբեր խումբերու բաժնելով պատմուածքները։ Զարգացում՝ գաղափարական բովանդակութեան եւ գրական թէքնիքի կատարելագործութեան իմաստով, ի հարկէ կայ, բայց այդ կը վերաբերի տասնամեակի վերջաւորութեան, երբ Զօրեան առաւելաբար կանգ կ՚առնէ հոգեկան իրականութեան ժողովրդական եւ հերոսական նկարագիրներուն վրայ։ «Բարեկամները», «Վճռական մարդը», «Ծաքարամանը» առաջին շրջանի գրութիւններուն կողքին երեւան կուգան «Գայլն ու Թուրը», «Սպիտակ տան բնակիչները» եւ այլ գործեր. Առաջիններուն մէջ կը պատկերացնէ կեանքին տխրութիւնը եւ յառաջ բերած ձանձրոյթը, միւսներուն մէջ կեանքին անհուն սէրը եւ անյագ ծարաւը։ Զօրեան մէկ կողմէ կը գրէ «Ջերմաչափը», «Հոգաբարձուն», «Ժամկոչ Անտոնը» մերկացնող պատմուածքները եւ անոնց կողքին՝ «Ընթերցողները», «Անտառում» պատկերները, որոնց մէջ կ՚արտայայտէ ժողովուրդին վիշտը եւ մարդուն բարոյական բարձր ըմբռնումները։

Զանազան գունաւորում ունեցող պատմուածքներուն այս մտերմութիւնը ցոյց կուտայ Զօրեանին գրական ըմբռնումը՝ պատկերացնել իրականութիւնը իր բազմազան գոյներով։

Ս. ԱՂԱԲԱԲԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ԵՐԿՐԱՅԻՆ ԴՐԱԽՏ ՄԸ

ՓՐԻՄԱՎԵՐԱ

Իպաթէ եւ Իգլա Մարկարիթա ագարակները Հիւսիսային Փարակուայեան գիւղական մէջ՝ շուտ կը ծագի լոյսը։ Ագարակներու բոլոր բնակիչները առաւօտեան ժամը հինգին կ՚արթննան։ Տասնըութ ազգերու պատկանող հազարէ աւելի մարդիկ, իրենց երջանիկ օրը կը սկսին։ Աշխարհ շատ քիչ բան գիտէ անոնց մասին եւ աշխարհի աղմուկը դժուար մուտք կը գործէ Փրիմավերայի մէջ, այդ իրական «Գարնան երկիր»ին, զոր ստեղծեց հաւատքը, ճշմարիտ բարեպաշտութիւնը, բարութիւնը, մերձաւորին հանդէպ սէրն ու գրեթէ անհաւատալի գաղափարապաշտութիւն մը։

Առաջին Աշխարհամարտէն վերջ, դըժուարին տարիներուն, գերման ուսանող Էպերհարտ Արնոլտ Գերմանիոյ մէջ հիմնեց համայնք մը, որուն նպատակն էր ապրիլ՝ առաջին քրիստոնեաներու համակեցութեան եղբայրական կեանքը։

Ազգային – ընկերվարականներու իշխանութեան գլուխ բարձրացումը՝ բռնօրէն վերջ տուաւ նոր հիմնուած «Առաջին քրիստոնեաներու ագարակներ»ուն, բայց չկրցաւ մեռցնել անոնց ստեղծած ոգին։ Համայնքի անդամները ապաստանեցան Լիխթենշթայն եւ անկէ ալ անցան Անգլիա։ Երբ պատերազմը սկսաւ, գերմանահպատակ նախաքրիստոնեաները արգելափակուեցան կեդրոնացման կայաններու մէջ։ Հոն որոշեցին Ատլանտեան ովկէանոսը անցնիլ։ Ամերիկեան բոլոր երկիրներուն դիմում կատարեցին եւ ընդունելութեան արտօնութիւն խնդրեցին։ Միայն Փարակուէյ թոյլատրեց անոնց մուտքը իր սահմաններէն ներս։

Ժամէ ժամ թորփիլահարուելու վախով՝ համայնքի այն ատենուան հարիւր յիսուն անդամները ապրանքատար հին նաւերով ճամբայ ելան դէպի Հարաւային Ամերիկա։ Փարակուէյ ընդարձակ տարածութիւն մը տրամադրեց անոնց՝ մայրաքաղաք Ասունթիոնի հիւսիսային կողմը, ուր, մօտաւորապէս երկու հարիւր տարի առաջ, Յիսուսեանները փորձած էին հիմնել Աստուծոյ Պետութիւնը։ Շրջանը սքանչելի էր եւ գրեթէ կոյս։ Միայն հնդիկներ կային որ խեղճ կեանք մը կ՚ապրէին հոն, անտառներուն մէջ, ենթակայ՝ բազմազան հիւանդութեանց։ Հոն մօտերը գտնուող Փարակուէյ գետին շնորհիւ կարելի էր հաղորդակցութիւն հաստատել եւ շրջանի արտադրութիւնը մայրաքաղաք Ասունթիոն փոխադրել, որովհետեւ, գոյութիւն ունեցող նախնական ցամաքային ճամբան միայն չոր եղած ատեն եւ հազար ու մէկ դժուարութիւններով կարելի էր գործածել։

Քսան տարի առաջ, այսպէս սկսաւ «Եղբայրներու կեանքը Փրիմավերայի մէջ», ինչպէս կոչուեցաւ համայնքը, որ շուտով ծաղկեցաւ եւ որուն, պատերազմէն ետք նոր անդամներ եկան միանալ։

Ի՞նչ է այս նախաքրիստոնեաներու հիմնական գաղափարը։ Անոնք կ՚ապրին ըստ Աւետարանի պատուէրներուն եւ Լեռան վրայի քարոզին։ Ցեղային եւ ազգային խտրականութիւն չեն ճանչնար մարդոց միջեւ եւ ոչ ալ ստացուածքի։ Չեն ճանչնար բռնի ուժը։ Անկեղծութեան կը հակադրեն սէրը, երկպառակութեան՝ փոխադարձ հասկացողութիւնը, շահախնդրութեան՝ հասարակաց շահը։ Փրիմավերայի մէջ, եկեղեցիներ չկան, որովհետեւ, եկեղեցին կը գտնուի համայնքի ամէն մէկ անդամի սրտին մէջ։ Իրենց ամենօրեայ համաճաշը, առաջին քրիստոնեաներու շրջանին նման, տեսակ մը պատարագ է արդէն։ Իրենց միացեալ սաղմոսերգութիւնները, իրենց հոգիները կը բարձրացնեն դէպի երկինք։ Լռութեան քանի մը րոպէներու ընթացքին, անոնք կ՚ինքնամփոփուին ու կը քննեն իրենց մտածումներն ու գործերը։

Համայնքը կը կառավարուի բոլորին կողմէ։ Կարեւոր հարցերը կը քննուին բոլորին կողմէ։ Բայց, այս խօսակցութեանց ընթացքին ալ կանգ չառներ աշխատանքը։ Դիւրաւ կարելի է ջրանցք մը շինելու կամ ձիրքերով օժտուած երիտասարդ մը ուսանելու համար քաղաք մը ղրկելու մասին զրուցել եւ միեւնոյն ատեն եգիպտացորեն մաքրել կամ օգտակար ուրիշ գործ մը կատարել։ Այսինքն, համայնքին համար օգտակար։ Ուրիշ օգտակարութիւն չկայ։ Ոչ ոք դրամ ունի եւ ոչ ալ սեփականութիւն։ Անոնց հագուստներն անգամ համայնքին կը պատկանին։ Այսպէս է որ մարդիկ հոն հող չունին եւ իրենց աշխատանքը երջանիկ դարձուցած է բոլորը, — այնքան երջանիկ՝ որքան կարելի չէ ըլլալ այսօրուան տենդոտ աշխարհին մէջ։ Այս ամբողջ տենդահար կեանքն ու ճապարանքը կ՚անհետանան Փրիմավերայի մուտքի դրան առջեւ։ Անսահման խաղաղութիւն մը, բացարձակ անդորրութիւն մը կը տիրէ այդ ագարակներուն մէջ։

Բնակիչները ինչ բանի որ պէտք ունենան՝ կը ստանան համայնքէն, իրենց պէտք եղածը ծխախոտ ըլլայ թէ նկարչական գործիք, նամակագրոշմի ալպոմ թէ նոր զգեստ։ Մարդկային աշխատանքի ամէն արդիւնք կը պատկանի համայնքին, բրինձի մշակման համար նորատնկած արտ ըլլայ թէ կոյս անտառին մէջ կտրուած ծառի հսկայ բուն մը, տնարուեստի արտադրութիւն մը թէ համայնքի փուռի մէջ պատրաստուած խմորեղէն կամ մատենադարանին համար գնուած գիրք։

Առաւօտեան ժամը վեցուկէսին, ամէն ընտանիք կը նախաճաշէ իր տան մէջ։ Յետոյ, ամէն մարդ կ՚երթայ իր գործին, Այր մարդիկը՝ անտառ, արտ կամ դաշտ՝ ուր կ՚արածեն կենդանիները։ Բժիշկները իրենց աշխատանքին կը սկըսին պզտիկ հիւանդանոցին մէջ, ուր կը դարմանուին ոչ միայն համայնքին բոլոր անդամները, այլ նաեւ շրջանի բոլոր հիւանդները։ Այսպէս, նախաքրիստոնեաներուն [illegible] կեանքը փրկուեցաւ։ Հիւանդանոցին մէջ, բժիշկները Եւրոպացի են. Հիւանդապահուհին՝ շինացի։ Բայց, գիւղերէն եկող հիւանդները, յաճախ, մէկ քանի հոգի ալ իրենց հայրենակիցներէն կը տեսնեն հոն։ Որովհետեւ, բաւական թիւով հնդիկներ՝ յարած են համայնքին։ Այդ պատճառով, սպաներէնին, գերմաներէնին, անգլերէնին կամ ֆրանսերէնին կողքին կարելի է լսել նաեւ տեղացիներու լեզուն։

Ով որ հիւր երթայ Փրիմավերա, սիրով կ՚ընդունուի։ Ոչ մէկ հարցում կ՚ընեն։ Կրնայ մնալ օրերով, շաբաթներով կամ ամիսներով, մինչեւ որ որոշում տայ։ Եթէ ուզէ նորէն դուրսի աշխարհը դառնալ զուարթօրէն հրաժեշտ կ՚առնեն անկէ։ Եթէ մնալ ուզէ, այն ատեն կը նշանակէ թէ՝ կ՚ուզէ ամէն բարիք լքել եւ իր մուտքի օրէն, ան կը պատկանի համայնքին։ Եղբօր մը կամ քրոջ մը մուտքը՝ մեծ տօն է Փրիմավերայի համար։

Թարգմ. Վէն

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (234)

ՀԱՅՈՑ ԲԵՐԴԸ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

ՄԱՍՆ ԵՐՐՈՐԴ

ՎԵՐՋԱԲԱՆ

— Ոչ պարսիկի ձեռք չընկնի ...

Հասկացան. ու առանց ժամանակ կորցնելու, բերդի վերին գաղտուկ անցքից ելնելով, բարձրացան սարը ... Կարելի՞ք կայ ասելու, որ վերելքը ծանր էր, դժուար, մանաւանդ կանանց համար։ Բարձրանում էին խարխափելով, գետինը շօշափելով, քարեր բռնելով, համարեա չորեքթաթ։ Հեւում էին, ջանալով ձայն չհանել, շունչ չքաշել անգամ ... Մի տեղ միայն Թորգոմը, Մինայի ձեռքից քաշելով, ասաց ձայնը խեղդուած. — «Զվախենաս, հասնենք սարի գլուխը՝ փրկուած ենք»...

Իսկ մի այլ տեղ, երբ կանգ առան շունչ առնելու, նա ձեռքը դրեց Յուսիկի ուսին եւ բերանը մօտեցրեց նրա ականջին, — «Զվախենաս, եթէ մինչեւ իսկ պարսիկ պատահի եւ մենք կռուենք՝ դու կ՚առնես այս դրօշը եւ կը թաքնուես մի տեղ ու... ոչ մէկին չյանձնես՝ մինչեւ չգայ մեր զօրքը Հայոց ...»։

— Հապա Թո՞ւրս, — ասաց Յուսիկը եւ ցոյց տուեց փաթաթած Թուրը։

— Թուրից հետ կը պահես էս դրօշն էլ ...

Ամէնը կարգադրելուց յետոյ՝ բերդապետը բարձրացաւ Թագուհու մօտ։

Յայտնելով ինչ է արուած՝ նա ասաց.

— Հերթը հիմա քոնն է, Թագուհի։ Այս գիշեր ես քեզ պէտք է տանեմ Վանանդ, ապահով մի վայր։

— Ոչ, բերդապետ. դու փրկիր ում կարող ես, իսկ մենք կը հեռանանք վերջինը՝ եկող գիշեր ...

— Հրամայել ես, Թագուհի, — խոնարհում արաւ բերդապետը, — Ուրեմն պատրաստ եղէք երկրորդ գիշերուայ համար։

Եւ նա հեռացաւ։ Փառանձեմը չքնեց մինչեւ լոյս, մինչեւ առաւօտ։

Իսկ առաւօտը հազիւ բացուած պարսից զօրավարը մի խումբ թիկնապահներով մտաւ Փառանձեմի սենեակը եւ յայտնեց նրան, որ նա գերուած է։

Փառանձեմը անխօս նայեց Զիկ զօրավարին եւ ապա ասաց.

— Դու, զօրավար, տուեցիր ինձ երկու օր ժամանակ։ Ինչո՞ւ խախտեցիր մեր պայմանը։

— Հարկադրուած, Հայոց տիկին։ Երկու օրը շռայլութիւն է։

Փառանձեմը նորից զննեց Զիկ զօրավարին։

— Ես հարկաւ, քեզնից ազնուութիւն չէի կարող սպասել, Շապուհի զօրավար։

— Այդ թողնենք, Հայոց տիկին։ Ես եկել եմ յայտնելու, որ արքայից արքան սպասում է քեզ իր վրանում։ Հագիր ըզգեստներդ արքայական եւ գնանք ներկայանալու։ Ես կը սպասեմ դուրսը։

— Մնացէք, զօրավար, եւ ասացէք ինձ. ինչո՞ւ էք կամենում, որ ես հագնուեմ իբրեւ Թագուհի. չէ՞ որ ինձ համարում ես գերի, — եւ Փառանձեմը հըպարտ նայեց նրան։ — Ես նոր ոչինչ չեմ հագնի։ Կ՚երթամ այնպէս, ինչպէս կամ։

— Սակայն յարմար չէ այդպէս՝ սեւահանդերձ ներկայանալ արքային, — շըփոթուեց զօրավարը։ — Նա չի հաւատայ, որ դու ... Թագուհին ես Հայոց։

Փառանձեմը դառը քմծիծաղով.

— Իսկ ինչո՞ւ ես կարծում, թէ ես կամենում եմ ներկայանալ քո արքային ... ու զարդարուեմ նրա համար։

— Բայց դա անկարելի է, Թագուհի։ Դու պէտք է ներկայանաս արքայից-արքային։ Նա հրամայել է, որ քեզ տանեմ մօտը։

ՍՏԵՓԱՆ ԶՕՐԵԱՆ

(Շար.)

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ԳԱՑՈՂ

ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Մեր բաժանորդներու արձակուրդի շրջանը, արձակուրդի շրջանն է նաեւ «Յառաջ»ի պաշտօնէութեան: Այդ իսկ պատճառով թերթիս վարչութիւնը Յուլիսին եւ Օգոստոսին, սովորականէն շատ աւելի ծանրաբեռնուած է եւ ջերմօրէն կը խնդրէ իր հաւատարիմ բաժանորդներէն, որ աւելի չծանրաբեռնեն իր գործը հասցէներու առժամեայ փոփոխութիւններով:

Յառաջ միշտ իր կարելին կ'ընէ գոհացում տալու համար իր ընթերցողներուն, բայց կը խնդրէ նաեւ որ անոնք չդժուարացնեն իր գործը:

Այս տարի, վարչութիւնը որոշած է ընթացք տալ միայն ԲԱՑԱՌԻԿ եւ ՍՏԻՊՈՂԱԿԱՆ դիմումներու հետեւեալ պայմաններով.— դիմումները պէտք է ըլլան գրաւոր, ընթացք չի տրուիր հեռաձայնով եղած դիմումներուն: Կցել հինգ Ն. Ֆ. եւ սովորական հասցէն: Դիմող բաժանորդը պէտք է վճարած ըլլայ ընթացիք տարեշրջանը (1961):

×

Միայն արձակուրդի շրջանին համար, բաժանորդ. արձանագրութիւններու սակն է.

Ֆրանսա.— *Ամսական* 7 Ն. Ֆ.

Արտասահման 10 Ն. Ֆ.:

Շնորհակալութեամբ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՃՇԴՈՒՄ

Աղք. Ընկերակցութիւնը կը յայտարարէ թէ Յուլիս 18ի «Յառաջ» մէջ երեւցած նուիրատուութեանց ցանկին վրայ՝ Տիկին Կարապետ Յակոբեանի տեղ պէտք է կարդալ Տիկին Ժագլին Լեւոն Զարգարեան որ երկուքն Ն. Ֆ. նուիրած է փոխան ծաղկեպսակի ողբացեալ Օր. Տիրուհի Անդրանիկեանի մահուան առթիւ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Վասպուրականի Հայր. Միութեան կեդր. վարչութիւնս հոգեհանգիստի առթիւ շնորհակալութեամբ ստացած է.— Գ. Գ. Արծրունի եւ Կարպիս Չրբաշեանէ, Մկրտիչեան եղբայրներէ, Օր. Բոզէթա Օհանեանէ՝ 50ական Ն. Ֆ., Վ. Պանտիկեանէ, Լեւոն Սապունճեանէ, Յով. Հայպազործեանէ եւ Հրաչեան Յովհաննէսեանէ քսանական Ն. Ֆ.: Փարիզէն Հրաչեան եղբայրներէ հարիւր Ն. Ֆ., Ա. Հիւսեանէ, Սիմէոն Աւետյեանէ, Լ. Բէգլարեանէ, Վ. Աւեկեանէ, Տ. Շալճեանէ 10ական Ն. Ֆ.:

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի 1961 – 1962 *տարեշրջանի արձանագրութիւնները սկսած են. ամէն անոնք որ կը փափաքին ղրկել իրենց զաւակները պէտք է փութան այժմէն իսկ դիմում ընել հաստատութեան տնօրէնութեան:*

Վարժարանին նպատակն է պատրաստել միջնակարգ ուսման պաշարով եւ հայեցի դաստիարակութիւնով օժտուած Հայուհիներ: Ուսման ծրագիրը կ'ընդգրկէ երկու ուրոյն բաժիններ.

Ա) Ֆրանսականը, *որ տառացի կերպով կը հետեւի պետական լիսէներու արդիական բաժնի պաշտօնական ծրագրին, անգլերէն եւ սպաներէն լեզուներով* կը պատրաստէ պրըվէի եւ պագալորէայի:

Բ) Հայկականը, *որ կ'օժտէ սանուհիները հայագիտական ծանօթութիւններ–*

Հեռաձայն 927 – 01,72

րով, հայ լեզուի, գրականութեան, հայ կրօնքի եւ պատմութեան, Հայաստանի աշխարհագրութեան մարզերուն մէջ:

Աշակերտուհիներ կ'ընդունի 8 տարեկանէն սկսեալ, մանրամասնութեան համար դիմել հաստատութեան տնօրէնութեան —

1, Bld. du Nord, LE RAINCY (S. et O.)

ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

ԽԱՆԱՍՈՐԻ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ ԱՌԹԻՒ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Խանասորի Արշաւանքի 64րդ տարեդարձը կը տօնուի նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէին եւ մասնակցութեամբ Շրջանիս բոլոր ենթակոմիտէներուն ու խումբերուն, ինչպէս նաեւ՝ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդին եւ Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղերուն:

Յուլիս 30ին, Կիրակի ամբողջ օրը, Վալապրի ծառախիտ անտառին մէջ:

ՊԱՏՈՒՈՅ ՆԱԽԱԳԱՀ ՎԻՔԹՈՐ ՍԱՎԻՆ

ԿԸ ԽՕՍԻՆ՝

Ընկերներ ՌՈԺԷ ԼԵՌՏԱ, ՏԻԳՐԱՆ ԹԱԴՈՍԵԱՆ, ՀԱՄՕ ՆԱՃԱՐԵԱՆ:

Գեղարուեստական ճոխ յայտագիր.— Հ. Նաճարեան, Վ. Ճառայեան, Սեդա Թիւթէլեան, Զարեհ Գասեան, Ժրնըվիէվ Արմաղանեան, Գաէվէնեան:

Հայկական տոհմիկ պարեր Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի պարախումբին կողմէ:

Գուլի մրցում (պուլերը միասին բերել):

Ծոփ պիւֆէ, շամփուրով խորոված:

×

Խանասորի դաշտահանդէսին երթալու համար, օթօքար Գոմոնէն կը մեկնի Կիրակի առաւօտ, Յուլիս 30ին, ժամը 8ին, Պառ Ռօքօնտի առջեւէն:

Բոլոր անոնք որ կը փափաքին օթօքա*ռով մեկնիլ կրնան նախօրօք արձանագրուիլ, հետեւեալ ընկերներուն մօտ, Յ. Նիկողոսեան, Վ. Տ. Վարդանեան եւ Սերժ Սարգիսեան, երթեւեկի համար 4 Ն. Ֆ. վճարելով:*

Ճեղքումի տեղի չտալու համար, կը խնդրուի չպղտորել վերջին վայրկեանին:

×

Խանասորի արշաւանքի տօնակատարութեան առթիւ Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր ենթակոմիտէի վարչութիւնը դիւրութիւն տալու համար հանդէսին մասնակցիլ ուզող հայրենակիցներուն, օթօքար մը վարձած է որ կը մեկնի Կիրակի առաւօտ ժամը 7·30ին Փլաս տ'Էքսէն, *ընկ. Քէօսէեանի խանութին առջեւէն: Վերադարձ իրիկուան ժամը 20ին: Արդէն իսկ ապահովեցէք ձեր տոմսերը Քէօսէեանի* (ֆօբօ Ռիխս, 2 Րիւ Պեռնար տիւ Բուա), *Ա. Գէորգեան մթերանոց 22 Րիւ տէ Փը*թիթ Մառի *եւ գրավաճառ Գ. Տէրիկեանէ 13 Րիւ* տէ Տամինիքէն:

×

ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԲԱՑՕԹԵԱՅ ՀԱՆԴԷՍ

Հերոսներու Օրուան առթիւ, կազմակերպուած Լիոնի եւ Տէսինի կոմիտէներուն կողմէ:

30 *Յուլիս, Կիրակի առաւօտէն մինչեւ երեկոյ,* Կապիյեռնի *որճաբանին զովասուն ու գեղատեսիլ պարտէզին մէջ:*

Պիտի խօսի Ընկ. ՄԻՍԱՔ ՄԻՐԶԷ

Գեղարուեստական բաժին ու հաճելի անակնկալներ:

Ծոփ պիւֆէ, խորոված ու զովացուցիչներ: Մատչելի գիներով:

Կը հրաւիրուի Լիոնի եւ Տէսինի Հայութիւնը:

Մանրամասնութիւնները առանձին յայտագրով:

Օթօքարը առաւօտ Փլաս Պիշաէն *կը մեկնի ժամը ճիշդ 10ին: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ: Անձրեւի պարագային պատսպարուելիք վայրը ապահով է:*

×

ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Խանասորի արշաւանքի 64րդ տարեդարձը կը տօնուի Կրընոպլի մէջ,՝ նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Եօթնեղբայրեան ենթակոմիտէին, մասնակցութեամբ Լանժէի Մուրատ խումբի եւ Բընաժի Գէորգ Չաւուշ խումբի:

Այս Կիրակի ամբողջ օրը Շաթօ տը Գոբըկարի *ծառաստանին մէջ: Բարձրախօսի վրայ պիտի լսուին հայկական սալեր:*

Ծոփ պիւֆէ:

Օթօքարը կը մեկնի սովորական վայրէն, սովորական ժամերուն:

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՃԱՄԲԱՐ

ՕԳՈՍՏՈՍ 1-31

AGDE (Hérault)

Միջերկրականի կապոյտ ջուրերու ափին: Խաղաղաշտ եւ լողանք: Խմբական պտոյտներ, դասախօսութիւններ եւ գեղարուեստական երեկոյթներ:

ՕՐԱԿԱՆ 9·50 Ն. Ֆ.

Արձանագրութեան համար դիմել՝ ամէն Ուրբաթ երեկոյեան ժամը 8էն – 10. *Շաբաթ օրերը ժամը* 1 – 8, 17 *Րիւ* Պլէօ.

Կարելի դիմել հետեւեալ հասցէներուն.—

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Գազարեան Վուայաժանս, 31, Լա Քանըպիէռ:

ԼԻՈՆ.— Պէրպէրեան, 39 Րիւ Տիւնուառ:

ՎԱԼԱՆՍ.— Մաղաքեան, 14 Րիւ Ֆրանքլէն:

ՏԷՍԻՆ.— Լիւլէճեան, 16 Րիւ Քոլի:

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆ.— Խրիմեան, 2 Րիւ Ռապըլէ:

ՆԻՍ.— Գարբիէլեան, 19 Պուլվ. Մանեան:

ԿԱՐԵՒՈՐ

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԲԱՆԱԿՈՒՄ

Վերջին կարգադրութիւններուն համար, Փարիզեան շրջանի այն բանակողները, որոնք պիտի երթան հաւաքական տոմսով (պիյէ քոլէքթիֆ), *պարտին ներկայանալ այս Ուրբաթ, երեկոյեան ժամը* 8·30ին, 17 *Րիւ* Պլէօ:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՀԱՄԱԽԱՐՔ. Հայր. Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղի ընդհ. անդամական տարեվերջի ժողովը այս Կիրակի առաւօտ, 7 Պուլվ. տ'Աթէն, Պար տիւ Կոպի *սրահը: Օրակարգ.— Ա) Կեդր. վարչութեան շրջաբերականի ընթերցում: Բ) Դաշտահանդէսի հաշուետուութիւն: Գ) Պատգամաւորներու ընտրութիւն:*

Ընթացիկ հարցեր.— Վարչութիւնը կը խնդրէ իր բոլոր անդամներէն ներկայ գտնուիլ տարեվերջի այս կարեւոր ժողովին:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Եթովպիայէն Տիկին Վարդուհի Պիլէմճեան կը փնտռէ իր զարմիկները՝ Յարութիւն Պիլէմճեան եւ Յովհաննէս Պիլէմճեան: Այս վերջինին հօրը անունը՝ Մանուկ, մօրը անունը՝ Մաքրուհի (ընիկ Այնթապցի): Տեղեկացնել Տիկին Պիլէմճեանի:

P. O. B. 174

ADDIS-ABABA (Ethiopie)

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

Հ. Յ. Դ.

Հ. Յ. Դ. ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԵՒՐՈՊԱՅԻ Կ. Կոմիտէն, ստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրէ Ուս. Միութեան բոլոր անդամները, այս Զորեքշաբթի ժամը 20·30ին, *Մշակոյթի Տան Շ. Միսաքեան սրահը*

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. Վարանդեան կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ, ժամը 20·30ին, 101 Ավընիւ տը Սաքսի *սեճակարանի ներքնասրահը:*

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE
HARATCH
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e
Fondé en 1925 — R. C. Seine 57 A 2731
Téléph. : PRO. 86-60 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. — Հատը՝ 0.25 Ն. Ֆ.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 27 ՅՈՒԼԻՍ
JEUDI 27 JUILLET 1961

..Դ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9162 — 37EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 17ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4963

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՊԵՐԼԻՆԻ ԹՆՃՈՒԿԸ

Երկրորդ աշխարհամարտէն ամէնէն ...տուժողն եղաւ Գերմանիա, որ, ինչպէս 1914ի պատերազմին, սկիզբի տա-...րիներու մեծ յաղթանակներէն վերջ չա-...ռաչար պարտութեան ենթարկուեցաւ :

Այս անգամ յաղթական դաշնակիցները ...ւելի անխնայ գտնուեցան : Պատերազմը ...փոխադրեցին գերմանական հողին վրայ ...ւ յարուցանեց բոլոր գլխաւոր քաղաքնե-...րը Մահապատիժի ենթարկեցին Հիթ-...լէրի գործակիցները : Կրճատեցին սահ-...մանները՝ Լեհաստանի եւ Ռուս. Միու-...թեան կցելով Արեւելեան Փրուսիան, ...նիկը, Փոմերանիոյ եւ Սիլեզիոյ մէկ ...մասը, մինչեւ Օտէր – Նայսէ գիծը :

1949ին երկու մասի բաժնուեցաւ Գեր-...մանիա. Մայիս ութին արեւմտեան մասը ...դարձաւ Դաշնակցային Հանրապետու-...թիւն. Տարածութիւնը 245.000 քառ. քի-...լոմեթր, 53 միլիոն բնակչութեամբ, ...մայրաքաղաքը Պոն՝ Հռենոսի վրայ :

Նոյն տարուան Հոկտ. 7ին արեւելեան ...մասը հռչակուեցաւ «Ժողովրդավարական ...Հանրապետութիւն», հովանաւորու-...թեամբ Խորհրդային Միութեան : Տարա-...ծութիւնը 107.000 քառ. քիլ., 16.213.-...000 բնակչութեամբ : Մայրաքաղաքը՝ ...արեւելեան Պերլին, 1.140.000 բնակիչ :

1945 Յուլիսին Փոցտամի մէջ վճռուե-...ցաւ Պերլինի ճակատագիրը : Արեւմտեան ...մասը՝ 481 քառ. քիլ. տարածութեամբ ...ու 2.223.000 բնակչութեամբ՝ ենթար-...կուած է Դաշնակցային Գերմանիոյ : ...Ամերիկա, Անգլիա եւ Ֆրանսա իրենց ...զօրքերը ունին արեւմտեան Պերլինի ...մէջ

Աշխարհագրականօրէն Պերլին կը գըտ-...նուի արեւելեան Գերմանիոյ սահմանն-...երուն մէջ եւ կը կազմէ «կղզի» մը : Դաշ-...նակցային Գերմանիայէն հոն երթալու ...համար պէտք է անցնիլ խորհրդային ազ-...դեցութեան ենթակայ հողամասէն, ինչ ...որ բազմաթիւ անպատեհութիւններ եւ վէճեր ...կը ստեղծէ .

...48 – 49ին բոլշեւիկները պաշարման ...ենթարկեցին արեւմտեան Պերլինը : Դաշ-...նակիցները պարտաւորուեցան «օդային ...կամուրջի» մը միջոցաւ պարենաւորել ...ամբողջ մայրաքաղաքը :

...Տարիներէ ի վեր արեւելեան Գերմա-...նիայէն արեւմտեան Պերլին կ'ապաստա-...նին ... քաղաքացիներ, դժգոհ՝ ...տիրող համայնավարական վար-...չաձեւէն. Վերջին մէկ ամսուան ընթաց-...քին 30.000 Գերմաններ ապաստանած են ...

...Քենըտիի հետ Վիէննայի մէջ հանդի-...պումէն վերջ յոյս կային, որ Խրուշչեւ ...մեղմ քաղաքականութեան պիտի ...դիմէ, ապացոյցը տալու համար իր ...«ժողովրդավարական» նպատակներուն եւ ...համակեցութեան » :

...ութիւնը կատարեալ է հի-...ու Կրեմլինի մեծաւորը աւելի քան եր-...ու յարձակողական դիրք է բռնած եւ ...պատերազմով կը սպառնայ դաշնակից-...ներուն

...Զինուորական Ակադեմիա-...յի շրջանաւարտներուն առջեւ Յուլիս 7ին ...արտասանած ճառին մէջ Խրուշչեւ ...յայտարարեց, որ խոր-...հրդային կառավարութիւնը ընթացիկ ...տարուան զինուորական ծախքերուն վրայ ...միլիառ 144 միլիոն րուբլի յաւե-...լում կատարած : Որով 1961ի «պաշտպա-...նողական կարիքներուն» համար ընդունուած ...յատկացումները կը կազմեն 12 միլիառ ...միլիոն րուբլի :

...պէս կը զօրացնէ նաեւ բանակը : ...յետաձգուած է քանի ծրագրի որոշուած ...զօրամասերու արձակումը : ...Խրուշչեւ հրապարակաւ կը սպառնայ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՊԻԶԵՐԹ

ՊՈՒՐԿԻՊԱ ՄԻՇՏ ԿԸ ՍՊԱՌՆԱՅ

ԼԻՒԿՐԷՆԻ ԲԱՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԻՆ

Պուրկիպա աւելի քան երբեք բնեցին – քէն ելած ճառ մը խօսեցաւ առջի առտու : Ինչպէս կ'երեւի, Պուրկիպա գոհ չէ ցարդ եղած կարգադրութիւններէն եւ կ'ուզէ անպայման որ աշխարհ Պիզերթով զբաղի եւ դիրք ճշդէ Ֆրանսայի դէմ :

150 լրագրողներ հաւաքուած էին լսե-լու համար Թունուզիայի նախագահը, որ յայտնեց նաեւ թէ կրկին դիմած է Ապա-հովութեան Խորհուրդին, նկատի առնե-լով որ Ֆրանսա չի յարգեր տրուած որո-շումները : Բացատրեց թէ ինչո՞ւ Պիզեր-թի Ֆրանսացի հրամանատարը եւ Թու-նուզցի կառավարիչը չտեսնուեցան : Ան-շուշտ յանցանքը Ֆրանսացիներուն է որ այդ տեսակցութեան ընթացքին կ'ուզէին ոչ թէ զօրքերն պարպումին մասին խօսիլ, այլ՝ տարբեր կարգադրութիւններու մա-սին «այսինքն գրաւման վարչակարգին մասին : Հոս է թիւրիմացութիւնը » :

« Աշխարհի երեսին կ'ուզեմ ըսել որ այս կացութիւնը չի կրնար շարունակ-ուիլ, դէմ է Ապահովութեան Խորհուրդի որոշումին, դէմ է միջազգային օրէնքին, դէմ է մարդկանց իրաւունքին, կրնայ, եթէ շարունակուի, յանգիլ կռիւներու վերսկսումին» : Եւ Պուրկիպա շարունա-կած է — « Պայքարը կը շարունակուի : Աշխարհի առջեւ ցոյց տրուեցաւ թէ Թու-նուզցի ժողովուրդը կը մերժէ ընդունիլ Ֆրանսական զինուորական գրաւումը » :

Ցատկանշական է դիտել որ այս ճառին մէջ, Պուրկիպա չեշտեց թէ Թունուզիա կամաւորներ կ'ուզէ միայն «խորհրդանը-շական ձեւով» : «Թիւը չէ կարեւորը : Հարցը դիմադրելուն մէջ է» : Այս ձեւով Պուրկիպա կը հասկցնէ թէ շատ կողմնա-կից չէ կամաւորներու : Իր եզրակացու-թեան մէջ, Պուրկիպա կոչ ըրաւ « քոյր երկիրներուն» որոնք Ֆրանսական կա-յաններ ունին իրենց հողամասին վրայ որ յարձակին այդ կայաններուն վրայ եւ քշեն Ֆրանսացիները :

Այս ամբողջին դիմաց, Համըրշոլտ կը լռէ :

×

Լիւկրէնի մէջ, 17րդ նիստը բացուեցաւ առջի օր եւ կը թուի թէ համաձայնութիւն գոյացած է կարգ մը հարցերուն շուրջ, գլխաւորաբար աշխատանքի ձեւի : Ար-դարեւ, Ֆրանսական պատուիրակութեան բանբերը, Թիպօ յայտարարեց — «Ներ-կայ խօսակիցներու միջեւ համաձայնու-թիւն գոյացաւ ժողովին աշխատանքները վարելու եղանակին շուրջ : Պելքաճէմ Քրիմ սկզբունքով համաձայնեցաւ ժոքսի առաջարկներուն » : Ինչ որ կը նշանակէ, ինչպէս գրած էինք, թէ հինգ յանձնա-խումբեր պիտի նշանակուին որոնք պիտի շարունակեն աշխատանքները մինչեւ յա-

մինչեւ տարեվերջ անջատ հաշտութիւն կնքել արեւելեան Գերմանիոյ հետ, որուն պիտի կցէ նաեւ արեւմտեան Պերլինը, ինչ որ ալ պատահի :

Այս կացութեան առջեւ առերողական միջոցներ ձեռք կ'առնեն դաշնակիցները, գործակցութեամբ Ատլանտեան Ուխտի անդամ պետութեանց, պատրաստ գտնը-ւելու համար ամէն պատահականութեան դէմ :

Պաղ պատերազմը սկսած է տաքնալու նշաններ ցոյց տալ :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ սթեռլինը արժեզրկուե-լու վտանգին տակ է եւ ասոր առաջքը առնելու համար՝ Սելվին Լօյտ, Անգլիոյ ելմտական նախարարը նոր տուրքեր սահ-մանեց : Միւս կողմէ պիտի սղեն ծխիկ-ներու, զարեջուրի, Ուիսքիի ինչպէս նաեւ վառելանիւթին գինները :

ՄՈՆԹԵՒԻՏԷՈՑԻ մէջ բացուեցաւ Լա-տին Ամերիկայի ազատ շուկայի շրջանա-կին խորհրդաժողովը : Մաս կը կազմեն հարաւային Ամերիկայի գրեթէ բոլոր եր-կիրները :

ՊՐԱԶԻԼ դիւանագիտական յարաբե-րութիւններ պիտի հաստատէ ի մօտոյ, Խ. Միութեան հետ : Այս իմաստով հրա-հանգներ տուած է նախագահ Քուատրոս իր արտաքին նախարարին :

ՆԱՍԱԳԱՀ ՆԱՍԸՐ հրամանագրով մը ճշդեց անձ գլուխ հողային սեփականու-թեան իրաւունքները՝ հարիւր ֆետտան : Մէկ ֆետտանը կը համապատասխանէ 0.42 հեկտարի :

ԹՐՔԱԿԱՆ իշխանութիւնները ձերբա-կալեցին «Նոր Թուրքիա» կուսակցու-թեան 15 անդամներ, որովհետեւ խափ-ուած են Սեպտեմբեր 10էն առաջ քաղա-քական քարոզչութիւն ընելու արգելքը :

ՖՐԱՆՍԱՅԻ բանակներու նախարարը՝ Մեսմեր Լոնտոնի մէջ տեսակցեցաւ Անգ-լիոյ պաշտպանութեան նախարարին հետ :

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ երիտասարդական մի-ջազգային համագումարին Խրուշչեւ յայ-տարարեց, թէ «Արեւմուտքի մէջ որոշ պետական դէմքեր կ'ուզեն պատերազմի մղել մարդկութիւնը : « Բայց, աւելցու-ցած է խորհրդային վարչապետը, աշ-խարհի ժողովուրդները ի վիճակի են ներկայիս զսպելու խենթերը » :

ԱՆԳԼԻԱՅԻ աշխատաւորական 14 ե-րեսփոխաններ առաջարկեցին Նիւ Եորքէն Պերլին փոխադրել ՄԱԿի կեդրոնատեղին ու այս ձեւով «ՄԱԿի կողմէ կառավար-ուած միջազգային հողամաս» դարձնել Պերլինը :

ՀԱՐԱՒ. ՔՈՐԷԱՅԻ ժողովուրդը « վե-րադաստիարակելու» ծրագիր մը մէջտեղ դրուեցաւ : 3000 գիւղացիներ պիտի դաստիարակուին ու իրենց կարգին պիտի դաստիրակեն 9000 երիտասարդ աշխա-տաւորներ : Միւս կողմէ վարչապետը անհրաժեշտ գտաւ Մ. Նահանգներու օ-ժանդակութիւնը իր երկրին :

ՍԵՆԵԿԱԼ խզեց իր դիւանագիտական յարաբերութիւնները Փորթուկալի հետ, իբրեւ հետեւանք Սենեկալի եւ փորթու-կալեան Կինէի սահմանային կացութեան :

ՓՈՐԹՈՒԿԱԼ չընդունիր որ ՄԱԿի քըն-նիչ յանձնախումբ մը Անկոլա երթայ :

Ջորդ լիակատար նիստը :

Ալժ. Ազատ. Ճակատի բանբերը տար-բեր ձեւով ներկայացուց կացութիւնը եւ յայտնեց թէ Ֆրանսան է որ համաձայ-նած է Պելքաճէմ Քրիմի առաջարկներուն եւ երկրորդկան կարեւորութիւն մը տը-ւաւ յանձնախումբերու աշխատանքնե-րուն :

ՏԽՐՈՒՆԻ. — ՄԻՀՐԴԱՏ ՏԻԳՐԱՆԵԱՆ

Լոս Անճըլըսի մէջ, խոր ծերութեան մէջ, մեռած է Միհրդատ Տիգրանեան, բնիկ Իզմիթցի : Ծանօթ էր իբրեւ բարե-րար : Շինած է Քարէն Եփփէ Ճեմարանի գիշերօթիկներու յատուկ շէնքը, բազմի-ցըս օգնած է Սուրիոյ եւ Լիբանանի կա-րօտեալներուն եւ առանձին գուրգուրանք ցոյց տուած հայ ուսուցիչներու հան-դէպ :

Յուղարկաւորութիւնը կատարուած է Շաբաթ օր :

ՆԱԽԱԳԱՀ ՔԵՆԸՏԻԻ ՃԱՌԸ

—օ—

ԶԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ՈՒԺԵՐԸ ՊԻՏԻ ԱՒԵԼՆԱՆ

« Եթէ խաղաղութիւն կ'ուզես պատե-րազմ պատրաստէ՝ » ըսուած է և պէտք է յուսալ որ այս նշանաբանէն առաջնոր-դուած կը գործեն Խրուշչեւ եւ Քենըտի : Արդարեւ խորհրդային ղեկավարէն ետք, Միացեալ Նահանգներու նախագահը, չորս հազար բառերէ բաղկացած ճառի մը մէջ, յայտնեց թէ ինչ միջոցներ ձեռք ա-ռած է զօրացնելու համար ամերիկեան ուժերը :

Շեշտելով հանդերձ, թէ Մ. Նահանգ-ները միշտ պատրաստ են բանակցելու Պերլինի շուրջ, նախագահ Քենըտի ամե-րիկացի ժողովուրդին ուղղուած իր առ-ջի օրուան ճառին մէջ թուեց ձեռք առ-նուելիք միջոցները, դիմագրաւելու հա-մար Պերլինի խորհրդային սպառնալու-թիւնները :

— 3.247.000 տոլարի, այսինքն մօտ 15 միլիառ Ն. Ֆ.ի յաւելեալ վարկ մը պիտի պահանջէ Ամերիկայի խորհրդարանէն, յատկացնելու համար զինուորական նպա-տակներու :

— Մ. Նահանգներու զինուորականնե-րուն թիւը 875.000էն պիտի բարձրացնէ մօտ մէկ միլիոնի, այլ խօսքով 250.000 պահեստի զինուորներ զօրակոչի պիտի կանչուին :

Քենըտի աւելցուց թէ խորհրդարանին պիտի առաջարկէ որ 29.000 հոգի աւել-նայ ծովային բանակի մէջ եւ 62.000 օ-դային :

Այս առթիւ հաւանական գտաւ տուր-քերու յաւելումը, մասամբ թեթեւցնելու համար պիւտճէին մէջ գոյանալիք բացը :

Նախագահը իր ճառի ընթացքին յայ-տարարեց, թէ «քաղաքի մը ազատութիւ-նը խնդրոյ առարկայ չի կրնար դառ-նալ» : Վերջապէս կոչ ուղղեց Ամերիկայի դաշնակիցներուն, որպէսզի իրենք իրենց կարգին պաշտպանութեան համապատաս-խան խիստ միջոցներ ձեռք առնեն :

Նախագահ Քենըտիի ճառը մեծ տպա-ւորութիւն ձգեց թէ Ամերիկայի հանրա-յին կարծիքին վրայ եւ թէ ընդհանրա-պէս արեւմուտքի մէջ : Ճառէն անմի-ջապէս ետք դեմոկրատ եւ հանրապետա-կան երեսփոխաններ համաձայն գտնուե-ցան Քենըտիի առաջարկներուն եւ ծրա-գիրներուն :

Ատենաւորը, մեկնաբանելով Քենըտիի ճառը դիտել տուաւ, թէ այլեւս չի հա-ւատար որ Պերլինի տագնապը ծանր հան-գամանք մը ստանայ, բան մը, որուն կը հաւատար քանի մը ամիս առաջ :

« Միայն համաձայն կրնամ ըլլալ Քե-նըտիի տուած ազդանշանին՝ զօրացնել ազատ աշխարհը, յայտարարեց դաշնակ-ցային Գերմանիոյ վարչապետը, ի միջի այլոց : Ատենաւորի կարծիքով ազատ աշխարհը ի վիճակի պիտի չըլլար դէմ դնելու խորհրդային սպառնալիքին, եթէ երբեք Ամերիկա չստանձնէր արեւմուտքի ղեկավարութիւնը : «Ուաշինկթընի վճռա-կանութեան վրայ, հաւանական է որ Պերլինի տագնապը մեղմանայ, ու որոշ ջղագրգռութենէ ետք, սկսի խոհեմ բա-նակցութեանց շրջանը » :

Կը մնայ վստահ ըլլալ, ինչպէս դիտել կուտան արեւմտեաններ, որ Ամերիկայի վճռականութիւնը կը նշանակէ՝ Արեւ-մուտքի վճռականութիւնը :

ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԸ, ՊԱՏՐԻԱՐՔԸ, ԹՈՒՐՔԵՐՈՒՆ ԱԿՆՈՑՈՎ

Տանօթ թուրք հրապարակագիր Նիզամէտտին Նազիֆ Թեփէտէլէնլիօղլու Վաթանի մէջ կը գրէ.—

Յաւիտենական հանգստարանը յանձնուեցաւ քրիստոնեայ մահկանացուներուն 112րդը հանգուցեալ Տրապիզոնցի Գարեգին Խաչատուրեան արքեպիսկոպոսը, որ Պոլսոյ եւ այլ երկիրներու Հայոց Պատրիարքութեան գահը բարձրանալու երջանկութեան տիրացած էր։ Միշտ հիացումով պիտի յիշենք որ Գարեգին Խաչատուրեան արքեպիսկոպոս հայ համայնքին համար անկողմնակալ, ուղղամիտ եւ լուսամիտ առաջնորդ մը հանդիսացաւ այն օրերուն՝ երբ մեր երկիրը յոյժ նեղացուցիչ ներքին քաղաքական տագնապի մը մատնուած էր։ Ոչ միայն արեւելեան, այլեւ արեւմտեան չափանիշերով գերազանց մշակոյթի տէր բարձր անձնաւորութիւն մըն էր։ Մեր մէջէն բաժնուած է ոչ միայն իբրեւ Հայոց հոգեւոր պետ, այլեւ հայրենակից մը՝ որու բարի յիշատակները կարելի պիտի չըլլայ մոռնալ, թողլով բոլորովին տարբեր պարապութիւն մը։ Վերջին դարուն հասցուցած հազուագիւտ մեծ Օսմանցիներէն մին, որու թողած պարապութիւնը դիւրաւ կարելի պիտի չըլլայ լեցնել։

Այս անձնաւորութեան ուղեղային կառուցուածքին վրայ, կ'իշխէր բարձր գաղափարական մը, որ բնաւ չէր խաւարած։ Ֆաթիհ Սուլթան Մէհմէտ Խանի կողմէ իրեն արժանի կարեւորութեանը բարձրացուած Պոլսոյ Պատրիարքութեան հաստատութեան համար յոյժ անհրաժեշտ մշակութային ժառանգ մը։ Եւ այս արտակարգ արժանիքը հանգուցեալին ամէն շարժուձեւէն յայտնի կ'ըլլար։ Պատրիարքը անձնապէս առաջին անգամ հանգուցեալ քաղաքագէտ եւ հրապարակագիր Հասան Ամճայի յուղարկաւորութեան արարողութեան ընթացքին տեսած եւ ամէն շարժուձեւին ուշադրութիւն ըրած էի, ի՜նչքան այս երկրին զաւակն էր Օսմանցա մզկիթին աւագ իմամին հետ տեսակցած, ինչպէս եւ Ֆալիհ Ռըֆքը Աթայի հետ խօսած պահուն։ Իր շնորհը մշակոյթէն առացող, ըրջահայեաց, Պոլսոյ վաղեմի էֆէնտի մը, այո, կասկած չկայ որ Տրապիզոնցի Գարեգին Խաչատուրեան էֆ. աշխարհի բազմաթիւ մեծ կեդրոնները շրջագայելէ ետքն անգամ բնաւ չէր փոխուած, այս երկրին մարդը մնալով մեր միջեւ վերադարձած էր։

Եւ Ֆաթիհ Սուլթան Խանի կողմէ հեղինակութիւնը շատ բարձրացուած Պատրիարքութեան գահուն արժանաւոր անձ մըն էր Թուրքիացի ըլլալուն տեսակէտով։ Անսպասելի պահու մը իր մահուան պատճառ դարձած սէպքն ալ արգիւնք է այն քրիստոնէական ըմբռնումին, զոր կը խորհրդանշէր այս սրբազան մարդը եւ անոր աւանդութեանց հանդէպ տածած նախանձախնդրութեան։

Բժիշկները անոր առենուան մը համար կատարեալ հանգիստ յանձնարարած էին։ Բազմութեան պիտի չխառնուէր, հանդարտ կեանք մը պիտի ապրէր, մինչդեռ մեռած օրը Խաչատուրեան էֆ. այս յանձնարարութեան գլխովին հակառակը ըրած էր։ Պէյօղլուի մեծահամբաւ Հայոց եկեղեցին՝ Ս. Երրորդութիւն երթալով Ս. Սահակ եւ Մեսրոպի ի յիշատակ կատարուող հոգեւոր հանդիսութեան նախագահել ուզած էր։ Ս. Երրորդութիւն փոքր շէնք մըն է, յոյժ նորաձեւութեամբ տաճարներէն մին ըլլալուն՝ ամէն առթիւ բերնէ բերան կը լեցուի։ Պոլսոյ շատ տօթակէզ մէկ օրը, լիաշուգի սուրացող թուրիլանուն մը կաթուայի բաժանմունքին փոխակերպուած Ս. Երրորդութիւնը խունկի եւ կնդրուկի ծուխերուն մէջ, մանաւանդ Պատրիարքութեան ծանր եւ վեհաշուք զգեստաւորումին ներքեւ յոյժ տարեց սրտի հիւանդ մը տագնապ չանցնե՞ր միթէ։

Գարեգին Խաչատուրեան էֆ.ի նման մտաւորական մը այսպիսի վտանգ մը կասհելու համար բնականաբար բժիշկներէն հրահանգներ ստանալու պէտք չունէր։ Ուրեմն ինչո՞ւ գործեց այս սխալը։

Սխալ,— աւելիս աշխարհական տեսակէտով սխալ մըն է անկասկած։ Բայց հոգեւորապէս վախճանած Պատրիարքին մեծ արժանիք մը շնորհած է։ Այն նախանձախնդրութիւնը, զոր ցոյց տուած է անձամբ նախագահելու համար այս հանդիսութեան՝ որու հանդիսապետութիւնը ուրիշ եպիսկոպոսի մը կրնար յանձնել, եկեղեցւոյ պատմութեան մէջ Գարեգին Խաչատուրեան էֆ.ի բացառիկ արժէք մը ընծայել պիտի ըլլայ իբրեւ լուսամիտ հոգեւոր եւ հայ անձնաւորութիւն մը։ Վասնզի Սահակ եւ Մեսրոպ Սուրբերը, եկեղեցւոյ տօնացոյցը դարու պատմութեան մէջ Հայերը կոտորածներէ ձերբազատելով քրիստոնեայ դարձուցած առաջին Սուրբերն են։ Երկու լուսամիտ արժէքներ որոնք Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչէն ետք լուսաւոր տարբեր ճամբայ մը բանալով իբրեւ լուսաւորած են։ Այս երկու անձերուն ձեռակերտն է ազգային այբուբենը, որ արդիական հորիզոններ բացած է հայերէն լեզուին։ Այս է գաղտնիքը եւ շարժառիթը այն իրողութեան, որ լուսամիտ Խաչատուրեան անցաւոր կեանքին մէջ, նոյն իսկ ի գին կեանքին, չէ կրցած ինքզինքը ետ կեցնել նախագահելէ Սահակի եւ Մեսրոպի տօնակատարութեան։

×

Հիմա գանք էջմիածնայ Հայրապետ Վազգէն Պալճեանի։

Կասկած չկայ որ էջմիածին, Հայ Եկեղեցին արեւելեան Հռոմի օրթոտոքս Պատրիարքարանէն անջատուելով, անկախութիւն ձեռք բերած 11 Յուլիս 553 թուականէն ետք, մասնաւորաբար յոյժ կարեւորութիւն շահած կրօն. կեդրոն մըն է։ Հրճուած ենք վերահաստատ գառնալով որ բախտին եւ ճակատագրին բերումով, բնականաբար իբր անձնական արժանիքներն ալ նկատի առնուելով, Հայոց Եկեղեցիին այս կարեւոր հանգոյց կէտին վրայ մեր վաղեմի մէկ հայրենակիցը բարձրացած է։ Բայց շիտակը չկրցանք խելք հասցնել որ հոգեւոր գերիշխանութիւն մը ծանուցանելու նման՝ Պոլսոյ Պատրիարքարանին վերեւ կը ներկայացուի այս նախկին հայրենակիցը, որ տեղեկացանք թէ հանգուցեալ Վանեան Արիստակէս Եպիսկ.ի առաջնորդութեան շրջանին Թէգիրտաղի մէջ աշխարհ եկած է, այսինքն Վեհ. Վազգէն Պալճեան։

Մեր Պատրիարքարանը, զոր Պուրսայի անշուք անկիւնէն քաշելով Պոլիս բերած է Ֆաթիհ եւ փառքը բարձրացուցած, երկրէն դուրս նուիրապետ. իշխանութիւններ, նոյնիսկ աւանդ. յիշատակներ կրնայ ճանչնալ, բայց ոչ իրմէ գերակշիռ իշխանութիւն մը, ոչ ալ անոր տիրապետութեան տակ կը մտնէ։

Որքան գիտենք՝ ցարդ չէ ալ մտած, ինչպէս տնօրինած է Ֆաթիհ եւ Հայ եկեղեցին ալ ընդունած է Պոլսոյ Հայոց Պատրիարքարանին լիակատար տիտղոսը որ Պոլսոյ եւ հպատակներուն Հայոց Պատրիարքարանն է։ Այս հրովարտակէն ետք, զոր կը կարծեմ թէ 1455ին տրուած է, քանի ծաւալած է Օսմանեան կայսրութիւնը, բնականաբար Պոլսոյ ներքակայ տեղերն ալ ծաւալած, եւ քանի ծաւալած է՝ Հայոց Պատրիարքութեան վայ-

ՍՏԵՓԱՆ ԶՕՐԵԱՆ

(Գ. եւ վերջին մաս)

Զօրեանի նկարագրած կեանքին մէջ կան հիասթափութիւններ՝ ընկերային եւ անձնական, կան ողբերգութիւններ, ձախորդութիւններ եւ փոքրիկ ուրախութիւններ, խամրած երազներ եւ յոյսի ցոլքեր, կայ տխրութիւն՝ կործանիչ եւ հոգին խաթարող, բայց կայ նաեւ մեծ կենսասիրութիւն, խոր հաւատք ժողովուրդին եւ մարդոց հանդէպ։ Հաւատքի եւ կենսասիրութեան բարձրակէտը այս շրջանին հանդիսացաւ «Պապն ու Թոռը» ուշանչելի պատմուածքը։ Անիկա ազատ կեանքին, գեղեցկութեան եւ լայնախոհ ըմբռնումներու իսկական փառաբանութիւնն է։ Եփրեմ պապին զգացումներուն տրամաբանութիւնը՝ մահամերձի տխրութենէն մինչեւ բնութեան անխախտ օրէնքներուն ուղղուած բարի ողջոյնը, Զօրեան պատկերացուցած է գեղարուեստագէտի զգայնութեամբ։ Եփրեմ պապը կ'ապրի իր կեանքին վերջին օրերը։ Թէեւ տեսողութենէ զրկուած, այսուհանդերձ պահած է միտքին եւ ըզգացումներուն պայծառութիւնը։ Կը սիրէ եւ կը գնահատէ կեանքը, բարեկամ է անոր հետ մինչեւ անգամ իր գոյութեան մայրամուտին. «Եւ ահա պարզ նրա ականջին է հասնում հիւսուրը անտառի խշշոցը, որ նման է գետի շառաչիւնի։ Անտառը խշշում էր այնպէս, կարծես բոլոր ծառերը միասին երգ էին ասում։

Ի՞նչ լաւ է խշշում · անտառը,— մտածե...
Պապը։ Այդ խշշոցը նոյնն էր, ինչ ...
շատ տարիներ առաջ։ Այդպէս էր խշշ...
նա, երբ ինքը երիտասարդ էր, այդպէս
էր խշշում ... երբ նա հասակն առած
տղամարդ էր... այդ խշշոցը նոյնն է
առաջուանը, նոյնը կը լինի եւ միշտ...

Եփրեմ պապը կը մեռնի իր սիրած ան-
տառին մէջ, երբ Թոռնիկին հետ պառկ-
ելու եկած էր. «Ի՞նչ լաւ է խշշում ան-
տառը։ Այսպէս է մտածում պապը իր
սրտի խորքում եւ նրա շրթունքները ժ...
պտում էին յուզմունքից, ուզում էր ա...
թել, բայց մտքին աղօթքի խօսքեր չէի...
գալիս ... մի փոքր էլ ականջ դնելով
այդ ծանօթ, հարազատ ձայներին, պա...
պը յանկարծ կռացաւ ու գլուխը խոնար...
հեց գետնին։

Երկար համբուրում էր նա կանաչով
ծածկուած հողը, եւ անզուսպ արցունք-
ներն առատօրէն թափւում էին նրա ա...
քերից։

Մի փոքր էլ, մի փոքր էլ, եւ նա ...
ժապաւա ընկաւ կանաչների վրայ»

Ինչպէս կը տեսնուի, պատմուածքի
բանաստեղծական բնաբանը մահը չէ, ...
կեանքն, անոր յաւերժութեան փառա...
բանութիւնը։ Վ. Փափազեան ծանօթա...
նալով Զօրեանի պատմուածքներուն, գ...
րական երջանկութիւն համարած է Եփ...
րեմ պապին անխռով, անվախ մահը։

Կարելի չէ չնշել «Պապն ու Թոռը»
ինչպէս նաեւ որոշ չափով տրամադրու...
թեամբ անոր յարակցող «Սպիտակ ...
բնակիչները» պատմուածքներուն խոր ...
մասը։ Պապին կերպարը՝ բնութեան ...
զատ զաւակին ներհակութիւնն է հոգ...
քաքկրթութեան» գէմ, Միջնադարի

չական շրջանը եւս մեծցած է։ Ֆաթիհի շրջանին ոչ Հալէպ, ոչ Դամասկոս, ոչ Երուսաղէմ, ոչ ալ Վան կը պատկանէր մեզի։ Այս տեղերը մեզի անցնելէ ետք, բոլոր այդ վայրերուն եկեղեցիներուն վրայ Պոլսոյ Պատրիարքը իշխած էր կատարեալ իրաւասութեամբ։ Նոյն դրութիւնը կիրարկուեցաւ Երեւանի համար, որ 1553ի եւ 1735ի միջեւ Իրանէն մեզի, մեզմէ Իրանի անցաւ, հինգ վեց անգամ ձեռք փոխեց (*)։ Այսինքն երբ Երեւան ենթարկուած է Օսմանեան մայրաքաղաք Պոլսոյ, պետութիւնը էջմիածնայ վանքը եւս Պոլսոյ Հայոց պատրիարքութեան ենթարկած է իրաւապէս։ Ինչպէս Ֆաթիհի ընդունած ձեւէն յայտնի կ'ըլլայ եւ Խաչատուրեան արքեպիսկոպոսի վախճանումէն ետքն ալ պէտք է ի զօրու նկատել, Պոլսոյ Հայոց Պատրիարքարանին հոգեւոր շրջանը ճիշդ Յոյն Օրթոտոքս Պատրիարքարանին նման, Վատիկանի Պապութեան նման «էօքիւմէնիք» է, այսինքն տիեզերական։ Այս պարագային, էջմիածնայ Գահակալ մեծայարգ Վազգէն Պալճեանն ալ իրական արժէքով միայն պէտք է հիւրընկալել։

Բարձր յիշատակով իշխանութեան մը յարգանք ընծայուած պարագային, պա-
հիկ մը իսկ պէտք չէ մոռցնէ հանել ...
պարագան թէ Պոլսոյ եւ հպատակներ...
Հայոց Պատրիարքական գահը տիեզեր...
բոլոր հայ եկեղեցիներէն գերիվեր ...
ծէք մըն է եւ այս արժէքաւոր հաստա...
տութիւնը Ֆաթիհ Սուլթան Մէհմէ...
յիշատակ մըն է։ Այս հաստատութ...
որ, իշխած է Կիլիկիոյ Կաթողիկոսու...
թեան, Աղթամարի կաթողիկոսութեան...
Երուսաղէմի Պատրիարքութեան եւ ...
տասահմանի մէջ Եւրոպա, Ամերիկա...
Ափրիկէ եւ Ասիա ցանցնուած մեծ ...
տիկ հայ կրօն. կեդրոններուն։ Ե...
մեր ձեռքէն ելլելուն երկու հարիւ...
րրվեցերորդ տարին էջմիածնի ...
երկրորդ աստիճանի հոգեւոր իշխ...
թեան մը կարելի չէ փոխակերպել...

Ն. ՆԱՋԱՆ

(*) 1553ին առաջին անգամ գրա...
ցինք։ 1582ին երկրորդ անգամ ...
բազմով առինք։ 1604ին Շահ Աբբաս...
ցաւ։ 1635ին կրկին առինք եւ վե...
կորսնցուցինք։ 1724ին անգամ մը ե...
րաւեցինք։ Տասներէկ տարի ետք ...
մասպ Քուլու խան վերստին իրանի...
ցուց։ 92 տարի ետք 1827ին Ռուսեր...
ռին։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (235)

ՀԱՅՈՑ ԲԵՐԴԸ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

ՄԱՍՆ ԵՐՐՈՐԴ

ՎԵՐՋԱԲԱՆ

Փառանձեմը սեւեռուն նայեց Պարսից զօրավարին եւ մէկէն ոտքի ելաւ։

— Կարող ես սպանել... Ես կ'ուզէի վէթ մի անգամ հանդիպել քո արքային։

Եւ դուրս եկաւ արագ։ Նրան կամեցան միանալ տիկիններ եւ աղամարդիկ, որոնց մէջ էին Կատարանիդէ եւ Նանա իշխանուհիները, Սահառունի եւ Գնդունի իշխանները, բայց պարսից զօրավարը ձեռքի հրամայող մի շարժումով կանգնեցրեց նրանց — Դուք, իբրեւ գերի, պիտի մնաք այստեղ ցնոր կարգադրութեան ...

Ու բոլորը կանգ առան, բայց Արշակ թագաւորի սենեկապետ Եղնիկեց, որ զատուեց իշխանների խմբից եւ հետեւեց թագուհուն։

Փառանձեմը բերդից իջաւ Զիկ զօրավարի հետ, պարսից սպաներով շրջապատուած։ Նրան տանում էին դէպի դաշտը, ուր երեւում էին պարսից զօրքեր ու վրաններ եւ դրանցից առանձնացած մի մեծ վրան՝ գլխին տուեծանիչ պարսից դրօշը։ Այդ վրանի շուրջը, մանաւանդ առջեւը կանգնած էին տեգաւոր զինուորներ ու սրաւոր սպաներ։ Ճանապարհին ոչ ոք չէր խօսում. սակայն, երբ երեւաց այդ մեծ վրանը, զօրավարն ասաց.

— Ահա եւ արքայից-արքայի վրանը։

Փառանձեմի շնչառութիւնը արագացաւ եւ նա աչքերը փակեց ակամայ. ուրեմն ինքը պիտի տեսնի ատելի Շապուհին, այն մարդուն, որ այնքան աղէտ ու աւեր բերեց Հայոց ...

Մինչ Փառանձեմին, խնամքով շրջապատուած, կը մօտեցնէին Շապուհի վրանին — պարսից արքան ինքը դուրս եկաւ՝ ոսկի եւ արծաթ թելերով բանուած թիկնոցը վրան, գոյնզգոյն քարերով զարդարուն թագը գլխին եւ ոսկեզօծ երկար գաւազան ձեռքին։ Նրա դէմքի մաշկը նման էր հարած եւ ապա արեւի տակ չորացած կաշիի, ուր կնճիռներն ակօսներ էին գծել ամէն ուղղութեամբ եւ խորացել ու անշարժացել։ Երբ Հայոց սեւազգեստ թագուհուն մօտեցրին ու կանգնեցրին նրա առաջ՝ Շապուհի կնճ-
ռապատ, կուչ եկած ծեր աչքերը կայ...
ցին չարախնդութեամբ։

— Վերջապէս, անդամ կին, — ...
կոկնչի նման մի ձայն — Զկամեցար
Տիգրոն պատուով, ահա եկար որպէ...
րի եւ ստրուկ։

— Գերի եւ ստրուկ, — Փառանձ...
գլուխը բարձրացրեց թափով — ...
թագուհին երբեք չի լինի ստրուկ. ...
ւանդ Անդոկ իշխանի դուստրը։

Անդոկ իշխանի անունը ծամածռե...
պուհի անշարժ դէմքը։

— Անդոկ, — արտասանեց Շապ...
այնպէս, թուաց թէ մանչաց։ — ...
պիղծ հօրդ արարքների համար ...
հատուցես ինքդ, անառակ ...

Այս խօսքերի վրայ կատարուեց ...
պատելի մի բան. շրջապատողները ...
ցան ինչպէս Հայոց ընկճուած թագ...
ցատկեց յանկարծ, ինչպէս վիրաւ...
վագր է ցատկում, եւ Շապուհի ...
շառաչեց մի ապտակ։

— Առ, լիրբ գեղ եւ խարխուլ ...
ուեց Փառանձեմի ձայնը։ — Կոչ...
արքայ եւ չես կարող վայելուչ խօ...
կնոջ հետ։ Իմացիր, որ քեզ ապտ...
է քո ատելի Անդոկ իշխանի դուստր...

Եւ այս խօսքերի հետ նա թքեց Շապ...
հի երեսին։

ՍՏԵՓԱՆ ԶՕՐԵԱՆ

(Շար.)

...ւած այդ ձեւի ներքին բողոք ...հնաւոր անտառին մէջ, ապխտակ ...ւած մէջ ապաստան գտած ծերունինե– ...ւած մօտ, «որանց ողբերգական մենա–...ւթեանը ու՞ ոք բողոք չի բերում»:

Մարգուն ողբերգութիւնը հոս սլաակե–...ցուած է միայնակ ծերունիին աղեկը–...սը հառաչանքին միջոցաւ. «Այժմ ըն–...սիրակ տան մէջ ծերունին ապրում է ...նակ՝ իր շան հետ միասին: Շուտ–...ւտ նա ելնում է գիւղ եւ այցելում ...պատի վերեվմանը: Յաճախ նստում է ...ն իր կացարանի շեմքին եւ հայեացքը ...ւանն նետած՝ յիշում էր պառաւին ու ...ի, որ լուռ գնդնում ինքն իրեն: Երբեմն ...– այս լինում է առանձնապէս երեկո–...ներ — երբ մութն իջնում է անտառի ...վրայ, նա դառնում է ոտքերի մօտ պառ–...ած շանը եւ խօսում նրա հետ.

— Էլպէս, Բողար, ա՞յ տոն էլ չկայ — ...ում է նա մեղմ, մտերիմ ձայնով — ...նա մենակ Թողեց ու գնաց: Նա էլ չի ...այ, Բողար, էլ չի գայ: Անխիղճ այ տօ, ...խիղճ այ տօ ...»:

1923ին լոյս տեսաւ Ս. Զօրեանի պատ–մուածքներուն երկրորդ հաւաքածոն՝ «Ցանկապատը», 1925ին՝ «Պատերազմ», աւելի ուշ լոյս տեսան «Անձորի այ–գին» եւ ուրիշ պատմուածքներ: Այս բո–լորին մէջ ան կը շարունակէ եւ կը լրա–ցնէ իր առաջին գործերուն գլխաւոր թեմանը — մարդուն ողբերգութիւնը: Յատկապէս յաջող են այդ ուղղութեամբ «Ցանկապատը», «Ծովանը», «Երկա–թուղին», «Անձորի այգին» եւ «Պատե–րազմը»: Հոս, ասոնց մէջ, քննութեան կ'առնէ այն խնդիրները, որոնք բազմա–թիւ անգամներ մշակուած են համաշ–խարհային եւ հայ գրականութեան մէջ, — Սեփականատիրութեան մոլութիւնը, պատերազմին ծնած աւերները, գեղեցիկ հոգին եւ տգեղ միջավայրին միջեւ բախ–ումը. Զօրեանի բերած նորութիւնը ոչ թէ նիւթերն են, այլ՝ աւանդական նիւ–թերու մեկնաբանութեան ինքնատիպ ե–ղանակը:

Պատմուածքներու այս խումբին մէջ նոյնպէս կան տիպարներ, որոնց համար բնորոշ զգացումներու խորութիւնն է: Օրինակ, «Ցանկապատը»ին Մինասը եւ Թեւոսը, որոնց հակառակութիւնը կը դառնայ հողին ցանկապատի մը մէջ ամ–փոփուող հողի կտորի մը շուրջ: Թշնա–միին յարձակման՝ ժողովուրդի ինքնա–պաշտպանութեան ծանր օրերուն նոյն–իսկ, երկու դրացիներուն մէջ կը բորբո–քի հին կռիւը՝ հողի աննշան պատառին համար: Նոյն երեւոյթը կը տեսնենք նաեւ «Ղաչաղան»ին մէջ, որուն տիպար–ները դժբախտութիւններու կը հանդիպին խում մը ջուրի համար:

[illegible] Զօրեան ժողովուրդի խաւե–րէն կ'առնէ եւ կը բարձրացնէ Ծովանի տիպարը՝ «կշտամբանքի տօնով» խօսելու համար «մարդկանց տխուր աշխարհի» մա–սին. «Ծովանը» պատմուածքին մէջ հա–կիրճ տողերով եւ մեծ զգայնութեամբ կը ժամանակէ ընկերային – հասարակական չարիքները, մարդոց շնչին կիրքերը հա–կադրելով այդ կիրքերէն բոլորովին ա–զատ՝ Ծովանի տիպարին հետ:

Նիւթական յարաբերութիւններուն «Գալգաքեան Թեմը» Զօրեան կը ներկա–յացնէ ժամանակակից բարոյական խըն–դիրներու՝ մարդու հոգեւոր ազատու–թեան լոյսին տակ:

Այս իմաստով Զօրեանի ստեղծագոր–ծութեան սկզբնական շրջանի բարձրա–կէտերը կը հանդիսանան «Անձորի այ–գին» եւ «Պատերազմ» պատմուածքները: Երկու փոքրիկ վէպ–գործոցներ, որ պատիւ պիտի բերէին ոեւէ առաջնակարգ գրագէտի մը: Մարտին արօր, Նունու–Փարի, Մաճկալանց Դաւիթ կերպարնե–րը, իրենց մարդկային բարձր առաքի–նութիւններով, լիակատար ժխտումն էին «տխուր մարդոց»: Ասոնց կեանքը նոյն–պէս կ'անցնի ողբերգական պարագանե–րու տակ եւ կ'ունենայ ողբերգական վախճան, բայց ասոնք ոչ թէ անցեալի, այլ ապագայի մարդիկ են: Ապագան ա–սոնցմէ պիտի քաղէ իր բարոյական ըմ–բռնումները:

Այս գրուածքներուն առանցքը մարդու ստեղծագործական ազատ ուժին, մարդ–կային հոգիի գեղեցկութեան եւ այդ գե–ղեցկութիւնները քանդող ապականուած միջավայրին միջեւ գոյութիւն ունեցող պայքարն է:

Մարտին արօր հոգեկան ներաշխարհը ողողուած է աշխատանքի եւ կեանքի սէ–րով: Ան կեանքին բանաստեղծն է՝ ըն–քաշելի այգեպան մը, որ ջերմ զգա–ցումներով կապուած է խնձորի այգիի մը հետ: «Մարտին արերը, ինչպէս, ար–դար լինենք, շահով, պրուստով քիչ էր հետաքրքրում, նրան չահայրդում, ապրեցնում էր միայն իր այգու կեանքը, նրա բազմազան կեանքը՝ վաղ գարնանից մինչեւ ուշ աշուն: Մարտին արօրը հե–տաքրքրում ու ապրեցնում էր իւրաքան–չիւր ծառ ու Թուփ: Նա գիտէր այդ այ–գու իւրաքանչիւր ծառի կենսագրութիւ–նը, ինչպէս հայրն իր զաւակներին, նը–րանց պատահած դժբախտութիւնը: Ծա–ռի առաջին ծաղկումը նրան պատճառում էր զարմանալի հրճուանք, ինչպէս զա–ւակի հարսանիքը ծնողներին: Նրանց հի–ւանդութիւնը նրան տխրեցնում էր եւ ըս–տիպում իր հոգածութիւնը կենդրոնացը–նել հիւանդ ծառի վրայ. կտրուած ճիւ–ղը, կարկտահար ծառը նրա սիրտը լըց–նում էին դառն վշտով»:

Այգիին բանաստեղծը պատմուածքին վերջաւորութեան կը դառնայ այգիին «Թշնամին»: «Բայց մի առաւօտ յան–կարծ պահակ Սահակը զարթնեց Թխկոցի ձայնից, հագնուեց արագ ու վազեց դէպ ի Թխկոցը, որ շարունակւում էր այգու ներքին մասում: Թխկոցը կացնի էր: Ո՞վ պիտի լինի այսպէս վաղ այգին մը–տած, ո՞վ է Թխկոցը գցել այդպէս: Մի փոքր արագ վազելով, բայց դեռ բաւա–կան հեռուից Սահակը նկատեց Մարտին արօրը», որ «արխալուղի Թեւերը ճղած, փէշերը գօտին խրած, ինչպէս անում են փայտահատները», իրարու ետեւէ պէտին կը տապալէր այգիին ծառերը:

Վերջին այս գործողութեան կը նա–խորդէ ողբերգական արար մը՝ Նունու–Փարի մահը, որ զոհ գացած էր մարդ–կային ստորնացուցիչ կիրքերուն, եւ, այնուամենայնիւ, նոյնիսկ մահուան սե–մին անաղարտ պահած էր իր հոգին. «Նա մեռաւ այնպէս անխօս ու խաղաղ, ինչպէս ապրել էր»:

Հաստատուն նկարագիր, հոգեկան ա–բիութիւն, բարձր բարոյականութիւն, — ահա այն գիծերը, որ Զօրեան ի յայտ բերած է այգեպանին եւ Նունուփարի տիպարներուն մօտ:

Բարոյական բարձր յատկութիւններ ցոյց տուած է նաեւ «Կրակը» պատ–մուածքին մէջ, որուն գլխաւոր տիպարը, Մարիամ, մինակը դէմ կը դնէ նեխած ընկերութեան: Նաեւ «Զաքարի հարսը»ի Եսթերին մէջ, որ անձնապաշտ կ'ըլլայ՝ հաստատելով հայ կնոջ բարոյական տի–պարը:

Զօրեան դարձաւ միջակարգ մարդոց լաւագոյն երգիչը 10ական Թուականնե–րու հայ գրականութեան մէջ: Այդ տի–պարները՝ անջատուելով իրենց «անձուկ» միջավայրէն՝ պատմուածքին, դարձան խորհրդանշաններ հայ ազգի լաւագոյն գիծերուն՝ իրենց գեղեցկութեան շնոր–հիւ:

Ընդհանրացման ուղին զինքը տարաւ–հասցուց Մաճկալանց Դաւիթին՝ ժողո–վուրդին յոյզերուն մօտ, բովանդակ գիւղացիներուն տրամադրութիւնները արտայայտող տիպարին: Դաւիթին պէս յայն ընդհանրացում են նաեւ պառաւ տա–տը, որ վարանամիտ, անշարժ հայեաց–քով կը հսկէ ճամբաներուն վրայ, ուրկէ գիւղ կը մտնեն վիրաւորուած գիւղացի–ները, եւ ծերացած, ուժասպառ հայրը, որ խեղճ ու կրակ մաճէն բռնած կը հե–տեւի արօրին:

Ամփոփելով մեր համառօտ տեսութիւ–նը Զօրեանի 10ական Թուականներու ըս–տեղծագործութեան էութեան մասին, ակամայ կը մտաբերեմ Տուրգենեւի ծա–նօթ խօսքը. «Սիրել արուեստը, ճըշ–մարտութիւնը եւ հայրենիքը»: Այս ե–րեք նշանաբաններուն ալ հետեւած է Զօրեան:

Ս. ԱՂԱՐԱԲԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՅՈՎՀ. ԱԲԵԼԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Յուշատօն մը կազմակերպուած է Հայ–կական Թատերական ընկերութեան կող–մէ, ուր խօսք առած են հայ բեմի երախ–տաւորեալին աշակերտները, խաղընկեր–ները կամ պարզապէս Աբելեանի արուես–տին հիացողները: Ի վերջոյ ներկայաց–ուած է «Նամուս» ժապաւէնը, Յովհան–նէս Աբելեանի խաղարկութեամբ:

ՎԻԷՆՆԱՅԻ ՅՈԲԵԼԵԱՆՆԵՐՈՒՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐԸ

—o—

Ընթացիկ տարուայ սկիզբները մա–նաւոր ծանուցումով ինչպէս նաեւ հայ թերթերու միջոցով հաղորդած էինք Վի–էննայի Մխիթարեան Միաբանութեան քառեակ Յոբելեանները.

1.— Ուխտիս Ընդհ. Աբբահօր Գերա–պայծառ Հ. Մեսրոպ Արք. Հապոզեանի Քահանայութեան Ոսկի Յոբելեանը.

2.— Նորին Ամենապատուութեան Աբ–բայութեան երեսնամեակը:

3.— Մխիթարեան Միաբանութեան Վիէննա հաստատուելուն 150րդ տարե–դարձը.

4.— Հանդէս Ամսօրեայ Ուսումնա–թերթին 75րդ տարեշրջանը:

ՍՏՈՐԵՒ ԱՆՈՒՆՑ ՅԱՅՏԱԳԻՐԸ.—

Կիրակի՝ Սեպտեմբեր 3ին, ժամը 9.30 քաղաքիս Բենեդիկտեան Միաբանութեան Մայր եկեղեցւոյն մէջ, նախագահու–թեամբ Վիէննայի Վսեմ. Ծիրանաւորին եւ ի ներկայութեան եկեղեցական ու պե–տական բարձր անձնաւորութիւններու, Արհիապատիւ Յոբելեարը պիտի մատու–ցանէ հանդիսական եւ գոհաբանական Յոբելենական Ս. Պատարագը (Այտըն–եան ձայնագրութեամբ — նուագախում–բի ընկերակցութեամբ):

Սեպտեմբեր 5ին, Երեքշաբթի ժամը 10ին, Արհիապատիւ Յոբելեարը պիտի ընդունի ազգայիններու շնորհաւորու–թիւնները, Մայր Վանքիս դահլիճներուն մէջ:

Սեպտեմբեր 7ին, ժամը 19.30, «Գե–ղարուեստական Երեկոյթ», մասնակցու–թեամբ Վիէննայի հռչակաւոր «Երգեցիկ Մանուկներու» խումբին (Վինըր Զէն–կըրքնապըն), Վանքիս եկեղեցւոյ երգ–չախումբին եւ քաղաքիս Մարեմեան քոյ–րերու՝ բարձրագոյն վարժարանի աշա–կերտուհիներու:

Սեպտեմբեր 8ին Մխիթարեան Միա–բանութեան հաստատութեան տարեդար–ձին եւ Վիէննայի Մխիթարեան Միաբա–նութեան 150ամեակի առթիւ երեկոյին Հայրապետական Ս. Պատարագ պիտի մատուցանէ Արհիապատիւ Գերապայծառ Հ. Սրապիոն Արք. Ուլուհոճեան, Վենե–տիկի Մխիթարեան Միաբանութեան ընդ–հանուր Աբբահայրը:

Սեպտեմբեր 10ին ժամը 17ին պիտի կատարուի Վիէննայի Մխիթարեան Մի–աբանութեան աւանդական հանդիսաւոր Թափօրը՝ հանդիսադրութեամբ Արհիա–պատիւ Գերապայծառ Հ. Կարապետ Ե–պիսկ. Ամատունիի, Վենետիկի Մխի–Թարեան Ուխտէն եւ Էկզարք Ֆրանսայի հայ կաթողիկէից:

ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (1)

ԹԻԱՊԱՐՏԸ

(ՎԷՊ ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

ԳՐԵՑ

ԱՐՄԷՆ ՇԻՏԱՆԵԱՆ

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ

ՎԱՆԱԿԱՆ

Աշնան գիշեր մըն էր:

Երկինքը ամպ չկար: Աստղերը տժգոյն պլպլացումով մը կը ցոլային: Խոր լը–ռութիւն մը կը տիրէր:

Այդ պահուն, Վարագայ ժեռոտ սե–պաձեւ լերան մէջէն բարձրահասակ ու թուխանդամ մարդ մը երկայն ու Թխա–գոյն հագուստով մը ծածկուած արագ ա–րագ յառաջանալով, վանքին ընդարձակ ու գեղեցիկ ծառաստանը մտաւ:

Երբ վանքին հոյակապ ու հրաշալի դուռը նշմարելու չափ մօտեցաւ, գրե–թէ երկիւղալի զգուշութեամբ մը մէկդի նետեց հագուստ ու ծունկի եկաւ:

— Մնաս բարով, իմ պաշտելի մենաս–տան, մնաս բարով... հառաչեց երի–տասարդը խզդուած ձայնով մը: Ալ կը բաժնուիմ քու հողերէդ ու երկնա–յին մեղեդիներէդ ...: Բայց երբեք պի–տի չմոռնամ քեզ ...:

Մեքենաբար ոտքի ելլելով, սրբեց աչ–քերուն արցունքները, ծածկուեցաւ իր լայն հագուստին մէջ եւ դէպի Վանայ Այ–գեստանը ուղղուեցաւ: —

Կէս գիշերուան մօտ երիտասարդը Վա–նայ Հայկավանք կոչուած փողոցին մէջ կանգ առաւ եւ դուռի մը զարկաւ երկիւ–ղալի կերպով մը:

Դուռը բացուեցաւ:

Սեմին վրայ երեւցաւ ծերունի մարդ մը, որ վաթսունն անցած, բարեձեւ կերպարանքով ու ալեխառն մազերով էր:

— Ո՞վ կ'ուզես... հարցուց ծերունին՝ կասկածաւոր նայուածք մը նետելով ան–ծանօթ երիտասարդին վրայ:

— Չեմ գիտեր– կմկմաց անծանօթ երի–տասարդը դողդոջուն ձայնով մը: Փողո–ցը չմնալու համար տունը եկայ գիշեր անեն... արդեօ՞ք կարելի է ...:

Ծերունին քաղցրին ակամայ շարժում մը ըրաւ: Ձեռքի ճրագը վեր բռնելով դի–տեց անծանօթ երիտասարդը, որ հազիւ քսանըութը տարու գեղադէմ, համակ–րելի ու ազնիւ կ'երեւար: Թէեւ վրայի հագած գեղացիներու յատուկ հագուստ–ներն ու գլխին գտակը ծղած էին գին–քը, բայց կերպարանքը կ'արտայայտէր անոր ազնուութիւնը:

Ուստի ծերունին իր խոռվայոյզ նայ–ուածքը մէկդի առնելով խնդրեց որ ե–րիտասարդը վեր ելնէ:

Սրահին վրայ, կոկիկ ու քաղքենի ո–ճով շինուած սենեակ մը կար, ուր ա–ռաջնորդուեցաւ երիտասարդը:

Ծերունին անուշ ու խանդաղատալի ձայնով մը բարի եկար մրմնջեց, յետոյ հարցուց:

— Ո՞ր երկրից էք:

— Պարսկաստանցի եմ, բարի հայր, պատասխանեց երիտասարդը լեցուած ձայնով մը: Եւ խորին շնորհակալութիւ–նըս կը յայտնեմ որ ինծի պէս զարիպ մարդու մը ձեռքը բռնեցիք:

— Ախ, որդիս, հառաչեց ծերունին կսկծանքով մը: Գիտցիր որ գլխիս վրայ տեղ ունիմ քեզի համար:

Ու չկրնալով իր հոգին լեցնող դառնու–թիւնը զսպել, սկսաւ արտասուել:

— Ես էլ զարիպի տէր եմ, որդիս, յա–րեց ծերունին, արցունքները սրբելով:

— Իրա՞ւ .... ո՞ւր կը գտնուի ձեր զարիպը, նկատել տուաւ երիտասարդը:

— Ի՞նչ գիտնամ... մեր պանդուխտնե–րը տեղ մը չունին ... Պոլիս, Ռուսաս–տան, Պարսկաստան, մէկ խօսքով աշ–խարհիս ամէն կողմ ցրուած են անոնք:

— Շատ տարի՞ է երթալը, վրայ բե–րաւ երիտասարդը:

— Ախ, աս տասնըվեց տարի է որ տու–նէս բաժնուած է, հառաչեց ծերունին:

— Նամակ կը գրէ՞:

— Երկու անգամ նամակ գրած է. այս–չափ:

— Տեղեկութի՞ւն մըն ալ չիտար:

— Ամենեւին. առաջ Պոլիս էր, բայց տարի մը ետքը չգիտցուիր ուր երթալը:

— Ի՞նչ ընես... մեր Թշուառ ազգին ճակատագիրն է այդ, մրմնջեց երիտա–սարդը խորին յուզմունքով մը: Թափա–ռական եղած ենք ոչ թէ հիմակ, այլ շատ ժամանակէ ի վեր: Բայց Աստուած ո–ղորմած է, բարի հայր, անիկա կը տեսնէ մեր խեղճութիւնը:

Ծերունին ալ չկրցաւ շարունակել իր խօսքը, գողդոջ ու տժգոյն ճակատը մութ ստուեր մը պատեց:

— Բնիկ Պարսկաստանցի՞ ես, մրմնջեց ծերունին ցաւատանջ ձայնով մը:

— Ոչ... բայց բաւական տարի եղաւ որ այս կողմերը կը գտնուէի, պատաս–խանեց երիտասարդը:

— Հարկաւ գործի մը համար այդ կող–մերը եկար, անանկ չէ՞:

— Այո, տեսնենք Թէ Աստուած պիտի յաջողցնէ՞:

— Ի՞նչ գործ կ'ուզես ընել, արհեստ ունի՞ս:

— Իմ արհեստս զինագործութիւն է:

— Զինագործութի՞ւն:

(Շար.)

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ԳԱՑՈՂ
ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Մեր բաժանորդներու արձակուրդի շրջանը, արձակուրդի շրջանն է նաեւ «Յառաջ»ի պաշտօնէութեան: Այդ իսկ պատճառով թերթիս վարչութիւնը Յուլիսին եւ Օգոստոսին, սովորականէն շատ աւելի ծանրաբեռնուած է եւ ջերմօրէն կը խնդրէ իր հաւատարիմ բաժանորդներէն, որ աւելի չծանրաբեռնեն իր գործը հասցէներու առժամեայ փոփոխութիւններով :

Յառաջ միշտ իր կարելին կ'ընէ գոհացում տալու համար իր ընթերցողներուն, բայց կը խնդրէ նաեւ որ անոնք չդժուարացնեն իր գործը:

Այս տարի, վարչութիւնը որոշած է ընթացք տալ միայն ԲԱՑԱՌԻԿ եւ ՍՏԻՊՈՂԱԿԱՆ դիմումներու հետեւեալ պայմաններով.— դիմումները պէտք է ըլլան գրաւոր, ընթացք չի տրուիր հեռաձայնով եղած դիմումներուն: Կցել հինգ Ն. Ֆ. եւ սովորական հասցէն : Դիմող բաժանորդը պէտք է վճարած ըլլայ ընթացիք տարեշրջանը (1961):

×

Միայն արձակուրդի շրջանին համար, բաժանորդ. արձանագրուողներու սակն է.
Ֆրանսա.— *Ամսական* 7 Ն. Ֆ.
Արտասահման 10 Ն. Ֆ.:
Շնորհակալութեամբ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պուլվար Օտտոյի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ Կրօն. Ընկերակցութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները .—

Հանգուցեալ Նահապետ Ղազարեանի մահուան առթիւ Տէր եւ Տիկին Կ. Գավազեան փոխան ծաղկեպսակի եկեղեցւոյս, Ֆ. Կ. Խաչին եւ Աղքատախնամին տասնական Ն. Ֆ., Պ. Ս. Խոզիկեան 5 Ն. Ֆ. եկեղեցւոյ :

Տէր եւ Տիկին Ա. Մուրատեան եկեղեցւոյ պայծառութեան տասը Ն. Ֆ., Տիկին Ժողովարարեան իր քրոջը Թոռնիկի մկրտութեան առթիւ եկեղեցիին պայծառութեան եւ Ֆ. Կ. Խաչին տասնական Ն.Ֆ.: Տէր եւ Տիկին Ա. Գէորգեան իրենց Թոռնիկի մկրտութեան առթիւ եկեղեցիին պայծառութեան եւ Ֆ. Կ. Խաչին տասնական Ն. Ֆ.: Հանգուցեալ Արշակ Պօղոսեանի մահուան քառասունքի առթիւ Տէր եւ Տիկին Ե. Մինգոհեան 20 Ն.Ֆ.:

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՕՐԸ
ԽԱՆԱՍՈՐԻ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ ԱՌԹԻՒ
ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Խանասորի Արշաւանքի 64րդ տարեդարձը կը տօնուի նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէին եւ մասնակցութեամբ Շրջանիս բոլոր ենթակոմիտէներուն ու խումբերուն, ինչպէս նաեւ՝ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդին եւ Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղերուն :

Յուլիս 30ին, Կիրակի ամբողջ օրը, Վալայրի ծառախիտ անտառին մէջ :

ՊԱՏՈՒՈՅ ՆԱԽԱԳԱՀ ՎԻՔԹՈՐ ՍԱՎԻՆ

ԿԸ ԽՕՍԻՆ՝

Ընկերներ ՌՈԺԷ ԼԵՌՏԱ, ՏԻԳՐԱՆ ԹԱԴՈՅԵԱՆ, ՀԱՄՕ ՆԱՃԱՐԵԱՆ :

Գեղարուեստական ճոխ յայտագիր .— Հ. Նանարեան, Վ. Ճառայեան, Սեդա Թիւթէլեան, Զարեհ Գասեան, Ժըներվիէվ Արմաղանեան, Գաւիվէճեան :

Հայկական տոհմիկ պարեր Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի պարախումբին կողմէ :
Պուլի մրցում (պուլերը միասին բերել):

Ճոխ պիւֆէ, շամփուրով խորոված :

×

Խանասորի դաշտահանդէսին երթալու համար, օթօքարը Պոմոնէն կը մեկնի Կիրակի առաւօտ, Յուլիս 30ին, ժամը 8ին, Պաո Ռոքոնտի *առջեւէն:*

Բոլոր անոնք որ կը փափաքին օթօքառով *մեկնիլ կրնան նախօրօք արձանագրուիլ, հետեւեալ ընկերներուն մօտ, Յ. Նիկողոսեան, Վ. Տ. Վարդանեան եւ Սերժ Սարգիսեան, երթեւեկի համար 4 Ն. Ֆ. վճարելով :*

Անօղումի տեղի չտալու համար, կը խնդրուի չսպասել վերջին վայրկեանին :

×

Խանասորի արշաւանքի տօնակատարութեան առթիւ Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր ենթակոմիտէի վարչութիւնը դիւրութիւն տալու համար հանդէսին մասնակցիլ ուզող հայրենակիցներուն, օթօքառ մը վարձած է որ կը մեկնի Կիրակի առաւօտ ժամը 7·30ին Փլաս տ'Էքսէն, *ընկ. Քէօսէեանի խանութին առջեւէն: Վերադարձ իրիկուան ժամը 20ին: Արդէն իսկ ապահովեցէք ձեր տոմսերը Քէօսէեանի (*Փօբօ Ռեճս, 2 Րիւ Պեռնար տիւ Պուա), *Ա. Գէորգեան մսավաճառ* 22 Րիւ տէ Փըթիթ Մառի *եւ գրավաճառ Գ. Տէրիկեանէ* 13 Րիւ տէ Տոմինիքէն :

×

ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ
ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԲԱՑՕԹԵԱՅ ՀԱՆԴԷՍ

Հերոսներու Օրուան առթիւ, կազմակերպուած Լիոնի եւ Տէսինի կոմիտէներուն կողմէ :

30 *Յուլիս, Կիրակի առաւօտէն մինչեւ երեկոյ,* Կապիյեռնի *որձարանին զովասուն ու գեղատեսիլ պարտէզին մէջ :*
Պիտի խօսի Ընկ. ՄԻՍԱՔ ՄԻՐԶԷ
Գեղարուեստական բաժին ու հաճելի անակնկալներ :
Ճոխ պիւֆէ, խորոված ու աղանդեր — ներ : Մատչելի գիներով :
Կը հրաւիրուի Լիոնի եւ Տէսինի Հայութիւնը :
Մանրամասնութիւնները առանձին յայտագրով :

Օթօքառը առաւօտ Փլաս Կիշառէն *կը մեկնի ժամը ճիշդ 10ին: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ: Անձրեւի պարագային պատսպարուելիք վայրը ապահով է :*

×

ԿՐԸՆՈԲԼԻ ՄԷՋ

Խանասորի արշաւանքի 64րդ տարեդարձը կը տօնուի Կրընոպլի մէջ, նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Եօթնեղբայրեան ենթակոմիտէին, մասնակցութեամբ Լանսէի Մուրատ խումբի եւ Րընաժի Գէորգ Չաւուշ խումբի :

Այս Կիրակի ամբողջ օրը Շաթօ տը Փօրըկարի *ծառաստանին մէջ: Բարձրախօսի վրայ պիտի լսուին հայկական աւլեր:*
Ճոխ պիւֆէ :
Օթօքարը կը մեկնի սովորական վայրէն, սովորական ժամերուն :

ԿԱՐԵՒՈՐ
Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԲԱՆԱԿՈՒՄ

Վերջին կարգադրութիւններուն համար, Փարիզեան շրջանի այն բանակողները, որոնք պիտի երթան հաւաքական տոմսով (պիյէ քոլէքթիֆ), *պարտին ներկայանալ այս Ուրբաթ, երեկոյեան ժամը 8·30ին,* 17 Րիւ Պլէօ :

ՊԱՏԱՐԱԳ ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Տէսինի Կրօն. Ընկերակցութիւնը կը յայտարարէ թէ այս Կիրակի առաւօտ, ժամը 8·30ին, պատարագ պիտի մատուցուի տեղւոյս Ս. Աստուածածնայ եկեղեցւոյն մէջ : Կը պատարագէ Արխս Աբեղայ Շիրվանեան եւ կը քարոզէ Լեւոն Աբեղայ Արէլեան: (Երուսաղէմի Ս. Յակոբեանց միաբանութենէն) :

Կը հրաւիրուի բարեպաշտ ժողովուրդը, ներկայ գտնուիլ այս արարողութեան :

Հ. Յ. Դ.
ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. Վարանդեան կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ, ժամը 20·30ին, 19 Ավրնիւ տը Սաքսի *որձարանի ներքնասրահը :*

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՀԱՄԱԽԱՐԲ. Հայր. Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղի ընդհ. անդամական տարեվերջի ժողովը այս Կիրակի առաւօտ, 7 Պուլվ. տ'Աթէն, Պար տիւ Կոմերսի սրահը: Օրակարգ.— Ա) Կեդր. վարչութեան շրջաբերականի ընթերցում Բ) Դաշտահանդէսի հաշուետուութիւն Գ) Պատգամաւորներու ընտրութիւն :

Ընթացիկ հարցեր.— Վարչութիւնը կը խնդրէ իր բոլոր անդամներէն ներկայ գտնուիլ տարեվերջի այս կարեւոր ժողովին :

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տարի. 50 Ն. Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.

Արտասահման՝ Տարի. 60 Ն. Ֆ. — Հատը՝ 0.25 Ն. Ֆ.

ՈՒՐԲԱԹ 28 ՅՈՒԼԻՍ — VENDREDI 28 JUILLET 1961

…Դ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9163 — 37EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 17Ր ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4964

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՔՈՒՎԷՅԹ ԵՒ ՊԻԶԵՐԹ

Մինչ Արեւմուտքի մէջ դաշնակիցները … Խորհրդային Միութեան սպառնական … միջոցներ կ'որոնեն զօրացնելու ազատ աշխարհի պաշտպանութիւնը, խռովայոյզ վիճակ կը տիրէ արեւելեան կողմն աշխարհի :

Քուվէյթ, Իրաք, Իրան, Եգիպտոս եւ Թերեւս Պիզերթ միջազգային դիւանագիտութեան օրակարգին վրայ անցան վերջին օրերս :

Բոլոր այս հարցերուն մէջ կարեւոր … դեր մը կը խաղայ Արաբական Լիկան, որ … կազմուեցաւ 1945ին՝ երկրորդ աշխարհամարտի վաղորդայնին Եգիպտոսի … նախաձեռնութեամբ Անգլիոյ, որ … վերապահել իր երբեմնի գերիշխող դերը իսլամական աշխարհին մէջ։

… տարօրինակ մէկ խաղով, Լիկան ամէնէն առաջ թշնամական դիրք է բռնած իր հիմնադիր պետութեան դէմ, … սահմանաբար լքած իր դիրքերը Եգիպտոսէն մինչեւ Իրաք, Հնդկաստան ու Պաղեստան :

Քուվէյթի խնդրին մէջ Իրաքէն զատ … նաեւ Անգլիա ,

Յուլիս 21ին իշխանապետութիւնը 2ի … 8 ձայնով ընդունուեցաւ իբրեւ հաւասարազօր անդամ Արաբական Լիկային : … ցուցարկեցին Իրաք եւ Եմէն … :

Այս առթիւ ընդունուած բանաձեւը … Քուվէյթի կառավարութիւնը … կ'առնէ պահանջել անգլ. զօրքին … իշխանապետութեան հողամասէն

Իրաք յանձնառու կ'ըլլայ ուժի չդիմել Քուվէյթը իրեն կցելու համար :

Լիկան այժմէն իր հաւանութիւնը կուտայ որ Քուվէյթ ուզէ միանալ կամ … Լիկայի անդամ որեւէ պետութեան հետ :

Արաբական երկիրները զօրծնապէս պիտի … Քուվէյթի՝ իր անկախութիւնը պահպանելու համար :

Անգլիական զօրքերու քաշուելէն վերջ Արաբական երկիրներու զինուորները կը … իշխանապետութեան պաշտպանութիւնը :

Լիկայի բանաձեւի քուէարկութենէն … Իրաքի պատուիրակները յուզարա… ձեւով հեռացան ժողովասրահէն :

… մինչ Իրաք քէն կ'ընէր Արաբական Լիկային, Թունուզ կը վերադառնար … երեք տարի անկէ հեռու մնալէ վերջ, — Նասր — Պուրկիպա հաշտութեան պատճառաւ :

Պիզերթի խնդիրն է, որ Թունուզը … դիմելու Լիկայի օգնութեան :

Արաբական երկիրները մոռնալով իրենց ներքին վէճերը, այժմ միացեալ … են կազմած Ֆրանսայի դէմ : Ի… հետ մրցումի ելած են կամաւորական զօրագունդեր ղրկելու համար Թունուզ. Ընդհանուր վայրոյթ առաջ … է իսլամական աշխարհին մէջ : … Պաղտատէն եւ Եգիպտո… կարեւոր դէմքեր կամաւոր արձանագրուած են, ինչպէս Յորդանանի ապա… Զօր. Մաճալի եւ Իրաքի … նախարար Հաշէմ Ճաւատ :

Արաբական Լիկան Յուլիս 25ի իր նիս… որոշած է ամբողջական աջակ… ընծայել Թունուզի՝ «Ֆրանսա… իր պայքարին մէջ» : Սակայն մեր… Սաուտի Արաբիոյ առաջարկը, Ֆրանսայի հետ տնտեսական յարաբերութիւնները խզելու մասին :

… առաքելութիւն մը պիտի … Պաշիբէյէն Պիզերթ՝ Թունուզցի … խնամելու եւ բնակչութեան … համար :

Արաբական երկիրներու կողմէ տեսակ մը «ճիհատ» է որ կը յայտարարուի Ֆրանսայի դէմ, մինչ Պուրկիպա կը կրկնապատկէ իր ճիգերը՝ Պիզերթի խնդիրը միջազգային հարց դարձնելու համար :

ՄԱԿի Ապահովութեան Խորհուրդէն մօտ յաջողութիւն գտած չըլլալով, այժմ կը ջանայ ընդհանուր ժողովի օրակարգին վրայ դնել տալ հարցը, զօրավիգ ունենալով արաբական երկիրներն ու Խորհրդային Միութիւնը : Ու կը սպառնայ ի հարկին զէնքի դիմել կրկին, քաջալերուած այս վերջիններէն :

Քուվէյթէն ետք Պիզերթն է, որ հիմա կը սպառնայ աշխարհի խաղաղութեան :

ՀՐԱՆՏ — ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՀԱՄԸՐՇՈԼՏ ՆԻՒ ԵՈՐՔ ՎԵՐԱԴԱՐՁԱՒ

ԸՆԴՀ. ՔԱՐՏՈՒՂԱՐԸ ԴԺԳՈՀ Է ՖՐԱՆՍԱՅԷՆ

ՄԱԿի ընդհ. քարտուղարը դժգոհ է Ֆրանսայէն եւ այդ ուղղութեամբ ալ նամակ մը գրկած է ֆրանսական կառավարութեան : Առջի օր, արդարեւ, Տակ Համըրշոլտ ուզեց Պիզերթ երթալ եւ շատ զարմացաւ երբ ֆրանսական իշխանութիւնները կեցուցին իր կառքը եւ զայն խուզարկեցին ինչպէս պիտի ընէին ոեւէ մահկանացուի համար : Ֆրանսացի վայրաչանները լաւ մը զննեցին ընդհ. քարտուղարին կառքին ծակն ու ծուկը, ապա ձգեցին որ Համըրշոլտ երթալիք տեղը երթայ : Հոն ալ սակայն, այս պաշտօնի հիւսիսայինը ուրիշ անակնկալ մը ունեցաւ, ֆրանսացի ծովակալը՝ Ամման զինք չընդունեցաւ :

Ֆրանսական կառավարութեան տեսակէտը շատ պարզ է այս հարցին մէջ : Տակ Համըրշոլտ ոչ մէկ առաքելութիւն ստացած էր Ապահովութեան Խորհուրդէն Թունուզ երթալու, ինք, անձնապէս պատասխանեց Պուրկիպայի դիմումին եւ իր ներկայութիւնը միայն անհատական հանգամանք ունի : Ֆրանսացիները նաեւ այն տպաւորութիւնն ունին որ Համըրշոլտ իւրացուցած է Թունուզեան տեսակէտները :

Համըրշոլտ իր կարգին նամակով մը դիտել տուած է Փարիզի կառավարութեան, որ իր կարծիքով Ապահովութեան Խորհուրդի բանաձեւը չէ գործադրուած Ֆրանսայի կողմէ : Համըրշոլտ կը շեշտէ գլխաւորաբար թէ ֆրանսական ուժերը չեն քաշուած իրենց նախկին տեղերը ինչպէս կ'որոշէր Ապահովութեան Խորհուրդը : Համըրշոլտ շատ ցաւ զգացած է այս կացութենէն եւ փափաք կը յայտնէ որ օր առաջ կարգադրուի, բարելաւելու համար կացութիւնը :

Ասոր ի պատասխան, արտաքին նախարար Քուվ տը Միւրվիլ, ընդհ. քարտուղարին ուշադրութեան կը յանձնէ որ անոր բանձերը «կը թուին պարզել Թունուզեան կառավարութեան տեսակէտները» : Ֆրանսայի արտաքին նախարարը դիտել կուտայ նաեւ թէ Ապահովութեան Խորհուրդին որոշումը ուրիշ բան չէր եթէ ոչ Ֆրանսայի իսկ տեսակէտը որ առաջին օրէն իսկ զինադուլի կոչ ըրած էր : Քուվ տը Միւրվիլ այս նամակին կցած է յուշագիր մը զոր Ֆրանսա կ'ուզէ հրապարակել եւ որ լայն գիծերու մէջ կը պարզէ Պիզերթի կացութիւնը :

Նշենք նաեւ թէ ՄԱԿի ընդհանուր քարտուղարին «հասկցուած էնց» թէ Նիւ Եորք վերադարձի իր ճամբուն վրայ, Փարիզ հանդիպիլը հեռու է բաղձալի ըլլալէ :

Բոլորը համակարծիք կը մնան սակայն մէկ կէտի շուրջ այն է որ Հապիպ Պուրկիպա, մեծապէս վնասեց իր իսկ մէջ տեղ դրած «պուրկիպականութեան» որ ծանօթ է իբրեւ դիւանագիտական ճկուն եւ պաղարիւն քաղաքականութիւն մը : Եւ նոյն առեն, Թունուզիայի նախագահը կորսնցուց մեծ Մաղրէպի պարագլուխը ըլլալու իր երազը :

× Զօր. տը Կոլ շնորհաւորեց դեր–ծովակալ Ամմանը եւ իր գոհունակութիւնը յայտնեց անոր բռնած ընթացքին համար :

× 28 Ֆրանսացիներ որոնք արտաքսուած էին Թունուզիայէն եւ Ֆրանսա հասան, ծեծ կերած են իրենց մեկնելէն առաջ : 45 նոր գաղթականներ Մարսէյլ հասան :

× Զորեքշաբթի օրուան նախարարաց խորհուրդին ընթացքին, որ չորս ժամ տեւեց, խօսուած է Պիզերթի, Ալժերիոյ, Պերլինի եւ ցորենի գինին մասին : Պիզերթի մասին, Թեռնուար զեկոյց մը կարդաց ուր կը պարզուին դէպքերը եւ ֆրանսական իշխանութեանց բռնած դիրքը :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՆԱՍՏԱՍ ՄԻԿՈՅԵԱՆ ճափոն պիտի այցելէ Օգոստոս 15ին եւ Թոքիոյի մէջ բացումը պիտի կատարէ խորհրդային առեւտրական տօնավաճառին : 1917էն ի վեր առաջին անգամն է որ խորհրդային պետական դէմք մը ճափոն կ'երթայ : Կ'ըսուի նաեւ թէ Կակարին պիտի ընկերանայ Միկոյեանի :

ԹԵՔՍԱՍԻ մէջ 120 դեմոկրատներ յայտարարեցին թէ այսուհետեւ պիտի յարին հանրապետական կուսակցութեան :

ԳԵՐՄԱՆԻԱՅ դաշնակցային հանրապետութիւնը ընդունեցաւ չորսուկէս միլիոն մարք հատուցում վճարել խալացի հրեայ համայնքներուն որոնք վնասներ կրած են նացիներէն :

ԱՅԽՄԱՆԻ դատավարութիւնը յետաձգուեցաւ Օգոստ. 3ին : Կը մնան միայն դատախազին ամբաստանագիրը եւ պաշտպանողականները : Առջի օր Այխման որ կը խօսէր իբրեւ վկայ յայտնեց թէ Հրեաներու դէմ իր ոճիրը չի տարբերիր այն ոճիրէն զոր ամերիկացի օդանաւորդը գործեց երբ հիւլէական ռումբ մը նետեց Հիրոշիմայի վրայ : Իրենք միայն գործադրող եղած են եւ պատասխանատու չեն :

ԽՐՈՒՇՉԵՒ եւ Պրեժնեւ յայտարարեցին թէ Քուպա միշտ կրնայ վստահիլ խորհրդային եղբայրական օգնութեան վրայ :

ՊԱՂՏԱՏԻ մէջ մամուլին ներկայացուեցան երեք բրիտանացի զինուորներ, որոնք գերի բռնուած են, Քուվէյթի սահմանագլուխին վրայ :

ՓԱՐԻԶԻ մէջ, Զորեքշաբթիէն հինգշաբթիի գիշերը փլասթիք բազմաթիւ ռումբեր պայթեցան նիւթական մեծ վնասներ պատճառելով : Վիրաւորուեցաւ նաեւ երեսփոխանի մը կինը :

ՔԵՆԸՏԻ խորհրդարանին դիմեց իրագործելու համար ծրագիրները զորս պարզեց առջի օրուան իր ճառի ընթացքին : Իր կարգին պաշտպանութեան նախարարը՝ Մաքնամարա պարզեց ծրագրին նպատակը՝ «փութով կազմել զինուորական ուժ մը, որ պատրաստ ըլլայ դէմ դնելու համայնավար բոլոր յարձակումներուն, բոլոր ճակատներուն վրայ» : Ինչպէս կը սպասուէր Մոսկուա վրդոված է Քենըտիի ճառէն «Լսելի բրաւ զէնքերու ձայնը» կը շեշտեն խորհրդային թերթերը : Արեւմուտքը սակայն գոհ է : Լոնտոն հրապարակեց պաշտօնական զեկոյց մը, ուր յստակ կ'ըսուի, թէ լիովին համաձայն է նախագահ Քենըտիի տեսակէտներուն : Պրանտ, Արեւմտեան Պերլինի քաղաքապետը իր կարգին շատ գոհ է նախագահին ճառէն, այնքան, որ «շնորհակալութիւն, պարոն Քենըտի» յայտարարեց պաշտօնական զեկոյցով մը :

ՖՐԱՆՔԵՒԹՈՒՆՈՒԶԵԱՆ ՅԱՐԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ԳԵՏՆԻ ՎՐԱՅ

Պիզերթի դէպքերը առիթ տուին որ մամուլը անդրադառնայ Թունուզիայի եւ Ֆրանսայի առեւտրական յարաբերութեանց : Յիշենք նախ թէ երկրին 4միլիոն բնակիչներուն մէջ կան 50էն 60.000 Ֆրանսացիներ, մինչ ատոնց թիւը 170.000 էր հոգատարութեան ժամանակ :

Ներկայիս Թունուզիա ապրողները գլխաւորաբար թեքնիքեններ, քատրներ, առեւտրականներ եւ երկրագործներ են : Մօտաւոր գնահատութեան մը համաձայն ֆրանսական անհատական դրամագլուխները կը հասնին երեք միլիառ նոր ֆրանքի, հաւասարապէս բաժնուած հանքերու (Ֆոսֆաթ) ճարտարարուեստի, երկրագործութեան եւ բնակարանային շինութեանց միջեւ : Ֆրանսացիներուն ցարդ պատկանող 500.000 հեկտարին վրայ հարիւր հազարը պիտի յանձնուի կառավարութեան շատ խեղճ գինով :

Քարիւղի ֆրանքեւթունուզեան ընկերութիւն մը կայ, Սերեփը (դրամագլուխին 23.87 առ հարիւրը Թունուզեան է), որուն հետազօտութեան արտօնութիւնը 37.000 քառակուսի քիլոմեթրի տարածութեան համար է, Թունուզի հարաւը :

Միւս կողմէ Էճէլէի սահարական ըլըջանին պարբուածի օլէօտիւքը Կապէսի ծոցը կը հասնի, Սֆաքս ուր պահեստի հաստատութիւններ եւ արուեստական նաւահանգիստ մը առեղծուած են : Քաղաք մըն ալ կը շինուի տեղւոյս վրայ տեղաւորելու համար պաշտօնէութիւնը : Այս տարի արտադրութիւնը ինը միլիոն թոնի պէտք է հասնի, արտադրութեան ընդհանուր կարելիութիւնը 17 միլիոն թոն է եւ կրնայ օգտագործուիլ քանի մը տարիէն :

Շինութեան օգատործումը, մէջն ըլլալով այն գումարները որոնք յանձնուած են Թունուզեան իշխանութեանց իբրեւ հատուցում, 1961ին կը հասնի 125 միլիոն Ն. Ֆ.ի :

1959էն ի վեր ֆրնաքեւթունուզեան մաքսային միութեան վարչակարգը ջնջուած է բայց զայն փոխարինող առեւտրական պայմանագիրը փոխադարձ նախընտրութեանց լայն բաժին մը կ'ապահովէ եւ ֆրանսական մեծ օժանդակութիւն մը կարծր ցորենի և գինիի գնումին համար : Արտադրութիւններ որոնք միայն ֆրանսական սակով վճարուած են, եւ զգալապէս բարձր են միջազգային սակերէն :

Վերջին տարիներուն, Ֆրանսա Թունուզեան արտածումներուն մէկ երրորդը կը գնէր (կարեւորութեան կարգով՝ ձէթ, ֆոսֆաթ, գինի, ախորժաբեր ըմպելի, ցորեն, երկաթեղէն) եւ Թունուզիայի կը հայթայթէր անոր պէտքերուն վաթսուն առ հարիւրը :

Վերջին հինգ ամիսներուն, Ֆրանսա 28 միլիոն նոր ֆրանքի ապրանք արտածած է դէպի Թունուզիա եւ ստացած 16 միլիոնի : Ի նպաստ Ֆրանսայի անհաւասարակշռութիւնը մնայուն է :

Միացեալ Նահանգները, սակայն, քանի մը տարիէ ի վեր կը նպաստեն Թունուզեան հաշիւներու հաւասարակշռումին, ինչպէս այն բոլոր երկիրներուն որոնք զարգացման մէջ են : Այս օժանդակութիւնը քանի մը տասնեակ միլիոն տոլարի կը հասնի :

Զուտ թեքնիք մարզին մէջ, Ֆրանսայի ելմտական օժանդակութիւնը համեստ է, կը հասնի տարեկան հինգ միլիոն Ն.Ֆ.ի :

ԷՋՄԻԱԾԻՆ ԻՆՉՊԷՍ ՈՐ Է

—o—

ԽՄԲ.— Գրեցինք թէ բազմաթիւ ու – դերձներ կարդացուեցան ի պատիւ Կա – թողիկոսին կազմակերպուած ընդունե – լութեանց, հանդիպումներու եւ հացկե – րոյթներու ընթացքին, Պոլսոյ մէջ : Եւ ամէն անգամ՝ պատասխան մը: Պէտք է խոստովանիլ թէ ժամանակը պիտի պակ– սէր՝ որպէսզի կուտ կայէին հոգեշահ խօսքերը, բայց եւ այնպէս կաթողիկոսը գիտցաւ կուտ դնել հրաժեշտի խօսքին մէջ, տեղեկութիւն տալով էջմիածինի մասին. —

Մեկնելէ առաջ կ'ուզենք փոքրիկ քանի մը յիշատակներ թողուլ: Անոնք բերուած են Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնէն, այնտեղ ալ պատրաստուած մեր վանքի արհես – տաւորներուն կողմէ :

Նախ այս արծաթեայ ափսէն, որուն վրայ քանդակուած է Ս. Էջմիածնայ տա– ճարը, շուրջը հայկական զարդաքան – դակներով: Կ'ուզեմ ասիկա թողուլ իբրեւ յիշատակ ձեր Պատրիարքարանին: Ձե – ռաց խաչ մը Սերովբէ Սրբազանին: Թաղ Սրբազանին տուած եմ արդէն, չկարծէք որ կը մոռնամ: Ձեռաց խաչ մը Շնորհք Սրբազանին: Ձեռաց խաչ մը կ'ուզեմ տալ փոխանորդ քահանայ հօրը եւ մեր երկու սիրելի վարդապետներուն :

Վարձքերնիդ կատար : Եւ այժմ հրա– ժեշտի պահը, բաժանումի պահը:

Մի քանի օրէն կը մեկնինք դէպի էջ – միածին: Պէտք է անկեղծութեամբ ըսեմ թէ այս 15 օրերու ընթացքին այնքան նոր յուզումներու եւ նոր ապրումներու մէջ էինք եւ այնքան կեդրոնացած այստեղի կեանքին վրայ եւ այնքան զբաղեալ ա – ռաւօտուընէ մինչեւ գիշեր, որ պահ մը կարծէք — Թող ների Աստուած ինծ — պահ մը կարծէք էջմիածինը մոռցանք : Բայց միայն պահ մը: Նոյն անկեղծու – թեամբ ըսեմ թէ երէկ, ինչպէս այսօր սկսայ արդէն էջմիածինը կարօտնալ: Ոչ միայն որովհետեւ Կաթողիկոս եմ — այդ ալ կայ անշուշտ —, բայց գիտէք արդէն՝ վեց տարի է այնտեղ կ'ապրիմ եւ վստահ եղէք որ Ռումանիան լրիւ մոռցած եմ եւ բնաւ չեմ յիշեր, թէեւ հոն ծնած եւ հոն մեծցած եմ, շատ սիրած եմ ռումէն եր– կիրը եւ ժողովուրդը եւ կը սիրեմ, եւ երախտապարտ եմ այդ երկրին, բայց այնքան կլանուած եմ էջմիածնի մէջ մեր գործերով, այնքան սիրտս, հոգիս կ'ապ– րի մեր հոգեւոր կեանքը՝ որ ամբողջա– պէս հոգեկան հնարաւորութիւնը չունիմ զբաղումները կամ հին յիշատակները խառնելու իմ ներկայ կեանքիս հետ :

Էջմիածինը, արտաքինէն, դուրսէն դիտուած, իբրեւ շէնք, առաջին անգամ դիտողի մը համար, բացառիկ տպաւո – րութիւն մը չի թողուր: Ուրիշ բան է՝ երբ մասնագէտ ճարտարապետ է դիտո – ղը, որ կը հիանայ առաջին վայրկեա – նէն ճարտարապետական այս կառուց – ուածքին վրայ : Բայց մենք ոչ մասնա – գէտներս, նոյնիսկ Հայ ալ ըլլանք, ու – րիշ բան որ կը յուզուինք էջմիածնի գա– ղափարականով, բայց եւ այնպէս ինքը շինութիւնը, առաջին բոպէին, մասնա– ւոր տպաւորութիւն մը չի ձգեր: Մար – մար, քար, մութ գոյներով, ծանր սլա – ցիկ գմբէթներով անշուշտ, սակայն երբ ժամանակը կ'անցնի հետզհետէ կը տես – նես այդ հազարմեայ ծանր քարերուն մէջ եւ անոնց վրայ ինչ որ անբացատրե– լի, ինչ որ անուն չունեցող խորհուրդ մը, որ հոգիիդ կը խօսի եւ կը գրաւէ քեզ : Մենք, գոնէ ես իմ մասին խօսե – լով, կախարդուած եմ այդ դարաւոր հը– նութեան, պատմութեան սրբութեան առջեւ եւ մեր բոլոր կեանքի օրերը, ժա– մերը, մեր բոլոր աղօթքները եւ աշխա– տանքները նուիրուած են Ս. Էջմիածնի վերաշինութեան, զօրացման եւ անոր փառքին :

Ընդհանուր խօսքերը մէկ կողմ թող – լով, կ'ուզէի ձեզի քանի մը խօսքով ճըշ– գրիտ տեղեկեալներ տալ մեր գործնական կեանքէն:

Էջմիածինը այսօր բաւական լուրջ հաս– տատութիւն մըն է, կազմակերպչական տեսակէտով, վարչատնտեսական տեսա – կէտով: Ունինք մօտ չորս միլիոն րուբ – լիի տարեկան պիւտճէ, 150 հազար տո – լար: Մենք այդ պիւտճէն ներքին եկա – մուտներով կը փակենք 60 տոկոսի չա – փով միայն : Մնացածը կը փակուի ար – տասահմանի մեր եկեղեցիներու եկա – մուտներէն կամ նուիրատուութիւննե – րէն, եւ նիւթապէս բաւական լաւ վիճա– կի մէջ ենք: Բացի ասկէ, մենք էջմիածնի մէջ ձեռնարկած ենք նաեւ կարգ մը պատմական նշանակութիւն ունեցող տա– ճարներու եւ եկեղեցիներու վերանորոգ – ման, որոնք սակայն այս պիւտճէէն դուրս կը գտնուին եւ որոնք մասնաւոր նուիրատուութիւններով կ'իրականա – նան, սկսելով Մայր Տաճարէն, որուն ծախքերը կը հոգայ Կիւլպէնկեան հիմ – նարկութիւնը, համաձայն հանգուցեալ Կիւլպէնկեանի կտակին՝ որ այս նպա – տակին համար չորս հարիւր հազար տո – լար տրամադրած է եւ կէսէն աւելին ար– դէն սպառած ենք : Միւս տաճարները, օրինակ՝ Հռիփսիմէի տաճարին համար Միլանոյէն Հիւսիսեան եւ Մանուկեան կը հոգան ծախքերը: Օշականի Ս. Մեսրոպի եկեղեցին նորէն Միլանոյէն Ղազարոս – եան եղբայրները, Հալէպէն Գալէնտէր – եան Սուրէն սատանձնեց Շողակաթի վե – րանորոգումը լրիւ: Գեղարդայ վանքի վերանորոգումը. Պոսթընէն Զօր. Սար – գիս Զարդարեան կը հոգայ : Նոր Վի – րապի վանքի նորոգութիւնը Գալիֆոր – նիայի թեմը: Գայեանէի նորոգութիւնը Ֆրանսայի թեմը եւ այլպէս :

Մենք կը հաւատանք թէ Աստուծոյ օգ– նութեամբ, եւ մեր այնտեղի իշխանու – թեանց բարեացակամութեամբ, փառք Աստուծոյ եւ մեր հաւատացեալ ժողո – վուրդի եկեղեցասիրութեամբ եւ առա – տաձեռնութեամբ, պիտի կարենանք մեր բոլոր ծրագիրները քայլ առ քայլ գոր – ծադրել :

Ես չեմ ուզեր աւելի երկարել, այսքա– նը միայն ուզեցի յայտնել ընդգծել այն համոզումով որ ձեզ կ'ուրախացնեն այս բարի լուրերը որովհետեւ ամէն տեղ մենք նոյն եկեղեցին ենք, Հայց. Առաքե– լական Սուրբ Եկեղեցին եւ մեր հաւա – տացեալ ժողովուրդը, ուր ալ որ գտնուի եւ ամէն տեղ, համաձայն տեղական պայ– մաններուն եւ համաձայն տեղական օ – րէնքներուն եւ այդ օրէնքներու սահման– ներուն մէջ, աշխատելով ամէն մէկս մեր տեղը, ինչպէս դուք այստեղ, տեղական իշխանութեանց բարեացակամութեամբ, կարողանանք մեր կեանքի նաւը յառաջ տանիլ, մեր Եկեղեցւոյ կեանքի նաւը յա– ռաջ տանիլ եւ առաւել զօրացնել, ի փա– ռըս Աստուծոյ եւ ի փառս հայ հաւա – տացեալ ժողովուրդին :

Վերջացնելէ առաջ կ'ուզէինք քանի մը տեղեկութիւններ տալ, եթէ ձեզ կը հե – տաքրքրեն, Ս. Էջմիածնայ մշակութային կեանքէն : Պիտի սահմանափակուինք մի– այն էջմիածինով: Կարելի է խօսիլ երկու գծով: Նախ հոգեւոր ճեմարանը, որ ան– շուշտ կրթական օճախ մըն է եւ երկ – րորդ՝ տպարանը :

Հոգեւոր Վեհարանը համեստ դպրոց մըն է: Քիչ թիւով աշակերտներ արձա – նագրուեցան կամ եկան վերջին տարինե– րը, կամ եկան եւ մենք յարմար չգտանք ու խորհուրդ տուինք որ ուրիշ մասնա – գիտութեան հետեւին :

Մեր ճեմարանը հոգեւոր ուսում տա – լով մեր սաներուն, լաւ կը սորվեցնէ մեր մայրենի լեզուն, յատկապէս գրա – բարը, առաջին դասարանէն մինչեւ վեր– ջին դասարանը, յետոյ օտար լեզուներ, փիլիսոփայութիւն եւն.: Ուսուցչական կազմը բաւական որակեալ է, քանի մը հոգեւորականներէ զատ՝ Կաթողիկոսը ինքն ալ դաս կուտայ : Գրաբարի եւ պատմութեան դասերուն համար ունինք Երեւանէն քանի մը մասնագէտներ : Լաւ ուժեր են եւ մեր սաները հայագիտական կրթութիւն կը ստանան: Չեմ ըսեր թէ տակաւին նախանձելի վիճակի մը վրայ կը գտնուինք այդ տեսակէտէն, բայց կը ձգտինք ըլլալ եւ կը փափաքինք որ մեր շրջանաւարտները կրօն. ուսում ստանա – լով՝ ստանան նաեւ գիտական պաշար եւ բարոյապէս ալ դաստիարակուած զաւակ– ները դառնան մեր եկեղեցիին եւ ապա – գայ սպասաւորները մեր Սուրբ Սեղան – ներուն :

Տպարանի մասին գալով, գիտէք թէ ա– նոր հիմնադիրը եղած է Սիմէոն Կաթո – ղիկոս: Շինարար մեծ դէմք մը: Այս կերպով Հայաստանի առաջին տպարանը հիմնուած է էջմիածնի մէջ: Շինած է նոյնպէս թուղթի գործարան մը, ինչպէս նաեւ առաջին ելեկտրականութիւնը սկը– սած է էջմիածնէն :

Տպարանը դադրած էր գործելէ վերջի– քառասուն տարիներու ընթացքին եւ մե– քենաները ցրուած էին: Ահա մեր ընկե– րութենէն եւ մտածեցինք նոր տպար– մը ունենալ եւ 150.000 տոլարի օժանդա– կութիւն մը եղաւ Ամերիկայէն եւ ... արդիական՝ տպագրական մեքենա– գնեցին եւ ուղարկեցին մեզի: Նախ– տպարանի շէնքը վերակառուցուեցաւ, յարկ մըն ալ բարձրացաւ: Եկան ... մեքենաները եւ բարձրացած կ'ըլլան ... դէն մինչեւ մեր վերադարձը : Հոկտեմ– բերին կը խորհիմ թէ տպարանը կը սկը– սի գործել: Հոկտեմբերի սկիզբը, մեր գա– հակալութեան տարեդարձին, բայց ... պիտի կատարենք նոր տպարանին ... նաւորապէս Նիւ Եորքէն, հրաւիրեա– ... պիտի ունենանք եւ տօնական օրեր պի– ըլլան այդ օրերը մեզի համար: Մա... թող տպարանին մէջ անշուշտ առա– ... աւթիւ պիտի տպուին մեր գործերը բայց տպարանը բաւական մեծ է. Նո– ... բատուները շատ աւատաձեռն եղան ... խորհիմ տեսական կերպով աշխատ– ... տպարանը եւ հոն տպել հայագիտա– ... գործերը :

ՎԱԶԳԷՆ
Կաթողիկոս Ամենայն Հ...

ՏԱՂԱՆԴԱՒՈՐ ՄԻՏՔԸ

—o—

Գրիգոր Զօհրապի ծննդեան հարիւրամ– եակն է:

Զօգրապ իր հուժկու տաղանդով, նոր մտածելակերպով եւ յառաջադէմ հայ – եացքներով անջնջելի հետք ձգած է հայ գրական միտքին եւ մշակոյթի պատմու – թեան էջերուն մէջ :

Եղած է 80ական թուականներու գրա – կան շարժման հիմնադիրներէն մին, եւ, առաջին իսկ օրէն զգացած է գրականու – թիւնը կեանքին մօտեցնելու անհրաժեշ – տութիւնը, գրականութիւնը կեանքին « անխարդախ հայելիին դարձնելու պա – հանջը:

Իր լայն հետաքրքրութիւններուն եւ բնածին ընդունակութիւններուն շնորհիւ՝ խոր կերպով կ'ուսումնասիրէ կեանքը եւ կը գնէ երեւոյթները ու կը յանգի նոր գաղափարներու, որոնք կը թելադրէին կեանքն ու զարգացման բարձր աստիճա – նին հասած մարդկային միտքը : Այդ պատճառով ալ անոր գաղափարները եւ գրական ժառանգութիւնը հսկայ քայլ մըն է, որուն շնորհիւ հայկական միտքը հասաւ պատուաւոր եւ նախանձելի բար – ձրութեան մը :

Ասպարէզ գալով, Զօգրապ իր հետ կը բերէ նոր սեռեր, նոր մտածելակերպ, նոր ոճ, նոր լեզու :

Բազմապիսի է անոր գործունէութիւ – նը: Նրբաճաշակ եւ նրբամիտ գրող ըլլա– լէ զատ, Զօհրապ փայլուն իրաւագէտ – փաստաբան էր, որ պատկառանք եւ ակ– նածանք կը սփռէր իր շրջապատին վրայ: Ճարտար լեզուով եւ պերճախօսութեամբ օժտուած հռետոր էր, իր մերկացումնե – րուն մէջ անողոք եւ երգիծանքին ... դաժան հրապարակախօս էր, որուն ... չին մէկ ծայրը ուղղուած էր բռնակալ... բաւակարդի խոցերուն, իսկ միւս ծայրը կոչուած էր պաշտպանելու հայ ժողո– վուրդին ազգային ինքնուրոյնութեան ազատութեան եւ անկախութեան իրա– ւունքները :

Զօհրապ գործած եւ ստեղծագործած 1878էն մինչեւ 1915: Ընկերային եւ քա– ղաքական առումով կրկնակ տագնապ ժամանակաշրջան մըն էր: Ազատութի– նը՝ կաշկանդուած, հանրային գործունէ– ութիւնը՝ կասկածի ենթակայ :

Քաղաքական կեանքը երթալով տագ– նապալի կը դառնար : Եղեռնի նախօր– եակ, ջարդեր, միտքի ճնշման եւ բռնա– դատութեան տարիներ, վերջապէս, ժո– ղովրդային ծրագիրներու իրագործում...

Բնութագրելով այդ օրերու արեւմտա– հայ գրականութիւնը, Զօհրապ կը գրէ « ... Ամէն ինչ տառապանք է հոն, ամէն ինչ աղաղակ ու բողոք: Հայկական ջար– դերու ականատես գրականութիւնն է միտքերը՝ մռայլ, բառերը՝ դալկահար, փայլատակող, մահաբեր եւ արիւնալից գրականութիւն հայկական ճակատագրի պէս »:

Զօհրապի հրապարակախօսութեան եւ բեղնաւոր հանրային գործունէութեան մէջ իրենց արտայայտութիւնը գտած են հայկական ջարդերուն ականատեսի « աղաղակն ու բողոքը »:

Իր համապարփակ ընկերային եւ քա– ղաքական դաւանանքը արտայայտած այդ բնագաւառներուն մէջ :

Զօհրապի գեղագիտական սկզբունքնե– րը, որոնք իրենց փայլուն արտայայտու– թիւնները ստացած են անոր նորավէպե– րուն, արձակ էջերուն, գիմանկարներ...

ՀԱՅՈՑ ԲԵՐԴԸ

—o—

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

—o—

ՄԱՍՆ ԵՐՐՈՐԴ

ՎԵՐՋԱԲԱՆ

Այդ յանդգնութիւնը անակնկալ էր այնքան, որ Շապուհն առաջին ակնթար– թին չփոթուեց, ձեան սկամայ տարաւ ե– րեսը եւ ապա գոռաց կատարուածից յան– կարծակիի եկած զօրավարներին.

— Ցած հանել անառակին... Ցած հա – նել ...

Նրա զրահաւոր, սուսերակիր թիկնա – պահները վրայ թափուեցին ամէն կող – մից եւ բռնեցին Հայոց Թագուհու ձեռ – քերը: Ու այդպէս բռնած – կաշկանդած հեռացրին նրան իրենց արքայից ու տա – րան ...

Մի փոքր տարածութիւն գնալով՝ Փա– ռանձեմը սթափուեց եւ ասաց իրեն բըռ– նողներին :

— Թողէք ինձ: Ես կարող եմ քայլել առանց ձեր օգնութեան :

Նրա ձայնը դեռ յուզումնալի էր եւ խրոխտ, եւ դա կարծես ազդեց: Շապու – հի թիկնապահ սպաները թողին նրան, եւ նա այդ երկու սպայի հսկողութեամբ քայլեց քարքարոտ ճանապարհով : Այդ ժամանակ Եզնիկ իշխանը, որ հեռուանց ակնդէտ նայում էր, թէ ո՞ւր են տանում Թագուհուն, զգուշօրէն հետեւեց սարա – լանջով :

Ոլոր կեռմաններով լեռնային ուղին իջնում էր դէպի Արաքսը: Պարսիկները Հայոց Թագուհուն անարգելու համար, տանում էին նրան ոտքով եւ դիտմամբ արագ, որ տանջեն: Փոքր անց՝ նրանց ճանապարհն արդէն գնում էր անդնդա – հուն գետի եզերքով : Փառանձեմը հե – ւում էր եւ շուշտ շուտ կանգ առնում՝ շունչ առնելու : Եւ մի տեղ էլ, երբ նա կանգ առաւ, շունչ քաշեց ու ասաց.

— Պարսից սպաներ, իմ զօրավարը դե– րեց ձեր արքայի կանանց եւ ապա վե – րադարձրեց Տիզբոն: Ես ձեզնից այդպի– սի բան չեմ խնդրում. բայց թոյլ տուէք մահից առաջ աղօթել այստեղ :

— Աղօթիր,— համաձայնեց սպաներից մէկը, որ ինքն եւս յոգնած լինելով ու – զում էր հանգստանալ:

Եւ Փառանձեմը անմիջապէս ծունկի ե– կաւ՝ երեսը դէպի անդունդը :

Պարսից սպաները մնացին նրա երկու կողմը, բայց երեսները դարձրին, որ չխանգարեն: Փառանձեմն աղօթում ինչ որ խօսքեր մրմնջալով, բայց ... նա ելաւ, թափ առաւ եւ... Պարսիկ... միայն լսեցին :

— Հայոց Թագուհին ձեզ չի լինի ... րի...:

Սպաները զարմացած եւ նայեցին ... ակընթարթին եւ տեսան, թէ ինչպէս ... րի Թագուհին, թեւերը պարզած ... վիթխարի սեւ թռչունի նման գահավէժ ... ժեց անդունդը :

×

Իսկ ի՞նչ եղան Մուշեղ սպարապետ... եւ Թագաժառանգ Պապը :

Բերդի անկումից եւ Փառանձեմի ... հատակութիւնից երեք օր յետոյ ... րունիք մասն Հայոց զօրքերը, որոնց ... առաջնորդում էին Մուշեղ սպարապետ... Թագաժառանգ Պապը : Բայց ... յետոյ՝ պարսից բանակը ... հեռացաւ Արտագերսից, առանց ... բռնելու :

Իսկ ի՞նչ եղաւ Հայոց բերդը :

Պարսիկները նահանջի ճանապարհ... իրենց ողջ կատաղութիւնը թափեցին... շակուանի վրայ եւ աւերեցին այն ... նահատակ :

Եւ այդ օրուանից բերդաքաղաքը ... աւերակ ...

ՍՏԵՓԱՆ ԶՈՐԵԱՆ

(Վերջ)

նօթ դէմքեր») մէջ, տարբեր ն կը հետապնդեն, այն է՝ ցոյց տալ եւ վերլուծել մարդկային հոգին, ուսումնասիրել մարդկային ներաշխարհը, հանել անոր օրինաչափութիւնները եւ լուծել գոյութեան առեղծուածը եւ վերջապէս ուրուագծել մարդ անհատին ստեղծուած երեւակայական գոյութեան սահմանները :

Կեանքին իրական ընթացքը, զոր կ'ուրուագծէ Զօհրապ, մռայլ է ու դաժան, անիրաւ է եւ անբաւարար, անարդարութիւններով, անօրէնութիւններով եւ թիւններով, կամայականութիւններով լեցուն : Այս կամայական եւ տափակ իրականութիւնը կ'արգիլէ մարդկային իրաւունքները, կ'անարգէ հոգեկան ազատութիւնները եւ կ'արգիլէ միտքին թռիչքը: Հոգեկան խորք անհատականութիւն ունեցողները ընդվզմամբ, կ'ընդվզին եւ կը բողոքեն այս ձեւի արգելքներուն եւ կաշկանդումներուն դէմ :

Իր նորավէպերուն մէջ Զօհրապ, իբրեւ իրականութիւն, կեանքի իրական կացութեան զուգահեռ կը ստեղծէ գոյն երեւակայական վիճակը, որոնք զուգահեռաբար զարգանալով, հակադրութեան կը վերածուին: «Տեսակ մը նախախնամութիւն կ'իշխէ, որուն տրուած ըլլար ապրիլ կեանքեր ու միջավայրեր ստեղծել, մարդեր ապրեցնել, լացնել ու խնդացնել, իրական նախախնամութեան դէմ ոսոխ զօրութիւն մը, մրցումի մը մէջ եղածին պէս »:

Ուրեմն ոչ միայն հակադիր վիճակ, այլ եւ պայքարելու պատրաստ «ոսոխ զօրութիւն»: Աւելին՝ մրցելու հանդամանք :

Այս երկրորդ նախախնամութիւնը, երեւակայական վիճակը կը տանի դէպի հոգիին վերլուծումը, հոգեկան գաղտնի ծալքերուն պրպտումը եւ հոգիի խորքերուն մէջ պահուըտած փափաքներուն բացայայտումը:

Զօհրապի նորավէպերուն մէջ մարդը երեւան կուգայ անսովոր եւ անբնական պայմաններու մէջ, երբ ան կը յաջողի ակնթարթի մը կամ որոշ ժամանակի մը ընթացքին առանձնանալ իրականութեան կաշկանդող սահմաններէն, իրեն բոլորովին անկախ եւ ազատ զգալ գոյութեան ստուական ճնշումներէն: Իրականութեան մէկօրեայ յարաբերութիւններուն մէջ այդ անհատը՝ Զօհրապի տիպարը բժիշկ է, փաստաբան է, ազատուհի է, անբարոյական կին է, ուսուցիչ է, աւազակ է, կղերական է, մէկ խօսքով օժտուած է ընկերային դիրքով եւ կոչումով, բայց ատկէ զատ եւ ատկէ աւելի ան մարդ է, որ իր ներսը հոգի մը կը կրէ : Ան խորհելու եւ զգալու կարողութիւն ունի, ինքզինքը գտնելու պահանջ ունի: Ահա այս տեսակով հրապարակ կուգայ անհատը Զօհրապի նորավէպերուն մէջ :

Կեանքի իրական վիճակէն տուժած, երեւակայական վիճակէն յուսախաբ եւ յուսալքումի եզրին հասած այդ տիպարները «ուր ցաւ» կ'արձակեն, որ «խղճմտանքի ձայն» կը ստեղծէ հեղինակին մօտ: Բայց այս ցաւալի եւ անմխիթար երեւոյթին վերարտադրութիւնը յուսալքում եւ Թախծոտ տրամադրութիւն չի ստեղծեր: Զօհրապ բանաստեղծական անուրջներով լեցուն Մազզալինէի կամ դառն իրողութիւններով լեցուն Տիգրանուհիի ողբերգութիւնը նկարագրելով, իւրայատուկ ձեւով մարդասիրութեան կը կարդայ ընկերութեան, կը դատապարտէ հերոսուհիներուն կործանումին պատճառ եղող մարդկային յարաբերութիւններուն բնոյթը :

Ա. ԿՈՍՏԱՆԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ՌԱՖՖԻ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ ԻՆՉՈ՞Ւ ՉՆՈՒԱԳԵՑ

Անոնք որ անտեղեակ վերջին փոփոխութիւններուն, գացին առլի վիշեր լսելու Ռաֆֆի Պետրոսեանը, որ պիտի նուագէր ձայն-պատկերասփիւռ նուագախումբին հետ, անոնք միայն գիտեն թէ Ռաֆֆի Պետրոսեան չնուագեց: Սուլոցներ, բողոքներ, աղմուկ Հայ հանդիսատեսներու կողմէ «ղեկավար փոխեցէք» «Ռաֆֆին կ'ուզենք» եւն.:

Փարի – Փրէսի մէջ, Ֆլօտ Սամուէլ հետեւեալը կը գրէ այս միջադէպին մասին, որուն բուն ծալքերը ծանօթ չեն մեզի :

«Մանուէլ Ռոզընթալ պիտի յիշէ 1961, Յուլիս 11ի երեքշաբթին, Ռաֆֆի Պետրոսեան եւս: Առաջինը կը ղեկավարէր Ազգային Նուագախումբի վերջին համերգը: Երկրորդը դաշնակահարն է որ այդ իրիկուն պիտի նուագէր Rachmaninoff variations sur une thème de Paganini :

« Արդ, այդ Յուլիս 11ին, Ռաֆֆի Պետրոսեան չբարձրացաւ Շան զ'Էլիզէի Թատրոնին բեմը : Բայց երբ խօսնակը եկաւ ըսելու թէ յայտագիրը փոխուած էր, բողոքներ եւ «ինչո՞ւ»ներ բարձրացան ամէն կողմէ : Ի՞նչ անցած – դարձած էր :

« Գարդապէս Մանուէլ Ռոզընթալ մերժած էր ընկերանալ Ռաֆֆի Պետրոսեանի գտնելով թէ, իրենց առաջին փորձին, Ռաֆֆի Պետրոսեան չէր գիտեր իր կտորը:

« Ազգ. Նուագախումբի երաժիշտներու կարծիքով, Ռաֆֆի Պետրոսեանի մեկնաբանութիւնը (հակառակ չափականութեան մէջ «յիշողութեան ծակի » մը) ոչ աւելի լաւ էր ոչ ալ աւելի գէշ էր ուրիշէ մը :

« Ռաֆֆի Պետրոսեան որ պայմանագրուած էր ձայն – պատկերասփիւռի վարչութեան հետ, հաւանաբար Մանուէլ Ռոզընթալի դէմ դատական բարոյական մը – նասի պատճառաւ: Փափուկ դատի մը հեռանկարը »:

«Փարի – Փրէս»ի աշխատակցին այս տողերէն խորապէս է « Նուագահանդէսը դատարանին առջեւ պիտի վերջանայ »:

ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՕՐԸ ՇԱՒԻԼԻ ՄԷՋ

Եանասորի պատմական արշաւանքին տարեդարձը՝ Յուլիս 25, տարուէ տարի պատեհութիւնը կը ստեղծէ ոգեկոչելու բոլոր հերոսներուն յիշատակը ըլլան անոնք անուանի թէ խոնարհ : Այս տարի եւս անոնց յիշատակը ոգեկոչուեցաւ արժանավայել շուքով՝ Շաւիլի մէջ :

Անցեալ Կիրակի ժամը 4ին, ընկերներ եւ հայրենակիցներ յաջորդաբար խոնարհեցան Տէր եւ Տիկին Իշխան Արղութեանի, Բժ. Տէր Դաւթեանի եւ Հրանդ Աթանեանի շիրիմներուն առջեւ: Ընկեր Հրաչ Հանտալեան նախ ներկայացուց Եանասորի հոկան՝ Իշխանը, վեր առնելով եւ մատնանշելով մեր անզուգական հերոսին վառ եւ պայծառ դիմագիծը՝ զոհաբերող, անձնուէր և հայրենանուէր: «Ողբերգական է, գիտել տուաւ ընկերը, որ մեր նորագոյն պատմութեան չքեղ այս հոկան, այլ չքեղ հոկաներու կարգին կը հանգչի հիւրընկալ այլ օտար դամբանի մը մէջ, մինչ, ինք ու իր նմանները իրենց ողջ կեանքի ընթացքին պայքարեցան հայրենիքի նուիրական իրաւունքներուն համար »:

Ջերմին խօսքերով ներկայացուց նաեւ խոնարհ նուիրեալի մը՝ ընկեր Հրանդ Աթանեանի դիմագիծը: Համեստ նկարագրով, ողջմիտ կեցուածքով ու նաեւ հայ եւ դաշնակցական մարդու պարտականութեան գիտակցութեամբ ապրեցաւ ան :

Ընկեր Եաշիկ Մկրտիչեան խօսեցաւ Բժ. Տէր Դաւթեանի մասին: Ազատութեան նուիրեալներու փաղանգին կարկառուն ներկայացուցիչներէն էր հանգուցեալ ընկերը: Համակ զոհաբերութիւն, խանդավառութիւն եւ հայրենապաշտութիւն էր: Դաժան ճակատագրին հարուածներով ընկեր Բժ. Տէր Դաւթեան դատապարտուեցաւ իր աչքերը փակել հայրենի հողէն հեռու, հայրենի կարօտը միշտ վառ իր սրտին մէջ. «Այս եղած է, յայտարարեց ընկեր Մկրտիչեան, ազատութեան ի խնդիր պայքարողներուն ճակատագիրը, որովհետեւ, բռնութիւնը անհաշտ է ազատասիրութեան հետ » :

Քիչ ետք, անտառին մէջ, կը սկսի դաշտահանդէսի պաշտօնական բաժինը :

Խօսք կ'առնէ օրուան բանախօսը՝ ընկ. Ժ. Միրիճեան, որ պատմականը կ'ընէ Եանասորի արշաւանքին, կը ներկայացնէ գործապատճառը ու ձեռք ձգուած յաջողութիւնը :

Յետնակ՝ ընկեր Բարսեղ Հապէշեանի հրաւէրով մէջ ընդ մէջ կ'երգեն Տիկին Շաքէ Գալայճեան, Օր. Տօնականեան, Օր. Տէր Գարսամեան եւ Եորէն Մինասեան. կ'արտասանեն ընկ. Ա. Գարայեան, փոքրիկն Գ. Գօզոսեան, Մ. Տէր Գրիգորեան :

Ընդհանուր խանդավառութեան մէջ փակման խօսքը կ'ընէ ընկեր Եաշիկ Մկրտիչեան, հրաւիրելով բոլորը միշտ վառ ու կենդանի պահել Եանասորեան անբուերն անմահ յիշատակը :

ՇՐՋՈՒՆ ԹՂԹԱԿԻՑ

" ԱՐՀԵՍՏԱԳԻՏԱԿԱՆ ԱՌԱՔԵԼՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ "

Հեղինակ՝ ԵԴ. ԻՒԹԻՒՃԵԱՆ
(ճարտարապետ քաղաքաշինութեան, դասախօս Ֆրանսայի Գեղարուեստից Ազգային Բարձրագոյն Վարժարանի)

100 էջնոց հատոր մը (24×30), ընտիր թուղթի վրայ, զարդարուած քարտէզներով եւ անտիպ նկարներով :

Լիզպոնայի Գալուստ Կիւլպէնկեան Հիմնարկութեան կողմէ, էջմիածնի Տաճարին վերանորոգութեան առընչու-թեամբ Հայաստանի մէջ երեք անգամ մէկական ամիս (1957ին, 1958ին եւ 1959ին) մնացած և երկրին բոլոր շրջանները այցելած Գ. Իւթիւճեան իր հետ բերած է արհեստագիտական փաստարկութիւններ եւ անտիպ նկարներ, որոնցմէ մաս մը արդէն ցուցադրած է եւրոպական տասնեւհինգ քաղաքներու մէջ կազմակերպած վաթսուն դասախօսութիւններու ընթացքին :

« Լը Մոնտ Սութերէն» 1961 տարուայ իր վեց թիւերուն մէջ (123 – 128) պիտի հրատարակէ Գ. Իւթիւճեանի կողմէ ստորագրուած ուսումնասիրութիւններու շարք մը, լաւ ստորեւ տրուած բովանդակութեան: Այս բոլոր յօդուածները ի մի հաւաքուելով, հարիւր էջի մէջ պիտի ամփոփուին, ընտիր թուղթի վրայ, առատօրէն նկարազարդուած եւ պիտի վաճառուին քան Ն. Ֆ.ի : Այս յատուկ հրատարակութեան պաքանակը սահմանուած է արձանագրուողներուն :

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

ՆԵՐԱԾԱԿԱՆ — Կիւլպէնկեան Հիմնարկութեան Առաքելութիւնները (1937, 1958, 1959).

1) Արեւմուտքի մէջ չճանչցուած հայ ժողովուրդը, հայ ժողովուրդի պատմութեան շրջանները, Արեւմուտքի պատմաբանները (Հայոց մասին) :

2) Հայաստանի յարաբերութիւնները Արեւմուտքի հետ, (Հայերը Ֆրանսայի մէջ, ցարական Ռուսիոյ եւ Խորհրդային Միութեան մէջ, Հայերը բովանդակ աշխարհի վրայ՝ Եգիպտոս, Միացեալ Նահանգներ, Իտալիա, Լեհաստան, Հոլանտա, Ռումանիա, Մեծն Բրիտանիա, Թուրքիա եւայլն):

3) Հին եւ նոր Հայաստանի աշխարհագրութիւնը, Հայկական քաղաքակրթութիւնը (ցեղային յատկանիշերը, գիտութեանց զարգացումը, լեզուն, գրականութիւնը, երաժշտութիւն, ճարտարապետութիւն, մանր արուեստներ, գրչագրութիւն, անլիումինիւր, ոսկերչութիւն, եւն):

4) Հայկական ճարտարապետութեան անծանօթ գլուխ – գործոցները (Արեւմտեան հեղինակները եւ հայկական ճարտարապետութիւնը), էջմիածնի Տաճարին վերանորոգութիւնը :

5) Մատենագրութիւն :

« Լը Մոնտ Սութերէն»ի բաժանորդագրութիւնը, որ կը պարունակէ նոյնպէս ամբողջական շարքը « Արհեստագիտական Առաքելութիւն մը Հայաստանի մէջ »ի նուիրուած յօդուածներուն, 1961ի համար կ'արժէ 20 Ն. Ֆ.: Յատուկ հրատարակութեան արձանագրութիւնը՝ 20 Ն. Ֆ.:

(ՁԵԿՈՅՑ)

LE MONDE SOUTERRAIN
94, Rue St-Lazare, Paris 9e
C.C.P. C.E.C.U.S. Paris 3967-73

«ՅԱՌԱՋ»ի ԹԵՐԹՕՆԸ (2)

ԹԻԱՊԱՐՏԸ

(ՎԷՊ ՑԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

ԳՐԵՑ

ԱՐՄԷՆ ՇԻՏԱՆԵԱՆ

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ

Վ Ա Ն Ա Կ Ա Ն

Այո :

— Անկարելի է ... այս արհեստը չես կրնար ընել մեր քաղաքին մէջ :
— Ինչու համար :
— Որովհետեւ արգիլուած է :
— Ըսել է թէ այս քաղաքին մէջ գինարբուներ չկա՞յ :
— Անշուշտ, եթէ մէկ երկու խանութներ կան, առանց մէջ դանակ, դմելի եւ սրբիչ անուան առարկաներ կը շինուին :
— Շատ լաւ, եթէ զէնք մը շինել հարկ ըլլայ, ի՞նչ կ'ընեն :
— Հիմ ... , ժպտաց ծերունին, ո՞վ է գործածողը, որ զէնք շինելու պէտք ըզգացուի : Ոչ թէ շինելու իրաւունք չունին, այլ հին դաշոյն մը անգամ չեն թողուր որ պահենք :

— Ցաւալի բան ... ըսել է թէ պարապ տեղ այս կողմերը գալու որոշում տուի, նկատել տուաւ երիտասարդը վշտակիր ձայնով մը :

— Ոչ, պարապ տեղը չեկար, որդիս, վրայ բերաւ ծերունին՝ իր խանդաղատալի ձեռքը երիտասարդին ուսերուն տանելով, Աստուած քու բարի նպատակիդ պիտի հասցունէ քեզ. մնացիր տունս, որչափ որ կը փափաքիս. միայն թէ վստահաբար գիտցիր որ վատ մարդու մը սեմերէն ներս չես գտնուիր: Ղարիպ մըն ես ... ահա գիս քու անձիդ կապող պատճառը :

Երիտասարդը չկրցաւ երախտագիտական բառ մը հանել արտայայտելու համար իր հոգին համակող տրամադրութիւնը :

Կէս գիշերը երկու ժամ անցած էր :

Ծերունին ոտքի ելաւ եւ երիտասարդը տարաւ ննջասենեակ մը: Ցեառյ գիշեր բարի մրմնջելով դուրս ելաւ :

Երիտասարդը մինակ մնաց :

Փափուկ անկողնին մէջ, փուճ տեղը քնանալու աշխատեցաւ : Սիրտը չափազանց լեցուած էր :

Վերջապէս մինչեւ առաւօտ անքուն անցուց : Լուսաբացին ծերունին կամաց մը դուռը զարկաւ :

— Մտէք, ըսաւ երիտասարդը թոթովուն ձայնով մը:

Ծերունին ներս մտաւ :

— Բարի լոյս ... մրմնջեց հայրական շեշտով մը:

— Աստծու բարին, պատասխանեց երիտասարդը :

— Կը խնդրեմ որ այսօր դուրս չելլես մինչեւ որ քաղաքէն վերադառնամ, նկատել տուաւ ծերունին :

— Շատ լաւ, վրայ բերաւ երիտասարդը:

Ու ծերունին դուրս ելաւ :

Երիտասարդը բացաւ ննջարանի պատուհաններէն մին ու սկսաւ դիտել տունին ետեւը տարածուող ընդարձակ ու գեղեցիկ պարտէզը: Օդը մեղմ ու անուշ էր: Պայծառ արեւ մը կը շողար ծառերու դեղնած տերեւներուն վրայ մելամաղձօրէն:

Այդ միջոցին ննջարանին դուռը ճռաց ծխնիին վրայ եւ մանկամարդ աղջիկ մը ներս մտաւ :

Մանկամարդ աղջիկը տասնեւութ տարու, բարձրահասակ, ճուաձեւ ու նուրբ րանդ այտերով, անուշ աչուի ազուոր ու դեղանի էր, հագած էր բաց կապոյտ շրջազգեստ մը եւ խարտեաշ ծամերը ձգած էր ուսերէն վար փափուկ յորդումով մը: Սիրուն ճակատ մը, քնքուշ դիմագծեր ու մանուանդ պզտիկ գրգալի բերան մը ունէր, որուն թարմ շրթունքները նոր բացուած վարդի կոկոնին պէս կը փթթէին կարծես ;

Երիտասարդը այնքան գրաւուած էր պարտէզին հմայքէն որ չլսեց դուռին ճռոցը, հետեւաբար չէր գիտեր թէ իրմէ քիչ մը հեռու մանկամարդ աղջիկ մը կեցած զինքը կը դիտէր գրեթէ անզգալի կերպով մը յափշտակուած :

Մանկամարդ աղջիկը վերջապէս չկրցաւ շատ սպասել : Մօտեցաւ երիտասարդին :

— Կը խնդրեմ պարոն, համեցէք նախաճաշիկ մը ընելու, մրմնջեց աղջիկը կանացի թրթռուն ձայնով մը:

Երիտասարդը սթափեցաւ ու մանկամարդ աղջկան նայեցաւ :

— Ա՛խ, ներողութիւն օրիորդ ... դողդղաց երիտասարդը կցկտուր շեշտով մը :

(Շար.)

Տէր եւ Տիկին Աբրահամեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Մելիքեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Սեդրակեան եւ զաւակը ցաւով կը ծանուցանեն իրենց քրոջ եւ մօր՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿ. ՄԱՐԻ ԳԱԶԱԶԵԱՆի

մահը։

Յուղարկաւորութիւնը պիտի կատարուի այսօր Ուրբաթ ժամը 16·30ին, Ժուէնվիլի գերեզմանատունը։

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ԳԱՑՈՂ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Մեր բաժանորդներու արձակուրդի շրջանը, արձակուրդի շրջանն է նաեւ «Յառաջ»ի պաշտօնէութեան։ Այդ իսկ պատճառով թերթիս վարչութիւնը Յուլիսին եւ Օգոստոսին, սովորականէն շատ աւելի ծանրաբեռնուած է եւ ջերմօրէն կը խնդրէ իր հաւատարիմ բաժանորդներէն, որ աւելի չծանրաբեռնեն իր գործը հասցէներու առժամեայ փոփոխութիւններով։

Յառաջ միշտ իր կարելին կ'ընէ գոհացում տալու համար իր ընթերցողներուն, բայց կը խնդրէ նաեւ որ անոնք չդժուարացնեն իր գործը։

Այս տարի, վարչութիւնը որոշած է ընթացք տալ միայն ԲԱՑԱՌԻԿ եւ ՍՏԻՊՈՂԱԿԱՆ դիմումներու հետեւեալ պայմաններով — դիմումները պէտք է ըլլան գրաւոր, ընթացք չի տրուիր հեռաձայնով եղած դիմումներուն։ Կցել հինգ Ն. Ֆ. եւ սովորական հասցէն։ Դիմող բաժանորդը պէտք է վճարած ըլլայ ընթացիկ տարեշրջանը (1961)։

×

Միայն արձակուրդի շրջանին համար, բաժանորդ. արձանագրութիւններու սակն է.

Ֆրանսա.— Ամսական 7 Ն. Ֆ.

Արտասահման 10 Ն. Ֆ.։

Շնորհակալութեամբ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՕՐԸ ՆԻՍԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Նիսի Հ. Յ. Դ. Գէորգ Չաւուշ խումբին, հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէին։

Կիրակի, Օգոստոս 6, ամբողջ օրը, Փլաթօ տիւ Մոն Պառոն, Սիթ Անշանբէրի տեսարժան եւ ծառախիտ պարտէզներուն մէջ։

Անձրեւի պարագային, գեղեցիկ սրահ։

Կը նախագահէ Ընկ. ՇԱՀԱՆ ՋՕՏԵԱՆ։

Կը խօսի Ընկ. ԿԱՐՕ ՑՈՎՍԷՓԵԱՆ։

Գեղարուեստական բաժին, Մարսէյլի Նոր Սերունդին կողմէ։

ԾԱՆՕԹՈՒԹԻՒՆ

1.— Մասնաւոր օթոքառ մը՝ Մասըլէնէն կը մեկնի առաւօտեան ժամը 9·30ին։ Փլաս Մասենա կը հասնի՝ Քազինոյին առջեւ, եւ հոնկէ կ'երթայ Փլաթօ տիւ Մոնպրոն։

2.— Թէ՛ Լը Նի տեսական եւ կանոնաւոր սպասարկութիւն։ Պուլվար Ժան Ժօրէս, Սինեմա Քազինոյին առջեւէն անցնիլ 13 թիւը։ Առաւօտուն ժամը 8·30ին, 9·30ին, 10·30ին։ Իսկ կէսօրէ ետք ամէն կէս ժամը անգամ մը։

3.— Առանձին ինքնաշարժով եկողները պէտք է առնեն միջին Քորնիշը եւ Քոլ տը Վիլֆրանշ չհասած, աջ դառնան եւ երթան մինչեւ Փլաթօ։

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՕՐԸ ԽԱՆԱՍՈՐԻ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ ԱՌԹԻՒ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Խանասորի Արշաւանքի 64րդ տարեդարձը կը տօնուի նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէին եւ մասնակցութեամբ Շրջանիս բոլոր ենթակոմիտէներուն ու խումբերուն, ինչպէս նաեւ՝ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդին եւ Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղերուն։

Յուլիս 30ին, Կիրակի ամբողջ օրը, Վալապրի ծառախիտ անտառին մէջ։

ՊԱՏՈՒՈՅ ՆԱԽԱԳԱՀ ՎԻՔԹՈՐ ՍԱՎԻՆ

ԿԸ ԽՕՍԻՆ՝

Ընկերներ ՌՈԺԷ ԼԵՌՏԱ, ՏԻԳՐԱՆ ԹԱԴՈՅԵԱՆ, ՀԱՄՕ ՆԱՃԱՐԵԱՆ։

Գեղարուեստական ճոխ յայտագիր.— Հ. Նաճարեան, Վ. Ճառայեան, Սեդա Թիւթիւնեան, Զարեհ Գասեան, Ժընըվիէվ Արմաղանեան, Գաիվէճեան։

Հայկական տոհմիկ պարեր Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի պարախումբին կողմէ։

Պուլի մրցում (պուլերը միասին բերել)։

Ճոխ պիւֆէ, շամփուրով խորոված։

×

Խանասորի դաշտահանդէսին երթալու համար, օթոքարը Գոմօնէն կը մեկնի Կիրակի առաւօտ, Յուլիս 30ին, ժամը 8ին, Պառ Ռոթոնտի առջեւէն։

Բոլոր անոնք որ կը փափաքին օթօքառով մեկնիլ կրնան նախօրօք արձանագրուիլ, հետեւեալ ընկերներուն մօտ, Յ. Նիկողոսեան, Վ. Ֆ. Վարդանեան եւ Սերժ Սարգիսեան, երթեւեկի համար 4 Ն. Ֆ. վճարելով։

Ճնշումի տեղի չտալու համար, կը խնդրուի չսպասել վերջին վայրկեանին։

×

Խանասորի արշաւանքի տօնակատարութեան առթիւ Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր ենթակոմիտէի վարչութիւնը դիւրութիւն տալու համար հանդէսին մասնակցիլ ուզող հայրենակիցներուն, օթոքառ մը վարձած է որ կը մեկնի Կիրակի առաւօտ ժամը 7·30ին Փլաս տ'էքսէն, ընկ. Քէօսէեանի խանութին առջեւէն։ Վերադարձ իրիկուան ժամը 20ին։ Արդէն իսկ ապահովեցէք ձեր տոմսերը Քէօսէեանի (Փօրթ Ռէճա, 2 Րիւ Պեռնար տիւ Պուա), Ա. Պետրոսեան խանութ 22 Րիւ տէ Փըթիթ Մառի եւ գրավաճառ Գ. Տերիկեանէ 13 Րիւ տէ Տոմինիքէն։

×

ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ
ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԲԱՑՕԹԵԱՅ ՀԱՆԴԷՍ

Հերոսներու Օրուան առթիւ, կազմակերպուած Լիոնի եւ Տէսինի կոմիտէներուն կողմէ։

30 Յուլիս, Կիրակի առաւօտէն մինչեւ երեկոյ, Կապիյեռի արճարանին զովասուն ու գեղատեսիլ պարտէզին մէջ։

Պիտի խօսի Ընկ. ՄԻՍԱՔ ՄԻՐՁԷ

Գեղարուեստական բաժին ու հաճելի անակնկալներ։

Ճոխ պիւֆէ, խորոված ու ազանդներ։ Մատչելի գիներով։

Կը հրաւիրուի Լիոնի եւ Տէսինի Հայութիւնը։

Մանրամասնութիւնները առանձին յայտագրով։

Օթոքառը առաւօտ Փլաս Կիշառէն կը մեկնի ժամը ճիշդ 10ին։ Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ։ Անձրեւի պարագային պատսպարուելիք վայրը ապահով է։

×

ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Խանասորի արշաւանքի 64րդ տարեդարձը կը տօնուի Կրընոպլի մէջ, նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Եօթնեղբայրեան ենթակոմիտէին, մասնակցութեամբ Լանսէի Մուրատ խումբի եւ Րընաժի Գէորգ Չաւուշ խումբի։

Այս Կիրակի ամբողջ օրը Շաթօ տը Պօրըկարի ծառաստանին մէջ։ Բարձրախօսի վրայ պիտի լսուին հայկական սալեր։

Ճոխ պիւֆէ։

Օթոքարը կը մեկնի սովորական վայրէն, սովորական ժամերուն։

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՃԱՄԲԱՐ

ՕԳՈՍՏՈՍ 1-31

AGDE (Hérault)

Միջերկրականի կապոյտ ջուրերու ափին։ Խաղաղաշտ եւ լողանք։ Խմբական պտոյտներ, դասախօսութիւններ եւ գեղարուեստական երեկոյթներ։

ՕՐԱԿԱՆ 9·50 Ն. Ֆ.

Արձանագրութեան համար դիմել՝ ամէն Ուրբաթ երեկոյեան ժամը 8էն - 10.ն. Շաբաթ օրերը ժամը 4 - 8, 17 Րիւ Պլօ.

Գաւառը դիմել հետեւեալ հասցէներուն.—

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Գազարեան Վուայաժանս, 31, Լա Քանըպիէռ։

ԼԻՈՆ.— Պէրպէրեան, 39 Րիւ Տիւնուառ։

ՎԱԼԱՆՍ.— Մազաքեան, 14 Րիւ Ֆրանքլէն։

ՏԷՍԻՆ.— Լիւլէճեան, 16 Րիւ Քոլի։

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆ.— Խրիմեան, 2 Րիւ Ռապըլէ։

ՆԻՍ.— Գաբրիէլեան, 19 Պուլվ. Մանեան։

ԿԱՐԵՒՈՐ Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԲԱՆԱԿՈՒՄ

Վերջին կարգադրութիւններուն համար, Փարիզեան շրջանի այն բանակողները, որոնք պիտի երթան հաւաքական տոմսով (պիյէ քոլէքթիֆ), պարտին ներկայանալ այս Ուրբաթ, երեկոյեան ժամը 8·30ին, 17 Րիւ Պլէօ։

ՊԱՏԱՐԱԳ ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Տէսինի Կրօն. Ընկերակցութիւնը կը յայտարարէ թէ այս Կիրակի առաւօտ, ժամը 8·30ին, պատարագ պիտի մատուցուի տեղւոյս Ս. Աստուածածնայ եկեղեցւոյն մէջ։ Կը պատարագէ Արիս Աբեղայ Շիրվանեան եւ կը քարոզէ Լեւոն Աբեղայ Աթէշեան։ (Երուսաղէմի Ս. Յակոբեանց միաբանութենէն)։

Կը հրաւիրուի բարեպաշտ ժողովուրդը, ներկայ գտնուիլ այս արարողութեան։

ՅԱՐՈՒԼԷՋՆԵՐՈՒ ԴԺԲԱԽՏՈՒԹԻՒՆԸ

ԳՐԵՑ ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

Ա. ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ԳԻՆ 7 Ն. Ֆ.

Դիմել՝ ՅԱՌԱՋին

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Սկսնակ օրիորդ մը 14 – 15 տարեկան իբրեւ վաճառորդ (վանտէօզ)։

Mad'Aris

8, RUE BROCHANT, PARIS 17

Հ. Յ. Դ. ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

—o—

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. Վարանդեան կոմիտէին ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ, ժամը 20·30ին, 101 Ավընիւ տը Սաքսի սրճարանի ներքնասրահը։

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՀԱՄԱԽՄԲ. Հայր. Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղի ընդհ. անդամական տարեվերջի ժողովը այս Կիրակի առաւօտ, 7 Պուլվ. տ'Աթէն, Պոր տիւ կրոպ սրահը։ Օրակարգ.— Ա) Կեդր. վարչութեան շրջաբերականի ընթերցում։ Բ Դաշտահանդէսի հաշուետուութիւն. Գ Պատգամաւորներու ընտրութիւն.

Ընթացիկ հարցեր.— Վարչութիւնը կը խնդրէ իր բոլոր անդամներէն ներկա գտնուիլ տարեվերջի այս կարեւոր ժողովին։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Եթովպիայէն Տիկին Վարդուհի Գիւ...ճեան կը փնտռէ իր զարմիկները՝ Յար...թիւն Գիլէժճեան եւ Յովհաննէս Գիւ...ճեան։ Այս վերջիններն հօրը անունը՝ Ն..., մօրը անունը՝ Մաքրուհի (Այնթապցի)։ Տեղեկացնել Տիկին Գիւ...ճեանի։

P. O. B. 174
ADDIS-ABABA (Ethiopie)

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9°

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. — Հատը՝ 0.25 Ն. Ֆ.

ՇԱԲԱԹ 29 ՅՈՒԼԻՍ — SAMEDI 29 JUILLET 1961

37րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9164 — 37EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 17ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4995

ՀԱՇՈՒԵՓԱԿ

ԽՄԲ.— Այս է խորագիրը այն յօդուածին, որու կը սպասէինք: Ընթերցողը, մեզի հետ, տարբեր խորագիր պիտի ընտրէր՝ եթէ սիրտ ունենար զուարճանալու. 'հիտեցինք եւ բախնք արդէն թէ Պոլսոյ հայերէն թերթերը, առանձին առանձին, երախտագիտ ուղղեցին ժողովուրդին՝ խնդրելով զուսպ կենալ հրապարակային այն ընդունելութեանց ընթացքին, որոնք տեղի պիտի ունենային Կաթողիկոսին ժամանումին առթիւ: Նոյն այս թերթերը ըրին ստեղծեցին այն յորձանքը, որու դէմ բուռմ կ'ուզէին կազմել: Ամէն ընդունելութիւն ցուցադրական ձեւ առաւ, ժողովուրդին ախորժ վեր հանելու պատրուակ դարձաւ, այնքան որ հիմա եղածը քննադատելու եկած է *Ժամանակ* թերթը, որ ամէնէն շատ յորձանք բաժնեց՝ գրելով որ «քրիստոնէական ոգին ներկայ է ամէն պաշտամունք»; չմոռնալ «քրիստոնէական ունեւորել քրիստոսի մէկ ծառան՝ գիտնալով որ Ս. Գրքին պատուէրներուն հակառակ են ըրման զովասանքները,— քիչ մնաց որ «աստուածատիպ» ըսէր, թէեւ Քրիստոս ալ Աստուած է:

Այժմ հրամմեցէք *Ժամանակի* քննադատականը.—

Ցափազանցուած յարգանքը կ'ըլլայ քծնիք եւ ծայրայեղ հիւրասիրութիւնը կ'ըլլայ կ'ենթադրէ: Իսկ անձի պաշտամունքը ներհակ է քրիստոնէական ոգիին ու վայել չէ երբեք քաղաքակիրթ ժողովուրդի մը:

Եւ մենք ամենայն պարզամտութեամբ ու բարեկամեցողութիւնով մեր բարի Հայրապետին հանդէպ յարգանքը տարինք ծայրայեղութեան, հիւրասիրութեան ամենածայրայեղ միջոցները գործածեցինք ու մեր ուղերձներով անոր անձը աստուածացուցինք գրեթէ:

Ճիշդ է: Կանգաւոր էինք, բարեկամեցութիւնը չափ ու սահման չունէր: Բայց բաւական չէ ատիկա, գործ մը արժանաւորապէս գլուխ հանելու համար: Գորտը, կ'ըսէ Անգլիացին, երբ իրեն ամէն տեսակ կառավարութեան մը գլուխը անցնելու, կատարեալ բարեկամեցութեամբ ճախճախուտի կը վերածէ ամբողջ երկիրը, վասնզի ինք այնպէս համոզուած է, որ աշխարհի լաւագոյն վայրերը ճախճախուտներն են:

Այդպէս եղաւ Վեհափառին Պոլիս բնակութեան կարճ շրջանը՝ շնորհիւ կազմակերպիչ մարմինի մը, որու ուրէք եւ ինչ աղդակներու բերմամբ ծնիլն ու գործոն գործունէութեան դրդապատճառները անծանօթ պիտի մնան այս համայնքի բանիմաց անձերուն:

Ցաւք սխալ առաջին իսկ վայրկեանէն: Օդակայանը, բարի գալուստի կազմակերպութիւնը Թատերական ողբերգութիւն մըն էր, որ կրնար իրական անհաճոյ անակնկալներու ծնունդ տալ, եթէ Ալլահ պատկան իշխանութեանց արագ ու տեղին միջամտութիւնը:

Եկեղեցիներու մէջ հրաւիրատոմսերու դրութեան հաստատումը դարձանք ազդելու ատեն անհանգիստ է ոեւէ ինքնագիտակից անհատի: Հայաստանեայց եկեղեցին կը պատկանի բոլոր անոնց, որոնք աստուածատու կանոնով հոն կը դիմեն: Այդ Ս. Եկեղեցիին իրական տէրերն են ժողովուրդին այն հարազատ զաւակները, որոնք պատրաստ են ժամերով քարերու վրայ սպասել՝ տեսնելու համար իրենց սիրելի Կաթողիկոսը եւ ոչ թէ մարդիկ, որոնք առանց Թոյլատրեալ տեղերու պիտի չուզեն հեռու Թաղէ մը մինչեւ Մայր Եկեղեցի երթալ առանց համդարտ ու փոխադր նախաճաշի մը:

Մենք տեսանք, թէ որո՞նց տրուած էին այդ հրաւիրատոմսերը: Ականջալուր եղանք նաեւ բուխդանդական վէճերու

նոյն այդ հրաւիրատոմսերուն բաշխման եղանակին մասին, յատկապէս կազմուած յանձնախումբերու ժողովներուն ընթացքին: Արեւելեան խորամանկութեամբ, ամէն գործի վրայ գտնուող անհատ իր մարդոց համար ջանաց հրաւիրատոմսեր ձեռք ձգել ու յաջողեցաւ:

Եւ ընդունելութիւնները: Պաշտօնական հացկերոյթներու ընթացքին, բաժակաճառերու կողքին ատեանաւորներ արտասանուեցան եւ երգեր երգուեցան: Ժողովուրդը, իր Վեհափառով միասին, Թեւ մէջ եւ ամառնային դժոխային տաքէն՝ ժամերով քրտինք Թափել տուին, որպէսզի իրենց «մարիֆէթ»ները ցոյց տան չարան չարան, տափակ, միօրինակ ու ճապաղ: Կարծես Հայոց Հայրապետը Կրթական Նախարարութենէն ղրկուած քննիչ մը ըլլար եւ իրենք նախակրթարանի աշակերտ, երկսեռ աշակերտներ:

Ու խօսեցան եւ գրեցին, քրտնեցան եւ քրտնցուցին, բայց մարկ իսկ ըսել չուզեցին, Թէ ինչեր ունէր ըսելիք Վեհափառը իրենց: Ցարգանքի իբր գերագոյն արտայայտութիւն (?) միշտ վերջին խօսքը Թողուցին Հայոց Կաթողիկոսին, երբ ան յոգնած, հեղձուցիչ տաքէն տարապայմանօրէն նեղուած՝ հազիւ յաջողեցաւ մէկ քանի յորդոր տալ իր այդ անառակ, անուղղայ զաւակներուն:

Եւ ինչ որ ըսաւ խմաստեան Հայրապետը, մանաւանդ «մասնաւորականներու ընդունելութիւն» կոչուած անմոռանալի հաւաքոյթի մը ընթացքին, պիտի բաւէր սթափեցնելու համար մեզ մեր խոր Թմբիրէն:

— Դասաւոր ձեր փառքերու կողքին (մասնաւորականներու) ցանկալի, բայց դժուարին գործ մըն է ....:

Մասնաւորականներու հաւաքոյթն էր ատիկա: Աւելի քան երեք հարիւր հոգի: Ու կային հոն անանկներ, որոնք չորս տողով նամակ մը չեն կրնար գրել անսխալ: Բայց եկած էին իբրեւ մասնաւորականներ, մինչ անդին բացը կը մնային մտքի իրական մարդիկ, քանի չէին յաջողած հրաւիրատոմս հայթայթել:

Հապա գրուած արգելքները ....:

— Վեհափառը յոգնած է, մարդ չընդունիր:

— Վեհափառը կը հանգստանայ:

Անշուշտ յոգնած էր ան ու՛ շատ պէտք ունէր հանգստանալու: Վասնզի չփոթ ու անկազմակերպ, անխորհուրդ ու առանց ծրագրի՝ հոս քաշեցին, հոն հրեցին մեր ամէնուն սիրելի եւ բարի Հայրապետը, որ անտրտունջ համակերպեցաւ զինքը հիւրասիրողներու խանդավառութեան: Եւ արդիւնքը այն եղաւ, որ ընդհանուր խառնաշփոթութեան մէջ հարիւրաւորներ, որոնք պիտի ուզէին ու պիտի կարենային մէկ քանի խօսք փոխանակել Վեհափառին հետ, անմասն մնացին այդ պատիւէն, մինչ կազմակերպիչ պարոններուն կը մնար հպարտութիւնը կարենալ պատգամելու:

— Կարելի չէ մտնել Վեհափառին մօտ:

Եւ սակայն կարելի էր այդ ու տակաւին շատ տեսակցութիւններ անել, պայմանաւ որ իրական կազմակերպիչներ գոյութիւն ունենային:

Ու հիմա, որ Հայոց Կաթողիկոսը մեկնած է դէպի Էջմիածին, մեզի կը մնայ փակել այս հաշիւը եւ անգամ մըն ալ յիշեցնել կազմակերպութեան մէջ առհավիրաններուն Թէ ուրիշ անգամ պէտք չէ միջամուխ ըլլալ իրենց գլխէն վեր գործերու: Կազմակերպութիւնը զատ արուեստ մըն է: Ձի նմաներ խանութ, գրասենեակ, կամ Թաղային եկեղեցի կառավարելու:

ԽՄԲ.— Անժամանակ արթնցող *Ժամանակը*, նոյն թիւով, կը հրատարակէ բողոքագիր մը Վիէննայէն: Էջմիածնի կաթողիկոսն է որ տեղեկութիւն կուտայ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՊԻԶԵՐԹԷՆ ԼԻԻԿՐԷՆ

ԱՊԱՀՈՎՈՒԹԵԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԸ ԿՐԿԻՆ ԿԸ ՀԱՒԱՔՈՒԻ

ՄԱԿի ընդհ. քարտուղարը Նիւ Եորք վերադարձաւ չորս տեսակցութիւններ ունենալէ ետք Հապիպ Պուրկիպայի հետ: Մեկնումի պահուն, Տակ Համըրշըլտ յայտարարեց Թէ կացութիւնը լուրջ է: Ճշդեց Թէ պատասխանած է նախագահ Պուրկիպայի հրաւէրին որու հետ մտքերու փոխանակութիւն ունեցած է եւ իր վիճակի է յայտնելու Թէ ամբողջովին ըմբռնած է Թունուզեան տեսակէտը: Համըրշըլտի շէշտը, ինչպէս կը գրեն անկողական Թերթերը որոշ յուսախաբութիւն կը մատնէ բայց ին փիթէ կարելի է ըսել Թէ Համըրշըլտ լաւատես է տագնապին լուծման համար:

Հակառակ բոլոր տարակարծութեանց Թունուզի եւ Փարիզի միջեւ, կը կարծուի, Թէ ամէն բան կորսուած չէ եւ կարելի պիտի ըլլայ բանակցութեամբ ձեւ մը գտնել կացութիւնը բարելաւելու համար:

Միւս կողմէ Մարոքի Հասան Բ. Թագաւորը մաղրէպեան վերին ժողով մը առաջարկած էր առջի օր: «ԱՀԱԿ»ը համաձայնեցաւ: Նոյն շրջանակներու (ԱՀԱԿ) համաձայն Պիզերթի հարցը դիպուածով չէր որ մէջտեղ դրուեցաւ Ֆրանքօ-ալժերական բանակցութեանց նախօրեակին: Անոր միակ նպատակն էր Սահարայի խնդիրը արծարծել եւ ոչ մէկ կասկած կընայ ըլլալ այս մասին Թէ յիշենք Պուրկիպայի այն ճառը որուն մէջ, Թունուզի նախագահը խիստ յարձակում մը կ'ընէր Ալժ. Աղատ. Ճակատի վրայ:

Թունուզիայի առաջարկին վրայ, Ապահովութեան Խորհուրդը նոր նիստ մը պիտի ունենար Ուրբաթ իրիկուն Պիզերթի համար: Այս առթիւ ՄԱԿի բանբերը յայտարարեց Թէ առնուազն «ցաւալի» կարելի է նկատել այն միջադէպը որուն զոհ գնաց Համըրշըլտ Պիզերթի մէջ երբ Ֆրանսայի վայրաշուն զննեց ընդհ. քարտուղարին կառքը: Բանբերը կը ճշդէ Թէ

դէպքը չէ որ ինքնին ցաւալի է այլ այն վերաբերումը զոր Ֆրանսա ցոյց կուտայ միջազգային կազմակերպութեան մը հանդէպ:

Լիւկրէնի մէջ, մԹնոլորտը տաքցած է եւ վիճաբանութիւնները կեդրոնացած են Սահարայի շուրջ: Թէեւ Ֆրանսական պատուիրակութեան բանբերը յայտարարեց Թէ այդ ուղղութեամբ «մեր դիրքը փոխուած չէ»:

Ասկէ զատ ոչ մէկ բան յայտնի է, տարակարծութիւնները կը մնան անշուշտ բայց ժողովը կը շարունակուի:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊՈԼՍՈՅ եւ Անգարայի մէջ հակակառավարական ցոյցեր կատարուած էին ուսանողներու կողմէ, 1960 Ապրիլին, որու ընԹացքին ապահովութեան ուժերը կրակած էին ցուցարարներուն վրայ, Եասը Ատայի մէջ, առջի օր այս խնդրով ամբաստանուած 116 անձերէն 69ը յանցաւոր նկատուեցան: Անոնցմէ 44ին համար դատախազը մահապատիժ պահանջեց:

ԱՐԱԲ. ՄԻԱՑԵԱԼ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ազգային տօնին առթիւ նախագահ Նասըր դիր մը ըրկեց խորհրդային վարչապետին, ուր, ի մէջ այլոց կը գրէ.—«Միշտ գնահատած ենք մեր բարեկամութիւնը Խ. Միութեան հետ»:

ՃԱՓՈՆԻ համայնավար կուսակցութիւնը, որուն համագումարը տեղի կ'ունենայ այս օրերուն, ներքին սուր տագնապ կ'անցընէ: Ճափոնցի համայնավար պարագլուխ մը՝ Քագիւգա եւ ուրիշ 12 պարագլուխներ հեռացան կուսակցութենէն, որովհետեւ, «կուսակցութիւնը ենթակայ է Մոսկուայի եւ Փեքինի ու կը կառավարուի մենատիրական ձեւով, խմբակի մը կողմէ»:

ՍԷՈՒՏԱԿԱՆ Արաբիոյ Թագաւորին հրաւէրով Ս. Արաբիա պիտի մեկնի Յորդանանի Թագաւորը:

ՔԱՍԹՐՕ չորս ժամ խօսեցաւ Յուլիս 26ի յեղափոխութեան Ցրդ տարեդարձին առԹիւ, որու ընԹացքին յայտնեց Թէ յեղափոխական բոլոր կազմակերպութիւնները պիտի միացուին «ընկերվարական յեղափոխութեան միացեալ կուսակցութեան» անունին տակ եւ Թէ «երկար շրջանէ մը ետք, երկիրը ընկերվարական պիտի դառնայ»:

ԱՏԷՆԱՈՒԷՐ շնորհաւորական հեռագիր քաշեց նախագահ Քենըտիի, իր վերջին ճառին համար: Գերմանիոյ վարչապետը ներկայիս կը հանգստանայ Քատէնապիա (Իտալիա):

ՍՈՉԻԻ (Սեւ — Ծով) մէջ Խրուշչեւի հետ. իր տեսակցութենէն ետք, Քենըտիի անձնական ներկայացուցիչը՝ Մաք Քլօյ յայտարարեց. «Զենք կրճատման Ապահովման շուրջ համաձայնութեան գալու մեր յոյսը»: Մաք Քլօյ որ մնացած էր իր ծովափնեայ, Խրուշչեւինը փոխ առաւ ծով մտնելու համար:

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ ծերակոյտի դինուորական յանձնախումբը ջախջախիչ մեծամասնութեամբ վաւերացուց Քենըտիի ծրագիրը: «Զափաւոր ձեւով պիտի գործածենք մասնակի զօրակոչի ենթարկելու մեր իրաւունքը» յայտարարեց պաշտպանութեան նախարարը՝ Մաքնամարա:

ԽՐՈՒՇՉԵՒ ընդունեցաւ Սուտան այցելելու նախագահ Ապպուտ հրաւէրը, զոր այս վերջինը ըրաւ Մոսկուա իր այցելութեան ընթացքին: Հրաւիրուած է նաեւ Պրեժնեւ:

ՊՈՒԷՆՈՍ ԱՅՐԷՍԻ մէջ իր նպաստ Փերոնի վարչակարգին ցոյցեր կատարուեցան, մինչ այս վերջինը ներկայ կ'ըլլար իր կնոջ մահուան Ցրդ տարեդարձի հոգեհանգիստին:

Վիէննայի Հայերուն թէ ինչ գործ տեսած է Պոլսոյ մէջ: Կը պատմէ նաեւ իր տպաւորութիւնները թուրք կառավարութեան աւագանիէն, առանց դիւանագիտական դարձուածքի եւ վարմունքի, պարզապէս երախտայի միամտութեամբ:

— Պէտք է խոստովանինք, շարունակեց Վեհափառը, որ Թուրք կառավարութիւնը շատ կը սիրէ Հայերը եւ կը գնահատէ զանոնք, որպէս շինարար քաղաքացիները Թուրք Հայրենիքին: Մասնաւորաբար շեշտեց նաեւ պետական այն ընդունելութիւններն ու վերաբերմունքը, որոնք ընծայուեցան Էջմիածնական բարձր պատուիրակութեան հանդէպ՝ նախագահ Կիւրսէլէն մինչեւ Կուսակալ Թուլկա: Մեզի համար այլապէս միխթարական էր տեսնել Կիւրսէլի, Թուլկայի, պաշտօնեան վիճակի ինչպէս նաեւ բանակի հրամանատարութեանց զանազան կուսակցութեանց եւ այլ բարձրաստիճան անձնաւորութիւններու հոյակէն ծաղկեպսակները եւ անոնց կամ փոխանորդներուն ներկայութիւնը՝ արարողութեանց ընթացքին:

ԽՄԲ.— Տաղկեպսակնե՞ր, ընդունելութիւննե՞ր, զինուորական պատիւներ ու.. Սեպտեմբեր վեց: Կաթողիկոսը տեղեկութիւն չունի՞ արդեօք որ տաղանդաւոր ժողովուրդ է Թուրքը ոսկի փոշի ցանելու արուեստին մէջ բնդդէմ աքեւլիքի եւ արեմուտքի:

ԳԱՐԵԳԻՆ ՊԱՏՐ. ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆ Կ. ՊՈԼՍՈՅ

Մահը միշտ յանկարծակի է. տարբերութիւն չըներ, որքան որ ակնկալենք: Գարեգին Պատրիարքի մահուան լուրը ինծի համար յանկարծակի եղաւ թէեւ այլեւս կ'ակնկալուէր երբ յիշէինք որ 81 տարիներու ծանր բեռը կը ճնշէր իր վրայ: Վերջերս սաստիկ անհանգիստ էր, յօդացաւի պատճառաւ, թէեւ միշտ մնաց եռանդուն եւ կորովի:

Զինքը նախ թղթակցութեամբ ճանչցած եմ, յետոյ էր որ անձամբ ծանօթացայ Կ. Պոլսոյ իր պատրիարքութեան օրերուն: Ամէն անգամ, Պոլիս այցելութեանս, կը հեռաձայնէի իրեն անվրէպ, անմիջապէս հրաւիրուելով Պատրիարքարան:

Ողբացեալ Գարեգին Պատրիարքը բազմակողմանի շնորհներով անձ մըն էր:

Նախ նուիրեալ մըն էր հայ գրի ու գրքի: Մէն մինակ, մեծ խոչընդոտներու դէմ հրատարակեց նախ Հարաւային Ամերիկայի մէջ Այրարատ պարբերականը, յետոյ ալ Կ. Պոլսոյ մէջ Շողակաթը: Երկուքին ալ աշխատակցելու հրաւիրեց զիս եւ ես սիրով կատարեցի իր ցանկութիւնը: Երկու պարբերականներն ալ ծանր եղան խմբագրութեամբ, պարունակութեամբ եւ ոճով, ջանալով ըլլալ գիտական եւ գրական, առանց սակայն կարեւոր տեղ մը գրաւելու մէկ կամ միւս մարզին մէջ: Երկու պարբերականներուն երեւումն ինչպէս նաեւ անոնց դադարումը կրնանք ըսել ուշադրութիւն չգրաւեցին: Սակայն, արդար ըլլալու համար ըսենք որ երկուքին ալ հաւաքածոները ունին արժէքաւոր նիւթեր, քիչ մը տարտղնուած թէեւ, սակայն անտարակոյս մնայուն: Խնդիր է թէ ո՞րքան մատչելի են այդ պարբերականները անոնց, որոնց, պէտք է կամ կ'ուզեն օգտուիլ անոնցմէ: Ոչ «Այրարատ» եւ ոչ ալ «Շողակաթ» ունեցան կամ պիտի ունենան իբր հայագիտական հրատարակութիւններ, գոնէ մէկ մասը կշիռին որ «Բազմավէպ» կամ «Հանդէս Ամսօրեայ» ունեցան: Իսկ իբր գրական-բանասիրական հրատարակութիւն, անոնք որեւէ չափով չհասան «Անահիտ»ի եւ «Հայրենիք» ամսագրի ժողովրդականութեան:

Գարեգին Պատրիարք գրականութեան մէջ պիտի պահէ որոշ տեղ, թէեւ ոչ առհասարակ ժողովրդական եւ կամ համբաւանօթ: Նարեկը իր թարգմանութեամբ, նաեւ Եզնիկի Եղծ Աղանդոցը իր թարգմանութեամբ, անտարակոյս մինչեւ այսօր կը մնան իբր իր լաւագոյն գործերը: «Նարեկ»ը իր տառապաթերթ վիճակով դժուար թէ հանրամատչելի ըլլայ, արժանաւոր կերպով: Իբր Նարեկի մասին ուսումնասիրութիւն հոն բան մը չէ աւելցուած մեր մեծագոյն բանաստեղծին գործին, նաեւ կեանքին ալ մասին: Եզնիկի Եղծ Աղանդոցի իր թարգմանութիւնը անտարակոյս պիտի ունենայ իր արժէքը, այդ գործին մասին կատարուելիք ապագայ ուսումնասիրութեանց համար: Իրմէ մեզի հասած ինքնագիր գործերէն մեծագոյնը Աշխարհի լոյսն ի Հայս երկհատոր ստուար գործն է: Առթիւ մը, երբ կը խօսէինք իր գործերուն մասին, յիշեցուցի որ իր այդ գործը չեմ ստացած եւ կատարեալ գաղափար մը չունէի իր այդ ինքնագիր աշխատութեան մասին: Այն ատեն իմացուց որ չարամիտ վերծանութեամբ մը խորագրին, իր գիրքը ենթարկուեր է թրքական կառավարութեան արգելքին: Կը յուսար որ այդ արգելքին եւ եղած սխալին չեզոքացումէն ետք, պիտի կարենար ինծի ղրկել օրինակ մը այդ գործէն: Ամէն պարագայի տակ, ինչ որ ծանօթ է ինծի այդ գործէն ծանր է եւ առհասարակ անմատչելի: Ընդհանրապէս, իր գրութիւնները պարզ ու մեկին չեն եւ կը հակին խրթնաբանութեանց: Անտարակոյս, Գարեգին պատրիարք կը գրէր ժամանակի մը եւ սերունդի մը համար, որ աւելի 19րդ դարուն մէջ էր քան թէ մեր այս դարաշրջանին: Իր մանր գրութիւնները իր երկու պարբերականներուն մէջ՝ նոյն բարդ ոճով, նոյն դարձդարձիկ կառուցուածքով ու հասարակ հեռու մնացին հասկնալու ոչ մէկ ճիգ ընող ժամանակակիցներէ: Ընտիր հայերէնագէտ էր եւ ընտիր գրագէտ: Վաստակը, որ տուաւ իր ձեռով մեզի, կը յուսամ թէ ապագային աւելորդ շռայլութիւն մը պիտի չնկատուի եւ այդ պատճառով բարձի թողի ըլլայ:

Գերազանցօրէն ընտիր աշակերտ եւ կարող ուսուցիչ մը պէտք է նկատել զինքը: Դժբախտութիւն է որ իր պաշտելի Արմաշը, իր ոսկեբերան Եղիշէ Սրբազան Դուրեանը, իրեն ուսուցիչ եւ առաջնորդ, արմատախիլ եւ հողմացրիւ եղան: Այդ շրջանին մէջ, այդ դպրոցով, այդ ուսուցիչով, ան պիտի գտնէր միջոց ու ներշնչում, որ այլապէս խլուեցաւ իրմէ: Կիսատ մնացին իր աշակերտութիւնը եւ իր ուսուցչութիւնը, թէեւ անկատար երազը մինչեւ իր վերջին օրերը զինքը ներշնչեց ու խանդավառեց, մինչեւ, իբր հաւատարիմ աշակերտ, իր պաշտելի ուսուցիչը երկրորդ Շնորհալիի մը պատուանդանին վրայ ինքն իրեն մէն մինակ բարձրացնել ջանալը: Երբեք կանգ չառաւ իրատես կերպով նկատելու համար թէ Շնորհալի մը եթէ ոչ երկրորդ գոնէ նոյնիսկ երկրորդական, փխրտ մեծ բեռ մը կը դնէր յարգելի ու սիրելի արժէքաւոր եկեղեցականի մը վրայ, ինչպիսին էր Եղիշէ Սրբազան Դուրեան: Դուրեան Սրբազան աւելի լաւ էր պահել իր ունեցած տարազին մէջ, քան թէ անոր վրայ պարտադրէր ահագնածաւալ մեծութիւնը Ներսէս Շնորհալիի: Այս պարտադրանքը իրատեսի մը համար, եւ ապագային համար, միայն Դուրեան Սրբազանը, համեմատելով անհասանելի Շնորհալւոյն, պիտի նսեմացընէ: Սակայն բուռն էր Գարեգին Պատրիարքի նուիրումը, պաշտամունքը, իր սիրելի ուսուցիչին համար, այնքան բուռն որ իր աչքէն վրիպել կուտար այն շատ չնչին բերքը, որ իր Շնորհալին ունէր առընթեր իրական Շնորհալւոյն:

Սակայն բուռն էր ու բուռն մնաց Գարեգին Պատրիարք: Արմաշականները միշտ եղած են բուռն, միշտ մնացած են բուռն: Զարմանալի թող չթուի ասիկա, կը բաւէ ակնարկ մը նետել Արմաշականներուն վրայ: Կորովի եկեղեցականներ, նուիրեալ իրենց գործին, սակայն անվերապահօրէն տիրական ըմբռնումով, մենագործ, իբր թէ իրենք ըլլային անսըխալական դատն ու դատաւորը: Իրենց զայրոյթը ունէր միշտ սաստկութիւն մը, որ գրեթէ, իրենց միտքը կը խաւարէր, դատողութիւնը կը չեզոքացնէր: Անոնք ինքզինքնին կ'առնէին լրջութեամբ մը, որ մեր օրերուն կարելի չէր անվրդով կերպով ընդունիլ: Ինչպէս ուրիշ Արմաշականներու, նոյնպէս նաեւ Գարեգին Պատրիարքի մօտ կարելի է տանիլ կարկառուն սխալներ, որոնք անյեղաշրջելի եղան ու կը մնան: Օրմանեանի, Դուրեանի աշակերտները անոն ըմբռնումով մը, որ զիրենք հայ իրականութեան թէ կրօնական, թէ քաղաքական եւ թէ մշակութային մարզերուն մէջ անսխալական բռնատիրութեան արժանի ցանկութեան առաջնորդեց: Դժբախտաբար, այն պայմաններուն մէջ ուր Հայութիւնը կ'ապրէր քիչ առաջ ու կը շարունակէ ապրիլ այժմ, նման մենատիրական ըմբռնում ոչ կ'ընդունուի եւ ոչ ալ ցանկալի է: Արդիւնքը այս ըմբռնումին բազմիցս աւելի վնասակար եղաւ, քան թէ որեւէ կերպով օգտակար:

Իր այս ըմբռնումին պատճառաւ, դժբախտաբար Գարեգին Պատրիարք անհեթեթ կերպով զարգացուց Էջմիածին Անթիլիաս վէճ մը, որուն գոյութեան համար ոչ մէկ իրական պատճառ գոյութիւն ունի կամ ունէր: Ես խուսափած եմ, ինչպէս ուրիշներու նոյնպէս նաեւ իր հետ այդ ապարդիւն վէճին մասնակցելէ, թէեւ ինք երբեմն չէր դադրեր զիս յանցաւոր նկատելէ իբր թէ իմ քաջալերութիւնս որեւէ նշանակութիւն ունենար մէկ կամ միւս կողմին համար: Նոյնիսկ արտակարգ էր իր պահանջը, երբ ինծի կ'ըսէր որ Անթիլիաս երթալու չեմ, քանի որ ատիկա նշանն էր այդ Աթոռին օրինաւորութիւնը ճանչնալու: Իմ պատասխանս միշտ նոյնը կ'ըլլար, թէ Վեհափառ Զարեհ Կաթողիկոսը ոչ միայն հին այլ եւ ինծի շատ ու շատ սիրելի անձնական բարեկամ մըն էր, նոյն ատեն ինծի համար անբասիր եւ օրինակելի եկեղեցական, եւ վերջապէս Անթիլիասի ընտրութիւնը կատարուած էր տեղական պաշտօնական կարգ ու կանոնի համաձայն, ընտրութիւնը վաւերացուած էր տեղական պետական պաշտօնականութեամբ եւ ճանչցուած օտար պետութիւններէ ու պաշտօնական մարմիններէ, բան մը որ զիս կը գոհացնէր ինչպէս որ ես գոհ էի իր պատրիարքական կամ Վեհափառ Վազգէնի կաթողիկոսական ընտրութիւններէն, Էջմիածնի մէջ:

Գարեգին Պատրիարք կ'ընդունէր որ Վեհափառ Զարեհ անբասիր կրօնաւոր մըն էր: Ինչ որ զարմանալի էր ինծի համար՝ սա էր որ այս խելահաս ու լուսապէտ եկեղեցականը ինծի կը խօսէր պայմաններու մասին, որոնցմով միայն Վեհափառ Զարեհի կաթողիկոսութիւնը անընդունելի կ'ըլլար, իրեն կամ Էջմիածնին, մոռնալով որ այդ կաթողիկոսութիւնը մեր օրերուն մանաւանդ, որեւէ կերպով ոչ աւանդաբար եւ ոչ օրինաւորապէս կախեալ էր Էջմիածնայ վաւերացումէն:

(1 Շար.) Յ. ՔԻՒՐՏԵԱՆ

ՏԱՂԱՆԴԱՒՈՐ ՄԻՏՔԸ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Զօհրապի նորավէպերուն խորագիրներն արդէն գեղագիտական եւ ընկերային համոզումներու արտայայտութիւններ են՝ «Կեանքը ինչպէս որ է», «Լուռ ցաւեր», «Խղճմտանքի ձայներ»:

Սակայն միայն ժխտելու եւ դատապարտելու մէջ չէ Զօհրապի գրականութեան արժէքը: Զօհրապի տաղանդին ուժը նաեւ անոր կենսահաստատ, գեղեցիկ զգացումներու եւ ազնիւ սիրոյ արտայայտութիւններուն մէջն է: Այլասերած եւ կեղծ միջավայրին հակադրուող անհատականութիւնները իրենց հոգեկան անհունութեամբ եւ բազմերանգ հարստութեամբ գեղեցիկի [illegible] են, անոր գրօշակիրները:

Սիրոյ ըմբռնումը Զօհրապի ողջ կենսահայեցողութեան անբաժան եւ, թերեւս, ամէնէն յատկանշական մասը կը կազմէ: Սիրոյ իմաստասիրական եւ հոգեբանական երեւոյթներուն նուիրուած անոր հայեացքներուն ամբողջութիւնը հետեւողական տրամաբանութեամբ զարգացող, բազմազան եւ բազմախորհուրդ վիճակներով եւ գրութիւններով հարուստ ուրոյն աշխարհ մըն է, խորաթափանց եւ լայնատես մտածելակերպի փայլուն արտայայտութիւն մը:

Սիրոյ զօհրապեան ըմբռնումը մարդու գործունէութեան անսպառ պաշար է, բարձր զգացումներու դաստիարակութեան եւ հարստացումի անվերջ հոսող աղբիւր, երեւակայութեան առջեւ բացուող անծայրածիր հորիզոններու զմայլելի աշխարհ մը: Զօհրապ մտածել եւ զգալ կը սորվեցնէ, կը սնուցանէ եւ կ'ապրեցնէ եւ գեղարուեստը կը դարձնէ այն [illegible] անհրաժեշտութիւններէն մէկը, առանց որուն անըմբռնելի է մարդկային գոյութիւնը:

Զօհրապ չի ձգտիր հոգեկան աշխարհին արդէն յայտնի ծալքերը մէջտեղ բերելու, այլ, սովորական աչքով անտեսանելի վիճակները կը փափաքի արտայայտել, խճողուած քաոսային ցանցէն անջատելով անհրաժեշտը, նախատիպարը, զուտ հոգեկանը, աննկարագրելին որ միայն ենթագիտակցօրէն կարելի է ըմբռնել:

Մարդկային հոգիին վերլուծութիւնը հետապնդող գեղագիտական սկզբունքը որով կ'առաջնորդուէր Զօհրապ, ան-

ՆԻՔՈԼԱ Բ. ՑԱՐԻՆ ԵՒ ԸՆՏԱՆԻՔԻՆ ՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ԱՌԱՍՊԵԼ ՄԸՆ Է

Մեծ պատերազմին վաղորդայնին եւ մանաւանդ քառասուն տարիէ ի վեր յաճախ զանազան ու զարմանազան պատմութիւններ կը հրատարակուէին ամբողջ աշխարհի մէջ Ռուսիոյ վերջին կայսեր Նիքոլա Բ.ի եւ ընտանիքին «սպանութեան» մասին, յուզիչ մանրամասնութիւններով:

Այն պահուն՝ երբ Համպուրկի քաղաքային դատարանը կը պատրաստուէր իր վճիռը արձակել Անաստասիա անուն արկածախնդիր կնոջ մը մասին, որ կը պնդէր թէ կը սերի ռուսական կայսերական ընտանիքէն, յանկարծ երրորդ մէկը, քառասուն տարուան լռութիւնը խզելով, կուգայ իր վկայութեամբ վեր ի վայր շրջել, այս զգայացունց դատավարութեան տուեալները:

Այս անձը կը կոչուի Փիէռ Լըժէ եւ ներկայիս Լանտ նահանգին մէկ գիւղը կ'ապրի եւ որուն քաղաքապետն է 30 տարիէ ի վեր:

Ֆրանսական սպայի համազգեստով՝ ան կը գտնուէր Եկատերինէնպուրկ, ռուսական Մեծ Յեղափոխութեան մռայլ օրերուն:

Այժմ-իր ականատեսի վկայութիւնը կուտայ Փարիզեան շաբաթաթերթի մը մէջ:

Խօսքը տանք իրեն, տեսա թէ ի՞նչ կը պատմէ —

«Ռուս կայսերական ընտանիքին սպանութիւնը պարզապէս առասպել մըն է: Ես վերապրող անդամներէն մէկն եմ միջդաշնակցային այն քննիչ յանձնաժողովին, որ զբաղեցաւ այս խորհրդաւոր խնդրով: Երկարատեւ լռութենէ մը ետք, որու պատճառները հասկնալի են, ժամանակը եկած կը համարեմ հրապարակել ինչ որ գիտեմ:

2 Օգոստոս 1918ին, դաշնակից առաջին արշաւախումբին հետ Վլատիվոստոք ցամաք կ'ելլէր Հնդկաչինէն եկած Ֆրանսական գումարտակ մը: Ես անձնապէս կը հրամայէի արձակազէններու ջոկատի մը, որ մաս կը կազմէր այս գումարտակին: Մեր առաքելութեան նպատակն էր Ֆրանսայի ներկայութիւնը զգացնել եւ օգնել այդ ճամբով իրենց հայրենիքը վերադառնալ ցանկացող Չեխոսլովաքներուն:

Բազմաթիւ կռիւներէ ետք Ֆրանսական զօրախումբը Ուրալ հասաւ նոյն տարուան Նոյեմբերին: Երեք կարեւոր քաղաքներ գրաւեցինք Չելիապինսք, Ուֆա եւ Եկատերինէնպուրկ: Զիս ուղարկեցին այս վերջին քաղաքը, ուր կը կարծուէր թէ մեռած էր Ցարը: Հոն հասնելուս առաջին մտահոգութիւնս եղաւ իսկոյն տեղեկանալ այդ ողբերգութեան իրականութեան: Հանդիպեցայ մարդոց, որոնք հակառակ իմ Ֆրանսական համազգեստիս, ոչ միայն չէին ուզեր խօսիլ, այլ եւ ոչ-բարեկամական վերաբերում մը ցոյց կուտային: Ուստի որոշեցի քննութիւնս կատարել ուղղակի Իպատիեւի տխրահռչակ տան մէջ, ուր տեղի ունեցած էր ջարդը եւ ուր մտնելը շատ դժուար էր: Տեսայ այն վայրը, ուր Ցարը եւ ընտանիքը իբր թէ սպաննուած էին:

Առաջին օրն իսկ բազմաթիւ վկաներու յայտարարութեանց մասին ունեցած թերահաւատութիւնս զօրացաւ եւ ասիկա երկու պատճառաւ: Նախ եղեռնի տան մէջ Ռոմանոֆներու ընտանիքին սպանութեան, որեւէ հետք չկար, մնաց որ ոչ ոք չէր կրնար ճշդել թէ ինչպէս սպաննուած էին: Ոմանք ըսին թէ ցարը եւ ընտանիքը հրացանով եւ ատրճանակով սպաննուած էին, իսկ ուրիշներ կ'ըսէին թէ սուիններով: Երկու պարագաներուն ալ հետքերը բացայայտ պէտք է ըլլային: Եւ դեռ կային որ իրենք զիրենք լաւատեղեակ ըլլալ կը կարծէին, ըսելով թէ բնական մահով մեռած են: Ուրեմն տառ- մը անլուծելի կը մնար:

Իմ անձնական քննութենէս քանի մը ամիս ետք, սակայն, պաշտօնական քննիչները կարեւոր պարագայ մը երեւան հանեցին: Ընդհանրապէս տիրող կարծիքին համաձայն՝ սպանութիւնը կատարուած է Իպատիեւի տան նկուղին մէջ, ուր, պատին վրայ, կապոյտ մատիտով եւ գերմաներէն լեզուով, (այս պարագան մանաւանդ կը ստորագծեմ), արձանագրութիւն մը կար՝ որ հետեւեալն է —

«Այս գիշեր Ցարը գնդակահարուեցաւ»: Ուզեցի ճշգրիտ վկայութիւններ ձեռք ձգել: Օր մը կին մը [illegible], որ տեղական իշխանութեանց կողմէ պարտադրուած էր աշխատիլ Ցարին ընտանիքին մօտ իբրեւ ծառայ:

Ըսաւ թէ, առտու մը, երբ [illegible] կայսրուհիին մուշտակին մէկ [illegible] գտաւ եւ իր ամուսնոյն ցոյց [illegible]: Այս վերջինը, որ կարմիր պահակ էր, դանակով մը բացաւ զայն եւ մէջէն [illegible] լաւ ադամանդ մատանի մը: Եթէ [illegible] սպաննուած ըլլային, ոճրագործները [illegible] պայման պիտի կողոպտէին բոլոր գոհարեղէնները, որովհետեւ շատ [illegible] չունէին:

Քաղեց՝ Գ. Տ. Ա.

(1 Շար.)

...պէտք է ծնէր նաեւ համապա... ...ձեւի եւ կառուցուածքի ...բնորութիւն, որ առաւելապոյն ...նպատակայարմար եւ հարազատ ...գաղափարներու արտայայտու... ...համար. Նորավէպի ձեւին զօհ... ...ըմբռնումը ճիշդ այդ յատկու... ...կը պարունակէ իր մէջ :

Զօհրապ բացառապէս փոքր սեռերու ...է, որոնց սահմաններուն մէջ կը ...անդերադասելի : Հետաքրքրական ...անոր միակ վէպն անգամ («Անհե... որ անոր սիրունդ մը») էջերու խիստ սահ... ...թիւ մը ունի : Յատնուածքի եւ ...հարց է, չականը ոչ ...անհրաժեշտը աւելորդէն նախ... ...ցանկութիւն : Ոճ է, որուն ...անշուշտ, իր կարեւոր բաժինը ունի ...մանսպխաութիւնը՝ իրաւաբանա... ...խորհրդածելը :

...րծողութիւնը՝ սովորական իմաս... ...կը բացակայի Զօհրապի նորավէ... ...մէջ : Գործողութեան արտաքին ...անները, տիպարներուն արտաքին ...թիւններուն նկարագրութիւ... ...հասցուցած է եւ երկ... ...դեր կը կատարեն : Պարզու... ...վերարտադրող ...Զօհրապ : Փաստերով շատ քիչ կը ...նեցինակը կամ, մինչեւ իսկ, բա... ...կ'անտեսէ : Փոխարէն գտած է ...բարձրարժէք հնարքներ, գործողու... ...պատրանքը ստեղծող խոհեր, ո... ...են ներքին փոքանսիէլ ...զարգացման անսահման հնարա... ...թիւններով յարաշարժ եւ յարա...

Զօհրապի գեղարուեստական խօսքը իր ...արուեստագէտ խառնուածքին ար... ...թիւնն է : Կարելի է խօսիլ Զօհրապի նկարագրութիւններուն նկար... ...գունագեղութեան, պատկերներու ...թեան, դիմանկարներու ռւր... ...կամ քանդակման մասին :

...բոլորը յաւելեալ փաստեր են Զօհ... ...արուեստին գեղեցկութիւնները ...մինչեւ մինչեւ ...ու մինչեւ ...լեզուին եւ անոր անսպառ բա... ...կարողութիւնները տիրապե... ...վարպետութեան մասին : Զօհրա... ...ժողովրդական է, որովհետեւ ...է այն բարձր ըմբռնումին մը... ...ժողովուրդն է միայն որ կը ...լեզուին կեանքի ամենօրեայ ...իր կամքին ու պահանջին հա...

...խոհ իրաւարան էր Զօհրապ : ...անձուկ միջավայրէն խոր... ...մասնող մը ; որ մեծ հակում ...ներով գրաւելու, ա... ...Հետաքրքրուելու եւ ...ներկայացնելու կամ լուկ ...ելու :

Զօհրապի ստեղծագործութիւնը կեան... ...ջատագովութիւնն է, իսկ ա... ...նորավէպը պաշտպա... ...մըն է՝ դերագոյն հաճոյքը ...պայքարի » մէջ տեսնելու ար...

ԹԱՆԿԱԳԻՆ ԿՈՐՈՒՍՏ ՄԸ ԵՒՍ

Մեր պաշտօնակիցը, Ալիք (Թեհրան), կը գրէ.—

Կիրակի Մայիս 26ին, Նոր Ջուղայում իր մահկանացուն կնքեց վաստակաւոր մտաւորական Ստեփան Հանանեանը :

Հանգուցեալի յուղարկաւորութիւնը կատարուել է եկեղեցական յատուկ արարողութեամբ եւ մեծ շուքով, ներկայութեամբ Իրանա–Հնդկաստանի Հայոց Թեմի Առաջնորդ Ներսէս վրդ. Բախտիկեանի, Ազգային դպրոցների աշակերտութիւնների, Նոր Ջուղայի հայ եւ օտար մտաւորականութեան եւ շուրջ երկու հազար հայ ազակեր հասարակութեան : Հանգուցեալի դագաղի առջեւ դամբանականներ խօսեցին մի շարք մարդիկ, ի շարս որոնց նաեւ տեղում հրատարակուող « Սեփանթա » թերթի խմբագիր Արդոլ Հոսէյն Սեփանթան, որ հանգուցեալի մօտիկ բարեկամներից մէկն էր :

Ստորեւ սեղմ գծերի մէջ թարգմանաբար ներկայացնում ենք յարգելի խմբագրի դամբանական խօսքը :

« Այն ժամանակ՝ երբ հանգուցեալ բարեկամիս հայրը, Յովհաննէս Հանանեան, իր երեք զաւակներին էր դիտում, մտածել անգամ չէր կարող, որ իր զաւակներից մէկը պիտի դառնայ Գարեգին քահանան, հեղինակը պարսկերէնից հայերէն բառարանի, որով հայ եւ պարսիկ մշակոյթին իր գնահատելի նպաստն է բերել : Միւս զաւակը՝ Ստեփան Հանանեանը, որ հայ պատմագրութեան մեծ ծառայութիւն մատուցած լինելով, հայ մտաւորականներից գնահատուած մէկն էր եւ իր երրորդ զաւակը՝ Զերեզիա Հանանեանը, որ Կալկաթայում խմբագրում եւ հրատարակում էր «Նոր Ազգարար» պարբերականը, հայ մամուլին իր օգտաշատ ծառայութիւնը մատուցանելով :

Հանգուցեալ Ստեփան Հանանեանը մեր բոլոր մտաւորականների վկայութեամբ՝ Իրանում եղող հայ եւ պարսիկ պատմութեան լաւածանօթ եւ հմուտ բանասէրներից մէկն էր : Իր յօդուածաշարքերը մի շարք թերթերում ի մասնաւորի Կալկաթայում հրատարակուող « Նոր Ազգարար » էջերում հրատարակուած, լաւագոյն երաշխիքն են իր ունեցած գիտական մեծ պատրաստականութեան : Պատմական եւ ուսումնասիրական իր յօդուածաշարքերում ինչպէս նաեւ այն բոլոր յօդուածներում, որ Երուանդ Հայրապետեանի համագործակցութեամբ « Շահ Իսմայիլը Սաֆաւիդի մանկութեան վերաբերող գրի են առնուել եւ հրատարակուել «Սեփանթա» թերթում, ցանկալի է ու արժանի, որ այդ բոլորը ամփոփուեն ու միատեղուեն եւ ապա որպէս գիրք հրատարակութեան տրուեն, որպէս զի այդ մեծ մտաւորականի աշխատանքը անկորնչելի մնայ :

Հանգուցեալը աւարտել է Էջմիածնի Ճեմարանը, հմուտ էր Հայոց գրաբար լեզուին ու պատմութեանը, ինչպէս եւ հայ ու պարսիկ մշակոյթի պատմութեանը : Տարիներ շարունակ նա Հնդկաստանում լծուած է եղել ուսումնասիրական եւ բանասիրական աշխատանքների :

« Աբրահամ Կաթողիկոս » գիրքը հանգուցեալն ու նուաստս միասնաբար թարգմանել ենք պարսկերէնի, որ տպագրուել եւ հրատարակուել է որպէս գիրք եւ մեր սիրելի բարեկամ Տոքթ. ԿարօՄինասեանի օժանդակութեամբ ու ցուցմունքներով հնարաւոր է եղել այդ գիրքը տարածել նաեւ եւրոպական երկրներում, ուր նա արժանացել է մեծ ուշադրութեան ու համակրանքի :

Մեր աչքի առջեւ եղող Ջուղայի այս օքանչելի Թանգարանը, որի առջեւ ներկայիս հանգուցեալի դագաղն է դրուած, կարեւոր մասով արդիւնք է հանգուցեալի կրած անդադրում նեղութիւնների, մանրակրկիտ պրպտումների եւ հետեւողականութեան :

Նուաստիս կարծիքով հանգուցեալի արժանիքներից է նաեւ այն, որ ապրում էր ու գործում սեփական աշխատանքով, որ երբեք կեանքի դժուարութեանց առջեւ իր բարձր գլուխը չէր խոնարհում եւ այդպիսով ստեղծել էր իր համար համեստ ու պատուաբեր մի կեանք :

Ես յոյս ունեմ, որ իմ հայ եղբայրները Ստեփան Հանանեանի հետեւողականութեամբ եւ օրինակով իրենց հին ու պատմական մշակոյթի, լեզուի ու քաղաքակրթութեան մեծ կարեւորութեանը անդրադառնալով, ամէն կերպ պիտի ջանան պահպանել այն եւ թոյլ չտալ որ իրենց մեծատաղանդ նախորդների պատմարժէք ժառանգութիւնը, որ աւանդութեանց ու մշակոյթի շատ մօտիկ կապեր ունի Պարսից հին լեզուի՝ «Փարսի» մշակոյթի հետ, մոռացութեան տրուի :

Ես իբրեւ Հայոց հին մշակոյթի ու քաղաքակրթութեան սիրողներից մէկը, այս տխուր պահին իմ խորին ցաւակցութիւններն եմ յայտնում նախ հայ համայնքին, իրենց թանկագին կորստի համար, եւ ապա Տիկին Եղիսաբեթին, Պ. Զերեզիային եւ հանգուցեալի միւս բոլոր հարազատներին » :

« ՍԵՓԱՆԹԱ »

ՕՐ. ԱԼԻՍ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ

եւ

Պ. ԷՄԻԼ ԱՍԼԱՆԵԱՆ

ԱՄՈՒՍՆԱՑԱՆ

Փարիզ, 27 Յուլիս . 1961

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

«ԲԱՐՁՐԱՑՆԵԼ ԳՐԱԿԱՆ ԱՄՍԱԳՐԻ ԳԱՂԱՓԱՐԱԿԱՆ ՄԱԿԱՐԴԱԿԸ »

Այս խորագրով երկար յօդուածէ մը (Սով. Հայաստան, Յուլիս 13) կ'իմանանք, թէ Հայաստանի համայնավար կուսակցութեան կեդրոնական կոմիտէն վերջերս խստօրէն դատապարտած է «Սովետական Գրականութիւն» ամսաթերթը, որովհետեւ, ինչպէս կը գրէ «Սովետական Հայաստան» օրաթերթը, « Մոռցած գրականութեան կուսակց. սկզբունքը ... իր էջերուն մէջ մերթ ընդ մերթ կը հիւրընկալէ գաղափարական – գեղարուեստական տեսակէտէ թոյլ գործեր » ։ Կեդրոնական կոմիտէն միեւնոյն ատեն դիտել կուտայ, թէ Գրողներու Միութեան նախագահութիւնը ապահոված չէ անհրաժեշտ ղեկավարութիւնը «իր տպագիր օրգաններուն նկատմամբ եւ, ժամանակին նկատած չէ անոնց մէջ երեւան եկած անառողջ տրամադրութիւնները » :

« Սովետ. Հայաստան », որ պարբերաբար հաւատաքննիչի դեր կը կատարէ, յատկապէս գծգծէ է Հրանտ Մաթեւոսեանի «Ահնիձոր» պատմուածքէն (տես « Սով. Գրականութիւն», 1961 Ապրիլ), ուր, թերթին կարծիքով, խեղաթիւրուած է խորհրդային իրականութիւնը, խորհրդային մարդոց աշխատանքն ու կենցաղը ներկայացուած են ծուռ հայելի մէջ : Հեղինակը, որ «Գրական Թերթ»ի էջերուն մէջ գովաբանուած եւ պարութիւնը նկատուած էր « Թարմաշունչ խօսք » մը, գաղափարականացուցած է հին գիւղը, հրահրելով եւ գովերգելով մասնաւոր – սեփականատիրական ձգտումները : Աւելին, ըստ թերթին, «կոլտնտեսային գիւղի մարդիկը՝ ծերունիներն ու երիտասարդները, ներկայացուած են իբրեւ տգէտ, գող, ծոյլ եւ անբան չահամոլներ, անոնք յոգնած են, հոգերու ծանրութեան տակ կքած՝ անվըստահութեամբ կը նային իրենց գործին եւ ապագային » :

« Սով. Հայաստան» քննադատութեան խօսքեր ունի նաեւ ամսաթերթի տեսական – քննադատական բաժնին եւ շատ մը յօդուածներու համար, որոնց մէջ, թերթին համաձայն, կը բացակայի «պարտիականութեան սկզբունքը, մարտական ոգին, իսկ որոշ դէպքերում ալ նկատելի են սայթաքումներ սկզբունքային դիրքերէ » :

ՀԱՌԱՋԻ ԹԵՐԹՕՆԸ (3)

ԽԻԱՂԱՐՏԸ

(ՎԷՊ ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

ԳՐԵՑ

ԱՐՄԷՆ ՇԻՏԱՆԵԱՆ

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ

ՎԱՆԱԿԱՆ

...մանկամարդ աղջկան հետ սեղանա... ...գնաց : Մաքուր սեղանի մը վը... ...սփռոցով մը ծածկուած, ...հին պնակ մը տեղական ձմե... ...քիչ մը պանիր, ձիւնի ...պէս ժաժիկ ու թանապուր : ...նախաճաշը վերջացուց : ...մանկամարդ աղջկան դառնալով . ...ծերունիին աղջի՞կն էք, օր... ...պարոն, ծերունին իմ մեծ հայ... ...պատասխանեց մանկամարդ աղ... ...կարմիր կտրելով :

—.Մինա՞կ էք տունին մէջ :

— Մայր ունիմ, պարոն, բայց հիւանդ է :

— Հայր չունի՞ք :

— Ունիմ.... մրմնջեց թշուառ աղջիկը մորմոքալի ձայնով մը :

— Հո՞ս է հայրդ, վրայ բերաւ երիտասարդը :

— Ոչ, պանդխտութեան գացած է :

Երիտասարդը նշմարեց որ մանկամարդ աղջկան աչքերը կը լեցուէին. չուզեց այս մասին ուրիշ հարցումներ ընել :

— Ձեր անունը կ'ըսէ՞ք ինծի, հարցուց երիտասարդը, խօսքը բոլորովին փոխելու համար :

Մանկամարդ աղջիկը տժգունեցաւ, աչքերը կուրծքին վրայ դարձուց եւ մէկէն ի մէկ չկրցաւ պատասխանել : Կուսական ոգին անդուսպ թրթռումով մը լեցուած էր :

— Կարելի չէ՞ ըսել, նկատել տուաւ երիտասարդը :

— Ինչո՞ւ չէ, պարոն, մրմնջեց մանկամարդ աղջիկը՝ իր անուշ ու խանդաղատալի աչքերը երիտասարդին վրայ նետելով : Անունս Լուսիա է :

— Լուսիա՞... իրաւ, ինչ գեղեցիկ անուն է այդ, չէշտեց երիտասարդը զարմանքով մը :

— Հապա ձեր անո՞ւնը ... վրայ բերաւ մանկամարդ աղջիկը :

— Եթէ ըսեմ ձեզի, կը խոստանա՞ք մէկու մը չյայտնել, ըսաւ երիտասարդը :

— Ամենայն սիրով :

— Խիստ լաւ, անունս Վանական է .

— Վանակա՞ն ...

— Այո :

— Ինչպէ՞ս պարոն, միթէ Հայերու մէջ Վանական անունով մարդ կ'ըլլայ :

— Իրաւ էք, առանձին անունով մարդ մը չըլլար, բայց պատճառով մը եղած է : Ժամանակին մայրս զաւակ չունի եղեր, ատոր համար Վանքերուն դիմած է ու գիս անոնց նուիրած է : Երբ որ Աստուած մօրս ձայնը կը լսէ եւ զաւակ մը կուտայ իրեն, անիկա իր խոստումը կատարելու համար անունս Վանական կը դնէ :

Լուսիա լռեց ու երբեք առարկութիւն մը չըրաւ :

— Ձէ՞ք հաւատար ըսածիս, վրայ բերաւ երիտասարդը հանդարտ բայց անուշ ձայնով մը :

— Ինչո՞ւ պիտի չհաւատամ պարոն, մրմնջեց , ի՞նչ պատճառ ունիք սուտ խօսելու : Միայն թէ զարմանք եղաւ ինծի այդ անունը լսելս :

— Մի զարմանաք օրիորդ :

— Դուք հեռո՞ւ տեղէ եկած էք, պարոն. հարցուց Լուսիա :

— Այո , Պարսկաստանէն եկած եմ , Օրիորդ, պատասխանեց երիտասարդը :

— Ծնողք ունի՞ք :

— Ոչ, մէկը չունիմ :

— Ազգականնե՞ր ...

— Ազգականներ ալ չունիմ :

— Բնիկ Պարսկաստանցի՞ էք :

— Ոչ, Տիգրանակերտցի եմ :

— Շատո՞նց է որ ծննդավայրէն հեռացած էք :

— Մօտաւորապէս 22 տարի կ'ըլլայ :

— Ո՜հ Աստուած իմ... ի՜նչ ցաւալի բան : Ձեր ճակատագիրը հօրս ճակատագրին պէս սեւ է եղեր :

— Իրաւ է... տխուր խոստովանութիւն մըն է այս :

— Լաւ ուրեմն, ինչո՞ւ չէք երթար հայրենիքնիդ : Կարելի է հօրենական իրաւունքներ ունիք այնտեղ :

— Ո՞վ հօրենական իրաւունքներ կրնայ ունենալ այդ երկրին մէջ : Միթէ օրէնք կա՞յ որ իրաւունք ալ ըլլայ մեզի համար :

— Ի՞նչպէս, պարոն, ո՞վ կ'արգիլէ որ դուք ձեր հօրը ունեցածներուն տէրը չըլլաք :

— Ի՞նչ ըսեմ... մրմնջեց երիտասարդը հառաչելով :

Մանկամարդ աղջիկը երբ նշմարեց որ երիտասարդը խորին թախծութեան մը մէջ ինկաւ, ալ հարցում մը չըրաւ : Սեղանին ամանները վերցուց եւ խնդրեց որ հիւրանոց երթայ :

Երիտասարդը մտաւ հիւրանոցը, որ բաւական չքեղութեամբ զարդարուած էր :

(Շար.)

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ԳԱՑՈՂ

ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Մեր բաժանորդներու արձակուրդի շրջանը, արձակուրդի շրջանն է նաեւ «Յառաջ»ի պաշտօնէութեան։ Այդ իսկ պատճառով թերթիս վարչութիւնը Յուլիսին եւ Օգոստոսին, սովորականէն շատ աւելի ծանրաբեռնուած է եւ ջերմօրէն կը խնդրէ իր հաւատարիմ բաժանորդներէն, որ աւելի չծանրաբեռնեն իր գործը հասցէներու առժամեայ փոփոխութիւններով :

Յառաջ միշտ իր կարելին կ'ընէ գոհացում տալու համար իր ընթերցողներուն, բայց կը խնդրէ նաեւ որ անոնք չդժուարացնեն իր գործը:

Այս տարի, վարչութիւնը որոշած է ընթացք տալ միայն ԲԱՑԱՌԻԿ եւ ՍՏԻՊՈՂԱԿԱՆ դիմումներու հետեւեալ պայմաններով.— դիմումները պէտք է ըլլան գրաւոր, ընթացք չի տրուիր հեռաձայնով եղած դիմումներուն։ Կցել հինգ Ն. Ֆ. եւ սովորական հասցէն ։ Դիմող բաժանորդը պէտք է վճարած ըլլայ ընթացիկ տարեշրջանը (1961) ։

×

Միայն արձակուրդի շրջանին համար, բաժանորդ. արձանագրուողներու սակն է.

Ֆրանսա.— Ամսական 7 Ն. Ֆ.

Արտասահման 10 Ն. Ֆ.:

Շնորհակալութեամբ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ

ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

Լիոնի խումբը կը մեկնի Օգոստ. 3ին, հաւաքուիլ Փերաշ կայարանին մուտքի ժամացոյցին առջեւ, ժամը 16ին:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ԼԻՈՆ.— Ֆ. Կ. Խաչի մասնաճիւղը ցաւակցութիւն կը յայտնէ ընկերուհի Նաճարեանի եւ իր ընտանեկան պարագաներուն, իր եղբօր Գ. Մանկիկեանի մահուան առթիւ (Ամերիկա) ։

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ

Հայ Կարմիր Խաչի Ֆէսանվիլիէի օդափոխութեան կայանի Բ. խումբի վերջին բժշկական քննութիւնները տեղի կ'ունենան, Երկուշաբթի 31 Յուլիս, ժամը 9–12, Հայ Կարմիր Խաչի դարմանատունը, 15 Րիւ ժան Կուժօն, Փարիզ ։

Բ. խումբը կը մեկնի այս Չորեքշաբթի օր, ժամը 13ին, Փարիզի Հայոց եկեղեցիէն ։

Ա. խումբը Փարիզի Հայոց եկեղեցին կը վերադառնայ նոյն օրը ժամը 19ին։

×

Հայ Կարմիր Խաչի Ֆէսանվիլիէի օդափոխութեան կայանին կը նուիրեն Տէր եւ Տիկին Վահունի յիսուն Ն. Ֆ., Գ. Վ. Ֆրէնկեան 370 Ն. Ֆ. իրենց այցելութեան առթիւ։ Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Նաւասարդեան 10 Ն. Ֆ.

ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

ԽԱՆԱՍՈՐԻ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ ԱՌԹԻՒ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Խանասորի Արշաւանքի 64րդ տարեդարձը կը տօնուի նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէին եւ մասնակցութեամբ Շրջանիս բոլոր ենթակոմիտէներուն ու խումբերուն, ինչպէս նաեւ՝ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդին եւ Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղերուն ։

Յուլիս 30ին, Կիրակի ամբողջ օրը, Վալապրի ծառախիտ անտառին մէջ ։

ՊԱՏՈՒՈՅ ՆԱԽԱԳԱՀ ՎԻՔԹՈՐ ՍԱՎԻՆ

ԿԸ ԽՕՍԻՆ՝

Ընկերներ ՌՈԺԷ ԼԵՌՏԱ, ՏԻԳՐԱՆ ԹԱԴԻՈՍԵԱՆ, ՀԱՄՕ ՆԱՃԱՐԵԱՆ ։

Գեղարուեստական նոխ յայտագիր.— Հ. Նաճարեան, Վ. Ճառայեան, Սեդա Թիւթէլեան, Զարեհ Գասեան, Ժըրըրվիէվ Արմաղանեան, Գաիվէճեան ։

Հայկական տոհմիկ պարեր Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի պարախումբին կողմէ ։

Գուլի մրցում (պուլերը միասին բերել) ։

Ձուխ պիւֆէ, շամփուրով խորոված ։

×

ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԲԱՑՕԹԵԱՅ ՀԱՆԴԷՍ

Հերոսներու Օրուան առթիւ, կազմակերպուած Լիոնի եւ Տէսինի կոմիտէներուն կողմէ ։

30 Յուլիս, Կիրակի առաւօտէն մինչեւ իրիկուն, Կապիյեռնի արձարանին զովասուն ու գեղատեսիլ պարտէզին մէջ ։

Պիտի խօսի Ընկ. ՄԻՍԱՔ ՄԻՐՋԷ

Գեղարուեստական բաժին ու հաճելի անակնկալներ ։

Ձուխ պիւֆէ, խորոված ու աղանդեր ։

Մառաչելի գիներով ։

Կը հրաւիրուի Լիոնի եւ Տէսինի Հայութիւնը ։

Մանրամասնութիւնները առանձին յայտագրով ։

Օթոքարը առաւօտ Փլաս Կիշառէն կը մեկնի ժամը ճիշդ 10ին։ Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ։ Անձրեւի պարագային պատսպարուելիք վայրը ապահով է ։

×

ԿՐԸՆՈԲԼԻ ՄԷՋ

Խանասորի արշաւանքի 64րդ տարեդարձը կը տօնուի Կրընոպլի մէջ, նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Եօթնեղբայրեան ենթակոմիտէին, մասնակցութեամբ Լանսէի Մուրատ խումբի եւ Րընաժի Գէորգ Չաւուշ խումբի ։

Այս Կիրակի ամբողջ օրը Շաթօ տը Գօրըկարի ծառաստանին մէջ։ Բարձրախօսի վրայ պիտի լսուին հայկական սալեր։

Ձուխ պիւֆէ ։

Օթոքարը կը մեկնի սովորական վայրէն, սովորական ժամերուն ։

×

ՆԻՍԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Նիսի Հ. Յ. Դ. Գէորգ Չաւուշ խումբին, հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէին ։

Կիրակի, Օգոստոս 6, ամբողջ օրը, Փլաթօ տիւ Մոն Պառոն, Սիթ Անշանբէսի տեսարժան եւ ծառախիտ պարտէզներուն մէջ ։

Անձրեւի պարագային, զեղչեցիկ սրահ ։

Կը նախագահէ Ընկ. ՇԱՀԱՆ ՋՕՏԵԱՆ ։

Կը խօսի Ընկ. ԿԱՐՕ ՑՈՎՍԷՓԵԱՆ ։

Գեղարուեստական բաժին, Մարսէյլէն Նոր Սերունդին կողմէ ։

ԾԱՆՕԹՈՒԹԻՒՆ

1.— Մասնաւոր օթոքար մը՝ Մառըլէնէն կը մեկնի առաւօտեան ժամը 9.30ին։ Փլաս Մասենա կը հանդի՝ Քազինոյին առջեւ, եւ հոնկէ կ'երթայ Փլաթօ տիւ Մոնպոռօն ։

2.— Թէ Էլ Էնի տեւական եւ կանոնաւոր սպասարկութիւն։ Պուլվար ժան-Ժօռէս, Սինեմա Քազինոյին առջեւէն առնել 13 թիւը։ Առաւօտուն ժամը 8.30ին, 9.30ին, 10.30ին։ Իսկ կէսօրէ ետք ամէն կէս ժամը անգամ մը։

3.— Առանձին ինքնաշարժով եկողները պէտք է առնեն միջին Քորնիշը եւ Քոլ տը Վիլֆրանշ չհասած, աջ դառնան եւ երթան մինչեւ Փլաթօ ։

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

*

Սուր Փափազեան, Գապուխեան եւ Տէր Գօզոսեան ընտանիքներն իրենց խորին շնորհակալիքը կը յայտնեն բոլոր անոնց որ, անձամբ կամ գրաւոր, վշտակցութիւն յայտնեցին Գարտիզակցի այրի Տիկին Վարդուհի Փափազեանի մահուան տխուր առիթով ։

Տարաբախտ Միհրան Փափազեան մայրիկն էր Տիկին Վ. Փափազեանը որ իր մահկանացուն կնքեց՝ 87 տարեկանին, 13 Յուլիս 1961ին, Մարսէյլ։ Մարմինը ամփոփուած է Գօմոն, Ս. Ժիւլիէնի գերեզմանատունը ։

ՊԱՏԱՐԱԳ ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Տէսինի Կրօն. Ընկերակցութիւնը կը յայտարարէ թէ այս Կիրակի առաւօտ, ժամը 8.30ին, պատարագ պիտի մատուցուի տեղւոյս Ս. Աստուածածնայ եկեղեցւոյն մէջ ։ Կը պատարագէ Արիս Աբեղայ Շիրվանեան եւ կը քարոզէ Լեւոն Աբեղայ Աքէլեան։ (Երուսաղէմի Ս. Յակոբեանց միաբանութենէն) ։

Կը հրաւիրուի բարեպաշտ ժողովուրդը, ներկայ գտնուիլ այս արարողութեան ։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՀԱՄԱԽԱՐԲ. Հայր. Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղի ընդհ. անդամական տարեվերջի ժողովը այս Կիրակի առաւօտ, 7 Պուլվ. տ'Աթէն, Պար տիւ Կըէ սրահը։ Օրակարգ.— Ա) Կեղր. վարչութեան շրջաբերականի ընթերցում Դաշտահանդէսի հաշուետուութիւն Գատգամաւորներու ընտրութիւն.

Ընթացիկ հարցեր.— Վարչութիւնը կը խնդրէ իր բոլոր անդամներէն ներկայ գտնուիլ տարեվերջի այս կարեւոր ժողովին ։

ՅԱՐԱԼԷՋՆԵՐՈՒ ԴԱՒԱՃԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

ԳՐԵՑ ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

Ա. ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ԳԻՆ 7 Ն. Ֆ.

Դիմել՝ ՅԱՌԱՋԻՆ

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Սկսնակ տղայ մը 14 – 15 տարեկան իբրեւ վաճառորդ (վանտէօզ)։

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. — Հատը՝ 0·25 Ն. Ֆ.

ԿԻՐԱԿԻ 30 ՅՈՒԼԻՍ — DIMANCHE 30 JUILLET 1961

37ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9165 — 37EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 17ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 9466

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԱՄԻՍ ՅԵՂԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆՑ

Այսպէս կարելի է կոչել Յուլիս ամիսը, որ վերջին երկու դարերու ընթացքին արձանագրած է բազմաթիւ յեղափոխութիւններ։

Յիշենք կարեւորները։

1776 Յուլիս 4ին Հիւսիսային Ամերիկայի 13 նահանգները — Անգլիոյ դէմ յաղթական կռիւներ մղելէ վերջ — հռչակեցին «Միացեալ Նահանգներ»ու անկախութիւնը։

1789 Յուլիս 14ին Փարիզեցիները ապստամբութեան դրօշ պարզեցին Լուի ԺԶ.ի կառավարութեան դէմ եւ գրաւելով Պասթիյը՝ սկիզբը դրին Ֆրանսական մեծ յեղափոխութեան։

1830 Յուլիս 29ին դարձեալ Փարիզցիները բողոքելու համար Շառլ Ժ. Թագաւորի նախարարապետին եւ արտաքին նախարար իշխան Փոլինեաքի հրովարտակներուն դէմ՝ ըմբոստացան եւ տապալեցին Պուրպոնեան գերդաստանի անդրանիկ ճիւղին վերջին շառաւիղը եւ գահ բարձրացուցին Լուի Ֆիլիպը։ Պասթիյի հրապարակին վրայ բարձրացող «Յուլիսեան Սիւնը» կը խորհրդանշէ այդ օրերու յեղափոխութիւնը։

1831 Յուլիսին Պելժիա — ապստամբական կռիւներէ վերջ — բաժնուելով Հոլանտայէն՝ անկախութիւն հռչակեց։

Մեր օրերուն՝ 1908 Յուլիս 10/23ին հռչակուեցաւ Օսմանեան Սահմանադրութիւնը՝ իբրեւ հետեւանք Մակեդոնիոյ բանակի յեղափոխական սպաներու ճնշումին։

1952 Յուլիս 23ին Եգիպտոսի մէջ երիտասարդ զինուորականներ վերջ տուին Մէհմէտ Ալի փաշայի սերունդի տիրապետութեան. երկրէն քշեցին Ֆարուք Թագաւորը եւ ջնջելով միապետութիւնը հիմը դրին Հանրապետութեան։

1956 Յուլիս 26ին նախագահ Կամալ Ապտէլ Նասըր ազգայնացուց Սուէզի Ջրանցքի տիեզերական ընկերութիւնը ասպարէզ կարդալով Եւրոպայի։

1958 Յուլիս 14ին զօրավար Ապտէլ Քէրիմ Քասըմ եւ ընկերները սպաննելով Իրաքի երիտասարդ Թագաւոր Ֆէյսալ Բ.ն ու գահաժառանգը՝ Հաշիմեաններու միապետութեան տեղ Հանրապետութիւն հաստատեցին։

Այս տարի եւս Յուլիս ամիսը արդարացուց իր անունը։

Կարեւոր ծոցին վրայ պայթեցաւ Քուէյթի տագնապը, որ քիչ մնաց յանգէր զինեալ բախումի մը։

Իսկ Պիզերթի հարցը չէ փակուած դեռ։ Ճնշումէն ետք քաղաքական եւ տնտեսական «պոյքոթ»ի բանաձեւեր քուէարկած է Արաբական Լիկան։

Եգիպտական յեղափոխութեան իններորդ տարեդարձը նշելու համար, նախագահ Նասըր Յուլիս 20ին ազգայնացուց Արաբական Միացեալ Հանրապետութեան երկու նահանգներուն՝ Եգիպտոսի եւ Սուրիոյ բոլոր դրամատուներն ու ապահովագրական ընկերութիւնները, ինչպէս նաեւ եգիպտական 75 ու սուրիական 23 ճարտարական կամ ճարտարարուեստական հիմնարկներ։ Ջնջեց Գահիրէի հանրակառքի ընկերութեան ու Լոյսի եւ Ել. հաստատութեան մենաշնորհները։

Ուրիշ հրովարտակով մը, նախագահը անոնց ընկերութեան վերածեց 70 եգիպտական եւ 12 սուրիական ընկերութիւններ, որոնց մէջ պետութիւնը առնուազն յիսուն առ հարիւր բաժին պիտի ունենայ։

Անհատներ կամ կազմակերպութիւններ ընկերութեանց կրնան մասնակցիլ առաւելագոյն տասը հազար եգիպտական կամ հարիւր հազար սուրիական ոսկիով։

Այս օրէնքի տրամադրութեանց պիտի ենթարկուին եգիպտական 147 եւ սուրիական 11 ընկերութիւններ։

Սեղմումներու ենթարկուած է նաեւ բամպակի արտածումը։

Այս օրէնքներէն քանի մը օր վերջ, ուրիշ հրովարտակներով նախագահ Նասըր որոշեց նաեւ հողերու բաժանումը, ճշդելով առաւելագոյն տարածութիւնը իւրաքանչիւր անհատի համար։

Այսպէս ուրեմն, այս տարուան Յուլիսն ալ պատմական պիտի մնայ իր յեղափոխական անցուդարձերով։

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՊԻԶԵՐԹ

ՄԱԿ-Ը ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԴԷՄ

—o—

ՖՐԱՆՔԵՒԱԼԺԵՐԱԿԱՆ ԽՕՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԸՆԴՀԱՏՈՒԵՑԱՆ

Ինչպէս գրած էինք, Ապահովութեան Խորհուրդը անգամ մը եւս հաւաքուեցաւ անցեալ օր, Թունուզիայի առաջարկին վրայ, կրկին խօսելու համար Պիզերթի մասին։ Ֆրանսա որոշեց չմասնակցիլ ժողովին։ Այդ նիստին ընթացքին Համըրշոլտ նախ զեկուցում մը տուաւ։ Շեշտեց թէ ինք չէ ուզած «միջնորդի» դեր խաղալ այս գործին մէջ։ Անդրադարձաւ իրեն պատահած միջադէպին Պիզերթի մէջ, յայտնելով թէ ֆրանսացի վայրագունները վարուած են իբրեւ երկրի մը գերիշխան ուժերը։ Ֆրանսայի վրայ ծանր յարձակում մը ըրած է խորհրդային պատուիրակը Մորոզով։ «Ֆրանսայի կռնակը կը գտնուին աշխարհակալ երկիրները եւ Ատլանտեան Ուխտը, յայտարարած է խորհրդային պատուիրակը, աւելցնելով, Ափրիկէի եւ աշխարհի առջեւ, Ատլանտեան Ուխտը յարձակումը ըրած է»։

Նախապէս Թունուզիայի ներկայացուցիչը յայտնած էր թէ եթէ Ապահովութեան Խորհուրդը ինքզինքը լսել տալու ի վիճակի չըլլայ, կարելի է Ազգաժողովի արտակարգ նիստ պահանջել ինչպէս Սուէզի ժամանակ։ Ի վերջոյ Արաբ Մ. Հանրապետութիւնը, Սէյլան եւ Լիպերիա նոր բանաձեւ մը առաջարկեցին որուն մէջ անգամ մը եւս կը պահանջէին որ ֆրանսական ուժերը ամփոփուին իրենց նախապէս գտնուած վայրերը։ Այս բանաձեւին քուէարկութիւնը յետաձգուեցաւ սակայն, որովհետեւ Անգլիոյ պատուիրակը ուզեց իր կառավարութեան կարծիքն առնել, այդ մասին։

Յիշենք նաեւ թէ Ֆրանսա որոշած է նկատի չառնել Ապահովութեան Խորհուրդի որոշումները։ Ֆրանսա զեկոյց մը հրատարակեց ուր կը յիշէ ֆրանքօ-թունուզեան համաձայնութիւնները եւ կը կրկնէ թէ Պիզերթի մասին կրնան համաձայնիլ Ֆրանսա եւ Թունուզիա գլուխ գլխի խօսելով միայն։ Ֆրանսա անհրաժեշտ կը գտնէ ճշդել թէ ոչ մէկ նպատակ ունի Պիզերթի հարցը ՄԱԿի միջոցաւ կարգադրելու։

Պիզերթի հարցը շատ կը մտահոգէ Թուրքիան, որ «անդամ Ատլանտեան Ուխտի, բարեկամ Ֆրանսայի եւ մահմետական ազգ» կը ճշդէ իր դիրքը հետեւեալ բանաձեւումով — Իրական ռազմադադար, վերադարձ Սթաթու Քուոյի, բանակցութեանց բացում։

× Ֆրանսացի երկու լրագրողներ՝ «Ֆրանս - Սուար»ի եւ «Փարի - Մաչ»ի թղթակիցը ձերբակալուած, ապա արտաքսուած են Թունուզիայէն։

ՎԱԶԳԷՆ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ ՎԻԷՆՆԱՅԻ ՄԷՋ

(Յատուկ թղթակցութիւն ՅԱՌԱՋԻ)

Յուլիս 20ին Պոլսէն օդային ճամբով Վիէննա հասաւ Վազգէն Ա. Կաթողիկոս, մասնաւոր հրաւէրով Վիէննահայ գաղութին։ Օդակայան փութացած էր Մխիթարեան Միաբանութեան ընդհ. Աբբայ Մեսրոպ Արք. Հապոզեան եւ գաղութիս վարչութիւնը՝ իր գլուխն ունենալով Պ. Սարգիս Կարապետեան, ինչպէս նաեւ բազմաթիւ Հայեր եւ տեղացի թղթակիցներ։

Բնակութեան համար յարմար դատուեցաւ քաղաքիս մեծագոյն պանդոկը, Իմփերիալ, ուր իջաւ Վեհափառը իր երկու հետեւորդներով, մին Մոսկուայի եւ միւսը Թիֆլիսի առաջնորդ։

1893էն ի վեր (առաջինը Մկրտիչ Խրիմեան) երկրորդ անգամն էր որ էջմիածնայ կաթողիկոս մը Վիէննա կ'այցելէր։ Մեծ եղաւ ընդհանուր հետաքրքրութիւնը ու տեղացի աւելի քան 15 օրաթերթերու թղթակիցներ ասուլիս մը սարքեցին Իմփերիալի մեծ սրահին մէջ ու Վեհափառը պատասխանեց բոլորին հարցումներուն։ Յաջորդ օրերուն տուին Վիէննայի թերթերը Վեհափառին լուսանկարին հետ ընդարձակ տեղեկութիւն Հայ ազգի, անոր թիւին, լեզուին ու պատմութեան, կրօնական ու մշակութային կեդրոններուն մասին։

Յուլիս 22, Շաբաթ օր, Վեհափառին այցելութիւնը վայելեց Մխիթարայ Ցարկըս, ուր եղան ուղերձներ, արտասանութիւններ ու նուիրաբերումներ։ Յետոյ Վեհափառը փափաքեցաւ աչքէ անցընել վանքին մատենադարանը, թանգարանը, եկեղեցին եւ տպարանը։ Կէսօրին ճաշկերոյթ մը շարունակութիւնը եղաւ Հայաստանի կաթողիկոսին եւ Վիէննական Միաբանութեան միջեւ փոխադարձ անկեղծ համակրութեան եւ գնահատանքի արտայայտութեանց։

Յաջորդ օրը, Կիրակի, տեղւոյս Հայ Մատուռին մէջ պատարագի արարողութիւն մը տեղի ունեցաւ։ Նախագահեց Վազգէն Ա. Կաթողիկոս։ Գրեթէ Վիէննահայ ամբողջ գաղութը ներկայ էր։

Կաթողիկոսը այցելութիւն տուաւ նաեւ քաղաքիս ծերանաւոր Հայրապետ Տոքթ. Քէօնիկին՝ նուիրելով անոր Հայաստանի յատուկ գեղագրուած պնակ մը։

Յուլիս 25 Երեքշաբթի առաւօտ ժամը 8·15ին Կաթողիկոսը մեկնեցաւ Վիէննայէն՝ շատ գոհ իր այցելութենէն ու բոլորը հրաւիրելով Հայաստան։ Օդակայան գացած էր դարձեալ Մեսրոպ Արք. Հապոզեան։ Գ.

ԲԱՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԽԶՈՒԵՑԱՆ

Ալժ. Ազատ. Ճակատի առաջարկին վրայ է, այս անգամ որ կը խզուին, ֆրանքօ-ալժերական բանակցութիւնները, որոնց Բ. արարին, 7րդ նիստը բացուած էր Ուրբաթ։

Այս նոր դադարը եթէ խզում չի նշանակեր, ամէն պարագայի մէջ, նոր ձախողութեան մը արդիւնքն է անշուշտ։

Այս առթիւ հրատարակուած ֆրանսական զեկոյցը կը ճշդէ թէ ընդհատումի նախաձեռնութիւնը ալժերական պատուիրակութեան կը պատկանի։ Ծանօթ է որ նախորդ գիշերը Պելքասէմ Քրիմ երկարօրէն հեռաձայնած էր Ֆերհաթ Աբպասի եւ խնդրոյ առարկայ է միշտ Սահարայի հարցը։ Ֆրանսական զեկոյցը կը յիշէ թէ Ալժ. Ազատ Ճակատը յայտնած է թէ եթէ իր պահանջները Սահարայի վերաբերեալ, անմիջապէս գոհացում չստանան, կը մերժէ քննել միւս հարցերը։

Այս ձեւով ալժերական պատուիրակութիւնը ետ կ'առնէ նախապէս տուած իր համաձայնութիւնը աշխատանքի ձեւի մասին։ Ժոքս, երկուշաբթի օր, պիտի բացատրէ ձախողութեան պատճառները։

Նոյն օրը Պելքասէմ Քրիմ յայտարարութիւն մը պիտի ընէ, իսկ խօսակցութիւնները ընդհատուած են ցնոր տնօրինութիւն։

Հայոց Բարդին

Ի՜նչքան մենակ բուսնում է նա լերան
  ետեւ, մէն մի ձորում,
Ի՜նչքան հեռու իր մօր աչքից, այնքան
  բո՜ւռն է ուժը լարում,
Այնքան աւելի ճիւղը փռում, արմատները
  խո՜րն է խրում,
Կեանքի հիւթով ու սազարթով այնքան
  թա՜նձր է Հայոց բարդին։

Ի՜նչքան նրա դէմը փակում, խո՜րն է
  ծածկում լեռը նրան,
Ի՜նչքան կռծում, կողն են ծեծում շանթ
  ու անձրեւ, ամպ ու մռայլ,
Այնքան շանթին նախատ տալիս,
  կանաչո՜ւմ է շատ ու շռայլ,
Այնքան յամառ ձգւում է վեր, այնքան
  բա՜րձր է Հայոց բարդին։

Ձգւում է վեր, որ բարձրանայ, որ
  գլուխը մի կերպ հանի
Քար ու ժայռից ու երեւա՜յ, ու երեւա՜յ
  Երեւանին,
Ախ՝ նայի՛ր, եղե՜լ եմ, կա՛մ, ու կը
  լինե՜մ, ինչ էլ լինի,
Դու հաւատա, լեռներից վե՜ր, քարից
  կա՛րծր է Հայոց բարդին...

Ս. ԿԱՊՈՒՏԻԿԵԱՆ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ քաղաքական դէմքեր, դասախօսներ, գրագէտներ եւ լրագրողներ, «մարդասիրական զգացումներէ» մղուած, դիմում մը ստորագրած են առաջարկելով որ միջազգային քննութիւն մը կատարուի. լիբանանցի համայնավար պարագլուխ՝ Ֆարճալլա Հէլուի մահուան պարագաներուն վրայ։ Ծանօթ է որ բռնուեցաւ թէ Հէլու չարչարուած է Դամասկոսի մէկ բանտին մէջ։ Արաբ Մ. Հանրապետութիւնը միշտ անգիտակից ձեւացած է։ Այս դիմումը ստորագրողներուն մէջ կան՝ Ժագ Մատոլ, Ժ. Փոլ Սարթր, Ալէն Սավարի, Քլօտ Ռուա, եւայլն։

ՍԱԼԱՆԻ եւ Ժուհոյի դատավարութեան ժամանակ, նախագահ Փաթէն յայտնեց թէ նամակ մը ստացած է Շալէն, զոր սակայն, չկարդաց։ Քառըֆուր հրատարակած է այդ նամակը որուն մէջ, Շալ կը շեշտէ թէ միշտ համախոհ եղած է Սալանի եւ Ժուհոյի — «Այս մասին ոչ մէկ տարակարծութիւն պէտք է ըլլայ։ Մեր նպատակը էր եւ կը մնայ, ներկային մէջ, Ալժերիան Ֆրանսայի մէջ պահել» եւ Շալ կը վերջացնէ յայտարարելով — «Յանձնուեցայ ձեր արդարութեան, որովհետեւ աւանդութիւն է ֆրանսական բանակին մէջ որ ղեկավարը իր ենթականերուն հետ ըլլայ դժուար պայմաններու մէջ, ինչպէս յաջողութեան մէջ։ Մեր երկու ընկերները Ժուհօ եւ Սալան նոյն պատճառները չունենալով, մեկնեցան որպէսզի ազատ մնան ֆելլաղաններու դէմ յետագայ կռիւներուն համար։ Մեկնեցան իմ բացարձակ համաձայնութեամբս»։

ԲԺՇԿԱԿԱՆ ԲԱՌԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

—o—

Դ.

Տոքթ. Գրօ շատ կը սիրէ լատիներէն տարազները, բայց կարծես... ոսկոր կը հանէ գերեզմանէն, — փառնքի իր ընտրած տարազները՝ աւերածոյ կամ երիթացեալ։ Տեսէք թէ ի՛նչ կը դնէ կատաղութիւն (հիւանդութիւն) բառին դէմ. —

«Լատիներէն՝ լիսսա, ռուսերէն՝ լուսսա, հայերէն՝ կատաղութիւն, ջրվախութիւն» (էջ 40)։

Նախ, գիտել կուտամ թէ լատիներէն չէ լիսսա բառը, այլ յունարէն։ Առտիկեան բարբառով՝ լիտտա։

Երկար ատեն, յունարէն այս բառը գործածուած է իբրեւ անուանում կատաղութիւն հիւանդութեան, նախընտրաբար այլ տարազներու, — սինելիսոն կամ լիսա fանինա, հիտրոֆոպիա կամ փոպօ–տիփսոն, աfուա թիմոր կամ աfուիփոուկա, փէօժիտրոն, պրաfիփոբի, փանթոփոպի(*), տիսfաթափոսիս, բեթանոն ռապիէն եւ բոfսիfոզ ռապիf։

Լիսսա կարճ էր, դիւրահնչուն եւ ածանցելի, այնպէս որ շուտով բազմեցաւ նաեւ լատիներէն լեզուի մէջ, բայց յանկարծ իր տեղը տուաւ լատիներէն տարազին, որ է ռապիէս։

Ինչո՞ւ։

Անոնք, որ կ'ուսումնասիրէին բժշկական հին մատենագրութիւնը, կարեւոր վկայութիւն մը բերին Պլինիոսէն, որ կը պատմէ (Բնապատմ. Իթ. 22) թէ «շուներուն լեզուին տակը գոյութիւն ունի փոքր որդ մը(1), զոր Յոյները կը կոչեն լիտտա (այլ անուամբ՝ լիսսա), — երբ առաջին օրէն հանես զայն ու մաքրես փոքրիկ շուներուն բերանը, մի անգամ ընդ միշտ կ'ապահովես զանոնք կատաղութեան դէմ»։ Մինչեւ ԺԹ. դար՝ այսպէս կը մտածէին անոնք որ կ'ապրէին կենդանիներուն մտերմութեան մէջ։ Մաքեթթի երկար տարիներ աշխատած է Ուկրայնայի մէջ՝ հետազօտութիւն կատարելով լիսսաներուն մասին, որոնց ուշ կամ կանուխ երեւումէն կախում ունէին, կը խորհէր, կատաղութեան վաղաժամ ախտաճանաչութիւնը եւ դարմանումի յաջողը։

Այս վիւտէն եռքը, բժշկական արդի մատենագրութեան մէջ լիսսա կոչուեցան այն ճերմակ բշտիկները, որոնք երեւան կուգան բերնին մէջ, լորձունքի ենթալեզուային եւ ենթակզակային գեղձերու արտածոր խողովակներուն ծայրը, վաղաժամօրէն հաստատելով հիւանդութեան ախտաճանաչութիւնը։

Շփոթութեան տեղի չտալու համար՝ կարելի չէր այլեւս գործածել լիսսա բառը իբրեւ անուանում։

Ճիշդ է թէ լիսսա բառը գոյութիւն ունէր յունարէն լեզուի մէջ նախ քան այս գիւտը, — Հոմերոս կը գործածէ մոլեգնութիւն իմաստով (Իլ. Թ. 233), նոյնիսկ «կատղած շուն» բացատրութեամբ(2) զոր կուտայ Հեկտորի (Իլ. Ը. 299)։ Այդ ամէնը՝ գրականութիւն է սակայն։ Զարմանալին այն է որ Հիպպոկրատ երբեք գործածած չէ այդ բառը, նոյն իսկ ոչ մէկ ակնարկութիւն ունի կատաղութեան մասին։ Աւելի զարմանալին, — Արիստոտէլ կը վկայէ թէ կատաղութիւնը հիւանդութիւն մըն է, որու հանդէպ, ընդհանրապէս, անտարբերութիւն ցոյց կուտային մարդիկ, այսինքն՝ շունը կրնար վարակել շունը, բայց ոչ մարդը։ Պղուտարքոս, կարծես հաստատելով այս վկայութիւնը, կը գրէ թէ Արիստոտէլէն երկու հարիւր տարի ետքն էր, որ կատաղութեամբ սկսան վարակուիլ նաեւ մարդիկ։

Հետաքրքրական են այն տեսութիւնները, որոնք «կատաղութեան կեդրոն» ցոյց կուտան այս կամ այն գործարանը։ Պլինիոս ճերմակ բշտիկներուն դէտով կատաղութեան աղբիւրը կը դնէ բերնին մէջ, ընդհակառակն Արտորիոս, որ անձնական բժիշկն է Օգոստոս կայսեր, կը հաւատայ թէ կը գտնուի ստամոքսին մէջ։ Շատ աւելի հին աւանդութեան մը արձագանգն է վերջին տեսակէտը։ Արդարեւ քաղցը եւ ծարաւը կատաղութիւն կը պատճառեն, կ'ըսէին հինները։ Եւ անոնք իբրեւ վկայութիւն ցոյց կուտան, Աստուածաշունչ Մատեանի մէջ, բառ մը որ թարգմանուած է կատաղութիւն (մեր գրաբարը կը գրէ նաւազում), նոյն տեսակէտին թելադրանքով՝ որովհետեւ սաստիկ սով ինկեր էր Եգիպտոսի մէջ (Ծննդ. խէ. 13)։

Տարօրինա՛կ, ԺԸ. դարու բժիշկ մը, Պուքեյան, ելաւ յայտարարեց թէ տառապել է կատաղութիւն կոչուած հիւանդութիւնը, յաճախ վախի հակազդեցութիւն։ Իրողութիւնն այն է որ բազմաթիւ հիւանդութիւններ շփոթուած են կատաղութեան հետ։

Նոյնքան տարօրինակ փորձեր կատարուած են բուժելու համար կատաղութիւնը, — կուտամ՝ պատկերազարդելու համար բառագիտական այս փորձը։

Լեմնիոս կը պատմէ թէ գիւղացիները, կատաղութեան դէմ իբրեւ ապահովութիւն, կ'ուտէին խնձոր մը կամ կտոր մը հացի միջուկ, մէջը գնելով երեք բառ, — Զիոնի, fիրիոնի եւ էզզեզա։ Կամ իրենց խմած գինիին կը խառնէին կատղած շան մը մազերուն մոխիրը։

Պլինիոս աւելի շատ նախապաշարումներ կը բերէ. — Շան բերնէն կը հանեն «որդը», այսինքն լիսսան, երեք անգամ կը պտըտցնեն կրակին շուրջ, յետոյ կը կերցնեն անոնց՝ զորս խածած է կատղած շուն մը։ Աքաղաղին ուղեղն ալ նոյն բուժարար դերը կը կատարէ, կ'ըսէ։ Եւ դեռ ինչե՜ր. — Կատղած շուներու միսը կ'աղէին եւ իբրեւ դեղ կը գործածէին կատաղութեան դէմ։ Ջուրին մէջ կը խեղդէին երեք շան լակոտներ, անմիջապէս կը հանէին լեարդը, զոր հում – հում կը կերցնէին կատղած շուներու զոհին, պայմանով որ այդ զոհը եւ ջրամոյն լակոտները պատկանին նոյն սեռին։ Շան մը գլուխը կը դնէին հողէ ամանի մը մէջ, բոլորովին նոր ու ներսէն կաւով ծեփուած, յետոյ կը դնէին փուռը՝ մինչեւ որ մոխրանար շան գլուխը, — այդ մոխիրը կը կերցնէին անոր որ զոհ գացած էր կատղած շան մը յարձակման։

Պլինիոս կը գրէ թէ շուները չեն մօտենար այն մարդուն, որու գրպանին մէջ կը գտնուի շունի մը սիրտը։ Եթէ կ'ուզէք որ շուները չհաջեն կամ չյարձակին ձեր վրայ, կ'ըսէ, շան մը լեզուն դրէք ձեր կօշիկին մէջ, մասնաւորապէս բթամատին տակ։

Պէտք չէ զարմանալ որ նման բազմաթիւ ծիծաղելի նախապաշարումներ հիւսուած են այս ահաւոր հիւանդութեան շուրջ, — մեծ էր սարսափը, եւ սահմռկած՝ «կատաղութեան վախի հիւանդութիւն մը», այնքան որ ախտանունը լռողը կը սարսռար։ Հայ մեծանուն բժիշկը, Գէորգ Պայլիվի, հակառակ իր քննական միտքին՝ հոսանքէն տարուած, կը հաւատար թէ կատաղութեամբ վարակուածները կը բուժուէին՝ երբ ուխտի կ'երթային Ս. Վիտոսի։ Ֆրանսացիները եւս ունէին իրենց կատաղաբոյժը, Ս. Հուբերտոս(3), որու վանքը կը գտնուի Արտէնի մէջ, — հիւանդը ուխտի կ'երթար այս վանքը, եւ երբ սուրբին բանալին դրուէր ճակտին՝... կը բուժուէր։ Ժամանակին, այս հրաշքներուն մասին վէճ է բացուած Սորպոնի եւ Լուվէնի միջեւ, — առաջինը նախապաշարում կը համարէր սուրբին միջամտութիւնը, երկրորդը կըսէր. «Թողէք որ հաւատքը գործէ, փոյթ չէ հոգեկան մխիթարութիւն մը ընծայելու չափով, հոն ուր անզօր կը մնայ պաշտօնական բժշկութիւնը»։

Հատոր մը կարելի է լեցնել՝ թուելով այն դեղերը, բուսական, հանքային, բաղդրական, ծածկադիտական (fապալիսբիf), որոնք փորձուած են, բուժելու համար կատաղութիւնը, — այդ ցանկութեամբ՝ դիմել Կելսոսի (Ե. 27), որ կուտայ ճոխ ցանկ մը։ Տաղել, տաք բաղնի մէջ մխրճել, պաղ ջուրի աւազանի մը մէջ խօթել, չարն անպատ։

Վերադառնալով Տոքթ. Գրոյի՝ որ կատաղութեան իբրեւ հոմանիշ կուտայ ջրվախութիւն բառը, հարկ է ըսել թէ այս նախալը կրկնած են բառարանները, բժշկական դասագիրքերը եւ բազմաթիւ հեղինակներ։ Տոքթ. Պուլէ դիտել կուտայ թէ ջրվախութիւնը չի կրնար սահմանել կատաղութիւնը, որովհետեւ կատղած կենդանիներ կան, որոնք դիւրութեամբ կուլ կուտան կարծր կամ հեղուկ ամէն սննդեղէն։ Իսկ մարդոց մօտ, ջրվախութեան երեւոյթներ կան, որոնք յատուկ են ջղագարութեան։ Աւելցնենք որ կատաղութեան պարագաներ ալ կան՝ առանց ջրվախութեան նշաններու։

Այստեղ կ'արձանագրենք նաեւ թէ կատաղութեան հոմանիշ տրուած է նոյնպէս օդավախութիւն (այէրոֆոպի) բառը, այն իրողութեամբ որ, ճիշդ ինչպէս ջուրի տեսքը, փայլը, հոսիլը աղդեցիկ են մատնեն կատաղութեամբ վարակուածները, դէմքին վրայ զով օդին շփումը եւս կ'արթնցնէ նոյն զգայութիւնները։

Տոքթ. Գրօ «կատաղութիւն» թարգմանած է դարձեալ օրգազմ բառը (էջ 52), եւ աւելցուցած՝ «ուժեղ գրգռուածութիւն»։ Ափսո՛ս, — մեր սեռային բառարանին մէջ ունինք ճիշդ բառը՝ որ է խրախուզ։

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

(*) Կայ նաեւ փանթիլիոս բառը, որ կը նշանակէ ամէն բան խածնող, ամէնfը խածնող, սակայն կը տրուի խածան գրքողներուն միայն, — կապ չունի կատաղութեան հետ։ Տառադարձութեամբ՝ պանտիլիոս։

(2) Նոյն այս բացատրութիւնը ունին նաեւ յատինները, առանց կատաղութիւն հիւանդութեան ակնարկութեան (Պղոտոս, Մենեքմեանները, 846)։

(3) Ս. Հուբերտոս բարի եւ համեստ արեղայ մըն էր, ծագումով ազնուական։ Հռոմ կը գտնուէր՝ երբ չարագործներ սպաննեցին Մայեսթրիխթի եպիսկոպոսը, Ս. Լամբերտոս։ Հրեշտակ մը լուսոյ աբազութեամբ թռաւ տարաւ Հռոմ, ուր կը գահակալէր Ս. Սերգիոս։ Հրեշտակը հրամայեց եպիսկոպոս օծել Հուբերտոսը։ Պապը մերժեց։ Հրեշտակը թռաւ գնաց Մայեսթրիխթ, առաւ եպիսկոպոսական ասան, բերաւ տուաւ Պապին՝ հաստատելու համար թէ առաքելութիւն մը կը կատարէր։ Համակերպեցաւ պապը, բայց Հուբերտոսն էր որ կ'ընդդիմանար այս անգամ։ Հրեշտակը թռաւ գնաց Մայեսթրիխթ, առաւ բերաւ եպիսկոպոսական հանդերձանfը։ Հումբերտոս կ'ընդդիմանար տակաւին, որովհետեւ համեստ էր եւ բարի։ Լուր առաւ կրտսեր հրեշտակ մը, վազեց գնաց մտաւ արfայութեան ապարանfը, գտաւ Ս. Կոյսը եւ Ս. Պետրոսը, «բանն աւանկ աւանկ է» ըսաւ անոնց։ Անմիջապէս Ս. Կոյսը գործի լծուեցաւ, փորուրար մը հիւսեց, ու տուաւ հրեշտակին, որ լոյսի պէս թռաւ հասաւ Հռոմ։ «Հուբերտո՛ս, աստուածամայրը ղրկեց այս փորուրարը, իբրեւ նըշան իր խոստումին թէ պիտի կատարէ բոլոր խնդրանfներդ»։ Նոյն ժամուն հասաւ Ս. Պետրոս եւ ոսկի բանալի մը տըւաւ Հուբերտոսի, յայտնելով թէ իշխանութիւն տրուած է իրեն՝ բուժել կատաղութիւնը, ոսկի բանալին դնելով հիւանդներու ճակտին։

Աղուոր է հէքեաթը, — հէքեաթին միակ վէրfն այն է որ Ս. Սերգիոս պապը մեռած էր Ս. Լամբերտոսի սպանութենէն երբ տարի առաջ։

ԳԱՐԵԳԻՆ ՊԱՏՐ. ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆ Կ. ՊՈԼՍՈՅ

—o—

(Բ. եւ վերջին մաս)

Անտարակոյս, Արմաշական իրեն ընթացումին վերագրելու է իր ընթացքը, մանաւանդ լեզուն, որ գործածեց երբեմն «Շողակաթ»ի մէջ այս հարցին առթիւ, թէ հարցին եւ թէ անոր մէջ դերակատար անձերուն հանդէպ։ Կամակոր էր ու մընաց նոյնը՝ իր ընթացքը այս մասին։ Կամակոր էր ու մնաց նաեւ իր սխալ ընթացքը Ղալաթիոյ Լուսաւորչի եկեղեցւոյ քանդումին ձեւին ու արդիւնքին մասին։ Փոխանակ վերջին օրերուն հաշտեցող քանդումին, ընդարձակելու եկեղեցին ու իր հնութիւնները, կարող էր շատ կանուխէն ձեռք զարնել եւ փրկել ինչ որ կարելի էր փրկել ու պէտք էր փրկել։ Քաղաքական սխալ ընթացք մը ցոյց տըւաւ Թրքական կառավարութեան մէջ կուսակցութեան հետ աւելորդ մտերմութեամբ, երբ հարկ ու կարիք չկար, եւ օգուտ մըն ալ չունէր։ Արմաշականներ երբեք վարչական եւ տնտեսական կարողութիւն մը ցոյց տուած չեն իրենց բարձր պաշտօններուն մէջ եւ ընթացքին եւ կրնանք ըսել, որ Գարեգին Պատրիարք ալ Կ. Պոլսոյ իր պատրիարքութեան միջոցին կալուածական, վարչական եւ տնտեսական մարզերուն մէջ ոչ լուսաւոր ուժերէն եւ ոչ ալ լուսաւոր աւիթներէն օգտուեցաւ։ Մշակութային ծրագիրներ, որոնք պէտք է գործադրուէին, չգործադրուեցան։ Թանգարան, Ազգային

ՆԻՔՈԼԱ Բ. ՑԱՐԻՆ ԵՒ ԸՆՏԱՆԻՔԻՆ ՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ԱՌԱՍՊԵԼ ՄԸՆ Է

—o—

Արդարեւ Չեխոսլովաքները երեք օր ետք քաղաք մտան։ Քիչ ետք ութ հազար քիլոմեթր հեռու Վլատիվոսթոք մեկնեցան, հայրենիք վերադառնալու համար գինուորներու, որոնք խիստ ցուրտ կլիմային չկարենալով տոկալ՝ մեռնելու դատապարտուած էին։

Երբ հոն հասայ, միեւնոյն ատեն ցամաք կ'ելլէր Ֆրանսական զինուորական առաքելութիւն մը Զօր. Ժանէնի նախագահութեամբ։ Իր խնդրանքին վրայ՝ իրբեւ թարգման իրենց միացայ։

Այս շրջանին դաշնակիցները, զինուորական մարմիններ կը ղրկէին Օմսք, որ ապայակոյտներու կեդրոնն էր։ Հոն էր որ, ըստ հրամանին Անգլիոյ Զօրք. Ե. Թագաւորին՝ որ Ցարին զարմիկն էր, Անգլիացիք պահանջեցին մանրակրկիտ քննութիւն մը կատարել Եկատերինեպուրկի դէպքերուն շուրջ։ Այս պաշտօնը յանձնուեցաւ հարիւրապետ Սոքոլովի։

Ձեմ վարանիր ըսելու թէ այդ քննութիւնը կատարեալ կատակերգութիւն մը եղաւ։ Իշխանութիւնները անկարելին կ'ընէին մեզ համոզելու համար թէ ջարդը տեղի ունեցած էր Իպատեւի տան մէջ, սակայն իրենց մէջ բերած ապացոյցներէն ոչ մէկը հաստատուեցաւ։

Միակ ճշգրիտ տեղեկութիւնը զոր ստացանք՝ տասներեք անձերու այն ցանկն է, որոնք ողբերգութեան ատեն հոն կը գտնուէին։ Ահաւասիկ այդ վաւերաթուղթը — «25 Ապրիլ 1918, ժամանեցին կայսրը, կայսրուհին, մեծ դքսուհի Մարիա, իշխան Տոլկուրուքոֆ, Փրոֆ. Պոթքին, սենեկապան Չեմուտորոֆ, եբախաներու սենեկապան Սէտուէֆ եւ ըսպասուհի Տեմիտովաքայա։

Մայիս 22ին հասան Ցարեւիչը, մեծ դքսուհի Անաստասիա եւ քանի մը ծառաներ»։

Ձեզի կրնամ, կ'ըսէ Պ. Լըմէ, օրինակ մը յիշել կատարուած տարօրինակ քննութիւններէն։ «Դատաւորը օր մը ըսաւ մեզի. — «Կը պատրաստուիմ հարցաքննել կայսերական ընտանիքին սպասաւորներէն մին՝ Մալվետիեւը։ Դատական իշխանութիւնը շատ մեծ կարեւորութիւն կուտայ անոր յայտարարութիւններուն, քանի որ սպանութեան բոլոր մանրամասնութեանց տեղեկա է։ Եւ յետոյ չանդիտանար զոհերուն թաղուած վայրը, զոր հակառակ երկրատեւ փնտռտուքներու՝ կարելի չէ եղած երեւան հանել։

Այս յայտարարութեան վրայ բաւական յուսալից եղանք եւ յաջորդ առաւօտ մեզմէ մէկը համաձայնեցաւ ներկայանալ հարցաքննիչին եւ ուզեց իմանալ այդ ամբաստանեալին հարցաքննութեան արդիւնքը։

— Աւաղ, պատասխանեց մարդը, մեր դժբախտ վկան հարցաքննութենէն առաջ մեռաւ թիֆիւսէն (բծաւոր ժանտենդ)։

Կրնաք երեւակայել մեր յուսախաբութիւնը։

1919 Մայիսին, տարօրինակ պարագայ մը գրաւեց մեր ուշադրութիւնը։

Երկու սպաներ մեզի ներկայացուցին եւ Ազգի իրենց ընտանիքէն ստացուած եւ Անգլիոյ ամսուն թուականը կրող նամակ մը, որ կ'ըսէր — «Կայսրը հոս է, ինչպէս մէկ մտնել իր հոս ներկայութիւնը։ Անձն ալ բաղդի տակ եթէ լուրը ճիշդ է, Ս. Զատկի տօնը խիստ ուրախ եւ պայծառ պիտի անցընենք»։ Քանի մը օր ետք Երկրորդ նամակ մը, որ կ'ըսէր — «Մեր սիրածներուն մասին դրածներս հաստատուած են։ Օրհնեալ ըլլայ Աստուած»։

Այս վկայութեանց վրայ յենլով՝ կրնանք յայտնել թէ կայսերական ընտանիքը, ամբողջ կազմով, կը գտնուի Սմոլենսքի մօտ վանք մը։ Ցետոյ լռութիւն տիրեց։ Քննիչ յանձնաժողովին աշխատանքը անկարելիութեան մատնուեցաւ, քանի Կոլչաքի բանակը կը պարտուէր, Կոլչակ, որ զուգը կը սկսէր։ Ծովակալ Կոլչակ, որ Սիպերիոյ մէջ բոլշեւիկներուն դէմ գերագոյն կառավարութեան կազմակերպիչն էր, թիկնապահութեան մատնուելով 1920ին Իրքուցքի մէջ գնդակահարուեցաւ։ Գալով մեզի, մեծ դժուարութեամբ կրցանք փախչիլ եւ յաջողելով Եւրոպա անցնիլ։

Քաղեց՝ Գ. Տ. Ե.

(2 Շար.)

[illegible] մատենադարան , մնացին բարձի թողի : [illegible] եկեղեցիներուն մէջ ցըր – ուած ձեռագիրներու , հնութեանց հաւ – աքելիքի մը գոյութեան : Ինչ որ Գարեգին Պատրիարք գովելի կերպով գլուխ հանեց , Ս. Յակ. դպրեվանքն էր , որուն պտուղները վայելելու առիթը չունեցաւ : Անպարծ փառասիրութենէ երբեք չըտառապեցաւ բարեբախտաբար , սակայն [illegible] եղաւ իր անզբգուելի ինքնակամութեան : Ըսեց որ շատ բան իր բաժին [illegible] ըլլայ : Անիկա իրմէ շատ ուժ եւ աշխատանք կտանեց , մինչ հարկ էր որ եկեղեցական գրքէ փճացած կազմակերպութիւնը վերադարձնեցնէր , քահանաներու , արեղաներու , կենսական պահանջը ամբողջացնէր : Արժանաւոր կղերականներ Պոլսոյ համար հասցնելու այս կենսական գործը չկատարուեցաւ , ինչպէս որ պէտք էր , եւ այսօր ինք կը [illegible] Պոլիսը իր Պատրիարքութեամբ եւ եկեղեցական հարցով թողլով իրական [illegible] մը մէջ : Եկեղեցականները , անոնք որ քաջալերեց որ իր քով գան եւ [illegible] որ մնան , նախ ուրիշ աթոռներու հակառակորդ տարրեր էին , բան մը որ իր յարաբերութիւնները ուրիշ աթոռներու հետ ոչ թէ դժուարացուց , այլ անկարելի ըրաւ : Անիկա խոհեմութիւն չէր անտարակոյս , երբ ժամանակին ինք կարիք ունէր ուրիշ աթոռներու հետ [illegible] գործակցութեան : Անտարակոյս , աթոռակալութեան պատճառաւ չէր իր [illegible] ու բուռն պայքարը Անթիլիասի հետ : Ան ինծի կրկին ու կրկին հաւաստեց որ ցանկութիւն չունէր Անթիլիասի վրայ կաթողիկոսանալու : Պատճառ մը չունիմ իրեն չհաւատալու : Ուրեմն , գոնէ ինծի համար իր ընթացքը պարզապէս Անթիլիասի դէմ իր խօսքը քալեցնելու մտասեւեռումով եղած էր : Անիկա եւ սատր նման իր ուրիշ Արմաշական սխալները դժբախտաբար մեծ չափերով վնասեցին այն վեհաշուք գիրքին , որուն վրայ բարձրանալով պէտք էր մնար Գարեգին Պատրիարք մեր այս քառայքին օրերուն : Անժխտելի կերպով սխալեցաւ շարք մը եկեղեցականներու ընկերութեան իր ընտրութեան մէջ , ինչ որ անոնցմէ անհամեմատաբար վեր էր մտքով , սրտով ու բարոյականով : Իր օրով Պոլսոյ Պատրիարքութիւնը փորձ մը ըրաւ յարգանքի բարձրութեան մը հասնելու , որ այդ Աթոռին զլացուած էր երկար ժամանակ , թէ տեղական պետութենէն եւ թէ արտասահմանի ու տեղական Հայութենէն : Իր կամքէն անկախ դէպքեր , որոնցմէ ազատ մնալու խոհեմութիւնը չունեցաւ սխալ [illegible] մը ծուղակը իյնալով , իր Պատրիարքութեան վերջին շրջանին խը[illegible] իր աթոռէն ակնածութեան խոշոր չափիր , եւ մինակ մնաց ոչ միայն արտ[illegible] ծանօթներէ , այլ եւ փոհմակէն պնակալներու եւ պատեհապաշտներու , որ [illegible] է մոռնային իրենց լաւ օրերուն [illegible] : Կատաղի գայլերը [illegible] անցնող սանձարձակութեամբ կըն – կախ եղան այս դժբախտ , այլ անձնուէր եկեղեցականին հետզհետէ գանգաղող ընթացքին :

Գարեգին Պատրիարք , իր անուանակից Գարեգին Կաթողիկոսին պէս անկարող ըմբռնելու ժամանակներու քաղաքական դժուարութիւնները , Սփիւռքի Հայութեան զանազան քաղաքական ենթակայութիւնները , երեւութական եւ տհաս ըմբռնումով մը երկուքն ալ ձեռք զարկին քաղաքական ըստ իրենց ըմբռնման բարեկարգութեան մը , որուն իրագործութեան համար ոչ ներքին եւ ոչ ալ արտաքին ազդակները իրենց համար նպաստաւոր էին ու կրնային ըլլալ : Այսպէսով , հեռացան լոկ մշակութային – եկեղեցական սահմաններէն , որոնց համար պատրաստուած էին կամ անոնց աւելի սատակ էին : Անոնք լոկ մշակութային – եկեղեցական սահմաններուն մէջ կրնային հըրաշքներ գործել , առանց քաղաքական ազգային տակնուվրայութեանց մէջ ուժասպառ ըլլալով անպէտ կերպով ժամանակ , ուժ եւ կարողութիւն վատնելու : Պառակտիչ եղոյթներու մէջ կորսնցուցին հեղինակութեան այն ձայնը , որ կրնային ուժեղ կերպով տրամադրել մեր մշակութային կեանքին զարգացման , ուսմանց եւ հայապահպանութեան մեծ ու կարեւոր գործին : Մեր օրերուն , երբ քաղաքական – կուսակցական հակընդէմ ոբոշումները այնքան բուռն են , այնքան անտեղիտալի , սխալ էր իրենց համար խառնուիլ անոնց , երբ ժամանակը իրենց մշակութային եւ եկեղեցական կոչումը այնքան կարեւոր էր եւ հրամայական : Զգիտցան որ իրենց քաղաքական անփորձութիւնները չէին կրնար զիրենք համազգային առաջնորդութեան բարձրացնել : Նոյնիսկ չըմբռնեցին որ եկեղեցական կեանքին մէջ իսկ պէտք էր չըջահայեաց , խոհեմ եւ խիստ զգոյշ ըլլալ , երբ գիտնալու էին կիրքերը որ կ՚ալեկոծէին Սփիւռքի Հայութիւնը խորունկ եւ արմատացած էին , եւ կարելի չէր թեթեւ կամ նոյնիսկ զօրաւոր ստիպումներով հանդարտեցնել : Պէտք էր որ ձեռք քաշէին ստիպումներէ եւ թողէին որ ժամանակը լուծէր ու սպիացնէր սխուր հարցեր ու խորունկ վէրքեր : Դժբախտութիւն է որ չենք ըմռներ թէ ներկայիս խիստ դառերու ու դառնութիւններու ժամանակը չէ մարդիկ կամ հաւատքներ համոզելու , ստիպելու համար : Լաւագոյնն է եւ նուազ վնասակար , թողուլ , որ ամէն ոք իր զինչածին պէս հայ մընայ , կը բաւէ որ գոնէ կարենանք զանոնք պահել որեւէ կերպով հայ , եւ ոչ թէ մեր կամ սատր անոր ըմբռնածին պէս Հայ :

Գարեգին Պատրիարք անբասիր եկեղեցական , ընտիր հայագէտ , նուիրեալ հոկիէ , մշակոյթի վաստակաւոր , անտարակոյս դժբախտ , յուսախաբ մեռաւ , առանց հասկնալու ժամանակներն ու մարդիկը , որոնց մէջ էր :

Հանգիստ իր յոգնատանջ , չարչարուած հոգւոյն եւ մարմնոյն :

Յ. ՔԻՒՐՏԵԱՆ

ՄԵՐ ՀԻՆ

ՄԱԳԱՂԱԹԵԱՅ ԳՐՁԱԳԻՐՆԵՐԸ

Հայուն սեւ ճակատագրին կարծես անբաժանելի պիտակն է գաղթը :

Հայկ գաղթած է իր հայրենիքէն ինքնաբերաբար՝ բայց ակամայ , երբ դրաւուած ծէ երկիրը օտար բիրտ ուժերու կողմէ : Գաղթած է բռնութեան եւ մահուան սպառնալիքի տակ՝ խուժանավար ազգերու քմահաճոյքին ու ատելութեան թիրախ դառնալով , որոնց նպատակը եղած էր ամայացնել Հայաստանը իր բընակչութենէն ի շահ իրենց քաղաքականութեան , եւ կողոպուտի անյագ ընչաքաղցութեան մարմաջէն տարուած՝ ջարդած , աւերած են ամէն ինչ :

Բռնագաղթի ամէնէն վայրագ արարքը կատարած է Պարսիկ Շահաբբաս ինքնակալը , ԺԷ. դարուն սկզբնական շրջանին , երբ Թրքական բանակի հրամանատար Ճղալի Սինան փաշան յաղթական մուտք կը գործէր Կարս : Պարսիկ բանակը պարտուած կը հեռանար Էջմիածնի եւ Երեւանի շրջանէն , իր հետ առնելով եւ բռնի տանելով հայ բնակչութիւնը , մանաւանդ բարպէս Ջուղայի մեծահարուստները ու արհեստաւորները : Դժնեի տակ ոչխարի հօտի նման զանոնք կը քշէր , անխնայ սպաննելով շատերը , որոնք չէին կրնար հետեւիլ բանակին :

Հայերը տեսնելով իրենց բնակարաններուն հրկիզումը , ծերերուն ու մանուկներուն խողխողումը , կիներուն ու աղջիկներուն առեւանգումները , կապատանէին անտառներու մէջ , քայրայրներու ծերպերու մութ սառերերու տակ՝ փրկելու համար իրենց կեանքը , բայց հոն ալ կը հասնէին Պարսիկները եւ անխնայ կը ջարդէին :

Այս խժդժութիւններուն ականատես Հայերը իրենց պոհարեղէնները ու թանկագին առարկաները հողի տակ կը ծածկէին թշնամիէն , զանոնք ազատելու համար , եւ կարծես շատ ալ հոգ չէին ըներ անոնց կորուստին համար , իրենց միակ մտածումն էր ազատել գրչագիրները , ամէն գնով :

Իրենց հարստութիւնները կը նետէին ճամբուն երկայնքին՝ ջուրերու ու մացառներու մէջ , բայց գրչագիր մագաղաթները գուրգուրանքով իրենց մօտ կը պահէին :

Բազմահազար գաղթի բռնադատուած հայեր վերջապէս կը հասնին Երասխ ափը : Երագահոս գետի հոսանքին՝ սաստպումի տակ , իրենք զիրենք կը նետէին գետը եւ խեղդամահ կ՚ըլլային : Անհամար զոհեր տալով մնացորդացը կը հասնի դիմացի ափը : Ըստ պատմութեան ցոյց տուած թիւին , քանի հազար ընտանիք կը հաշուէին անոնք : Անհետացողներուն , մեռնողներուն թիւը ազատողներէն շատ ու շատ աւելի եղած է :

Շահաբբաս քաղաքաբնակ Հայերը ըՍպահանի մէջ կը բնակեցնէ : Գիւղացիներուն հողեր կը բաժնէ Սպահանի մօտերը , իսկ Ջուղայեցիներուն Նոր Ջուղա անունով քաղաք մը հիմնել կու տայ ըՍպահանի հարաւը : Հայերը հետզհետէ կը հիմնեն փոքրաթիւ բնակչութեամբ գիւղեր ու աւաններ , եւ քանի մը տարուան ընթացքին իրենց բնականոն կեանքը վերադառնելով դիրք կը շինեն եւ հանգստաւէտ կացութեան առաւելութիւններով կը ճոխանան :

Այս տխուր դէպքերէն քառասուն տարի յետոյ , Նոր Ջուղայի մօտակայ գիւղերին մէկուն մէջ ծերունի մը կը յիշէ , թէ մագաղաթեայ Աւետարան մը՝ իրենց ամէնէն թանկագին գոհարը , խոշոր կաղնիի մը արմատներուն քովը թաղած էին , կորուստէ փրկելու համար երբ իրենք կը քշուէին Պարսիկներու կողմէ իրենց յատկացուած տեղը :

Կը յիշէ այս ոչպքը եւ իր շուրջիններուն կը բացատրէ կաղնիին ուրգանուիլը եւ կը խնդրէ անոնցմէ , որ երթան հողին տակէն հանեն Ս. Աւետարանը : Մերուններին մատնանշած տեղւոյն վրայ կար հինաւուրց կաղնի մը լայնանիստ բունով , բարձր ու տարածուն ոստերով , բայց կաղնիին շուրջբոլորէն քառավտակ ակեր կը բխէին մաքուր ու զուլալ ջուրերով :

Աւետարանի փնտռտուքին եկած պատանիները անակնկալի առջեւ կը գտնուէին : Մերուններին կաղնիին մօտ ջուրի ակերու մասին բան մը բսած չէր , ընդհակառակն չոր ու ցամաք տեղ մը ըլլալը պատմած էր իրենց : Բայց եւ այնպէս ծերունիին ականատեսի վկայութիւնը անտարակուսելի էր , քանի դէպքը պատահած էր հազիւ քառասուն տարի առաջ եւ ինք անձամբ ներկայ գտնուած էր մագաղաթեայ Աւետարանին լաթի մը մէջ ծրարելով ծառին արմատին մօտ թաղուելուն , որով ոչ զրայց եւ ոչ ալ հէքեաթ էր ըսուածը , այլ իրականութիւն մը :

Այս մտածումով՝ երիտասարդները կաղնիին բոլորտիքը ջուրերու մէջ կը սկսին փորելով փնտռտուքներ ընել , եւ ահա թեթեւ աշխատանքէ մը յետոյ կը գտնուի ձեռագիրը լաթի մը մէջ ծրարուած չոր ու ցամաք , անաղարտ վիճակի մը մէջ :

Հրաշք մըն էր կատարուածը :

Քառավտակ խորհրդանշող չորս Աւետարանները՝ չորս ակեր առաջացուցած էն ծառին շուրջբոլորը :

Եւ ահա քառասուն տարիներ յետոյ ձեռագիր մագաղաթեայ Աւետարանը. կը – կին սեփականութիւնը կ՚ըլլայ Հայուն :

Զոհաբերութեան գերագոյն կացութեան մէջ ազատագրուած նման ձեռագիրներու թիւը այսօր քանի հազարի կը հասնի , այս թիւը կրնայ հետզհետէ բարձրանալ նոյնիսկ քառասուն հազարի :

×

1937 Թուականին Սպահան գտնուող « Անրաստ Բերդ » քոյրերէն երկու քոյրեր կա՛յցելեն յիշեալ գիւղը , հիւր կ՚ըլլան գիւղի քահանային :

Քահանան կը պատմէ ամբողջ պատմութիւնը վերը յիշուած դէպքերուն եւ ցոյց կու տայ մագաղաթեայ գրչագիր Աւետարանը :

Քոյրերը երկիւղածութեամբ կը բանան Աւետարանը , ակնածանքով համբուրելով՝ կը քննեն , ու կը հիանան գրչագրին մաքրութեան եւ անեղծութեան :

ՏՈՔԹ. Յ. ՏԷՐ ՂԱԶԱՐԵԱՆ

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

ԱՐՏԱՇԷՍ ԳՄԲԷԹԵԱՆ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԻ ՄԷՋ

Ֆրանքօ – Լոնտոն ֆրանսական շարժանկարի ընկերութիւնը բեմադիր Անտրէ Վերսինիի ղեկավարութեամբ սկսած է զարձնել նոր ժապաւէն մը՝ «Հորաս 61» , որուն գլխաւոր դերակատարն է հայազգի ծանօթ արուեստագէտը Շառլ Ազնաւուր : Իրեն խաղընկեր ունի իտալացի յայտնի դերասանուհի Ճիովաննա Ռալլի , ինչպէս նաեւ ֆրանսացի դերասաններ՝ Ռէմոն Փելլըկրէն եւ Թրէնթինեան : Այս ժապաւէնին մէջ կարեւոր դերով մը իր մասնակցութիւնը կը բերէ նոյնպէս Ֆրանսահայ դերասան Արտաշէս Գմբէթեան :

«ՅԱՌԱՋ»ի ԹԵՐԹՕՆԸ (4)

ԹԻԱՊԱՐՏԸ

(ՎԷՊ ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

ԳՐԵՑ

ԱՐՄԷՆ ՇԻՏԱՆԵԱՆ

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ

Վ Ա Ն Ա Կ Ա Ն

Քիչ յետոյ փոքրիկ սիրուն ափսէի մը մէջ քանի մը խնձոր , մալայի տանձ եւ ծիրանի չիր դրած՝ Լուսիա երիտասարդին բերաւ :

— Հրամմեցէք , պարոն , բսաւ Լուսիա :

— Շնորհակալ եմ , պատասխանեց երիտասարդը :

— Թերեւս լսած էք թէ Արտամետ գիւղին մէջ ինչքան համով խնձորներ կան պարոն , ներկասել տուաւ Լուսիա անուշ արտայայտութեամբ մը , այնպէս չէ՞ :

— Այո , լսած եմ :

— Ահա այդ խնձորը :

Ու ափսէին մէջէն ազուոր խնձոր մը զատելով երիտասարդին ներկայացուց :

Երիտասարդը զուգզուլով ընդունեցաւ կարմրուկ խնձորն ու շնորհակալ եղաւ :

— Բաւական ժամանակ պիտի մնա՞ք այստեղ , հարցուց Լուսիա :

— Տեսնենք … առ այժմ որեւէ որոշում տուած չեմ , պատասխանեց երիտասարդը : Բախտը հոս բերաւ զիս … ալ չեմ գիտեր մինչեւ ո՞ւր պիտի առաջնորդէ : Ամբողջ կեանքս այսպէս թափառական եղած է :

— Մնացէք այստեղ … դուք կարող էք գործ մը գտնել մեր քաղաքին մէջ :

— Ախ գործ մը գտնել դժուար է , որովհետեւ անծանօթ մըն եմ :

— Եթէ ուզէք … մրմնջեց Լուսիա խղդուած ձայնով մը , մեծ հօրս հետ կըրնաք գործ ընել :

— Մեծ հայրդ ի՞նչ գործ կ՚ընէ :

— Քաղաքին մէջ նպարավաճառ է , պարոն :

— Մեծ հայրդ մարդու պէտք ունի՞ :

— Այո , որովհետեւ իր ընկերը բաժնուիլ կ՚ուզէ … ինքը մինակ կը մնայ :

— Եթէ մեկնելու չըլլամ , սիրով պիտի ընդունիմ :

Մանկամարդ աղջիկը ամչցաւ : Իր հոգին երթալով կը լեցուէր երիտասարդին համակրութենէն : Կը զգար թէ սիրտը կը տրոփէր կուրծքին տակ :

Ու յանկարծ սարսռալի գաղափար մը անցաւ իր հոգիէն փայլակի արագութեամբ մը … :

— Ոհ , պարոն կը ծածկէք ինէ … դուք այստեղ պիտի չմնաք . գիտեմ հառաչեց Լուսիա , զառնութենէն խղդուած ձայնով մը , վասնզի ձեր կոչումը պիտի չթողու :

— Ի՞նչպէս … չեմ հասկնար օրիորդ :

— Ըսել կ՚ուզեմ թէ դուք պարտաւորուած էք մեկնելու , հետեւաբար աւելորդ առաջարկութիւններ ըրի ձեզի :

— Ինչո՞ւ համար պարտաւորուած պիտի ըլլամ :

— Որովհետեւ կոչուած էք Հայրենիքին ծառայելու :

— Օրիորդ … հեծկլտաց երիտասարդը :

— Մի ծածկէք պարոն , ճշմարտութիւնը չէ՞ ըսածս :

— Ատիկա խնդիր մը չէ … այսօր ո՞վ չուզեր Հայրենիքին ծառայել :

— Եթէ խօսքով ըլլայ , շատեր կան մէջտեղ , բայց ճշմարիտ անձնուրաց քիչեր կը մնան : Մեծ հոգիներ պէտք են՝ որ գիտնան զոհուիլ ազգի մը համար :

— Այո , իրաւունք ունիք , մրմնջեց երիտասարդը ու լռեց :

Մանկամարդ աղջիկը բացարձակ կերպով համոզուեցաւ թէ երիտասարդը յեղափոխական մըն էր . եւ թէ այն անունը՝ զոր ըսած էր իրեն , կեղծ անուն մըն էր :

(Շար.)

Այրի Տիկին Աղնիւ Բ. Տամլամեան, Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Տամլամեան, Տէր եւ Տիկին Բիւզանդ Թոտիկեան, Տէր եւ Տիկին Վաչէ Տամլամեան, Եղուարդ եւ Արիս Տամլամեան, Տէր եւ Տիկին Տոքթ. Խ. Տամլամեան, Այրի Տիկին Ա. Ավշարեան (Պուլկարիա), Տէր եւ Տիկին Տոքթ. Ա. Պօղոսեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Բ. Պապիկեան եւ զաւակները (Իտալիա), Տէր եւ Տիկին Ս. Տամլամեան եւ զաւակները Տէր եւ Տիկին Վ. Տամլամեան եւ զաւակը (Պոլիս), Տէր եւ Տիկին Զ. Միւթաֆեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Հ. Տամլամեան եւ զաւակները (Պոլիս), Տէր եւ Տիկին Թ. Տամլամեան եւ զաւակները (Հայաստան), Տէր եւ Տիկին Յ. Ավշարեան եւ զաւակները (Պուլկարիա), Տէր եւ Տիկին Վ. Մոսուրչեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Յ. Տամլամեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ա. Իպոյեան եւ զաւակները (Պուլկարիա), Տէր եւ Տիկին Տ. Տէր–Յակոբեան եւ Բիթայճեան, Ժամկոչեան, Տէմիրճեան, Իփլիքճեան, Գույումճեան, Պօյաճեան, Հայթայեան, Թուրեան, Էթմէքճեան, Գազանճեան, Գումփանեաճեան, Պախթիարեան, Ծըն–կըտըրեան, Մօզեան, Թոտիկեան, Ալանեան ընտանիքները, ինչպէս նաեւ ընտանեկան բոլոր պարագաները եւ բարեկամները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ հօր, եղբօր, հօրեղբօր, մօրեղբօր եւ ազգականին՝

ԲԱՐՍԵՂ ՏԱՄԼԱՄԵԱՆԻ

կսկծալի մահը, որ տեղի ունեցաւ Յուլիս 28ին, իր բնակարանը։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Երեքշաբթի, Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ ժամը 16ին։

ՅԱՌԱՋ.— Մեր ցաւակցութիւնները Տամլամեան, Մութաֆեան, Պօղոսեան եւ Պապիկեան ընտանիքներուն։

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ԳԱՑՈՂ

ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Մեր բաժանորդներու արձակուրդի շրջանը, արձակուրդի շրջանն է նաեւ «Յառաջ»ի պաշտօնէութեան։ Այդ իսկ պատճառով թերթիս վարչութիւնը Յուլիսին եւ Օգոստոսին, սովորականէն շատ աւելի ծանրաբեռնուած է եւ ջերմօրէն կը խնդրէ իր հաւատարիմ բաժանորդներէն, որ աւելի չծանրաբեռնեն իր գործը հասցէներու առժամեայ փոփոխութիւններով։

Յառաջ միշտ իր կարելին կ'ընէ գոհացում տալու համար իր ընթերցողներուն, բայց կը խնդրէ նաեւ որ անոնք չդժուարացնեն իր գործը։

Այս տարի, վարչութիւնը որոշած է ընթացք տալ միայն ԲԱՑԱՌԻԿ եւ ՍՏԻՊՈՂԱԿԱՆ դիմումներու հետեւեալ պայմաններով.— դիմումները պէտք է ըլլան գրաւոր, ընթացք չի տրուիր հեռաձայնով եղած դիմումներուն։ Կցել հինգ Ն. Ֆ. եւ սովորական հասցէն։ Դիմող բաժանորդը պէտք է վճարած ըլլայ ընթացիկ տարեշրջանը (1961)։

×

Միայն արձակուրդի շրջանին համար, բաժանորդ արձանագրուողներու սակն է.

Ֆրանսա.— Ամսական 7 Ն. Ֆ.

Արտասահման 10 Ն. Ֆ.։

Շնորհակալութեամբ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ

ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

Լիոնի խումբը կը մեկնի Օգոստ. 3ին, հաւաքուիլ Փերաշ կայարանին մուտքի ժամացոյցին առջեւ, ժամը 16ին։

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ

Հայ Կարմիր Խաչի Ֆէսանվիլէի օդափոխութեան կայանի Բ. խումբի վերջին բժշկական քննութիւնները տեղի կ'ունենան, Երկուշաբթի 31 Յուլիս, ժամը 9–12, Հայ Կարմիր Խաչի դարմանատունը, 15 Րիւ ժան Կուժօն, Փարիզ։

Բ. խումբը կը մեկնի այս Չորեքշաբթի օր, ժամը 13ին, Փարիզի Հայոց եկեղեցիէն։

Ա. խումբը Փարիզի Հայոց եկեղեցին կը վերադառնայ նոյն օրը ժամը 19ին։

ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

ՆԻՍԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Նիսի Հ. Յ. Դ. Գէորգ Չաւուշ խումբին, հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէին։

Կիրակի, Օգոստոս 6, ամբողջ օրը, Փլաթօ տիւ Մոն Պառոն, Սիբ Անշան–բէսի տեսարժան եւ ծառախիտ պարտէզներուն մէջ։

Անձրեւի պարագային, գեղեցիկ սրահ։

Կը նախագահէ Ընկ. ՇԱՀԱՆ ՋՕՏԵԱՆ։

Կը խօսի Ընկ. ԿԱՐՕ ՑՈՎՍԷՓԵԱՆ։

Գեղարուեստական բաժին, Մարսէյլէնոր Սերունդին կողմէ։

ԾԱՆՕԹՈՒԹԻՒՆ

1.— Մասնաւոր օթոքառ մը՝ Մառըլէնէն կը մեկնի առաւօտեան ժամը 9.30ին։ Փլաս Մասենա կը հասնի՝ Քազինոյին առջեւ, եւ հոնկէ կ'երթայ Փլաթօ տիւ Մոնպարօն։

2.— Թէ էլ էնի տեւական եւ կանոնաւոր սպասարկութիւն։ Պուլվար ժան–ժօռէս, Սինեմա Քազինոյին առջեւէն տանիլ 13 թիւը։ Առաւօտուն ժամը 8.30ին, 9.30ին, 10.30ին։ Իսկ կէսօրէ ետք ամէն կէս ժամը անգամ մը։

3.— Առանձին ինքնաշարժով եկողները պէտք է առնեն միջին Քորնիշը եւ Քոլ տը Վիլֆրանշ չհասած, աջ դառնան եւ երթան մինչեւ Փլաթօ։

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ՍԵՒՐ

1961-1962

ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ՏԱՐԵՇՐՋԱՆԻ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԲԱՑՈՒԱԾ ԵՆ։

Իրենց զաւակները արձանագրել փափաքող ծնողքներու գործը դիւրացնելու համար կը յանձնարարենք, որ վարժարան առաջնորդեն երախան դպրոցական եւ բժշկական վկայականներով միասին։ Փարիզէն դուրս գտնուողները գրաւոր դիմումին միացնեն վերոյիշեալ վկայականները։

Պայմաններու համար դիմել՝ գրաւոր կամ հեռաձայնով.—

DIRECTION DU COLLÈGE SAMUEL MOORAT
26, Rue Troyon, SEVRES (S. et O.)
Tél. : OBS. 18-28

ՀԱՅ ԸՆԾԱՅԱՐԱՆ

Լ Ը Փ Է Ք

ԲԱՑՈՒԱԾ ԵՆ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

1961 – 1962

ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ՏԱՐԵՇՐՋԱՆԻՆ

Ուսման ծրագիրն է դասական ընթացք (ֆուր ֆլասիք)։

Պայմաններու եւ որեւէ լուսաբանութեան համար դիմել գրաւոր կամ հեռաձայնով տնօրէնութեան։

École Apostolique Arménienne
3, Av. de Grandchmp
LE PECQ (S. et O.) Tél. 963-01-72

ԴՈՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի 1961 – 1962 տարեշրջանի արձանագրութիւնները սկսած են. ամէն անոնք որ կը փափաքին ղրկել իրենց զաւակները պէտք է փութան այժմէն իսկ դիմել ընկ. հաստատութեան տնօրէնութեան։

Վարժարանին նպատակն է պատրաստել միջնակարգ ուսման պաշարով եւ հայեցի դաստիարակութեամբ օժտուած Հայուհիներ։ Ուսման ծրագիրը կ'ընդգրկէ երկու ուրոյն բաժիններ.

Ա) Ֆրանսականը, որ առաջի կերպով կը հետեւի պետական լիսէներու արգիւլան բաժնի պաշտօնական ծրագրին, անգլերէն եւ սպաներէն լեզուներով կը պատրաստէ պրըվէի եւ պագալորէայի։

Բ) Հայկականը, որ կ'օժտէ սանուհիները հայագիտական ծանօթութիւններ–

Հեռաձայն 927 – 01,72

ով, հայ լեզուի, գրականութեան, հայ կրօնքի եւ պատմութեան, Հայաստանի աշխարհագրութեան մարզերուն մէջ։

Աշակերտուհիներ կ'ընդունի 8 տարեկանէն սկսեալ, մանրամասնութեան համար դիմել հաստատութեան տնօրէնութեան.—

1, Bld. du Nord, LE RAINCY (S. et O.)